ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
2
MARDI
2 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.912

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.912

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՅԱՌԱՋ" 52

Ապահովաբար մամուլին դերն եւ առաքելութիւնը, կշիռն եւ ուժը սահմանող բանաձեւումներուն մէջ ամէնէն յատկանշականը, ինչպէս նաեւ բնորոշը նկատուի Թոմըս Ճէֆըրսընի հետեւեալ միտքը.— «Եթէ ինծի վիճակուէր որոշել, թէ նախադասելի է, որ ունենանք կառավարութիւն մը առանց օրաթերթերու, կամ օրաթերթեր առանց կառավարութեան, վայրկեան մը իսկ պիտի չտատամսէի ըսելու թէ, կը նախընտրեմ վերջինը»:

Բառախա՞ղ, մտքի մարզա՞նք, թէ տարակերպ մտածողութիւն: Ո՛չ մէկը ան՝ կասկած: Որովհետեւ ճշդողը ամերիկեան պատմութեան մէջ, յատկապէս անոր կերտումի օրերուն, իր կնիքը դրած, իր դրոշմը զետեղած պետական մեծագոյն դէմքերէն է եղած: Մ. Նահանգներու երրորդ նախագահը (1801–1809) Ճէֆըրսըն՝ իրաւաբան, հրապարակագիր, մէկն եղաւ նոյնպէս, որ բծախնդիր մօտեցումը՝ հանրութեան շահերու պահպանումի մարզին ներս, մտահոգութեանց ճամբով այն առանձնին հասցուց, որ սահմանադրական կարգ ու սարքով ձգտեցաւ երաշխաւորել իւրաքանչիւր քաղաքացիի անձի իրաւունքները:

Մ. Նահանգներու Անկախութեան Յայտարարութիւնը մշակող մարդկայնասէր դէմքին համար, որուն միտքի դատումներուն ի շարս այլոց խոր ազդեցութիւն ձգեցին Ուիլթմընի եւ Թորոյի վրայ, մամուլին վիճակուած էր երկրի մը սահմանադրական կառոյցը անաղարտ պահելու, հաւաքականութիւններու եւ անհատներու իրաւունքները պաշտպանելու, հոսկէ եւ հոնկէ կատարուող ոտնձգութիւնները մերկացնելու եւ զանոնք դատափետելու առաքելութիւնը: Մէկ խօսքով՝ հանրային կեանքը իր մաքուր, վսեմ, վեհ ուղիին մէջ պահպանելու կոչումը:

Ուրեմն չգոհանալ պարզ լրատուի դերով, նոյնիսկ ամբողջական եւ լայն շրջանակով: Ոչ ալ բաւարարուիլ քաղաքական, ընկերային թէ այլ յարակից երեւոյթներու մեկնաբանութեամբ, հետեւելով օրուան անցուդարձերուն: Նկատի առնելով միայն շրջանի մտայնութիւնները, նախապաշարումները, արմատացած տեսակէտները:

Այլ անպայման դառնալ հանրութեան կարծիքը սրող, դարբնող առողջ ձայն, սեւ եւ գորշ բիծեր մատնացոյց ընող դաշտ, դրական երեւոյթները գնահատող եւ բացասական իրողութիւնները քննադատող միտք: Արժէքներ ճշդող եւ չաստուածներ իրենց պատուանդաններէն իջեցնող հատու զէնք:

Մամուլը, երբ իր դերին եւ կոչումին մէջ կը մնայ, առանց տատամսելու, ընկրկելու, այսինքն՝ երբ տեսակէտի արտայայտութեան միջոց կը ծառայէ, ի վերջոյ կը դառնայ շինարար ձեռք եւ փնտռուած դաստիարակ:

Պահ մը մտաբերեցէք, թէ ի՞նչ պիտի ըլլար, ի՞նչ կրնար ըլլալ մեծ թէ փոքր հաւաքականութիւններու, տիրակալ թէ ենթակայական վիճակի մատնուած երկիրներու եւ ժողովուրդներու կեանքը, ըսենք նաեւ պատմութիւնը, առանց մամուլի: Առողջ մտածումի եւ կորովի կեցուածքի տէր լրատուական միջոցներու:

Յառաջ 52 տարիէ ի վեր այդ դերն է, զոր ստանձնեց այս ափերուն վրայ, զայն նկատելով առաքելութիւն: Կոչում մըն է ասիկա, որմէ երբեք չհրաժարեցաւ մազաչափ մը իսկ: Հակառակ տաք եւ պաղ հովերուն:

Որովհետեւ այս էր եղած Հիմնադրին կամքը: Վճռակամ, անյողդողդ: Այլ մանաւանդ, որովհետեւ Շ. ինքն իսկ ցոյց տուաւ, գծեց եւ սահմանեց այդ ուղեգիծը: Հետեւեցաւ անոր հաւատարմօրէն: Եւ այս առաքելութիւնն ու կոչումը, իբրեւ թերթի մը նկարագիր՝ փոխանցեց յետնորդներուն:

Մամուլն ալ, ըլլայ ան օրաթերթ, շաբաթաթերթ կամ պարբերաթերթ, մարդոց, ժողովուրդներուն նման կ'ունենայ իր դիմագիծը՝ թերթեւամիտէն մինչեւ հաստատակամը, պատեհապաշտէն հանրանուէրը, նկունէն կորովին:

Հաստատակամ, հանրանուէր եւ կորովի՝ այս թերթին նկարագիրին եռեակ սիւները կազմեցին: Կը կազմեն ցայսօր: Որովհետեւ խմբագիր թէ աշխատակից դաւանեցան ազգային վսեմ գաղափարներ: Հանգանակը մնաց տեւական կերպով հայրենիքն ու ազգը, իբրեւ երկու վէմերը Հայոց աշխարհի: Սրբազան եւ նուիրական: Հոսկէ նաեւ այս զոյգ վէմերով խորհրդանշուող խորանին առջեւ պատարագ մատուցանելու կիրքը: Տենդը: Ու նաեւ կորովը:

Այս երեւոյթին կամ իրողութեան պէտք է վերագրել անպայման այն ժողովրդականութիւնը, որուն արժանացած մնաց ան այս ափերէն ալ դեռ շատ — շատ հեռուները:

Քիչ թերթեր կրնանք թուել, որոնք միս եւ ոսկոր դարձած ըլլան իրենց անմիջական շրջապատին հետ: Շրջան մը Պոլիս եւ գաւառը նոյնացած էին Ազատամարտի հետ՝ ազգային, քաղաքական, ընկերային թէ մշակութային երեսներով: Ֆրանսայի հայ գաղութ ըսել՝ անոր կազմութենէն ցայսօր, կը նշանակէ ցոյց տալ Յառաջի 52 տարուան հաւաքածոները: Ֆրանսայի հայ գաղութին վաղուան մասին խօսիլ, կը նշանակէ նոյնպէս ի մտի ունենալ դեռ կազմուելիք տասնեակ ու տասնեակ հաւաքածոները՝ օրերու, շաբաթներու, ամիսներու եւ տարիներու յաջորդական, շարունակական թիւերով:

Ուրեմն առաքելութիւնը իր սահմանական վերջակէտին չէ հասած: Չի կրնար հասնիլ:

Ա՛յս է կամքը, ոչ միայն ամէն օր կանոնաւոր կերպով աչքի լոյսի նման թերթին իւրաքանչիւր մէկ թիւին վրայ տքնող, ճգնող գրիչներուն՝ մեծ թէ փոքր, կարեւոր թէ աննշան, այլեւ ամէն օր որոշեալ ժամուն փութէն դեռ նոր դուրս եկած բուրումնաւէտ հացին պէս անոր սպասող եւ զայն ճաշակող հազարաւոր ընթերցողներուն:

Բովանդակ գաղութ մըն է, որ կ'ապրի Յառաջով: Եւ բովանդակ գաղութ մըն է, որ կ'ապրեցնէ Յառաջը՝ սիրով եւ գուրգուրանքով:

Զոյգ երաշխիքներ՝ յառաջընթացի տեսլականով:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԴԷՄ ՑՈՅՑԸ ԽԱՂԱՂ ՉԵՂԱՒ

ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ, 100 ՎԻՐԱՒՈՐ

———O———

«Կանաչ» արշաւանքը «Կարմիրի» վերածուեցաւ Կիրակի օր երբ անիշխանական տարրեր խառնուեցան բնութեան պաշտպաններու խաղաղ ցոյցին զայն բոլորովին շեղեցնելով իր նպատակէն եւ դարձնելով իսկական ճակատամարտ մը:

Ցոյցը, ծանօթ է, նախատեսուած էր, բողոքելու համար, Քրէս — Մալվիլի հիւլէական կեդրոնին շինութեան դէմ: Ֆրանսացիներէն զատ, կը մասնակցէին Գերմանացիներ, Իտալացիներ եւ յանուն բնութեան պաշտպանութեան որոշած էին «քալել» Քրէս — Մալվիլի վրայ: Նախատեսուած 100 հազար ցուցարարներէն, կան շուրջ 20 հազար, (50՝ ըստ կազմակերպիչներուն), անձրեւ կը տեղայ եւ Կիրակի վաղ առաւօտեան արդէն կը պարզուի որ խառնակիչ տարրեր, գերման (համակիր՝ Պատէնի խմբակին) եւ ծայրայեղ — ձախ ֆրանսական որոշած են կռիւ սարքել: Բնութեան Պաշտպաններէն ոմանք, ի տես այս կացութեան, կը նախընտրեն տուն երթալ մինչ բախումները կը սաստկանան, երիտասարդ ցուցարար մը կը մեռնի (բժիշկը դիագննութիւն պահանջած էր ճշդելու համար թէ սրտի տագնապի զոհ է թէ ոչ փորէն հարուածներ կերած է ինչպէս կ'ըսուէր) եւ շուրջ 100 վիրաւոր կան, ոմանք ծանրօրէն, ասոնց կարգին նաեւ ապահովութեան ուժերէն: Սենտիքա եւ ձախ կուսակցութիւնները չէին մասնակցած ցոյցին եւ Երկուշաբթի ալ լաւ չէին գիտեր ո՞վ դատապարտել: Կը խօսուէր անշուշտ գրգռութեան մասին:

Ներքին Նախարարը նոյն իրիկունը կը ճշդէր թէ Ֆրանսա ժողովրդավար երկիր մըն է եւ իբրեւ այդ խաղաղ ցոյցերը արտօնուած են եւ Կիրակի օրուանն ալ այդպէս կ'ըլլար եթէ մասնակցողներէն ոմանք նախապէս ալ յայտնած չըլլային վնասելու իրենց տրամադրութիւնը: Ըստ Նախարարին, 20 հազար ցուցարարներուն մէջ կային մօտ 1000 անիշխանական տարրեր որոնք սահմանագլուխ չեն ճանչնար: Վիէնի քաղաքապետ — երեսփոխանը Լուի Մերմազ կը մեղադրէ կառավարութիւնը, որ կը մերժէ նստիլ — խօսիլ եւ անոր հետեւանքը կ'ըլլայ՝ բռնութիւնը: Իզէրի նահանգապետն ալ կ'ամբաստանուի, որ փոխանակ բանակցելու պատերազմ վարած է:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱԹՈՌԱԿԻՑ-ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԺԸՆԵՒ («Յառաջ»— հեռաձայն)

Համաշխարհային Եկեղեցիներու Խորհուրդի ընդհանուր ժողովի կեդրոնական Յանձնախումբի նստաշրջանին առթիւ Յուլիս 27ին, Ժընեւ ժամանեց Մեծի — Տանն Կիլիկիոյ աթոռակից կաթողիկոս Գարեգին Բ. որ փոխ — նախագահն է վերընտրեալ Կեդրոնական Յանձնախումբին:

Պէտք է ընդգծել թէ Գարեգին Բ. ընդունուեցաւ բացառիկ պատիւներով, Չորեքշաբթի, Յուլիս 27ին ժամը 16ին, օդանաւին էջքէն սկսեալ: Արդարեւ Ժընեւի օդակայանը փութացած էին, Զինքը պաշտօնապէս ընդունելու համար Ժընեւի հանրապետութեան Փրոթոքոլի պետը յանուն կառավարութեան, էքիւմէնիք կեդրոնի ընդհ. քարտուղարը Փրոֆ. Փոթէր, Քանտայի արքեպիսկոպոսը՝ Սքոթ, Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի նախագահը եւ իր օգնականը՝ օր. Սքուզ, հայ համայնքի հոգեւոր հովիւը՝ Հ. Վազգէն վրդ. Դաթոյեան, հայկ. Ազգ. վարչութեան եւ եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներ, Լիբանանի դեսպանը՝ Ալպէր Մասիֆ, յատկապէս ժամանած Պերնէն, Ժընեւի Միացեալ — Ազգերու Լիբանանեան պատուիրակութեան պետը՝ Պաննա, հայկ. համայնքի զանազան ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Գարեգին Բ. ընդունուեցաւ օդանաւի էջքէն իսկ պաշտօնապէս եւ առաջնորդուեցաւ պատուոյ հիւրասրահը, ուր Աթոռակից — կաթողիկոսին կը սպասէր բազմութիւնը:

ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՊԱՏԻՒ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի

Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7էն սկսեալ Օթէլ Տէ Պերկի մեծ հիւրասրահին մէջ, Ժընեւի հայութիւնը քօքթէյլով եւ ճաշով մասնաւոր ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր ի պատիւ Աթոռակից-կաթողիկոսին, մասնակցութեամբ աւելի քան հարիւր հոգիի: Ներկայ էր էջմիածնէն՝ Արսէն եպիսկ. Բերբերեան, Ժընեւի հոգեւոր հովիւը՝ Վազգէն վրդ., Ազգ. եւ Եկեղեցւոյ վարչութեանց անդամներ եւ գաղութին ծանօթ անձնաւորութիւններ, նաեւ հիւրեր Լօզանէն, Պերնէն եւ արտասահմանեան երկիրներէ (Լիբանան, Պարսկաստան, Ֆրանսա) եւ ազգ. բարեբար եւ լիբանանեան խորհրդարանի երեսփոխան Պ. Արա Երեւանեան եւ Տիկինը:

Յաջորդաբար խօսք առած են Ժընեւի — ցերկոյ Ազգ. Միութեան փոխ—նախագահ Հերման Սարեան, Վազգէն վրդ., Գառնիկ Տէր — Յակոբեան, Արսէն եպսկ. Բերբերեան եւ հուսկ՝ Գարեգին Բ. աթոռակից կաթողիկոսը:

Բոլորը շնորհաւորած են Աթոռակից — կաթողիկոսին ընտրութիւնը ու օծումը, յատկապէս շեշտը դնելով էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռներու միասնականութեան եւ եղբայրակցութեան ոգիի անհրաժեշտութեան վրայ, կրկնելով թէ մի եւ անբաժանելի է Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Գարեգին Բ. յոտնկայս եւ ծափահարութիւններու մէջ յիշած է Վազգէն եւ Խորէն կաթողիկոսները եւ մաղթած անոնց արեւշատութիւն:

Գարեգին Բ.ի ժամանումը եւ այս ընդունելութիւնը, որ իսկապէս աննախընթաց բնոյթ առած է անոր տրուած պաշտօնական փայլով, խոր տպաւորութիւն թողած են տեղւոյն գաղութին վրայ:

Աթոռակից — Կաթողիկոսը Ժընեւ կը մընայ մինչեւ Օգոստոս 6:

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ սկսած են գործադրել Շթօրայի համաձայնագիրը (1969ի Գահիրէի համաձայնագրին գործադրութեան ծրագիրը՝ Պաղեստինցիներու ներկայութեան մասին): Արաբական (սուրիական) խաղաղապահ ուժեր նոր դիրքեր կը գրաւեն բայց բախումներ եղած են քրիստոնեայ եւ պաղեստինեան ուժերու միջեւ:

Հ.Յ.Դ. ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումի խումբը, որ Ուրբաթ իրիկուն մեկնեցաւ Փարիզէն Շաբաթ առտու ժամը 11ին, ողջ—առողջ հասած էր բանակավայր, ինչպէս նոյն ժամուն հեռաձայնեցին «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՕՐՀՆԱԲԵՐ ՎԱՍՏԱԿԸ

Իրապէս օրհնաբեր վաստակ մը եղաւ Յառաջի վաստակը յատկապէս մեր գաղութին համար: Օրհնաբեր՝ իր կշիռովն ու տարողութեամբը:

1925, Օգոստոս: 1977 Օգոստոս:

Տարեդարձ մը, կամ տարելից մը այլ տարեդարձներու նման: Սակայն, տարեդարձներ կան, որոնց մօտէն կամ քովէն կ'անցնինք պարզ յիշողութեամբ, եւ կամ թեթեւ ժպիտով մը: Տարեդարձներ ալ կան եղակի իրենց կշիռքով, տարողութեամբ ու մեծութեամբ որոնց առջեւ կանգ կ'առնենք, կը խոնարհեցնենք մեր գլուխները, երկիւղածութեամբ, հիացումով եւ անխառն հաճոյքով:

Այդպիսին է մեր ամէնուս սիրելի բոցավա՛ռ Յառաջի տարեդարձը մասնաւորապէս մեզի՝ իր երախտաւորեալներուն համար: Որո՞նք են այդ «մասնաւորապէս երախտաւորեալ»ները: Տա՞սը: Քսա՞ն: Հարիւ՞ր: Ո՛չ: Հազարնե՛ր, բազմահազարներ են անոնք որ մաս կազմեցին իր լսարաններուն, իր դասարաններուն: Եւ տարեցներ, ե՛ւ երիտասարդներ, ե՛ւ պարմանիներ, բոլորը, բոլորը անխտիր:

Կը խորհինք, կը մտածենք, ի՞նչ կ'ըլլար տարագիր բազմութեանց վիճակը — մասնաւորապէս մեր գաղութին հոգեբարոյական վիճակը, եթէ անոր ծնունդը չողջունէինք ճի՛շդ ատենին, եթէ զայն չունենայինք իբր ղեկավար ու առաջնորդ՝ այն դժնդակ օրերուն:

Ըսուած է ամէն առաջ, դարձեալ կրկնենք: Մեր ժողովուրդին կէսը յուղարկաւոր միւս կէսին: «Մնացորդաց»ը հալածական ու տարագիր ծագէ ի ծագ: Օտար անհաղորդ, լլկող պողոտաներ մեր ոտքերուն տակ: Հայ մարդը աւուր հացի կարօտ: Կարօ՛տ յատկապէս յոյսի, լոյսի, «առկայծ ճրագ»ի մը աղօտ լոյսին իր մշուշապատ ճամբան լուսաւորելու համար, ահա՛ պակասը, ահա՛ կարեւորը այդ դժնդակ օրերուն:

Ինչո՞ւ բարձրաձայն չյայտարարել, — բոցավա՛ռ Յառաջի աստուածատուր ծնունդը եղաւ այդ «առկայծ ճրագ»ը:

Տարագիր եւ հոգե – բարոյապէս ըլլկուած բազմութիւններուն լուսատու, յուսատու փարոսը եղաւ անիկա: Իր հատու խօսքերը, իր բամբ ձայնին հնչիւնները յանկուցիչ պատգամներ եղան պարտեալ հոգիներուն, խանդավառեցին, կեանքի կոչեցին յուսաքլուածները: Անիկա իր խօսքին ուժովը, տաք շունչովը կրցաւ համադրել, քով-քովի բերել, միաւորել պարտասուն զանգուածները եւ շինարար, կենդանի գործի լծել զանոնք:

Եթէ արդար եւ խղճամիտ հաշուեկշիռ մը ընենք մեր հանրային, ազգային և կուսակցական յետ պատերազմեան(Ա.պատ.) «Ազգային տուրք»ին շուրջ, ո՛չ մէկը, ո՛չ մէկ թերթ կամ օրաթերթ այնքան նպաստ բերած, այնքան տուրք վճարած է որքան Յառաջը իր 52 տարուան ընթացքին:

Իրեն ծնունդ տուող անձը, մարդը, այլ խօսքով՝ մեծ ՇԱՒԱՐՇը, առաքեալ ծնած էր, մարգարէ առաջնորդ ծնած էր: Այս առաքինութիւնները «ի վերուստ» տրուած էին իրեն, ու ճիշդ ատոր համար ալ իր ձայնը, իր լեզուն, իր յայտնաբերած միտքերն ու գաղափարները ճշմարիտ «Հեղինար Աղբիւր»ներ էին, թովիչ ու հասկնալի բոլորին կողմէ:

Խաղա՛ղ, կենարար, հանդարտ կեանք մը չունէր այն օրերուն մեր գաղթաշխարհը: Մեր անլուր թշուառութեան, աննախընթաց դժբախտութեանց հետ՝ մեզի պարտադրուեցան ա՛յլ ցաւեր, ա՛յլ խոցեր խորապէս ողբերգական ու այպանելի: Մեր դեռ անբոյժ վէրքերուն աւրնթեր՝ նոր ցաւեր, նոր վէրքեր... Մարդիկ, հայ անուն մարդիկ, այլազան գոյնի պատմուճաններ հագած, օտար, սնոտի գաղափարներով զինուած ձիարձակարանի վերածեր էին գաղթաշխարհը մէկ ծայրէն միւսը: Նոր հովե՛ր, նոր փոթորիկներ...:

Ու կռի՛ւ, կռի՛ւ, կռի՛ւ բոլոր ճակատներու վրայ:

Կռի՛ւ մեր կուսակցութեան դէմ: Կռի՛ւ մեր սրբութեանց դէմ: Կռի՛ւ մեր գոված, փառաբանած խտէալներուն դէմ: Կռի՛ւ մեր սուրբերուն եւ սուրբ դրօշին դէմ: Կռիւ վերջապէս մեր «մնացեալին» դէմ: Ու ասիկա բոլոր տեսակի դատապարտելի զէնքերով:

Սուտը, կեղծիքը, ամբաստանութիւնը, ու դեռ հազար ու մէկ տեսակ շուկայի ապրանքներով զրահաւորուած ասպարէզ իջած էին անոնք եղածն ալ քանդելու: Իրենց համոզումով՝ հինը ամբողջապէս հիմնովին պէտք էր չքանար, նորը պէտք էր կառուցուէր անոնց աւերակներուն վրայ:

Այս բոլորը դիմագրաւելու, այս բոլորին դէմ ցցուելու, զանոնք չէզոքացնելու համար կորով պէտք էր, կրանիթէ կամք պէտք էր, անսպառ քաջութիւն պէտք էր: Ու հազար օրհնեալ, հազար պատիւ իրեն: Յառաջ ունեցաւ այդ քաջութիւնը, այդ կրանիթէ կամքը: Զարկին պատասխանեց զարկով, հարուածին՝ հարուածով: Ու եթէ այսօր ոտքի ենք եւ օտարոտի տեսութիւնները որոշ չափով հեռացած են մեզմէ՝ անիկա մեծ չափով կը պարտինք «կռուազան» Յառաջին:

Յառաջը եղաւ նաեւ դասարան, շրջուն դպրոց, լսարան: Անիկա թէ մանկտոյ Ա. Բ. Գ. սորվեցուց, թէ մեծերուն, — ուսումնականներուն՝ լսարան եղաւ: Իր առօրեայ «ի պէտս զարգացելոց»ներով մեր ոսկեղինիկին ուսուցանողը եղաւ նոյն բանգէտներուն:

Եթէ շարունակէինք ըսել թէ դեռ ինչե՞ր տուաւ Յառաջը այս գաղութին եւ այլ գաղութներու, շարքը շատ պիտի երկարէր: Հոս կանգ առնենք, ու քիչ մըն ալ խօսինք այսօրուան Յառաջի մասին:

Մեզի համար, առանց կիրքի, առանց փաղաքշանքի, մեր համոզումով բան չէ փոխուած ո՛չ անոր ծաւալէն, ո՛չ անոր բովանդակութենէն, ոչ ալ մանաւանդ՝ անոր ուղղութենէն: Ըսած ենք ատենին, կրկնենք նաեւ այսօր Յառաջը Յառաջ է, տեւապէս կը մնայ Յառաջ՝ իր խտէալով, իր գաղափարաբանութեամբ, իր կեցուածքով: Մեծ Հայուն կնիքը կայ անոր ճակատին ու այդ կնիքը իր ծանրութիւնը պիտի պահէ ընդմիշտ, ատոր խորապէս հաւատացողներէն ենք:

Ճի՛շդ է, փոխուած է ժամանակը, փոխուեցան անձերը: Ճի՛շդ է, հիներ, տարեցներ, — մեծ արժէքներ — գացին, մեկնեցան. կեանքը՝ բնական օրէնքով: Բնութեան անխախտ օրէնքն է բոլոր մարդոց համար: Այսօր՝ անոնք, վաղը՝ մեզ:

Բայց ողջ ըլլան նորերը, նոր նուիրեալները: Մեր ժողովուրդին, — հայ ժողովուրդին — իմացական արգանդը ամուլ չէ եղած, չի կրնար ըլլալ այսօր ալ: Անիկա տեւապէս պտղաբերելու ընդունակ է: Մեր ամէնէն դժնդակ օրերուն հրաշքով նուիրեալներու հոյլ մը ունեցած ենք, այսօր ալ, վաղն ալ կ'ունենանք, պիտի ունենանք, կը հաւատա՛նք ատոր:

Այսօր հրապարակի վրայ նորեր, նոր անուններ կան՝ որոնք պիտի փոխարինեն հինները, բաւական է որ գիտակցին իրենց կոչումին: Կոչումին գիտակցութիւնը մեծ առաքինութիւն մըն է, պէտք է կառչիլ անոր՝ բոլոր նուիրումով:

Կոչումը իր անխախտ պարտադրանքները ունի, — ականջ տալու մեր պատմութեան հ ա ր ա զ ա տ ձայնին: Փորձել ճանչնալ այսօրուան մարդկութեան այլակերպ դիմագիծը: Ըմբռնել, հասկնալ թէ իւրաքանչիւր «իմ»ի եւեւ պատրանքներով լի յուսախաբութիւններ անթեղուած են: Իրեն հրամցուած ամէն գունաւոր պտուղ հայկական ծիրան չէ: Հասկնայ վերջապէս, որ ամէն մարդ, իւրաքանչիւր ժողովուրդ, նախ եւ առաջ իր եղունգներուն կարիքը ունի:

Հրմշտուքը ժողովուրդէ ժողովուրդ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ափ մը սեփական հող ունենալու պահանջ: Օ՜, լուսաւոր նշանաբաններ, մեղրածո՜ր խօսքեր, բարի՛ կամեցողութիւններ, Քրիստոսի կամ Կանտիի շրթունքները ունեցողներ շա՜տ, բայց որ անոնք բոլորն ալ «կամեցողութենէ» անդին չեն անցնիր:

Երէկի Յառաջը այս միտքերը աւանդեց մեզի: Այսօրուան Յառաջն ալ նոյն միտքերու անխախտ քարոզիչն է ու պիտի շարունակէ այդպէս մնալ. ատոր համոզուած ենք:

Յառաջը մեր հանապազօրեայ հացն է: Մեր սեղանին մնայուն ընկերը, մեր լաւին ու գէշին մասնակիցը: Ահա՛ թէ ինչո՛ւ կը սիրենք զայն, կը գուրգուրանք անոր վրայ, կը ցանկանք՝ որ անիկա ըլլայ շէն, ըլլայ բարգաւաճ, ըլլայ դիմացկուն: Ու շարունակէ իր առաքելութիւնը՝ ասկէ ետքն ալ:

Առանց Յառաջի, մեր գաղութին կեանքը պիտի նմանէր անապատի աւազին վրայ դիզուած քարակոյտի մը:

Սրտանց ողջունելով իր յիսուներկրորդ տարելիցը, կը մաղթենք որ անիկա ապրի, յարատեւէ երկար, շա՛տ երկար՝ մինչեւ «ի կատարումն Հայաստան աշխարհի»: Ահա՛ մեր խօսքը եւ մաղթանքը այս տօնական օրով:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Լիոն, Յուլիս 23, 1977

ԱՆՈՒՆԸ՝ «ՅԱՌԱՋ» Է

Հակառակ անոր որ հայերէն չեմ կարդար, ինծի համար համայն աշխարհի ամէնէն սիրելի օրաթերթերէն մէկն է Յառաջը՝ 83, Ռիւ տ'Օթվիլ, Փարիզ 10, որուն հրատարակիչն ու խմբագիրը աղջիկն է Շաւարշ Միսաքեանի՝ հիմնադիրը այս հռչակաւոր ու առասպելական օրաթերթին յիսունէ աւելի տարիներ առաջ:

Անոր անունը Արփիկ է: Ան ստորագրեց հրաժեշտի եւ մեծարանքի խօսքը իր տարեց բարեկամ և հաւատարիմ աշխատակից Հրանտ – Սամուէլի մասին, որ վերջերս մեռաւ մօտաւորապէս 84 տարեկանին, ոչ հեռու իր հազուագիւտ գրախանութէն՝ Ռիւ Մոսիէօ լը Փրէնս «Ձախ ափին» վրայ, ինչպէս Ամերիկացիները զայն կը կոչէին վերջին հարիւր տարիներուն, կամ աւելի առաջ: Աքանչելի օրինակ մը հայերէն արձակի, որ ունկնդրելու բախտն ունեցայ, երբ հեղինակը զայն կարդաց բարձրաձայն խումբ մը բարեկամներու ներկայութեան. ճարտարապետ, ուսուցիչ, բանաստեղծ, հայրենասէր, խոհարար կամ շէֆ (ինչպէս որ կ'ուզէք), խմող, խօսող, երգող, կենսախնդութիւն փառաբանող, միայն հայկական գեղանկարչութիւն հաւաքող (սկսած վարպետ ծովանկարիչ Այվազովսկիէն, աւելի ճիշդ՝ Այվազեանէն, մինչեւ Մինաս Աւետիսեան՝ վերջին տարիներու հանճարը Խորհրդային Հայաստանի, որ կուգայ Մուշէն՝ բնավայրէն այն մեծ Հայերուն, որոնց մաս կը կազմէ Արմենակ Շահմուրատեան):

Արփիկ Միսաքեան բարձրաձայն կարդաց Հրանտ Սամուէլեանի մասին գրած խմբագրականը եւ կարդացածը բանաստեղծութիւն էր՝ որեւէ լեզուով, նոյնիսկ եթէ արտասանուած հայերէնը մատչելի չէ ձեզի՝ (իսկ ինծի մատչելի է, եւ բացի քանի մը բառէ ես զայն հասկցայ ամբողջութեամբ) դուք կը հիանայիք բառերու համաչափ կշռոյթին, կարծես անոնք գրուած ըլլային բեմադրելի շարժում ստեղծելու համար, որ միաժամանակ ողջոյն եւ մնաս բարով կը նշանակէր — ուղղուած մեծ բայց եւ բաղդատաբար անծանօթ մարդու մը, որ նաեւ սիրելի բարեկամ էր:

Յաջորդ օրը ես այցելեցի դերձակ-գրագէտ Գրիգոր Ադամեանի, եւ ան ըսաւ

Ա. ԼԱ. ԹՈՒՐՔԱ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ...

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ, ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ» ՔՈՐՍԻՔԱ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ...

ՀԱԹԱՅԻ ՄԷՋ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

Այդ օրերուն Ֆրանսայի մէջ ինչե՞ր գրած, ինչե՞ր ըսած են.—

× Ֆրանսա, Հաթայը Թուրքերուն ձեռքը չի կրնար յանձնել: Այնտեղ 280 հազար Հայեր կ'ապրին: Եթէ վաղը Հաթայ Թուրքերու տիրապետութեան տակ իյնայ, Հայերը դարձեալ գաղթել պիտի պարտաւորուին: Անոնց համար տարագրութիւնը պիտի վերսկսի: Մինչդեռ Ֆրանսա պարտաւորուած է այս Հայերը պաշտպանելու (Վիւ պարբերաթերթ — Մ. Ա. Երամ. (Արամ էֆէնտի) ստորագրութեամբ յօդուածը՝ 1937 Յունուար 13):

× Հայերը Թուրքերէն միայն չարչարանք տեսած են: Եթէ Աթաթիւրք Հաթային տիրապետէ, Քըրըքհանի շուրջ մեր հաւաքած Հայերը կրկին գաղթի ճամբան պիտի բռնեն: Մինչդեռ զանոնք Կիլիկիայէն հոս բերելու ատեն զանոնք պաշտպանելու, անոնց համար «օջախ» մը ստեղծելու մասին խոստումներ տուած էինք (Իլլիւսթրասիոն — Ջօր. Բէլմանկրանքուր, Ճէպէլարիպի նախկին քաղաքապետներու կողմէ ստորագրուած յօդուած 1937 Փետր. 13):

× Թուրքերը կը կարծեն թէ Հաթայը գրաւելը դիւրին է: Մինչդեռ երբ հոն հասնին իրենց դէմ պիտի գտնեն 30.000 զինուած Հայեր (Մարիաննա անունով թերթը, 1938 Մայիս 24):

× Սուրիոյ Հայոց պատրիարքին Պէյրութի «Էլ Բալաս» թերթին տուած եւ ֆրանսական թերթերուն ալ կարեւորութեամբ ցրուած լուրը.— Մենք Կիլիկիայէն վտարար (բառացի ըսուած է՝ դահճարար, որ հայերէնի, ՆԱԵՒ թրքերէնի մէջ իմաստ չունի...) վռնտուեցանք: Չենք հաւատար որ Ֆրանսա այստեղ մեզ պիտի լքէ: Աշխարհամարտին, թրքական բռնակալութեան դէմ մեր արիւնը հոսեցուցինք Արաբներուն հետ: Հիմա մեր այս նոր հայրենիքը Արաբներուն հետ պիտի պաշտպանենք Թուրքերու դէմ», (1938 Յունիս 26):

Եւ այս բոլորէն յետոյ.— «Եթէ Թուրքերը գան, ձեզ կը կոտրեն, մեր կողքին անոնց դէմ զէնքի փարեցէք» ըսելով քա-

բողջութիւն ըրած, Հայերը որպէս գործիք օգտագործած Ֆրանսա պատասխանատու չէ եւ Թուրքերը պատասխանատու են... Մի՞թէ կարելի է:

ՄԵՐ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ ՄԵՌՑՆՈՂ ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ 1975ԻՆ ՀԻՄՆՈՒԵՑԱՒ

Հայոց կոնակէն շահ ապահովելու գործը պատմութեան ընթացքին այնպէս բնական սովորութեան կարգ անցած է որ Մակարիոս անգամ այդ կը փորձէ եւ Թուրքիոյ դէմ հայ-յոյն դիմադրութիւն մը մէջտեղ կը հանէ:

Այս դիմադրութեան առաջին պաշտօնական ցոյցերուն Լէֆքօշէի Կիպրոսի յունական ժողովի 1975 Ապրիլ 24ին կազմակերպած հաւաքոյթին ականատես եղած ենք: Հայերը (Ապրիլ 24ին) ամէն տարի, օսմանեան կայսրութեան Հայերուն «ոչնչացումին» առթիւ կը հաւաքուին, Թուրքերը կ'ամբաստանեն:

Ահա այդ օրը, Կիպրոսի յունական ժողովը «Հայկ. Դատ»ի իր պաշտպանութիւնը յայտարարող որոշում մը կուտայ միաձայնութեամբ: Այս որոշումին մէջ սա կէտերը յառաջ կը քշուին.

— Թուրքերու կողմէ Հայոց բնաջնջումը եւ Անատոլուէն հեռացումը ոչ մէկ արդարացի պատճառի կը յենուր: Թուրքերու միակ նպատակը Հայերը ոչնչացնել եւ այսպէսով անոնց հողերը, ինչքերը ձեռք անցընելն էր:

ՍԱՄԻ ԾՈՇԱՐ

(Շար. 9)

(Թարգ.՝ Հ. Գ.)

թէ Արփիկ Միսաքեանի դրուատիքը Հըրանտ Սամուէլեանի մասին աչքերէն արցունք բերած է: Ըսի իրեն, թէ նախորդ գիշեր Արփիկը զայն բարձրաձայն կարդացած էր ինծի, եւ թէ հայերէնը գործածելու անոր սքանչելի եղանակը ոգեւորած էր զիս, եւ աւելի խորապէս քան երբեւէ՝ սիրել տուած այդ սահուն ու ճկուն լեզուն, եւ զիս աւելի քան երբեւէ անդրադարձուցած Արփիկ Միսաքեանի յաջողութեան տարողութեան՝ իր հօր մահէն յետոյ մօտաւորապէս քսան տարի առաջ, երբ ան ընդունեց ահարկու պատասխանատուութիւնը շարունակելու դադար չունեցող օրաթերթ մը եւ ըլլալու միաժամանակ հրատարակիչ, խմբագիր եւ գրող, նաեւ քաղաքավարութեամբ այցելուներ ընդունող, ամէն տեսակի Հայեր, որոնք կը խուժեն իր ժամանակէն արդէն քանի՛ տարի:

Ճիշդ է որ Յառաջ չոր էջնոց օրաթերթ է, եւ աշխարհի ամէնէն ծաւալուն թերթը չէ որ կարելի ըլլայ երեւակայել, եւ խկութեամբ ու էջերու քանակով վըստահաբար նուազ է, քան ուրիշ շատ մը օրաթերթեր, որոնք ինծի համար հին սիրելիներ են, ինչպէս Մոսկուայի Իզվեստիան, Լոնտոնի Թայմզը, Ֆրեզնոյի Պին: կամ այլ հայկական օրաթերթեր, ինչպէս Պոլսոյ Մարմարան եւ Պոսթընի Հայրենիքը: Շատ հաւանական կրնայ ըլլալ, որ վերոյիշեալ երկուքը Յառաջի հետ Սփիւռքի մէջ լոյս տեսնող վերջին հայերէն օրաթերթերն են՝ եթէ Պոլիսը իրօք Սփիւռքի մէջ է, ինչպէս որ պիտի հաւատամ որ է՛:

Քսան երկար ու բարի տարիներ, շարունակ, ամէն օր, Արփիկ Միսաքեան գրեթէ տառացիօրէն արշաւած է դէպի իր առօրեայ պատասխանատուութիւնը եւ այն դիմաւորած ճակատաբաց: Եւ ես հմայուած եմ այս անհաւատալի ու վիթխարի յաջողութեան համար: Այս զարմանքը խառնուրդ է ապշեցումի ու հիացումի, որ զիս կը ստիպէ փորձ ընել գուշակելու, թէ ի՞նչպէս կրնար այս մէկը պատահիլ: Ան կը սիրէր իր հայրը եւ հիացում ունէր իր հօր հանդէպ եւ իր երակներուն կը հոսի տպարանի այն մելանը, որ կը հոսէր իր հօրը երակներուն մէջ:

Երբ 1935ին առաջին անգամ Հայաստան պիտի մեկնէի, Ա. Խատիսեանի հետ կապ հաստատելէ ետք (որուն հասցէն ինծի տուած պէտք է ըլլար Ռուբէն Դարբինեանը՝ գլխաւոր խմբագիր Պոսթընի Հայրենիք օրաթերթի եւ Հայրենիք կարեւոր ամսագրի, որ դժբախտաբար դադրեցաւ քանի մը տարի առաջ) ես ներկայ եղայ ակումբի մը մէջ հայ երիտասարդներու հաւաքոյթին եւ հոն նկատեցի շատ պատկառելի տեսք ունեցող մարդ մը, որ ինքզինք ներկայացուց իբրեւ Շաւարշ Միսաքեան, ես նկատեցի անոր քով, անոր կեցած թէ քալած պահուն՝ փոքրիկ աղջիկ մը ճերմակ հագուստ հագած: Արփիկն էր, եւ անհնարին էր չնկատել, թէ որքան խոր էր անոր սէրն ու հիացումը իր հօր հանդէպ:

Ի՞նչն է որ օրաթերթ մը նշանակալից կը դարձնէ քիչ մը աւելի, քան նշանակալիցը: Ո՛ճն է անշուշտ եւ միշտ. համադրուածքը խելացութեան, գիտութեան, մարդկայնութեան, պատիւի, արժանապատուութեան, ոգիի առատաձեռնութեան անկախութեան եւ ամէնէն աւելի նուիրումը դատի մը, ծրագրի մը, որ զիս կը բերէ բուն իսկ պատճառին, թէ ինչո՞ւ ինծի համար Յառաջ աշխարհի ամէնէն սիրելի օրաթերթերէս է: Իր ծրագիրն է չարտօնել որեւէ սերունդի պատկանող ոեւէ Հայու՝ մոռնա՛լ ինքզինք, ծնողքը, հայրենակիցները, ճշմարտութիւնը, երկիրը եւ երկրի պահանջքները պատմութենէն եւ մարդկային ցեղէն:

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Փարիզ, Յուլիս 30

ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԸ

Շնորհիւ Կապոյտ Խաչի քաջալերական այս գործին, հայ մանուկներն ու պատանիները անգամ մը եւս այս տարի կ'անցընեն զանազան առաւելութիւններ ունեցող ամիս մը Ժիւրայի գեղեցիկ լեռներուն եւ արօտավայրերուն մէջ, զարգացնելով իրենց ձեռային ճարտարութիւնն ու հոգեկան թռիչքները:

Անցնող օրերու ընթացքին իրենց հոգին կը լեցուի խորունկ շունչով, Հայ են կասկած չկայ, հոս աւելի կը հայանան լեզուն իւրացնելով, նոր երգեր սորվելով, հոս մեր մանուկները կ'առնեն իրենց առաջին քայլերը կեանքի ուղիին վրայ, կը սկսին արդէն ապրիլ իբրեւ Հայ, գործել իբրեւ պարտականութեան գիտակից Հայեր:

Առաջին օրէն իսկ գործն ու զբաղումները հետաքրքրական են, մանուկները զուարթ են, օրէ օր կը վարժուին կայանի կեանքին ու կը մղուին աւելի հետաքրքրականը պահանջել:

Հայկական բաժինը բաւական մեծ տեղ կը գրաւէ օրուան զանազան աշխատանքներուն մէջ: Մեր հսկիչներու կողմը կ'աշխատի հայերէն խօսիլ եւ հայերէն պատասխան ստանալ երախաներէն, զարգացման մրցումներ կը կազմակերպենք հայկական նիւթերու շուրջ երախաներուն գիտելիքները ճոխացնելու, ինչպէս նաեւ համեստ հայկական դասեր կը տրուին՝ անուղղակի միջոցներով երախաները չմերժելու համար անգամ մը եւս դպրոցական կեանքին մէջ: Մեծ տեղ կը գրաւեն նաեւ ձեռային աշխատանքները, ազատ կը ձգուի երախան իր երեւակայութիւնը գործի դնելու եւ անձնական աշխատանքը գլուխ հանելու համար, ան ունի իր դիմաց համեստ սակայն բաւարար պիտոյքներ, զանազան ձեւերով կը գործածէ զանոնք եւ աշխատանքը աւարտելէ ետք իսկապէս հաճելի է տեսնել այդ երախային հոգեկան գոհունակութիւնը:

Մեր աշխատանքներուն մաս կը կազմէ նաեւ հանդէսի պատրաստութիւնը, նոր պարեր, արտասանութիւններ. դժբախտաբար մեր բոլոր գործերը անկարելի է ցոյց տալ այդ միակ հանդէսին, սակայն վստահ ենք որ երախաները պիտի չմոռնան իրենց այս գեղեցիկ ամիսը, բոլոր իրենց կեանքը պիտի մնան տպաւորուած այս ամիսէն, անկարելի է մոռնալ հոս սորված երգ մը կամ պար մը, ինչպէս նաեւ ընտանիքները պիտի զգան իրենց զաւակին կրած այդ գեղեցիկ տպաւորութիւնները:

Յուլիս 16ի դաշտահանդէսի նախօրեակին արդէն Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն սկսած էին կայան ժամանել ծնողքներ ու բարեկամներ: Նոյն այդ օրը անակնկալ հաճոյքն ունեցանք մեր մէջ ընդունելու Սեւրի Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սերովբէ Վրդ. Ագըլեանը: Իսկ Կիրակի օրը դարձեալ պատուեց մեզ մեր յարգելի հիւրը Հ. Ս. Վրդ. Ագըլեան, որուն կ'ընկերանար Մոնպելիէէն Պ. Տէր-Եղիայեան իր ընտանեօք. վերջինս 200 անկողնի գունաւոր գեղեցիկ ծածկոցներ նուիրած էր կայանին (Նուիրատուներու ցանկը առանձին):

Դաշտահանդէսի անակնկալ հիւրերէն մէկն ալ եղաւ Մոնրէալէն (Քանատա) ՀՕՄի ընկերուհիներէն Օր. Վանուհի Իսաճանեան, տնօրէնուհին տեղւոյն ամէնօրեայ հայկ. վարժարանին, որ կայանի կողմէ դիմաւորուելով Ժընեւի օդակայանէն ուղղակի առաջնորդուեցաւ կայան:

Կայանի տնօրէնուհի Օր. Իւէն Պառաւեան, կայանի անձնակազմը ներկայացնելէ վերջ բեմ հրաւիրեց Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի Տիկ. Ա. Թաղէոսեանը, որուն խօսքը կարելի է ամփոփել հետեւեալ տողերուն մէջ:

«Ժիւրայի գեղատեսիլ լեռներու եւ արօտավայրերու մէջ ինկած հայ մանուկներու այս բոյնը աչքի կը զարնէ իր կլիմայական լաւ պայմաններով, ամառուան զով ու առողջ օդով: Կանանչազեղ այս լեռնադաշտը մեր մանուկներուն համար ամէն տարի Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն եկած հաւաքավայր կը հանդիսանայ. միեւնոյն ժամանակ ծնողքներուն գոնէ տարին մէկ քանի օր իրենց զաւակներուն հաւաքական կեանքի մօտէն հետեւելու առիթն ու վայելքը կուտայ: Ամառնային կազմակերպման այս շէնքը տարուէ տարի կը կառուցուի միշտ աւելի յարմարագոյն պայմաններ պարգեւելու ինչպէս նաեւ հայաշունչ մթնոլորտի մը մէջ պահելու իր փոքրիկ հիւրերը: Ներքին սարքաւորումներու համար այս տարի Շրջ. Վարչութիւնը տրամադրած է շօշափելի գումար մը. գնուած են լուացքի մեքենայ, պահարաններ իւրաքանչիւր անկողնի կողքին, եւայլն: Պիտի շինուին նաեւ շէնքին աւարտումին վերաբերեալ մասերը, որոնք նոյնպէս շօշափելի գումարներու կը կարօտին:

«Դժուար է մեր գործը. օգնեցէք Կապոյտ Խաչին, դիւրացնելու իր ձեռնարկած այս խոշոր գործը իր լրումին հասցնելու համար: Մեր աստանդական կեանքին մէջ մանուկներու օդափոխութեան կայանը եւս ունի անկասկած իր դերը՝ մեր ազգային հաւաքական կեանքին գոյատեւման համար:

«Զօրավիգ կենանք աշխատող տարրերուն. անոնք իրենց աքնաջան գործունէութեամբ պէտք ունին նաեւ մեր ժողովուրդին բարոյական թէ նիւթական առատաձեռն օժանդակութեան: Շնորհակալութեան խօսք ունինք մեր հիւրերուն, որոնք ամէն տարի կը փութան շէնցնել մեր ամառնային այս ձեռնարկը: Մեր շնորհակալութիւնները կ'երթան նաեւ մեր մասնաճիւղերու ժրաջան ընկերուհիներուն, որոնք ամէն կերպ, ըլլայ իրենց շրջանի մանուկներու արձանագրութեան գործերով, ըլլայ իրենց նիւթական օժանդակութեամբ սատար կը հանդիսանան դիւրացնելով Շրջ. Վարչութեանս դժուարին գործը: Շնորհակալութիւն նաեւ Փարիզի շրջանի մեր ընկերուհիներուն, որոնք մասնաւոր ուտեստեղէնի պարենաւորումներով եկած են այս հանդէսի սեղանները ճոխացնելու: Յիշենք նաեւ որ անցեալ տարի այս պարտականութիւնը սիրով ստանձնած էին Լիոնի շրջանի մեր ընկերուհիները: Բոլորին մեր սրտագին շնորհակալութիւնները: Շնորհակալութիւն նաեւ կայանի անձնակազմին, երիտասարդ տնօրէնուհի Օր. Իւէն Պառաւեանին, նոյնպէս երիտասարդ օգնականներուն՝ Տիկին Լիլիան Բէքմէզեանի եւ Օր. Գաթրին Գոսեանի, Պր. Ահարոնին, ինչպէս նաեւ երիտասարդ եւ երիտասարդուհի հսկիչներուն եւ բոլոր անոնց որոնք բացառիկ նուիրումով իրենց ամբողջ ֆիզիքական կորովով կը տրամադրուին այս ձեռնարկին լաւագոյնս կատարումին համար»:

Ներկաները ոգեւորուած նուէրներով մասնակցեցան հանգանակութեան որ ձեռներէցութեամբ կառավարեց Պր. Մատոյեան:

Ճոխ էր հանդէսի գեղարուեստական բաժինը, երախաները հանդէս եկան հայերէն խմբերգներով՝ ղեկավարութեամբ Օր. Մարալ Ասատուրեանի: Հայկական խմբապարերով՝ ղեկավարութեամբ Օր. Օր. Գաթիա Մուշմուլեանի, Սիլվի Համբարձումեանի եւ Սիլվի Գասպարեանի:

Խրախճանքը իր գագաթնակէտին հասաւ երբ ուշ գիշերին ժամանակը եկաւ խարոյկահանդէսին, որու ընթացքին մեծեր թէ փոքրեր շուրջպարերով եւ երգերով մթնոլորտ ստեղծեցին բոցերուն շուրջ, որ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր:

ՀՍԿԻՉ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (389)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Այդ հսկայ մարդը, այդ վայրագ եւ սաստիկ բնաւորութեան տէր մարդը արբունքի չհասած աղջկան մը պէս տարօրինակ ամչկոտութիւն մը ունէր:

Բայց եւ այնպէս, բարի քաղաքացիի մը քալուածքը ունէր:

Սքալապրինօ լայն ջրանցքի մը անկիւնը հասնելով կանգ առաւ, դուները աչքէ անցուց եւ անոնցմէ մէկուն առջեւ կանգ առնելով փսփսաց.

— Աս է…

Քոսոտ ու բորոտ ճակատով ցած ու խեղճուկ տուն մըն էր ան:

Խանութին դրան վրայ, առաջին յարկի պատուհանին տակէն երկաթէ տախտակ մը դուրս ցցուած էր որ ցուցատախտակի դեր կը կատարէր: Այս ցուցատախտակին վրայ ոսկեզօծ խարխափ մը գծուած էր, որուն ոսկիէ ներկը արեւին եւ անձրեւին տակ մնալով գունաթափ եղած էր:

Միականի Պարթոլոյի կապելան էր ան:

Սքալապրինօ տեսաւ որ դեռ ներսը լոյս կար:

Կարծելով որ ներսը դեռ յաճախորդներ կային, սպասեց:

Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ թէ ուղղակի կապելան առաջնորդող մուտքի դրան քովը ուրիշ փոքր դուռ մը եւս կար ուրկէ կապելային ետեւի կողմի նրբանցքը կը մտնուէր:

Սքալապրինօ հոն հասնելէն կէս ժամ յետոյ այս կողմնակի դուռը բացուելով երկու հոգի դուրս ելան:

Սքալապրինօ անոնցմէ մին իր հասակէն եւ քալուածքէն ճանչցաւ, Միականի Պարթոլօն էր, բայց միւսը չկրցաւ ճանչնալ, որովհետեւ խոշոր վերարկուի մը մէջ փաթթուած եւ դէմքն ալ օձիքին տակը քաշած էր:

Երկու մարդիկը դուռը կիսովին բաց ձգելով, ներսը սկսուած խօսակցութիւն մը աւարտելու դիտաւորութեամբ, տասնըհինգ քայլի չափ փողոցին մէջ յառաջացան:

Սքալապրինօ մութին մէջ պատը քերելով դունէն ներս սպրդեցաւ: Հոն, կապելային կռնակի սենեակը առաջնորդող դուռը գտնելով կամաց մը բացաւ եւ ներս մտաւ: Աչքը չորս կողմը պտըտցուց. կապելային մէջ մարդ մարդասանք չկար:

Սքալապրինօ սեղանի մը առջեւ նստելով սկսաւ սպասել:

.

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ո՞վ էր Պարթոլոյի ընկերացող անծանօթ մարդը:

Ճանչնալու համար զայն, ժամ մը ետ դառնալով պիտի մտնենք կապելայէն ներս այն մարդուն հետ որ պահ մը առաջ Պարթոլոյի հետ փողոց ելած էր:

Անծանօթին կապելայէն ներս մտնելէն տասը վայրկեան յետոյ Հայր Պարթոլոյի յաճախորդները իրարու ետեւէ մեկնիլ սկսան: Երբ վերջին յաճախորդը դուրս ելաւ, անծանօթը իր վերարկուն հանելով նշան մը ըրաւ Պարթոլոյի որ իրեն մօտենայ:

Պարթոլօ խոնարհութիւն մը ընելով անոր մօտեցաւ եւ ըսաւ.

— Վսեմաշուք տէր, եթէ կ'ուզէք գովանալ, շիշ մը Ֆրանսական գինի բանամ:

Բաց տեսնենք, պատասխանեց Կիտօ Ճէնարօ:

Հայր Պարթոլօ գինիին շտեմարանին վրայ խուժելէ պահ մը ետքը ձեռքը երկու շիշ Սոմիւրի գինի բռնած սրահ վերադարձաւ:

Ճէնարօ գաւաթը լեցնելէ յետոյ կուլ տուած միջոցին ըսաւ.

— Ֆրանսայի գինին աշխարհի առաջնակարգ գինին է…: Էհ, ըսէ նայինք, Հայր Պարթոլօ, նոր լուր մը ունի՞ս…:

— Ունիմ, տէր իմ, ունիմ, եւ լուրերուն ալ ամէնէն կարեւորը ունիմ:

Իրա՞ւ կ'ըսես, կմկմաց Ճէնարօ հեգնական շեշտով մը:

— Հիմա դուք ալ պիտի հաստատէք, տէր իմ: Ռոլան Քանտիանօն այս միջոցին Վենետիկի մէջ չէ եղեր:

— Ի՞նչ կ'ըսես, իրա՞ւ: Է դուն ուր երթալը իմացա՞ր:

— Այո, տէր իմ, իր մարդոցմէն իմացայ որ Միլանօ գացեր է:

— Աղէկ, բայց իմ գիտնալ ուզածս ատ չէր, Պարթոլօ: Նաւահանգիստին մէջ ի՞նչ կ'անցնէր, ան հասկնալ կ'ուզէի:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկ. Լուսին – Համբարձում Տէր-Աէրեան, Ժան – Անդրանիկ Տէրտէրեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ–ԺԱՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 29ին, 47 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Օգոստոս 3, ժամը 16.15ին Անիէռի նոր գերեզմանատունը, ուր տը լ'Էկալիթէ: Հաւաքուիլ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Գ. Գաթլիպ Խուպէսէրեան, Տիկին Աննա Խուպէսէրեան եւ զաւակները՝ Ժան-Ժաք եւ Նուպար, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Նիկողոսեան եւ աղջիկը՝ Անի, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Անապեան եւ զաւակը՝ Ֆիլիփ, Այրի Տիկին Յակոբ Յարութիւնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թորգոմ Ներսէսեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Մամուրեան, Վարժապետեան, Մինասեան, Գոչգոչեան ընտանիքները եւ Այրի Տիկին Շահվերտեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Անահիտ Ներսէսեան)

մահը, որ պատահեցաւ 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ, Շաբաթ, Յուլիս 30 ժամը 10ին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Կիյօթիէռի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն

Արձակուրդի մեկնող մեր այն բաժանորդները որոնք կը փափաքին հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ կատարել, պէտք է դիմեն վարչութեան, մեկնումէ վեց օր առաջ, տալով ընթացիկ եւ նոր զոյգ հասցէները եւ 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Իտալական փոստին անկանոնութիւնը կը ստիպէ մեզի որ չընդունինք հասցէի փոփոխութիւններ Իտալիոյ վրայ:

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մամաս Եգնիկեան իր ամուսնոյն մահուան տխուր առթիւ անոր յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.– 100 Ֆր. Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին, 100 Անթիլիասի հանգստեան տան, 100 Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղին, 100 Կապոյտ Խաչի օգնութեան կայանին եւ 100 «Յառաջ»ին:

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Գափուճեան իրենց հօր յիշատակին կը նուիրեն 100 Ֆր. Մշակոյթի Տան Ս. Թէքէլիրեան սրահին եւ 100 ողբացեալին սիրելի «Յառաջ»ին:

Նոյն առթիւ, Պըզանսոնէն Մուշեղ Եգնիկեան իր հօրեղբօր յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ս. Թէքէլիրեան սրահին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 – 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
(FRANCE)
Tél. : 927-01-72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ
ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԴԻԿ

VIENT DE PARAITRE

"Des hommes
sans enfance"

D'ANTRANIK ZAROUKIAN

Traduit de l'arménien
par Sarkis Boghossian
Les Editeurs Français Réunis, Paris

ԼԻՈՆԻ
ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1977 – 1978

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են: Վարժարանին նպատակն է Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

Նարեկեան վարժարանը ունի նաեւ մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան:

× Յուլիս 3-26, հայ պատանիներու համար տարեկան կազդուրման կայանը Հռոմի շրջակայքի օդափոխութեան լաւագոյն վայրերէն մէկուն Գաթինոյի մէջ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութեան.

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ա Զ Դ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ, որ տարեկան արձակուրդներու առիթով Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակը փակ կը մնայ ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

Այսուհանդերձ, Միութեան կազմակերպած դէպի Հայաստան ճամբորդութեան վերաբերեալ որեւէ հարցի կապակցութեամբ, կարելի է դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝ 118, Բուրսէլ փողոց, Փարիզ 17րդ, հեռ. 924.86.71 եւ 227.12.26, Օգոստոս 25էն սկսեալ:

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
19 Août	01 Septembre
02 Septembre	15 Septembre

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE** — **tél. (91) 50 89 12**

Org. Lic. 97

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

« ՅԱՌԱՋ 50 »

Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն

ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԶՈՒ

100 ֆր. (110 ֆր. թղթատարի ծախքով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 ֆր.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 ֆր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 ֆր.

Դիմել «Յառաջ»ի

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
3
MERCREDI
3 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տարի 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տարի 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.913
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.913

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Բժ. ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

(Մահուան 30ամեակին առթիւ)

ժամանակէ ժամանակ, Թուականէ Թը–...ական պէտք է անպայման ոգեկոչել յի–...ատակը մեր առաքեալներուն: Յեղափո–...խական, միտքի տիտան, գաղափարներու ...մնացան Թէ մշակութային անդաս–...ները հարստացուցած դէմքեր: Որով–...եւ երախտագիտութիւնը առաքինու–...թիւն մըն է, որմէ պէտք չէ զերծ մնայ ...ւէ սերունդ: Բայց այս չէ միակ պատ–...ճառը, որքան ալ ան ըլլայ բնական եւ ...երեւոր:

...գեկոչել յուշքը առաքեալի մը՝ կը նը–...անակէ մտատիպար ունենալ անոր դիմա–...ծը: Ընդօրինակել միտքին եւ հոգիին ...ծերը: Դէմքը դարձնել դաստիա–...ող, ուսուցիչ: Եւ փորձել հետեւիլ ա–...գծած ուղիին, նոյնիսկ տարբեր պայ–...ներու եւ միջավայրերու մէջ:

Բժ. Համօ Օհանջանեան Հ. Յ. Դաշ–...ցութեան եւ, մեր նորագոյն պատ–...ւթեան մէջ մեծատառ արձանագրուած ...մը եղաւ անկասկած: Երիտասար–...ական Թարմ տարիներէն նետուեցաւ յե–...փոխական քուրային մէջ՝ հայրենիքի ...ատութիւնը դերիվեր դաւանելով ամէն ...ն: Մաս կազմեց այն սերունդին, որ ...կած եւ խռով հոգիով պայքարի դաշտ ...ւ մարտահրաւէր կարդալով բռնատէ–...րուն: Սուլթաններու Թէ ցարերու: Ժո–...վուրդի զաւակներ էին միսով եւ արիւ–...: Եւ ժողովուրդին ծառայեցին անձ–...րաբար, առանց սակարկութեան, այլ ...յն ու միայն արեան պարտքը հատու–...ու վճռակամութեամբ:

Րաֆֆիի Խենթը մտացածին տիպար մը ...: Եղակի պարագայ մըն ալ չէ: Կարելի ...ել, Թէ սերունդ մըն է, քանի ապ–...մն ու ձգտումները համազգային էին: ...ները բոցեր հրահրեցին եւ Խենթերու ...ղանդ մը մեր մօտաւոր անցեալին ըլ–...եց «արութեան բազում գործքեր»:

1912ին, Պետերբուրգի Կայսերական ...ատի բաժնին մէջ, Դաշնակցութեան ... եւ չընդալից դատավարութեան, Բժ. Օհանջանեան հայ յեղափոխականին ...ա դիմագիծը ցայտուն դարձուց՝ ...րին դատախազին առջեւ: Կրեց Սի–...րիոյ տաժանակիր կեանքին դառնու–...ները՝ գաղափարին խնկարկու մը–...լու հաստատակամ որոշումով: Տարի–...ետք իր ժողովուրդն էր, որ անմոռաց ...խտագիտութեամբ զինք բազմեցուց ... նորակազմ անկախ եւ ազատ Հանրա–...ութեան բարձրագոյն պատուանդա–...ին վրայ:

Պատուանդանները սակայն երկայրի ...ր կը դառնան յաճախ: Հոն բարձ–...ցածներէն շատեր ուղեկորոյս դէմքերու ... վերածուին: Պատմութիւնը կ'արձա–...գրէ այդպիսիներու անունները, բայց ...ովուրդը կը մոռնայ զանոնք: Ուրիշ–...ր, իրենց պայծառ դէմքը կը քանդակեն ...ողովուրդին սիրտին մէջ: Այդ մասին ...ս կազմեց Բժ. Հ. Օհանջանեան, որով–...տեւ ազատամարտիկ Թէ Հանրապետու–...թեան նախագահ, ըժիշկ Թէ հանրային ...րծիչ եւ կուսակցական բարձրագոյն ...րքերու վրայ գտնուած դէմք ան գիտ–...ց կենցաղով մնալ մաքուր, սիրտով խո–...րհ եւ հոգիով ազնուական:

...ապետական՝ ինչպէս կ'ըլլան իրաւ հե–...ները, վաւերական առաջնորդները:

...ան մտատիպարը, որ քանդակուած կը ...երկայնակ պատմութեան մէջ:

Մեր սերունդը բախտաւոր եղաւ ճանչ–նալով օտար ափերու վրայ Երկրէն եկած, ազգին եւ հայրենիքին ծառայած այս լուսաւոր դէմքերը: Գաղափարի հերոսները:

Ոգեկոչման տիպար ձեւն է առաքեալին դէմքը դարձնել դպրոց, դաստիարակ: Անհատական Թէ հանրային կեանքին մէջ: Այս ճամբով կը մեծարուին առաքեալները:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԷՆՍԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ԻՆ՞Չ ՊԻՏԻ ԲԵՐԷ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Սայրըս Վէնս Եգիպտոսով սկսաւ Միջին–Արեւելեան իր շրջապտոյտը բայց ոչ ոք մեծ պատրանքներ ունի: Բարեկամեցողութիւնը չի պակսիր բայց նաեւ չի բաւեր ելք մը գտնելու համար: Նախքան ճամբայ ելլելը, ամերիկացի նախարարը յայտարարած էր «Շարունակելով արդար եւ տեւական խաղաղութեան մը փնտռտուքը, լաւ է նկատի առնել, որ այցելելիք երկիրներուս բոլոր ղեկավարները, փախաք յայտնած են յառաջդիմութիւն արձանագրել Ժընեւի ժողովի մը գումարման ուղղութեամբ: Այս բարեկամեցողութիւնը նկատի առնելով հանդերձ՝ կը տեսնենք խրոզութիւններ՝ տարակարծութիւն կայ կարեւոր հարցերու շուրջ: Պիտի ջանանք պակսեցնել»:

Ու Երեքշաբթի օր, Վէնս կը սկսէր իր խօսակցութիւնները Սատաթի հետ, Աղեքսանդրիոյ մէջ: Անկէ ետք, ամերիկեան Պատուիրակութիւնը պիտի անցնի Սուրիա, Լիբանան, Յորդանան, Սաուտի Արաբիա եւ վերջապէս՝ Իսրայէլ:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք լաւատես է եւ Պաղեստինցիք չեն ծածկեր որ «Միացեալ Նահանգները յուսախաբ ըրած են զիրենք»: ՊԱԿԻ թերթը կը գրէ «Ամերիկայի Արտաքին նախարարը Միջին–Արեւելքի իր շրջապտոյտին ընթացքին «Պեկին ծրագիրը» կը տանի, վաւերացուած նախագահ Քարթըրի կողմէ եւ որ կը ձգտի պահել արաբական գրաւուած հողերը: ՊԱԿԻ պաշտօնական բանբերն ալ ըսած է «Ոչինչ Թոյլ կուտայ մեզի մտածելու Թէ ամերիկացի նախարարը կ'ուզէ տեսնուիլ պաղեստինցի պարագլուխներուն հետ: Եթէ ուզէր, Ուաշինկթընէն պէտք է պատրաստուէր: Բայց եթէ Պէյրութ Արաֆաթի հետ հանդիպում ուզէ, բարի կուգայ: Բայց չենք կարծեր որ քաջութիւնն ունենայ Պաղեստինցիներուն խօսելու հիմա: Միացեալ Նահանգները հրաժարեցան պաղեստինեան հայրենիքի մը ի նպաստ իրենց դիրքէն եւ ատոր համար է, որ լաւատես չենք»:

Կը մնայ սպասել ու տեսնել, առանց մեծ յոյսի:

Քանի մը տողով

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ուսանող մը սպաննուած է եւ ուրիշ մըն ալ վիրաւորուած: Իրենք մայթի վրայ էին եւ անցնող կառքէ մըն է որ կրակ բացուած է իրենց վրայ:

ՏԷՄԻՐԷԼԻ կառավարութիւնը փոքր մեծամասնութեամբ մը — 219ի դէմ 229 ձայնով — վաւերացուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ: Մեծ յոյս չկայ, որ Տէմիրէլի այս կառավարութիւնը ընէ ինչ որ նախորդը չկրցաւ ընել: Ծանօթ է որ Յունիս 5ի ընտրութիւններէն ետք, ուր յաղթած էր Հալքը, Էճէվիտ դահլիճ մը կազմեց բայց մեծամասնութիւն չգտաւ Ազգ. Ժողովին մէջ:

ՔՐԷՍ–ՄԱԼՎԻԼԻ ծանր միջադէպերէն ետք 19 ցուցարարներ ձերբակալուեցան եւ պիտի դատուին Շաբաթ օր: Ասոնց մէջ՝ 11 Գերմանացի, 6 Ֆրանսացի եւ 2 Զուիցերիացի: Միւս կողմէ, Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան բանբերը ցաւ յայտնած է Ֆրանսայի, որ իր քաղաքացիներէն ոմանք այդ ձեւով վարուած ըլլան: Նոյն առթիւ երեսփոխան Մերմազ բացատրութիւն կ'ուզէ Ներքին նախարարէն Իգնաի նահանգապետին բռնած դիրքին համար: Ճարտարարուեստի նախարարն ալ ճշդեց Թէ Ֆրանսայի հիւլէական ծրագիրը պիտի շարունակուի:

«ԲԵՌՆԱՏԱՐ – ԴԱՆՁԱՆԱԿ»Ը ինչպէս մկրտուած էր Կառ տը Լիոնի խոլտ–ըփին առթիւ, գտնուեցաւ Վիլժիւիֆ բայց անշուշտ պարապ...: Քորփուէն ետք, ուրիշ գողութեան մըն ալ զոհ գացած է Քլէօպ – Մեսիթերանէ, այս անգամ՝ Վիթէլ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Պաշտպանութեան նախարարը կոչ ըրաւ որպէսզի կամաւորներ արձանագրուին բանակին մէջ: Նախարարը ըսած է որ 18էն 25 տարեկան երիտասարդները Թող ներկայանան Սեպ. 1էն 30: Ծանօթ է որ զինուորական ծառայութիւն գոյութիւն չունի Լիբանան եւ կառավարութիւնը կը փորձէ այս ձեւով բանակ մը վերակազմել: Կռիւներէն առաջ՝ 17 հազար զինուոր կար բանակին մէջ:

ՍՈՒՐԻԱ եւ Լիբանան միաժամանակ տօնած են 31րդ «բանակի օր»ը, որ մեծ հանդիսութեանց տեղի չէ տուած Սուրիա քանի ընտրութիւններ կան, բայց Պէյրութի ամէնէն «կնճռոտ» վայրը կատարուած են՝ մահմետական եւ քրիստոնեայ գօտիներու ճիշդ սահմանին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՆՈՐ ՊԱԼԱՏ ՄԸ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ՄԷՋ

Երեւանի ճարտարապետները աւարտած են 7.500 տեղնոց մարզանքի պալատի նախագիծը: Պալատը պիտի կառուցուի Ծիծեռնակաբերդի մէջ:

×

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՀԱՅ ՍԻՐՈՂՆԵՐ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Աշխատաւորներու ինքնագործ գեղարուեստական ստեղծագործութեան համամիութենական փառատօնի շրջագիծէն ներս սիրողներու շարժանկարներու մըրցում մը տեղի ունեցած է: Դատական կազմը ոսկի մետալով պարգեւատրած է Ա. Պետրոսեանը «Ուժ էլ կայ, ուժ էլ» եւ «Գնեցէք» շարժանկարներու համար: Ա. կարգի վկայական տրուած է «Մենք Զանգեզուրից ենք» շարժանկարը պատրաստող՝ Խափանի մշակոյթի տան անդամներուն, որոնց ղեկավարն է Շ. Մովսիսեան: Բ. կարգի վկայական տրուած է «Քաղաքի յուշարձանները» շարժանկարը, զոր պատրաստած է Երեւանի մեքենաշինական գործարանը, ղեկավարութեամբ Ս. Ազիզեանի:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ՝

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ԶԷՆՔ ՉԻ՞ ՏԱՐ՝ ՈՂՋ ԸԼԼԱՅ ՄՈՍԿՈՒԱ...

ԽՄԲ. — Ամէն անգամ որ Ուաշինկթըն գլուխ բռնէ Թուրքիոյ, Թուրքը կը դիմէ իր սովորական շանթաժին եւ կրկին մէջ տեղ կը դնէ Խորհ. Միութեան հետ իր դաշինքի հարցը: 1976էն ի վեր քանիցս յետաձգուած, ձգձգուած այսօր նորէն կը խօսուի այդ մասին, ինչպէս կը պարզուի Պոլսոյ Թերթերէն. (Յուլիս 29) —

ԱՆԳԱՐԱ (Կ.) — Ամերիկա սաստկացուց իր ճնշումները Թուրքիոյ վրայ, որու փոխարէն Թուրքիա որոշեց քաղաքական համաձայնագիրը ստորագրել Խորհ. Միութեան հետ: Համաձայնագիրը պիտի կրէ նաեւ ոչ–յարձակողական դաշինքի մը բնոյթը: Արտաքին նախարարութեան վերին շրջանակներէն կը հաղորդուի Թէ երկուքուկէս տարիէ ի վեր Ամերիկա կը շարունակէ իր զինարգելը եւ բարեփոխած չէ իր ընթացքը, եւ անցեալ շաբթու ամերիկեան Ծերակոյտը եւ Ներկայացուցչական ժողովը Թուրքիոյ արգիլեցին ամէն տեսակ զէնքի վաճառում, եւ այս կերպով աննպաստ ուղղութիւն մը տուին ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան:

Այս կացութեան առջեւ, Թուրք կառավարութիւնը նպատակայարմար նկատեց ստորագրել Թուրքեւխորհրդային «քաղաքական համաձայնագիրը», եւ օգտակար համարեցաւ անոր իրականացումը կարճ ժամանակի մէջ:

Արտաքին նախարարութեան իրաւասու դէմքերը կը յիշեցնեն Թէ 17 Դեկտեմբեր 1925ին Փարիզի մէջ ստորագրուեցաւ բարեկամական եւ ոչ–յարձակողական դաշնագիր մը, Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ եւ այս համաձայնագիրը յետագային երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1945 Նոյեմբեր: 19 Մարտ 1945ին, Խորհ. Միութեան առաջարկով համաձայնութիւնը խզուեցաւ, Նեղուցներու եւ սահմաններու վրայ պահանջուած փոփոխութեանց հետեւանքով:

Երկու պետութիւններու յարաբերութիւնները ձգտուեցան եւ այս կացութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ 1959: Խրուշչեւի օրով սկսաւ «Մեղմացումի շրջանը», Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութիւնները բարւոքեցան եւ զարգացան, մանաւանդ 1965ին, ուր Տէմիրէլ իշխանութեան գլուխ եկաւ: 1976ի վերջերը, «քաղաքական համաձայնագրի» մը ստորագրումը յարմար նկատուեցաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի պետական Պլանային կոմիտէի նախագահ եւ նախարարաց խորհուրդի տեղակալ նշանակուած է Հրանտ Սամսոնի Սագոյեան, Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան Յուլիս 22 Թուակիր հրամանագրով: Նոյն պաշտօնէն «ազատած» է Լ. Ս. Թումանեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օգոստոսի խումբերը (Փարիզ, Մարսէյլ եւ Լիոն) ողջ–առողջ Պէլֆոնթէնի կայանը հասած են Երկուշաբթի կէսօրէ ետք:

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ԿԷՍ ԴԱՐ ԱՌԱՋ

ԽՄԲ.— Ի յիշատակ Բժ. Համօ Օհանջանեանի մահուան երեսնամեակին (1947, Յուլիս 31) ստորեւ նշխարի մը իրմէ, գրուած 1940ին, Գահիրէ Դաշնակցութեան օրուան առթիւ: Քիչ անդին ալ էջ մը՝ Ս. Վրացեանէն:

Կէս դար է անցած այն օրից, երբ ստեղծուեցաւ Հայ ժողովրդի ամենագործօն կազմակերպութիւնը — Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը: Այդ ժամանակ ես դեռ 15–16 տարեկան պատանի էի, աշակերտ Թիֆլիսի գիմնազիոնի եւ բնականաբար չէի կարող ունենալ ոչ մէկ մասնակցութիւն այդ եղելութեան: Կարելի է միայն վերյիշել այն մթնոլորտը, ուր առաջ եկաւ կազմակերպութիւնը, եւ այն էլ՝ ինչպէս որ այդ մթնոլորտը արտացոլուել է պատանիի մը գիտակցութեան մէջ:

Ընտանիքների մէջ, լրագրութեան մէջ, ամբողջ հասարակութեան մէջ ամէնքը տարուած էին Հայաստանի ազատագրութեան խնդիրներով: Աշուղները ամէն տեղ կ'երգէին. «Ձայնը հնչեց Էրզրումի Հայոց լեռներէն». ժողովուրդը հեւ ի հեւ կը հետեւէր Կուկունեանի խմբի պատրաստութիւններին. Շիրակի գիւղերում, անոր մեկնումով, ընդհարումով սահմանի վրայ, բանտարկութիւնով եւ դատավարութեամբ: Համալսարանական ուսանողութիւնը նոյնպէս տարուած էր Հայաստանի ազատագրութեան հարցերով. հրատարակում էր գրքեր եւ գրքոյկներ՝ Բուլղարների եւ Յոյների ազատագրութեան պայքարները ներկայացնող: Մտաւորականութիւնը կը փորձէր անձամբ ծանօթանալ երկրի պայմաններին, եւ Լեւոն Սարգսեանի «Այց՝ Թուրքաց Հայաստանի»ն ամենակարդացուող գիրքն էր: Լրագրութեան մէջ կ'իշխէր Գրիգոր Արծրունին, որ կը համարուէր երիտասարդութեան առաջնորդ. մենք, պատանիներս, ի հարկէ նոյնպէս տարուած էինք ընդհանուրի ոգեւորութիւններով եւ յափշտակութեամբ կը կարդայինք ուսանողների հրատարակած գրքոյկները — Րաֆֆիի «Կայծեր»ը, «Ջալալէդդին»ը եւայլն...:

Առաջադէմ երիտասարդութիւնը մեր աչքում կը բաժանուէր երկու տեսակի՝ յեղափոխականներ եւ առաջդիմականներ: Յեղափոխականները կը գտնուէին ռուս յեղափոխականների ազդեցութեան տակ. նոյնիսկ իրենց արտաքինը փոխ առած էին ռուսերից — երկար մազեր, երկար մօրուք, ռուսական շապիկ առանց փողկապի, կապոյտ ակնոցներ եւ հաստ ձեռնափայտ: Մշակական - առաջդիմականները արդէն եւրոպականացած էին — սրածայր մօրուք, յարդարուած մազեր, օսլայուած օձիք եւ փողկապ, կոկիկ հագուստ. այս երկու տիպերը աչքի կը զարնէին:

Պատանիներս մեծ ակնածանքով կը վերաբերուէինք երկուսին ալ համար առանձին պաշտամունք ունէինք, ի հարկէ, յեղափոխականների հանդէպ: Կը հաճախէինք անոնց երեկոյթները, եւ պէտք էր տեսնել, թէ ի՛նչ յափշտակութեամբ եւ ուշադրութեամբ կը լսէինք անոնց ճառերը, յեղափոխական երգերը եւ այլն:

Մասնաւոր սէր եւ ակնածանք ունէինք դէպի Ռուսիայից եկած հայ ուսանողները, որոնց հետ թէեւ առիթ չունէինք հանդիպելու, բայց հեռուից կը հետեւէինք անոնց քայլերուն եւ կեանքին: Կը յիշեմ, որ փողոցներում ինձ ցոյց են տուած Կոստանդին Խատիսեանը, Պետերբուրգի հայ ուսանողների առաջնորդը, այդ գեղեցիկ, բարեկազմ երիտասարդը, լեռնային ճեմարանի ուսանողի համազգեստով, սեւ մօրուքով, աշխոյժ աչքերով եւ շարժուձեւով, առանձնապէս գրաւած էր մեր ուշադրութիւնը: Հասկնալի է, ուրեմն, իմ զարմանքը եւ յուսախաբութիւնը, երբ յետագային տեսայ նրան Բագուի քաղաքում բոլորովին կերպարանափոխուած՝ գիրցած, առանց մօրուքի. ոչ մէկ նմանութիւն այն յափշտակիչ արտաքինին հետ, որ դամուած էր յիշողութեանս մէջ:

Կը յիշեմ նաեւ Հայր Աբրահամին (Աւ. Սահակեան) — երկար առատ սեւ մազերով, նոյնպէս ուսանողական համազգեստով, բայց աւելի քիչ ուշադիր դէպի իր արտաքինը, աւելի խորասուզուած ընդհանուր խնդիրների մէջ: Այդ կերպարանքը նա ունեցաւ մինչեւ վերջը. երբ ես մտերմացայ իրեն հետ, տպաւորութիւնս եղաւ նոյնը, ինչ որ ունեցել էի տարիներ առաջ:

Կը յիշեմ նաեւ Կուկունեանին: Տեսայ նրան Կարսի մէջ, երբ բանտից տանում էին բաղնիք: Ամբողջ ժողովուրդը սիրով եւ հիացումով կը նայէր այդ բարձրահասակ, վայելչակազմ երիտասարդին, որ՝ հագած չերքեզական փափախ՝ գիրաշարժ եւ ժպտադէմ կը քալէր քոզակներով շրջապատուած: Յետագային, 26 տարի վերջը, ես նորից տեսայ Կուկունեանը, երբ նա՝ ազատելով ռուսական տաժանակիր բանտից եւ Սախալին կղզիի աքսորից՝ եկաւ Կովկաս, սպիտակ մազերով ու մօրուքով, բաւական գիրցած ու դանդաղաշարժ, — խոհուն ծերունի մը՝ որ հեռաւոր իսկ նմանութիւն չունէր այն երիտասարդի հետ, որ տեսած էի առաջին անգամ եւ մասնաւոր սիրով պահած յիշողութեանս մէջ: Միայն աչքերն էին, որ խոր հայեացքով կը թափանցէին մարդու հոգիին մէջ:

Դաշնակցութեան երրորդութիւնից — Քրիստափոր, Սիմէոն եւ Ռոստոմ — ոչ ոքին ես չեմ յիշում այդ տարին: Երկու երեք տարի վերջը զանազան առիթներով իմացայ անոնց մասին, եւ անոնք տիրաբար իշխեցին ու կը շարունակեն իշխել իմ հոգիիս եւ այսօր:

ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Համօ Օհանջանեանը Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներին անմիջապէս յաջորդող սերնդից էր՝ նրանց գաղափարներով եւ աւանդութիւններով ներշնչուած, նոր սերունդներին հիմնադիր սերնդի հետ միացնող կուռ շղթայի ամուր օղակներից մէկը: Նա իր մէջ տարրեր ունէր ե՛ւ Քրիստափորից, ե՛ւ Զաւարեանից եւ Ռոստոմից. ուրոյն անհատականութիւն էր — տիպար մտաւորական եւ տիպար Դաշնակցական՝ օժտուած մտաւոր ու բարոյական բարձր առաքինութիւններով:

Օհանջանեանը ծնուած էր Ախալքալաքում, 1873ին: Մկրտութեան անունը Համազասպ էր, բայց Համօ անունով էր յայտնի: Կուսակցական անունն էր Մհերեան: Թիֆլիսի պետական գիմնազիան աւարտելուց յետոյ, ուսել էր բժշկութիւն Զուիցերիայում եւ Մոսկուայում: Աշակերտական տարիներից սկսած՝ Դաշնակցութեան մէջ էր: Ուսանողական շրջանում արդէն փայլուն ապագայ խոստացող, դաշնակցական գործիչ էր առանձնապէս մտերիմ կապերով կապուած Քրիստափորի հետ թէ՛ Կովկասում եւ թէ Զուիցերիայում: Լեւոն Թադէոսեանը (Պապաշան) իր յուշերում պատմում է, թէ 1898ին, Համոյի հետ միասին Դաշնակցական Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ են կազմել Թելաւում, հակաֆիլոքսերային արշաւախմբում աշխատելիս:

Համալսարանական շրջանը լրացնելուց յետոյ՝ Համօն հաստատուեց Թիֆլիսում, իբրեւ բժիշկ, եւ ամբողջ էութեամբ նուիրուեց հանրային – կուսակցական գործունէութեան՝ շուտով գրաւելով ղեկավար դիրքեր: Բարեկազմ, վայելչատեսիլ, բնաւորութեամբ՝ բարեհամբոյր, լրջախոհ, յարաբերութիւնների մէջ՝ նուրբ եւ ազնուական, ամուր իր համոզումներով եւ չափազանց բծախնդիր դէպի բարոյական սկզբունքները՝ Համօն հաւասարապէս յարգուած ու սիրուած էր հասարակական բոլոր խաւերի եւ ընկերների, նոյնիսկ հակառակորդ կուսակցականների կողմից: Գործի եւ անձնական մտերիմ յարաբերութիւնների մէջ էր եւ ռուս յեղափոխականների հետ:

Իր անսպառ եռանդով ու գաղափարական պայքարի թափով՝ Համօն առանձնապէս աչքի ընկաւ 1905 թ. ռուսական յեղափոխութեան յաջորդող տարիներին: Իբրեւ Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Բիւրոյի անդամ եւ կուսակցութեան ներկայացուցիչ արտաքին աշխարհի առջեւ՝ Ե. Թոփչեանի, Գ. Խաժակի եւ ուրիշների հետ նա ղեկավար եւ պայքարող դէմք էր հրապարակի վրայ՝ թէ՛ ներքին կեանքում եւ թէ յարաբերութիւնների մէջ օտարների հետ: Եւ մասնաւորապէս՝ մեծ հեղինակութիւն էր վայելում երիտասարդութեան, մարտական ուժերի եւ աշխատաւորութեան շրջաններում: Համոյի եռանդին ենք պարտական մեծ չափով նաեւ «Յառաջ» օրաթերթի եւ «Յառաջ» մատենաշարի հրատարակութեան համար: Անգնահատելի եղաւ նրա դերը եւ «անջատական» ու «միհրանական» շարժումների ժամանակ, իբրեւ բարոյական հեղինակութիւն ամէնքի աչքին: Իր համոզումներով ու խառնուածքով Համօն կենտրոնական տեղ էր գրաւում Դաշնակցութեան մէջ եւ մի տեսակ միութեան կապ էր աջ ու ձախ կողմերի համար:

Այդ դիրքի եւ «հաշտարար» ոգու շնորհիւ Հ. Յ. Դ. Չորրորդ Ընդհ. ժողովում էլ Համօն, Ռոստոմի կողքին, եղաւ մէկը այն ազդեցիկ դէմքերից, որոնք վիժեցրին Դաշնակցութեան դէմ լարուած դաւերը եւ աւելի եւս ամրապնդեցին կուսակցութեան միասնական զօրութիւնը: Ժողովից յետոյ էլ նոյն եռանդով շարունակեց կուսակցական աշխատանքը ղեկավար դիրքերում: Եւ երբ սկսուեց հալածանքը Դաշնակցութեան դէմ, 1908ին

Ա. ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ...

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ, ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ» ՔՈՐՍԻՔԱ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ...

— Հիմա ալ Կիպրոս կղզին է որ Թըրքական գրաւման ստեղծած եւ Հայերուն արդէն իսկ ապրած նոյն աղէտներու թատըր կը հանդիսանայ:

Որոշումին ընդունումէն յետոյ, յունական ժողովի նախագահ Փափատոփուլոսի հրաւէրով «Թուրքերու եղակի վայրենութեան զոհ գացած Հայերու» համար մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահած են:

«Հայկ. Դատի պաշտպան Յանձնախումբ»ի 1975 Յունիս 6ին Փարիզի Փալէ տը Քոնկրէի սրահը կազմակերպած հաւաքոյթին կը գտնուէր նաեւ մեծ դեսպան մը: Կիպրոսի յոյն կառավարութեան Փարիզի ներկայացուցիչն էր այդ անձնաւորութիւնը:

Կոմիտէի անունով հաւաքոյթը բացող Հրայր Թորոսեան, Հայկ. Դատի հանդէպ ցոյց տուած մօտիկութեան եւ ապահոված աջակցութեան հանդէպ Հայոց շնորհակալական եւ երախտագիտական զգացումները յայտնած է Մակարիոսին եւ Կիպրոսի յունական ժողովի Ապրիլ 24 թուակիր որոշումը կարդացած է:

Անկէ յետոյ Կիպրոսի մէջ, Լէֆքօշէ, յոյն եւ հայ երիտասարդական մասնաճիւղերը ի մի բերող հաւաքոյթ մը կը կազմակերպուի: Կը յայտարարուի թէ անիկա «միջազգային երիտասարդական Քոնկրէ մըն է»: Օգոստոս 14ին բացուող այս տարօրինակ հաւաքին մասնակցող երկիրները հետեւեալներն են.— Կիպրոս (Յոյներ), Յունաստան, Ֆրանսա (յի Հայերը), Մալթա, Չիլի, Լիբանան (ի Հայերը), Միացեալ Նահանգներ եւ Եուկոսլաւիա:

Հաւաքին կը խօսի հայ երիտասարդներու ներկայացուցիչ Սեդօ Պօյաճեան: Կը պատմէ թէ Թուրքերը ի՛նչպէս ոչնչացուցած են Հայերը, մէկուկէս միլիոն Հայերը ինչպէս սպաննած են: Կը յայտնէ թէ Արեւելեան Անատոլուի հողերը Հայերու կը պատկանին եւ այս ուղղութեամբ պայքարի լծուած են:

Յաջորդ օրը «այս միջազգային երիտասարդական հաւաքոյթ»ը միաձայնութեամբ կ'ընդունի այն որոշումը, որուն համաձայն Հայերը իրաւացի են իրենց դատին մէջ եւ Արեւելեան հողերը իրենց պէտք է վերադարձուին: Մակարիոս կ'ընդունի հաւաքոյթին մասնակցող պատգամաւորները, իրենց աշխատանքներուն համար զիրենք կը շնորհաւորէ...

Անկէ յետոյ, Սեպտեմբերին, Փարիզի մէջ «Հայկ. Ազատագրական Բանակ»ի մը կազմաւորուելու լուրը կը լսուի: Այս կազմակերպութեան ղեկավարները այդ օրերուն Յունաստան կ'երթան եւ Սելանիկի մէջ կիպրացի Յոյներու կողմէ հիմնուած (Էաա — Կիպրոսի յոյն ազատագրման բանակ)ի ներկայացուցիչներուն հետ միասնաբար հաւաքոյթ մը կը կազմակերպեն:

Փարիզ հիմնուած ըլլալով հանդերձ, «Հայկ. Ազատագրման Բանակ»ը Սեպտեմբեր 17ին Աթէնքի մէջ ֆրանսական Ա. Էֆ. Փէ. տեղեկատուական կեդրոն ուղարկած իր առաջին հաղորդագրութեամբ իր գոյութիւնը պաշտօնապէս կը յայտնէ: (Թ)աշնակներու, (Դ)աշնակներու, Ռամկավարէն բոլորովին զատ եւ անկախ աշխատելու տրամադրութիւնը կը յայտնէ (ուղղագրական սխալ չէ. այսպէս գըրուած է): «Հայաստանի յեղափոխական հրամանատարութեան ընդհանուր շտապ՝ վան» ձեւով ստորագրութիւն մը կրող այս հաղորդագրութեան մէջ կ'ըսուի.—

«Մեր ժողովուրդին համար զինեալ յեղափոխութեան անցնելու ժամանակը այլեւս եկած է: Թրքական վտանգին դէմ դնելու համար միակ ճամբան այս է: Հայ ժողովուրդ, պատրա՛ստ եղիր»:

Անկէ մէկ ամիս յետոյ Վիէննայի եւ Փարիզի ոճիրները կը գործուին:

Կիպրոսը Յունաստանի կցել նպատակադրած իր պայքարին մէջ Հայերէն օգտուելու կարելիութեան գաղափարը ո՞վ տուած է Մակարիոսին:

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ ԷԼԷՖԹԵՐԻՈՍ

Ա. Աշխարհամարտէն նոր դուրս եկող եւ 1918 Հոկտեմբեր 30ին ծանր հաշտութիւն մը ստորագրել ստիպուած օսմանեան կայսրութեան երբ ամբողջ աշխարհ «վերջացած»ի աչքով կը նայէր եւ դիակը բաժնելու գործով զբաղած էր, հետեւեալ դէպքերուն վկայ եղած էինք—

— Աթէնքի մէջ յունական Խորհրդարանը 1918 Դեկտ. 30ին, Հայերու եւ անոնց պահանջներու ի նպաստ ցոյց տեղի կ'ունենայ: Սթամաթիատիս անուն Խորհրդարանի անդամ մը կ'առաջարկէ որ Խորհրդարանի կողմէ աշխարհի յայտարարուի թէ Հայկ. Դատը Յունաստանի կողմէ քաջալերանք գտած է: Նախագահը կը յայտնէ թէ այս առաջարկին համամիտ է եւ քուէի կը դնէ:

ՍԱՄԻ ԺՈՇԱՐ

(Շար. - 10)

(Թարգ.՝ Հ. Գ.)

ցարական ժանտարմների առաջին հար – ւածը իջաւ Համոյի գլխին: Հարիւրաւոր ականաւոր մտաւորականների հետ նա եւս նետուեց բանտ, ուր պահուեց մինչեւ դատավարութիւն:

1912 թ. փետրուարին, Պետերբուրգի կայսերական Սենատի, յատուկ բաժնում, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ դատավարութիւնը: 150 հոգի քաշւած էին դատարանի առջեւ Դաշնակցութեան անդամակցութեան ամբաստանու – թեամբ: Ռուսաստանի ամենայայտնի փաստաբանները ստանձնած էին Դաշ – նակցականների պաշտպանութիւնը: Չորս տարուայ ընթացքում բազմահատոր մեղադրական նիւթ էր հաւաքուած, որի մէկ խոշոր մասը ուղղուած էր Համոյի դէմ: Պաշտպան փաստաբանների որոշումով մի քանի հոգի միայն պէտք է խոստովանէին Դաշնակցութեան անդամ լինելը, եւ Համօն առաջինն էր նրանց մէջ: Դատարանի մէջ նա արտասանած ճառը Դաշնակցութեան մասին խորունկ տպաւորութիւն գործեց ոչ միայն ունկնդիրների, այլեւ դատական կազմի վրայ: Արդիւնքը — ժամանակիր աշխատանքի դատավճիռ Սիբիրում:

Պատերազմի եւ կամաւորական շարժման հետեւանքով, 1915ին, շատերի հետ, Համօն էլ ազատ արձակուեց, վերադարձաւ Կովկաս և, կարճ ժամանակից յետոյ, պաշտօն ստանձնեց Քաղաքների Միու – թեան ռազմաճակատի բժշկա – առողջապահական բաժնում՝ նպատակ ունենա – լով, առաջին հերթին, օգնութիւն հասցընել պատերազմից աղէտահար Հայերին: Վարչութեանի ազատագրութիւնից յետոյ, օրինակ, նա փութաց Վան բժշկա – խնամատարական մեծ խմբի գլխուն անցած եւ նահանջին, իր խմբով, շարունակեց խնամատարութեան գործը Էջմիածնում:

Ցարական գահի տապալումից յետոյ, 1917ին, Համօն նորից նետուեց կուսակցական գործունէութեան ասպարէզ, ընտրուեց Սահմանադիր ժողովի անդամ եւ մեկնեց Պետրոգրադ, ուր, 1918 թ. Փետրուար 5ին, պիտի բացուէր Սահմ. ժողովը: Վրայ հասաւ, սակայն, բոլշեւիկեան յեղաշրջումը, Հոկտեմբերի վերջե – րը, ու նա մնաց կէս ճանապարհին, Ռոստովում, ուր իր հեղինակաւոր մասնակցութիւնը բերեց հայկական գործերում: Թիֆլիս վերադարձաւ հայութեան կեանքի ամենաճգնաժամանային օրերին: Ռազմաճակատը փլել էր: Թուրքերը անցել էին սահմանը եւ սպառնում էին նաեւ Կովկասի հայութեան բնաջնջման: Բաթու – մում տեղի էին ունենում անպտուղ բանակցութիւններ Կովկասեան Սէյմի եւ Թրքական պատուիրակութիւնների միջեւ: Կովկասեան ազգերի միութիւնը փլչե – լու վրայ էր: Հայ ժողովուրդը մնում էր մենակ, անօգնական մահացու վտանգի առջեւ: Միակ իրական ուժը այդ օրերին, որ, թերեւս, կարողանար աղէտի առաջն առնել: Գերմանիան էր: Եւ Հայոց Ազգ. Խորհուրդը շտապեց պատուիրակութիւն ուղարկել Բերլին. ծովում խեղդուողը օձին էր փաթաթւում: Այդ առաքելու – թիւնը յանձնւում է Համոյին եւ Սոց. Դեմոկրատ Արշակ Զոհրաբեանին:

Բարեբախտաբար, վրայ հասաւ ընդ – հանուր զինադադարը 1918 թ. Նոյեմ – բեր 11ին: Ահաւոր սպառնալիքը հեռացաւ հայկական հորիզոնից: Փարիզ մեկնեց Հայաստանի Հանրապետութեան պատ – ւիրակութիւնը Ահարոնեանի գլխաւո – րութեամբ, որի մէկ անդամ նշանակուեց Համօ Օհանջանեանը: Այդ պաշտօնում նա մնաց մինչեւ 1920 թ. սկիզբը՝ մասնա – կից լինելով Պատուիրակութեան բոլոր աշխատանքներին:

Վերադառնալով Հայաստան՝ Համօն մտաւ Ա. Խատիսեանի դահլիճի մէջ, իբրեւ արտաքին գործերի նախարար: Բոլշեւիկների մայիսեան ապստամբութեան հետեւանքով՝ Խատիսեանի դահլիճը հրաժարուեց, եւ Մայիս 5ին իշխանու – թիւնը անցաւ բիւրօ – կառավարութեան ձեռքը: Համօն, որ, 1919ի աշնան Հ. Յ. Դ. 9րդ Ընդհ. ժողովից ընտրուել էր Բիւրոյի անդամ, նշանակուեց վարչա – պետ:

Բիւրօ – կառավարութիւնը պաշտօնի կոչուած էր կարճ ժամանակի համար, բայց մայիսեան խռովութիւնները կըս – պելուց յետոյ էլ դէպքերը հարկադրեցին նրան մնալու իշխանութեան գլուխը: Այնուհետեւ վրայ հասաւ պատերազմը. Հայաստանը ճզմուեց Թուրք – բոլշեւիկեան միացեալ ուժերի ճնշման տակ: Համոյին վիճակուեց այս դէպքերի դառնութեան բաժակը քամել ցմրուր, մինչեւ որ, Նոյեմբերի վերջերը, իշխանութիւնը փո – խանցեց նոր կառավարութեան:

Խորհրդայնացումից յետոյ, երբ Համօն մի խումբ ընկերների հետ հեռացաւ Հայաստանից, վրացական սահմանին չըհասած՝ ձերբակալուեց բոլշեւիկներից եւ փոխադրուեց Երեւանի բանտը, որտեղից, հազարաւոր ուրիշների հետ, ազատուեց միայն Փետրուար 18ի յեղաշրջման շնորհիւ: Ապա՝ տարագրուեց Պարսկաստան եւ այնտեղից Եգիպտոս՝ Գահիրէ, ուր եւ մնաց մինչեւ վերջ՝ զբաղուելով բժշկութեամբ, բայց ժամանակի եւ ուժերի մեծ մասը յատկացնելով հանրային – կուսակցական գործունէութեան, իբրեւ Դաշնակցութեան ղեկավար մարմնի անդամ եւ «Համազգային»ի նախագահ՝ յարգուած ու սիրուած բոլորի կողմից:

Մեռաւ Համօն 1947 թ. Յուլիս 31ին, եւ Գահիրէի հայութիւնը համազգային յուղարկաւորութեամբ ճանապարհ դրեց նրան դէպի յաւիտենականութիւն:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

"Roberto Devereux"

TRIOMPHE AU FESTIVAL D'AIX

———— O ————

L'œuvre de Gaetano DONIZETTI est un perpétuel paradoxe. Capable du meilleur et du pire, elle étonne par la densité et l'éclat de son expression vocale. Négligeant souvent l'écriture orchestrale, elle s'empare tout à coup d'un thème pour le façonner avec une aisance déconcertante. Commandée par un instinct des plus féconds, de l'air le plus simple elle fait un moment d'exception. Dans le même instant, on dénonce son évident mauvais goût, — l'ouverture de « *Roberto Devereux* » se situe à mi-chemin entre la sérénade populaire et la musique de cirque —, et son irrésistible pouvoir de séduction. Jamais partition n'aura été plus femme !

Toujours tacitement héritière de l'influence rossinienne, la facture des opéras de Donizetti innove toutefois par son caractère dramatique. Aussi à l'aise dans l'opéra-bouffe que dans le grand opéra, Donizetti a tracé la voie à un style lyrique que, quelques années plus tard, Verdi devait conduire à son paroxysme.

Auteur de 71 opéras, Donizetti a été victime de son incorrigible facilité. Si bon nombre de ses ouvrages sont aujourd'hui oubliés, on se plait à redécouvrir ceux qui comptent parmi les plus marquants de sa carrière.

Créé le 29 Octobre 1837 au Théâtre San Carlo de Naples, «*Roberto Devereux*» aura connu un destin éphémère. Son trop court succès parisien en 1838 n'aura pas contribué davantage à sa renommée. Pourtant cet ouvrage réunit toutes les qualités d'un authentique opéra : intensité dramatique, virtuosité modelée par un italianisme toujours attachant, lyrisme aux accents généreux, souplesse de la mélodie, puissance et tendresse.

Pour imposer ce, s o m b r e d r a m e — « *Roberto Devereux* » conte les amours tragiques d'Elisabeth d'Angleterre et de Roberto Devereux, Comte d'Essex, une intrigue un peu semblable à celle de « *Marie Tudor* » de Victor Hugo —, Bernard Lefort savait qu'il lui fallait réunir un plateau d'exception. Il peut considérer son entreprise comme une réussite totale.

L'ouvrage doit son immense succès à l'interprétation exceptionnelle de Montserrat Caballe. Aucun qualificatif n'exprimera suffisamment tout le pouvoir de cette voix. Limpide, brillante, se jouant des difficultés avec une apparente désinvolture, elle sillonne la partition avec une aisance infaillible. Superbe dans l'éclat, poignante dans la tendresse, elle passe d'un forte à un piano sans faiblesse, d'un piano à un forte sans heurt. En l'écoutant, on ne sait qu'admirer de sa remarquable science du chant ou de ce don du Bon Dieu. On se trouve tout à coup confronté à une perfection r a r e. C'est le miracle permanent de cette voix unique.

A ses côtés, José Carreras n'a pas moins brillé par la richesse de son phrasé et la souplesse de son timbre chaleureux.

Servie par une voix un peu âpre, Janet Coster qui remplaçait Grace Bumbry n'en a pas moins bien défendu le rôle périlleux de Sara. Franco Bordoni fut en tout point parfait.

La mise en scène très sobre et néanmoins « lyrique » d'Alberto Fassini, les somptueux costumes de Pier Luigi Pizzi, très évocateurs de l'étiquette austère et inquiétante de la cour d'Elisabeth, la direction vivante de Julius Rudel, la qualité et la précision des Chœurs et de l'Orchestre du Capitole de Toulouse ont conduit «*Roberto Devereux*» au triomphe.

Edouard EXERJEAN

[illegible]

———— O ————

Փրոֆ. Աւետիս Նազարեան, որ տարիներէ ի վեր համբաւ ստեղծած էր Վենետիկ իբրև քաջ երաժշտագէտ, վերջերս 230 մրցակիցներու մէջ առաջնութիւն շահած է և կոչուած իտալական ձայնասփիւռի արտասահմանի հաղորդումներու (էմիսիոնէ էսթէրի) բաժնի դասական երաժշտութեան յայտագրերու պատասխա – նատու: Պիտի պատրաստէ 15–20 վայրկեան տեւող բացատրողական եւ լրո – ղական յայտագրեր, որոնք անմիջապէս պիտի թարգմանուին 16 լեզուներու եւ ծառայեն մշակութային (երաժշտական) փոխանակութեանց ուրիշ ազգերու հետ:

×

Փրոֆ. Նազարեան վերջերս շահեկան դասախօսութիւն մը տուած էր Վենե – տիկ «Հայկ. երաժշտութեան» մասին եւ Վենետիկի Իլ Կածեթթինօ պնահատական տողեր նուիրուած էր այդ դասախօսու – թեան:

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

— Ինչ պիտի անցնի, տէր իմ, ամէն մարդ Ռոլանի վրայ կը խօսի: Ռոլան քանի մը նաւաստիներու ինքզինքը ճանչցուցեր եւ ըսեր է անոնց որ մօտ օրէն շատ մը բաներ տեղի պիտի ունենան Վենետիկի մէջ: Լիտոյի բոլոր նաւաստիներն ու նաւավները Ռոլանի մարդիկը դարձած են, բացէ ի բաց անոր վրայ կը խօսին եւ անոր կը սպասեն: Այս իրիկուն հոս եկող նաւաստիներէն մէկ քանին մեր ամէնէն սիրելի դուքս Ֆոսքարիին վրայ խօսեցան եւ անոր հասցէին անանկ անվայել խօսքեր ուղղեցին որ, մազերս ցցուեցան: Ըսին որ այլեւս դուքսէն չէին վախնար, թէ դուքսը իրենց անօթի մնալուն պատճառ դարձած էր, թէ անմեղները բան – տարկած էր, թէ անիրաւութիւններ կը գործէր եւ ժողովուրդը կը կեղեքէր, թէ վերջապէս, Ռոլան Քանտիանօն մօտ օրէն գործի սկսելով Հանրապետութիւնը պիտի փրկէր այդ բռնապետին ձեռքէն:

— Է ըսէ նայիմ, քու կարծիքդ ի՞նչ է, եթէ սա անիծեալ Ռոլան Քանտիանօն գործի ձեռնարկելու ըլլայ, կը կարծե՞ս որ ժողովուրդը իր կողմը բռնէ, հարցուց Ճէնարօ զայն ուշի ուշով մտիկ ընելէ յետոյ:

— Կ'ուզէք որ ամէն բան բացէ ի բաց ըսեմ, Տէր իմ:

— Այո՛, խօսէ՛ անկեղծ եւ համարձակ եղիր:

— Եթէ իրաւը կ'ուզէք, սա է թէ Ռոլան Քանտիանօն երեւան ելլելուն պէս բոլոր Վենետիկցիները անոր կողմը պիտի անցնին: Բայց...

— Ըսէ՛:

— Բայց բարեբախտաբար բանակը եւ ոստիկանութիւնը մեր կողմն են:

— Այո՛, բարեբախտաբար, կմկմաց Ճէնարօ:

Ապա խօսքին նիւթը փոխելով հար – ցուց.

— Բայց դուն հիմակ ու հիմա տուած հրահանգներուս կը հետեւի՞ս:

—Կէտը կէտին, Տէր իմ: Յաճախորդներուս քովը անանկ ցոյց կուտամ որ ես ալ Ֆօսքարիի հակառակորդներէն եմ, անոր հասցէին հայհոյանքներ տեղացը – նողներուն հետ ես ալ հայհոյել կը սկսիմ եւ երբ իմ առջեւս Քանտիանօ Դուքսին կործանելուն պատմութիւնը ընելու ըլլան, ես ալ ուրիշներուն պէս լալ կը սկսիմ:

— Շատ աղէկ, մրմնջեց Ճէնարօ գո – հունակութեամբ:

Լռութիւն տիրեց:

Յետոյ, Ճէնարօ խորունկ խորհրդա – ծութենէ մը արթննալով շարունակեց.

— Աղէկ գիտե՞ս որ Ռոլան Վենետիկ չի գտնուիր այս միջոցին:

—– Այո՛, Տէր իմ, բայց Ձերդ Վսեմութիւնը անշուշտ ինէ աղէկ գիտէ ուր գտնուիլը, պատասխանեց Պարթօլօ:

— Հապա իր ընկե՞րը, հարցուց ոս – տիկանապետը:

— Ո՞ր ընկերը:

—– Չե՞ս գիտեր, Ռոլան անբաժան ընկեր մը ունի հետը... կարծեմ անունը Սքալապրինօ է:

— Սքալապրինօ՞ն, մրմնջեց Պարթօլօ մահաշուք ժպիտով մը:

— Այո՛, եթէ չեմ սխալիր, անունը Սքալապրինօ է:

— Այդ կողմէն բնաւ հոգ մի ըներ, Տէր իմ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես: Կարծեմ թէ ան ալ Ռոլանի չափ վտանգաւոր մարդ մըն է:

— Ոչ թէ «է» այլ՝ «էր»:

— Այսի՞նքն...:

— Ռոլան Քանտիանոյի Միլանօ գացած ըլլալը իմացայ, բայց Սքալապրինօն ես ինքս անանկ տեղ մը ղրկեցի որ, մէյ մըն ալ հոնկէ դառնալիք չունի:

—– Օհօ՛, ուրա՛խ եմ, ուրա՛խ... որովհետեւ ամէն քանի օր առաջ իրեն հանդիպեցայ եւ կը խոստովանիմ որ զինքը Ռոլանէ աւելի վտանգաւոր մէկը գտայ:

— Ի՞նչ ըսիք, Տէր իմ, ի՞նչ, ամէն քանի օր առաջ իրե՞ն հանդիպեցաք մի՛... գոչեց Պարթօլօ դէպի դէղին կտրած տեղէն վեր ցատկելով:

— Աչքովս տեսայ, եւ մարդուկը բնաւ ատանկ հեռաւոր երկիրներ ճամբորդած մէկու մը երեւոյթը չունէր:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է կայանի ի նպաստ Տիկին Զ. Պահչէճեանէ 50 Փր. նորոգ հանգուցեալ Նշանուհի Աչճեանի յիշատակին:

×

Կրընոպլէն Այրի Տիկին Մանուկ Ան-տոնեան եւ զաւակները Մարտիրոս Զոպոխանի (Վիէն) մահուան քառասունքի հոգեհանգիստի առթիւ 100 Փր. կը նուիրեն իր սիրելի «Յառաջ»ի:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՅԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն այսօրուընէ կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթա-ցանկերուն.—

ԷՔՍ - ԱՆ - ՓՐՈՎԱՆՍ

Կիրակոսեան ընտանիք 500, Մաքինաճեան ընտանիք 380, Պ.Պ. Ալբունարեան, Մաքինաճեան, Անդրէասեան, Անդանոս-եան 100 ական, Պ. Պետոյեան 30 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է օժանդակութ-եան կայանին ի նպաստ հետեւեալ գումարները իր մասնաճիւղերէն.— Անիէն՝ 20.000, Արնուվիլ՝ 8.000, Փարիզ 8.000, Իսի՝ 5.500, Լիոն՝ 5.000, Մարսէյլ—քաղաք 4.000, Սէն-Ժերոմ, Կրընոպլ եւ Սեւրան 2.000ական, Վիէն եւ Վալանս՝ 1000ական Գումար՝ 58.500:

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով
Մեկնում եւ վերադարձ Փարիզ

Գին՝ 3790 ֆրանք

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Քրիստին Սաղաթէլեանի իր կեսրոջ Թագուհի Սաղաթէլեանի մահուան առթիւ եւ այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած են Պօմոն (Մարսէյլ)էն Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Տէր Վարդանեանէ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր Վարդանեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Կապի Մարիկեանէ 50-ական ֆրանք.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի Ս. Գր. Լ. եկեղեցւոյ վար-չութիւնը, ողբացեալ Թագուհի Սաղա-թէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղ-կեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գապաղայեանէ 500 Փր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճէպէճ-եանէ, Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Օհանեանէ 100ական ֆրանք:

×

Տիկին Նշանուհի Աչճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի Տիկին Արփինէ Սէֆէրեան 100 Փր. կը նուիրէ, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

Foyer Arménien de Jeunes Filles

3, Rue Guy — 69003 LYON

Le foyer arménien pour jeunes filles est dirigé par les religieuses arméniennes de l'Immaculée Conception.

Il reçoit des jeunes filles de France et de l'étranger désirant poursuivre des études secondaires ou obtenir différents diplômes et licences.

Situé au centre de LYON, il se trouve à proximité des universités, des facultés et des Beaux Arts.

Il ouvrira ses portes le :
10 SEPTEMBRE 1977

Pour les inscriptions et pour tous renseignements, s'adresser à :
Sœur Rose Candide MICHAELIAN
38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐԸ

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը ու-րախութեամբ կը ծանուցանեն, Ֆրանսայի եւ օտարերկրեայ ազգայիններուն, մօտա-լուտ բացումը հայկական օճախի մը այն հայ օրիորդներուն համար որոնք կը փա-փաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել:

« Հայրենի Կտուրը » իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ:

Բացումը տեղի պիտի ունենայ Սեպ-տեմբեր 10ին:

Carzou

PEINTURE, AQUARELLES, DESSINS
GALERIE HORIZONS
58, Rue du Général de Gaulle
LA BAULE

ET

CHATEAU DE VAL
(Limite Cantal-Corrèze, près de Bort-les-Orges)

Exposition ouverte jusqu'au
20 Septembre
tous les jours

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 - 1978 ուսում-նական տարւոյն արձանագրութիւն-ները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ ա-շակերտներու համար: Իրենց զա-ւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տես-չութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մանկապարտէզ, Նախակրթարան
Գիշերօթիկ եւ Ցերեկեայ

167, Ave. des Caillols — 13012 Marseille
Tél. : 93-50-91

1977-78 տարեշրջանի արձանագրու-թիւնները սկսած են:

Վարժարանս, ճանչցուած ըլլալով Պե-տութենէն, կը կիրարկէ Ֆրանսական ամ-բողջական ծրագիրը. ուստի Նախակրթա-րանի շրջանաւարտ աշակերտները կ'ըն-դունուին «Լիսէ»ներու մէջ առանց որեւէ քննութեան ենթարկուելու:

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Մի-աբանութեան նպատակն է ազգիս մա-նուկներուն եւ պատանիներուն հայկական տոհմային դաստիարակութիւն ջամբել: Այս իրենց նուիրական կոչումին սիրով արծարծուած՝ հաստատուած են Ֆրանսա 1958ին Մարսէյլ՝ Պօմոնի կանաչագեղ ար-ուարձանին մէջ: Ի գին մեծ զոհողութիւն-ներու բացած են մանկապարտէզ եւ գի-շերօթիկ վարժարան:

Հայերէն դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր վարժարանիս հայ ա-շակերտութեան, իսկ Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ժ.ը 9էն 12, քոյրերը ձրի կը նուիրեն իրենց ժամերը, օտար վարժա-րանները յաճախող հայ աշակերտութեան անոնց սրտին ու մտքին դրոշմելու համար Ս. Մեսրոպի ոսկեղինիկ լեզուն եւ մեր նախահայրերուն հաւատքը:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՓԱԿ Է ՕԳՍ. 9 ԷՆ 31

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԱՄՌԱՆ ԵՒ ԱՇՆԱՆ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ եւ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Մարսէյլէն՝ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպա-սարկութեամբ: Կը գործադրուի հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 28 Rue St. Roch, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Ալֆորվիլ՝ դիմել Ց. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

SPECIAL VOYAGE ARMENIE

de Marseille du 16 septembre au 29 septembre

CINQUANTENAIRE NOR SEBASTIA

RÉSERVATIONS et INSCRIPTIONS

YERVANT BABOYAN
3, Campagne Perrier — 13015 MARSEILLE
Téléphone : 60.62.50

HAYAZAD MISSIRLIAN
Chemin des Campanilles — La Pomme — 13011 MARSEILLE
Téléphone : 42.80.10

KEVORK MINASSIAN
12, Boulevard Ararat — Saint-Jérôme — 13013 MARSEILLE
Téléphone : 66.'8.45

Org. Lic. 97

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
4
JEUDI
4 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.914 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 13.914

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ 64 ՏԱՐԵԿԱՆ ԷՐ

ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ ԴԷՄՔ ՄԸ

Միխայէլ Քրիսթոտուլոս Մուսկոս, աւելի ծանօթ Մակարիոս անունին տակ, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը:

Ծնած 1913ին Անօ Փանակիօ (Կիպրոս) եւ քահանայ ձեռնադրուած 1946ին, 1948ին կը կոչուէր Կիտիոնի եպիսկոպոս եւ այդ Թուականին կը զբաղէր նաեւ քաղաքականութեամբ եւ կ'աշխատէր Կիպրոսը կցել Յունաստանի: Այդ ուղղութեամբ ալ աւելի կը գործէ երբ 1950ին կ'ընտրուի էթնարք, այսինքն կղզիին գերագոյն պետը: Այդ Թուականէն իր եւ իր կղզիին պատմութիւնը կը նոյնանան:

Յիշենք թէ 1878էն ի վեր կղզին Անգլիոյ մատակարարութեան ներքեւ է եւ 1914ին կը դառնայ բոլորովին անգլիական գաղթավայր: Կիպրոս դարերու ընթացքին անցած էր արդէն ձեռքէ ձեռք, գաղթավայրը եղած էր յաջորդաբար՝ Յոյներու, Փիւնիկեցիներու, յետոյ գրաւուած կամ ենթարկուած կարգով Եգիպտացիներու, Ասորեցիներու, Պարսիկներու կողմէ, փայլուն կեդրոն մը եղած է յունական եւ հելլենական քաղաքակրթութեան: Մաս կազմած է հռովմէական (22 Ն. Ք.) եւ բիւզանդական կայսրութեանց, պահ մը գրաւուած է Արաբներու կողմէ, ապա զայն նուաճած է Ռիչարտ Առիւծասիրտ, ապա ծախուած է Թամփլիէններուն, Կուիտոն Լուզինեանի եւ լատինական Թագաւորութիւն դարձած (1197): 1489ին կը յանձնուի Վենետիկի եւ 1571ին կը գրաւուի Թուրքերուն կողմէ, որոնք անոր վարչութիւնը Անգլիացիներուն կը յանձնեն 1878ին:

Ծանօթ է որ կղզիին բնակչութեան մեծամասնութիւնը յոյն էր եւ էթնարք դառնալէն ետք, Մակարիոս արք. սկիզբը կողմնակից եղած էր էնոսիսին (կղզիին կցման Յունաստանի) եւ զօր. Գրիվասը դրած այդ ծրագրին գլուխը:

Վարպետ դիւանագէտ Յոյներու հետ եղած է պայքարելու համար Անգլիացիներուն դէմ եւ Յոյներու եւ Անգլիացիներու հետ եղած է՝ Թուրքերուն դէմ պայքարելու համար: Անգլիացիները զինքը աքսորած են բայց ի վերջոյ տեղի տուած եւ 1959ին եւ 1960ի Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի դաշնագրերը կը նուիրագործէին Կիպրոսի անկախութիւնը, որու նախագահ կ'ընտրուէր Մակարիոս արք. մինչ սահմանադրութիւնը կը նախատեսէր որ փոխ-նախագահն ըլլայ Թուրք մը: Բնակչութեան համեմատութիւնն էր՝ Թուրք 18 % բայց պիտի պատահէր աղէտ մը, 1974 Յուլիսին երբ յոյն գնդապետներու ձախաւեր եւ ձախողած պետական հարուածին հետեւանքով Թուրքերը ցամաքահանում կը կատարէին (օգտագործելով Ատլանտեան պաշտպանութեան ծիրին մէջ իրենց տրուած ամերիկեան զէնքերը) եւ կը գրաւէին կղզիին 40 առ. հարիւրը, տուն-տեղ ըլլալով, եւ տեղահան ընելով յոյն-կիպրացի բնակչութիւնը: Աւելի քան 200 հազար գաղթական քշուած իրենց տուներէն, այրերը սպաննուած կամ «անհետացած», կիներ եւ աղջիկներ բռնաբարուած, այս էր Կիպրոս 1974ը, այսինքն Տէր-Զօր 1915 մը: Մնացեալը դեռ թարմ է բոլորին յիշողութեան մէջ:

Առասպելական դէմք մը, հերոս մը եւ պատկառելի անձնաւորութիւն մըն է որ կ'անհետանայ: Ուժեղ նկարագրի տէր, քաղաքական անձնաւորութիւն մը, որ գլուխ բռնեց Մեծն-Բրիտանիոյ եւ յաղթեց:

Կիպրոսի ճակատագիրը կը վարէ ներկայիս Խորհրդարանին նախագահը՝ Քիփրիանու եւ 40 օր սուգ հռչակուած է:

«ՅԱՌԱՋ» Ի ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը ցաւակցական հետեւեալ հեռագիրը ղրկեց Փարիզի Կիպրոսի դեսպանին Չորեքշաբթի առտու

«Խորապէս ազդուած նախագահ Մակարիոսի կորուստէն, «Յառաջ» կը մասնակցի յոյն-կիպրացիներու սուգին եւ կը խոնարհի յիշատակին առջեւ այն առասպելական հերոսին որ եղաւ էթնարքը իր ժողովուրդին համար: «Յառաջ» նաեւ թարգմանը կ'ըլլայ Ֆրանսայի Հայերուն, որոնք 1974ի թրքական յարձակման սեւ օրերուն ցոյց տուին իրենց համակրանքը ժողովուրդի մը, որու ճակատագիրը իրենք ալ ունեցած էին 1915ին:

«Յառաջ» երախտագիտութեամբ կը յիշէ այն պատգամը, զոր նախագահ Մակարիոս ղրկեց իրեն, հայկ. ցեղասպանութեան վաթսունամեակին առթիւ:

Յարգանք իր յիշատակին:

Քանի մը տողով

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ համայնավար կուսակցութիւնը բոլորովին խզեց ընկերվարական կուսակցութեան հետ եւ Մարիօ Սոարէսի հրաժարումը պահանջեց: Համայնավար կուսակցութեան կարծիքով ներկայ վարչակարգը վտանգաւոր է (եղեր) «փորթուկալեան ժողովրդավարութեան» համար:

ՓԱՐԻԶ Օգոստոսին երբեք չէր տեսած կառքի այն խճողումը զոր տեսաւ Երեքշաբթի իրիկուն Քոնքորտի շուրջ, որովհետեւ Ժաք Շիրաք, հրապարակը տրամադրած էր հետիոտն գացողներուն եւ կառքերու երթեւեկը արգիլած: Չորեքշաբթի օր ոչ մէկ թերթ կը համարձակէր բացէ ի բաց տեսակէտ պարզել այդ մասին մինչ ճափոն զբօսաշրջիկները շատ զուարճացած են ու բազմաթիւ նըկարներ առած...:

ՏԷՄԻՐԷԼԻ կառավարութեան վաւերացումէն ետք, բոլորը մտահոգ են ի տես Թուրքիոյ օրէ օր աւելի աջ թեքումէն: Երկու փոխ-վարչապետները՝ Էրպագան եւ Թիւրքէշ իբրեւ պատանդ իրենց ձեռքը կը պահեն Տէմիրէլը, որ ստիպուեցաւ արդէն բաւական զիջումներ ընել: Այս երկու աջ խմբակցութիւնները իրենց 40 երեսփոխաններով 8 եւ 5 նախարարութիւն ունին մինչ Տէմիրէլի Ատալէթը իր 189 աթոռներով 16 նախարար ունի: Էրպագան իր կուսակցութեան ապահոված է Ներքին, Գիւղատնտեսական, Ճարտարարուեստի, Բնակութեան, Անտառներու նախարարութիւնները: Եւ Միլլի Սէլամէթ ծրագրած է երկրին զարկ տալ տնտեսական եւ յարանուանական գետնի վրայ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

ԿԱՐՕ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԶԱՆՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի Մատենադարանի ձեռագիրներու բաժնի աշխատակից Կարօ Սուքիասեան, տասնամեայ ուսումնասիրութենէ մը ետք աւարտած է նոր աշխատութիւն մը՝ «Սպորտի զարգացումը հին Հայաստանում» նիւթին շուրջ, որ լոյս կը տեսնէ մօտերս՝ իր «Նոր նիւթեր քըրդական ցեղերի պատմութեան վերաբերեալ» գործի հետ միասին: Իր փնտռտուքներուն մասին խօսելով հեղինակը հետեւեալը ըսած է. «Հին մարզիկներու մասին տեղեկութիւններ փնտռելու համար ուսումնասիրեցի քանի մը հազար մագաղաթեայ թերթ, վերլուծեցի հարիւրաւոր ճարտարապետական նախշազարդեր եւ որմնանկարներ, պզտապլական աշխատութիւններ, արուեստի գործեր, ուր կրցայ յայտնաբերել զանազան տեղեկութիւններ մարզական խաղերու մասին: Հաւաքուած նիւթերով կարելի եղաւ խօսիլ մարզանքի զարգացման մասին՝ աւելի քան երկու հազար տարուան ընթացքին»:

Երիտասարդ բանասէրի հետաքրքրութիւնը մարզական նիւթի մասին արթնցած է ԺԳ. դարու զօրավար Սադուն Արծրունիի կեանքին ծանօթանալէ ետք:

Այդ շրջանի ձեռագիրներէն մէկուն մէջ, ուր նկարագրուած է զօրավարի մենամարտը Մոնկոլ ըմբիշին հետ, ի մէջ այլոց յիշատակուած է թէ Արծրունի ըմբշամարտով զբաղած է փոքր տարիքէն: Ըմբշամարտի հին դպրոցներու մասին նիւթեր հաւաքելու առթեն, թերթելով մագաղաթներու էջերը, Կարօ Սուքիասեան տեղեկութիւններ գտած է մարզանքի այլ ձեւերու մասին: Ստրաբոնի ճամբորդութիւններու ծանօթ գիրքի հայերէն թարգմանութեան մէջ ուշադրութիւն գրաւած է սարքաւորումի մը նկարագրութիւնը, որու օգնութեամբ երկրի բնակիչները Արարատի նախալեռներէն կ'իջնէին դաշտավայր: Ստրաբոն, որ ծանօթ չէր այդ մարզական «գործիք»ին, կը նկարագրէ երկար տախտակներ, որոնք կապուած էին ոտքերուն եւ «դահուկորդներու» ձեռքերուն սրածայր երկու ձողեր:

Պատմահայր Մովսէս Խորենացիի եւ պատմիչ Թովմա Արծրունիի գրուածքներուն մէջ բանասէրը գտած է հոքէյի եւ հեծեալ ֆութպոլի յատուկ խառնուրդի մը նկարագրութիւնը՝ ձիաւորներ երկար ձողերով գնդակը կը գլորեն կանաչ դաշտին վրայ: Մատենադարանի ձեռագիրներուն մէջէն կարգ մը աղբիւրներու վըրայ հիմնուելով Կ. Սուքիասեան հետեւցուցած է նաեւ որ հնդկական ճատրակը Հայերուն ծանօթ եղած է Դ. դարուն:

Տպագրութեան պատրաստուած գիրքին մէջ տեղ գտած է հին աշխարհի ողիմպիական խաղերու հայ մասնակցողներու եւ մրցանիշ հաստատողներու հետաքրքրական ցանկը, ուր կ'երեւին Տրդատ Թագաւորի, Պապիկ Սիւնեցի եւ Տրդատ Արշակունի իշխաններու եւ այլոց անունները:

×

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԸ

Հրանտ Մաթեւոսեանի համար վերջին ամիսները բեղնաւոր շրջան մը եղած են: Փրակա եւ Ալմա Աթա լոյս տեսած են իր գործերու հաւաքածոները, իսկ Երեւանի մէջ ժապաւէնի վերածուած են «Օգոստոս» եւ «Մայրը գնում է պսակելու որդուն» վիպակները: Հայաստանի բարձրադիր լեռներու մէջ գտնուող Ահնիձոր գիւղին մէջ ծնած է ու մեծցած Հրանտ Մաթեւոսեան, որ գիւղին կեանքը կը տեսնէ 13 տարեկան Արայիկի, անոր քեռիի՝ Անդրոյի աչքերով, որ արդէն տարիքը առած մարդ մըն է, պատերազմ տեսած: Հեղինակին արձակը ամբողջ աշխարհ մըն է, լեցուն՝ գոյներով եւ բոյրերով: Իր գրուածքներու յաջողութեան գրաւականն են ազգային եւ ստեղծագործական ինքնատպութիւնը, հիւմուրը եւ գրելու ազատ ձեւը: Գրագէտին երկերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու: Հրանտ Մաթեւոսեան գրականութեամբ կը զբաղի 20 տարիէ ի վեր: Իրեն համար թանկագին են կեանքը, խաղաղութիւնը, հողի եւ գործի հանդէպ սէրը: Մօտերս հեղինակը լոյս կ'ընծայէ իր նոր վէպը:

×

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Աշտարակի հաղորդակցութեան եւ Թղթատարական կեդրոնի մը կառուցման աշխատանքները վերջ գտած են: Կեդրոնը ունի ինքնաշխատ հեռաձայնի կայան մը՝ չորս հազար թիւով, նամակատուն, հեռագրատուն եւ այլ սպասարկութիւններ: Մինչեւ տարեվերջ Հայաստանի տարբեր քաղաքներու մէջ կը սկսին բանիլ հեռաձայնի նոր կայաններ՝ 12 հազար թիւերով: Հաղորդակցութեան սպասարկութիւններու մէջ նորութիւն մըն է հայատառ հեռագրային դրութիւնը, որ նախատեսուած է իրագործել Հայաստանի բոլոր շրջաններու մէջ:

×

ՎԱՀԱՆ ՄԻՐԱՔԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հունգարիոյ Դեբրեցէն քաղաքի թատրոնի 25ամեակին նուիրուած յոբելենական շաբաթի ծիրին մէջ՝ Երեւանի օփերայի երգիչ Վահան Միրաքեան մասնակցած է «Լա Տրավիատա»ի ներկայացման (Ալֆրետ Ժերմոնի դերով) եւ արժանացած բարձր գնահատանքի: Յոբելենական ներկայացումներուն մասնակցած են Արեւելեան Գերմանիոյ, Ռումանիոյ, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Իտալիոյ օփերաներու մեներգիչները:

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԻ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած 10րդ միջազգային շարժանկարի փառատօնը Յուլիս 21ին վերջ գտած է: Փառատօնին մասնակցած են շուրջ 100 երկիրներու շարժանկարի վարպետներ: Գեղարուեստական շարժանկարներու մրցումի դատական կազմը երեք ոսկէ մրցանակ տըւած է հունգարական «Հինգերորդ կնիքը», սպանական «Շաբաթավերջը» եւ խորհրդային «Միմինօ» շարժանկարներուն: Արծաթէ մրցանակներու արժանացած են ալժերական «Օմար», պուլկարական «Ավազան» եւ ֆրանսական «Դղեակներու տէրերը» ժապաւէնները: Կարճ ժապաւէններու երկու ոսկէ մրցանակները շնորհըւած են Արեւելեան Գերմանիոյ «Մայրերի ժառանգութիւնը» եւ Սպանիոյ «Ռեմարի կիրճը» ժապաւէններուն: Մանկական շարժանկարներու մրցումին ոսկէ մրցանակ տրուած է աւստրալիական «Տղան եւ ովկիանոսը» ժապաւէնին:

ՄԵԶ ՀԱՅ ԵՆ ԱՍՈՒՄ...

«Եւ մեզանից արդ ընդունիր
Երախտիքի այս խաչքարը,
այս խաչքարը՝ քո՛ իսկ հերկի»:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ
(Անլռելի Զանգակատուն)

Վեց տարի առաջ ամառուան այս օրերուն էր, երբ յոյսը արեւուն ջերմութեամբը կը փթթէր մեր հոգիներէն ներս, չարաշուք լուր մը, Հայաստանէն, կը գուժէր մահը Պարոյր Սեւակի: Ուրախ օրերու հեռանկարները չքացան ու մարդիկ լացին: Լացինք ամէնքս, անխտիր, որովհետեւ մեռնողը մերն էր, ամէնուսը: Ու յետոյ անզօր, համակերպեցանք ճակատագրի այս անողոք խաղին եւս: Ճակատագրապաշտ՝ միշտ ալ համակերպած ենք երկինքի տնօրինութեանց: Պատմութիւնը վկայ՝ որ Ամենակալին ամէնէն հաճոյակատար ենթակաները եղած ենք: Ցմրուր կրած ենք տառապանքներ, բայց ուա՜ղ, աղօթքը չէ ցամքած մեր շրթներէն: Աստուած ուզեց: Ու ամէն անգամ մխիթարուած ենք, մտածելով որ մեկնողին հոգին պիտի ողողուի երկնային լոյսերուն մէջ:

Վեց տարի անցած է այդ օրէն, եւ իր յիշատակը դեռ կը յուզէ մեզ: Աներեւոյթ ցաւ մը կը խոցէ մեր սրտերը եւ արցունքը կը մնայ անզօր՝ մեղմացնելու համար մեր հոգեկան տուայտանքը: Իրմով՝ բանաստեղծէն աւելի՝ հայկականութեան չեփորողն է որ կ'ողբանք: Գնաց՝ երգը անաւարտ, կէս ձգած գործ մը՝ որուն խնկարկուն ու սպասարկուն եղաւ՝ միանգամայն:

Մեռնելէն երեք տարի առաջ, խումբ մը մտաւորականներով այցելած էր Փարիզ, ուր հրապարակային ելոյթներ ունեցաւ:

Մեծութիւններ կան, որոնք պէտք չունին տաշուած ու գեղեցիկ նախադասութիւններ հիւսելու՝ արդարացնելու համար իրենց արժէքը: Հազուագիւտ առիթը ունեցած ենք մեծերու հետ շփում ունենալու եւ լսելու իրենց խօսքը: Եւ ահա, հանապազօրեայ մեր անտարբերութիւններուն մէջ սփոփարար, անակնկալ այս յայտնութիւնը՝ Պարոյր Սեւակ:

Կը խօսէր պարզութեամբ. բայց ամէն մէկ բառի մէջ կը զգայինք ամուր հաւատքը ըսուածին: Չեմ կրնար ըսել, թէ խօսիլը կոչում մը եղած ըլլայ իրեն համար. բայց իբրեւ պարագայական պարտադրանք՝ նոյնքան նուիրական կը նկատէր խօսքը: Կը զգար, թէ բազմութիւններ ծարաւը ունէին հայրենիքի խօսքին, եւ այդ գիտակցութիւնը կը մղէր զինքը ըսելու այն՝ ինչ որ պաշտօնական բերաններ չէին կրնար կամ չէին ուզեր ըսել: Իր պատգամը՝ տեւել եւ փրկել մեր գոյութիւնը, ազնուացնել ցեղը, զարգացնել մեր մշակոյթը, զօրացնել ազգային գիտակցութիւնը:

Ու խօսեցաւ Հայաստանէն, հայութենէն, մեր հողերէն՝ ուր Հայութիւնը արմատ ձգած է դարերէ ի վեր եւ ուր հայ գեղջուկը կը շարունակէ աշխատիլ, ուր ժողովուրդը կը ստեղծէ, կ'ուռճանայ: Թիւով փոքր, բայց չէ՞ որ մեզ «Հայ են կոչում»: Պարոյր Սեւակ գիտակցութիւնը ունէր իր առաքելութեան: Եկած էր հանդիպելու հայութեան միւս հատուածին՝ որով ժողովուրդ մը կը դառնայ ամբողջացած: Եկած էր լսելու լեզու մը՝ որ Վարուժանինն էր եղած եւ որ պէտք է ապրի ու զարգանայ: Եկած էր նաեւ ըսելու, որ մեր երկիրը մեր հայրերուն շինած երկիրն է, մեր ժողովուրդին աղօթքով ու քրտինքով շաղախուած, ամէնուն, ամէնուս վերջին կայանը: Եկած էր ըսելու, որ հոս, Սփիւռքի մէջ ու հոն, Հայրենիքին մէջ, հայութեան կոտրտուած երկու հատուածները հոգեպէս եւ օրկանապէս միացնելու հրամայականը պիտի գերազանցէ մեզ անջատող գաղափարական տարակարծութիւններէն:

Զերծ պահել շուկայիկ ճղճիմ հաշիւներէն, սլանալ լեռներուն բարձունքը, զօրացնել մեր նկարագիրը մեր սարերուն օրինակով, վանել լըվանթենիզմը մեր էութենէն, վերջ տալ ստրկամիտ օտարամոլութեան, մաքրել, մեռնել մեր առօրեայ բարքերը, կեղեւել մեր ունայնամտութեան կոշկոռները եւ վերջապէս զտել եւ բիւրեղացնել մեր լեզուն՝ իբրեւ գերագոյն ազդակ մեր գոյատեւման:

Մտաւորականի մը կողմէ ըսուած այս խօսքերուն մէջ, յայտնուած միտքերէն աւելի, արտայայտուող մարդն էր նորութիւնը: Կը նայէի իր խոժոռ դէմքին, որ ոչինչ ունէր առինքնող՝ եթէ ոչ նայուածքին մէջ խորապէս դրոշմուած բարութիւնը, ինչպէս նաեւ արտասանած բառերուն կշիռ տուող հաստատ ու հանդարտ համոզումը: Աւետարաններուն մէջ համաչափօրէն նկարագրուած սուրբերու դիմագիծերէն ոչինչ կար այդ կոշտ արտաքինին վրայ, բայց անոր ետեւ թաքնուած մաքուր, անբիծ, անձնուրաց էակներու յատուկ վեհանձն ոգին քօղին տակ կը պահէր մնացեալը:

Ահա այս մեծ հայն է որ ինկաւ, իր պայքարի ճամբուն վրայ, երբ դեռ այնքա՜ն ընելիք ունէր:

Գործը շարունակողներ պիտի գտնուին անկասկած: Պարոյր Սեւակի ձգած պատգամներուն մէջ անոնք պիտի փնտռեն ու գտնեն սերմերը՝ վաղուան մեր ազգային վերածնունդին:

Վարձքդ կատար, սիրելի Պարոյր, քու «Անլռելի Զանգակատուն»ը մեծ վարպետին հանդէպ տուրք մը չէ միայն, այլ իբրեւ հայ ապրելու անյաղթ վճռականութեան մը գրաւականը, մեր նորագոյն պատմութեան վրայ նետուած կաթիլ մը լոյս, կաթիլ մը լոյս աւելցնելու նուիրական արարողութիւն մը:

Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ նման մեծութիւններ բանակ չեն կազմած երբեք: Իր մահէն վեց տարի ետք, մեր միակ մխիթարանքը այն է՝ որ Պարոյր Սեւակ գոյութիւն ունեցած է ու գործած իբրեւ Մարդ, Բանաստեղծ ու մանաւանդ՝ Հայ:

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

31 Յուլիս 1977

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

ՄՈՆՐԷԱԼ, Յուլիս 25 («Յառաջ»).—

Համաժողովին վերջին երկու օրերը, ամէնէն արդիւնաւորը եղան: Քուէարկուեցան միջազգային սկաուտական շարժումին կազմակերպական օրէնքներու բարեփոխումը, ինչպէս նաեւ յառաջիկայ 4 տարիներու պիւտճէն: Ընտրուեցան միջազգային կոմիտէի նոր անդամները վեց տարուան համար, որոնց մէջ մեր բարեկամը՝ Սըր Ուիլըմ Կլէօըսթըն: Յառաջիկայ համաշխարհային ճեմպորին տեղի կ'ունենայ Պարսկաստանի մէջ 1979-ին, ինչպէս նաեւ սկաուտական համաժողովը: Ասոնցմէ զատ գծուեցան շատ մը նոր ծրագիրներ, որպէսզի սկաուտութիւնը պահէ միշտ իր կենսունակութիւնը. բոլոր յանձնախումբերու մասնակցեցան մեր պատուիրակներէն Սերոբ Ֆարչեան, Վարուժան Գալֆայեան, Տիկին Գալֆայեան, Ֆիլիփ Ազոյեան եւ Միշէլ Մեծատուրեան, որոնք իրենց բերած առաջարկներով շատ օգտակար եղան:

Հայ Արիներու Միութեան մասնակցութիւնը մեծ պատուիրակութեամբ մը կարեւոր էր, ուրախ ենք որ անգամ մը եւս հայութիւնը պատուով ներկայացաւ:

Միջազգային սկաուտական աշխարհին մէջ Հայ Արիները անգամ մը եւս ամրապնդեցին իրենց դիրքը:

Համաժողովին փակման նախորդ գիշերը տեղի ունեցաւ մեծ ճաշ մը, Քէպէքի կառավարութեան կողմէ, ի պատիւ համաժողովի պատուիրակներուն եւ ներկայութեամբ կառավարութեան անդամներուն: Ճաշէն ետք ժողովրդական պարերու յայտագիր մը՝ Ֆրանսական քանատական պարախումբերու կողմէ, մեծ գնահատանքի արժանացաւ:

Հայ Արիներու պատուիրակութիւնը ճաշով մը հիւրասիրեց նաեւ Անգլիոյ սկաուտներու պետը՝ Սըր Ուիլըմ Կլէօըսթըն, եւ շատ մտերիմ այս հաւաքոյթի ընթացքին մեր սիրելի բարեկամը խօսեցաւ իր մեծ հօր մասին, որ հայութեան ամէնէն մօտ բարեկամներէն մին եղած է. խօսեցաւ նաեւ շատ մը ուրիշ ծրագիրներու մասին:

Մեր պատուիրակները իրենց կարելին ըրին ներկայ ըլլալու ամէն տեղ եւ մասնակցելու բոլոր աշխատանքներուն:

Համաժողովը փակուեցաւ շաբաթ օր. նորընտիր նախագահին ճառէն ետք 500 պատուիրակները իրենց մայրենի լեզուով արտասանեցին սկաուտական խոստումը:

Եւ անգամ մը եւս խանդավառութեամբ եւ հաւատքով պատուիրակները բաժնուեցան իրարմէ ողջագուրումով եւ ըսելով ցտեսութիւն, Պարսկաստանի մէջ:

Քանատական մամուլը մեծ տեղ տուաւ համաժողովին եւ տասնեակ մը տէրութեանց պետերը, որոնց մէջ Միացեալ Նահանգներու նախագահ Քարթըր ղրկած էին երկար եւ գովասանական ուղերձներ:

Համաժողովին գործունէութիւնը, շատ մը մեծ անձնաւորութեանց ներկայութիւնը, օրակարգին կարեւորութիւնը եւ համագումարին մթնոլորտը վկայեցին որ շատ յաջող եւ արժանավայել հաւաքոյթ մը ունեցանք Մոնրէալի մէջ

×

Համաժողովին ընթացքին միշտ ուրախութիւնը ունեցանք Քանատայի հայ սկաուտ եղբայրներուն եւ խմբապետներուն հետ շատ մը հանդիպումներ ունենալու: Կիրակի, Յուլիս 24, այցելեցինք Գայլիկներուն եւ Արծուիկներուն բանակավայրը, Մոնրէալէն 80 քիլոմեթր հեռու, ուր 85 գայլիկներ եւ Թեւիկներ կը բանակէին շատ գեղեցիկ բանակավայրի մը մէջ: Շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ունեցանք. տիպար բանակում մը, նուիրեալ խմբապետներու եւ խմբապետուհիներու շնորհիւ: Անցուցինք հայ սկաուտական անմոռանալի օր մը:

Պիտի ունենանք ուրիշ հաւաքոյթներ ալ այս շաբթուան ընթացքին, ինչպէս նաեւ հանդէս մը հայ գաղութին հետ:

Մոնրէալի հայ գաղութը շատ օգտակար հայկական գործունէութիւն մը ունի եւ իր բոլոր կազմակերպութիւնները կ'աշխատին գաղութը պահելու համար հայկական եւ հայրենասիրական մթնոլորտի մը մէջ, մեծ նուիրումով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ...

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ, ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ» ՔՈՐՍԻՔԱ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ...

Ա. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻՆ,
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԱԿԱՏԸ...

ՀԱՅԵՐԸ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՄԻԱՆԱԼՈՎ ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ՎՐԱՅ ՅԱՐՁԱԿԱԾ ԵՆ

Թուրքիոյ մէջ եւ Թուրքիայէն գաղթելով շատ մը երկիրներ ցրուած Հայերու թիւը երեք միլիոն է: Հայկ. Պետութիւն երբ հիմնուի, ասոնք նոր Պետութեան հողերուն վրայ պիտի հաւաքուին:

Կը նշանակէ որ 1,5 միլիոն Հայերու ջարդը հէքեաթ մըն էր: Օսմանեան երկրին մէջ Հայոց թիւը մէկ միլիոն 800 հազար է կ'ըսէին: Մէկուկէս միլիոնը ջարդած էինք: Մինչդեռ հիմա աշխարհ կը տեղեկանար որ ոչ թէ 300 հազար, այլ երեք միլիոն Հայ մնացեր է...:

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԵՐ

Յետոյ, միայն ռուսակա՞ն բանակն է որ պատասխանատու էր մեր արեւելեան նահանգներուն մէջ մէկ միլիոն 400 հազար Թուրքերու սպանութեան, անօթութեան, թշուառութեան, հիւանդութեան մէջ ոչնչանալէն, գաղթի ճանապարհներուն վրայ իյնալէ:

1918 Հոկտ. 30ին Օսմ. կայսրութիւնը երբ հաշտութիւն կը ստորագրէր, նոյն օրը Պօղոս Նուպար, Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Փիշոյի, Անգլիոյ եւ Միացեալ Ազգերու նախարարներուն ուղարկած իր նամակներուն մէջ, օսմանեան բանակին պարտութեան մէջ Հայոց դերը բացատրելով ըսած էր հետեւեալը.—

«Կովկասի ռուսական կայսրութեան բանակին մէջ գտնուող 150.000 Հայերէ բացի 40 հազար կամաւոր Անդրանիկի եւ Նազարբէկովի հրամանատարութեան տակ հայկ. նահանգներու ազատագրութեան համար կռուած են»:

Միայն թէ Պօղոս Նուպար չի բացատրեր թէ մէկ միլիոն 400 հազար «ոչնչացուող» Թուրքերէն քանի՞ն է որ Հայերու եւ ասոնց կողմէ զինուած հայդուկներու կողմէ մեռցուած են:

ԻՆՉՈ՞Ի ՏԱՐԱԳՐՈՒԵՑԱՆ

1914 Օգոստոսին Ա. աշխարհամարտը կը սկսի: Հոկտեմբերի վերջաւորութենէն սկսեալ Օսմ. կայսրութիւնը պատերազմի մտած է: Նոյեմբեր 2ին Ռուսիա օսմանեան կայսրութեան պատերազմ կը յայտարարէ եւ կովկասեան ճակատը պատերազմը կը սկսի: Ռուսական բանակին կամաւոր վազող հայկական թեւեր յարձակումներու կ'անցնին. նոյնպէս արեւելեան Անատոլուի մէջ Դաշնակներն ալ հայ ժողովուրդը կը մղեն ըմբոստութեան:

Մինչդեռ Հայերու տարագրութեան մասին օսմանեան կառավարութեան հրամանագրի թուականը՝ 1915 Յունիս 2...:

Կը նշանակէ որ Ռուսիոյ հետ պատերազմը, ինչպէս նաեւ անոնց կողքին առաջին օրէն իսկ տեղ գրաւած Հայերու ըմբոստութիւնը եօթը ամիսը անցած է...

Աշխատութիւն մը կայ, որու յառաջաբանը գրած է զօրավար Ֆրանշէ Տ'Էսփերէ, որ Թուրքի բարեկամ կարելի չէ ցոյց տալ: Այդ աշխատութիւնը ֆրանսացի հազարապետ Լարշէրի (Թրքական պատերազմը՝ աշխարհամարտի ընթացքին, Փարիզ, 1926): Այս գործին 395րդ էջը, Հայոց տարագրութեան մասին որոշումէն խօսուած ատեն կ'ըսուի.—

«Բախումները տեղի ունեցած շրջաններուն մէջ հայ ժողովուրդը բացէ ի բաց Ռուսերու հետ կը գործակցէր: Էրզրումի նահանգի քրիստոնեաներուն մէկ մասը 1914 Դեկտեմբերէն սկսեալ Կովկաս գացած էր»:

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԸ ԴԱՌՆՕՐԷՆ ԾԻԾԱՂԵՑՆՈՂ ՀԱՅԿ. ԱՆԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ...

ՀԻԹԼԷՐ «ՀՐԷԱԿԱՆ ՋԱՐԴ»Ը ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՏԵՆ «ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴ»ԵՐԸ ՕՐԻՆԱԿ ԱՌԵՐ Է...

Այսօր հայ քարոզիչներ, իրենց խելք սորվեցնող Ֆրանսացի երեսփոխաններու եւ կարգ մը իրաւագէտներու աջակցութեամբ, երկու փուլ ունեցող իրենց պայքարը կը ջանան մօտեցնել իրենց նպատակակէտին.

1) Նախ եւ առաջ, Թուրքերուն 1,5 միլիոն հայ ջարդած ըլլալը, այս ցեղասպանութեան 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը ըլլալը կ'ուզեն վաւերացնել տալ միջազգային կազմակերպութեան մը: Այսպէսով առաջին եւ ամէնէն կարեւոր քայլը նետուած կ'ըլլայ, Թուրքիան առաջին անգամ կը մեղադրուի հայկական գործին մէջ:

ՍԱՄԻ ՃՈՇԱՐ

(11՝- Շար.)

(Թարգ.՝ Հ. Գ.)

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔՈՒՄ

Սոյն թուի Յուլիս 8ից սկսեալ մինչեւ Սեպտեմբեր 5ը, մի մեծ բանակում է տեղի ունենալու Ս. Թադէի վանքի շրջափակում, մասնակցութեամբ 58 ֆրանսահայ ուսանողների եւ 42 իրանահայերի:

Վերոյիշեալ բանակումին մասնակցողները, այդ ընթացքում, զբաղուելու են վանքի բարենորոգութիւններով եւ ուսումնասիրութեամբ:

Աւելի լայն տեղեկութիւններ ստանալու համար առուլիս ենք ունեցել Իրանի Ազգային Բարենորոգման բանակումների Գործադիր Մարմնի անդամ, Թեհրանի համալսարանի դասատու եւ միեւնոյն ժամանակ ուսանողական սպասարկութեան օգնական վարիչ օր. Լինա Մելքոնեանի հետ: Առուլիսի բովանդակութիւնը տալիս ենք ստորեւ.

Հարցում.— Խնդրում եմ նախ տեղեկութիւններ տուէք Ազգային Բարենորոգման աշխատանքների մասին:

Պատասխան.— Գիւղերի շինարարութեան աշխատանքները միշտ հանդիպել են որոշ մեծ եւ փոքր դժուարութիւնների, որոնցից ամէնից կարեւորն այն է, որ որեւէ շինարարական ընկերութիւն պատրաստ չի լինում այդպիսի աշխատանքներ գիւղական շրջաններում եւ գիւղական չափանիշներով տանել. օրինակ կառուցել դպրոցներ, բաղնիքներ կամ ջրմուղի խողովակների ցանց ստեղծել, առողջապահական օժանդակութիւններ ունենալ կրթական աշխատանքներ տանել եւ այլն:

Այդ իսկ պատճառով օգտուելով ուսանողութեան ամառային արձակուրդներից կամաւոր ուսանողներին ուղարկում ենք իրենց նախընտրած գաւառը, վերոյիշեալ աշխատանքների համար: Ուսանողը կարող է ընտրել որոշուած 6 ճիւղերից մէկը. կրթական, հասարակական, գիւղատնտեսական եւ հողագործական, առանձնաբուծական շինարարական եւ բարենորոգման, եւ առողջապահական:

Այս ընթացքում բանակումին մասնակցողները օգտուելու են ձրի բնակարանից, սնունդից եւ մի գումար եւս որպէս «գրպանի ծախս» վճարուելու է իրենց:

Բանակումի նպատակներից է երիտասարդութեան վարժեցնել հանրօգուտ աշխատանքների եւ ծանօթացնել նրանց երկրի դժուարութիւններին, նաեւ պատկան մարմնի ժողովրդի համագործակցութեամբ, սերտացնել ուսանողութեան հետ, ընկերութեան եւ նիւթական օժանդակութիւններով:

Այս ծրագիրը արդէն չորս տարի է, որ յաջողութեամբ շարունակւում է եւ արժանացել է Ն. Կ. Մ. Արեամեհր Արքայից Արքայի գոհունակութեան:

Հարց.— Արդեօ՞ք Ս. Թադէի վանքի բանակումն էլ այս շարքի աշխատանքներով է զբաղուելու:

Պատ.— Այո: Անցեալ տարի 5 հոգի ֆրանսացի մասնագէտներ իրենց ծախսով որոշ աշխատանքներ ունեցան վանքի բարենորոգման խնդրում: Նրանք փափաքեցին այս տարի եւս աւելի մեծ ուժով շարունակել իրենց աշխատանքները: Բարեբախտաբար Իրանի Խորհրդարանի հայ պատգամաւոր Տիկ. Էմմա Աղայեանի ջանքերով եւ վարչապետ Ամիր Աբբաս Հովէյդայի ջերմ ընդառաջումով. կառավարութիւնը յանձն է առել նրանց հիւրընկալութիւնը:

Այդ բանակումին մասնակցողները լինելու են Իրանի կառավարութեան հիւրը եւ բոլոր ծախսերը հոգալու է ինքը՝ կառավարութիւնը:

Ասեմ նաեւ որ Ս. Թադէի վանքի շրջափակում պատրաստուած ճամբարը օժտուած է ապրուստի ամէնէն արդի յարմարութիւններով՝ սառցարան, հովարան, լոյս, ջուր եւ պատկերասփիւռ: Զպէտք է մոռանանք որ վարչապետը մեծ օժանդակութիւն է ցոյց տուել մեզ հրահանգելով Արեւմտեան Ատրպատականի նահանգներին եւ Մակուի քաղաքապետին որեւէ համագործակցութիւն չխնայելու համար եւ որի արդիւնքները տեսնում ենք արդէն: Մեծ օժանդակութիւն է ցոյց տուել նաեւ Թաւրիզի Թեմական Խորհուրդը:

Հարց.— Արդեօք այս բանակումները շարունակուե՞լու են:

Պատ.— Այո, քանի, որ այդ խումբը իր հնագիտական ուսումնասիրութիւններով կարող է մեծ յաջողութիւններ ունենալ եւ եթէ այս տարի յաջողութեամբ աւարտուի, կառավարութեան կողմից, երկարատեւ ծրագիրներ են նախատեսուել նման բանակումները շարունակական դարձնելու համար:

Ֆրանսահայ խմբի վարիչ – պատասխանատուն է Պր. Գեղամ Գեւոնեանը, որի ջանքերով է կազմուել այդ խումբը:

×

Վերոյիշեալ բանակումը Իրանի «բարենորոգման բանակումներ»ից մէկն է, իսկ գործադիր բոլոր անձերը Հայեր են, բանակումին մասնակցողները Թեհրանից պա Թաւրիզ են մեկնելու 4 խումբերով որի առաջին խումբը Թեհրան է եկել Չորեքշաբթի, Յուլիս 7ին:

×

Առաջին խումբը բաղկացած 12 հոգուց գիշերեց «Արարատ» մարզաւանում, ապա առաւօտեան ժամը 8ին, ի յարգանս Իրանի Փահլաւի գերդաստանի հիմնադիրի, ծաղկեպսակով այցելութիւն տուեց Մեծն Ռեզա Շահի դամբարանին: Այցելութեան ընթացքում նրանց ընկերակցում էին՝ Տիկ. Էմմա Աղայեանը, օր. Լինա Մելքոնեանը, վարչապետի ներկայացուցիչ Պր. Դարաբին, եւ իրանահայ երիտասարդութեան ներկայացուցիչներ՝ Վարդան Դաւթեանը եւ Արման Սաեփանեանը:

Խումբն ապա այցելեց Գոլեստան պալատը, որը Իրանի նշանաւոր տեսարժան վայրերից մէկն է:

Այնուհետեւ խումբը այցելեց առաջնորդանիստ Ս. Սարգիս եկեղեցին: Ի պատիւ իրենց Տիկ. Էմմա եւ Պր. Շահէն Աղայեանների կողմից ֆրանսահայ ուսանողների պատուին Հայ Ակումբում, տրուեց ճաշ որին հրաւիրուած էին նաեւ Թեմիս Բարեխնամ Առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանը, «Ալիք» օրաթերթի խմբագիր՝ Նորայր Պահլաւունին եւ ազգային հաստատութեանց կողմից՝ Նորայր Էլայեանը եւ Նորայր Շահնազարեանը:

Ճաշի ընթացքում արտայայտուեցին.— Արտակ Արք. Մանուկեանը, ֆրանսահայ ուսանողութեանն ընկերացող Նորվան վարդապետ Զաքարեանը, Դարաբին, Գեղամ Գեւոնեանը, Նորայր Պահլաւունին եւ Տիկ. Էմմա Աղայեանը:

Երեկոյեան ժամը 6ին, խումբը ընկերակցութեամբ իրանահայ երիտասարդ-երիտասարդուհիների, մեկնեց Թաւրիզ, ուր պիտի դիմաւորուէր Թաւրիզի Թեմական Խորհրդի անդամների կողմից:

Վ. ԴԱՒԹԵԱՆ

«Ալիք», Յուլիս 12

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻՊՐՈՍ այցելած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. կաթողիկոս՝ Յունիս 24ին: Օդակայանին պատուոյ սրահին մէջ զինք դիմաւորած են Ազգային վարչական ժողովի անդամները, հոգեւորական դասը, Լիբանանի եւ Սուրիոյ դեսպաններու ներկայացուցիչները եւ խուռներամ բազմութիւն մը: Կաթողիկոսը ուղղուած է Լառնաքայի Հայոց եկեղեցին, ուր կատարուած կանոնական աղօթքէն եւ օրհնութեան խօսքէն ետք, առաջնորդուած է Նիկոսիոյ Հիլթըն պանդոկը: Ժամ մը ետք Խորէն կաթողիկոս այցելած է Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսին, ընկերակցութեամբ՝ Արտաւազդ Արք. Թրթռեանի, Ներսէս Եպիսկ. Բախտիկեանի եւ Կիպրոսի հայ համայնքի ներկայացուցիչներու: Այցելութեան ընթացքին տեղի ունեցած է մտերմիկ եւ սիրալիր խօսակցութիւն մը: Նոյն օրը երեկոյեան, Կիպրահայ Ազգ. իշխանութիւնը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Խորէն Ա. կաթողիկոսի:

Շաբաթ, Յունիս 25, երեկոյեան Խորէն Ա. նախագահած է Ազգային վարժարաններու տարեվերջի հանդէսին:

Կիրակի առաւօտ, մասնաւոր արտօնութեամբ Միացեալ Ազգերու Ուժերուն, Խորէն Ա. Ազգային Գերեզմանատան դացած է ծաղկեպսակներ զետեղելու իր ծնողած, երկու եղբայրներուն եւ քրոջ շիրիմներուն վրայ: Պանդոկ վերադարձին Խորէն կաթողիկոս ընդունած է այցելութիւնը Սուրիոյ դեսպանատան ներկայացուցիչին:

Երեկոյեան, Նիկոսիոյ մանկավարժական Ակադեմիայի մէջ տեղի ունեցած է Խորէն Ա.ի քահանայական ձեռնադրութեան քառասնամեակի յոբելեանը, որու բացումը ըրած է Կիպրոսի Թեմի կաթողիկոսական փոխանորդ Ներսէս Եպիսկ. Բախտիկեան: Յոբելեարին կեանքն ու գործը ներկայացուած է Տոքթ. Յարութիւն Գազանճեան, իսկ Խորէն Ա.ի անձին ու գործին մէջ հոգեւորականը ներկայացուցած է Արտաւազդ Արք. Թրթռեան: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք Խորէն Ա.ի շնորհակալութեան եւ օրհնութեան խօսքերով վերջ գտած է յոբելենական հանդիսութիւնը:

Երկուշաբթի, Յունիս 27, Խորէն Ա. ընդունած է այցելութիւնը Լիբանանի դեսպանին եւ փոխադարձած այցելութիւնը Սուրիոյ դեսպանատան ներկայացուցիչին:

Շաբաթ, Յուլիս 2, առաւօտեան Խորէն կաթողիկոս, իր շքախումբով, առաջնորդուած է Մակարիոսի նախագահական ամարանոցը՝ Թրոտոս, ուր տեղի ունեցած է մտերմիկ ճաշ մը, որու ընթացքին բաժակաճառեր արտասանած են Մակարիոս եւ Խորէն Ա.:

Յուլիս 4ին Խորէն Ա. կաթողիկոս Անթիլիաս վերադարձած է:

ՊՈՒՐԿԱԶԻ մէջ (Պուլկարիա) Յուլիս 13ին մեռած է Գալուստ Գալուստեան: Ան ծնած էր 1918ին Պոլիս: 1930ին գաղթած էր Պուլկարիա: Աւարտած է Սոֆիայի համալսարանը: «Երեւան» մշակութային կազմակերպութեան Պուրկազի մասնաճիւղի հիմնադիրներէն եղած է, անոր երկարամեայ նախագահը, ինչպէս նաեւ կազմակերպութեան Կեդր. վարչութեան անդամ:

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (391)

ՀԱՐԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Ճէնարօ այս ըսելով չարախինդ ժպիտով մը Միքանիին երեսը նայեցաւ:

— Օ՛ն, օ՛ն, ասոնց ամէնքն ալ կարեւորութենէ զուրկ դէպքեր են, աւելցուց Ճէնարօ ոտքի ելլելով: Դուն իմ ըսածիս պէս պէտք է որ միշտ քու յաւերժերուդ ու բարեկամներդ գրգռես, հասկցա՞ր, հայր Պարթօլօ: Ռոլան Քանթոյի անունը վստահօթիւն ներշնչելու է ամէնուն, ամէն ոք անանկ կարծելու է որ Ռոլանը պիտի ըլլայ Վենետիկի Հանրապետութիւնը եւ ժողովուրդը բռնակալութեան լուծէն ազատելու կոչումն ունեցող Մեսիան: Հասկցա՞ր:

Եւ առեղծուածային ժպիտով մը մըտածեց.

— Քիթէն բռնեցի… ծրագիրս յաջողելու վրայ է:

Կիտօ Ճէնարօ եւրին ունենալով չուարած Պարթօլօն, դուրս ելաւ կապելայէն:

Դուրսը, ոստիկանապետը շարունակելով իր հրահանգները ըսաւ.

— Փետրուար 1ին պէտք է ամէն ատենէ աւելի պոռան, հասկցա՞ր:

— Փետրուար 1ին ի՞նչ կայ որ, Տէր իմ, հարցուց Միքանին:

— Մեր վեհափառ Տէրը Փետրուար 1ին Ադրիականի ազգային արարողութիւն պիտի կատարէ…:

Պէտք է ամէն ոք «կեցցէ՛ մեր սիրելի դուքսը, կեցցէ՛ մեծն Ֆօսքարին», պոռայ: Կ'ուզեմ որ մեծ փայլով մը տեղի ունենայ մեր ազգային մեծ տօնախմբութիւնը:

— Հասկցայ, Տէր իմ, հասկցայ:

— Սա ալ չմոռնամ որ, տուած այս վերջին հրահանգներս գաղտնի պահելու որեւէ պատճառ չունիս, եթէ քեզ հարցնեն թէ արարողութեան մասին ի՞նչ հրաման տուած եմ, բացէ ի բաց իրականութիւնը ըսէ:

Այս խօսքին վրայ, Ճէնարօ հեռացաւ: Պարթօլօ, մտածկոտ, պահ մը քարափին վրայ մնաց:

Ինչպէս որ գիտենք, Միքանին ոստիկանութեան գլխաւոր լրտեսներէն մին էր: Պարթօլօ մեծ ազդեցութիւն ունէր նաւահանգիստին մէջ աշխատող նաւաստիներուն եւ բեռնակիրներուն վրայ. իր խեղճուկ կապելային մէջ ամէն տեսակ գործեր կը կատարուէին. սա համբաւաւոր մեծատունը գիշերանց հոն գալով տակաւին գանազան հրահանգեր կու տար, վաշխառու հրեաներ հոն ցոփակեաց ու ծանծաղամիտ երիտասարդներու փոխ տալիք դրամները փոխարէն ստանալիք տոկոսներուն վրայ կը վիճարանէին, գինչու կ'ըլլար քահանաներու ժամադրութիւն կուտային հոն եւ իրար գտնելէ յետոյ խանութին կռնակի գաղտնի սենեակը կ'առանձնանային: Իսկ Պարթօլօ տեղի ունեցող բոլոր խօսակցութիւնները մտիկ կ'ընէր եւ հակառակ մէկ աչք ունենալուն, աչքէն բան չէր փախցըներ:

Վտանգաւոր լրտես մըն էր ան: Կիտօ Ճէնարօ թօշակ կապած էր անոր:

Միքանի Պարթօլօ ոստիկանապետին մեկնելէն յետոյ քարափին վրայ պահ մը կանգ առաւ, բայց այս անգամ Ճէնարոյի տուած հրահանգներուն վրայ չէր որ կը մտածէր, այլ Սքալապրինոյի վրայ:

— Սխալ տեսած է, սխալ, մոլորած աչքերուն տակէն: Չի կրնար ըլլալ, աչքին երեւցած ըլլալու է:

Ահա այս եղաւ Պարթօլոյի վերջին եզրակացութիւնը:

Այս եզրակացութեան վրայ քիչ մը հանդարտացած, ետ դառնալով բաց ձգըւած դռնէն ներս մտաւ, դուռը գոցեց եւ կապելան մտաւ, ուր իր սեղանին գըլուխն անցնելով սկսաւ օրուան հասոյթը հաշուել:

Այս գործը լմնցնելէ յետոյ խանութին կռնակի սենեակը մտնելով կափուլին առջեւ կանգ առաւ եւ մտածեց.

— Կարելի՞ բան է որ հոս ինկողը ապրի:

Նկուղէն կարծես թէ հեծեծանք մը լըսած ըլլար, կափուլին վրայ ծռեցաւ, յետոյ բացաւ զայն, կռնակի վրայ դարձուց եւ ծունկի գալով սեւ բացուածքէն վար նայեցաւ:

Ջուրերը քաշուած էին, բայց նկուղին խորը մէկ ոտնաչափ բարձրութեամբ ջուր մնացած էր դեռ: Պարթօլօ վար ծըռեցաւ… եւ դեղնած, սկսաւ Սքալապրինոյի դիակը փնտռել:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱԳՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԱ ՍԷՆ ՍԻՒՌ ՄԵՌ (վառ)։
Վիքթորեայ Կարապետեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր եղբօր
ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Ֆոքօ)
մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, Օգոստ. 7, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ այս առթիւ, իր եղբօր յիշատակին 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Սաղաթէլեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ բաժնեցին իրենց սուգը իրենց մօր եւ սիրելիին
ԹԱԳՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆԻ
մահուան առթիւ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիս 16ի դաշտահանդէսին առթիւ, Պէլֆոնթէնի կայանին եղած են հետեւեալ նուէրները.

Ա. Հայրապետեան 1000, Պերճ Յակոբեան 1000, Թորանեան, Ճոլաքեան, Հաքիմեան, Տեփանեան 500ական, Ժան Փափազեան, Քէհեայեան եղբ., Գուլումեան, Փէքմէզեան, Տեփանեան, Փափազեան Մարսէլ 200ական, Փափազեան Անրի 250, Փերեք Նաթալի 150, Մատոյեան 300, Քէհեայեան, Ոմն, Ալթունեան, Ոմն, Ռ. Խաչիկեան, Պառաւեան, Մարկոսեան, Վ. Յովսէփեան, Աստատուրեան, Ալեքսանեան 100ական, Ռ. եւ Ա. Ճերայեան 200, Ղազարեան 50 ֆրանք։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼԻ

Յովսէփ Գարագաշեան (Ուաթըրթաունէն) կը նուիրէ 250 Ֆր. Իսի լէ Մուլինոյի Մշակոյթի Տան։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ. — Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել։ Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն։

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ — ԿԱՐՏԱՆ, ՊԻՎԷՐ, ՄԷՅՐԷՕՅ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղ 1500, Տիկին Հաղըրվարդ Նաւոյեան 500, Վարդան Խմէրեան 250, Խաչատուր Զախամեան, Միոմն 200ական, Պ.Պ. Խաչատուր եւ Ալպէր Գալայճեան 220, Պետրոս Պօղոյեան 150, Պ. Պ. Գրիգոր Զախամեան, Յարութիւն Զախամեան, Թադէոս Գաբրիէլեան, Ադամ Զախամեան, Յարութիւն Ֆէրմանեան, Էլիզ Ղազարեան, Տօնապետ Տօնապետեան, Հայկազ Պօյաճեան, Մարտիրոս Ունանեան, Տիկին Աննա Անտուրեան, Պ. Մկրտիչ Փէթէնեան, Արշակ Պատիկեան, Սիրական Աւետիսեան, Օհան Տալոյեան, Կարապետ Տալոյեան, Գալուստեան Գէորգ, Տիկին Հայկանոյշ Ահարոնեան, Պ. Թադէոս Սիմոնեան, Խաչատուր Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Գէորգեան 100ական։

Carzou

PEINTURE, AQUARELLES, DESSINS
GALERIE HORIZONS
58, Rue du Général de Gaulle
LA BAULE

ET
CHATEAU DE VAL
(Limite Cantal-Corrèze, près de Bort-les-Orges)

Exposition ouverte jusqu'au
20 Septembre
tous les jours

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Ա Զ Դ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ, որ տարեկան արձակուրդներու առիթով Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակը փակ կը մնայ ամբողջ Օգոստոս ամիսը։

Այսուհանդերձ, Միութեան կազմակերպած դէպի Հայաստան ճամբորդութեան վերաբերեալ որեւէ հարցի կապակցութեամբ, կարելի է դիմել Հ. Բ. Ը. Մ.ի գրասենեակը՝ 118, Պուրսէլ փողոց, Փարիզ 17րդ, հեռ. 924·86·71 եւ 227·12·26, Օգոստոս 25էն սկսեալ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԴԻԿ

VIENT DE PARAITRE

" Des hommes sans enfance"

D'ANTRANIK ZAROUKIAN
Traduit de l'arménien
par Sarkis Boghossian
Les Editeurs Français Réunis, Paris

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարուոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար։ Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

« ՅԱՌԱՋ 50 »

Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԶՈՒ
100 ֆր. (110 ֆր. թղթատարի ծախքով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 ֆր.)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 ֆր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 ֆր.

Դիմել «Յառաջ»ի

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

APPRENEZ VOTRE LANGUE MATERNELLE
AVEC

LE MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE

OCCIDENTALE MODERNE

«ԶԵՌՆԱՐԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ»
(ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆ)

de H. KURKDJIAN

Une méthode bilingue facile, strictement progressive et à usage individuel (sans professeur)
388 pages + lexique
+ un auxiliaire utile mais non indispensable : le petit disque 33 t. « L'arménien sans maître » (enregistrement des textes du premier livret).

Disponibles aux :
LIBRARIE ORIENTALE (SAMUELIAN) : 51, rue Mr. le Prince — Paris 6e
LIBRARIE PALOUYAN : 9, rue de Trévise — Paris 9e
LIBRARIE LE PETIT PRINCE: 121, Bd. St. Michel — Paris 5e
Prix du Manuel FF 40
Prix du Disque FF 10

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ **MARSEILLE**

Départ Vendredi	Retour Jeudi
19 Août	01 Septembre
02 Septembre	15 Septembre

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 50 89 12
Org. Lic. 97

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
5
VENDREDI
5 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.915 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 13.915

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

EL GRECO

—o—

Ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր դէպքերը աւելի մեծ են քան դէմքերը, Մակարիոսի յանկարծական մահուան բացած պարապը, աւ աւելի զգալի կը դառնայ:

Մարդը, որ մեռաւ, բեմը գրաւեց նախ իբրեւ եկեղեցական բայց իր կեանքը նուիրեց առաւելաբար քաղաքականութեան: Ըստ կողմերու, ան ներկայացնող ոտակումները շպակսեցան:

Ոմանց համար՝ Ռասփուտին, ուրիշներու՝ Միջերկրականի Քասթրօ, դեռ նոյնիսկ կերենսկի: Թշնամիին համար իսկ՝ Մակարիոս հազար տարուան առաջուան Յոյն մըն է, Բիւզանդացի մը, բայց — վկ խառնուածքի տէր մարդ մը»: Իր ժողովուրդին համար, պարզապէս՝ փաթերուլիս (Հայրիկ) եւ այդ ժողովուրդը կը զգայ այսօր իր որբութիւնը:

Ի գին կրկնութիւններու, պէտք չէ ուրանալ ըսելէ թէ անփոխարինելի դէմքեր կան եթէ նոյնիսկ կարելի ըլլայ, պարտադիր ըլլայ զիրենք փոխարինել: Գործ մը շարունակողը միշտ ալ կարելի է գտնել, բոլոր գործերը շարունակողներ կան, կարեւորը սակայն շարունակելու ձեւն է, ոգին է: Յետ պատերազմեան աշխարհը անհատականութեան տէր դէմքեր տուաւ ու հրապարակի փայլուն արհեստաւորները կամ ուշիմ քաղաքագէտները նոյն կաղապարէն ելած, չէն կրնար մոռցնել տալ Չըրչիլներ, Ատընաուըրներ, Տը Կոլներ, Մաօներ ու այսօր՝ Մակարիոս մը: Գուցէ նոյնիսկ շատ մեծ դէմք մը բաղդատմամբ իր ժողովուրդին: Կրօնաւորը նախ՝ ազդեցիկ և յարգուած, քաղաքագէտը, ապա՝ ճկուն ու խորամանկ: Միաժամանակ նկատուած ամերիկեան գործակալ եւ «Մոսկուայի մարդը» Մակարիոս՝ ամէն բանէ առաջ Կիպրոսի մարդն էր: Անոր անկախութեան ախոյեանը: Այն պատկառելի դէմքը, զոր ձերբակալելէ ետք, Անգլիացիք աքսորեցին մինչեւ Սէյշէլ կղզիները, բայց որու համբերատար ու նուրբ քաղաքականութիւնը, ի վերջոյ յաղթեց:

Իրեն դաւաճանողներն եղան իր իսկ հայրենակիցները, երբ 1974 Յուլիսին պետական ձախաւեր հարուածով մը, ուզեցին զինք տապալել: Եղածը ծառայեց միայն Թուրքին ու արդիւնքը ծանօթ է: Թուրքը քիչ մը աւելի տեղաւորուեցաւ, անկարող արեւմուտքի մը մեղսակցութեամբ, որու քիչ չօժանդակեց խորհրդային լռութիւնը, երբեմն — երբեմն ընդհատուած հոգեհաց խօսքերով:

Կիպրոսի դատը արդար է: Ինչպէս արդար է մե՛ր դատը: Ի՞նչ օգուտ: Ահաւասիկ Մակարիոսի պէս մարդ մը, որ իր արդար դատը շալկած, տարիներէ ի վեր աշխարհի մեծերուն պոռաց թէ անզիջող պիտի մնայ ու չհամակերպի կատարուած իրողութեան: Բան չփոխուեցաւ:

Ու ի՞նչ կրնայ փոխուիլ հիմա, երբ այլեւս չկայ՝ պատկառելի հոգեւորականը, նուրբ դիւանագէտը, տպաւորիչ ղեկավարը, չկայ Մակարիոս՝ Յոյնը:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՄԱՀԷՆ ԷՏՔ՝ ՊԱՐԱՊԸ

—o—

Երբ մեծ դէմք մը անհետանայ ու նոյն մեծութեամբ անձ մը չըլլայ անմիջապէս տեղն անցնելու համար, թեկնածուները կը շատնան ու պարապը կը դառնայ «շատ — լեցուն»ը ինչպէս կը նախատեսէր Տը Կօլ իսկ, ապագայի մասին երբ կ'ըսէր «պարապէն չեմ վախնար, այլ՝ շատ լեցունէն»:

Պայքարը սկսած է արդէն եւ նախագահական ընտրութիւնը պիտի կատարուի 45 օրէն (արդէն 40 օրուան սուգ հռչակուած է): Ներկայիս չորս թեկնածու կայ: Ասոնց մէջ կայ Քլերիտես, Քիփրիանու, որ իբրեւ Խորհրդարանի նախագահ արդէն կ'ապահովէ փոխանցման շրջանը, Փափատոփուլոս (պահպանողական): Կ'ըսուի թէ Մակարիոս իր յաջորդը կը նկատէր Փասքալիտէսը, որ քաղաքական մասնաւոր հոսանքի մը չի պատկանիր: Դեռ պարապ մը ստեղծուած է Կիպրոսի ինքնավար օրթոտոքս եկեղեցւոյ գլուխը: Հոն ալ առժամապէս գործերը կը վարէ կերպ. Խրիսոսթոմոս մինչեւ նոր էթնարքին ընտրութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, կասկած չկայ որ ապագան անորոշ է եւ մտահոգիչ: Այսօր քաղաքական կտակի բնոյթ կ'առնէ այն ճառը, զոր Մակարիոս արտասանեց Յուլիս 20ին, Թրքական յարձակման երրորդ տարեդարձին առթիւ: Կ'առաջարկէր Կիպրոսի հարցը միջազգայնացնել, միջազգային ժողով մը գումարելով քանի երկու համայնքներու միջեւ բանակցութիւնները տեղ մը չէին հասներ: Այս ձեւն ալ իր սրտին չէր խօսեր բայց ելք չէր տեսներ:

Իր երազն եղած էր որ Կիպրոսի ժողովուրդն ըլլայ ազատ եւ չէզոք ազգ մը եւ Թուրք եւ Յոյն քով քովի ապրին: Ձեղաւ: Բայց գուցէ յաջողեցաւ առաջքն առնել յոյն եւ թուրք պատերազմի մը, միջազգայնեցնել ուզելով հարցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Փալուրիոթիսա եկեղեցին եւ Մակարիոս կը թաղուի Քիքքօ վանքը, ուր անցուցած է իր պատանեկութեան որոշ մէկ մասը:

× Թուրքերուն մէջ, միայն Պիւլէնտ Էճէվիտն է որ ցաւակցական հեռագիր ղրկած է, այսինքն Հալքի նախագահը, որ իբրեւ վարչապետ Թուրքիոյ, 1974ին հրամայեց Թրքական ցամաքահանումը Կիպրոս: Էճէվիտ կ'ըսէ «կը յուսամ որ Կիպրոսի երկու համայնքները պիտի հասնին միշտ խաղաղ ապրելու»:

× Ժիսքար տ'Էսթէն իր ցաւակցական հեռագրին մէջ տեւական խաղաղութիւն կը մաղթէ Կիպրոսի, որու առաջին նախագահն եղաւ Մակարիոս, հեղինակութեամբ եւ զոհաբերութեամբ:

ՁԱԽԸ՝

ՄԻՇՏ ՏԱՐԱԿԱՐԾԻՔ

Արձակուրդէն վերադարձին, Ժորժ Մառշէ չծածկեց, հեռատեսիլի Ա. կայանին իր տուած տեսակցութեան մէջ, թէ շատ դժգոհ է Միթերանի գիրքէն եւ յայտարարութիւններէն գլխաւորաբար ինչ կը վերաբերի պաշտպանութեան քաղաքականութեան: Ըստ Մառշէի՝ Միթերան «տկարացուցած է Ձախը եւ գէշ հարուած մը տուած անոր»:

Ծանօթ է որ ընկերվարական պարագլուխը տրամադրութիւն յայտնած էր հանրաքուէի դիմելու եւ այդ մասին է որ Մառշէ կը շեշտէ.— «Պէտք է ընդունիլ որ Միթերան այդ հանրաքուէն առաջարկելով, տկար դիրքի մէջ դրաւ Ձախը: Պէտք է ուշադրութիւն ընէ, որովհետեւ մենք մեզի այդպէս սխալ քայլեր չենք կրնար թոյլ տալ: Եւ ի՞նչ պիտի ըսէ մեծամասնութիւնը, եւ արդէն սկսած է ըսել, պիտի ըսէ. «ճիշդ է Ձախը ձեզի պաշտպանութեան քաղաքականութիւն մը կ'առաջարկէ, բայց վստահ չենք որ պաշտպանութեան այդ քաղաքականութիւնը գործադրութեան դրուի, քանի որ ամէն ինչ հանրաքուէի մը կը յանձնուի...»:

Մառշէ անդրադարձաւ նաեւ Թէ-էֆ 1ի միջադէպին (երբ Աէրօսփասիալի խմբակ մը խուժեց կայանը, ստիպելու համար ժիքէլի որ իրենց մէկ զեկոյցը կարդայ) եւ ըսաւ իրեն հարցում ընող լրագրողին.— «Դուք, լրագրողներդ բացարձակ երաշխիքն ունիք որ կառավարութեան գլուխ համայնավարներուն հետ, կարելիութիւնը կ'ունենաք ամբողջովին կատարելու ձեր արհեստը, կարելիութիւն զոր չունիք այսօր, լրագրողները ստիպուած են ինքնագրաքննութիւն ընել, ազատ մարդիկ չեն...»(ամէն մարդ գիտէ որ ազատ լրագրողները բոլորն ալ Մոսկուա նստած են...):

Ընկերվարականները պատասխանեցին Ազգ. քարտուղար Ժիլ Մարթինէի բերնով: Նախ զարմանք յայտնեց ի տես Մառշէի «յարձակողական» շեշտին աւելցնելով թէ ծանօթ են համայնավար ղեկավարին բնաւորութեան եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը կ'ուզէ իր բոլոր ճիգերը տրամադրել իր հակառակորդներուն դէմ պայքարելու համար եւ ո՛չ վիճելու իր դաշնակիցներուն հետ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ, 56 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Փրոֆ. Յարութիւն Ա. Մարտիրոսեան: Ծնած էր 1921ին Լենինական: 1938ին կը հետեւի Երեւանի պետական համալսարանի պատմութեան դասընթացքներու: 1959էն մինչեւ իր կեանքին վերջը, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան համալսարանի ամպիոնի վարիչ եղած է: «Հայ ժողովրդի պատմութիւն» բազմահատոր աշխատութեան առաջին հատորի հեղինակներէն եւ խմբագիրներէն է: Իր գրիչին կը պատկանի հարիւրէն աւելի աշխատութիւններ որոնցմէ են «Գոլովինոյի պեղումները», «Թէյշէբաինի քաղաքը», «Հայաստանը բրոնզի եւ վաղ երկաթի ժամանակաշրջանում», «Ուշ բրոնզի շրջանի բընակավայրերն ու դամբանները», «Գեղամայ լեռների ժայռապատկերները», «Արգիշտիխինիլի», եւ Հայաստանի եւ Անդրկովկասի հին մշակոյթի, Ուրարտուի պատմութեան ուսումնասիրութիւններով: Փրոֆ. Մարտիրոսեան աշխատած է նախնադարեան Հայաստանի բնիկներու, անոնց առասպելական պատկերացումներէն մինչեւ աստղաբաշխական, տոմարագիտական գիտելիքներու եւ նախնադարեան պատկերագիրներու ու գաղափարագիրներու նիւթերու վրայ:

Հնագէտ Փրոֆ. Մարտիրոսեան բազմիցս արժանացած է ակադեմական պարգեւներու:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ)

Ս. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արարատի շրջանային ժողովրդական թատրոնը ներկայացուցած է Դ. Դեմիրճեանի «Քաջ Նազար» կատակերգութիւնը: Գլխաւոր դերերը ստանձնած են Նորայր Վարդանեան (Նազար) եւ Լարիսա Բարսեղեան (Ուստիան): «Քաջ Նազար»ը բեմադիր Սամուէլ Միքայէլեանի վեցերորդ բեմադրութիւնն է այս թատրոնին մէջ: Անկէ առաջ ան բեմադրած էր Արաքսմանեանի «Վարդեր եւ արիւն», Շիրվանզադէի «Չար ոգին», Ձեւոյի «Արջը» եւ «Առաջարկութիւն» եւ այլ թատերախաղերը: Սամուէլ Միքայէլեան աւարտած է Երեւանի գեղարուեստա — թատերական հիմնարկութիւնը: Ներկայիս կը հետեւի նաեւ Կոմիտաս Երաժշտանոցի երգի դասընթացքին:

×

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Յովհաննէս Կարնեցիի «Վասն քերականութեան» աշխատութիւնը: Գործը հասած է մեզի ԺԴ. դարու 30ական թուականներէն եւ կարեւոր կոթող մըն է, քանի կը ներկայացնէ այն ժամանակուան հայերէն լեզուի առաջին ամբողջական քերականութիւնը: Այս աշխատութիւնը մէկն է այն հարիւրաւոր մատենագիտական ու գեղարուեստական հրատարակութիւններէն, որոնք կարգի մտած են հրատարակչութեան թեմաթիք ծրագրի մէջ: Հայաստանի Ակադեմական հրատարակչութենէն տարեկան 193 գիրք ու հանդէս լոյս կը տեսնեն: Հրատարակչութեան տնօրէնը՝ Սօս Գէորգեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է տարուած եւ տարուելիք աշխատանքներու մասին. «Վերջերս լոյս տեսան Դ. Դեմիրճեանի երկերու հաւաքածոյի Բ. հատորը, հայկ. ժողովրդական հէքեաթներու Ը հատորը, «Վրթանէս Փափազեան» մենագրութիւնը, Կարինէ Խուդաբաշեանի «Հայ երաժշտութեան ուղին միաձայնութիւնից դէպի բազմաձայնութիւն» աշխատութիւնը: Լոյս տեսած են Էլվիրա Գէորգեանի «Յարութիւն Ալամդարեան» գիրքը (ռուսերէն), Մարատ Թադէոսեանի «Հայ կլասիցիզմի տեսութիւն», ինչպէս նաեւ «Սովետական Հայաստանի մշակութային կապերը» հաւաքածոն: Ներկայիս տպագրութեան կը պատրաստուին «Ալ. Իսահակեանը արուեստի մասին» հաւաքածոն, Սուրէն Աղաբաբեանի «Եղիշէ Չարենց» ուսումնասիրութեան Բ. գիրքը, Էմմա Կորխմազեանի «Ղրիմի հայկական մանրանկարները», Կարինէ Կուշնարեւայի «Դուինի հին յուշարձանները» աշխատութիւնը:

ԱՐՄԱՏՆԵՐ

Ա.

Ընթերցասէրները գիտեն թէ վերջին ամիսներու ընթացքին ամերիկացի սեւամորթ գրագէտ Ալեքս Հէյլիի «Արմատները»ը վէպը ցնցեց ամբողջ աշխարհը եւ փոթորիկի մը նման ծնունդ տուաւ նոր հոսանքի մը: Այդ հոսանքը սեփական արմատները փնտռելու հոսանքն է: Կը սկսի անհատէն, կը ցատկէ ընտանիք եւ հոնկէ ալ կը տարածուի դէպի ամբողջ ժողովուրդ մը, ամբողջ ցեղ մը: Ո՞վ ենք եւ ո՞ւրկէ եկած ենք մենք կը հարցնեն այժմ ամերիկայի սեւամորթերը: Կը փնտռեն թանգարաններու արշիւներուն մէջ, կը խօսեցնեն տարեքոտները, կ'երթանմինչեւ Ափրիկէներուն խորերը եւ երեւան հանել կը ջանան իրենց սեփական արմատները որոնցմէ փրցուեցան օր մը ահեղ քամիի մը կողմէ եւ անդին՝ նետուեցան ովկիանոսներու վրայէն: Հովերը քաշքշեցին ու տարին արմատներէն անջատուած ճիւղերն ու տերեւները, ուրիշ պարտէզներու ապրանք դարձուցին զանոնք: Եւ տարիները հովի մը նման անցան այդ պարտէզներուն վրայէն, ճիւղերուն եւ տերեւներուն նոր արմատներ նետել տուին հիւրընկալ օտար պարտէզներու մէջ: Բայց ոչ թէ եօթը, այլ նոյնիսկ եթէ տասնըեօթը սերունդներ անցնին պարտէզներուն մէջէն, օր մը յանկարծ ճիւղերէն մէկը դէպի երկինք կը նայի ահա՛ւասիկ եւ հարց կուտայ ինքնիրեն. ես տարբեր եմ դրացի ծառերէն, դրացի ծառերուն պըտուղներէն: Իմ գոյնս ուրիշ է, իմ համս ուրիշ է, իմ տեսքս ուրիշ է: Ուրե՞մն ինչ եմ ես, ուրկէ եկած, ո՞ր սկզբնական ծառէն փրցուած ու հոս պատուաստուած եմ:

Այսօր սեւամորթերը այս հարցումը կ'ուղղեն եւ որովհետեւ այդ հարցումները կը թափանցեն աշխարհի բոլոր գըրատուներէն եւ հեռատեսիլի պաստառներէն ներս, անոնք կը դառնան ուրիշ հաւաքականութիւններու համար ալ ի զօրու հարցումներ: Շատ մը ազգեր ալ զարմանքով կ'անդրադառնան որ չեն փնտռած մինչեւ այսօր իրենց արմատները, չեն հետաքրքրուած այսպիսի հարցով մը: Քսաներորդ դարը, իր ամբողջ հանդարտութեամբ, մարդիկը իւղի նման իր մէջ հալեցնող եւ ձուլող քաղաքակրթական բոլոր կաթսաներով չէ կրցած եւ երբեք ալ պիտի չկարենայ մոռացումի տալ սա իրողութիւնը թէ մարդ նոյնիսկ եթէ քսան տարի, քառասուն տարի, երկու հարիւր տարի մոռնայ իր անցեալը, անցեալը չի մեռնիր: Անցեալը չի մեռնիր, այլ կը քնանայ ու կը սպասէ: Կը սպասէ համբերութեամբ, յամառութեամբ եւ լռատեսութեամբ: Եթէ մէկու մը խղճմտանքին, մէկու մը հոգիին մէջ անտարբերութեամբ եւ ապիտութեամբ լռութեան տրուի ան, անոր զաւկին կամ թոռանը խղճմտանքին ու հոգիին մէջ ձայն կը բարձրացնէ օր մը: Կը զարթնու անպայման, որովհետեւ չէր մեռած: Որովհետեւ անցեալն ալ մէկն է այն այլազան յատկանիշներէն որոնք ժառանգականութիւն ունին, որոնք ծնողքէն կը փոխանցուին զաւկին, կողմերը ուզեն կամ չուզեն: Ժառանգականութիւն ի՞նչ է արդէն եթէ ոչ անցեալի վերարտադրութիւնը անցեալին եւ գալը: Եւ միայն դէմքին մազը, կլոր քիթը, խոշոր մատը չէ որ պիտի ժառանգուի ծնողքէ մը, այլ նաեւ անոր անհատական եւ ցեղային անցեալը: Միայն թէ առաջինները եթէ պիտի գան ու նստին մարմնին վրայ, եթէ պիտի տեսնուին աչքով, երկրորդը պիտի բոյն դնէ սրտին մէջ, եւ պիտի տեսնուին միայն հոգիին աչքերովը: Ահա՛ թէ ինչու ամուսնութեան ամէն մէկ անկողին, ծընընդաբերական ամէն ճիչ, երախայական ամէն մէկ օրօրոց, խողովակներ են որոնցմէ ոչ միայն նոր կեանք մը կը սըպրդի դէպի գալիք օրեր, այլ նաեւ անցեալ մը՝ դէպի յաւերժութիւն: Կը սպրդի ու կը սպասէ յարմար վայրկեանին: Եթէ յարմար վայրկեանը ուշանայ, կը սպրդի դարձեալ դէպի ուրիշ սերունդ մը ու դարձեալ կը սպասէ: Կը սպասէ, բայց օր մը անպայման կը վերցնէ իր գլուխը: Կուգայ ու կը բազմի իր գահուն մէջ:

Անցեալի այս անմահութիւնն է որ այսօր Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Նիւ Եորք քաղաքի Մանհաթթըն թաղի ամենափարթամ յարկաբաժիններէն մէկուն մէջ բնակող մարդը անհանգիստ կ'ընէ ու զայն կը տանի Ափրիկէի Կամպիայի հողերուն վրայ Ճուֆուրէ գիւղը: Հիմա այն քամին, որ դարեր առաջ այս գետեզերքէն դէպի ովկիանոսներ փչած էր, ետ դարձած է ահաւասիկ, հակառակ ուղղութեամբ կը փչէ: Կը փչէ ու կը վերցնէ փոշիները, կը պեղէ հողը, երեւան կը հանէ թաղուած արմատները:

×

Այս բոլորին մէջ շատ սիրելի բան մը կայ մեր ժողովուրդին համար: Մեր ժողովուրդը կը սիրէ «արմատ» բառը եւ այսօր մենք շատ լաւ կը հասկնանք իրենց արմատները փնտռողները: Կը հասկնանք որովհետեւ բան մը կայ որ մեզ թէ կը միացնէ այսօր իրենց արմատները փնտռողներուն, եւ թէ մեզ կը բաժնէ անոնցմէ: Մեզ կը միացնէ որովհետեւ մենք ալ խորունկ արմատներ ունինք, մենք ալ արժէք կուտանք մեր արմատներուն: Կը բաժնէ, որովհետեւ մինչ անոնք փնտռել կը սկսին իրենց արմատները, մենք կը ջանանք պահել, պաշտպանել, չկորսնցնել արդէն դարերէ ի վեր պահուած մեր արմատները:

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍՊԱՆԻԱ՝ ՆՈՐ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԻ ՄԸ ՍԵՄԻ՞Ն

Կառավարութեան մէկ նոր որոշումը իրաւամբ հրապարակ կը դնէ այս հարցումը՝ Սպանիա նոր անկիւնադարձի մը սեմի՞ն կը գտնուի, թէ ոչ: Արդարեւ կառավարութիւնը Ներքին նախարարութեան ճամբով պաշտօնապէս իր հաւանութիւնը տուաւ Քաթալանիոյ ինքնավարութեան բաղձանքին: Սպանիոյ մէջ այլ շրջաններ ալ կան, որոնք նման բաղձանքներ կամ նոյնիսկ պահանջներ ունին, ինչպէս Պասք չորս նահանգները եւայլն: Որով սկզբունքով սոնք եւս կ'ընդունուին, եթէ անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները կատարուին: Յամենայն դէպս, Ներքին նախարարութեան հաղորդագրութիւնը յստակ ճշդեց, թէ վերջնական լուծումը պէտք է կարգադրուի Քորթէսի (Խորհրդարան) կողմէ: Մինչ այդ փոխանցման շրջանի մը համար սահմանուած օրինագիծով կարելի կը դառնայ «այժմէն իսկ» հաստատել շրջանային հիմնարկութիւններ:

Կառավարութեան որոշումին նախորդող հինգ օրերու, Թարրատելլա, նախագահը Քաթալան կառավարութեան (տարագիր) բազմաթիւ անգամներ տեսակցեցաւ Խուան Քարլոս թագաւորին, վարչապետ Սուարէզի եւ Ներքին նախարար Ռոտոլֆօ Վիլլայի հետ:

Վերոյիշեալ հանդիպումին արձագանգը կայ Ներքին նախարարութեան հաղորդագրութեան մէջ, քանի կ'ըսուի, թէ «վարչապետը մատնանշեց եւ Թարրատելլա համաձայնեցաւ, որ ինքնավարութիւն պէտք է շնորհուի Սպանիոյ բոլոր շրջաններուն»: Այսուհանդերձ, ներքին ինքնավարութեան օրինագիծը շրջանէ շրջան տարբեր պէտք է ըլլայ, նկատի առնելով ամէն մէկուն պատմական եւ հոգեբանական առանձնայատկութիւնները:

Մինչեւ Խորհրդարանին վաւերացումը, կառավարութեան ճշդած օրինագիծով չորս Քաթալան նահանգները կրնան միանալ եւ առանձին շրջան մը կազմել: Վերջերս ընտրուած ներկայացուցիչները չորս Քաթալան նահանգներուն՝ կրնան ստանձնել նահանգի ժողովի մը պարտականութիւնը, միեւնոյն ատեն ներկայացնել շըրջանը Պետութեան մէջ: Այս ճամբով հընարաւոր կը դառնայ վերահաստատումը Ժըներալիթաթի (Քաթալանի ինքնավար կառավարութիւնը՝ հիմնուած 1932–ին եւ որուն այժմու նախագահն է Թարատելլա, 78 տարեկան): Քաթալանիա ինքնավար էր մինչեւ 1938, երբ Ֆրանքօ լուծեց զայն, որովհետեւ Քաթալանացիք քաղաքացիական կռիւներու ժամանակ Հանրապետականներու զօրավիգ կեցան:

Քաթալանիա չորս նահանգներէ կազմուած է եւ կը տարածուի Սպանիոյ արեւելեան ծովեզրին, Միջերկրական: Շուրջ վեց միլիոն բնակիչ ունի: Մեծ մասը քաթալան կը խօսի:

Թ. Ա. Թ.

"Cosi Fan Tutte"

AU FESTIVAL D'AIX-EN-PROVENCE

De tous les opéras de Mozart, « *Cosi fan Tutte* » reste le plus délicat à monter à cause de l'importance théâtrale du livret. La partition, du plus pur Mozart, pâlit toutefois quelque peu à côté d'une œuvre aussi puissante que « *Don Juan* ». En écoutant « *Cosi* », on pense davantage à un concerto, à une symphonie ou à un quatuor qu'à un opéra. Et si « *Cosi* » m'a toujours un peu déçu, c'est que rarement un metteur en scène a su mettre en valeur toute l'expression théâtrale de cet opéra qui est, en fait, une comédie où se rejoignent Marivaux et Musset.

Or, le « *Cosi* » représenté à Aix est un vrai régal de mise en scène. Jean Mercure qui l'a signée a réussi à animer l'ouvrage d'une merveilleuse vitalité. Tout est réglé avec harmonie. Les tableaux s'enchaînent avec un souci d'improvisation qui donne à l'ouvrage son caractère primesautier sans négliger pour autant toute l'amertume de ce conte philosophique dans lequel la vérité des sentiments s'accomode aussi de poésie.

Ce spéctacle raffiné, élégant, enrichi par les très beaux décors et costumes de Radu et Miruna Boruzescu flatte l'œil tout au long de la soirée.

En revanche, la distribution appelle quelques réserves. Le travail très soigné de Valérie Masterson (Fiordiligi) et de Sylvia Lindenstrand (Dorabella) ne sert qu'imparfaitement la partition de Mozart. Leurs voix, trop amples, trop forcées pèsent sur un texte qui est toute souplesse et toute légèreté.

Leurs compères, Knut Skram (Guglielmo) et Francisco Araiza (Ferrando), traitent leur rôles avec plus de drôlerie et de talent. Knut Skram remplit le théâtre de sa voix chaude, et de son jeu dynamique. Francisco Araiza fait valoir la musicalité de son timbre très expressif. Ce jeune chanteur, né à Mexico, actuellement à l'Opéra de Karlsruhe, vient de signer un contrat de deux ans à l'Opéra

Ա ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ...

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ, ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ» ՔՈՐՍԻՔԱ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ...

2) Ասկէ վերջ Հայկ. Հարցի գոյութիւնը պէտք է ընդունիլ տրուի մեծ Պետութիւններուն: Միայն այդ կերպով է որ հողային պահանջներուն վրայ լըջութեամբ կարելի պիտի ըլլալ կենալ:

Սակայն հայկ. ցեղասպանութիւն կոչած դէպքերնին, ասկէ 60 տարի առաջ տեղի ունեցեր է: Այդ թուականէն առաջ դեռ ինչքան ուրիշներ տեղի ունեցեր են եւ անոնք 1915ին ալ չեն նմանիր, սիվիլ բնակչութեան սպանութիւններ եղեր են այսօր Հայկ. Դատի պաշտպանութիւնը ստանձնած մեծ Պետութիւնները այնպէ՛ս արեան մէջ թաթխեր են իրենց ձեռքերը:

Ահա, բոլոր ասոնցմէ հայկ. ցեղասպանութիւնը զատելու, անոր մասնայատկութիւն մը տալու անհրաժեշտութիւն եղեր է: Խելք սորվեցնողները Հայերուն խելք մը տուեր են: Զուլումեան եւ Թօփաքեան երկու տարիէ ի վեր Փրանսական ձայնապատկերասփիւռէն կը գործեն:

Այսպէս,

— Հիթլէր, Բ. աշխարհամարտին Լեհաստանի մէջ կին, երախայ սպաննելու որոշում տուած ատեն Թուրքերուն գործած Հայկ. ցեղասպանութենէն ներշնչուեր է. Հրեաներու սպանութեան հարցին մէջն ալ «Հայոց ջարդը» արթնցուցեր է զինք եւ Թալաաթ փաշայի հեռագիրը քններ է եւ յետոյ հրեայ կոտորել սկսեր է:

Նոյնիսկ Հիթլէր խոստովանութիւններ ըրեր է: (Զուլումեան (Ժան–Մարի Գառզու) իր գիրքին մէջ առիկա յառաջ կը քշէ:

«Հիթլէր, 1939ին Լեհաստանը գրաւելու որոշում տուած ատեն Հայկ. ջարդերը կը յիշեցնէ եւ կ'ըսէ.— «Արագութեամբ եւ ուժգնութեամբ պէտք է գործենք: Էս. Էս. յատուկ խումբերուն հրամայեցի դէպի Լեհաստանի ճակատը շարժիլ եւ առանց ցաւելու կին ու երախայ կոտորել: Այսօր ո՞վ կը խօսի Հայոց ջարդերէն...»:

Այս անձերու համաձայն այս «ջարդ»ի գործերը Թուրքերն է որ հնարեր են եւ առաջին անգամ անոնք գործադրեր են... Եւ Թուրքերու համար «Նիւրէնպէրկի դատավարութիւն» մը չէ կազմուեր. անպատիժ մնացած ըլլալուն, Հիթլէր համարձակեր է նոյն ճամբէն ընթանալ:

Նոյնիսկ, հայ քարոզիչներու այս ըլըգումներուն փարող սիոնական պարբերականի մը մէջ, Թրիպիւն Ժիւիվ Հէպտօ Մայիս 1975) Պիաֆրայի ջարդին իսկ Թուրքերը պատասխանատու են եղեր: Որովհետեւ օրինակ եղած ենք...:

Եւ այս տեսակ եզրակացութեան մը կուգան.—

«1915ի դէպքերուն պատճառաւ եթէ պաշտօնապէս միջազգային մարմին մը Թուրքերը դատապարտէ եւ պատժէ, աշխարհի վրայ կրկին ցեղասպանութիւն կամ ջարդ ընել մտածողները կը վախնան ասկէ, կը հրաժարին»:

Դառն դառն մի՛ ծիծաղիք: Իրենց ըլըգումը այս է... Եւ աշխարհի ամէն կողմը զինուր սպաննել ձգտող մարդիկ փնտռելով իրենց զէնքերը անոնց քշել աշխատող Ֆրանսայի կարգ մը երեսփոխաններուն ընդգրկած տեսակէտն ալ այս է...:

Միայն թէ այս գործին մէջ ալ այնպիսի խարդախութիւն մը կայ որ...:

Ֆրանսայի մէջ հայ քարոզիչներու «Հայկ. ջարդեր»ու մասին որպէս ամէնէն կարեւոր աղբիւր յիշատակած գիրք մը կայ: Գերմանացի կրօնքի Տոքթոր (Տոքթէօր ան թէոլոժի ըսել կ'ուզէ) բողոքական Եոհաննէս Լեփսիուսին «Հայկ ջարդերու մասին գաղտնի տեղեկագրութիւն»ը: Ֆրանսացիները այս տեղեկագրութիւնը ձեռք կ'անցընեն եւ դեռ 1919ին կը հրատարակեն: Յառաջաբանն ալ ֆըրանսական քաղաքական գիտութիւններու Ակադեմիայի փրոֆեսէօրներէն Հայոց կողմնակից Ռընէ Փինոն կը գրէ:

Ֆրանսացի գրողը իր այս յառաջաբանին մէջ (էջ 11), կը յայտնէ թէ 1915ին գերման կայսրութիւնը Տոքթ. Լեփսիուսը ուղարկած է Պոլիս, Էնվէր փաշայի մօտ, Հայոց ի նպաստ ձեռնարկներ ընելու նըպատակով եւ հետեւեալը կ'աւելցնէ.—

«Էնվէր փաշան Տոքթ. Լեփսիուսին կ'ըսէ.— Ես Գերմաններու Լեհաստանի մէջ ըրածները նոյնութեամբ այստեղ կրկնելով բաւականացայ»:

ՍԱՄԻ ԺՈՇԱՐ

(12 – Շար.)

(Թարգ.՝ Հ. Գ.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Երբ Հայը կը գնահատէ իր արժէքները

ՍԷՆ – ՌԱՖԱՅԷԼ.—

Յուլիս 10ին, Կիրակին, Բոթ տ'Ազիւրի հայութիւնը ապրեցաւ յիշատակելի օր մը, անջնջելի ապրումներով։ Խանդավառութեան, հպարտութեան ու գոհունակութեան օր մը, մեծարելով Տարօն վրդ. Ճէրէճեանը։

Բացառիկ ոգեւորութիւն եւ համակրանք վարդապետին հանդէպ որ կրցած է կարճ ժամանակուան մէջ այնքան մեծ ժողովրդականութիւն շահիլ, յարգանք ներշնչել ու մեծ խանդավառութիւն ստեղծել իր շուրջը։

Առաւօտուն բազմաձայն պատարագը մատոյց Մարսէյլէն մասնաւորաբար հրաւիրուած Գարեգին վրդ. Պէքճեան, որ իր սրտառուչ քարոզով անդրադարձաւ օրուան նպատակին, տալով Տարօն վարդապետին կենսագրականը՝ իր գլխաւոր գիծերուն մէջ։

Յետ աւարտման պատարագի, Տարօն վարդապետը ներկաները հրաւիրեց ճաշի։ Եկեղեցւոյ յարակից սրահն ու պարտէզի սեղաններու շուրջ, հրաւիրեալները հիւրասիրուեցան ճոխ ուտելիքներով ու բայօժար պատրաստուած Նիսի եւ Քաննի տիկիններու կողմէ։

Հրաւիրուած էին Թաղականութիւնը, Բոթ տ'Ազիւրի միութիւններու եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, Սէն – Ռաֆայէլի Հայկ. Տան տնօրէնութիւնը, Ֆրանսացի հոգեւորականներ եւ Տարօն վրդ.ի երկու մտերիմ Ֆրանսացի հայասէր բարեկամները՝ փաստաբան ժան – Փիէր Շէթքիւթի եւ փաստաբան Արման Կարսիա Սարպօնի, որուն գործակցութեամբ է որ վարդապետը կը պատրաստէ համայն աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող հին թէ նոր Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիներու պատմութեան համայնագիտարանը՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով։

Վարդապետը կ'օրհնէ սեղանը ապա ճաշը կ'ընթանայ զուարթ մթնոլորտի մէջ, որու տեւողութեան մէջ ընդ մէջ խօսք առին նախ՝ Պ. Կարսիա, որ ի միջի այլոց ըսաւ. «Ինքզինքս հայ զգացի երբ ծանօթացայ հայկ. եկեղեցիներուն, կը մաղթեմ առաւել բարգաւաճում անոնց, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ։ Ապա Գարեգին վրդ. Պեքճեան արտայայտուեցաւ Տարօն վրդ.ի կոչումի հանդէպ եւք, անոր քսան տարուան կրօնական եւ ազգային բեղուն գործունէութեան մասին։ Յետոյ Մարսէյլէն Պ. Պօղոսեան, որ Սէնթ – Անթուանի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ աւագ սարկաւագ է, եւ քարտուղար բարեգործականի, վեր առաւ Տարօն վրդ.ի ձեռներեցութեան ոգին, հանրանուէր ձեռնարկներու իր լայն աջակցութիւնը։

Բոլորն ալ ներկայացուցին արժանիքներով մարդը՝ համայնքին կողմէ գնահատուած, որ գաղութին մէջ առաջ բերաւ համերաշխութեան եւ միասնականութեան ոգի։

Ճաշէն ետք բոլորն ալ լեցուեցան պարտէզ, ուր երիտասարդութիւնը օրուան պատշաճ հանդէս մը կազմակերպած էր. երգ, պար, ուրախութիւն, որ տեւեց մինչեւ ժամը 15։

Տարօն վրդ.ը գոհունակութեամբ բեմ ելաւ։ Իր արտայայտութիւնները ամփոփեց մէկ մտքի մէջ.— Հայ ըլլալ, հայ մնալ, մանաւանդ լաւ հայ մնալ։ Ապա իր շնորհակալութիւնները յայտնեց բոլոր հրաւիրեալներուն եւ անոնց որոնք օժանդակեցին այս հաւաքոյթին։

Լ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

de Zurich, après quoi, il sera engagé à l'Opéra de Stuttgart. Ses rôles de prédilection restent Don Ottavio de « *Don Juan* », Belmonte de « *L'Enlèvement au Sérail* », Tamino de« *La Flûte Enchantée* ». C'est dire qu'il se sent très proche de Mozart, bien qu'il compte à son répertoire plusieurs opéras italiens.

Complétant cette distribution, Gabriel Bacquier en Don Alfonso, toujours égal à lui-même, et Norma Burrowes, exquise Despina, entrainent leur partenaires dans le tourbillon de leur aimable complot.

Remarquable précision et parfaite unité de l'English Chamber Orchestra sous la direction soignée de Charles Meckerras. L'intervention très rapide de Ghislaine Thesmar n'apporte rien de plus à la représentation.

Edouard EXERJEAN

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած Ընդհ. Խորհրդակցական Ա. ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 26, 1977 Կիրակի կ. ե. ժամը 1ին Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ։ Ներկայ եղաւ հայ մտաւորականներու ընտրեալ բազմութիւն մը, մէջն ըլլալով Նիւ Եորք Նիւ Ճըրզիէն զատ մի քանի հեռաւոր նահանգներէն եկողները։

Միութեան նախագահ Պ. Վարդգէս Գրիգորեան իր բացման խօսքով նախ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, յետոյ օրուան ժողովին նպատակը պարզելէ վերջ ժողովը պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց։

Օրակարգի վրայ էին — ինչպէս մամուլով յայտարարուած էր — հետեւեալ կէտերը.—

1.— Հայ գրողներու եւ մտաւորականներու փոխ – յարաբերութեան սերտացում։

2.— Հայ գրականութեան սատարող միջոցներու որոնում եւ հայ գիրքն ու հայ թերթը տարածելու հիմնական չարժառիթներու ստեղծում։

3.— Զարկ տալ թարգմանական գրականութեան, մեր նոր սերունդին ինչպէս նաեւ օտար շրջանակներուն հայ դասական գրականութիւնը ծանօթացնելու համար։

4.— Ամերիկահայ գրողներու համագումար ունենալու ծրագրի մշակում։

5.— Ամերիկահայ հրատարակչական հիմնարկի մը հաստատում։

6.— Տեղական ժողովրդային Գրադարանները օժտել հայագիտական հրատարակութիւններով, հայ բանաստեղծներուն ու հայ ընթերցասէրներուն դիւրութիւն ընձեռելու համար։

7.— Հիմնադրամի մը ստեղծումի անհրաժեշտութիւնը նկատի ունենալ, վերեւ յիշուած հարցերուն լուծումին ու գործնականացումին մղում տալու համար։

Առաջարկուեցաւ ունենալ օրուան դիւանը։ Ընտրուեցան Պ. Պ. Յակոբ Կարապենց Ատենապետ, Ոսկան Յովհաննէսեան Ատենադպիր։

Վարչութեան վարիչ քարտուղար Պ. Խ. Ն. Մակարեանի զեկուցումէն յայտնի եղաւ, որ սոյն ժողովին հրաւիրուած էին ծանօթ գրողներ եւ գրական հարցերով հետաքրքրուողներ առանց հատուածական խտրութեան։ Շարք մը հրաւիրեալներ բանաւոր պատճառներով ներկայ չկրնալ ըլլալնին յայտնած էին նամակով եւ հեռախօսով, աւելցնելով նաեւ իրենց համակրանքն ու յաջողութեան ջերմ մաղթանքները։ Նամակներէն մի քանի հատ կարդացուեցան առ ի գիտութիւն ներկաներուն։

Նկատելով օրակարգի հարցերուն բարդ ու բազմակողմանի բնոյթը, օրուան Ատենապետի առաջարկով ժողովը որոշեց, առաջին առթիւ զբաղիլ թիւ 4.— Ամերիկահայ Գրողներու Համագումար մը ունենալու խնդիրը — եւ թիւ 7 —. Հիմնադրամի մը ստեղծումի անհրաժեշտութիւնը — կէտերով։

Թիւ 4 կէտի շուրջ թեր ու դէմ մտքերու փոխանակութենէ յետոյ, ժողովը որոշեց ունենալ Հայ Գրողներու Համագումար մը, որուն կազմակերպական աշխատանքներուն համար որոշեց նաեւ ունենալ Յանձնախումբ մը։ Այս յանձնախումբին կամաւոր կերպով անդամակցեցան, Յակոբ Կարապենց, Վահէ Օշական, Ժիրայր Աթթարեան, Արմէն Տօնոյեան եւ Լուսիկ Մելիքեան։ Ժողովը պաշտօն եւ պարտականութիւն տուաւ Յանձնախումբին որ շուտով ընթացք տայ հարկ եղած կազմակերպական աշխատանքներուն։ Շեշտուեցաւ, որ յանձնախումբը պիտի գործէ Հ. Գ. Բ.ներու Միութեան Դիւանին հետ խորհրդակցաբար. խրախուսուած է, ի հարկին իր կազմին վրայ աւելցնել ուրիշ անդամներ, որոնք ըլլան առաւելապէս գրողներ։

Հ. Գ. Բ.

ՆԻՒ – ԵՈՐՔ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ Հ. Մ. Ը. Միութեան մասնաճիւղի յիսնամեակն է 1977–ին եւ 1977ը յոբելենական տարի հռչակուած է գաղութին մէջ ուր արդէն սկսած են կարգ մը ձեռնարկներ այդ առթիւ։ Յիսուն տարի առաջ, Պուէնոս – Այրէսի Հայ Կեդրոնի վարիչ–քարտուղար Թադէոս Մեծատուրեանի նախաձեռնութեամբ, խումբ մը երիտասարդներ հիմը դրած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուէնոս – Այրէսի մասնաճիւղին։ 1952ին կազմուած է Արիներու խումբը։ Մինչեւ 1938 կազմուած էին ոտնագնդակի խումբեր Պուէնոս – Այրէսի, Վ. Ալսինայի եւ Մոնթէվիտէոյի մէջ։ 1938ին Կուրրուչակա եւ Նիքարակուա փողոցներուն անկիւնը մարզադաշտ մը վարձուած է եւ այդ առթիւ ալ կազմուած են վոլէ պոլի եւ պասքէթ պոլի խումբեր։ Յաջորդ տարին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին տրամադրուած է Օլիվոսի «Պագրճեան» մարզադաշտը, ուր կարելի եղած է աւելի թափ տալ մարզական խաղերուն։ Այնուհետեւ Ռամոս Մեխիայի հողը գնուած է, որուն վրայ ակումբ մըն ալ կառուցուած է, որ մինչեւ այսօր կը ծառայէ իբրեւ հաւաքավայր – մարզադաշտ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուէնոս – Այրէսի մասնաճիւղը գործակցած է երիտասարդական այլ միութեանց հետ։ Մարզական խումբեր այցելած եւ խաղեր ունեցած են Գորտոպայի, Մոնթէվիտէոյի եւ Սան Փաւլոյի խումբերուն հետ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ամէն տարի իր մասնակցութիւնը բերած է Արմենիա Երիտ. Միութեան «Շաբաթ»ին, ինչպէս նաեւ հանդիպումներ ունեցած է Լիկայի հետ։ Կազմակերպութիւնը ունեցած է նաեւ մշակութային աշխատանքներ։ Կազմակերպած է թատերական ներկայացումներ. անդամները մասնակցած են դերասաններ Յովհ. Զարիֆեանի, Կարօ Խաչիկեանի, Լեւոն Յարութի եւ Մանուէլ Մարութեանի թատերական խումբերուն։ Կազմակերպուած են դասախօսութիւններ, օգտուելով նաեւ քաղաքը հիւրաբար գտնուող դէմքերէ։ 1953 – 1958 հրատարակուած է «Նաւասարդ» ամսաթերթը։ Ներկայիս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտը վերածուած է հաւաքավայրի մը, ուր Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը հարիւրաւոր հայրենակիցներ կը համախմբուին ու հայկական մթնոլորտի մէջ ժամանց կ'ունենան. Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները կը մասնակցին ազգային բոլոր տօներու եւ հանդիսութեանց։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (392)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Կ'երեւի թէ որեւէ դիակ տեսած չէր որ վար իջնել որոշեց եւ ոտքի ելլելով. սեղանին վրայի ճրագը առնելու համար եռին դարձաւ։

Բայց աչքերը խոշոր խոշոր բացած, մազերը վախէն տնկուած, եղած տեղը գամուած մնաց։

Հոն, Մութ անկիւնի մը մէջ, Սքալապրինօ սեղանի մը առջեւ նստած իրեն կը նայէր։

— Երա՞ղ է տեսածս, փսփսաց Միքականին։

— Հէ՛յ բարեկամ, քու վաղեմի բարեկամներդ ասա՞նկ կ'ընդունիս, ըսաւ Սքալապրինօ հանդարտութեամբ։

— Զարմանալի՛ բան, կը տեսնե՛մ, կը լսե՛մ կմկմաց կապելային տէրը…։ Իրա՞ւ ես եմ այս միջոցին հոս գտնուողը…։ Իրա՞ւ ան է դէմս գտնուողը…։

— Տնեմարանիդ մէջ անուշ հին գինիներ կան, ի՞նչ կեցեր ես, չիշնա՞ս շիշ մը բերես եւ հիւրիդ հրամցնես, շարունակեց Սքալապրինօ։

Եւ ոտքի ելլելով Պարթօլոյի վրայ քալեց։

Միքականին սկսաւ ետ ետ քաշուիլ։

— Տնեմարանին բերանն ալ բաց է եղեր, իջի՛ր, շարունակեց Սքալապրինօ։ Պատուական բարեկամդ Սանտրիկօն անհամբեր քեզի կը սպասէ։

Պարթօլօ պատին հասած ըլլալով կռնակը պատին տուաւ եւ ուրուական մը դէմէն վանելու ձեւով մը ձեռքերը առաջ երկարեց։

Սքալապրինօ իր քովը հասած էր։ Հըսկան կը դողար. իր բնազդային կիրքերը արթննալ սկսած էին։ Դաշոյնին կոթը բռնեց եւ արինոտ տեսիլքի մը մէջ նշմարեց Պարթօլօն որ իր ոտքերուն առջեւ արինի ճապաղիքներու մէջ փռուած էր։

Բայց ինքզինքը զսպեց։ Խեղանդամ մը, աչազուրկ մը մորթելը, իր դէմը տերեւի պէս դողացող մէկը խողխողել գարշելի արարք մը թուեցաւ իրեն։

Պարթօլօ Սքալապրինոյի վարանումէն քիչ մը զօրացած, թոթովեց.

— Սիրելի բարեկամս, ուզածդ գինի ըլլայ։ Ո՞ր տեսակէն կ'ուզես, Պօրտօ՞, Պուրկօ՞նեը, Սօմի՞ւր։

Ջրանցքին ջուրէն կ'ուզեմ, Ջրանքին ջուրէ՛ն, գոչեց Սքալապրինօ սարսափելի քրքիջ մը արձակելով։ Շնորհակալ եմ։

— Աստուած վկայ ես չէի քեզ Ջրանցք նետողը, Սանտրիկօն էր։ Ես քեզի հետ ի՞նչ ունէի որ քու մեռնիլդ ուզէի։ Սանտրիկոյի այնքան ըսի որ ատանկ բան չընէ, բայց մտիկ չըրաւ…։ Գիտես որ ես քեզ եղբօր պէս կը սիրեմ…։

— Ես ալ քեզ կը սիրեմ, ըսաւ Սքալապրինօ։

— Ուրեմն ինձ ի՞նչ կ'ուզես…։ Ի՞նչ ընելու եկար հոս։

— Քեզ այնքան կը սիրեմ որ, ցաւով ականատես կ'ըլլամ քու տառապանքիդ։

— Աստուած վկայ ըրածիս վրայ զղջացած եմ։

— Ես ալ եկած եմ որ քեզ զղջումէդ արձակեմ…։

— Բայց…

— Պատրաստուէ՛…, պիտի մեռնիս, Պարթօլօ։

— Ո՛չ, ո՛չ, ես գիտեմ որ դուն ատանկ բան չես ըներ…։ Ըրածդ կատակ է անանկ չէ՞…։ Խերդ անիծածս, ատանկ կատակները շատ կը սիրես, գիտեմ…։ Սանկ հրամմէ, նստէ, անուշ անուշ խօսինք…։ Գիտե՞ս հիմա ով դուրս ելաւ հոսկէ։

— Խե՛ղճ Պարթօլօ, այս որքա՛ն կը վախնաս մահէն… ամէն բան դուրս թափել սկսար…։

Իրաւ ալ, կապելային տիրոջ ակռաները իրար զարնուիլ սկսած էին. իր դեղնած դէմքին վրայ պաղ քրտինք մը խոշոր կաթիլներ կազմել սկսած էր։

— Իրաւ որ վրադ կը մեղքնամ, շարունակեց Սքալապրինօ։

— Այո՛, այո՛, ես գիտեմ որ դուն բարի սիրտ մը ունիս… ի՞նչ պէտք կայ անհամ բաներու վրայ խօսելու… սանկ սըտեղը նստինք, գլուխ գլխի տանք եւ քանի մը գաւաթ Սօմիւրի մոմուկ գինի ճըմլենք…։ Կ'ուզե՞ս որ ծունկի եկած ներողութիւն խնդրեմ…։

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Սիւաոփօ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան (Պորտօ), Այրի Տիկին Աննա Երանոսեան (Կրընոպլը) Տէր եւ Տիկին Միսաք Նահապետեան եւ զաւակները ինչպէսնաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ԿԻՒԼՊԵՆԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոստ. 5, ժամը 14.15ին Սէն-Մօրիս եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիս 16ի դաշտահանդէսին առթիւ, Պըլֆոնթէնի կայանին եղած են հետեւեալ նուէրները.

Քէպապճեան 750, Մատոյեան, Մ. Գորգիկեան, Ոսկանեան, Ալպ. Պօղոսեան 500ական, Զալըքեան, Հրաչեան, Հաքիմ-ժաք 300ական, Պօյաճեան 250, Ագաշեան, Ժ. Փափազ, Գարակէօզեան, Տ. Թորոսեան 200ական, Արթինեան, Սամուրգաչեան, Պառաւեան, Ոմն, Աւտոյեան, Քէչիչեան, Ֆ. Աբրահամեան, Գայիչեան, Ահարոնեան Մ., Մարտիրոսեան, Ոմն, Կիրակոսեան, Տ. Արթինեան, Գրիգորեան, Պարսումեան, Մատոյեան, Ոմն 100ական ֆրանք։

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Ուրբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին։

×

Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 22ին, Շաբաթ ժամը 8.30ին Սալ Տըրպիւսիի մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 8ին։

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայգապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին։

Carzou

PEINTURE, AQUARELLES, DESSINS

GALERIE HORIZONS
58, Rue du Général de Gaulle
LA BAULE

ET

CHATEAU DE VAL
(*Limite Cantal-Corrèze, près de Bort-les-Orges*)

Exposition ouverte jusqu'au
20 Septembre
tous les jours

«ՅԱՌԱՋ»ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ Ընկ. Յարութիւն Եսայեան 200 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, խմբագրատան իր այցելութեան առթիւ։

×

ՇԱԻԻԼԷՆ.— Պ. Շմաւոն Պալեան 50 ֆրանք կը նուիրէ։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՅԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել։ Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն։

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ — ԿԱՐՏԱՆ, ՊԻՎԷՐ, ՄԷՅՐԷՕՅ

Ոմն 80, Պ. Հայրապետ Եսայեան 70 ֆրանք, Պ. Լեւոն Կարապետեան 60 ֆր.,

Պ. Վահան Տէմիրճիպաշեան, Պ. Ժաք Ֆրանճեան, Տիկին Մարկօ Սարեան, Տիկին Մարի Էօզկիւլեան, Տիկին Մարգրիտ Գորթէզ, Պ. Պ. Կիւլքէպիրեան, Պետրոս Պասմաճեան, Փիլիպոս Կիւրճեան, Ժորժ Քիւփէլեան, Տիկին Սիւզան Հայրապետեան, Պ. Պ. Արմենակ Սերոբեան, Գասպար Պարսամեան, Եղիա Յարութիւնեան, Տիկին Մարգրիտ Ղարիպեան, Պ. Պ. Մանուկ Մարտոյեան, Մկրտիչ Թչոյեան, Առաքել Առաքելեան, Ահարոն Տէմիրճեան, Անդրանիկ Տօնապետեան, Խաչատուր Քիննոսեան, Երուանդ Պելտոյեան, Գրիգոր Օսիքեան, Մկրտիչ Մաթոյեան, Ստեփան Համբարձումեան, Ժաք Պալեան, Սամուէլ Համբարձումեան, Կարապետ Կլոյեան, Տիկին Յակոբեան, Տիկին Մարի Թոմայեան, Պ. Պ. Սարգիս Յովհաննէսեան, Մինաս Փէթէնեան, Խաչատուր Գայաճեան, Ժաք Պետրոսեան, Սիմոն Անթոյեան, Ենովք Յովսէփեան, Տիկին Վարդանոյշ Կոկանեան, Տիկ. Հայկուհի Մէտէթեան, Տիկին Վարդուհի Գարթալեան, Տիկին Նազելի Ատուրեան, Պ. Պ. Աստուր Խաչատուրեան, Շարլ Տէր-Գէորգեան, Բենիամին Մելտոնեան, Փօլ Պետոյեան, Մարտուս Գայաճան, Պարգեւ Կիւրճեան, Միհրան Կոկանեան 50ական ֆրանք։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 – 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը։ Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր։

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
(FRANCE)

Tél. : 927-01-72

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մանկապարտէզ, Նախակրթարան
Գիշերօթիկ եւ Ցերեկեայ

167, Ave. des Caillols — 13012 Marseille
Tél. : 93-50-91

1977–78 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանս, ճանչցուած ըլլալով Պետութենէն, կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը. ուստի նախակրթարանի շրջանաւարտ աշակերտները կ'ընդունուին «Լիսէ»ներու մէջ առանց որեւէ քննութեան ենթարկուելու։

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Միաբանութեան նպատակն է ազգիս մանուկներուն եւ պատանիներուն հայկական տոհմային դաստիարակութիւն ջամբել։ Այս էութեան նուիրական կոչումին սիրով արձարծուած՝ հաստատուած են Ֆրանսա 1958ին Մարսէյլ՝ Պոմոնի կանաչազեղ արուարձանին մէջ։ Ի գին մեծ զոհողութիւններու բացած են մանկապարտէզ եւ գիշերօթիկ վարժարան։

Հայերէն դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր վարժարանիս հայ աշակերտութեան, իսկ Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ժ.ը 9էն 12, քոյրերը ձրի կը նուիրեն իրենց ժամերը, օտար վարժարանները յաճախող հայ աշակերտութեան անոնց սրտին ու մտքին դրոշմելու համար Ս. Մեսրոպի ոսկեղինիկ լեզուն եւ մեր նախահայրերուն հաւատքը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

ՆՈՐԱՅՐ

կ'երգէ 12 ժողովրդական երգեր.—
Ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Paris
LA CAPPADOCE
3, Rue Marivaux,
Tél. : 742-83-65
EREVAN
26, Rue Bergère
Tél. : 770-85-81
AIDE - SOCIALE
77, Rue Lafayette
Tél. : 878-02-99
LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise
Tél. : 523-24-97
LIBRAIRIE SAMUELIAN
52, Rue Mr le Prince
Tél. : 326-88-65
ALTOUNIAN ONNIK
130, Rue Jean-Jaurès
Arnouville les Gonesse
987-08-73
Marseille
MAGARIAN
9, Place des Vergers
Garge les Gonesse
Tél. : 986-49-71
MAISON DE LA CULTURE
12-14, Rue Saint Bazile
Tél. : 50-15-09
JOURNAL ARMENIA
2, Place de Gueydon
Gardanne
Lyon
Super-Marché Bahadourian
20, Rue Villeroy
Tél. : 60-32-10

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂ

Պ. Լ. Ճէզիրեան, 12 Ալէ Լէոնիտ, Լը Փէրէօ, կը ծախէ իր հողերը Փարիզէն 39 քիլոմեթր, 300էն 110 ք. մեթր, մեթրը՝ 7 ֆր. առայժմ շինութեան արտօնութիւն չկայ։ Գեղեցիկ դիրք։

Հեռաձայնել՝ 324-14-96

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն

Արձակուրդի մեկնող մեր այն բաժանորդները որոնք կը փափաքին հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ կատարել, պէտք է դիմեն վարչութեան, մեկնումէ վեց օր առաջ, տալով բնթացիկ եւ նոր զոյգ հասցէները եւ 5 փրանքի դրոշմաթուղթ։

Իտալական փոստին անկանոնութիւնը կը ստիպէ մեզի որ չընդունինք հասցէի փոփոխութիւններ Իտալիոյ վրայ։

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՓԱՐԻԶ.— Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կ'ոգեկոչէ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

մահուան 50ամեակը եւ Միութեան 60ամեակը, Հոկտ. 8ին, Սալ Կաւօ։

Հոկտ. 15ին ալ պարահանդէս մը կազմակերպած է Օթէլ Էնթէռքոնթինանթալ, ի նպաստ Փէռ-Լաշէզ կառուցուելիք յուշարձանին։

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՓԱԿ Է ՕԳՍ. 9 ԷՆ 31

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի տուտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ։

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
6-7
SAMEDI-DIMANCHE
6-7 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.916 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 13.916

ՄԱԿԱՐԻՈՍ-Ի ՈՒՂԵՐՁԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ
ΕΠΙ ΤΗ 60Η ΕΠΕΤΕΙΩ ΤΗΣ ΣΦΑΓΗΣ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Ἡ 60ή ἐπέτειος τῆς σφαγῆς τῶν Ἀρμενίων ὑπό τῶν Τούρκων ζωντανεύει εἰς τήν μνήμην μας τό φρικτόν τοῦτο ἔγκλημα τῆς γενοκτονίας, τό ὁποῖον ἐσχεδιάσθη καί διεπράχθη ἐπισήμως ὑπό τῆς Τουρκίας εἰς βάρος ἑνός παναρχαίου λαοῦ. Εἰς τήν πραγματικότητα τό πρόγραμμα ἐξοντώσεως τῶν Ἀρμενίων εἶχεν ἀρχίσει πολύ ἐνωρίτερον καί ἐνετάθη κατά τά τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Κατά τό 1915 ἀπεκορυφώθησαν αἱ σφαγαί καί προσέλαβον μαζικόν χαρακτῆρα. Ἐνῷ οἱ φιλελεύθεροι λαοί διεξήγαγον τόν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον ὑπέρ ἐλευθερίας, ἡ Τουρκία προέβαινεν εἰς τήν ὁμαδικήν σφαγήν καί τήν ἐξάλειψιν ἑνός εὐγενοῦς καί ἀνυπερασπίστου λαοῦ ἀπό τάς προγονικάς ἑστίας του, εἰς τάς ὁποίας ἔζη ἐπί αἰῶνας πολλούς πρό τῆς ἐμφανίσεως τῶν Τούρκων. Ἡ γενοκτονία τῶν Ἀρμενίων τοῦ 1915 ἀποτελεῖ στίγμα καί κηλῖδα εἰς τήν Παγκόσμιον Ἱστορίαν.

Λαός ἐργατικός καί προοδευτικός οἱ Ἀρμένιοι ἐδημιούργησαν λαμπρόν πολιτισμόν καί διεκρίθησαν διά τήν ἐπίδοσίν των εἰς ἔργα εἰρηνικά. Ἀλλά τήν Ἀρμενικήν Ἱστορίαν κοσμοῦν ἐπίσης καί μεγαλειώδεις σελίδες αὐτοθυσίας καί ἡρωϊσμοῦ εἰς σκληρούς ἀγῶνας προασπίσεως τῆς ἐλευθερίας των.

Σήμερον εἰς τήν Κύπρον, ὅπου πολλοί διασωθέντες ἀπό τάς Τουρκικάς σφαγάς Ἀρμένιοι εὗρον στοργικόν καταφύγιον, ἀναβιοῦν ἀπό τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1974 ἀνάλογοι φοβεραί σκηναί γενοκτονίας. Τά Τουρκικά στρατεύματα εἰσβολῆς ἐφόνευσαν καί ἐσφαγίασαν χιλιάδας Ἕλληνας Κυπρίους καί ἐξερρίζωσαν ἀπό τάς προαιωνίους ἑστίας των τό 40% τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου. Μετά τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων συμπάσχει σήμερον καί ἡ Ἀρμενική κοινότης τῆς Κύπρου. Οἱ Ἀρμένιοι τῆς Κύπρου ἐξεδιώχθησαν ὑπό τῶν Τούρκων ἀπό τήν συνοικίαν των καί τήν ἐκκλησίαν των εἰς τήν Κυπριακήν πρωτεύουσαν καί ἔγιναν πάλιν πρόσφυγες.

Κατά τήν θλιβεράν αὐτήν ἐπέτειον τῆς γενοκτονίας τῶν Ἀρμενίων διερμηνεύομεν τά αἰσθήματα τῆς ἀγάπης μας πρός ὅλους τούς Ἀρμενίους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς γῆς, θεματοφύλακες τῆς παναρχαίας εὐγενοῦς παραδόσεώς των εἰς ἐπιδόσεις πνεύματος καί ἀρετῆς.-

ԽՄԲ.– Ինչպէս յիշած էինք առջի օր, Ապրիլեան վաթսունամեակին առթիւ, Կիպրոսի նախագահը «Յառաջ»ի միջոցաւ ուղերձ մը ղրկած էր Հայերուն։ Ի յիշատակ իր մահուան, միասին կը հրատարակենք յունարէն բնագիրը եւ հայերէն թարգմանութիւնը։

Հայկական ջարդերու 60ամեակը մեր յիշողութեան մէջ կը վերարծարծէ ցեղասպանութեան այն քստմնելի ոճիրը զոր յղացաւ եւ իրագործեց Թուրքիա ամէնէն հին ազգերէն մէկուն դէմ։ Հայերու բնաջնջման ծրագիրը, իրականին մէջ շատ աւելի առաջ սկսած էր եւ ծաւալեցաւ անցեալ դարու վերջաւորութեան։

1915ին, ջարդերը հասան իրենց գագաթնակէտին եւ տարածուն բնոյթ սատցան։ Մինչ ազատատենչ ժողովուրդները յանձնառու կ'ըլլային Ա. Համաշխարհային պատերազմին մէջ, պաշտպանելու համար ազատութիւնները, Թուրքիա կը ձեռնարկէր անպաշտպան եւ ազնիւ ժողովուրդի մը ջարդին, զոր քշեց իր նախնեաց օճախներէն, ուր կ'ապրէր Թուրքերու գալուստէն առաջ։

Հայերու ցեղասպանութիւնը 1915ին անպատուութիւն մըն է եւ արատ մը համաշխարհային պատմութեան մէջ։

Հայերը, գործունեայ եւ յառաջդիմակէր ժողովուրդ, փայլուն քաղաքակրթութիւն մը ստեղծած են եւ միշտ ուշադրութիւն գրաւած իրենց խաղաղասէր աշխատանքով։ Բայց նաեւ հերոսութեան եւ զոհաբերութեան փառաւոր էջեր կը պատկերազարդեն Հայոց պատմութիւնը, ազատութեան պահպանման համար իրենց տարած կատաղի կռիւներու ընթացքին։

Այսօր, Կիպրոսի մէջ ուր ջարդերէն փրկուած Հայեր ապաստան գտած էին, կը վերապրին, 1974 Յուլիսէն ի վեր, ցեղասպանութեան ահարկու նոյն տեսարանները։

Յարձակման Թրքական ուժերը ջարդեցին հազարաւոր յոյն Կիպրացիներ եւ իրենց դարաւոր օճախներէն քշեցին կղզիին յոյն բնակչութեան 40 առ հարիւրը։ Կիպրոսի հայ համայնքը կը տառապի այսօր յոյն Կիպրացիներուն հետ նոյն ցաւերէն։ Թուրքերը Կիպրոսի Հայերը քշեցին կիպրական մայրաքաղաքին իրենց թաղէն եւ իրենց եկեղեցիէն։ Կրկին գաղթական դարձան։

Հայերու ցեղասպանութեան այս տըխուր տարեդարձին առթիւ, մեր սիրալիր զգացումները կը փոխանցենք բոլոր Հայերուն որոնք կ'ապրին աշխարհի բոլոր անկիւնները, իբրեւ աչալուրջ պահապանները հազարամեայ իրենց ազնիւ աւանդութիւններու, կապուած մտքին եւ առաքինութեան։

24 – 4 – 1975

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՍԱՏ ՀԱՄԱՑԱՅՆ ՉԷ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԵՐԺԵՑ ՎԷՆՍԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին նախարարը վեց ժամ խօսելէ ետք, չկրցաւ համոզել նախագահ Ասատը, որ բացարձակապէս՝ ո՛չ ըսաւ ամերիկեանեգիպտական առաջարկներուն, զորս կը ներկայացնէր։ Վէնս եւ Սատաթ հաձայնած էին որ Ժընեւի ժողովը պատրաստող նախաժողով մը գումարուի խօրայելացի եւ արաբ Արտաքին նախարարներու միջեւ, Միացեալ – Նահանգներու մէջ։ Ասատ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին շեշտած է թէ նման նախաժողովի մը անհրաժեշտութիւն չի տեսներ, աւելի լաւ է Ժընեւի ժողովը լաւ պատրաստել։ Մնաց որ առաջարկուած այդ նախաժողովը, որ Նիւ - Եորք պէտք է գումարուի, չի նախատեսեր պաղեստինեան որեւէ մասնակցութիւն, ինչ որ Ասատ չի կրնար ընդունիլ։

Սուրիոյ նախագահը արդէն Վէնսէն առաջ եօթը ժամ ալ խօսած էր Եասըր Արաֆաթի հետ, որ իր կարգին շրջապտոյտ մը կ'ընէ, նման Վէնսի, բայց հակառակ կողմէն։ Կ'ըսուի թէ Արաֆաթ պաղեստինեան «նոր» գաղափարներ պարզած է Ասատի, Ժընեւի ժողովին պաղեստինեան ներկայութեան մասին։ Ասատ փոխանցած է Վէնսի, որ իր կարգին չէ ընդունած քանի խօրայելեան վէթօն ունի պաղեստինեան որեւէ մասնակցութեան շուրջ։

Ի վերջոյ Վէնսի այս շրջապտոյտը ցոյց կուտայ, որ ոչ միայն Ամերիկացի եւ Արաբհամաձայն չեն այլեւ Արաբները իրարու մէջ, քանի Սատաթի եւ Ասատի տեսակէտները իրարմէ բաւական հեռու են։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆ-ՏԸՐԹԵՈԼ ԵՒ ՎԱԳԸՖԳԻՒՂ

21 Յուլիս Հինգշաբթի ժամը 15ին գլխաւորութեամբ Բարթող Քհնյ. Խրքաճեանի 37 հոգինոց ուխտաւորներ նախ Թօփգափուի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ մէջ հաւաքաբար աղօթելէ վերջ մեկնեցան դէպի Իսքէնտէրուն։

22 Յուլիս Ուրբաթ ժամը 12ին հասան Իսքէնտէրուն եւ իջան իրենց համար նախապէս պատրաստուած պանդոկը։ Նոյն օրը Պատրիարք Հայրը հասաւ Իսքէնտէրուն ընկերակցութեամբ Արամ եւ Մանուէլ Աբեղաներու եւ Մինաս Ա. Սրկ. Մութաֆեանի եւ քաղաքին յիսուն քիլոմէթր մնացած դիմաւորուեցաւ Բարթող Քհնյ.ի Իսքէնտէրունի Թաղ. Խորհրդոյ անդամոց եւ տեղւոյն համայնքին կողմէ առաջնորդուեցաւ Հիթիթ պանդոկը եւ այնտեղ գիշերեց։

23 Յուլիս Շաբաթ օր Պատրիարք Հայրը իր շքախումբով եւ Իսթանպուլէն եկած ուխտաւորներու հետ միասին մեկնեցաւ դէպի Տըրթեոլ եւ դիմաւորուեցաւ տեղւոյն եւ Վագըֆգիւղի Հայ Համայնքին կողմէ եւ մուտք գործեց վերանորոգուած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ օծման կանոնական արարողութիւններէն վերջ մատուցուեցաւ պատարագ ձեռամբ Բարթող Քհնյ.ի։ Այս առթիւ Պատրիարք Հայրը խօսեցաւ գեղեցիկ քարոզ մը որ Թրքերէնի թարգմանուեցաւ Բարթող Քհնյ.ի կողմէ։ Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն սատարողաց համար։

Նոյն օրը Պատրիարք Հայրը խմբովին մեկնեցաւ Ռէյհանիյէ եւ տեղւոյն Ենիճէ լիճին եզերքը ի պատիւ Պատրիարք Հօր ճաշ մը տրուեցաւ ուր ներկայ էին նաեւ տեղւոյն Թաղ. Խորհրդոյ անդամները գլխաւորութեամբ Պետրոս Այտընի եւ Հըրանդ Գարթունեանի եւ բազմաթիւ ուխտաւորներ։ Նոյն օրը Պատրիարք Հայրը ժամը 19ին հասաւ Իսքէտէրունի վերանորոգուած Քառասուն Մանկունք եկեղեցի եւ կանոնական օծման արարողութիւններէն վերջ տեղի ունեցաւ երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Լոյս Զուարթ։

24 Յուլիս Կիրակի առաւօտ ժամը 7.30ին սկսաւ արարողութիւնը Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ մէջ ուր ներկայ էին օտար եկեղեցականներ եւ ծովածաւալ բազմութիւն մը եւ այս առթիւ օրուան պատարագը մատոյց Մանուէլ Աբեղայ Երկաթեան իսկ երգեցողութիւնները կատարուեցան Պէյօղլուի Աստղիկ դպրաց դասու Ատենապետ Գրիգոր Ա. Սկր. Հաբէշեանի ղեկավարութեամբ գեղաձայն դպրաց կողմէ շատ ներդաշնակ կերպով եւ իրենց գեղեցիկ ձայներով օրուան փայլը աւելցուցին նաեւ Նուպար Գայվէրտեան եւ Պերճ Քաջ։ Հայր Մերէն առաջ Ս. Պատրիարք Հայրը շինիչ քարոզ մը խօսեցաւ որ Թրքերէնի թարգմանուեցաւ Բարթող Քհնյ.ի կողմէ։ Պատրիարք Հայրը գնահատեց եւ օրհնեց զոյգ եկեղեցիներու համար աշխատողները եւ նուիրատուները բոլորին մաղթելով մարմնոյ եւ հոգւոյ առողջութիւն եւ գործերու յաջողութիւն։ Պատրիարք Հայրը իր քարոզին մէջ լայն տեղ տուաւ նաեւ Բարթող Քհնյ.ի եւ գընահատեց իր տարած աշխատանքները եկեղեցեաց վերաշինութեան գործին մէջ, գնահատելով նաեւ իր բարւոք ծառայութիւնը օրհնեց զինքը եւ իր Աստուածահաճոյ ծառայութիւններուն առ ի վարձատրութիւն շնորհեց Աւագութեան տիտղոսը եւ պահպանիչով օրհնեց զինքը։ Պատարագի աւարտին կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր սատարողաց ննջեցելոց հոգիներուն համար։ Կրօնական արարողութիւններէն վերջ ի պատիւ Պատրիարք Հօր սարքուեցաւ գեղեցիկ սիրոյ սեղան մը ուր ներկայ էին հոգեւորականներ, ուխտաւորներ եւ տեղւոյն համայնքը։ Թաղ. Խորհրդոյ Ատենապետ Ճան Գարթունեան յանուն Իսքէնտէրունի համայնքին շնորհակալութիւն յայտնեց Պատրիարք Հօր եւ հետեւորդներուն։ Նոյն օրը ժամը 16ին Պատրիարքը մեկնեցաւ Վագըֆգիւղ եւ տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ մատուցուեցաւ պատարագ ձեռամբ Վարագ Քհնյ. Պէյլէրեանի։ Գիշերը ի պատիւ Տնօրհնք Պատրիարքի տրուեցաւ ճաշ մը որմէ վերջ գիշերեց տեղւոյն հոգեւոր Հովիւ Ղեւոնդ Քհնյ. Գարթունեանի բնակարանը։

25 Յուլիս Երկուշաբթի օր Պատրիարք Հայրը եւ իր հետեւորդները մեկնեցան դէպի Տիարպաքըր առաւօտ ժամը 6ին։

«ՅԱՌԱՋ» ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Արձակուրդներու հետեւանքով «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Սեպտեմբեր 11ին։

ՎՐԻՊԱԿ.— Չորեքշաբթի Օգոստ. 3ի «Յառաջ»ի օրուան խօսքին, Ա. սիւնակի նախավերջին պարբերութեան 7րդ տողէն կարդալ՝ «այդ դասին մաս կազմեց Բժ. Հ. Օհանջանեան, որովհետեւ ազատամարտիկ թէ հանրապետութեան վարչապետ...» եւլն. եւլն։

ԱՐՄԱՏՆԵՐ

Բ.

Այսօր երբ այլազան անհատներ եւ հաւաքականութիւններ նոր հոսանքի մը կը յանձնուին իրենց արմատները փնտռելու, իրենց արմատները գտնելու եւ անոնց վրայ գուրգուրալու ուղղութեամբ, մեր ժողովուրդը դարեր առաջ գտնուած ու գուրգուրանքի արժանացած իր արմատները չկորսնցնելու, զանոնք պաշտպանելու եւ ապրեցնելու պայքար կը տանի։ Կասկած չկայ որ արդար է այս պայքարը։ Միայն ողբալի է որ չի գիտեր հինին, հնութեան արժէքը։ Մեր բնակարանները լեցնող իրեղէններուն, կարասիներուն ամէնէն արժէքաւորները հնութիւններն են եւ հնութեան արժէքը չգիտցող ողբալիներն են՝ որ զանոնք հնավաճառներուն կը ծախեն ոչինչ գիներով, կարծելով որ փոխուեցան սրահներուն մէջ աւելորդ տեղ գրաւող «փուշտ» կարասիներէ։ Անոնց մէ ոմանք տարիներ վերջ կրնան արթննալ, հասկնալ թէ ինչպիսի տխմարութիւն մը գործեր են ձեռքէ հանելով այն ինչ որ ամենաթանկագինն էր իրենց բնակարանին մէջ։ Բայց ուշ է այլեւս։ Ոչինչով ձեռքէ հանուածին տեղ ուրիշ մը գնելու համար շատ թանկ վճարել պէտք է։

Այսօր սակայն ի՛նչ մեղք որ մեր իրականութեան մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն իրենց բարոյական բնակարանին սրահը զարդարող հնութեան մը արժէքէն լուր չունեցող ողբալիները։ Ամէն անգամ որ արդիականութեան հով մը կը փչէ, հինը դուրս կը շպրտուի սենեակէն։ Քսաներորդ դարն ալ գերազանցապէս արդիականութեան դար մը ըլլալով, շատ բան դուրս շպրտել տուաւ մեր ժողովուրդին, որ հոս ու հոն ցիրուցան իր կուրծքը հիւրընկալ կը պահէ ամէն տեսակ արդիականութեան։ Արդիականութեան հանդէպ հիւրընկալ կուրծք բանալը շատ գեղեցիկ է անտարակոյս։ Վա՜յ այն հաւաքականութեան որ իր դուները ընդմիշտ փակած է նորին դէմ, ժամանակակից ամէն տեսակ հոսանքի եւ ապրումի դէմ։ Բայց այս հարցին մէջ ոմանք կը բռնեն տխմար ողբերգութեան մը։ Թէ՛ արդիական ըլլալու, եւ թէ՛ հինին վրայ գուրգուրալու ողբերգութիւնը։ Այո, շատեր կը բռնեն այս ողբերգութեան եւ կը փշրուին անոր պատին վըրայ, չեն կրնար անդին անցնիլ։ Խորհեցէք անգամ մը, մեր հիւրասրահը լեցուն է զաւակն ամենանոր փայտով շինուած, քանդակազարդ ոսկեզօծ բազկաթոռներով եւ հիմա հիացումով կը դիտենք ցուցափեղկերը զարդարող սա պողպատէ, պրոնզէ, երկաթէ, փայլըրկլաէ, փլէքսիկլասէ, փլասթիքէ արդիական կարասիները, անոնց տիրանալ կ'ուզենք։ Անոնց տիրանալու միակ ձեւն ալ անշուշտ տունի այնքան թանկարժէք բազկաթոռներէն փրկուիլն է, որովհետեւ գիտենք թէ այս երկու տեսակ բազկաթոռները չեն կրնար ըսնչել նոյն հիւրասրահին մէջ։ Այդպէս ալ կ'ընենք շատ անգամ, հինները փողոց կը նետենք, նոյնիսկ եթէ շատ լաւ գիտենք թէ քանի մը տարի վերջ նորաձեւութենէ պիտի իյնան սա ցուցափեղկերը զարդարող բոլոր այս արդիական արտադրութիւնները։ Այս ողբերգութիւնը ալ աւելի անհեթեթ կը դառնայ երբ կը լքենք բազկաթոռներու աշխարհը եւ կը բարձրացնենք դէպի բարոյական եւ մշակութային արժէքներու մակարդակը։ Հոս ալ արդիականութիւնը դէպի ետ, դէպի մոռացում կը ղրկէ ազգային աւանդութիւնները։ Այսօր ոմանք, այնքան լաւ ֆրանսերէն կամ անգլերէն խօսող Հայերու շրջանակի մը մէջ գրեթէ կ'ամչնան մաքուր հայերէն մը գործածելու։ Ոմանք կ'ամչնան Կիրակի առաւօտ դէպի ծովափները եւ զբօսավայրերը խուժող բազմութեան մը հակառակ ուղղութիւնը բռնելով եկեղեցի երթալու։ Յուլիս ամսուան ընթացքին սարքուած ճաշասեղանի մը վրայ հրամցուող խաղողը մերժելով «ես Ս. Աստուածածինէն առաջ խաղող չեմ ուտեր» ըսելու։ Որովհետեւ անոնք միամտաբար կը կարծեն որ լաւ ֆրանսերէնն ու անգլերէնը եւ մաքուր հայերէնը չեն կրնար ըսնչել նոյն հիւրասրահին մէջ։ Կամ թէ՝ մարդիկ կրնան թէ՛ արդիական ըլլալ եւ թէ՛ եկեղեցի երթալ, աւանդութիւններ յարգել։ Անոնք չեն գիտեր տակաւին որ արդիականութիւնը այս պարագային է միայն որ արժէք կը շահի։ Քսաներորդ դարու ճարտարարուեստը աշխարհի բոլոր ցուցափեղկերը լեցուցած է հմայիչ այնպիսի իրեղէններով որոնք կը խորտակեն աւանդութիւններու դուները եւ կը մտնեն ամէն տունէ ներս։ Զանոնք պիտի ընդունինք մեր տուներէն ներս, բայց պիտի չմոռնանք որ անոնք դէպի փողոց քշեն մեր հայրերէն, մայրերէն մնացածները։ Թերեւս պիտի հիանանք զբօսավայրի մը մէջ հինալի ռոքնռոլ մը, փոփ երաժշտութեան ամենավերջին եղանակները հիանալի պարող զոյգի մը վրայ, բայց այդ զոյգին հանդէպ մեր հիացումը պիտի կրկնապատկուի եթէ տեսնենք որ ան իր տոհմիկ եւ ազգային պարերն ալ նոյնքան լաւ կը պարէ։ Պիտի ըսենք որ այդ զոյգը հազար անգամ աւելի արդիական է քան թէ ուրիշ մը, որ օտարներու պարերուն մէջ մրցանիշներ կոտրելով հանդերձ իր ժողովուրդին մէկ պարը կեանքին մէջ մէկ անգամ իսկ չէ տեսած։

×

Ծառը արմատէն չի կրնար ամչնալ, չի կրնար մերժել իր արմատը։ Որովհետեւ ան չի կրնար ապրիլ ուրիշ ծառի մը կռթնելով։ Անարմատ ծառը, որ ուրիշ ծառի մը կը կռթնի, ոտքի կը մնայ թերեւս, բայց չուտով կը չորնայ, կը մեռնի։

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

Յուլիս 24ին վերջացաւ սկաուտական համաժողովը։ Վերջին երկու օրերը քուէարկուեցան պատրաստուած բանաձեւերը, ինչպէս նաեւ Ժընեւի կեդրոնական գրասենեակին պիւտճէն։ Բաժանումէն առաջ ներկայ 500 պատուիրակները միասին արտասանեցին սկաուտական խոստումը, ամէն պատուիրակ իր մայրենի լեզուով։ Ցետոյ կազմելով բարեկամութեան շղթան, երգեցին բանակումի հրաժեշտի երգը։

Հաւանաբար համաշխարհային սկաուտական 26րդ երկամեայ հաւաքոյթը ամենադժուարիններէն մէկը եղաւ եւ սակայն յաջող եւ դրական արդիւնքներով։

Համաժողովը մեծ համակրութիւն ստեղծեց նաեւ Քէպէքի եւ քանատական կառավարութեան շրջանակներուն մէջ, եւ վայելեց պետական հաստատութեանց աջակցութիւնը։

Պատուիրակները երեկոյ մը հրաւիրուեցան քանատացի ընտանիքներուն մէջ, աւելի մօտէն ճանչնալու զիրենք։ Աւելի քան երկու հարիւր ընտանիքներ հիւրասիրեցին, ինչպէս նաեւ իրենց բարեկամները՝ երկու կամ երեք պատուիրակներ աշխարհի չորս կողմերէն եկած։

Իսկ համաժողովին վերջին իրիկունը, Քանատայի կառավարութիւնը ճաշ մը տուաւ ի պատիւ պատուիրակներուն ներկայութեամբ երեք նախարարներու։ Ճաշէ ետք տեղի ունեցան քանատական պարեր, ստեղծելով շատ ջուարթ մթնոլորտ մը։

Այսպէս վերջացաւ հաւաքոյթը եւ պատուիրակները բաժնուեցան դարձեալ իրարու հանդիպելու յոյսով 1979ին Թեհրանի մէջ։

×

Հայկական պատուիրակութիւնը քանի մը օր մնաց Մոնրէալ, համաժողովէն ետք, ինչ որ առիթը տուաւ իրեն աւելի ծանօթանալու Մոնրէալի հայ գաղութին հետ։

1955ին երբ Նիւկարայի ճեմպօրիէն ետք, հանդիպած էինք Մոնրէալ հայ գաղութին, քանի մը հարիւր Հայեր էին միայն, իսկ ներկայիս տասը հազարէն աւելի է իրենց թիւը։ 1956էն սկսեալ գաղթած են մեծ թիւով Հայեր Կիպրոսէն եւ մանաւանդ Եգիպտոսէն, հուսկ վերջին տարիներուն Լիբանանէն եւ Սուրիայէն։ Այսպէսով գաղութը ստացած է թարմութիւն եւ կենսունակութիւն, եւ զայն պէտք է նկատել «առաջին սերունդը», որ հաստատուած է ինչպէս մեր 1922էն 1924ի ընթացքին՝ Ֆրանսա։

Բոլորն ալ կ'աշխատին լաւ պայմաններու մէջ, հաւաքուած հայ եկեղեցիին, մշակոյթի տան եւ զանազան մշակութային կրթական եւ երիտասարդական շարժումներու մէջ։

Մշակոյթի տունը իսկական հայ կեդրոն մըն է, հանդիպումի վայր, ժողովարահ, միութեանց կեդրոն, մարզիկներու եւ սկաուտներու հաւաքատեղի։

Երախաներու ե պատանիներու մեծ թիւը նկատելի է եւ հայերէնը կը տիրէ։

Մեր այցելութիւններու ընթացքին բախտ ունեցանք ծանօթանալու եւ խօսելու Հ. Օ. Մ.ի, Համազգայինի, Նոր Սերունդի վարչութեանց անդամներու եւ հոգեւոր հովիւին հետ։ Այցելեցինք իրենց ընդարձակ գրադարանը, տեսանք նաեւ մարզիկներու շահած մեծ թիւով բաժակները։ Ներկայ եղանք իրենց ժողովներուն։ Բոլորն ալ կ'աշխատին, նուիրուած հայ գաղութին։

Ստեղծուեցաւ նաեւ եղբայրական ջերմ մթնոլորտ մը Հայ Արիներու Միութեան խմբապետներուն եւ Մոնրէալի խմբապետուհիներու եւ խմբապետներու միջեւ։ Հաւաքոյթի մը ընթացքին ուր եղան շատ մը կարծիքներու փոխանակութիւն եւ հեռաւոր Ֆրանսայէն եկած պետերը մեծ սիրով եւ յարգանքով ընդունուեցան։

Մեր մեկնումի նախորդ օրը, Մոնրէալի սկաուտական խումբերը կազմակերպած էին հաւաքոյթ մը ի պատիւ հայ պատուիրակներուն, ներկայութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց վարչութեան անդամներուն։ Խօսեցան պատասխանատու պետերը։ Բոլորն ալ վեր առնելով Հայ Արիներու Միութեան կատարած մեծ դերը հայութեան եւ սկաուտական միջազգային աշխարհի մէջ։ Մեզի կը մնար մեր ջերմագին երախտագիտութիւնը յայտնել մեր հին եւ նոր բարեկամներուն, սկաուտներուն, արենոյշներուն, յետոյ ժպտաջուն եւ նուիրեալ պետերուն մաղթելով ուրիշ հանդիպումներ ալ։

Այսպէս վերջացաւ Հայ Արիներու Միութեան պատուիրակութեան ճամբորդութիւնը Քանատա, ուր սկաուտական համաշխարհային համաժողովին մեր փայլուն եւ յաջող մասնակցութենէն ետք, պատիւը եւ բախտը ունեցանք ծանօթանալու Մոնրէալի հայ գաղութին հետ եւ մանաւանդ տեսնելու թէ ինչ մեծ եռանդով զանազան երկիրներու եւ պէշ պայմաններու մէջ գաղթած Հայեր կազմակերպած են հայկական գիտակից համայնք մը, ապատամբ եւ հիւրընկալ Քանատայի մէջ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԱՄԷՆԷՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԵՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ԺԵՐԱՐ ՈՒՌԻ ԵՒ ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Ֆիլմ Ֆրանսէի կատարած մէկ ուսումնասիրութենէն կը պարզուի որ ամէնէն մեծ յաջողութիւն արձանագրող ֆրանսացի բեմադիրներն են՝ Ժերար Ուռի, որ չորս ժապաւէնով 4 միլիոն 586.605 մուտք ունեցած է (Փարիզ եւ շրջակայքը) եւ երկրորդ դիրքի վրայ կուգայ Անրի Վերնէօյ (Աշոտ Մալաքեան) որու ամէն մէկ ֆիլմի մուտքերու միջինն է՝ 682.637, որ մրցանիշ մըն է Ֆրանսայի մէջ։ 5 ֆիլմերու համար, Մալաքեան 3 միլիոն 412.489 մուտք ունեցած է։

Ա. ԼԱ. ԹՈՒՐՔԱ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ...

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ, ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ» ՔՈՐՍԻՔԱ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ...

Ցեղասպանութիւնը դատապարտող եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբին յղուող որոշումի նախագծին մերժումը Հայերը ջղագրգռած եւ մեր դեսպաններու սպանութեամբ վերջացող ոճրագործութեան մղած է զանոնք...

Իրենց ամբողջ ջանքը «Հայկ. Հարց»ը աշխարհին պաշտօնապէս ընդունիլ տալ է։

Այս խարդախութիւններով «Հայկական Հարց»ը յաջողեր են մինչեւ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբ բերել։

1974 Մարտ 6ին անունը Թօփաքեանի, Զուլումեանի նման (եան) ունեցող Ուկանտայի պատուիրակ «Թուհաչեան», Յանձնախումբի անունով առաջարկ մը ներկայացուցեր է։ Յօդուած 30ը։ Այստեղ ցեղասպանութեան դատապարտութիւնը ձեռք կ'առնուի եւ որպէս 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւն կը յիշատակուի «Հայերու ոչնչացումը» Թուրքերու կողմէ։ Ժողովին գտնուող Թուրք պատուիրակի պ ն դ ա ծ առարկութիւններուն վրայ 30րդ յօդուածը չէ քուէարկուեր։ Մնացեր է այնպէս։

Բայց Հայերը եւ իրենց կողմնակիցները գործը հետապնդեր են։ 1975 Սեպտեմբեր 9ին, այս անգամ ալ Ժընեւի մէջ մասնագէտներէ եւ իրաւագէտներէ կազմուած Մարդկային Իրաւանց երկրորդ յանձնախումբին կրկին ներկայացուցեր է նիւթը եւ այս անգամ այս յօդուածին կողմնակից եղող իրաւագէտներու թիւը բազմացեր է։

Փարիզի մէջ մեր մեծ դեսպանին եւ վարորդին, Իսմայիլ Էրէզի սպանութենէն մէկ շաբաթ յետոյ Ֆրանսայի մէջ հրատարակուող Արմենիա անուն պարբերականի Նոյեմբերի թիւին մէջ Ժաք Քասապեան, Իսմայիլ Էրէզի սպանութեան ակնարկելով սպառնալիքներ կ'ընէր եւ կ'ըսէր.—

«Պէտք չէ Հայոց համբերութիւնը սպառել։ Մարդկային Իրաւանց 30րդ յօդուածին ընդունումը, Թուրք պատուիրակին ամօթալի միջամտութիւններով ցարդ կարելի եղաւ կանխել։ Սակայն հիմա, երկրորդ յանձնախումբը որդեգրեց այն տեսակէտը թէ այս յօդուածը տեղին է։ Վաղը երբ քաղաքական յանձնախումբն ալ այս տեսակէտին յարի, այն ատեն «հայկ. ջարդեր»ը պաշտօնապէս ամբողջ աշխարհի կողմէ առաջին անգամ ըլլալով ընդունուած պիտի ըլլան եւ Թուրքիոյ համար ալ այս որոշումին առջեւ ճիտը ծռելէն տարբեր միջոց պիտի չմնայ։ Այս անգամ, վտանգները առանց աչքի առջեւ ունենալու պիտի չկարենայ հեռու մնալ Հայոց առաջարկած հաշտութեան սակարկութենէն։ Եթէ այս հարցը արագութեամբ չկարգադրուի կացութիւնը կրնայ վատթարանալ, ճգնումը կրնայ աւելնալ եւ ժամանակի ընթացքին ալ մէջտեղ կրնան հանուիլ կոյրգկուրայն գործադրուած» կարգ մը դէպքեր»։

Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի մէջ 30րդ յօդուածը չընդունուեցաւ։ Միայն այս սպառնալիքը ըլլալէն յետոյ, յաջորդող ամիսներուն մենք Պէյրութի փողոցներուն մէջ Օքթայ Ճիրիթը նահատակ տուինք։

ՍԱՄԻ ՔՈՃԱՐ

(13 եւ վերջ)

(Թարգ.՝ Հ. Գ.)

ԽՈՐՀ. ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ 26ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Լոյս տեսած է Խորհրդային մեծ հանրագիտարանի 26րդ հատորը, որ, խորհրդային այլ հանրապետութիւններու կարգին, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի եւ Հայերու մասին: Այսպէս, Թովմա Մեծոփեցիի մասին կը կարդանք թէ ան ԺԵ. դարու առաջին կէսի հայ պատմիչ է, «Թէմուրի եւ իր յաջորդներու պատմութիւնը» գիրքը կ'ընդգրկէ 1386-1440 թուականները եւ կը վերաբերի Թէմուրի Շահրուհի, Կարա Կոյունլուի կառավարիչներու պատերազմներու եւ յարձակումներու, ինչպէս նաեւ Անդրկովկասի ժողովուրդներու քաղաքական պատմութեան: Միւս աշխատութեան մէջ՝ «Յիշատակարան», հեղինակը կը խօսի եկեղեցական գահը Սիսէն Էջմիածին փոխադրելու պատմութեան եւ ԺԴ - ԺԵ դարերու եկեղեցական պատմութեան մասին: Թոնդրակեցիներու մասին ըսուած է, որ անոնք միջնադարեան Հայաստանի հակաւատապետական ժողովրդական շարժումներու մասնակիցներն են (Թ. դարու 30 - 40ական թուականներէն ԺԱ. դարու կէսը): Անունը կ'ուգայ Թոնդրակ գիւղէն, որ կը գտնուի Վանայ ծովէն հիւսիս: Շարժման հիմնադիրը եղած է Սմբատ Զարեհաւանցի, որ կոչուած է պայքարելու եկեղեցւոյ դէմ: Պաւլիկեան ծանօթ շարժման մասնակցողներու մէկ մասը, որ ապաստանած էր Արեւելեան Հայաստան, զօրացուց Թոնդրակեցիներու շարժումը եւ ազդեցութիւն կրեց անոնց գաղափարաբանութեան վրայ: Թոնդրակեցիներու շարժումը, որ տարածուած էր Այրարատի, Շիրակի, Սիւնիքի, Բիւզանդիոնի իշխանութեան տակ գտնուող Տարօնի, Խարկի, Մանազկերտի մէջ, նաեւ ժողովրդային ազատագրական պայքարի բնոյթ կը կրէր ընդդէմ բիւզանդական տիրապետութեան: Բիւզանդիայէն կրած շարք մը պարտութիւններէ ետք Ժ դարու 70ական թուականներուն շատ մը Թոնդրակեցիներ բռնի փոխադրուեցան Թրակիա:

Թորոս Ռոսլինի յատկացուած յօդուածին մէջ ըսուած է, որ ան կիլիկեան դպրոցի մեծագոյն ներկայացուցիչն է՝ այդ դպրոցի ծաղկման շրջանին (ԺԳ. դարու երկրորդ կէսին»: Պահպանուած են Թորոս Ռոսլինի եօթը ձեռագիրները, որոնք կը վերաբերին 1256 - 1268 թուականներուն: Հանրագիտարանը տուած է Վահան Թոթովենցի (1894 - 1937) կենսագրականը: Ծնած է Արեւմտեան Հայաստան, ապա գացած է Միացեալ Նահանգներ, ուր աւարտած է համալսարանական իր ուսումը: 1922ին հաստատուած է Երեւան: Իր գրուածքները սկսած են տպագրուիլ 1907ին: Իր երկերու մէջէն յիշատակուած են «Բժիշկ Բուրբոնեան» երգիծական վէպը, «Մահուան գումարտակ» կատակերգութիւնը, «Փոթորիկի մէջ» վիպակը, «Հրդեհ» թատերախաղը, «Նիւ - Եորք» վիպակը, «Բաքու» վէպը, «Ամերիկա» պատմուածքներու հաւաքածոն եւայլն: Նշուած է նաեւ որ խորհրդային գրականութեան ձեւաւորման մէջ կարեւոր դեր ունեցած են Թոթովենցի «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ», «Յովնաթան՝ որդի Երեմիայի» եւ այլ գործերը: Հանրագիտարանը տեղ տուած է նաեւ Վահան Թոթոմեանցի (ծնած 1875ին, մահուան թուականը անծանօթ), որ եղած է տնտեսագէտ, 1903 - 1904 թուականներուն խմբագրած է «Էկոնոմիչեսկայա Գազետա» թերթը եւ 1912ին դասախօսած է Մոսկուայի համալսարանին մէջ:

Խորհրդային հանրագիտարանը ընդարձակ յօդուած մը տրամադրած է Յովհ. Թումանեանի, նշելով անոր «Մարօ» «Լոռեցի Սաքօն», «Անոյշ», «Պոէտն ու Մուսան», «Թմկաբերդի առումը», «Ախթամար», «Փարւանա», «Մի կաթիլ մեղր», «Սասունցի Դաւիթ» եւ այլ գործերը: Յօդուածին մէջ կը խօսի Թումանեանի հանրային գործունէութեան մասին, շեշտելով որ ան մեծ դեր ունեցած է նորաստեղծ խորհրդային Հայաստանի մշակոյթի ստեղծման մէջ, հայ գրականութեան մէջ իրապաշտութեան եւ ժողովրդային սկզբունքներու զարգացման մարզէն ներս: Ալավերդիի շրջանի Ուզունլար գիւղի մասին ըսուած է որ հոն պահպանուած են Ե - Է. եւ ԺԸ - ԺԹ. դարերուն պատկանող ճարտարապետական թանկագին կոթողներ:

ԳՈՂՑՈՒԹԻՒՆ ԳՈՂՑՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ Քաղաքապետարանի մշակութային կեդրոնին մէջ, Յուլիս 20ին, բացումը կատարուած է Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան «Վասպուրական» խումբին լուսանկարներու ցուցահանդէսին, որուն նիւթն էր՝ Հայաստան 1915 և Կիպրոս 1974: Խորագիրը արդէն պերճախօս է եւ կը պարզէ իրողութիւն մը՝ 1974ին Կիպրոսի մէջ Թուրքը կը գործէր նոյն ոճիրը, զոր ըրած էր 1915ին: Ցուցահանդէսը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է եւ արձագանգ հանդիսացած են յունական ձայնասփիւռը եւ մամուլը:

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻԱ

ԱՄՓՈՓ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ԽԷ. (1976 - 1977) ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Դպրեվանքի ԽԷ. ուսումնական տարեշրջանի վերամուտը տեղի ունեցաւ, դեղեցիկ աւանդութեան համաձայն, հանդիսաւոր Պատարագով եւ Սաներուն երկրորդ հաղորդութեամբ, Կիրակի, 17 Հոկտեմբեր 1976, Սրբոց Աւետարանչաց տօնին խորհուրդին մէջ: Դասաւանդութիւնները, բացարձակ կանոնաւորութեամբ, սկսան յաջորդ՝ Երկուշաբթի առաւօտ, վերամուտի ընտանեկան կոկիկ հանդիսութենէ մը եւ Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի հայրական օրհնութենէն ետք:

Վերամուտը թէեւ քաղաքականօրէն անստոյգ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ, սակայն, բիւր անգամ փառք Աստուծոյ, տարին անցաւ առանց մեծ նոր փոթորկումներու, զոր լմնցուցինք խաղաղ աշխատանքով եւ բոլորեցինք օրհնութեամբ:

ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆ

Նախորդ 1975 և 1976 տարեշրջանի վերամուտին, Լիբանանի մեծ տագնապին հետեւանքով հարկադրուեր էինք առաջին դասարանն ու նոր կազմուած նախապատրաստական դասարանը լուծել, ինչ որ 55 - 30ի իջեցուցեր էր թիւը Դպրեվանքի Սաներուն: Նոյն տարեվերջին հին շրջանաւարտներու եւ մէկ քահանայացուի վկայուելուն եւ քանի մը ուրիշներու իրենց ծնողաց հետ հեռաւոր երկիրներ մեկնելուն պատճառով Դպրեվանքի սաներուն թիւը ալ աւելի նուազեցաւ: Անցող 1976 - 1977 տարեշրջանին համար կազմեցինք նոր, փոքրաթիւ դասարան մը, 11 հոգինոց, բացառաբար միայն Լիբանանէն:

Դեկտեմբերի 8ին եօթը սաներ, հինգը ժառանգաւորաց Դ. դասարանէն, երկուքը Գ. դասարանէն, լքեցին Դպրեվանքն ու հեռացան՝ օրական դասապահերուն թիւը շատ եւ ուսումնական աշխատանքը ծանր գտնելու ծոյլերուն յատուկ անմիտ պատճառաբանութեամբ:

Հետեւաբար, անցնող տարեշրջանին ունեցանք միայն 23 Սաներ, հետեւեալ բաշխումով.—

— Նախապատրաստական՝ 11 Սան

— Ժառանգաւորաց Գ. դասարան՝ 5 Սան

— Ժառանգաւորաց Դ. դասարան՝ 3 Սան

— Ընծայարան Բ. տարի՝ 4 սարկաւագ

(Շար. և 1)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՅԱՆԴԱՊԱՏՈՒՄ

ԳՐՋԻ ՋԲՕՍԱՆՔ

ՀԱՅՐԸ ԵՒ ԿՆՔԱՀԱՅՐԸ

Հայր

— «Բարե՛ւ քեզ, Պարոն կնքահայր...:»

Կնքահայր

— «Բարե՛ւ:»

Հայր

— «Այսօր ինձ զուարթ ծագեցաւ արեւ.
«Բարեգութ երկինք մեզ պարգեւեցին,
«Ինձ, ինչպէս եւ իմ ազնիւ կողակցին,
«Նոր-երկրորդ — զաւակ մ'ալ...»

Կնքահայր

— «Վա՛յ անուշ,
«Դեռ այս վերջինն է...»:

Հայր

«Խօսք հաւանօրէն...
«Սակայն Աստուծոյ կամքն օրհնեա՛լ է յար...:

Կնքահայր

— «Ի՞նչ սիրուն պարգեւ, անո՞ւնը պատասխար...:

Հայր

— «Քեզ այս ուրախ լուրն անոր տալ կու գամ,
«Կ'ուզեմ որ զաւկիս, աղջի՛կ այս անգամ,
«Կրնունքին պատրաստ ըլլալու համար,
«Գողտր ու գեղադէմ, վայելուչ, յարմար
«Որոշենք քեզ հետ նո՛յն մի անունիկ...:

Կ. — «Աղէկ, շա՛տ աղէկ... ի՞նչպէս է «Նունիկ»

Հ. — «Թէ մայրս հանուրին ուզէ սալ ի դա...

Կ. — «Գընա՛, մօրդ հարցո՛ւր, ըլլա՛յ «Տալիդա»...

Հ. — «Բայց կամքը՝ քիչ մ'ալ կընո՛ջս, հարսի՛ն է...

Կ. — «Հա՛րսն ալ ձայն ունի... կոչենք «Արսինէ».

Հ. — «Թերեւս այդ անունն աղէկ յարմարի.

Կ. — «Մարիա՛մ, Մարիա՛մ, նրբացած՝ Մարի՛...

Հ. — «Բայց չեմ ուզեր որ դիմում ընեմ զուր...

Կ. — «Կրնանք անուանել՝ Նոյեմզար — Նեմզուր...

Հ. — «Ո՛չ, մանկան դէմքն է աղու, գոյնը՝ վա՛րդ,

Կ. — «Ծաղկաբեր՝ շուշա՛ն... է՛հ, ընտրենք «Նուարդ»

Հ. — «Տրդատցն, այտերուն վերայ շողա՛յ կար...

Կ. — «Է՛հ, ա՛լ այս անգամ եղաւ. «Շողակա՛թ»

Հ. — «Տեսնե՛ս, ի՞նչ ալ բարակ ունի բերանիկ...

Կ. — «Նազար չեն տար, հէ՛, դրենք «Բերանիկ»

Հ. — «Որով պիտ'ուտէ իմ մեղր ու կարագս...

Կ. — «Եւ կամ՝ Արաքսի, համառօտ՝ «Արա՛քս»

Հ. — «Դեռ չէ՛, բաւական սիրուն կ'երեւայ...

Կ. — «Նախնամօր անունն ալ ունինք. «Եւա՛»

Հ. — «Եւա՛ն, որ Ա... դամն բռաւ երջանի՛կ.

Կ. — «Եթէ ալ դրախտազուրկ... չի՛ս ուզեր «Աննիկ»
«Անուն մ'որուն մօրդ անձնապաշտ հանգի...

Հ. — «Կնքահա՛յր, եկո՛ւր դնենք «Ալլաւնի»

Կ. — «Այդ սպասուհւոյ անուանց յա՛ր մին է...

Հ. — «Տեսա՛ր խաղցրանուշ անունն «Արմինէ՛»

Կ. — «Պիտ'որոշեմ սանս է՛ն յարմարին հոս...

Հ. — «Ի՞նչ կ'ըսես, արդեօք կ'ըլլա՛յ «Մարինոս»...

Կ. — «Այդ ցեղեց անուան ինչպէ՞ս կը փարիս...

Հ. — «Ես՝ փարած չունիմ. դու կ'ըսես «Փարի՛ս»

Կ. — «Եղբա՛յր, հոգս ես մի անբարբառ անձ եմ...

Հ. — «Լուռ կեցած չունիս... դրենք «Փառանձեմ»

Կ. — «Քրոջդ այդ անուն դրա՛ւ քո հայրիկ...

Հ. — «Զը յիշեց բերեւ...: Համա «Գոհարի՛կ»

Կ. — «Շատ չեմ լսեր ես այդ անունն արդ հոս...

Հ. — «Անուն մ'ալ զոր ես կը պատուեմ. «Նարդո՛ս»

Կ. — «Լա՛ւ, բո՛ղ ըլլայ զաւկիդ մըններ, քե՛զ ի պաճ...

Հ. — «Պեսի սիրելի՛ որ կոչուէր «Զիպա»

Կ. — «Ա՛հ, ո՛չ, չի վայլեր նորածին պարունս...

Հ. — «Օր մը կը պատմէի ան ալ. դի՛ր «Արուս»

Կ. — «Այդ ալ շատ լրած չունիմ նոր նիմայ...

Հ. — «Կամ Հրափիսիմէ, կրնայինք «Սիմա»

Կ. — «Մարմարոյ ծոփին, մեղմօրեայի յոյզ՛ս...

Հ. — «Լաւինահրոն չեմ՝ որ կնքենք «Ալիս»

Կ. — «Իրա՛ւ, մեր սանն ու խորհուրդին է...

Հ. — «Ալ երկար չեղա՛ւ... ընտրե՛նք «Մելինէ»

Կ. — «Այդ անուններ՝ մա՛րդ դեռ չէ՛ սրեր գին...

Հ. — «Աղէկ միտքս եկաւ. «Վերգինէ-Վերգի՛ն»

Կ. — «Մեր վերջին ցանկն գտնա՛յ անուն մաս...

Հ. — «Կը տարակուսիմ... Զը՞ գրուիր «Նիմաս»

Կ. — «..., Եւ միտս ծընդա՛ց հետն, անձնուէր նո՛ն
«Ըլլայ՝ ուր անուն տառապին...

Հ. — «Վերա՛ն»

«Ալ կայ... բայց նայրը մի պարզ դարբին է...

Կ. — «Շի՛ֆ անուն կ'ուզես — կնքենք «Արփինէ»

Հ. — «Կարծիք հարցունե՛մ իմ համանձայնս...

Կ. — «Կ'արտօնէ՞ արդեօք դընել «Անայիս»

Հ. — «Հայ անուանց ցանկն կը զարտուղի դա...

Կ. — «Օ՛հ, նիանալի՛ գիւտ մը. «Ուղիսա՛յ»

Հ. — «Բայց յանգ փոխ կ'առնես անէն հեզ ինծ...

Կ. — «Ի՞նչ վրնաս ունի — համա «Հեղինէ՛», ... —
«Դու ալ, հակառակ ջանքիս, հրնարքիս...

Հ. — «Ա՛հ, ի՞նչ անուշիկ անուն մ'է, «Նարգի՛ս»...

Կ. — «Բայց, եղբայր, կեցի՛ր որ խօսքս աւարտեմ...

Հ. — «Ես որոշեցի, լըմընցա՛ւ. «Արտեմ»

Կ. — «Ա՛հ, ուրիշ մը քեզ պիտի երգէ՛կ տար...

Հ. — «Հօրաքրոջս անունն է, չըլլար «Նեկտար»

Կ. — «Որ երկինք աղջիկ մ'ալ քեզ կը բաշխեն...

Հ. — «Իսկ դո՞ւ...: Համաձա՛յ: Անուանենք «Աշխէն»:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (393)

ՀՌՈՒԱՑԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Այս ըսելով, Պարթօլօ ծունկի եկաւ:

— Ոտքի՛ ել, ըսաւ Սքալապրինօ

Հսկան Պարթօլօն մահուան դատապարտած էր: Սքալապրինօ այս խօսակցութիւնը որեւէ դիտաւորութեամբ չէր որ երկարած էր. ան իր միտքէն անցածները ըսած էր պարզապէս: Սքալապրինօ խիստ, դիւրագրգիռ այլ պարզամիտ մարդ մըն էր: Ան իր հակառակորդին հոգեվարքը երկարելով զայն չարչարելու վրիժառական նպատակութիւնը չունէր:

Բայց ան Պարթօլօն սպաննելու դիտաւորութեամբ եկած ըլլալով հոն, այնպէս կարծած էր թէ քաջ հակառակորդի մը դէմը պիտի գտնուէր, մինչդեռ վախկոտ զոհ մըն էր այս անգամ դէմը ելլողը, զոհ մը որ սողունի պէս իր ոտքերուն տակ կը տապլտկէր. ահա ատոր համար, Սքալապրինօ վարանիլ սկսած էր: Տկար ու վախկոտ զոհի մը հետ չափուիլը վատութիւն էր:

Պարթօլօ ոտքի ելաւ, աղմկալից շունչ մը առաւ եւ պաղատական ձայնով մը կակազեց.

— Ներեցէ՛ք, անանկ չէ՞: Ուրեմն սանկ նստէ՛, քեզի փոշոտ շիշ մը բանամ որ լեզուդ ու բերանդ քիչ մը անուշնայ...: Շատ խօսեցնել մի տար, հոգիս բերանս եկաւ... Սանտրիկօ'ն է ըսինք քեզի, մարդ Աստուծոյ...:

Սքալապրինօ պատասխան չտուաւ:

— Ի՞նչ կը մտածէ արդեօք, մտածեց կապելայի տէրը: Չեմ կարծեր որ զիս դաշունահարէ, ահա ձեռքերը կուրծքին վրայ խաչաձեւեց: Արդեօք պիտի խեղդէ՞ զիս:

— Մտիկ ըրէ, Պարթօլօ, ըսաւ հրսկան: Դուն Վենետիկի ամէնէն ուժով մարդոցմէն մին ես: Դուն զիս մեռցնել ուզելուդ համար ես ալ քեզ պիտ մեռցընեմ: Դուն ազեղ գազան մըն ես եւ արժանի չես ապրելու:

— Բայց ըսի քեզի որ ես չէի:

— Եւ դեռ հաշիւի չեմ առած այն դըժբախտութիւնները որոնց անուղղակի պատասխանատուն եղար, շարունակեց Սքալապրինօ: Բայց սա խղճալի վիճակդ տեսնելով վրադ կը մեղքնամ:

— Առանկ ըլլալը գիտէի՛...: և

— Ահա ատոր համար, առանց զէնքի, ձեռքերով պիտի կռուիմ քեզի հետ: Օ՛ն, ինքզինքդ պաշտպանէ:

Այս բառերը կենդանութիւն պարգեւեցին Պարթօլոյի: Իր մէկ աչքը այլանդակ փայլով մը սկսաւ շողալ:

— Ուրեմն քիչ մը բացուէ՛, քիչ մը տեղ բաց առջեւս որ ինքզինքս պաշտպանեմ, մալտաց:

Սքալապրինօ երկու քայլ ետ քաշուելով ըսաւ.

— Աչքդ բա՛ց, մէկ աչքով ճիւաղ, քեզ քու նկուղդ պիտի նետեմ:

Բայց նոյն վայրկեանին իսկ Պարթօլօ իր հակառակորդին վրայ յարձակելով, անոր մէջքէն դաշոյնը յափշտակեց եւ ակնթարթի մը մէջ վեր վերցնելով մահացու հարուած մը իջեցուց իր հակառակորդին:

Սքալապրինօ ոստումով մը մէկ կողմ ցատկեց, բայց դաշոյնը ձախ թեւին մըխուելով, զգեստը պատռեց եւ թեւին միւսին մտնելով միւս կողմէն դուրս ելաւ:

Սակայն Սքալապրինօ իր աջ բռունքովը Միականիին գլխուն այնպիսի զօրաւոր հարուած մը իջեցուց որ, այս վերջինը իր հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով ձեռքէն դաշոյնը թող տուաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ողբացեալ Տիկին Անահիտ Խուպէսէրեանի զաւակները իրենց մօր յիշատակին 180 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Տէր Գալուստեանի իր քրոջ Թագուհի Սաղաթէլեանի մահուան առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Ասատուր Քըլեան եւ զաւակները (Փարիզ) իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Արմէնուհի Սուքիասեանի եւ զաւակներուն սիրելի ընկ. Կիւլպենկ Սուքիասեանի մահուան առթիւ եւ կը խոնարհին անոր թարմ շիրիմին առջեւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ 7 Օգոստոս Կիրակին կը պատարագէ քաղաքս հիւրաբար գտնուող Պաղտատի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ Աւագ Քահանայ ՖԵՂԱՄ ՓԱՇԱՅԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30, պատարագ 9.45ին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիս 16ի դաշտահանդէսին առթիւ, Պելֆոնթէնի կայանին եղած են հետեւեալ նուէրները.

Տէր – Յակոբեան, Մանուկեան, Ջէօպէքճեան, Հիսայեան 50ական, Ոմն, Արզումանեան, Բալոյեան 200ական, Մարսէյլէն՝ Տիկիններ Թէրզիպաշեան, Տէր-Վարդանեան, Գըլըճեան, Թաշճեան, 200ական, Գորգիկեան Մ., Ամիրայեան Լ. 250ական իրենց հօր մահուան քառասունքին առթիւ, Մարկարեան, Քիւլոյեան, Արզումանեան, Ոմն, Ոմն, Մ. Զարարեան 100ական, Ալթունեան 700, Նիկողոսեան 300, Տիւյմէճեան 500, Իսահակեան 40 տոլար, նաեւ Պ. Տէր-Եղիայեան անկողնի 200 ծածկոց, Պ. Քիւլոյեան 150 քիլօ ձմերուկ, 150 քիլօ դետնախնձոր եւ սեխ, Վալանսի Կապոյտ Խաչին 60 քիլօ ձուար։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 14 Օգոստոս Կիրակի օր ժամը 9.30ին ի յիշատակ Բ. պատերազմի ամբողջութեան զոհ Վալանսի հայութեան հոգիներուն համար։

Նոյն օր Աստուածածնայ Տօնի առիթով քառաձայն պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն։

ՍԷՆ ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 14 Օգոստոս, պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Երկուշաբթի 15 Օգոստոս պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին։

Եկեղեցական այս զոյգ արարողութիւնները կը կատարէ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 14 Օգոստոս եկեղեցւոյս անուանակոչման, Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ։

Մեներգ եւ երգեհոն՝ Օ. Անժէլ Կարապետեան։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ։

ՇԱՒԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ Օգոստոս 14ին Կիրակի օր պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

ՍԷՆ-ԺԵՌՈՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Սէն-Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ 14 Օգոստոս Կիրակի օր։

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը Հայ հասարակութեան կը հաղորդէ որ Շաբաթ 13 Օգոստոս Աստուածածնայ տօնին առթիւ խաղողօրհնէք եւ մատաղ տեղի կ'ունենայ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին։

×

Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 22ին, Շաբաթ ժամը 8.30ին Սալ Տրլիսսի մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 8ին։

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայգապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին։

Carzou

PEINTURE, AQUARELLES, DESSINS

GALERIE HORIZONS
58, Rue du Général de Gaulle
LA BAULE

ET

CHATEAU DE VAL
(Limite Cantal-Corrèze, près de Bort-les-Orges)

Exposition ouverte jusqu'au 20 Septembre tous les jours

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներուն

Արձակուրդի մեկնող մեր այն բաժանորդները որոնք կը փափաքին հասցէի առժամեայ փոփոխութիւններ կատարել, պէտք է դիմեն վարչութեան, մեկնումէ վեց օր առաջ, տալով ընթացիկ եւ նոր զոյգ հասցէները եւ 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Իտալական փոստի անկանոնութիւնը կը ստիպէ մեզի որ չընդունինք հասցէի փոփոխութիւններ Իտալիոյ վրայ։

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ARMENIE 77

du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS — Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ

առթիւ կ'առաջարկուին հետեւեալ երկիրները այցելել մատչելի գինով 1210 ՖՐ.էն 1850 ՖՐ.

Լիբանան, Սուրիա
Յորդանան Եգիպտոս

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԴԻՄԵԼ՝

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

Imprimé sur les Presses du JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», — ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ 50 »
Տաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԶՈՒ
100 ֆր. (110 ֆր. թղթատարի ծախքով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 ֆր.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 ֆր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 ֆր.

Դիմել «Յառաջ»ի

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
19 Août	01 Septembre
02 Septembre	15 Septembre

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 50 89 12

Org. Lic. 97

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
9
MARDI
9 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.917
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.917

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— o —

Բնութեան պաշտպաններու դատավարութիւնը աննախընթաց բնոյթ ստացաւ անցեալ օր, քանի Պուրկուէնի ատեանը 23 ժամ առանց դադարի շարունակեց նիստը, մինչ դուրսը բարձրախօսներ թոյլ կուտային ցուցարարներուն որ հետեւին դատին: Ծանօթ է որ 12 ցուցարարներ, ձերբակալուած Քրէս – Մալվիլի արիւնալի բախումներու ընթացքին կը դատուէին, անոնց մէջ, եօթը Գերմանացի, 3 Ֆրանսացի եւ երկու Զուիցերացի:

Այս ամբողջ դատավարութեան ընթացքին շատ յայտնի ալ չէ եղած թէ ո՞վ կը դատուէր՝ հիւլէական ձեռնարկը, ոստիկանութիւնը թէ ցուցարարները: Ի վերջոյ դատարանը ամբաստանեալներէն վեցին բանտարկութեան պատիժներ տուած է (վեց ամիս, կէսը յետաձգումով) չորսը ազատ արձակուած է մինչ երկուքն ալ բանտարկութեան դատապարտուեցան յետաձգումով:

Ընդհանուր ձեւով ամէն պարագայի մէջ, ծանր միջադէպեր չպատահեցան եւ նոյնիսկ տիպար ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ Նոսաք, ուր ցոյց մը կազմակերպուած է ամբարտակի մը շինութեան դէմ: Իրականին մէջ ոչ ոք ամբարտակին դէմ էր այլ միայն ընտրուած տեղին, որ կը խանգարէ տեսարժան վայր մը: Կառավարութիւնն ալ կ'առարկէ, որ ուրիշ տեղ աւելի սուղ պիտի արժէ հարկատուին...:

Քանի մը տողով

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են կրկին եւ 5 մեռեալ կայ, որոնց կարգին մէկ ոստիկան: Ռումբեր նետուած են ուսանողական աջ կեդրոնէ մը: Նոյն օրը (Օգոստ. 4) միջադէպ մըն ալ պատահած է Անգարա երբ անծանօթներ կրակ բացած են կառքէ մը, սպաննելով երկու բանուորներ, որոնք կ'աշխատէին Ամերիկացիներու կողմէ մատակարարուած Միջին-Արեւելեան Թեքնիք համալսարանը եւ տուն կը վերադառնային:

ԿԻՊՐՈՍ Թաղեց Մակարիոս արք.ը Երկուշաբթի առտու: Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ներկայ եղաւ նախարար Ալէն Փէյրըֆիթ, բազմաթիւ օտար պատուիրակութիւններ ալ Նիկոսիա ժամանած էին բացի Թուրքիայէն քանի Արտաքին նախարարը՝ Չաղլայանկիլ ճշդած է որ, Անգարա չի ճանչնար Մակարիոսը իբրեւ պետութեան նախագահ այլ՝ համայնքի մը: Զընդումիր նաեւ որ նոր նախագահ մը ընտրուի (Սեպ. 10ին որոշուած է ընտրութիւնը) այլ հասարակաց առժամեայ կառավարութիւն մը պէտք է ստեղծուի եղեր մինչեւ որ համաձայնութիւն գոյանայ դաշնակցային հիման մը վրայ: Դիւրին պիտի չըլլայ անշուշտ Մակարիոսի յաջորդին ընտրութիւնը: Թեկնածու չի պակսիր եւ այս առթիւ կը յիշուի որ իր վախճանումէն չորս օր առաջ, Մակարիոս պարսիկ լրագրողի մը տուած տեսակցութեան ընթացքին յայտնած է թէ իր միակ յաջորդը՝ Քիփրիանուն կրնայ ըլլալ: Կիպրոսի չորս կուսակցութեանց պարագլուխները ժողով ըրած են եւ խօսած Մակարիոսի յաջորդի մը ընտրութեան շուրջ, թէ եկեղեցւոյ թէ Հանրապետութեան գլուխը:

«ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ՓՈՍԹ»ի երկու լրագրողները կը յայտնեն թէ խիստ-գաղտնի փաստաթուղթի մը համաձայն Միացեալ-Նահանգները որոշած են զոհել Արեւմտեան Գերմանիոյ մէկ երրորդը, Վարշաւայի ուժերու յարձակման մը պարագային: Ամերիկա, անշուշտ կը հերքէ, Գերմանիա յուզուած է, Մոսկուա կը խնդայ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կառավարութեան գլուխը նշանակուեցաւ նոր նախարար մը, ամերիկասէր, նախկին նախարար քարիւղի՝ Ճամշիտ Ամուզեկար: Նախկին նախարարապետը՝ Հովէյտա, որ այդ պաշտօնը կը վարէր 12 տարիէ կը կոչուի աւելի բարձր պաշտօնի մը Արքունիքին մօտ:

ՍՈՒԼԶՊԸՐԻԻ մէջ 11 հոգի մեռած է եւ 76 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են երբ ռումբ մը պայթած է մեծ վաճառատան մը մէջ: Այս ոճրային արարքին տէր եղած է Զիմպապուէի Ափրիկեան ազգ. միութիւնը, ըստ Սընտէյ Էքսփրէսի:

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՄԱՀԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

— o —

«Ուրախացայ, օ՛խ եղաւ»...

ԱՅՍ Է ԸՆԴՀ. ԿԱՐԾԻՔԸ

Հիւրրիյէթ հանրային կարծիքի քննութիւն մը կատարեր է Պոլսոյ մէջ, հասկնալու համար թէ ի՞նչ կը խորհի Թուրքը Մակարիոսի մահուան առթիւ: Բաւական հետաքրքրական է, մանաւանդ երբ խմբագիրն ալ իր նախաբանին մէջ կ'ըսէ «իսթամպուլցիք նախ շուարեցան, յետոյ ուրախացան, միւս կողմէ խորհեցան թէ զգայուն մարդոց համար որքա՜ն հակառակ է մահուան վրայ խնդալը...»:

Ի՞նչ կարելի է աւելցնել, ոչինչ անշուշտ եթէ ոչ խորհիլ թէ այս «զգայո՛ւն մարդոց» համար «որքա՛ն հակառակ» եղած է հայ ջարդել, յոյն - կիպրացի ջարդել...

Հիւրրիյէթ-ի մէջ կը կարդանք.— Մակարիոս անունը նոյնացած է Թուրքիոյ վերաբերեալ դէպքերու եւ քաղաքականութեան հետ: Այնպէս որ իր մահուան լուրը իմացող Իսթանպուլցիք նախ շուարեցան, յետոյ ուրախացան, միւս կողմէ խորհեցան թէ զգայուն մարդոց համար որքա՜ն հակառակ է մահուան վրայ խնդալը: Այս առթիւ տեսակցեցանք հարիւրաւոր հայրենակիցներու հետ, եւ ոմանց կարծիքը առինք:

Բըտվան Էզէր (փաստաբան).— Մահուան կարելի չէ ուրախանալ: Մարդկային զգացումներուն հակոտնեայ է: Միայն թէ Մակարիոսի մահը մեզ կ'ուրախացնէ, որովհետեւ անհետացուց մութ եւ մռայլ օրերը:

Պայան Կիւլէնայ.– Աղէկ եղաւ, Աստուծմէ պիտի գտնէ, չարիքներուն պատիժը պիտի կրէ: Ինշալլահ նոր մը չելլեր:

Ագկիւլ Էօզէն.— (քարտուղար) Չհաւատացի լուրին: Ասկէ առաջ ալ քանի մը անգամ այսպիսի լուրեր հրատարակուեցան: Այս պատճառաւ շուարեցայ: Բարերար մահ չըլլար, բայց կարծեմ մեզի համար բարերար պիտի ըլլայ:

Հիքմէթ Կէօնէնճ.. (դրամատան տնօրէն).— Աղէկ եղաւ:

Րիչըրտ Թոմ (զբօսաշրջիկ).— Մակարիո՞սն է մեռնողը, ինծի ի՞նչ:

Կիւլիւմսէր (դրամատան պաշտօնեայ).— Շա՛տ ուրախացայ: Մարդու մը չի վայլեր ուրախանալ մահուան վրայ, բայց այդ կրօնաւորը շատ ցաւ քաշել տուաւ մեզի:

Սէլահէտտին Եուրտսէվէր (վաճառական).— Աշխարհ աղտոտութենէ մը ազատեցաւ:

Նուրէտտին Կիւլսէվէր (շարժավար).— Թուրք ազգին ամենամեծ թշնամիներէն մէկը պակսեցաւ: Մէջտեղէն վերցաւ: Ազատեցանք: Ինշալլահ, Կիպրոսի խնդիրն ալ կը կարգադրուի:

Ահմէտ Ույկուն (փոխադրիչ).— Ի՞նչ, Մակարիոս մեռա՞ւ: Օօօօօօ՛օխ: Շա՛տ ուրախացայ: Թուրքերը ամէն տառապանք կրեցին այդ փափազին ձեռքէն:

Սէֆէր Էրմութլու (բեռնակիր).— Փափազը մեռաւ, հա՞, կեցցէ՛ս:

Րէմզի Աքաֆ (նպարավաճառ).— Կիպրոս ալ գտաւ հանգիստը: Մենք ալ մեր հանգիստը կը գտնենք այլեւս: Այդ եկեղեցականը չարիքներուն արմատն էր: Տարիներով թէ՛ իր ազգը տառապեցուց, եւ թէ մեզ:

Նէճմի Աքալայ (կօշկակար).— Ռատիոյէն երբ լսեցի, ուրախութենէս մի առ մի տղաքս համբուրեցի: Բնաւ չէի գիտեր թէ մէկու մը մահը այսքան կ'ուրախացնէ մարդս:

Մէլիհ Գուրման (բժիշկ).— Եթէ Կիպրոսի խնդիրը Մակարիոսի անձէն կախում ունի, պէտք է ուրախութեամբ ընդունիլ իր մահը: Մաղթենք որ իրեն նման մարդ մը չյաջորդէ իրեն:

Սէրաճէտտին Կէնճ (գրավաճառ).— Աղէկ եղաւ: Իր բնական մահով մեռնիլն ալ Աստուծոյ մէկ պատուհասն է:

Եըլմազ Գըլըճ (նկարիչ).— Ուրախացայ, եւ շա՛տ: Իբրեւ մարդ կը տխրիմ այս զգացումիս համար, բայց իմ եղբայրներս շատ բան քաշեցին իր ձեռքէն:

Հիքմէթ Տէնկիզ (վաստակաւոր).— Երանի՜ թէ լաւ բաներ կարենայինք ըսել այդ կրօնաւորին ետեւէն:

Րամիզ Ուլու (պաշտօնեայ).— Կը մաղթեմ որ իր գործած չարիքները քաւէ անդենականին մէջ: Մահն անգամ չի կրնար փրկել այս աստիճան քինախնդիր մարդ մը:

Ալի Գլըճօղլու (գործաւոր).— Անցեալ ըլլայ կ'ըսեմ Թուրք ազգին եւ Կիպրոսի եղբայրներուս: Աստուած բարին ընէ:

Լութֆի Սաքը.— Հանգիստ մեռեր է, սրտի տագնապով: Իր մեռցուցածներուն կրած ցաւը չքաշեց:

Նուրթէն.— Ուրախացայ, օ՛խ եղաւ:

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

Օգոստ. 3ի «Ազդակ»էն ցաւով կ'իմանանք թէ ընկ. Կարօ Սասունիի առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով, Օգոստոս 2ին, փոխադրուած է Զարիֆ Թաղի Տաքբըրգ հիւանդանոցը:

Ծանօթ է որ ընկ. Կ. Սասունի քանի մը տարի առաջ կաթուած ունեցած էր բայց ցարդ տունը կը մնար, ուր հոգածու խնամքի տակ էր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ ՕԳՈՍՏ. 2 – 4)

«ԱՐԱՐԱՏ«Ի ԱՅՑԸ ԱՓՐԻԿԷ

«Արարատ», որ Խորհ. Միութեան ախոյեանական առաջին մրցաշարքին եօթնեբորդ տեղը գրաւեց, չորս մրցումներ կատարելու համար Ղանա եւ ապա Պենին կ'այցելէ:

Խումբը վերադարձին, Օգոստոս 17ին իր առաջին մրցումը պիտի կատարէ Հրազդանի մարզադաշտը, մրցակից ունենալով Կուբիշեւի խումբը: (Ախոյենութեան դարձի մրցումներու երկրորդը):

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՐՔԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհ. Միութեան ամէնէն մեծ ջերմակեդրոնները այժմ կ'օգտագործեն ինքնաշխատ այն սարքերը, որոնք պատրաստուած են Երեւանի «Ելեկտրասարք» գործատունը: Ասոնք նախատեսուած են հսկիչի դեր կատարելու՝ ինքնաշխատ եղանակով աշխատանքին կայունութիւնը ապահովել մեծ շոգեկաթսաներուն:

Սարքաշինութիւնը Հայաստանի արդիւնաբերութեան արագ զարգացող ճիւղերէն մէկն է, քանի փոքրածաւալ են եւ համապատասխան մասնագէտներ կան: Այս ճիւղին օրինակ մաս կը կազմէ ժամացոյցի արտադրութիւնը:

×

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԻՐԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ

Սիսիանի շրջանին մէջ, այսինքն Հանրապետութեան Հարաւ-արեւելեան գօտին, շահագործման յանձնուեցաւ այսպէս կոչուած բժշկական տեխնիկայի գործատունը, որ պիտի արտադրէ առողջապահական ճիւղին մաս կազմող իրեր, առարկաներ:

Այս գործատունը Հանրապետութեան բժշկական արդիւնաբերութեան երրորդ կեդրոնը կը դառնայ:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ.–

Հ. Մանուէլ Վ. Բողատեան հիմնադիր-տեսուչը Թեհրանի «Ալիշան» վարժարանին, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպա եւ Ամերիկա:

Տիկին Վավա Սարգիս (Խաչատուրեան) ծանօթ նկարչուհի, որ վերջերս յաջող ցուցահանդէսներու եւ Սարգիս Խաչատուրեանի կեանքին ու գործին նուիրուած դասախօսութիւններ տուած է Դամասկոս, Հալէպ, Պէյրութ եւ Գահիրէ:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ Պ. Արամ Մուրատեան:

ՆԻՒ – ԵՈՐՔԷՆ Պ. Յարութիւն Եսայեան:

ԱՐՄԱՏՆԵՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մեր արմատները մեր կամքերէն անկախ են, թէ՛ ծնունդի ատեն մեզի պարտադրուելէ տեսակէտէ, եւ թէ՛ զանոնք պահելու կամ մերժելու տեսակէտէ: Ինչպէս որ ոչ ոք մեր հաւանութիւնը կ'առնէ մեզ աշխարհ բերելէ առաջ, այնպէս ալ ոչ ոք մեր նախասիրութիւնը կը հարցնէ մեզի արմատ մը պարտադրելու համար: Մեր գիտակցութեան աչքերը կը բանանք եւ կը տեսնենք որ արդէն կեանքի մէջ ենք: Նմանապէս մեր գիտակցութեան աչքերը կը բանանք եւ կը տեսնենք որ այս կամ այն արմատէն կուգանք: Ոմանք կը կարծեն թէ գոնէ այդ արմատները մերժելու ազատութիւնը ունինք: Կը մերժես արմատներդ, չես իւրացներ զանոնք, կ'երթաս միանալու ուրիշ արմատներէ եկողներուն: Չէ՞ որ նոյնը կրնանք ընել կեանքի նկատմամբ: Եթէ ոչ ոք մեր հաւանութիւնը առած է մեզ կեանքի բերելու ատեն, գոնէ կեանքը մերժելու ազատութիւն ունինք, ամէն վայրկեան կրնանք վերջ տալ մեր կեանքին եթէ դժգոհ ենք: Փիլիսոփական այս անձնասպանութեան զուգահեռին վրայ չի՞ կրնա՞ր գործադրուիլ ուրեմն նաեւ արմատներու անձնասպանութիւն մը: Այսպէս կը կարծեն ոմանք: Բայց ատիկա ալ ինքնախաբէութիւն է, այնպէս ինչպէս մասամբ ինքնախաբէութիւն է անձնասպանութիւնը: Նոյնիսկ անձնասպանութեան դիմողը, այս աշխարհէն հեռանալէ առաջ բաներ մը ըրած է որպէսզի կեանքը շարունակուի: Զաւակ մը թողած է, արուեստի գործ մը թողած է, հարստութիւն մը թողած է, եւայլն: Իր բացակայութիւնը շատ բան չի փոխեր այլեւս, կեանքը կը շարունակուի ուրիշ մակարդակներու վրայ, հակառակ իր մերժումին: Նոյնը արմատներու անձնասպանութեան մասին, եւ գերազանցապէս: Եթէ դուն մերժես քու արմատներդ, արմատներդ կը շարունակեն ապրիլ ուրիշ մակարդակներու վրայ, քեզմէ վերջ եկողներուն մէջ, նոյնիսկ քու զաւկիդ մէջ: Ինչ որ կը կարծես թէ մեռաւ քու մէջ, յարութիւն կ'առնէ քու զաւկիդ մէջ:

Մեր արմատները մեր կամքերէ անկախ են, այս մասին ոչ մէկ կասկած, եւ անոնք մեր գոյութենէն ներս կը խուժեն երեք անխուսափելի ու անխորտակելի խողովակներէ. անհատական խողովակ, ընտանեկան խողովակ եւ վերջապէս ցեղային կամ ազգային խողովակ:

Իբրեւ անհատ, ծնած ենք այս կամ այն հողին վրայ, եւ արդէն վերջացաւ: Կրնայինք ուրիշ հողի մը վրայ աշխարհ եկած ըլլալ, ուրիշ հայրենիքի մը զաւակը ըլլալ: Իբրեւ անհատ, կրնայինք տարբեր նկարագրի մը տէր եղած ըլլալ, ցեղային այլ յատկութիւններ ժառանգած ըլլալ: Բայց այս բոլորը երազանք են: Կրնաս երջանիկ ըլլալ կամ դժգոհ, ոչինչ կը փոխուի: Կը կարծես որ կրնաս գոնէ լքել հողը որուն վրայ ծնած ես եւ հեռանալ: Կը կարծես որ կրնաս նոր հայրենիքներ որդեգրել:

Թերեւս ալ կրնաս: Բայց ի գին հոգեկան պառակտումներու, պատառ պատառ եղող ներաշխարհներու, ի գին նոր տառապանքներու եւ դժգոհութիւններու: Ուր որ ալ երթաս, հայրենաբաղձութիւնը, արմատին կանչը, պիտի կրծէ հոգիդ: Եւ այնպէս մը պիտի կրծէ որ պիտի թողուս նոր հայրենիքիդ ամենահանգիստ պայմանները եւ պիտի երթաս արցունքներովդ թրջելու ծննդավայրիդ հողը: Այդ ալ վերջնական լուծում պիտի չըլլայ: Պիտի պառակտուիս երկուքին միջեւ, պիտի մնաս օդին մէջ:

Իբրեւ ընտանիք, ծնողքի մը զաւակն ենք արդէն եւ վերջացաւ: Ճակատագիր մըն է զոր ոչ ոք պիտի կարենայ փոխել: Միլիոններով դիպուածներ տարիներէ, նոյնիսկ դարերէ ի վեր դեր խաղացած, քով քովի եկած են որպէսզի մենք ըլլանք ճիշդուճիշդ մեր ծնողքին զաւակը: Որպէսզի աշխարհ գանք մեզի տրուած սա պայմաններուն մէջ: Այդ միլիոններով դիպուածներէն մէկը կամ երկուքը եթէ չմիջամտէին, իրենց դերը խաղացած չըլլային, ամէն ինչ կը փոխուէր: Այդ աստիճան խախուտ էր ահաւասիկ մեզ աշխարհ բերող հաւանականութիւններու ամբողջութիւնը: Բայց այսքան էական պայմաններով եթէ անգամ մը աշխարհ եկանք, անկէ վերջ այլեւս ոչ ոք մազաչափ կրնայ փոխել որեւէ բան: Լմնցաւ: Կրնանք թերեւս լքել մեր ծնողքը, հեռանալ, մոռնալ զանոնք, կամ փոխադարձաբար մեր ծնողքը կրնան մերժել մեզ, զրկել մեզ իրենց ժառանգութենէն: Կողմերը կրնան սա կամ նա պատճառաւ անհետացնել զիրար կապող կամուրջը: Ապարդիւն երազանք դարձեալ: Հոս ալ արմատին կանչը պիտի թմբուէ ամէն ինչ: Պիտի պառակտէ հոգին, սիրտը պիտի գալարուի զղջումներու, կարօտներու, կեղծ ատելութիւններու եւ իրական գիրկընդխառնումներու միջեւ: Եւ հոս, քեզի տրուած արմատին վրայ պիտի աւելնայ նաեւ քու տուածդ, այն զոր պիտի տաս զաւկիդ կամ զաւակներուդ: Այլեւս պիտի դառնաս ծառ մը, որ արմատներ ունի վարը եւ վերը անցեալէն եկող հողին խորը եւ դէպի ապագայ գացող օդին մէջ:

Իբրեւ ցեղի մը զաւակը, կուգանք նաեւ հաւաքականութենէ մը, ժողովուրդէ մը, եւ դարձեալ վերջացաւ: Ի՞նչ բան կը փոխուի եթէ հպարտ ենք այդ պատկանելիութենէն կամ դժբախտ: Աշխարհի վրայ ոչ մէկ հաստատութիւն նկատի պիտի առնէ մեր զգացումները մեր պատկանելիութեան նկատմամբ: Ոչ մէկ դատարան, ոչ մէկ անցագիր կամ անձնագիր պիտի մոռնայ զայն, լռութեամբ պիտի անցնի անոր վրայէն: Եւ ամէնէն կարեւորը, մեր ցեղը, մեր արմատը անվերջ իրեն պիտի կանչէ մեզ, պարտքեր պիտի դնէ մեր վրայ: Որքան շատ բան տուած է ան մեզի, մենք ուզենք կամ ոչ: Սիրենք կամ ոչ: Արժէքը գիտնանք կամ ոչ: Եւ մենք զանոնք պիտի փոխանցենք մեր յաջորդին, ուզենք կամ ոչ, անդրադառնանք կամ ոչ, դարձեալ արժէքը գիտնանք կամ չգիտնանք: Կարծես մարդիկ այստեղ մէկմէկ գործիք են, լաւ հաղորդիչ, փոխադրամիջոց, իրենց յանձնուածը ուրիշին փոխանցելու համար: Եւ այս պարտադրութիւնը, պարզապէս գործիք մը ըլլալու տպաւորութիւնը թերեւս ոմանց կրնայ զայրոյթ պատճառել, խեղճութեան եւ թշուառութեան զգացում մը յառաջացնել: Բայց նոյն այդ պարտադրութեան մէջ մեծութիւն ալ կայ, վեհութիւն մը, հիանալի առաքելութիւն մը: Նայած թէ ինչպէս ուրիշին փոխանցեցին քեզի յանձնուածը: Քիչ մը եւս ազնուացուցի՞ր զայն, քիչ մը եւս ճոխացուցի՞ր, փառաւորեցի՞ր: Թէ ոչ լաւ չպահեցիր զայն, թափեցիր թափթըփեցիր, պակասաւոր յանձնեցիր:

Այո, մեր արմատները կը խուժեն մեզմէ ներս, կը պտըտին մեր մարմնին եւ հոգիին ամէն կողմը, կը ճիւղաւորուին ամէն կողմը, կը ճիւղաւորուին ամէն բջիջէ ներս եւ մենք նոյնիսկ եթէ չզգանք անոնց ներկայութիւնը մեր մէջ, անոնք կը բռնեն մեզ իրենց հզօր մատներով:

Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅԵՐ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Խօսակցական հայերէնի տարաշխարհիկ հնչիւնները կը տարածուին Սընխայթի փողոցները, Քուինս: Ամերիկահայ համալսարականներ հայկ. գրականութեան գանձերը կը փորձեն գտնել Քոլումպիայի համալսարանը: Հայկական ժողովրդական պարերու կշռոյթը կը տոփէ Մէնհէթընի սրահը:

Պատերազմէ աւերուած Լիբանանէ գաղթաւոր Հայերու ժամանումը թարմ աւիւն ներարկած է վերջերս Նիւ Եորքի հայ համայնքին, որու ազգային ինքնագիտակցութիւնը արդէն զօրաւոր եղած է միշտ, կը գրէ ամերիկացի լրագրող Էրիք Փէյս «Նիւ Եորք Թայմս»ի մէջ:

Լիբանանահայերու զանգուածային արտագաղթը գլխաւորաբար անցեալ տարի, քաղաքացիական վայրագ կռիւներու հետեւանքն էր, ինչպէս որ՝ աւելցուցած է լրագրողը, Հայերու նախորդ ցրուումը աշխարհի չորս անկիւնները, արդիւնք էր իրենց վրայ ի գործ դրուած լայնածաւալ վայրագութեանց, Թրքական իշխանութեան տակ գտնուող իրենց հայրենիքին մէջ, Փոքր Ասիա, Համաշխարհային Ա. պատերազմի օրերուն եւ անկէ առաջ:

Թորգոմ Արք. Մանուկեան, Առաջնորդը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Թեմին, նկատել տուած է, թէ ազգային ինքնագիտակցութիւնը զօրաւոր եղած է հոն, սակայն նոր գաղթականութիւնը նոր երանգ մը աւելցուցած է, մերձաւոր արեւելեան երանգ մը՝ թէ՛ հոգեբանական, թէ՛ ընկերաբանական: «Պայմաններուն յարմարելու շրջան մը անխուսափելի անհրաժեշտութիւն է եւ, կը յուսանք, որ ատիկա ճակատագրական շատ փորձութիւններ պիտի չստեղծէ»:

Նիւ Եորքի Հայերու աճին նպաստած է նոյնպէս Խորհ. Միութենէ, Ռումանիայէ եւ այլ երկիրներէ ժամանած Հայերու հոսանքը: Արք.ը յայտարարած է, թէ չորս տարի առաջ Նիւ Եորքի շրջանի հայ գաղութը կը հաշուէր 50է 60·000 Հայ, իսկ այժմ 80է 90·000:

Այս աճին ընկերացած է, այն ինչ որ բազմաթիւ Ամերիկահայեր որակած են, ազգային ինքնագիտակցութեան զարթնումի մը խթանը: Ինքնագիտակցութիւն մը, որ համաձայն յօդուածագիրին, ընդգծուած է ամիսէ ամիս «Արարատ» եռամսեայի բացառիկ թիւով՝ «Հայերը Ամերիկայի մէջ» խորագիրով: Ամբողջութեամբ առնուած, աւելի քան 500·000 հայածիններ կ'ապրին Հիւս. Ամերիկա:

Անցնող տասնամեակներուն ոմանք հայկական մականունին «եան»ը ջնջած են իրենց ընտանեկան անուններէն եւ այլազան ձեւերով վերապահութիւն յայտնած են իրենց արմատներուն հանդէպ: Բայց այս երեւոյթը, գրած է լրագրողը, վերջին տարիներուն աննկատելի դարձած է: Ազգային ինքնագիտակցութիւնը աւելցած է:

Բազմաթիւ Ամերիկահայերու համար վերազարթնումի գրգիռ հանդիսացած է յատկապէս Մայքըլ Առլէն Կրտսերի 1975-ին հրատարակած Անցք Դէպի Արարատ, քանի մասամբ - Հայ հեղինակին ձգտումն էր եղած անձնապէս գտնել ու ճշդել, թէ ինչ է Հայ ըլլալը:

Էրիք Փէյս յիշատակած է օրինակ մը, Ե. Գույումճեան ըսած է, թէ «կարդացի գիրքը եւ ինքզինքս նոյնացուցի ներքին բովանդակութեան հետ. Հայ ըլլալուն մէջ շատ իւրայատուկ բան մը կայ՝ շատ հին մշակոյթ է: Հայաստան քրիստոնեայ առաջին պետութիւնն էր, եւ ասոր նման բաներ երբ կ'իմանաս երախայ տարիքէդ, երբեք չես մոռնար»:

Դիւցումը ազգային ինքնագիտակցութեան, գրած է յօդուածագիրը, բարդ հարց մըն է Հայերուն համար, որովհետեւ, ինչպէս դիտել տուած են Հայեր իրեն, այսօր անկախ Հայաստան չկայ, իբրեւ ազգային հայրենիք, ինչպէս Իսրա-

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Ա.

Թաղին մէջ Քիւրքճեան Հայրապետ էֆէնտիին վրայ խօսուած ատեն, «էֆէնտին» յորջորջումը բաւական կը համարուէր: Ո՛չ անուն, ո՛չ մականուն: Պարզին վսեմութիւնը:

Էֆէնտին Խասգեղէն Օրթագեղ փոխադրուած էր երեսուն տարի առաջ: Այդ երկար ժամանակամիջոցին, կիրակի մը ժամէն բացակայած չէր: Ու ա՛լ հիմակ իր սովորութիւնները բնազդի մը ճնշումովը կը վարէին տէրունական օրերու իր կենցաղը: Պատարագը չսկսած ժամ կ'երթար. խորհրդարանը քիչ մը կը հանդչէր, եւ թաղին շաբթուան մը գործերուն վըրայ ընդհանուր տեղեկութիւններ կը սըրւէին: «Խորհուրդ խորին»ին՝ տաճարը մտնելով շիտակ պահարան կ'անցնէր: Նորին Վսեմութեան հետ թաղին ազնուաշուքներն ալ հոն հիւրընկալուելու առանձնաշնորհը կը վայելէին: »Կեցո»ին դասը կը յառաջանար, «Որ օրհնես»ին՝ ատեանը, մանրաքայլ մանրաքայլ, գլուխը բաց. «Ի սկզբանէ»ին աւարտմանը պատարագչին աւետարանը համբուրելու կ'երթար, ոսկի մը ժամուց նուիրատուութեամբ. աջահամբոյրը հինգի կը բարձրանար երբ եպիսկոպոսը կը պատարագէր: Մենծ-Աղա բարեպաշտի այս պարտականութիւնը կատարած ըլլալուն գոհունակութեամբը սիրտը գեղուն, կը վերադառնար պահարան, հոնկէ խնդրակատար Աստուածամօր պատկերին առջեւ երեսը խաչակնքելէ յետոյ կը սկսէր դուրս երթալ, պատին փոքր ինչ շեղած քայլափոխելով: Վէզիրի մը սենեակէն մեկնած ատենը, Պալա էֆէնտին կը զգուշանար քամակը ամբողջակի անոր աչքին պարզելու անքաղաքավարութենէն. իր քրիստոնէի խղճմտանքը իրեն չէր թոյլատրեր նուազ պատկառոտ երեւիլ Աստուածածնին դիմաց: Դուրսը՝ մուրացիկները կը սպասէին, երբեք պատրանք չկրած ակնկալութեամբ: Թաղին նորափթիթ երիտասարդները կիրակնօրեայ զգեստով սիգապանծ, ձեռքերնին գանձանակ ու պնակ «կու գայ կոր» կը մրմնջէին: Էֆէնտին ասոնցմէ իւրաքանչիւրին առջեւը կանգ կ'առնէր, ձեւացեալ կծծիութեան զուարճաբան սակարկութեամբ: Ու լիաբուռն նպաստով հանդերձ. «ապրիք զաւակներս» վարձատրութեամբ մըն ալ կը փոխարինէր քնատութիւնը այդ երիտասարդներուն, զորս բարեգործական տենչանքը վաղայարոյց ըրած էր: Խորհրդարանը սուրճէ մը ետք, տուն կը վերադառնար հետը տանելով նարտի խաղակիցներ:

Երեսուն տարիներու կիրակնօրեայ այս հանդիսաւէտ կենցաղավարութիւնը խանգարեցաւ 1890 Օգոստոս 19ին: Այդ օրը ժամուն տօնախմբութիւնը ըլլալով, չքաղիր հանդիսաւորութեամբ կը պատարագէր թաղին քարոզիչ եպիսկոպոսը: Սպասաւորելու պատուին ալ նոր «ղարիպը» արժանացած էր, շնորհիւ իր ձայնին: Արարողութեան պահուն, երբ «ազատութիւն եղբարց մերոց գերելոց» աղաչանքին երկինք առաքման կարգը եկաւ, Հայաստանցի տէրտէրը՝ աչքերը բոցավառ՝ բուրվառը ժողովուրդին արձակեց երկնագեցիկ զայրոյթէ մղեալ ուժգնութեամբ ու ահեղագոռ «ա՛» մը սլացուց: Հայ հոգիները մէկէնիմէկ այդ «ա՛»-ին վրայ ամբարձիկ, ընչապառ հոն մնացին քարացած մեծ պատահարներու սպասող անբարբառ անձկութեան մէջ: «Զա՛տ»-ը պայթեցաւ, նորահծծուն մեղեդիի մը պէս թրթռաց «ո՞ւ»-ն երկնասլաց «թի՛ւն»-ը ու ամպորոտ «ամէն»-ը փոթորկեց տաճարին մէջ: Երէկ՝ Յուլիս - Տասնըհինգ էր:

Արփաթեւ քահանան հիմակ ուժաթափ վար կ'իջնէր իր սաւառնած բարձրունքէն: Ա՛լ սրտմտութեան մարմրկող հառաչ մըն էր իր յոխորտ կանչիւնը: Անձկակարօտ անուշութեան անլուր փղձկումով մըն էր որ հեծեծեց «եղբա՛րց մերոց գերելո՛ց»ը, հազար տարիներու ողորմաղերս պաղատանքը առ Աստուածն Հայոց: Ու հայոց հազար տարիներու յուսաբեկ «տէ՛ր ողորմեա՛»ն անգամ մը նորէն փոխասեց գթութեան խնդրարկու այդ հայցուածքին: Բայց այս անգամ մռնչիւնով: Երէկ, Պոլսէն Աքեա ճամբու դրուած էր հայ խումբ մը: Շղթաներով: Իսլամին դէմ պարտուխաթափ վրէժխնդիրներու ջոկատը: Առաջինը:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. - 1)

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻԱ

ԱՄՓՈՓ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ԽԷ. (1976 - 1977)
ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

Դպրեվանքի ներկայ բոլոր Սաները, միայն մէկ բացառութեամբ, Լիբանանէն են: Քաղաքացիական պատերազմը, այն- քան չարիքներու շարքին նաեւ խախտեց [վստա]հութիւնը Հայ ծնողներուն՝ իրենց զաւակները Լիբանան ուսումի ղրկելու: Ի խորոց սրտի կը մաղթենք որ պատե- րազմը առ յաւէտ վերջ գտած ըլլայ, խա- ղաղութիւնն ու ապահովութիւնը վերջ- նականօրէն վերահաստատուած ու վստա- հութիւնը վերականգնած, որպէսզի Լի- բանանի կեանքը իր բոլոր երեսներուն մէջ նոր թափ ու թռիչք առնէ եւ ալ եր- բեք չկասի:

Նորակազմ նախապատրաստականը ընդ- հանրապէս տկար դասարան մը մնաց. նախ՝ որովհետեւ այդ դասարանի Սա- ներ լման տարի մը դպրոցէ ու դասէ զրկուած մնացեր էին ինչպէս իրենց բա- խակից տասնեակ հազարաւորներ, երկ- րորդ՝ որովհետեւ ծնողքներու և տնօրէն- ներու կողմէ մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց չի տրուիր ուշիմութեամբ, ձայնով եւ այլ յատկութիւններով օժտուած պա- տանիներ ղրկելու դպրեվանք, հակառակ մեր ամէն տարուան կոչին ու ճիչերին:

Գ. դասարանը իր կարգին փայլուն պատ- կեր մը չի ներկայացներ, անոր համար որ խառնուրդ մը եղաւ Դպրեվանքի բը- նականոն ընթացքներով հասունցող եւ նոր ընդունուող սաներու: Իսկ Դ. դասարան մնացող երեք սաները իրենք ալ իրենց դա- սընկերներու անխոհեմ անթացքին մէջ գտնուեցան, բայց չուտով զրաւոր ու բանաւոր զղջում յայտնեցին եւ ներումի արժանանալով վերստին ընդունուեցան:

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄ

Դպրեվանքը կրթ. այն բացառիկ հաս- տատութիւնն է ուր եկեղեցական եւ աշ- խարհական ուսուցիչներ ներդաշնակ ամ- բողջ մը կը կազմեն: Այս անցնող տարե- շրջանի Ուսուցչական կազմը կը բաղկա- նար ինը եկեղեցական եւ վեց աշխարհա- կան ուսուցիչներէ: Եկեղեցական ուսուց- չական Կազմին մէջ ամէն տարի փոփո- խութիւնը անխուսափելի է դարձած՝ միաբան հայրերու Ս. Աթոռէն հայ ժո- ղովրդին ծառայութեան եւ համալսա- րանական ուսման մեկնելուն կամ կանխաւ մեկնողներուն Ս. Աթոռ վերադառնա- լու եւ նոր նուիրեալներ Միաբանութեան շարքերուն մէջ անցնելուն պատճառով: Աշխարհական Ուսուցիչներու շարքին մէջ նոյնպէս անխուսափելի է դարձած փոփո- խութիւնը ամէն տարի՝ յատկապէս երկրէ երկիր տեղափոխութեան պատճառով: Ե- կեղեցական ուսուցիչներու Կազմին մէջ ունեցանքանցեալ Յունիսին ձեռնադրուած չորս երիտասարդ միաբաններ՝ Հ. Արա- րատ, Հ. Մուշեղ, Հ. Նորայր եւ Հ. Ար- շաւիր: Առաջին երկուքը մտան նաեւ Տեսչական Կազմին մէջ, ստանձնելով հըս- կողութեան պատասխանատուութիւնը: Իսկ մեկնող չորս աշխարհական ուսու- ցիչներու դիմաց ունեցանք մէկ նոր ու- սուցիչ՝ Պրն. Ժոզէֆ Թութիկեան, Ֆը- րանսերէն լեզուի ուսուցման համար:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

Անցեալ 1975 – 1976 պատերազմի տար- ւան ամբողջ ընթացքին Դպրեվանքը բնա- կանոն կերպով գործած ըլլալով, անցնող 1976 – 1977 տարին ալ եղաւ ուսումնա- կան բնականոն տարի մը՝ ամէն տեսա- կէտով: Հետամուտ եղանք, ինչպէս միշտ, Դպրեվանքի ուսումնական ծրագ- րին ամբողջական եւ անթերի իրագոր- ծումին՝ կանոնաւոր դասաւանդութիւն- ներու, արձակուրդներու բանաւոր ու չափաւոր սահմանումներով, եւ լուրջ ու կեդրոնացեալ աշխատանքով: Լեզուական ու պատմական, կրօնական ու գիտական, իմաստասիրական ու երաժշտական, Հա- յագիտական ու եկեղեցագիտական բո- լոր նիւթերը զուգահեռ ընթացան Դպրե- վանքեան ներդաշնակող մթնոլորտին մէջ՝ իւրաքանչիւրը իր յատուկ կարեւորու- թեամբ:

ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Կարգապահութիւնը հաւաքական կեան- քի ներդաշնակ զարգացումին ու ընթաց- քին հիմնական պայմանն է: Չկայ հաւա- քական ներդաշնակ կեանք, ոչ ալ ար- դիւնաւէտ աշխատանք առանց գիտակից եւ լուրջ կարգապահութեան, որոնցմէ բխուած ըլլայ հաւաքականութեան իւ- րաքանչիւր անդամը իր բովանդակ էու- թեամբ: Դպրեվանքի միջավայրը ու ոգին ինքնաբերաբար կը պարտադրեն կարգա- պահութիւնը՝ առանց մասնաւոր ճիգի կամ օրինական ու պատժական խստու- թեան: Բաց աստի, Տեսչութեանս տե- ւական ներկայութիւնն ու աչալուրջ հըս- կողութիւնը առիթ չտուին կարգապահու- թեան նուազագոյն թերացումի կամ շե- ղումի եւ կամ թուլացումի: Ու կեանքը Դպրեվանքի մէջ ընթացաւ խաղաղ ու երջանիկ, ու աշխատանքը, մարզախաղն ու աղօթքը հրաշալի հիւսք մը կը կազ- մէին՝ բուրեան գեղեցիկ ծաղիկներու համ- դոյն՝ կոչուած հիւթեղ սնունդ հայ- թայթելու Սաներուն մարմնական, իմա- ցական եւ հոգեկան հաւասար աճումին ու զարգացումին:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Դպրեվանքի մէջ մշակութային բա- ժինը կը կազմեն, դասաւանդութիւններէն դուրս, յատկապէս Շաբաթ երեկոներու բանախօսական, երաժշտական, թատե- րական ձեռնարկները եւ ազգային մեծ տօներու եւ մեծ սուրբերու ոգեկոչման հանդիսութիւնները, որոնք այս տարի տեղի ունեցան պարբերաբար միայն, ընդհանրապէս մշակութային կեանքին Լի- բանանի տագնապէն կրած ծանր հարուա- ծի պատճառով: Փոխարէն, ազատ Շա- բաթ երեկոները միակ յարմար առիթը եղան սաներու համար նախասիրած ըն- թերցումներ կատարելու եւ հեռատեսիլի մէջ հետաքրքրական ու օգտակար յայ- տագիրներու հետեւելու: Սաներէն ոմանք առիթ ունեցան Դպրեվանքէն դուրս ար- տասանական եւ ընդհանուր զարգացման մրցումներու մասնակցելու եւ մրցանակ շահելու: Իսկ Մայիս ամսուան մէջ 21, 22, 29 — Խորէն Վեհափառ Կաթողի- կոսի Քահանայական Ձեռնադրութեան Քառասնամեայ յոբելեանի հանդիսու- թիւնները եւ Աթոռակից Գարեգին Վե- հափառ Կաթողիկոսի ընտրութիւնն ու օ- ծումը մշակութային եւ կրօնական տե- սակէտէ սաներուն համար եղան հարըս- տացնող եւ ազգային ծառայութեան ներ- շընչում ու ապրում առթող բացառիկ պա- հեր, ուր անոնք ոչ միայն լսեցին այլ նաեւ տեսան, ոչ միայն տեսան այլ նաեւ ապրեցան մեր ժողովուրդին սրտին տրո- փը, շունչի ջերմութիւնը ու հաւատքի բոցը:

(Շար. 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Բեղնաւոր սիմպոզիում

Երգիծանքի տան ձեղնայարկը լեփ–լե- ցուն էր: Այստեղ էին հաւաքուել հաշուա- յին ու պլանային աշխատողներ, մա- տակարարներ ու բարերարներ, ընկեր- ներ ու ծանօթներ, ինչպէս նաեւ զանա- զան ազդեցիկ աձանց ընտանիքների չա- փահաս անդամներ եւ այդ ընտանիքների հետ առընչութիւն չունեցող այլ մտե- րիմներ: Դեռ բազմաթիւ հրաւիրեալներ էլ մնացել էին սանդուխների վրայ, մի- ջանցքում, նկուղում, պատշգամում, լո- ղասենեակում, չուլանում(*):

Պատահական թարգմանիչների սիմպո- զիումը բացեց երգիծանքի տան նորա- ձեւութեան սենեակի աւագ վարպետ, ար- ւեստագիտութեան ապագայ թեկնածու Ռոզենկրանց Թուչկամբարեանը:

«Հաստ ու բարակ մի դին է» թեմա- յով զեկուցում կարդաց պատահական Թարգմանիչների Ընկերութեան (ՊԹԸ) իրաւախորհրդատու Զ. Վիճակեանը:

Զեկուցողը նշեց այն քանակական նը- ւաճումները, որ ձեռք են բերել պատա- հական թարգմանիչներն ընթացիկ ժա- մանակաշրջանում: Նա մասնաւորապէս ընդգծեց, որ ներկայումս հեռու չէ այն օրը, երբ թարգմանութեան ասպարէզից ի սպառ դուրս կը մղուեն ինչպէս պրո- ֆեսիոնալ թարգմանիչները, այնպէս էլ՝ գրականութեան հետ առընչուող այլ ան- ձինք:

Սիմպոզիումը միաձայն հաստատեց ՊԹԸ նոր կանոնադրութիւնը՝ բաղկա- ցած մէկ կէտից. «Թարգմանիչ կարող է դառնալ ամէն ոք, ով կարողանում է թարգմանութիւն ստանալ»:

Վերջում ընթերցուեցին ցաւակցական հեռագրեր՝ ուղղուած բոլոր այն հեղի- նակներին, որոնց գործերը նեղուել եւ խեղուել են պատահական թարգմանիչ- ների գրչով:

Բուռն ծափերից Երգիծանքի տան ա- ռաստաղը փլուեց:

Կազմւում է նորոգման նախահաշիւը:

(*) Լեզուաբուժարանից կրկին ու զայ- րացած յայտնում են, որ ՉՈՒԼԱՆ բառի հայերէն համարժէքը ԽՈՐԴԱՆՈՑՆ է:

ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՏԵՂԸ՝ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԻՐ ԱՐԺԷՔԻՆ ՄԷՋ

...ան Իրլանտա կամ Իտալիա, որպէսզի [անոնք] հանդիսանան իրենց տրամադրու- թիւններուն: Հայերու մեծ մասին հայ- րենիքը այժմ մաս կը կազմէ արդի Թուր- քիոյ, թէեւ անջատ Խորհ. Հայաստան մը կը գոյատեւէ Խորհ. Միութեան շր- ջագիծէն ներս:

Լիբանանէ ժամանողները ձեռնբաց ըն- դունուած են եւ անոնց սահուն հայերէնը հիացում պատճառած է Նիւ Եորքի դա- ղութի գործօն տարրին մօտ: Սակայն հարցեր ալ ստեղծած են խնամքի, աշ- խատանք գտնելու, զանոնք նոր միջա- վայրին պատշաճեցնելու ուղղութեամբ: Նոր ժամանողներէն շատեր Հար. Քա- լիֆորնիա կը մեկնին՝ տարուելով շրջանի տաք կլիմայէն եւ հայ հոծ գաղութէն: Ուրիշներ կը հաստատուին մեծ քաղաք- ներու շրջակաները՝ Պոսթըն, Ֆիլատել- ֆիա, Նիւ Եորք Քաղաքը, յատկապէս Քուինս:

Լիբանանցի Հայերէ շատերուն զօրա- վիգ կը կնան իրենցմէ առաջ Մ. Նահանգ- ներ գաղթած հարազատներ: Ուրիշներ օ- ժանդակութիւն կը ստանան լիբանահայ բարեսէրներէ, հաստատութիւններէ:

Թ. Ա. Թ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (394)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ

Սքալապրինօ ոտքովը դաշոյնը անդին հրեց եւ առանց կարեւորութիւն իսկ ըն- ծայելու վէրքին պատճառած ցաւին, եր- կու ձեռքերովը Պարթօլոյի ուսերէն բռը- նեց:

Պահ մը դրեթէ իրարու հաւասար ուժ ունեցող այդ երկու մարդիկը, իրարու փաթթուած, այդպէս, կուրծք կուրծքի, իրարու ոսկոր կոտրելու չափ իրար սեղ- մելով, եղած տեղերնին մնացին:

Ի վերջոյ, Սքալապրինօ Պարթօլօն բռնեց, վեր վերցուց եւ զայն իր կուրծքին սեղմած, ձեռքերը կռնակէն անցնելով ի- րարու կապեց եւ բազուկները բոլոր ու- ժովը սեղմելով, սկսաւ իր հակառակոր- դին ոսկորները փշրելու ստիճան ճըն- շումի տակ առնել:

Պարթօլօ, աչքերը դուրս ինկած, շըն- չասպառ, հակառակորդին կուրծքը խած- նելու փորձեր ընելով եւ եղունգներովը անոր դէմքը ճանկռտել ջանալով սկսաւ տապլտկիլ:

Բայց Սքալապրինոյի բազուկներուն ճն- շումը հետզհետէ աւելնալ սկսաւ:

Խուլ աղաղակ մը, ոսկորներու փշրուե- լու աղեկտուր ճարճատիւն մը լսուե- ցաւ...:

Միքայէլին գլուխը ուսին վրայ ինկաւ:

Մեռած էր: Ողնասիւնը եւ կողոսկըր- ները փշրուած էին:

Սքալապրինօ թեւերը բացաւ. դիակը վար ինկաւ: Հսկան ոտքի հարուածով մը դիակը նկուղն ի վար գլտորեց, մինչունչ մարմինին գետին իյնալը լսեց եւ հան- դարտօրէն կափուլը վրայէն գոցեց:

Ահա այսպէս վերջացաւ Սքալապրինոյի եւ Միքայէլ Պարթօլոյի միջեւ բացուած մենամարտը և ահա Կիտօ Ճէնարօ այսպէ- սով կորսնցուց իր ամէնէն բանիբուն գործակիցներէն մին:

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Մեր պատմած դէպքերէն քանի մը օր առաջ, ուրիշ աւելի եղերական տեսա- րան մը կը պարզուէր Դքսութեան պա- լատին մէջ:

Դքսութեան պալատին ընդարձակ եւ պերճաշուք աշխատութեան սրահին մէջ Դուքսը իր քանդակուած թիկնաթոռին վրայ նստած էր, իսկ ոստիկանապետը յարգական ձեւով մը անոր դէմը ոտքի կե- ցած էր:

Ֆօսքարի տասը հինգ օրէ ի վեր հա- րիւր անգամ թերեւս կարդացած էր աչ- քերուն առջեւ գտնուող հետեւեալ նա- մակը.

«Վսեմաշուք Տէր եւ բարեկամ,

«Այնպիսի անակնկալ պարագաներ ո- րոնք բնաւ շունչ առնել չտուին ինծի, կը ստիպեն զիս որ առանց ձեզ կարենալ տեսնելու Վենետիկէն մեկնիմ:

«Կը յուսամ որ մօտ ատենէն պիտի վե- րադառնամ եւ ձեր քով հաւատարիմ եւ անձնուէր բարեկամի նախկին դիրքս պի- տի գրաւեմ:

«Խնդրելով որ այս յանկարծական մեկ- նումիս համար ներողամիտ գտնուիք ին- ծի, կը հաւատամ թէ, ձեր մօտն ըլլամ թէ հեռուն, միշտ ձեր միեւնոյն հաւա- տարիմ, երախտապարտ եւ խոնարհ ծա- ռան պիտի մնամ:

ՊԷՄՊՕ

Աստուծոյ շնորհիւ
Ծերանաւոր Պատրիարք Վենետիկի

«Կարեւոր եւ անկեղծ վերջին խորհուրդ մը տամ ձեզի: Ձեր ճանչցած մարդոց դէմ վճռական եւ արագ միջոցներ ձեռք առէք: Իսկ գալով այն մարդուն, որ ժան տը Մէտիչիսի հետ բանակցելու խոստ- տումը չյարգեց, եթէ ձեր ոստիկանապետը անմիջապէս չձերբակալէ զայն, մեծ ա- ղէտներ պիտի գան Ձեր գլխուն»:

ՆՈՑՆ

Այս նամակը Պէմպօ գրած եւ դուքսին ձեռքը հասցուցած էր այն օրը երբ Պիան- քայի հետ Վենետիկ վերադառնալով Ա- րաթիմոսի պալատը կ'ապաստանէր:

Ֆօսքարի այս նամակը տասը հինգ օրէ ի վեր քանի քանի անգամներ կարդա- ցած ըլլալով քունը բոլորովին փախցու- ցած էր:

Նամակին յետ գրութիւնը սպառնական էր:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Ազատուհի Տէօվլէթեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մոքսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Խաչիկ Տէօվլէթեան, Տիկին Սոնիա Երեցեան, Տէր եւ Տիկին Յովնանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պասկեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, տագրոջ, քեռայրին, մօրեղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս երեքշաբթի, Օգոստ. 9, ժամը16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ–Լաշէզի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

56, rue de Boulainvilliers 75016 Paris

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ա. Տէօվլէթեանի, ինչպէս նաեւ Տիկին Արմենուհի Խաչիկեանի եւ ողբացեալին բոլոր պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարենոյշ Խոզիկեան, Օր. Ազատնի Խոզիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խոզիկեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տիկին Անժէլ Մանասելեան եւ զաւակները, Տէր Գարեգին եւ երեցկին Տեկելկիրեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Համբարձումեան եւ զաւակները (Լիոն, Տէսին), Յարութիւնեան ընտանիք, Ազատեան, Սին–տերեան, Աճէմեան (Ատոիս - Ապապա) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Օգոստ. 14, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ ազգականին՝

ԽԱԶԻԿ ԽՈԶԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգող–ներուն:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն:

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ — ԿԱՐՏԱՆ, ՊԻՎԷՐ, ՄԷՅՐԷՕՅ

Տիկին Մարի Սավուրեան, Պ. Մարտիրոս Թիւլէզեան 40ական, Պ. Պ. Գրիգոր Սաթոյեան, Եղիա (Մարսէյլ), Տիկին Պայծառ Մնակեան, Տիկին Եղիսա Պարոնեան, Տիկին Մարգրիտ Տէրտէրեան, Պ. Սեդրակ Ղարիպեան, Տիկին Հայկանոյշ Սողոմոնեան 30ական, Պ. Պ. Շարլ Ումուտեան, Գուրգէն Կարապետեան, Կարապետ Համբարձումեան, Յարութիւն Թովմասեան, Հրաչ Ֆէրմանեան, Պետրոս Հայրապետեան, Յովհաննէս Գայաճանեան, Շամաս, Գասպար Մկրտիչեան, Տիկին Սրբուհին Մանուկեան, Պ. Հայկազ Թիւթիւնճեան, Տիկին Արաքսի Օսիքեան, Տիկին Վիքթոր Մարտիրոսեան 20ական, Պ. Անդրանիկ Քինոսեան 15, Պ.Պ. Խաչիկ Սերոբեան, Բիւզանդ Տուրզութեան, Կարապետ Գուշակլեան, Ֆրանսուա, Ռոպէրթ, Սարգիս Սասունեան, Յովակիմեան (Սափրիչ), Տիկին Վարդանոյշ Թէրզիեան, Տիկին Մարթա Թրոյեան, Պ. Աւագ Վարդանեան, Նաբիկ Թոմասեան, Տիկին Անոյշ Պօյաճեան, Պ. Արշակ Քինոսեան 10ական փրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼԻ

Սէն - Շամոնի Մարաշցիները իրենց մեծ հայրենակից՝ Հրանտ–Սամուէլի մահուան քառասունքի ի յիշատակ կը նուիրեն 350 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, 350 Ֆր. Մոնմորանսիի հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Վիլէօրպանէն.— Տիկ. Սրբուհի Տէրտէրեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Հրանտ – Սամուէլի մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 14 Օգոստոս Կիրակի օր ժամը 9.30ին ի յիշատակ Բ. պատերազմի ամբակոծութեան զոհ Վալանսի հայութեան հոգիներուն համար:

Նոյն օր Աստուածածնայ Տօնի առիթով քառաձայն պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն:

ՍԷՆ ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 14 Օգոստոս ,պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Երկուշաբթի 15 Օգոստոս պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին:

Եկեղեցական այս զոյգ արարողութիւնները կը կատարէ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 14 Օգոստոս եկեղեցւոյս անուանակոչման, Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ:

Մեներգ եւ երգէոն՝ Օ. Անժէլ Կարապետեան:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ Օգոստոս 14ին Կիրակի օր պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն:

ՍԷՆ–ԺԵՌՈՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ 14 Օգոստոս Կիրակի օր:

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը Հայ հասարակութեան կը հաղորդէ որ Շաբաթ 13 Օգոստոս Աստուածածնայ տօնին առթիւ խաղողօրհնէք եւ մատաղ տեղի կ'ունենայ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ ժամը 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով 14 Օգոստոսին Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 պատարագ 10 քարոզ 11 խաղողօրհնէք 11.30:

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, Օգոստ. 15 Երկուշաբթի, Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 ռիւ Լըտրիւ – Ռոլէն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ — ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՊԵԼՖՈՒԹԷՆ

Կիրակի, Օգոստ. 14, ամբողջ օրը, ղաշտահանդէս եւ խաղողօրհնէք Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը:

Հեռաձայն՝ (82) 33-05-61

Dr. Yves TERNON sur France-Culture

Երկուշաբթի, Օգոստ. 15ին, Ֆրանս – Քիւլթիւրի վրայ, առաւօտեան ժամը 7էն 8 փառալեւ յայտագրի ընթացքին, Տոքթ. Իվ Թերնոն կը խօսի հայկ. ցեղասպանութեան մասին, իր գիրքին հրատարակութեան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ողբացեալ Սարգիս Մավեանի մահուան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Սարգիս Ջէյթունեան, Եդուարդ Էհրամճեան ընտանիք, Սէն Մեթրի թաղեցիները, Դերզիմկրեան, Տէր եւ Տիկին Պալիօզեան 50ական, Սիմոնեան եղբայներ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մավեան 20ական, Այրի Տիկին Ժիրայրեան, Այրի Տիկին Մանուկեան, Պօղոս Պարամիկեան, Եուսուֆեան, Պաղտասար Տիրատուրեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Քէհեայեան 10 եւ 10 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Հաճիմկրեան 50 (դպրոցին), Խորէն Ուլուսեան «Յառաջ»ին 20 Ֆրանք

Սահակ Սօլաքեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Սօլաքեան, Սէմէրճեան ընտանիք 100ական, Տէր եւ Տիկին Արթօ Տէր Մինասեան 50, Յակոբ Գէորգեան, Սարգիս Ջէյթունցեան 30ական, Մանուկեան, Ահարոնեան Հաճի Յակոբ, Մանկասարեան 10ական:

Կայծակ Եազմաճեանի մահուան առթիւ Եազմաճեան ընտանիք 100 Ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին:

×

Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 22ին, Շաբաթ ժամը 8.30ին Սալ Տրոպիւսիի մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 8ին:

×

Կեդրոնախանցիներու տարեկան ցայգապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին:

SPECIAL VOYAGE ARMENIE
de Marseille
du 16 septembre au 29 septembre

CINQUANTENAIRE
NOR SEBASTIA

RÉSERVATIONS et INSCRIPTIONS

YERVANT BABOYAN
3, Campagne Perrier — 13015 MARSEILLE
Téléphone : 60.62.50

HAYAZAD MISSIRLIAN
Chemin des Campanilles — La Pomme — 13011 MARSEILLE
Téléphone : 42.80.10

KEVORK MINASSIAN
12, Boulevard Ararat — Saint-Jérôme — 13013 MARSEILLE
Téléphone : 66.'8.45 Org. Lic. 97

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
10
MERCREDI
10 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.918
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.918

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՒՐ ԾԵԾԵԼՈՒ ԺԱՄԸ ՇԱՏՈՆՑ ԱՆՑԱԾ Է

—— o ——

Յուլիս 20էն Օգոստ. 6/7, մեր ընթերցողները լայնօրէն կրցան «ճաշակել» Սամի Ճոշարի յօդուածաշարքը, որ լոյս տեսած էր Թրքական Կիւնայտըն օրաթերթին մէջ: Եւ հաստատեցին, որ մարդը, ձիւթ ծամելու պէս, կը ծամէ ու կը ծամծմէ իր հայրենակիցներուն ծանօթ ու անհամ յերիւրանքները, քիչ մըն ալ ուժ տալով իր վա՛ռ երեւակայութեան, մղձաւանջի պէս, ամէն կողմ հայ կը տեսնէ, մինչեւ հեռաւոր Ուկանտաները (զոր կը շփոթէ Ռուանտի հետ...), երբ Ռուհաշեանի կը վերածէ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբի յատուկ զեկուցաբերը՝ Նիքոտէմ Ռուհաշիանքիզօ: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, մեզի կը յիշեցնէ Տոքթ. Իվ Թերնոնի անանուն «քաջ» նամակագիրը, որ մեր Նորմանտացի բարեկամը մկրտած էր՝ Թորամանեան...: Ֆրանսացի պատմաբանը այնքան փաստաւոր պատասխան մը տուաւ «Յառաջ»ի այս նոյն սիւնակէն (*), որ կը մնայ մեզի թելադրել բոլոր Ճոշարներուն, որ Գուրանի պէս, ամէն օր կարդան այդ նամակը, որ այնքան քիչ տողերով, այնքան շատ բան կ'ըսէր:

Ճոշարի յօդուածաշարքին կէտերը պիտի չքննենք մի առ մի, քանի կարելի իսկ չէ զանոնք ենթարկել լուրջ վերլուծումի: Թուրք լրագրողը մեր ցուցմունքներուն ալ պէտք չունի ճզմելու համար պատմական անժխտելի դէպքեր, որոնք 60 տարիէ, ոչ միայն ականատես պատմաբաններու ստորագրութեամբ, հատորներ լեցուցած են, այլեւ տեղ գտած աշխարհի բոլոր համայնագիտարաններուն մէջ:

Բուն հարցը Թրքական այս կոչկոռ կապած մտայնութիւնն է մինչեւ այսօր. հերքելու՝ անհերքելին: Ուրեմն, լաւագոյն թելադրանքը զոր կրնանք ընել Ճոշարին, այն է որ կարդայ, իր իսկ մէկ հայրենակիցին յօդուածը, որ լոյս տեսաւ 1975ին Թրքական Փոլիթիքա շաբաթաթերթին մէջ: Ի՞նչ կ'ըսէր այդ Թուրք լրագրողը: Անգամ մը համար՝ խելացի բաներ.—

«Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը ինչո՞ւ սակաւին կը շարունակէ մեղքը քաւել Իթթիհատականներուն այդ ոճիրներուն: Ոչ խելք կը հասնի այս գործին եւ ոչ ալ արդարամտութիւն կ'ընդունի: Այսօր, ոչ ոք կ'ելլէ ու հաշիւ կը պահանջէ Արեւելեան կամ Արեւմտեան Գերմանիայէն Հիթլերական սպանդներուն համար: Ամերիկացիները միլիոնաւոր կարմրամորթեր բնաջնջեցին ըսելով, ոչ ոք կ'ելլէ ներկայիս եւ ամբաստանութեան տակ կ'առնէ նախագահ Ֆորտը այդ կարգի արարքի մը համար: Սակայն ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԱՀԱԾՆԵՐԸ ՋՆՋՐԱՆԱՐ ՈՒ ՉԻ ՓՈՐՁՈՒԻՐ ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՀԵՐՔԵԼ... Գերմանացիներու ընթացքն ալ նոյնն է հրէական ջարդերու նկատմամբ: Վիլի Պրանտ կ'երթայ հրեայ զոհերուն յուշարձանին առջեւ կը ծնրադրէ, իսկ մենք Փարիզի մեր դեսպանը ետ կը կանչենք այն պատճառաբանութեամբ, որ Հայերը նահատակաց յուշարձան կանգնած են Ֆրանսայի մէջ...»:

Այս տողերը ստորագրողն է՝ Ալի Թալէաթ (զոր, մեր Ճոշարը զուցէ Թալէաթեան մկրտէ...) եւ այս է միայն զոր Թուրքը պէտք է ըսէ այլեւս: Թուրք մըն

(*) Այս պարագային եւ ընդհանրապէս կը խնդրուի արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներէն, որ արտատպումի պարագային, լրագրական տարրական պարկեշտութիւնն ունենան աղբիւրը յիշելու:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԿԻՆ ՆԵՂԸ ԿԸ ԴՆԷ ՎԷՆՍԸ

ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՎ, ՈՐ ԻՍՐԱՅԷԼ Կ'ՕԳՆԷ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒՆ

—— o ——

Շատ մեծ գաղտնիք չէր անշուշտ, բայց զուցէ առենը չէր, որ Իսրայէլի վարչապետը յայտարարէ որ Իսրայէլ օգնած է եւ միշտ կ'օգնէ Լիբանանի քրիստոնեաներուն: Անիկա չի դիւրացներ անշուշտ Միացեալ — Նահանգներու Արտաքին Նախարարին գործը Արաբներուն հետ, որ արդէն բաւական դժուարութիւններու բախա մանաւա՛նդ Դամասկոս: Ուրեմն Պեկին կը հաստատէ.— «Ոչ մէկուն համար գաղտնիք պէտք է ըլլայ, որ Իսրայէլ զինուորական օժանդակութիւն կ'ընէ Հարաւ — Լիբանանի, զանազան ձեւերու տակ: Համաշխարհային հանրային կարծիքը պէտք է գիտնայ՝ առանց մեր օգնութեան Հարաւ - Լիբանանի քրիստոնեայ համայնքը բնաջնջուած կ'ըլլար: Չենք կրնար ընդունիլ որ այդ փոքրամասնութիւնը, մեր սահմանին վրայ, մաքրագործուի»:

× Առօր կողքին, դրական երեւոյթ մը կարելի է նկատել ՊԱԿի (Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւն) աբրամադրութիւնը, ընդունելու, որոշ վերապահութիւններով, ՄԱԿի 242 թիւ բանաձեւը, որ կը հաստատէ Իսրայէլի գոյութեան իրաւունքը, ապահով եւ ճանչցուած սահմաններու մէջ: Վերապահութեան մասը կը վերաբերի պաղեստինեան հարցին ձեւին, քանի բանաձեւը կ'ակնարկէ այդ հարցին իբրեւ գաղթականներու հարց մը եւ ո՛չ՝ ազգային: Պարզ է որ Իսրայէլ տրամադիր չէ որեւէ փոփոխութեան այդ բանաձեւին մէջ:

Վէնս Երուսաղէմ հասաւ Երեքշաբթի բայց պարզ է, որ Պեկին ուրիշ բան չունի ըսելիք, քան ինչ որ ըսաւ Քարթըրի քանի մը շաբաթ առաջ, այսինքն՝ բանակցութիւն առանց որեւէ նախապայմանի:

էր նաեւ, որ Յուլիս 13ի Մոնտի մէջ, կլոր սեղան մը կ'առաջարկէր Թուրք եւ Հայ պատմաբաններու միջեւ:

Հոս է, միակ ու միակ ելքը եւ ցորչափ Թուրքը չընդունի ցեղասպանութեան իր ոճիրը, ցորչափ Թուրք ղեկավար մը նախ չերթայ ծնրադրել Ծիծեռնակաբերդ ու չնստի խօսելու համար մեր հողերուն մասին, Թուրքիա չի կրնար ազատիլ Հայկ. Հարցէն: Մնացեալը՝ գրականութիւն է ու բոլոր Ճոշարներու բամբեհերն ալ՝ ջուր ծեծել: Իսկ ջուր ծեծելու ժամը, շատո՜նց անցած է:

«ՅԱՌԱՋ»

ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

50 հազար հոգիի հասնող բազմութիւն մըն է, որ Երկուշաբթի օր կէսօրէ ետք մասնակցեցաւ Մակարիոսի յուղարկաւորութեան: 50 Պետութիւններ ներկայացուցիչներ ղրկած էին բայց միայն Յունաստանն էր, որ պետական ղեկավար մը կը ղրկէր յանձին իր նախագահին: Յուղարկաւորութիւնը չէզոքուած զինուորական բնոյթ ունէր թէեւ պատկառելի էր նաեւ կրօնական դասը:

Դամբանականին մէջ, Խրիսթոսթոմոս եպիսկոպոսը անդրադառնալով այն լարուածութեան որ վերածնաւ կղզիին մէջ, Մակարիոսի մահով, շեշտեց թէ ժամանակը չէ կուսակցական կամ անձնական փառամոլութեանց եւ կիրքերու ու աւելցուց՝ «Ձեռք ձեռքի տուէք, եղբայրներ, հոս, էթնարքին դագաղին շուրջ, լաւագոյն ծաղկեպսակն է պսակելու համար իր հերոսական դիմագիծը»:

Խօսած է նաեւ Քիփրիանու ըսելով թէ մինչեւ նոր նախագահին ընտրութիւնը պէտք է հաւատարմօրէն հետեւիլ Մակարիոսի քայլերուն:

Ամբողջ ժողովուրդ մըն է որ կ'ողբար իր առաջնորդը:

× Օտար եկեղեցականներու կարգին էր, դասին մէջ, Կիպրոսի Հայոց առաջնորդը:

ՄԻԹԵՐԱՆ-ՄԱՌՇԷ՝ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ...

Օգոստոսեան այս խաղաղ օրերուն, Միթերան — Մառշէ բանավէճը յարմար առիթ է անշուշտ լրագրողներուն, աւելի լայն ծաւալ տալու եղածին: Պարզ է, որ եղածը այնքան ալ թեթեւ չէ եւ առայժմ զոնէ լաւ իւղ կը քսէ մեծամասնութեան հացին: Երկուշաբթի օր Միթերան Մաքէնին տուած տեսակցութիւնով կը պարզէր իր տեսակէտները եւ տարակարծութիւնները Մառշէի հետ: Կը կրկնէր որ հանրաքուէն անհրաժեշտ է հիւլէական զէնքին համար քանի չի հաւատար«առանձին Ֆրանսայի մը մօրասեան զաղափարաբանութեան»:

Մառշէ երկար յօդուածով մը կը պատասխանէ Երեքշաբթի օրուան Իւմանիթէին մէջ: Նախ կը փորձէ համոզել թէ համայնավարները կ'ուզեն իշխանութեան գլուխ գալ եւ մաս կազմել կառավարութեան: (Վերջերս ամէն մարդ ի՛ւ ընկերվարականները սկսած էին կասկածիլ այդ մասին եւ հարց տալ՝ արդեօ՞ք իսկապէս համայնավարները կ'ուզեն յաղթել): Ցետոյ կը յիշէ հիմնական տարակարծութիւնները՝ նուազագոյն նոր աշխատավարձքի (սմիք) թուական, աշխատավարձքերու յաւելման կարեւորութիւն, ընտանեկան նպաստներու յաւելում, ազգայնացում՝ մետաղագործութեան քարիւղի եւ Փէժօ — Սիթրոյէնի եւ դրամագլուխի վրայ՝ տուրք:

Քանի մը տողով

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Թագուհիին համար վախ կայ հակառակ ձեռք առնուած արտակարգ միջոցներուն, Իրլանտա իր այցելութեան առթիւ: Արդարեւ էլիզապէթ Հինգշաբթի օր Հիւսիսային Իրլանտա կ'երթայ իր յոբելեանին հանդիսութեանց կարգին եւ մահուան սպառնալիքներ կը տեղան:

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ մանչ մը ունեցաւ առջի օր, երրորդ զաւակն է զոր կ'ունենայ Ուլայի հետ: Անունն է՝ Նիկոլայի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ ՕԳՈՍՏ. 2 – 4)

ԴԵՂԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Խորհ. Միութեան բժշկական շրջանակներու մէջ լաւ ճանչցուած անուն մըն է գանգլերոնը՝ պատրաստուած Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նուրբ օրկանական քիմիագիտութեան հիմնարկութեան մէջ:

Այս դեղը մաս կը կազմէ այն 25 դեղերուն, որոնց յայտնաբերման և պատրաստութեան կեդրոնը վերոյիշեալ հիմնարկութիւնն է: 25 դեղերէն 12ը արդէն կայուն կերպով կը գործածուին: Միւսները դեռ փորձնական շրջանին մէջ կը գտնուին:

×

ՊԱՆԿԼԱՏԷՇԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՑՑԸ

Պանկլատէշի Մոսկուայի դեսպանը՝ Շամսուլ Հոկ, Յուլիս 27ին Երեւան ժամանելով տեսակցած է Հայաստանի նախարարներու Խորհուրդի նախագահ Ֆ. Սարգիսեանի հետ: Ջերմ, բարեկամական մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած խօսակցութեանց ներկայ գտնուած է Արտաքին նախարար Ջ. Կիրակոսեան:— Դեսպանին ընկերակցած է դեսպանատան երկրորդ քարտուղարը՝ Շահպուտին Պույան:

×

ՍԻՐՏԻ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՈՒԱԾ ՍԱՐՔԸ

Նոր սարք մը, որ պատրաստուած է Երեւանի բժշկական հիմնարկութեան մէջ, շարունակական ձեւով կը հսկէ սիրտին վիճակին վրայ: Սարքը ինքնիրմէջ տարբալուծարան մը կը ներկայացնէ եւ կը հետեւի սիրտին զարկերակին համաչափութեան, վերահսկողութեան կ'ենթարկէ հիւանդին շարժումները: Եթէ վերոյիշեալ երեւոյթներուն մէջ որեւէ վտանգաւոր կացութիւն նկատէ՝ ահազանգի ազդանշանը կը հնչեցնէ: Միեւնոյն ատեն, ինքնաշխատ ձեւով գործի կ'անցնին հաշուողական մեքենաները, որոնք կը ճշդեն պարզուած կացութիւնը եւ կը սահմանեն անհրաժեշտը:

Այսօրինակ սարքը առաջինը կը նկատուի ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ: Հայաստանի գիտական շրջանակները մեծ ապագայ կը վերապահեն այս սարքին, գիտել տուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից — անդամ եւ բժշկական հիմնարկութեան սրտաբանութեան ամպիոնի փրոֆ. Ռ. Ստամբոլցեան:

×

ՇԻՐԱԿԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Արթիկի Հոռոմ գիւղին մէջ կեանքի կոչուած է «Հայգորգ» ձեռնարկութեան Արթիկի մասնաճիւղին աշխատանոցը, որուն տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 300 քառակուսի մեթր ընտիր գորգ՝ հիւսուած ձեռքով:

Շրջանի ժողովրդական հնագոյն արհեստներէն կը նկատուի գորգագործութիւնը: 12 գիւղերու մէջ տնայնագործ գորգագործուհիներ իրենց աւանդական արհեստը կը փոխանցեն յետնորդներուն:

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Ա.

Ս. Աստուածածնի մեռնելու եւ երկինք փոխադրուելուն յիշատակն է որ կը տօնախմբուի «Վերափոխումն» կամ «Ննջումն» Ս. Կոյսին անունին ներքեւ։ Եւ այս տօնը մեր Եկեղեցւոյ հինգ տաղաւարներէն մէկն է եւ կը կատարուի Օգոստոսի 15ի մերձաւոր կիրակին։

Աւանդութեան համաձայն, Քրիստոսի Համբարձումէն յետոյ, Ս. Կոյս Մարիամ տասնըհինգ տարի ապրեցաւ Երուսաղէմի մէջ Յովհաննէս Աւետարանիչի որդիական խնամքին ներքեւ։ Ապա Ս. Կոյսը խաղաղ ու հանդիստ մահ մը ունեցաւ։ Քրիստոսի բոլոր առաքեալները հանդիսաւոր թափօրով մը թաղումը կատարեցին Գեթսեմանիի ձորակին մէջ։ Իր թաղումէն ետքը, երեք օր, գիշեր ու ցերեկ, հրեշտակային երգեր կը լսուէին։ Թաղման ժամանակ միայն Բարթուղիմէոս առաքեալը բացակայած էր, որ իմանալով Աստուածամօր վախճանումը՝ փութաց Երուսաղէմ։ Առաքեալը փափաքեցաւ անպայման տեսնել Ս. Կոյսը վերջին անգամ։ Այսպէս, միւս առաքեալներու ընկերակցութեամբ, իջաւ թաղման վայրը եւ բացին գերեզմանը, ուր չկար Ս. Կոյսին մարմինը։ Այս իրողութենէն հետեւցուցին՝ թէ Քրիստոս իր խոստումը կատարելով՝ իր մայրը երկինք վերափոխած էր։

Ասոր համար Ս. Կոյսին «մահացաւ» բառը չենք գործածեր, այլ՝ «ննջեց», հասկնալի դարձնելու համար անոր երկինք վերափոխումը։

Այս աւանդութիւնը առաքելական շրջանէն սկսաւ անշուշտ։ Եւ այսպէս Աստուածածնի ննջման տարեդարձը կը տօնուէր առաջին շրջանէն. «իբրեւ գրաւոր փաստ ունինք» Երուսաղէմեան ճաշոցը, որ կը յիշէ զայն Դ. դարուն. այդ կը համարուի «Հնագոյնը» Աստուածածնի տօներուն։ Վերափոխումը իբրեւ վարդապետութիւն ընդունած է Թ – ԺԲ. դարերուն)։ (1)

Հռոմէական եկեղեցին Աստուածածնի վերափոխումն ալ իր հիմնական վարդապետականց կարգը անցուց 1950ին։

Պէտք է աւելցնել նաեւ, որ Քրիստոսի նուիրուած բոլոր տէրունական տօներն ալ, այսպէս ժամանակի ընթացքին զարգացած էին եւ ապա տօնուելու սկսած. այսպէս Զատկի Յարութեան տօնը, Ս. Ծնունդը, Համբարձման տօնը, եւայլն։

Քրիստոս իր ծածուկ մեծցող սերմին առակով արդէն ըսած էր, թէ իր վարդապետութիւնը դարերու ընթացքին անդադրօրէն պիտի աճէր, նախ խոտը, ետքը հասկը, անկէ ետեւ լեցուն ցորենը տալու համար (Մարկ. Դ 26 – 29)։

Առաքելական շրջանէն սկսեալ, միշտ սէր եւ յարգանք կար Ս. Կոյսին հանդէպ։ Իսկ 431 թուականին, Եփեսոսի տիեզերական ժողովին, պաշտօնապէս հռչակուեցաւ եւ դաւանական սկզբունք դարձաւ Ս. Կոյսին Աստուածածին ըլլալը եւ ոչ թէ՝ մարդածին, ինչպէս կ'ըսէր Նեստոր։ Այս նոյն դաւանանքը ունի նաեւ մեր Հայց. Առաքելական Ս. Եկեղեցին։

Ս. Կոյսի Վերափոխման այս պատմութիւնը, ըսի թէ աւանդութեամբ հասած է մեզի, քանի որ Նոր Կտակարանին մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կամ ակնարկութիւն կայ այս մասին։ Ասոր համար կարգ մը Եկեղեցիներու կողմէ չընդունուելէ զատ, «Հակաստուածաշնչային» ալ կ'որակեն այս տօնը (2)։

Պէտք չէ, սակայն, զարմանալ չյիշուած ըլլալուն համար, որովհետեւ առաքելական սկզբնական շրջանին իրենց քարոզները եւ պատգամները կը նախընտրէին միայն բերանացի հաղորդել։ Գիրք գրելու խնդիրով չէին հետաքրքրուեր, որովհետեւ նախապէս այն համոզումը ունէին՝ թէ Քրիստոսի երկրորդ գալուստը շատ մօտ էր, նոյնիսկ իրենց օրով կըրնար պատահիլ (Ա. Կորնթ. ԺԵ 51, Ա Թեսղ. Դ 14)։ Այսպէս պէտք չտեսան անմիջական իրենց ապրած պատմութիւնները գրի առնելու։

ՎԱՉԷ ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

(Շար. – 1)

(1) Նորայր Արք. Պօղարեան այս յաւելուածը կատարած է՝ իր 17 Ապրիլ 1977 թուակիր նամակին մէջ։ (Հեղինակ)

(2) «Բանբեր» ամսագիր, Մարսէյլ 1974 թիւ Յուլ. – Օգոստ. էջ 137, «Վերափոխում»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ («ՅԱՌԱՋ») — Յուլիս 31։

Հակառակ ցած եւ ամպամած երկինքի մը, որ ամբողջ օրը, Դամոկլեան սուրի մը նման, մնաց սպառնական, ըստ տարիներու աւանդութեան մեծ բազմութիւն մը գրաւեց Վալապրի անտառի բոլոր անկիւնները տալով Խանասորի Արշաւանքի 80ամեակի այս բացօթեայ հանդիսութեան ակնկալուած ժողովրդական յաջողութիւնը։

Ճիշդ է որ անհետացող սերունդը տարւէ տարի իրեն հետ կը տանի իր ինքնատիպ բարքերն ու սովորութիւնները, որոնք անման գոյն եւ ոգի կու տային այս դաշտահանդէսին։ Այսպէս, չենք լսեր այլեւս թմբուկին, փողին կամ սրինգին հայրենաբաղձ եւեւէջներն ու որոտումները որոնք կը ցնցէին հաստաբուն կաղնիներու տերեւները։ Բայց աւելի երիտասարդ ձեռքերու մէջ միշտ տիրական են այս նուագարանները աւելի նրբացած քոչարին կը մնայ թագաւոր եթէ նոյնիսկ այլեւս Խարբերդցիները կամ Քղեցիները իրենց գաւառատիպ շարժումներով եւ քայլապարերով մրցումի չեն ելլեր։ Ուստի, քայլ առ քայլ նորը փոխարինելով հինը, Խանասորի Արշաւանքի տօնախմբութիւնը, Վալապրի դաշտահանդէսը, կը պահէ միշտ իր առինքնող ուժը, վայրը բոլորին համար, մնալով Ֆրանսահայութեան տարեկան ամենամեծ ժողովրդական համախմբումը։

Առաւօտուն փոքրիկներուն համար կազմակերպուած յատուկ խաղերը եւ պուլի մրցումները կեդրոնացուցին ներկաներուն ուշադրութիւնը եւ հետաքրքրութիւնը։ Թափառաշրջիկներուն համար ամբողջ օրը կարելի էր, ոչ միայն շատախօսել ամէն քայլափոխին, այլեւ այցելել զանազան սթանտները, իւրաքանչիւրը ունենալով իր յատուկ հրապոյրը։ Եթէ աւելցնենք որ սալերով, ձայներիզներով եւ մերթ ընդ մերթ Քոչարի նուագախումբի կշռոյթներով անտառին ամէն անկիւնները միշտ հնչեցին ժողովրդական եւ յեղափոխական երգերն ու եղանակները հաճութիւն բերելով իւրաքանչիւր սեղանին շուրջ, ջերմութիւն բերելով իւրաքանչիւր անհատի սրտին մէջ, հազիւ հպանցիկ պատկեր մը տուած պիտի ըլլանք այս ձեռնարկին որ իր տեսակին մէջ կը մնայ անկասկած եզակի։

Պաշտօնական բաժինը սկսաւ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Անի պարախումբի ելոյթով որ ներկայացուց հայկական պարերու գեղեցիկ եւ գունաւոր յայտագիր մը խանդավառելով հոծ բազմութիւնը որ շրջապատած էր բեմին առջեւ գտնուող հրապարակը։

Օրուան նախագահը ընկեր Հայրապետ Աւետիսեան հակիրճ խօսքերով վերյիշեցուց Խանասորը որպէս հայ ժողովուրդի ազատ ապրելու կամքի արտայայտութիւնը, վեր առնելով յիշատակը մեր բոլոր անձնուրաց եւ քաջարի հերոսներուն որոնք իրենց թանկագին արիւնով ոռոգեցին մեր պատմական լեռներն ու հովիտները յանուն ազգային իտէալներու եւ դարձան մեր պատմութեան հսկաները։

Կը պատկանէր ընկեր Ժիրայր Միրիճեանին, որպէս բանախօս, ընդլայնել օրուան նիւթը եւ պատգամը։ Ընկեր Ժիրայր Միրիճեան անդրադարձաւ նախ Խանասորեան սերունդին վրայ, շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան բերած քաղաքական, ազգային, ընկերային, եւ հոգեկան յեղաշրջումին, տէր պիտի կանգնէր մեր նորագոյն պատմութեան։

Խանասորը ըլլալով մեկնակէտ, այդ սերունդը պիտի կերտէր քար առ քար մեր ազգային օճախը զայն լուսաւորելով իր սեփական գոյներով 1918 Մայիս 28ին։

Յետոյ, ընկեր Ժիրայր Միրիճեան համոզիչ շեշտով ըսաւ՝ «Խանասորը պայքար մըն էր, որ հակառակ մեր յաղթանակին, այդ օրը վերջ չգտաւ, շարունակուեցաւ, ու դեռ կը շարունակուի որովհետեւ ունենք մեր առջեւ մեր ազգ. քաղաքական դատը որ ցարդ կը մնայ անլոյծ»։

Յարգելի բանախօսը, խանդավառ շունչով, կոչ ըրաւ երիտասարդութեան շարունակել այդ պայքարը։ Պայքար մեր արդար իրաւունքներուն համար, պայքար մեր ազգային ինքնութեան համար, պայքար կերտելու համար մեր վաղուան ազատ, անկախ, միացեալ, ընկերվարական եւ ժողովրդավար Հայաստանը համաձայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան գերագոյն իտէալներուն։ «Ըլլանք հաւատարիմ մեր պատմութեան, տէր կանգնինք մեր արժէքներուն եւ արժեւորենք մեր կեանքը այս նուիրական պայքարով, Խանասորեան սերունդի օրինակով», եղան Ժիրայր Միրիճեանի եզրափակիչ խօսքերը ջերմ ծափահարութիւններու մէջ։

×

Խանասորի Արշաւանքի 80ամեակի այս տօնակատարութիւնը, կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի շրջանային Կոմիտէի կողմէ, շնորհիւ կարգադիր յանձնախումբին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի ընկեր, ընկերուհիներուն պսակուեցաւ յաջողութեամբ։ Շնորհաւորելի են բոլորը իրենց անվերապահ աշխատանքին համար։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈ

ԱՄՓՈՓ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ԽԷ. (1976 - 1977) ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Դպրեվանքի առաջնահերթ նպատակը ըլլալով Ազգին հոգեւոր եւ կրօնական կարիքներուն հասնող կուսակրօն թէ ամուսնացեալ սպասաւորներ հասցնել, Դպրեվանքի առաջին շեշտը ազգային – կրօնական դաստիարակութեան ու պատրաստութեան վրայ է բնականօրէն։ Հետեւաբար, աղօթքն ու աստուածային պաշտամունքը, խունկն ու շարականը, սաղմոսն ու հայեցողութիւնը կը կազմեն առանցքը

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Ա.

Երբ նոր պանդուխտը «ազատութիւն եղբայրց մերոց»ը նորալուր եղանակով մը դեղգեղեց, ու ժողովուրդն ալ, անսովոր նորութեամբ սլացուց աղերս մը որ սրտին ծալքերէն ժայթքած թնդիւն մըն էր, Էֆէնտին այս բոլոր նորութիւններէն յանկարծակիի եկաւ։ Շուարուն մնաց, երակին մէջ ծանր վտանգի ենթարկուողի մը շնչարգելութեամբը։ Մէկէնիմէկ սթափեցաւ սակայն, աթոռը թողուց եւ դուրս ելաւ։ Խնդրակատարէն հապշտապ անցնելով Աստուածածնին ներկայութիւնն իսկ մոռցած՝ շիտակ խորհրդարանը գընաց։

Անդին պահարանը ազնուաշուքները համաչարժ դրդմամբ իրարու երես նայեցան, դէմքերնուն բոլոր շարժուն մասերը ծամռկելով։ Այդ նշանացի ազդարարութեամբ, ամէնքը միասին դուրս ելան։ Բակը տանող դրան առջեւ տեսան ժամկոչը, որ՝ վիզը ծուռ՝ տեղը կը մընար, Էֆէնտիին հովանոցը դեռ ձեռքը։ Մարդ ու կին ու աղաներուն միջեւ բոպէական մտերմութիւն մը հաստատուեցաւ։

— Ժամկոչ աղբար, Էֆէնտին ո՞ւր գընաց, հարցուցին։

— Խորհրդարանը, պատասխանեց ողորմուկ ձայնով մը։

— Բան մը ըսա՞ւ։

— Ոչ, երեսը մեռելի երես էր։

Ծանրաքայլ, ինչպէս յուղարկաւորութենէ մը ննջեցեալին տունը վերադարձողներ, իրենք ալ խորհրդարանը յառաջացան, «աճայիպ» մը մրմռալով քթերնուն տակէն։

Էֆէնտին կանանչ կերպասապատ, սեղանին գլուխը նստած է։ Ձեռը աթոռին վրայ՝ ուժգին ուժգին սիկար կը քաշէր։ Եկուորները ոտքի վրայ շարուած մնացին, ամէնուն բերանը գոց։ Ոչ ոք սիրտ կ'ընէր լռութիւնը խզելու։ Հետաքրքիր ժամկոչը եկաւ դրան առջեւ բարեւ բռնած կայնեցաւ, իբր թէ հրամանի մը սպասելու համար։ Կացութեան փրկութիւնը հետը կը բերէր։ Իր ներկայութիւնը առիթ հայթայթեց բերաններու կապանքին քակմանը։ Ազնուաշուքներուն մէջ տարիքովն ու դիրքովը էն հեղինակաւորը մեղմաձայն հարցուց.

— Էֆէնտի, սուրճ մը կ'ուզէ՞ք։

Հաւանութեան նշան տրուեցաւ «հըմ»ով մը։ Ժամկոչին հրամայեցին Էֆէնտիին սուրճ մը բերել։

— Դուք ալ առէք, աւելցուց Էֆէնտին։

— Ամէնուս ալ, ժամկոչ աղբար, երկրորդեց հեղինակաւոր ազնուաշուքը։

Ու այս առաջին յաջողումէն քաջալերուած, շարունակեց.

— Ի՜նչ աղուոր օր. Մայի՜ս։ Էֆէնտի, ասօր վեր պիտի ելլէ՞ք։

— Իրաւ որ չիյտեմ, եղաւ կարուկ պատասխանը։

Պերճաբարբառ արտայայտութիւն թէ՝ Էֆէնտիին զայրոյթը տակաւին երկունքի մէջ էր։ Անխօսուկ ալ սուրճերնին խմեցին։

Երբ ժամկոչը փինճանները ժողված դուրս ելլելու վրայ էր.

— Ինծի նայէ, ըսաւ Էֆէնտին, սրբազանին ըսէ որ կարճ կապէ ու գայ։

Արարողութեանց հապճեպ վերջացումի այս հրամանը՝ անլուր մինչեւ այդ օրը՝ ազնուաշուքներուն արդէն սարսած խմացականութիւնը ա՛լ բոլորովին հիմնիվեր շըջեց։ Էֆէնտին միշտ խոժոռ կշտամբած էր դպիր կամ քահանայ որ ժամասացութիւնը թաչելով, կարճ կապելու սրբապղծութեան կասկածը տար։

Պատարագն արդէն աւարտած ըլլալով, եպիսկոպոսը ընկերակցութեամբ աւագերէցին ու աթոռակալին խորհրդարան եկաւ, առանց ժամկոչին հրաւիրմանը։

Երեքն ալ, ի տես այլայլած դէմքերու եւ բերանխեալ շրթունքներու, արտակարգ դէպքի մը պատահումը կռահեցին։ «Ողջոյն»էն ետքը, զոր Էֆէնտին ոտքի ելլելով ընդունեց, ու այս առթիւ փէսը դրաւ, ամէնքն ալ բազմեցան։ Ժամուորներուն «աղուոր» բազմութիւնը, օդին մայիսեան զովաշունչ անուշութիւնը խօսակցութեան նախնական նիւթերը հայթայթեցին։ Եպիսկոպոսը փափկանկատութեամբ զգուշացաւ որեւէ հարցում ընելէ, թէ ինչո՞ւ Էֆէնտին «օրհնեալք եղերուք»ին ատեանը չէր տեսած։ Հետաքրքրութիւնը գուցէ ժամուցին համար ակնարկութիւն համարուէր։ Ժամկոչը երեք սուրճ եւս բերաւ։ Երբ փինճանները վերցուց ու գնաց, Էֆէնտին որուն լըռութիւնը անխօսով կը մնար՝ եպիսկոպոսին ծանր ծանր հարցուց, վսեմի մօտեցող լրջութեամբ.

— Սրբազան, աս լերան արջը ե՞րբ եկաւ։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 2)

գըրեվանքեան պատրաստութեան՝ առաւօտեան եւ երեկոյեան ժամերգութիւն – ներով, կիրակի եւ տօն օրերու հանդի – սաւոր Ս. Պատարագներով, օրուան տարբեր ժամերուն Աստուծոյ շնորհքն ու օրհնութիւնը հայցելով եւ նաեւ Մայր տաճարին մէջ գիշերային լուր խոկումով, անկախաբար կրօնական դաստիարակութենէն:

Հոտ զեւն է անգամ մը եւս անդրադառնալ Դպրեվանքը Պէքֆայայի բարձունքին, բնութեան խաղաղ ծոցին մէջ առանձնացնելու հրաշամական անհրաժեշտութեան մասին: Անթիլիասը ազմըկալից մեծ քաղաք դարձաւ: Կաթողիկոսարանի երբեմնի բանաստեղծական մենութիւնն ու խակապէս վանական մթնոլորտը, անհետացած են անդարմանելիօրէն կաթողիկոսարանը ամէն կողմէ շըրջապատուեցաւ զանդուածեղ ու բարձր կառոյցքներով ու երեք կողմերէն եղերւեցաւ միջազգային ու ազգային շատ բանուկ ու աղմկալից ճամբաներով: Աւելին, կաթողիկոսարանը վաղուց դադրած է վանք ըլլալէ եւ դարձած ազգային կրօնական կեդրոն, ուր ազգին գաւառներուն եւ այլ ամէն ազգի ներկայացուցիչներու ամէնօրեայ պաշտօնական ու անպաշտօն այցելութիւնները ուշադրելի երականութիւններ են: Մինչդեռ Դպրեվանքն ու հոգեւոր – մտաւորական պատրաստութիւնը կը պահանջեն առանձնացեալ եւ խաղաղ միջավայր ու մթնոլորտ, խաղաղութեան, առանձնութեան մէջ փիթթելու ու ծաղկելու ինչպէս հարկ է, ինչպէս անհրաժեշտ է, զերծ ամէնօրեայ եւ ամէն տեսակի խանգարումներէ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Դպրեվանքի սաներուն սէրը հանդէպ խաղին ու մարզանքին եւ իրենց անոնց ընծայած կարեւորութիւնն ու յատկացուցած ժամանակը, յատկապէս Հինգշաբթի եւ Շաբաթ յետմիջօրէներուն, ուշադրաւ են դպրեվանքեան կեանքին մէջ: Ինչպէս նախորդ տարիներուն ընդգծած ենք՝ յատուկ մարզանքի պահ չունինք Դպրեվանքի դասացուցակին վրայ՝ մեր ուսումնական ծրագրին լոտ բաւականին խճողուած ըլլալուն պատճառաւ. բայց խաղերուն տեսակները, կիրարկուած վերեւ յիշուած օրերուն եւ վրօսանքի տարբեր առիթներուն, պաշտօնապէս նշանակուած մարզանքէն շատ աւելի հաճելի են սաներուն միանգամայն եւ օգտակար: Սաներ ունեցան յաճախակի մըցումներ, Դպրեվանքի դաշտին վրայ եւ միշտ յաղթական հանդիսացան:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Հաստատութեան մը մէջ ուրախին է Դպրեվանքը, ուր կը տիրէ բնական եւ ընտանեկան ու բարոյական առողջ մըթնոլորտ եւ ուր այլազան ու լայնօրէն բարար սնունդ կը ջամբուի եւ մաքուր ու գուրգուրոտ խնամք կը տածուի, պարզ է որ այդ հաստատութեան բարիքները վայելողները ըլլան միշտ առողջ, առոյգ ու կայտառ: Հետեւաբար, Դպրեվանքի սաներ այս տարի ալ աճեցան ու աշխատեցան, աղօթեցին ու խոկացին կատարեալ առողջութեան մէջ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Քաղցր պարտականութիւն եւ պարտաւորութիւն կը զգանք խոր շնորհակալութիւն յայտնելու Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. կաթողիկոսին, որ երբեք թող չտուաւ որ Տեսչութիւնս նիւթական կամ տնտեսական նեղութիւն կամ մտահոգութիւն ունենար, այլ Կաթողիկոսարանի ամբողջ նիւթական ծանրութիւնն ու պատասխանատուութիւնը իր վրայ առած՝ Հայրաբար հոգաց Կաթողիկոսարանի եւ Դպրեվանքի բոլոր կարիքները, առանց նուազագոյն զրկանքի, նոյնիսկ պատերազմի նեղ օրերուն: Այժմ երբ նորին Վեհափառութիւնը Աթոռակից Կաթողիկոսով մը զօրացած է, մեր խոր շընորհակալութեանց հետ ի սրտէ կը մաղթենք իրեն տոկուն առողջութիւն եւ պայծառ արեւշատութիւն, ընդերկար հովանաւորելու Կաթողիկոսարանի մեծ ընտանիքն ու հրճուելու ի տես իր զաւակներուն աճումին, զարգացումին եւ նըւաճումներուն: Հոգեւին կը հրճուինք Գարեգին Վեհափառին Աթոռակից Կաթողիկոսութեան կոչուելուն եւ ի սրտէ կը մաղթենք իրեն Ազգին բոլոր զաւակներուն ու հաստատութիւններուն սերտ գործակցութիւնն ու առողջ հաւատարմութիւնը, ի բարին եւ ի պայծառութիւն Ս. Աթոռին, Ազգին ու Եկեղեցիին: Ի սրտէ կը մաղթենք իրեն լայն հնարաւորութիւններ եւ դիւրութիւններ որպէսզի Դպրեվանքը յառաջիկայ աշնան կարենայ նոր թափով եւ նոր ոգեւորութեամբ շարունակել իր մեծ ու նուիրական առաքելութիւնը Պէքֆայայի բարձունքին վրայ, բնութեան խաղաղ գըրկին մէջ, ինչ փոյթ եթէ տակաւին նոր շէնքին շինութեան երազը չէ իրականացած: Որքան աղմուկէ ու խճողումէ հեռու՝ խաղաղ մթնոլորտի մէջ գործէ Դպրեվանքը այնքան աւելի առողջ, լայն հորիզոն ու խոր պատրաստութեամբ սպասաւորներ կը հասցնէ ազգին ու եկեղեցիին:

ՀՈՒՆՋՔ

Այս տարի Դպրեվանքի աւարտական դասարանէն հունձք չունինք: Նախաւարտական դասարանին մէջ ունինք չորս Սարկաւագներ, որոնք յառաջիկայ 1977–1978 ուսումնական տարեշրջանին վախճանին կ'աւարտեն լման ընթացքը Դպրեվանքի ութամեայ ծրագրին եւ կ'որոշեն ու վերջնապէս կ'ընտրեն իրենց ապագայ ծառայութեան դաշտն ու ուղին: Ժառանգաւորաց Դ. դասարանէն ունինք երեք շրջանաւարտներ, որոնք քիչ յետոյ կը ստանան իրենց միջնակարգ ուսմանց վըկայականը:

Կնքելէ առաջ այս ամփոփ տեղեկագիրը, կ'ուզենք ջերմ շնորհակալութիւն յայտնել Ուսուցչական լման կազմին՝ իւրաքանչիւրին աշխատանքին ու նուիրումին համար, եւ ամէնուն մաղթել հաճելի ամառ ու երջանիկ արձակուրդ: Կ'ուզենք ջերմ շնորհակալութիւն յայտնել մասնաւորապէս մեր անմիջական գործակիցներուն՝ Տեսչական Կազմի Անդամներուն՝ Հ. Սուրէնին, Հ. Արարատին եւ Հ. Մուշեղին: Վարձքը կատար իւրաքանչիւրին:

Կեցցէ Դպրեվանք:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու սպարտակիադայէն ետք, համամիութենական երիտասարդական խաղերը, իրենց ծաւալով եւ կարեւորութեամբ, երկրորդ տեղը կը գրաւեն Խորհ. Միութեան մէջ:

Մինսկի մէջ, Յուլիս 24ին, վերջ գտան վերոյիշեալ խաղերը, որոնց նախնական եւ եզրափակիչ մրցումներուն մասնակցեցան, 27 մարզաձեւերով, մօտաւորապէս 14 միլիոն պատանիներ եւ պարմանուհիներ:

Հայաստանի հաւաքականը 15 Հանրապետութիւններու եւ երկու քաղաքներու Մոսկուա եւ Լենինգրադ խումբերուն մէջ գրաւեց 13րդ տեղը: Վրաստան, Ազրպէջան իրմէ առաջ կուգան: 17 հաւաքականներու մէջ գրաւած այս դիրքը որոշ իմաստով յառաջդիմութիւն մը կը նկատուի, քանի Ա. խաղերուն 14րդ դիրքը գըրաւած էր:

Սով. Հայաստանի մարզական թղթակիցին մեկնաբանութեամբ ցաւալի սայթաքումներ եւ վրիպումներ արձանագրուած են կարգ մը մարզաձեւերու մէջ, ուր Հայաստանի խումբը լայն կարելիութիւններ ունէր բարձր դիրքեր գրաւելու: Անոր պատճառներէն մէկն ալ այն եղած է, որ «Հանրապետութեան մարզական կազմակերպութիւնները ճիշդ չէին գնահատել մրցակիցների ուժերն ու հնարաւորութիւնները եւ աւելորդ լաւատեսութեամբ էին տրամադրուել խաղերում աւելի առաջնակարգ տեղեր գրաւելու հարցում»:

Երեք հայորդիներ փայլած են խաղերու ընթացքին: Առաջինը՝ Ա. Ազարեանի զաւակը՝ Էդուարդ, երկու ոսկէ շքանշան ձեռք ձգած է օղակներու եւ զուգափայտերու վրայ: Անազապղինձի շքանշան մըն ալ ձեռք ձգած է նժոյգաթափերու վարժութիւններուն մէջ:

Արթուր Յակոբեան ոսկէ շքանշանի արժանացած է յենացատկերու մարզաձեւին մէջ:

Մէկ ոսկէ եւ մէկ արծաթէ շքանշան ապահոված է Հայաստանի կռփամարտիկներու խումբը: Ալբեր Նիկոլեան 75 քիլօ ծանրութեան մէջ անպարտելի մընացած է. երկրորդ տեղը գրաւած է Զաւէն Պօղոսեան, 60 քիլօ:

ԲՈՒՀԵՐՈՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆՑ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մուտքի քննութիւնները սկսան Օգոստոս 1ին: Ոմանց քննութիւնները արդէն տեղի ունեցան այդ թուականէն առաջ, ինչպէս Երեւանի Կոմիտաս պետական երաժշտանոցը, գեղարուեստական – թատերական հիմնարկութիւնը:

Նոր ուսումնական տարեշրջանին Հայաստանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները կ'ընդունին 11·640 երկու սեռէ երիտասարդներ: Անկախ անցեալ տարուան համեմատութեամբ 130 հոգիի յաւելում կը ներկայացնէ: 9·180ը կը մտնեն ցերեկօթիկ, միւսները՝ երեկոյեան կամ այսպէս կոչուած հեռակայ, այսինքն՝ թղթակցութեամբ դասընթացքներուն հետեւողներու բաժինը:

Բարձրագոյն ուսումնարանները դիմողներու թիւը տարիներէ ի վեր մեծ է, որով քննութիւնները մրցումի ձեւին տակ կ'ունենան, այլ խօսքով՝ առաւելագոյն թիւեր ստացողները կ'ընդունուին:

Իրաց այս կացութեան մէջ, պարզ է, որ շատեր այլազան միջոցներու դիմելով կը յաջողին մուտքի քննութիւններուն մէջ յաջ թուանշաններ ապահովելով հանդերձ ընդունուիլ բարձրագոյն ուսումնարանները: Այս երեւոյթը խստիւ դատապարտուեցաւ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի 1975 Յունուարի եւ 1976 Հոկտեմբերի լիակատար նիստերու ընթացքին: Դրամաշորթութիւնը, կաշառակերութիւնը եւ իրենց բառով պրոտեկցիոնիզմը խստիւ քննադատուեցաւ:

Այլ կէտ մըն ալ քննադատութեան թիրախ դարձաւ: Նկատի առնելով, որ մուտքի քննութեան դիմողները տրամադրելի տեղերէն շատ–շատ են քննիչ յանձնախումբերը յաճախ միջնակարգի ծրագրէն դուրս հարցումներ հրապարակ կը դնեն՝ ուսանողները դժուար վիճակի մատնելով:

Վերջին տարիներուն շեշտը դրուեցաւ նաեւ ընկերային կարգին վրայ: Ընդգծուեցաւ, թէ յատուկ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել գիւղերէ եկող ուսանողութեան, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններէ եւ բանակէ ժամանող երիտասարդութեան վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (395)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

— Ըսէք տեսնեմ, ծիրանաւորէն որեւէ լուր ունի՞ք, հարցուց Ֆօւքարի գլուխը վեր վերցնելով: Կատարած փնտռտուք – նիդ որեւէ արդիւնք տուա՞ւ:

— Վսեմաշուք Տէր, միայն նորին աժենապատուութեան գացած տեղը գիտեմ, պատասխանեց Կիտօ Ճէնարօ: Ամէն կողմ լրտեսներ ղրկեցի, բայց ամէնքն ալ ձեռնունայն վերադարձան, որով որեւէ դրական արդիւնք ձեռք չեմ կրցած անցնել, բայց Ձերդ Վսեմութիւնը թոյլ կուտայ անշուշտ որ ենթադրութիւններով հետեւութիւն մը հանեմ:

— Ի՞նչ տեսակ ենթադրութիւն:

— Այնպէս կը կարծեմ թէ ծիրանաւորին սրտին մէջ մէկէն ի մէկ վախ մը մտած է:

— Ի՞նչ, վա՞խ ըսիք: Աս ի՞նչ զարմանալի խօսք է: Մեր Հանրապետութեան ամէնէն բարձր պաշտօնատարը ի՞նչ բանէ կրնայ վախնալ:

— Վսեմաշուք Տէր, պաշտօնատար մը որքան ալ բարձր ըլլայ իբրեւ պաշտօնեայ, դարձեալ մարդ է, պատասխանեց Ճէնարօ յարգանօք խոնարհելով Դուքսին առջեւ: Մարդ մը ո՛ր աստիճան ալ բարձր պաշտօններու հասած ըլլայ, իր անցեալը քրքրելով կարելի է գինքը անհանգիստ ընող պատճառներ երեւան հանել: Անցեալը իր շարաշուք ուրուականները ունի որոնք մեզի հետ գերեզման կ'իջնեն:

— Ո՞վ է տեսնենք ծիրանաւոր պատրիարքին ուրուականը դտա՞ք, կմկմաց Ֆօւքարի խեղդուկ կերպով:

— Այո՛, Վսեմաշուք Տէր, անունը Ռոլան Քանտիանօ է:

Դուքսը ճիգ մը ըրաւ իր սարսուռը ծածկելու համար, բայց չկրցաւ իր գունաթափութիւնը ծածկել: Ոստիկանապետը անոր դեփ դեղին կտրիլը նշմարելով սա մտածումը ունեցաւ.

— Յարմար առենն է, միտքս իրեն հասկցնելու համար ասկէ աղէկ առիթ չեմ կրնար գտնել: Պատրաստուինք եւ տեսարանին յարմար դիմակ մը դնենք: Ողբերգութիւն թէ կատակերգութիւն, ամէն դերի պատրաստ ըլլալու ենք: Կեանքը ի՞նչ է արդէն: Մարդս ամէն դերի պատրաստ ըլլալու է: Կեանքը ի՞նչ է արդէն: Մարդս ամէն դեր կատարելու ընդունակութիւն ունեցող դերասան մըն է:

— Այսինքն այնպէս կը կարծէք թէ Պէմպօ Ռոլանէ՞ն վախցած է:

— Ո՛չ, Տէր իմ, չեմ կարծեր, այլ՝ վստահ եմ, շարունակեց Կիտօ Ճէնարօ: Քանտիանօներու ընտանիքը հարուածող աղէտը Ձերդ Վսեմութեան յիշեցնելու պէտք չեմ տեսներ: Նպատակս այդ հարուածը տուողը յանդիմանել չէ, սա միայն գիտել պիտի տայի թէ վարպետի ձեռքէ ելած հարուած մըն էր ան: Երեւակայեցէ՛ք դուրս, խելքէ միտքէ չանցնելիք աղէտ մը եղաւ ան Քանտիանօներու համար, փլուզում մը, բնաջնջում...: Գէշը հոն է որ Ռոլան ազատեցաւ եւ այսօր ապատ ու ողջ է...:

— Աղէկ, բայց ասկէ ի՞նչ կ'ելլայ:

— Սա թէ այսօր Ռոլան Քանտիանօ ծիրանաւոր Պէմպոյի մահացու թշնամին դարձած է, որովհետեւ Ռոլան եւս ինծի պէս համոզուած է որ ծիրանաւորը եղած է այդ աղէտին հեղինակը: Ես իմ արուեստիս բերմամբ այն համոզումը գոյացած եմ որ Ռոլան այսօր մահու չափ կ'ատէ մեր ամենապատիւ ծիրանաւորը, եւ ծիրանաւորն ալ գիտէ թէ Ռոլան կ'ատէ զինքը: Ահա թէ ինչու Վենետիկի պատրիարքը իր պատրիարքական աթոռէն փախաւ... Ռոլանէ վախ ունենալուն համար...:

— Կը կարծէ՞ք նաեւ թէ ուրիշ անձնաւորութիւններ ալ վախնալու պատճառ մը ունենան, հարցուց Ֆօւքարի ուղղակի ոստիկանապետին աչքերուն մէջ նայելով:

— Ո՛չ, Տէր իմ: Որովհետեւ այն անձնաւորութիւնները որոնց մասին կ'ակնարկէ Ձերդ Վսեմութիւնը, փոթորիկին առջեւ փախչելու որեւէ միտք չունին այս միջոցին, ընդհակառակն, անոնք ձկնկուլներու պէս կուրծք կուտան ծովուն ալիքներուն: Այդ անձնաւորութիւնները, Տէր իմ, եթէ իրենց դիրքերուն վրայ հաստատ մնան ու կուրծք տան, պիտի յաղթեն: Կարծեմ թէ անուններ տալու պէտք պիտի չունենամ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սրբուհի Մըսըրլը, Այրի Տիկին Անահիտ Էվրօվա (Սօֆիա), Տէր եւ Տիկին Վազգէ Տէլչէֆ (Սօֆիա), Այրի Տիկին Իսկուհի Քիւրքճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Զաղըրօֆ (Սօֆիա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հանչէր եւ զաւակը Միհրան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մինաս Պարսամեան եւ զաւակները (Յունաստան) Տէր եւ Տիկին Զըթըքեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ջաքէեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Թագուհի Խաչիկեան եւ զաւակները, Պ. Գեղամ Արապեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Բիօսեան, Արզումանեան, Դաւիթեան, Հազարեան, Էրման, Թորոսեան, Պարսամեան, Թէմինեան, Աչուքեան, Քիւրքճեան, Աճէմեան, Թաթարեան, Տիրատուրեան ընտանիքները կը գուժեն իրենց խիստ սիրեցեալ ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր ու ազգականին՝

ԳԵՂԱՄ ՄԸՍԸՐԼԸԻ

մահը, որ պատահեցաւ 7 Օգոստոս 1977-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Օգոստ. 11, ժամը 14.30ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին եւ թաղումը կը կատարուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարենոյշ Խօլիկեան, Օր. Ազատնի Խօլիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խօլիկեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տիկին Անժէլ Մանասեան եւ զաւակները, Տէր Գարեգին եւ երեցկին Տեկելկիրեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Համբարձումեան եւ զաւակները (Լիոն, Տէսին), Յարութիւնեան ընտանիք, Ազատեան, Սինտերեան, Աճէմեան (Ատտիս - Ապապա) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Օգոստ. 14, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ԽՕԼԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան յանձնախումբը ստացած է Մինաս Թէօլէօլեանէ (Պոսթոն) 50 տոլար եւ Տիկին Արմենուհի Խաչիկեանէ (Ալֆորվիլ) 50 ֆր. այցելութեան առիթով։

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մամասէ, Օր. Սիւզան Մամասէ եւ Տէր եւ Տիկին Ժ. Մամասէ 100ական ֆր. Այրի Տիկին Խուպէսէրեանի մահուան առթիւ, նոյն տխուր առթիւ Տիկին Աննա Խուպէսէրեանէ 300 ֆր. իր մօր յիշատակին։

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով
Մեկնում եւ վերադարձ Փարիզ

Գին՝ 3790 ֆրանք

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 14 Օգոստոս Կիրակի օր ժամը 9.30ին ի յիշատակ Բ. պատերազմի ռմբակոծութեան զոհ Վալանսի հայութեան հոգիներուն համար։

Նոյն օր Աստուածածնայ Տօնի առիթով քառաձայն պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ։

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Երկուշաբթի 15 Օգոստոս պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին։

Եկեղեցական այս զոյգ արարողութիւնները կը կատարէ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 14 Օգոստոս եկեղեցւոյս անւանակոչման, Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ։

Մեներգ եւ երգէոն՝ Օ. Անժէլ Կարապետեան։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել։ Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն։

ՍԷՆ ՈՒԻ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀԱՒԱՔԱԾ ԳՈՒՄԱՐԸ

Պ. Պ. Յովհաննէսեան, Պապուչեան 50*ական, Պ. Կարապետ Քօքայեան 300, Պ. Պ. Պօղոս Յովսեփեան, Ստեփան Մինասեան ընտանիք, Յակոբ Քէօնճեան, Մ. Դանիէլեան 200ական, Պ. Միհրան Նաղաշեան, Մի Ոմն (Թուլօն), Տէր եւ Տիկին Առաքելեան, Պ. Պ. Գ. Գալուստեան, Պ. Մանոյեան, Պօղուքեան, Ժամկոչեան, Մարտօ Ժամկոչեան, Բիւզանդ Մարգարեան, Նազարէթ Մարկոսեան, Յակոբ Քօրայճեան, Լեւոն Քէլէշեան, Ճանիկ Էնէսեան, Ալպեր Մարլասեան, Յովսեփեան, Օննիկ Քէօնճեան, 100ական, Պ. Պ. Գրիգոր Փիլիկեան, Ստեփան Առաքեան, Լեւոն Լեւոնեան, Պօղոս Գույումճեան, Ա. Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Առաքելեան Ռոպէր, Պ. Հայկ Քիւրքճեան, Տիկին Արաքսի Եազմուրեան, Տէր եւ Տիկին Աւաւեան, Պրն. Պ. Հայթայեան, Շուշանեան, Տէր եւ Տիկին Քարաքաշեան, Պ. Գառնիկ Պօղուքեան, Մուրատեան, Պ. Պ. Պէրպէրեան, Գօգօ Ժամկոչեան, Արտաշ Պըզօհան, Յովսեփ Ինճեան, Կարապետ Զօկամճեան, Սուրէն Սիմօնեան, Ստեփան Աւագեան, Չիլինկիրեան, Տիկին Տալիտա Համբարձումեան, Պ. Պ. Գետերլեան, Եմենեճեան 50ական, Տիկին Վարդանոյշ Նորհատեան, Պ. Պ. Ռոպէր Շէլէլէքեան, Ռոպէր Շէլէլէքեան 30ական, Մի Ոմն, Պ. Պարոնեան, Տիկին Մարկոսեան, Ժ. Եազմաճեան, Պ. Սարգիս Կարապետեան, Տիկ. Մարկոսեան 20ական, Պ. Միքայէլեան 25 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 14 Օգոստոս, տօն է վերափոխման Աստուածածնի։

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական պատարագ։

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին. պատարագ՝ ժամը 10ին։

Երկուշաբթի, 15 Օգոստոս յիշատակ է մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը Հայ հասարակութեան կը հաղորդէ որ Շաբաթ 13 Օգոստոս Աստուածածնայ տօնին առթիւ խաղողօրհնէք եւ մատաղ տեղի կ'ունենայ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ ժամը 10ին։

ԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով 14 Օգոստոսին Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք։

Կը պարարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 պատարագ 10 քարոզ 11 խաղողօրհնէք 11.30։

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, Օգոստ. 15 Երկուշաբթի, Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 ռիւ Լըտրիւ – Ռոլէն։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ Օգոստոս 14ին Կիրակի օր պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն։

ՍԷՆ-ԺԵՌՈՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Սէնժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ 14 Օգոստոս Կիրակի օր։

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

ՍԷՆ ԼՈՒ -– Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 14 Օգոստոս ,պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին։

×

Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 22ին, Շաբաթ ժամը 8.30ին Սալ Տըլպիւսիի մէջ։

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայգապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին։

Dr. Yves TERNON
sur France-Culture

Երկուշաբթի, Օգոստ. 15ին, ՖրանսՔիւլթիւրի վրայ, առաւօտեան ժամը 7էն 8 փառալեյ յայտագրի ընթացքին, Տոքթ. Իվ Թերնոն կը խօսի հայկ. ցեղասպանութեան մասին, իր գրքին հրատարակութեան առթիւ։

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Վարչութիւնը ուրախութիւնն ունի ծանուցանելու իր կեդրոնին նորակառոյց մատրան մօտալուտ օծումը,

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երեկոյեան ժամը 16ին

Foyer Arménien de Jeunes Filles
3, Rue Guy — 69003 LYON

Le foyer arménien pour jeunes filles est dirigé par les religieuses arméniennes de l'Immaculée Conception.

Il reçoit des jeunes filles de France et de l'étranger désirant poursuivre des études secondaires ou obtenir différents diplômes et licences.

Situé au centre de LYON, il se trouve à proximité des universités, des facultés et des Beaux Arts.

Il ouvrira ses portes le :
10 SEPTEMBRE 1977

Pour les inscriptions et pour tous renseignements, s'adresser à :
Sœur Rose Candide MICHAELIAN
38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐԸ

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը ուրախութեամբ կը ծանուցանեն, Ֆրանսայի եւ օտարաշխարհ ազգայիններուն, մօտալուտ բացումը հայկական օճախի մը այն հայ օրիորդներուն համար որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել։

«Հայրենի Կտուրը» իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ։

Բացումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 10ին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
19 Août	01 Septembre
02 Septembre	15 Septembre
16 Septembre	29 Septembre
30 Septembre	13 Octobre

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 50 89 12

Org. Lic. 97

— ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ — ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՒԹԷՆ

Կիրակի, Օգոստ. 14, ամբողջ օրը, ղաշտահանդէս եւ խաղողօրհնէք Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը։

Հեռաձայն՝ (82) 33-05-61

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
11
JEUDI
11 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար · 200 Ֆ	Վեցամսեայ	110 Ֆ ·
Արտասահման	Տար · 230 Ֆ ·	Հատը	1 Ֆ · 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·919
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.919

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ Ո՛Չ Կ'ԸՍԷ

ՎԷՆՍԻ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Մինչ Վէնս լաւատես էր, որ կրցած էր որոշ զիջումներ ձեռք ձգել Պաղեստին- ցիներէն, Իսրայէլ ժամանումէն անմի - ջապէս ետք, կը հաստատէր թէ անտեղի էր այդ լաւատեսութիւնը քանի Մենախեմ Պեկին անզիջող դիրք կը բռնէ: Արդա- րեւ, Իսրայէլի նախարարապետը չուզեր սել իսկ պաղեստինեան մասնակցութեան մը մասին ժընեւի ժողովին եւ ոչ ալ պա- ղեստինեան Պետութեան մը մասին:

ՄԱԿը, ինչպէս գրած էինք ընդունած էր 1967 Նոյեմբեր 22ի ՄԱԿի թիւ 242 բանաձեւը, կարգ մը վերապահութիւն - ներով: Այդ բանաձեւը, որ կը հրահան- գէր Իսրայէլի պարպել, գրաւած բոլոր հողերը, պարզ է մեռեալ տառ մնաց, ինչպէս ՄԱԿի շատ մը ուրիշ բանաձե - ւեր, որոնք կը մխիթարեն հաւանաբար առրագրողները եւ՝ այդքան: Բայց նոյն բանաձեւը կը ճշդէ որ Իսրայէլ («շրջանի իւրաքանչիւր պետութիւն») պէտք է ապ- րի ապահով սահմաններու մէջ: Ինչ որ սակայն անընդունելի կը մնար ՊԱԿի հա- մար, բանաձեւին այն կէտն է որ կը նա- խատեսէ «արդար կարգադրութիւն մը իրագործել գաղթականներու հարցին», ինչ որ պաղեստինեան հարցը կը սահ - մանափակէ միայն գաղթականի հար - ցի մը մէջ: ՊԱԿի բանբերը ճշդած է ան- շուշտ որ վերոյիշեալ բանաձեւին ըն - դունումը իրենց կողմէ երբեւ հիմ ժը - նեւի ժողովին, երբեք չի նշանակեր որ ՊԱԿը ճանչցած կ'ըլլայ Իսրայէլը: Բան - բերը՝ Մահմուտ Լապատի աւելցուցած է. «Զենք ուզեր արգելք մը ըլլալ խաղաղու- թեան: Կ'ուզենք ճկուն ըլլալ բայց ոչ ի վնաս մեր օրինաւոր իրաւունքներուն, մեր հայրենիքին համար: Ժընեւ չենք եր- թար մեր բոլոր խաղաթուղթերը բացած: Մեզի համար, Իսրայէլի վերջնական ճա- նաչումը կրնայ ըլլալ միայն շատ երկար եւ բարդ բանակցութիւններէ ետք»:

Բայց Իսրայէլ, ընդհակառակն կը կարծրացնէ իր դիրքը եւ Արտաքին Նա - խարար՝ Մոշէ Տայեան շատ յստակ կեր- պով պարզած է Իսրայէլի դիրքը Նախա- բարին.— «Զենք հանդուրժեր իսկ հին սահմաններուն վերադառնալու գաղա - փարին: Զենք ընդունիր պաղեստինեան հայրենիքի կամ ինքնութեան որեւէ գա- ղափար եւ կը խորհիմ թէ ուրիշ բաներ ալ կան որոնց նոյն ձեւով չենք նայիր Ամերիկացիներուն հետ»:

Ի վերջոյ այլեւս պարզ կը դառնայ, որ իրաց այս կացութեան մէջ, Ժընեւի մէջ ոչ մէկ ժողով կրնայ գումարուիլ Հոկ- տեմբերին:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

—o—

Երեքշաբթի երեկոյ, Մոնտ լոյս ըն - ծայած էր համաձայնագրի նախագիծ մը, որ կը վերաբերի ազգ· պաշտպանու - թեան եւ որ ձեռք ձգուած է Ձախի ժո- ղովին Յուլիս 28ի նիստին: Ծանօթ է, որ Ձախի երեք հոսանքները քանի մը շա- բաթ է նստած են այժմէականացնելու հա- մար Հասարակաց Ծրագիրը: Արդ, Զո - րեքշաբթի առտու, Իւմանիթէի մէջ, Շառլ Ֆիթերման, որ կը գլխաւորէ հա- մայնավար պատուիրակութիւնը «Անպար- կեշտ ռազմավարութիւն մը» խորագրին տակ շատ խիստ կերպով կը դատապար - տէ նախ Մոնտի խմբագրութիւնը, ապա իր երկու «ընկերակիցները» որոնք այս հրապարակումով արդեօ՞ք կ'ուզեն Մոնտի մեղսակցութեամբ անելի մէջ դնել բա - նակցութիւնները: Մոնտի հրապարակած փաստաթուղթին համաձայն համայնա - վար կուսակցութիւնը կարգ մը զիջում- ներ ըրած է մինչ Իւմանիթէի յօդուածա- գիրը կ'ըսէ որ վերջնական ոչ մէկ բա - նաձեւ կայ ներկայիս եւ վիճաբանութիւն- ները կը շարունակուին:

Քանի մը տողով

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ - ԻՐԼԱՆՏԱ պատերազ- մական վիճակի մէջ էր Զորեքշաբթի առ- աուընէ իսկ, Էլիզապէթի ժամանումէն քանի մը ժամ առաջ: Ընդհանուր ձեւով շատ «խելացի» գործ մը չի նկատուիր Մեծն - Բրիտանիոյ Թագուհիին այս այ- ցելութիւնը, որ միայն գրգռութեան ձեւ կ'առնէ, երկրին մթնոլորտին մէջ: 32 հա- զար բրիտանացի զինուոր, թռաններ եւ հազարումէկ միջոցներ ձեռք առնուած են պաշտպանելու համար Թագուհին: Բայց չի թուիր որ կաթողիկէ Իրլանտացիները մահափորձ կատարեն (թէեւ միշտ «ջղա- գրգիռ» մը կրնայ ըլլալ) Էլիզապէթի դէմ, միջադէպեր ու բախումներ կրնան սա- կայն աւելորդ զոհերու թիւը աւելցնել:

ԱԼԷՆ ՓԷՅՐԸՖԻԹ, որ Ֆրանսան կը ներկայացնէր Մակարիոսի յուղարկաւո - րութեան, Կիպրոսէն մեկնելէ առաջ յայ- տարարած է Թուրքերու «բռնի ուժով» կատարած արարքներուն համար եւ նոյն ձեւով կատարուող փորձերուն վերաբա- նալու համար Ֆամակուսթայի յունական մասը: Շեշտած է.— «Նման արարքներ չեն օժանդակեր կարգադրելու Կիպրոսի հարցը, աւելի կը դժուարացնեն կղզիին կացութեան կարգաւորումը եւ յարաբե- րութիւնները երկու համայնքներուն մի - ջեւ»:

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, առջի օր կրկին հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է Պաղեստինցիներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ: Ըստ ՊԱԿի քրիստոնեայ ուժերը փորձած են բայց չեն կրցած գրաւել Եա- րին գիւղը, իսրայելեան սահմանէն ոչ շատ հեռու:

ՊՈՒԱ-ՏԸ ՊՈՒԼՈՆԵԻ մէջ իր տեսակին մէջ աննախընթաց առեւանգում մը կա- տարուած է առջի օր երբ 4 - 5 ծպտուած չարագործներ կ'առեւանգեն դրամատան տէր՝ Մալէր: Բայց ամէն ինչ շուտ կը կարգադրուի քանի առեւանգողները այլ պատճառներով հսկողութեան տակ էին եւ հետապնդումի կ'ենթարկուին անմիջա - պէս: 3 ժամ յետոյ մարդը կ'ազատի ու կը ձերբակալուին Էլի Քոհէն, Ժան Բեհ- լիվանեան 45 տարեկան, Ռենոզա, Սան - սալոն, Կրացեր, 2 Թորթոզա, Կէճ:

ՄՈՍԿՈՒԱ բաւական մտահոգ է այն շը- փումներէն զորս Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը ունի ամերիկացի դիւա- նագէտներուհետ: Այս ձեւով Կրեմլինը առիթ կը գտնէ աւելի սաստկացնելու իր արշաւը Սանթիակօ Քարիոյի դէմ: Մատ- ըիտի մէջ կը հերքեն թէ Քարիյօ տե - սակցութեան որեւէ ծրագիր ունենայ ա- մերիկացի դեսպանին հետ, ոչ ալ Ուա - շինկթըն երթալու նպատակ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ ՕԳՈՍՏ· 2 - 4)

ՕՓԵՐԱՅԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԻՆ ՆՈՐ ՇԷՆՔԸ

Երեւանի պետական երաժշտանոցին ա- ռընթեր գործող օփերայի արուեստա - նոցը օժտուեցաւ նոր շէնքով մը: Տունը ունի 400 աթոռով սրահ, փորձերու եւ յարդարանքներու սենեակներ, ճեմա - սրահ:

Տան մէջ տեղի պիտի ունենան հա - մերգներ, պետական քննութիւններ, ատուդումի սահմանուած երեկոյթներ, ինչպէս նաեւ ուսանողներու միջոցով օ- փերայի ներկայացումներ:

×

Ակադ· Ա· ՂԱՐԻԲԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ԴՊՐՈՑ

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուր- դին որոշումով, Արտաշատ շրջանի Այգե- զարդ գիւղին դպրոցը վերամկրտուեցաւ Ակադեմական Արարատ Ղարիբեանի ա - նունով: Ակադեմականը այդ գիւղը ծնած եւ այդ միջնակարգ դպրոցը յաճախած է:

×

ԱԼԺԵՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՑՑԸ

Քանի մը օրով պաշտօնական այցելու- թիւնով Հայաստան գտնուեցան Ալժերիոյ պաշտօնական կուսակցութեան՝ Ազատա- գրութեան Ազգ· Ճակատի պատասխանա- տուներ, Մոհամմէտ Կելաշիի գլխաւո - րութեամբ:

Այցելութեան ընթացքին ծանօթացան Երեւանի տեսարժան վայրերուն, Մատե- նադարանի ձեռագիրներուն եւայլն: Գա- ցին նաեւ Թալին եւ Սեւան:

×

ՀԱՅ ԾԱՆՐԱԲԱՐՁԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Լենինականցի Եուրի Վարդանեան Փեշ- տայի մէջ յաղթական հանդիսացաւ կէս- ծանրութեան ճիւղին մէջ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի ազգային խումբերու մրցու- մին ընթացքին:

Բարձրացուց 152,5 քիլօ ծանրաձող, իսկ հրելու ճիւղին մէջ 190 քիլոյի ար- դիւնք ապահովեց: Երկամարտի մէջ Վար- դանեանի մրցանիշն եղաւ 342,5 քիլօ:

×

ՃԱՏՐԱԿ

Համաշխարհային 21րդ ուսանողական ողիմպիականին, Խորհ· Միութեան հա - ւաքականին մաս պիտի կազմէ միջազ - գային գրոսմայստեր Ռաֆայէլ Վահան- եան: Աշխարհի պատանեկան մրցումնե - րուն մէջ ախոյեան հանդիսացած է, իսկ 1974ին Խորհ· Միութեան:

×

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԱՇԽԱՐՀ ՄԸ

Եօթանասուն փիղ իրենց ուղեկիցներով կ'անցնին... տասը միլիմեթր երկարու - թեամբ մարդու մազէ պատրաստուած կամուրջին վրայէն: Հէքեաթ մըն է ասի- կա, որ վերջ կը գտնէ, երբ մարդ իր աչ- քը կը հեռացնէ մանրադիտակէն: Ասիկա Եդուարդ Ղազարեանի վերջին աշխա - տանքներէն մէկն է: Ցուցադրութեան դըր- ւած է Դիլիջանի գաւառական թանգա - րանը: 17 ցուցանմուշներուն համար լուց- կիի տուփը շատ մեծ պիտի գար: Միայն մանրադիտակով կարելի է թափանցել հե- ղինակին հրաշագործ աշխարհը՝ միջնա - դարեան ականաւոր փիլիսոփայ բանաս - տեղծներու, գիտնականներու եւ երգա - հաններու 62 դիմանկարներու պատկերա- սրահը: Ասոնք վեց միլիմեթր մազի վրայ կատարուած իւղաներկ նկարներ են: Այլ յօրինումով մը, վարպետը մարդու մա- զին ներսը «շինած» է մարզադաշտ մը, ոտնագնդակի մրցումով մը: Մարզիկ - ները պատկերացուած են արժէքաւոր քարերու փոշիի կէտերով:

×

ՆՈՐ ԵՌԱՆԿԱՐ ՄԸ

Սարգիս Մուրադեան եռանկար մը գը- ծած է՝ «Սարդարապատի ճակատամար- տը» անունով: Ասիկա կը նկատէ իր լա- ւագոյն ստեղծագործութիւններէն մէկը:

Նկարիչը, որ վերջերս դափնեկիր դար- ձած է, ցայսօր ստեղծագործած է աւելի քան 500 նկարներ՝ բանուորներու, գիւ - ղացիներու, գիտութեան եւ մշակոյթի գործիչներու դիմանկարներ, նկարազար- դած է դասական գրողներու աշխատու- թիւնները:

Ստեղծագործութիւններէն շատերը այ- ժմ մաս կը կազմեն Տրետեակեան պատ- կերասրահին, Մոսկուայի արեւելեան ժո- ղովուրդներու արուեստներու թանգարա- նին, Հայաստանի եւ Խորհ· Միութեան այլ պատկերասրահներու մնայուն նկատ- ւած եւ ցուցադրութեան դրուած նկար - ներուն:

×

ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ

Ղափանի շրջանի Բեխ գիւղէն 1941 - 1945ին ռազմաճակատ մեկնած են 90 զին- ուորագրեալներ: Ասոնցմէ 40ը ետ չեն վե- րադարձած: Ասոնց յիշատակին յուշար - ձան մը շինած են համագիւղացիները:

×

ՀԱՅԿ· ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ ՕՍԵԹԱՅԻ ՄԷՋ

Հիւսիս - Օսեթական ինքնավար Հան - րապետութեան մայրաքաղաքին՝ Օրջոնի- կիձէ, տեղի ունեցած են հայկական հա- մանուագի օրերը՝ մասնակցութեամբ հայ երգահաններու, գլխաւորութեամբ Հա - յաստանի երգահաններու միութեան նա - խագահ Է· Միրզոյեանի:

Երկու համերգներու ընթացքին տեղա- կան համանուագի խումբը նուագած է Է· Միրզոյեանի «Տօնական նախերգանք»- էն եւ Գ· Հախինեանի «Մխիթար» բե - մապարէն, ինչպէս նաեւ Էդ· Բաղդասար- եանի Ջութակի եւ նուագախումբի «Ռափ- սոտին», Ռ· Դաւթեանի «Ֆանթաստիկ պատկերները»: Նուագած են նոյնպէս հա- տուածներ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն:

Պաշտօնական ընդունելութեան արժա - նացած են Հայաստանի երաժիշտներու պատուիրակները:

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջինը եղաւ Մարկոս Աւետարանիչը՝ որ գրեց իր Աւետարանը 65 Թուականներուն, գոհացում տալու համար յունա – հռոմէական հեթանոսութենէ դարձած քրիստոնեայ հասարակութեան պահանջքին, որոնք կը փափաքէին գիտնալ իրենց հաւատացած Յիսուսի կեանքին, վարդապետութեան, Յարութեան մասին, եւլն.: Աւետարանը կը սկսի Յովհաննէս Մկրտիչի մկրտութենէն: Ոչ մէկ խօսք Յիսուսի ծննդեան մասին: Յետոյ Մատթէոս գրեց իր Աւետարանը 68 – 70 Թուականներուն միջեւ: Ասիկա կը խօսի Քրիստոսի ծննդեան մասին միայն Յովսէփի կողմէն դիտուած: Երրորդը պիտի ըլլար Ղուկաս Աւետարանիչը, որ գրեց իր Աւետարանը 70 – 75 Թուականներուն միջեւ, ուր լայնօրէն նկարագրեց Յիսուսի ծնընդեան դէպքերը Ս. Կոյսին կողմէ ներկայացուած: Իսկ 95 Թուականներուն, Յովհաննէս Աւետարանիչ գրելով իր Աւետարանը, տեսակ մը պիտի ամբողջացնէր նախորդները: Եւ պիտի շեշտէր. «Եւ ուրիշ շատ բաներ ալ կան, զորոնք Յիսուս ըրաւ, որոնք եթէ մէկիկ մէկիկ գրուած ըլլային՝ կարծեմ թէ աշխարհս ալ բաւական պիտի չըլլար պարունակելու այն գիրքերը՝ որ գրուած ըլլային» (Յովհ. ԻԱ 25):

Ուրեմն չորս Աւետարանիչները քիչ բան պատմած են մեր Տիրոջ մասին: Ինչպէս ըսի, սկզբնական շրջանին բոլոր պատմութիւնները, պատգամները միայն բերանացի աւանդուեցան երկար ժամանակ. այսպէս անգիր կերպով սերունդէ սերունդ փոխանցուեցան մինչեւ որ օր մը գիր առնուեցան եւ կոչուեցան «աւանդութիւն»: Ուրեմն աւանդութեան սկիզբը առաքելական ծագում ունի, այս է ամէնէն կարեւորը անշուշտ: «Եւ որպէս աւանդեցի ձեզ, աւանդութիւնս ունիցիք» (Ա Կորնթ. ԺԱ 2): Թարգ. «Ինչպէս աւանդեցի ձեզի, աւանդութիւնը կը պահէք»: «Եւ ուրիշ բաներ ձեզի եկած ատենս պիտի պատուիրեմ» (Ա Կորնթ. ԺԱ 34): Ինչ որ կը նշանակէ՝ որ Առաքեալին քարոզած ճշմարտութիւնը, իր պատուիրած սովորոյթները կամ օրէնքները միայն գրուած չեն, այլ շատ բան «պատուիրած» է, այսինքն աւանդած է, որոնք սակայն չեն գրուած: Ուրիշ առթիւ ալ, Յովհաննէս առաքեալը կը գրէ. «Շատ բան ունէի ձեզի գրելու, բայց չուզեցի թուղթով ու մելանով գրել, վասնզի յոյս ունիմ, որ ձեզի գամ, եւ բերան առ բերան խօսիմ» (Բ Յովհ. 12): Ուրիշ տեղ մը նաեւ. «Եւ երբ այս թուղթը ձեր մէջ կարդացուի, ապա Լաւոդիկեցւոց եկեղեցւոյ մէջ ալ կարդալ տուէք, եւ դուք ալ Լաւոդիկեայէ եկած թուղթ կարդացէք» (Կող. Դ 16): Այսպէս պատուէր կուտայ Պօղոս առաքեալ՝ Կողոսացիներուն: Դժբախտաբար, սակայն, Լաւոդիկեցւոց յիշեալ այս թուղթը մեզի չէ հասած, չենք գիտեր որ Առաքեալը ինչե՛ր գրած կամ աւանդած պիտի ըլլար մեզի: Այս բոլորը կը փաստեն՝ թէ առաքեալները իրենց գրածներէն զատ շատ բաներ աւանդած են Եկեղեցիին, որ պահած եւ իր կարգին աւանդած է գալիք եկող սերունդներուն: Ասոնցմէ օրինակ մը. «Երանելի է տալը՝ քան թէ առնելը» (Գործ. Ի 35): Յիսուս ըսած էր այս երանութիւնը, որ սակայն Աւետարաններուն մէջ չէ յիշուած, այլ Պօղոս առաքեալ միայն կը յիշէ առիթով մը: Թերեւս ասոր նման շատ մը պատգամներ, ճշմարտութիւններ կային, որոնք բերանացի կը գործածուէին քարոզի ընթացքին. դժբախտաբար, սակայն, գիր չեն առնուած: Բարեբախտաբար այս վերոյիշեալ երանութիւնը Պօղոս առաքեալէն յիշուած ըլլալով, վաւերական կը դառնայ, թէ ոչ խօսքը, աւանդութիւն է ըսելով՝ պիտի չընդունէին կարգ մը Եկեղեցիներ:

Ահա այս աւանդութիւնն է որ մեզի կը սորվեցնէ Աստուածամօր վերափոխման ճշմարտութիւնը: Եթէ երբեք Աստուածամայրը երկինք վերափոխուած չըլլար, ինչո՞ւ առաքեալները սկզբնական շրջանին սուտ եւ մանաւանդ «հակասուրբ – գրային» պատմութիւնները պիտի հնարէին ժողովուրդին մէջ, անոնք ալ իրենց կարգին այս աւանդութիւնը յաջորդ սերունդին պիտի աւանդէին՝ եթէ հիմ կամ ճշմարտութիւն չունենար: Եւ ասոնք պարզապէս սուտ վկաներ պիտի ըլլային՝ հաստատելով թէ Քրիստոս իր Մայրը երկինք վերափոխած էր: Հոս կրնանք պատշաճեցնել Պօղոս առաքեալի բերած փաստը Քրիստոսի Յարութեան վկաներուն մասին (Ա Կորնթ. ԺԵ 15), որ շատ կը յարմարի մեր պաշտպանած թէզին հետ:

Ասկէ զատ, այս վերափոխման վարդապետութիւնը «հակասուրբգրային» կոչուած է, ըսի կարգ մը Եկեղեցիներու կողմէ: Սակայն ի՛նչպէս ասիկա հակասուրբգրային կրնայ ըլլալ, քանի որ հին ուխտին մէջ արդէն ունինք երեք անձեր, որոնք արդէն երկինք վերափոխուած էին: Այսպէս. «Հաւատքով Ենովք երկրէ փոխադրուեցաւ որպէսզի մահ չտեսնէ. եւ տեղ մը չէր գտնուեր, վասնզի Աստուած փոխադրեց զայն. քանզի անոր փոխադրուելէն առաջ վկայուեցաւ թէ Աստուծոյ հաճելի էր» (Եբր. Ե 24): Ապա Եղիա մարգարէին հրեղէն կառքերով երկինք փոխադրուիլը (Դ Թագ. Բ 11–12): Վերջապէս Մովսէս մարգարէին մահը եւ երկինք փոխադրուիլը: «Մինչեւ այսօր Մովսէսի գերեզմանը մարդ չգտաւ» (Բ Օրց. Լ Դ 8): Յուդա առաքեալն է որ կ'ամբողջացնէ զայն. «Բայց Միքայէլ հրեշտակապետը երբ Սատանայի դէմ դընելով Մովսէսի մարմնի համար կը վիճէր...» (Յուդ. 9):

Այս համարով ի յայտ կուգայ մեզի դարերու ընթացքին պահուած աւանդութիւն մըն ալ: Մովսէսի կեանքի եւ գործունէութեան մասին հնգամատեանի չորս գիրքերը (Ելից, Ղեւտ., Թուոց, Բ Օրց.), որոնք երկարօրէն եւ մանրամասնօրէն գրած են. այս համարը, սակայն, չի գտնուիր ոչ մէկ տեղ: Ուրեմն Յուդա առաքեալ այս խրոզութիւնը կը քաղէ դարերու ընթացքին հասած բերանացի աւանդութենէն:

Այս վերի օրինակներով կը տեսնենք թէ Քրիստոսի մայր ըլլալը հարկաւոր չէ անպայման երկինք վերափոխման համար: Ինչպէս Ենովքի համար կը կարդանք. «Աստուծոյ հաճելի էր», «Աստուծոյ հետ քալեց». այսքան միայն: Իսկ Աստուածամօր համար՝ Աստուծոյ մայր եղած ըլլալը՝ բաւական է կարծեմ, ա՛լ ուրիշ բան գրուելու հարկ չկայ: Եւ վերջապէս՝ «Վասնզի ո՞վ գիտցաւ Տիրոջ միտքը, կամ ո՞վ անոր խորհրդակից եղաւ» (Հռոմ. ԺԱ 34):

ՎԱԶԳԷՆ ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Թրքական գիւղի մը մէջ ապաստան գըտած, գոյութիւննիս քարշ կուտայինք որպէս Թուրք: Կէսօրէ եաք մըն էր, դուռը զարնուեցաւ, կ'երթամ բանալու: Հայ կին մըն է: Վեց կամ եօթը ամսուան երախան գրկած, եկած է Թուրք աղային օգնութիւն խնդրելու ոչ թէ իրեն՝ այլ զաւկին համար: Եկած է այն յոյսով, որ աքսորի նախօրեակին, Թուրք աղա կոչուածը՝ իր տունն էր կանչած, իր ունեցած ամբողջ կարասիները, զարդեղէն կամ դոհարեղէն, արջառը, եւայլն իրեն յանձնելու համար, պատուոյ խոստումն առնելով, որ «եթէ փոթորիկը անցնի եւ դուք տուն վերադառնաք ձեզի կը վերադարձնեմ ինչ որ ձեզմէ առած եմ»:

Հայ կինը աքսորէն ողջ էր մնացած, եւ աղային պատուոյ խօսքին վստահելով եկած էր անոր դուռը բախելու, իր զաւկին համար օգնութիւն մը առնելու յոյսով:

Դառնացած սրտով եւ ընկճուած երեւոյթով, կը նայիմ այդ կնոջ եւ իր երախային: Մայրը լաթի մը մէջ՝ քանի մը թութ սեղմելով, երախային բերանն է դըրած, որ ագահօրէն կը ծծէ, մերթ ինծի՝ մերթ մօրը նայելով:

Մինչ այդ աղային տղան յայտնուեցաւ. 30 տարեկանի մօտ՝ հսկայ մը: Կընոջը՝ հող դառնալուն պատճառը հարցուց: Խեղճ կինը ըսաւ այն՝ ինչ որ մենք ըսինք: Թուրքին երեսին ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ: Չեմ գիտեր ինչո՞ւ գիւղային արտայայտութիւն մը նշմարեցի այդ ժպիտին մէջ: Առաւ երախան թեւերուն մէջ, սկսաւ բաներ մը խօսիլ եւ օրօրել այնպէս ինչպէս մայր մը զաւակը գրկած կը խօսի եւ կը զուարճացնէ զորովագին շարժումներով: Անմեղ եւ ուժասպառ դէմքին վրայ փոքր ժպիտ մը երեւցաւ: Մայրն ալ նոյնպէս ուրախացաւ, երախտագիտական զգացումով տարուած, կը նայի Թուրքին, որ երախան կ'օրօրէր թեւերուն մէջ: Այս շարժումը կրկնուեցաւ քանի մը անգամ ապա երախան նորէն վերցուց:

Չեմ գիտեր ինչպէս բացատրել, բնազդաբար այդ րոպէին, աչքերս հանդիպեցան Թուրքին աչքերուն, որոնք վայրի գազանի նայուածքի կը նմանէին: Այս անգամ, երախան, փոխանակ թեւերուն մէջ պահելու, ամբողջ ուժովը նետեց 4 – 5 մեթր հեռաւորութեան վրայ, քանի մը գարշելի հայհոյանքներ ալ շպրտելով խեղճ մօրը երեսին:

Մայրը խելայեղ վազեց զաւկին վրայ «վա՜խ զաւակս ճչալով», եւ սկսաւ հեկեկալ: — Քեզի չարիք մը չըրի, թող բան չտայիր: Եւ անհասկնալի բառերով, զաւակը ուժով սեղմած թեւերուն մէջ, երախային ճակատը, երեսները կը համբուրէր, երախային կեանք տալ կ'ուզէր: Բայց, բայց... ուշ էր:

×

Դառնացած սրտով այս դէպքը պատմեցի այն բժիշկներուն, որոնք զիս կանչած էին որպէս թարգման՝ վիրաւորուած Թուրք բանուորի մը համար: Բժիշկները շատ բան գիտէին 1915ի Թրքական վայրագութիւններու մասին: Բայց ականատեսի վկայութենէն հետաքրքրուած, սկսան զանազան հարցումներ ընել, որոնց կը պատասխանեմ հակիրճ կերպով.– Հրեշածին Թալէաթէն՝ մինչեւ յետին հովիւին կատարած քաջագործութիւնները: Կը թողում Թուրքը բժիշկներուն մօտ եւ կը վերադառնամ գործիս:

Երիտասարդ Նուպարեան մը մօտեցաւ ինծի: Ծանօթ մեր ողբերգութեան՝ ուզեց մխիթարել զիս: «Մենք լաւ կը ճանչնանք Թուրքերը», եւ պատմեց այն խժդուժութիւնները որոնց զոհ գացած են իրենք 150 տարի առաջ: Ու երկար պատմեց Թուրքերու կատարած վայրագութիւններու, թալան ու կողոպուտներու մասին: 150 տարի է անցեր, սերունդներ են փոխուած, բայց Նուպարեանները չեն մոռցած անցեալի դառն պատմութիւնը, որուն վըրայ Թրքական սեւ դրոշմ է կնքուած: Երիտասարդ Նուպարեանի խօսքերն առիթ տուին անգամ մը եւս, որ անդրադառնամ Ահմէտ Վէֆայի անգլերէն լեզուով գըրքոյկին, եւ որ «Յառաջ» Փետրուար 27,

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Ա.

— Լերան արջը ո՞վ է, էֆէնտի, հարցուց քմծիծաղով մը եպիսկոպոսը, որ բան մը չէր հասկցած:

Ա՛յ հեռու կարգէն, սա ասօրուան դարբիլը:

— Տէր Յուսիկ հա՜յրը կը հարցնէք, էֆէնտի, ընդդիմաբանեց եպիսկոպոսը, շեշտին մէջ արտայայտելով դժգոհութիւնը, զոր կը զգար Աստուծոյ պաշտօնէին նկատմամբ անհարկի լեզուի մը դէմ: Ու շարունակեց. Երեք օր է:

Ո՞վ դրկեց:

— Ով պիտի դրկէր որ, Պատրիարքարանէն յանձնարարագրով եկաւ, միւս պանդուխտը արդէն գացած ըլլալուն:

— Էհ, ալ ասանկ տեղն հոս դրկելիք ուրիշ մարդ չգտա՞ն:

— Ի՞նչ կայ, էֆէնտիմ, ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ ըրաւ, հարցապնդեց եպիսկոպոսը ակներեւ սրտնեղութեամբ:

— Ի՞նչ կայ մի, ի՞նչ եղաւ մի, ի՞նչ ըրաւ մի: Ինծի՞ կը հարցնէք, սրբազան: «Ականջս ունին եւ ոչ լսեն. աչս ունին ոչ տեսանեն»:

— Ինչ որ կայ, կ'աղաչեմ պարզօրէն ըսէք, էֆէնտի, խնդրեց եպիսկոպոսը: Այս քահանային նկատմամբ եթէ առաջուց բան մը գիտէք այդ ուրիշ խնդիր է:

Պզտիկ ազնուաշուք մը, որուն աչքը պատուհանն էր, այդ րոպէին նշմարելով պանդուխտը որ խնդրակատարէն կ'ելլէր, էֆէնտիին իմացուց:

Ներս կանչեցէք, հրամայեց էֆէնտին:

Հայաստանցի տէրտէրը եպիսկոպոսին առջեւը խոնարհութիւն ըրաւ, ու ներկաները համահաւասար «ողջոյն»ով մը բարեւելէ յետոյ, ոտքի վրայ մնաց: Էֆէնտին նստիլ հրամայեց: Տէրտէրը չլսելու զարկաւ: Ոտքի վրայ կեցած էր ի յանդիմանս եպիսկոպոսին եւ ոչ թէ աշխարհականի մը: Դիրքի փոփոխութեան հրամանը նուիրապետական բարձունքէն կը սպասէր: Պարտաճանաչ մեծարանքի այս համարձակ արտայայտութիւնը զարկին վրայ հրաւիրեց եպիսկոպոսի բարեացակամ տրամադրութիւնը:

– Նստէ, տէր հայր, նստէ, հրամայեց զուսպ ձայնով:

Տէրտէրը սրբազանին առջեւ խոնարհելով նստաւ: Քանի մը վայրկեանի լռութենէ յետոյ, էֆէնտին.

— Հրամանքդ ո՞ր տեղէն ես, տէրտէր, հարցուց, հատիկ հատիկ արտասանելով իւրաքանչիւր վանկ:

— Տոմուզ գեղէն, պատասխանեց տէր Յուսիկ, առանց «ծառայ եմ, էֆէնտի» նախաբանին՝ որ պանդուխտներուն բերանը պարտաւորիչ էր:

— Տոմուզ գեղէ՞ն հըմ, մրթմրթաց էֆէնտին քթին տակէն: Ու բարձրաձայն.

— Է, հոս ալ գիտե՞ս ուր է:

— Սթանպօլ չէ՞:

— Հա՛, աս ալ գիտես եղեր: Աղէ՛կ աղէկ: Է, Հասան փաշան ալ գիտե՞ս ով է:

Ուսերը վեր թօթվելով, երեսը պատին դարձուցած, պանդուխտը արհամարհանքով մը մռմռաց.

— Է, ես ի՞նչ գիտեմ, ո՞վ է: Ո՛վ կ'ուզէ թող ըլլայ: Աշխարհիս երեսը շունէն շատ Հասան փաշա կայ:

Եկեղեցականները սկսան մօրուքնին շոյել: Էֆէնտին պարտաւորուեցաւ լայնկեկ թաշկինակի մը օժանդակութեանը դիմել, արքայապիղծ յանդգնութիւնը չլսած ըլլալու համար: Ազնուաշուքները քթերնուն տակէն ամմա hէօտիւկ ս փսփըսացին իրարու: Էֆէնտին իր թաշկինակը ծալելով, շարունակեց ծանրութեամբ.

— Աս Հասան փաշան քու գիտցածներէդ չէ՛, տէրտէր: Պէշի՛կթաշի Հասան փաշան է:

Սպառնացայտ շեշտը զոր էֆէնտին «Պէշի՛կթաշ»ին զարկաւ, թէեւ ժողովականներու երեսները մթագնեց, բայց ընաւ ներգործել չթուեցաւ Հայաստանի տէրտէրոջ վրայ, որ ա՛լ աս անգամ պոռթկաց:

— Է՛, ես ի՞նչ ընեմ, որ տեղինը կ'ուզէ թող ըլլայ: Հասան փաշա մըն ալ մեր խասապան կայ: Եւ ամիրա, ես քեզի բան մը ըսեմ. ասանկ սուրբ օրով մեծ մեղք է, պատերազմէն յետոյ անհաւատ շուներուն անունները բերաննիս առնելով ծոմերնիս աւրելը:

Ու հաւատացեալ քրիստոնէի խղճմըտանքի խայթէն տանջուած, ոտքի ելաւ ու եպիսկոպոսէն մեկնելու հրաման խնդրեց: Սրբազանը խորհրդաւոր հարցումներուն շարժառիթն իմանալու ինքն ալ հետաքրքիր, խնդրուած թոյլտուութիւնը զլացաւ:

Էֆէնտին հարցումներն ու վճիռները անայլայլակ շարունակեց, առանց շօշափելի գոհացում շնորհելու իր շուրջը գտնուող հետաքրքիրներուն անհամբերութեանը.

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 3)

La Symphonie des Mille de MALHER

A ORANGE

Quelques mois avant sa mort, Malher assiste à l'immense succès de son œuvre la plus gigantesque. En effet, la Huitième Symphonie, dite « *Symphonie des Mille* » par le souci publicitaire de l'imprésario Emil Gutmann, mobilise un effectif musical impressionnant. Près de 800 musiciens réunissant deux orchestres et trois formations de chœurs occupent la scène pendant une heure et demie.

Cette Symphonie se compose de deux parties : le Veni Creator et la Scène Finale du Second Faust de Gœthe. Entreprise énorme où les forces de la vie et de la mort livrent un de ces combats que Malher entretient avec toute la fièvre de son tempérament. Nature pessimiste, esprit tourmenté ,Malher déchaîne dans ses partitions des flots d'amour et d'amertume, ses espérances et ses regrets, sa résignation, mais aussi une sorte de sérénité qui atteint au détachement.

Le matériau musical employé est à la mesure de ses aspirations. Toutefois, dans cette Symphonie-fleuve, l'inspiration, inégale, pâtit d'une prolixité qui suspend parfois l'intérêt. Ainsi le début et la fin, aux accents puissants, imposent à l'œuvre un éclat et une majesté en tout point remarquables. Mais que de longueurs, que de passages à vide, que de redites dans la deuxième partie ! On est loin de la perfection des trois premières symphonies et de la beauté tragique des 5ème, 6ème et 7ème symphonies.

A Orange, cette œuvre a trouvé cependant son espace scénique.

La qualité des chœurs New Philharmonia de Londres, des Stadtischen Musikvereins de Dusseldorf et des Chœurs d'enfants de Paris a imposé à la Symphonie son unité vocale. Admirable ensemble de ces voix qui, dans la diversité de leur tessiture, ont servi la partition avec autant de conviction que de brio.

En revanche, les solistes ont été moins convaincants. Hormis Nadine Denize et Siegmund Nimsgern, sans reproche, Marita Napier à la voix ample mais d'une justesse approximative dans les aigus, Heather Harper, Birgit Finnilä, assez pâles, Alberto Remedios, timide et Harald Stamm qui remplaçait John Macurdy n'ont pas donné toute la mesure de leurs moyens.

L'Orchestre National de France et le Nouvel Orchestre Philharmonique ont manqué de cohésion, sans parler de quelques décalages de tempi regrettables.

Vaclav Neumann a déployé toute sa ferveur et sa fougue malhériennes pour défendre une œuvre qu'il connait fort bien.

Edouard EXERJEAN

...յարտ 1ի եւ 2ի թիւերուն մէջ ողբացեալ պատմաբան Հրանտ – Սամուէլ արժանի պատասխանը տուած էր այդ յեղեղուկ անձին :

Մարդը պատմութիւն է քրքրեր ու «փաստացի տուեալներով» կը գրէ, որ Հայերը կողոպտած ու ջարդած են Ուքրաացիները եւ տեղաւորուած անոնց երկիրը, իր ուզած ձեւով պատմական թուանշաններ հնարելով, ինքն ալ չհաւատալով իր գրածներուն :

Պա՛յ Ահմետ Վէֆա : Երիտասարդ Եուկոսլաւի խօսքերը անդրադառնալ տուին ձեր գրածին : Իմ կողմէ թելադրանք մը, քանի որ այդքան խոր հմտութիւն ունիք որպէս պատմաբան՝ անգլերէն գրքոյկ մըն ալ գրեցէք պատկերացնելու համար 150 տարի առաջ, խեղճ Թուրք ժողովուրդին գլխուն պատահած չարիքներու եւ բարբարոսութիւններու մասին, որոնք կատարուեցան Պալքանեան Ազգերու կողմէ : Յիշատակեցէք բոլոր դէպքերն ու անիրաւութիւնները : Պալքանեան ժողովուրդներն ու աշխարհը, անգամ մը եւս կրնաք խնդացնել տալ :

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ՏՈՒԵԱԼՔ

–Ֆրանսեւխորհրդային Մշակութային փոխադարձ փոխանակութիւններու հովանիին տակ Փարիզի Կրան Փալէի մէջ բացուած է «60 տարուան խորհրդային նըկարչութիւն» ցուցահանդէսը :

90 նկարիչներու 111 գործերուն մէջ կը գտնուին չորս հայ նկարիչներ մէկական գործով : Մ. Սարեան, Մհեր Աբեղեան, Մինաս Աւետիսեան եւ Նալբանդեան :

Ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր 12 :

ԱՐԱ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ինչպէս մամուլով հաղորդուած էր ատենին, հայրենի վաստակաւոր արուեստագէտ Արա Յարութիւնեան Փարիզ եկած էր, անցեալ ամիս, դիմագրական հերոս Միսաք Մանուշեանի համար պատրաստած կիսանդրիին մաճէթը ներկայացնելու : Այս առթիւ, հայ նախքին դիմագրականներու բարեկամական միութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնը :

Իր գործերուն լուսանկարները սրահի երկու պատերուն վրայ, Միսաք Մանուշեանի կիսանդրիին գաճէ փորձ – օրինակը, վարպետին ձեռքով Փարիզ յղըւած ,պատուանդանի մը վրայ զետեղուած՝ ներկայացուած էր : Նախագահ Պ. Պագրճեան, երեկոյթին բացումը կատարեց՝ ի ներկայութեան հայ, ֆրանսացի եւ օտար դիմադրականներու եւ ազգայիններու : Բարի գալուստի խօսքերէն ետք, իր հիացումը յայտնելով վարպետին բեղուն տաղանդին, ըսաւ թէ՝ տեսած էր իր գործերէն շատեր հայրենիքի մէջ, բայց հաճոյքը չէր ունեցած հոն իրեն հանդիպելու : Ապա նախագահին հըրաւէրով, բարեկամական միութեան կողմէ խօսք առաւ Պ. Կարպիս Թուլումճեան, որ ներկայացուց Արա Յարութիւնեան արուեստագէտը որպէս հայրենի երկրի մեծարտադրութիւն, ծնած Երեւան 1928ին, մայրաքաղաքի Գեղարուեստի համալսարանէն ստացած իր արուեստագիտական ուսումը, հոն ապրող, ընտանիք կազմած եւ անցած ստեղծագործական բազմարդիւն ճամբայ : Վարպետը երեւոյթները դիտելու եւ գտնելու առողջ իրատեսութեան եւ լաւատեսութեան տէր է : Թըւեց անոր գործերը՝ Կոմիտասի արձանէն (1955) մինչեւ Մուսա Լերան յուշարձանը՝ (1976) համանուն հերոսամարտին նուիրուած : Իր տաղանդին եւ մուրճին արգասիքներն են, Մայր Հայաստան 22 մեթր բարձրութեամբ՝ պատուանդանով 56 մեթր պատկառազդու կոթողը, Երեւանի Երեւանի Թանգարանի հարթաքանդակները, Թամանեան 89րդ հերոսական զօրաբաժինի զոհուած հայ մարտիկներու յուշարձանը՝ Սեբաստափոլի մօտ, Սայաթ Նովայի արձանը, եւ ուրիշներ, մանաւանդ Սարդարապատի ընդարձակ համալիր - յուշարձանը, հոյակապ կոթողում՝ հերոսական հայութեան գերմարդկային խիզախումին, յանուն վերապրումի, ազատութեան եւ գոյատեւման :

Ցուցադրուեցաւ Հայ – Կինոյի կողմէ պատրաստուած՝ վարպետին նուիրուած խօսուն եւ յատուկ երաժշտութեամբ փաստանկարներով յաջող ժապաւէն մը :

Ապա, յարգելի հիւրին էր խօսքը : Խօսեցաւ իր կեանքի եւ ստեղծագործութեանց մասին : Ձգտած է արտայայտել մեր ժողովուրդի բազմադարեան մշակոյթն ու հանճարը : Մշակութային թէ պատմական դէմքերու եւ դէպքերու նուիրուած քանդակները անոնց վաւերականութեան վկայութիւններն են, նաեւ պատգամ՝ սերունդներուն հպարտ եւ արժանի ըլլալու իրենց նախնիքներու բարձր մշակոյթին, եւ զայն պաշտպանելու գիտակցութեամբ :

Օր. Արաքսի Գմբեթեան Արակոնէ, Տիկին Աստղիկ Սարաֆեան՝ Յակոբեանէ արտասանութիւններով խանդավառեցին ներկաները :

Նախկին Ռազմիկներու Միութեան նախագահ Պ. Գէորգ Պագրճեանի շնորհակալութեան խօսքերէն ետք ուղղուած յարգելի հիւրին եւ ներկաներուն, վերջ գտաւ երեկոյթը :

Ծ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան տուեալներով Յուլիսի վերջ մթերուած է շուրջ 15·630 թոն գետնախնձոր, տարեկան ծրագրին գրեթէ մէկ քառորդը : Անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին համեմատութեամբ աւելի 3·600 թոնով աւելի է : Կոլտնտեսութիւնները եւ պետական տնտեսութիւնները մթերումի վայրերը առաքած են 25·570 թոն բանջարեղէն, 16 տոկոս աւելի քան անցեալ տարի : Արդէն իսկ մթերուած է 25·300 թոն պտուղ, որ կը կազմէ ծըրագրին 27 տոկոսը եւ անցեալ տարուան բաղդատմամբ տասը հազարէն աւելի է :

Գետնախնձորի, կաղամբի, պտուղի վաճառքն ալ աւելի է անցեալ տարուան բաղդատմամբ : Թէեւ արդիւնքները լաւ են, բայց դեռ պահանջը գոհացում չի ստանար : «Հայպտուղբանջարառը» անցեալ տարուան համեմատութեամբ մթերած է 1·236 թոն աւելի գետնախնձոր, սակայն Երեւանի մէջ վաճառքը պակսած է 413 թոնով, բանջարեղէնինը՝ 1·800 թոնով, կաղամբինը՝ 1·625 թոնով : Երեւանի բաժին ինկած լոլիկը միայն 150 թոն եղած է :

Պարտականութիւն յանձնուած է առեւտուրի նախարարութեան, որ աճած առատ բերքը ժամանակին եւ լաւ որակով բնակչութեան տրամադրութեան տակ դրուի :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (396)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Դուքը պահ մը մտածելէ յետոյ, ժըպտելով ըսաւ .

— Ճէնարօ, դուք վարպետ ու ճարպիկ մարդ մըն էք :

— Նորին Վսեմութիւնը գիս կը լնու իր բարութիւններով, մրմնջեց ոստիկանապետը այս անգամ քիչ մը աւելի խոնարհելով :

— Եւ ո՞ւր կը կարծէք թէ ապաստանած ըլլայ Պէմպօ :

— Նորին ամենապատուութիւնը Հռոմ փախած է, պատասխանեց ոստիկանապետը վերջին բառը ենթադծելով :

Հռո՞մ : Ինչո՞ւ Միլանօ եւ կամ Ֆըլորանս ապաստանած չըլլայ, եւ Հռոմ երթայ :

— Տարակոյս չկայ թէ Ձեր Վսեմութիւնը իմացած է թէ այս վերջին տարիներս Հռոմէացի պերճազին մը եկած հաստատուած է Վենետիկ, ուր պերճաշուք կեանք մը վարել սկսած է :

— Իմբէրիան, կմկմաց Դուքը դեղնելով :

— Այո՛, Վսեմաշուք Տէր, Իմբէրիան : Եւ եթէ չեմ սխալիր, Պէմպօ խորհրդաւոր եւ գաղտնի կապերով կապուած պիտի ըլլայ Իմբէրիայի եւ ներկայիս պատճառներ պիտի ունենայ Իմբէրիայի քով ապաստանելու : Սա ալ կայ որ Իմբէրիայի Հռոմ մեկնած օրը Պէմպօ մէկէն ի մէկ աներեւութացաւ : Եղբակացութիւն հանելը դժուար պիտի չըլլայ, Տէր իմ :

Դուքը ոտքի ելաւ :

Ճէնարօ կարծելով թէ Ֆօսքարի ղինքը ճամբելու համար ոտքի ելած էր, դուրս ելլելու շարժում մը ըրաւ :

Բայց Ֆօսքարի ձեռքի շարժումով մը զայն վար դրաւ :

— Մի՛ երթաք, Պարոն, խօսելիքներ ունինք, ըսաւ : Նստեցէ՛ք :

— Բայց ... Տէր իմ ... :

— Նստեցէ՛ք ըսի : Այնքան անմշան մէկը չէք որ Դուքին դէմը ոտքի կենաք : Բաց ատի, ձեւակերպութեան ալ պէտք չմընաց : Դուք խելացի, վճռական, կորովի եւ հաւատարիմ անձ մըն էք եւ այս չորս յատկութիւնները դժուար է միեւնոյն անձին մէջ գտնելը ... : Աւելի բարձր աստիճանի արժանի առաքինութիւններ են ատոնք :

Ճէնարօ նստաւ :

Դուքը քանի մը բոպէ պտըտեցաւ սըրահին մէջ, յետոյ, իր մեծ ու պերճաշուք թիկնաթոռին վրայ տեղ գրաւելով ըսաւ .

— Այլեւս ծիրանաւորին վրայ չխօսինք երբ որ կ'ուզէ այն ատեն թող գայ ... :

— Ուզած ատենը չի կրնար գալ, Տէր իմ, այլ կըցած ատենը :

– Ինչո՞ւ ուզած ատենը չկարենայ գալ, հարցուց Ֆօսքարի զարմանալով :

— Անոր համար որ ծիրանաւորը ճամբորդած է այնպիսի տեղ մը ուրկէ անկարելի է վերադառնալ, Վսեմաշուք Տէր : Գոնէ ես այդպէս համոզուած եմ : Հակառակ անոր որ իմ վրայ չիյնար զայս ձեւի ըսելու պարտականութիւնը, թոյլ տըւէք որ ըսեմ թէ ... :

— Հապա ուրո՞ւ կ'իյնայ ... :

— Ես ոստիկանապետ եմ, բայց իմ պետըս ունիմ, այսինքն Աւագ հաւատաքըննիչը :

— Բայց լաւ գիտէք թէ Աւագ հաւատաքննիչը հրաժարական տուած է : Բաց ատի, ի՞նչ պէտք կայ Տանտօլոյին սպասելու, ան իր մեծահամբաւ պալերուն անարժան մէկ ժառանգորդը եղաւ, թոյլ ու տկար մարդկային խլեակ մը, որ որեւէ որոշում չի կրնար տալ : Խօսեցէ՛ք, բացէ ի բաց խօսեցէք :

— Այո, դժբախտաբար Աւագ հաւատաքննիչի պաշտօնը թափուր մնացած է այս միջոցին ... մինչդեռ ամէն ատենէ աւելի այսօ՛ր է որ վճռական ու կորովի անձի մը պէտք ունի հանրապետութիւնը :

— Այսինքն ձեզի պէս մէկու մը, այնպէս չէ, ըսաւ դուքը :

— Ես այդ պատիւին արժանի չեմ, Տէր իմ :

– Ճէնարօ՛, եթէ ներկայ պարագաներուն մէջ ինծի ծառայէք, այսինքն հանրապետութեան ծառայել ուզէք այնպէս ինչպէս որ պիտի ծառայէր իր անունին արժանի հաւատաքննիչ մը, վստահ եղէք որ ցնորական յոյս մը պիտի չըլլայ տըւած յոյսս :

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 14 Օգոստոս Կիրակի օր ժամը 9.30ին ի յիշատակ Բ. պատերազմի ամբակոծութեան զոհ Վալանսի հայու – թեան հոգիներուն համար:

Նոյն օր Աստուածածնայ Տօնի առիթով քառաձայն պատարագ եւ խաղողօրհնու – թիւն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեց– ւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Յաւարտ պատարագի կը կա- տարուի խաղողի օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Երկուշաբթի 15 Օգոստոս պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին:

Եկեղեցական այս զոյգ արարողութիւն– ները կը կատարէ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 14 Օգոստոս եկեղեցւոյս ան – ւանակոչման, Աստուածածնայ տօնին առ– թիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատա – րագ, աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհ– նէք:

Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախում- բին կողմէ:

Մեներգ եւ երգէոն՝ Օ. Անժէլ Կա – րապետեան:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 14 Օգոստոս, տօն է վերա – փոխման Աստուածածնի:

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական պա – տարագ:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին. պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 15 Օգոստոս յիշատակ է մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յա– ւարտ պատարագի կը կատարուի հոգե– հանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը Հայ հասարակութեան կը հաղորդէ որ Շաբաթ 13 Օգոստոս Աստուածածնայ տօ– նին առթիւ խաղողօրհնէք եւ մատաղ տե– ղի կ'ունենայ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ ժամը 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աստուածածնի վերափոխման տօնին ա– ռիթով 14 Օգոստոսին Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Եպիսկոպոսական հան– դիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Կը պարարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 պատարագ 10 քարոզ 11 խաղողօրհնէք 11.30:

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, Օգոստ. 15 Երկուշաբթի, Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 ռիւ Լը- տրիւ – Ռոլէն:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ Օգոս– տոս 14ին Կիրակի օր պատարագ եւ աւան– դական խաղողի օրհնութիւն:

ՍԷՆ–ԺԵՌՈՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ 14 Օգոստոս Կիրակի օր:

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնու – թիւն:

ՍԷՆ ԼՈՒ – Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 14 Օգոստոս ,պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին:

– ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ –
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՊԵԼՖՈՒԹԷՆ

Կիրակի, Օգոստ. 14, ամբողջ օրը, ղաշտահանդէս եւ խաղողօրհնէք Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը:

Հեռաձայն՝ (82) 33-05-61

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերոմի վարչու – թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Ալիս Տէր Մինասեանէ եւ զա– ւակներէն 100, Տէր եւ Տիկին Մանուկ – եանէ 100 ֆր. ,իրենց ամուսնոյն, հօր եւ փեսային Նազարէթ Տէր Մինասեանի մահ– ւան տարելիցին առթիւ:

Ստացած է նաեւ Տէր եւ Տիկին Գնաճ– եանէ 30, Տէր եւ Տիկին Յակոբեանէ 10, իրենց հօր եւ քեռայրին Կիրակոս Կիրա– կոսեանի մահուան 20րդ տարելիցին առ– թիւ:

Dr. Yves TERNON
sur France-Culture

Երկուշաբթի, Օգոստ. 15ին, Ֆրանս – Քիւլթիւրի վրայ, առաւօտեան ժամը 7էն 8 փառալել յայտագրի ընթացքին, Տոքթ. Իվ Թերնոն կը խօսի հայկ. ցեղասպա – նութեան մասին, իր գրքին հրատարակու– թեան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մանկապարտէզ, Նախակրթարան
Գիշերօթիկ եւ Ցերեկեայ

167, Ave. des Caillols — 13012 Marseille
Tél. : 93-50-91

1977–78 տարեշրջանի արձանագրու – թիւնները սկսած են:

Վարժարանս, ճանչցուած ըլլալով Պե – տութենէն, կը կիրարկէ Ֆրանսական ամ– բողջական ծրագիրը. ուստի նախակրթա– րանի շրջանաւարտ աշակերտները կ'ըն – դունուին «Լիսէ»ներու մէջ առանց որեւէ քննութեան ենթարկուելու:

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Մի– աբանութեան նպատակն է ազգիս մա – նուկներուն եւ պատանիներուն հայկական տոհմային դաստիարակութիւն ջամբել: Այս իրենց նուիրական կոչումին սիրով արձարծուած՝ հաստատուած են Ֆրանսա 1958ին Մարսէյլ՝ Պոմոնի կանաչազեղ ար– ուարձանին մէջ: Ի զին մեծ զոհողութիւն– ներու բացած են մանկապարտէզ եւ գի– շերօթիկ վարժարան:

Հայերէն դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր վարժարանիս հայ ա– շակերտութեան, իսկ Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ժ.ը 9էն 12, քոյրերը ձրի կը նուիրեն իրենց ժամերը, օտար վարժա – րանները յաճախող հայ աշակերտութեան անոնց սրտին ու մտքին դրոշմելու համար Ս. Մեսրոպի ոսկեղինիկ լեզուն եւ մեր նախահայրերուն հաւատքը:

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Վարչութիւնը ուրախութիւնն ունի ծանուցանելու իր կեդրոնին նորակա- ռոյց մատրան մօտալուտ օծումը,

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երեկոյեան ժամը 16ին

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան նուիրատուներ, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարա – կութիւնը (Մարսէյլի) նուիրատուներուն:

Ս. ԺԵՌՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. Ժեռոմ Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղե– ցիի Վարչութիւն 4.000, Պ. Արշամ Պա – պաեան 3000, Պ. Պ. Սեդրակ Սամուէլ – եան ,Սէրժ Սվաճեան 1000ական, Պ. Տէր Մինասեան եղբարք, Չէյթունեանց ըն – տանիք, Պերճ Կարապետեան, Ռուբէն Ա– սարլըղեան, Թուլումճեան եղբարք, Վար– դան Պանտիկեան, Վասպուրական Հայ – րենակցական Միութիւն Մարսէյլ, Շալ– ճեան ընտանիք, Բարիք Կիւլէսեան, Սի– րունեան ընտանիք (Անսիր), Տիկին Վեր– ժին Դաւիթեան եւ Որդիք, Ժան Թոքաթ– լեան, Միհրանեան ընտանիք, Տիկին Բաս– թըրմաճեան, Պրն. Ժ. Մակարեան 500 – ական, Պ.Պ. Խաչիկ Խաչիկեան, Սարգօ Չէրչեան 400ական ֆրանք:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ Ս. ԿՈՅՍԻՆ

Կիրակի 14 Օգոստոս ժամը 11ին ձայ – նաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ — ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1976 — 1977 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Փարիզի Համալսարանական Միջազգա- յին Ոստանի Մարի Նուպար Հիմնարկու– թեան Հայ Ուսանողական Տունը կ'ըն - դունի Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն հայազգի ուսանող – ուսանողուհիներ՝ ո- րոնք կը փափաքին իրենց ուսումը շա - րունակել Փարիզի Պետական Համալսա - րանի 13 մասնաբաժիններէն որեւէ մէկին կամ այլ բարձրագոյն մասնագիտական հիմնարկի մը մէջ:

Բացառաբար կ'ընդունուին նաեւ կա տարելագործման նպատակով Փարիզ ժա- մանող հայկական վարժարաններու ու - սուցիչ – ուսուցչուհիներ:

Ընդունելութեան պայմաններ՝

Ա.— Արտասահմանէն թեկնածուն պար- տի ունենալ երկրորդական լրիւ ուսման վկայականը՝ (պաքալօրէա), կամ համա- պատասխան վկայագիր: Այս կապակցու- թեամբ կարելի է դիմել.

Service des équivalences de diplômes
Centre Châtelet 4, rue Jean-Calvin
75005 Paris (FRANCE)

Բ.— Նախընտրութիւն կը տրուի այն թեկնածուներուն որոնք բարձրագոյն ուս- ման ընթացքի մէջ են:

Գ.— Թեկնածուն պարտի արձանագ - րուած ըլլալ Փարիզի ուսումնական հաս- տատութեան մը մէջ:

Դ.— Հայ Ուսանողներու Տունը ունի եր- կու հոգինոց եւ մէկ հոգինոց սենեակներ: Այս վերջինները հնութեան կարգով կը տրուին Տան մէջ արդէն բնակութիւն հաս- տատած ուսանողներէն՝ անոնց որոնք ցուցաբերած են ուսումնական յաջողու - թիւններ:

Ե.— Երկու հոգինոց սենեակներու պա- րագային ծախքերու ամսական մասնակ- ցութիւնն է՝ անձ գլուխ 300 Ֆր: մէկ հո- գինոց սենեակներու պարագային՝ 400 ֆրանք, իսկ ուսուցիչներու տրամադ - րուած սենեակներուն համար որպէս ծախքերու մասնակցութիւն կը գանձուի ամսական 600 Ֆր.

Զ.— Ոստանի բնակիչները կրնան օգտ- ուիլ ... (Zero) Ոստանի բնակիչները կրնան օգտ-

Է.— Դիմումներ պէտք է կատարել՝ Առաջին կիսամեակի ընդունելութեան հա- մար ամէնէն ուշ մինչեւ 20 Սեպտեմբեր 1977:

Երկրորդ կիսամեակի ընդունելութեան համար՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 10 Յունուար 1978:

Ը.— Հայ Ուսանողներու Տան քարտու- ղարութեան կողմէ թեկնածուներուն կը ղրկուի յատուկ հարցարան՝ բոլոր ման- րամասնութիւններով:

Թ.— Թեկնածուներուն ընդունման որո- շումը կը պատկանի Մարի Նուպար Հայ Ուսանողական Տան Ընդունման Յանձնա- խումբի իրաւասութեան:

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՏԱՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
Maison des Etudiants Arméniens
Fondation MARIE NOUBAR
57, boulevard Jourdan
75014 Paris (FRANCE)

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking: 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
12
VENDREDI
12 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 13.920
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.920

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷԼԻԶԱԲԷԹ Բ. ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱ

— o —

ԱՌԱՋԻՆ ՕՐԸ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Ինչպէս գրած էինք, իր յոբելեանին հանդիսութեանց կարգին է, որ Էլիզաբէթ Բ. պարտէր նաեւ Հիւսիսային Իրլանտա այցելել ինչ որ ոչ միայն անխոհեմութիւն այլեւ մանաւանդ գրգռութիւն մը կը նկատուէր: Բրիտանիա արքայական նախթով է, որ Զորեքշաբթի առտու Թագուհին, որուն կ'ընկերանայ գահաժառանգ իշխանը՝ Ֆիլիփ կը հասնէր Իրլանտա: Պէտք է ըսել թէ Էլիզաբէթ, նաւէն թռան մը անցած է հասնելու համար Հիլսպորօ: Նոյն իրիկունը ընդունելութեան ներկայացող 2500 հիւրերը ծայրէ ծայր կը խուզարկէին, նոյնիսկ լուցկիի տուփերը կը բացուէին, մնաց որ սաոնց մէկ կարեւոր մասն ալ ոստիկան էր: Նոյն առեն Պելֆասթի մէջ հսկայ ցոյց մը տեղի կ'ունենար, որ ըստ լրագրողներուն նմանութեան միայն մէկ կէտ ունէր Թագուհիին կարդըն և փարքիին հետ՝ մասնակցողներու թիւը 2500:

Այս ցոյցին առեն է որ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան եւ կաթոլիկէ ցուցարարներուն միջեւ, փողոցէ փողոց եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան, որոնց մէկ մասը՝ ծանր վիճակի մէջ է:

Քանի մը տողով

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Իսրայէլի միջեւ ամէն ինչ յուսահատական ընթացք չառաւ ինչպէս կը նախատեսուէր եւ կարելի եղաւ տագնապին առաջքն առնել: Իսրայէլի նախարարապետը «արաբական Մայն Քամֆ» որակած էր պաղեստինեան սահմանադրութիւնը որ կը չէզոք թիւ 20 յօղուածին մէջ.— «Հրեաներու Պաղեստինի հետ պատմական եւ ոգեկան կապերու վրայ հիմնուած յաւակնութիւնները. խոտոր կը համեմատին պետութեան մը սահմանադրական տարերու ճշգրիտ ըմբռնումին հետ»: Աւելի ուշ Պեկինի յայտարարութենէն կը թըւէր թէ ամերիկացի նախարարը կարգ մը զիջումներ ըրած է Իսրայէլի: Աւելի բան մը չըսուիր առայժմ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ քանի մը ընկերվարական պարագլուխները ժողովի նստած են Կրետէի մէկ վանքին մէջ: Կը մասնակցին Միթերան, Սոարէս, Պրանտ:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ կացութիւնը շատ ծանր է եւ կրնայ ըլլալ որ երիթրէի եւ Օգատէնի կռիւները միջազգայնանան: Օտար զինուորներ օգնութեան կը հասնին եթովպական բանակին քանի այս վերջինը շատ նեղ կացութեան մատնուած է:

ՏԸՄԻՐԷԼ կ'ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները, որ Յունաստանի կողքին են

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԱՐՁԿԱՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐ Կ'ՕԳՏԱԳՈՐԾԵՆ ԵՂԵՐ...

— o —

ԽՄԲ.— Պրիւսէլէն, Ալի Պիրանտ հետեւեալ յօդուածը ղրկած է Միլլիէթին (Յուլիս 17) եւ զայն խորագրած.—«Հայկ. ահաբեկչական կազմակերպութիւնները իրենց ոճիրները վարձկան մարդասպաններու գործել կուտան»:

Պրիւսէլէն Մ. Ալի Պիրանտ կը հաղորդէ.—

Վատիկանի մօտ Թուրքիոյ աւագ դեսպան Թահա Ճարըմի ահաբեկումով Թուրք դիւանագէտներու դէմ կազմակերպուած արշաւը կ'ընդարձակուի: Երբ մէկ կողմէ անմարդկային նմանօրինակ ոճիրներուն առիթով պաշտօնական եւ պետական անձնաւորութիւններ կը դատապարտեն այդ արարքները, պէտք չէ մոռնալ թէ յառաջիկայ ամիսներուն նոր եւ ամսեղուկ ոճիրներու գործադրութեան հաւանականութիւնները կան: Ասոր պատճառ ցոյց կը տրուի հետեւեալը, թէ «Այսօրուան անտարբեր կեցուածքը հետեւանքն է օտար երկիրներու ոստիկանութեան յանցաւորները հետապնդելու չկամութեան եւ ընդհանուր առմամբ թուրք դիւանագէտներու տեղական ապահովութեան պաշտօնեաներուն անտարբերութեան»:

Եւրոպայի ապահովութեան պաշտօնատարները այն տեսակէտը կը բաժնեն թէ պաշտպանութեան եւ ոճրագործները հետապնդելու պարտականութիւնները ըստանձնողները թոյլ վերաբերմունք ցոյց կուտան: Երբ ոճրային արարքները չեն լուսաբանուիր, խնդրոյ առարկայ կը դառնան տուեալ երկրի ապահովութեան հարցն ու հեղինակութիւնը:

Թէեւ Թուրք դիւանագէտներու դէմ շարունակուող ահաբեկումները, պաշտօնապէս չեն լուսաբանուիր, տիրական է այն կարծիքը թէ մէկ կամ քանի մը մոլեռանդ հայկական խմբաւորումներ, կարգ մը նեցուկներու օժանդակութեան եւ պաշտպանութեան տակ, կը կազմակերպեն այս ահաբեկումները:

Այս հարցով մօտէն հետաքրքրուող պատասխանատուներու համաձայն, հայկական կազմակերպութիւն մը, Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հարուստ Հայերէն դրամ հանգանակելով, ոճիրները փրոֆեսիոնել մարդասպաններու գործել կուտայ: Այսպէսով կազմակերպութեան նիւթական շահեր ապահովող այս խումբը յաճախակի անունի փոփոխութիւն կատարելով, Թուրքիոյ դէմ հայկ. մէկէ աւելի կազմակերպութեանց պայքարի տպաւորութիւն ձգելու նպատակը կը հետապնդէ: Ապահովութեան պատասխանատուներ սակայն, կը յայտնեն թէ միայն մէ՛կ կազմակերպութեան հետ դէմ յանդիման կը գտնուին:

Ցարդ վեց Թուրք դիւանագէտներու դէմ կատարուած ահաբեկումներուն ոճին ու ահաբեկիչներու հրապարակէն կորսուիլը այն համոզումը կը ներշնչեն, թէ անոնք ամաթէօր ոճրագործներ չեն, այլ փրոֆեսիոնել մարդասպաններ:

Օտար երկիրներու Թուրք դիւանագէտները անհանգստացնելն ու ահաբեկումները՝ կարգ մը շահագէտներու գործիք ծառայեցնելու նպատակի կողքին, մեծ չափով հայկական հարցը կենդանի պահել կը նպատակադրէ: Երբ պատմական իրականութիւնները այսօր բացէ ի բաց յայտնի են, բացայայտ է նաեւ հանրապետական Թուրքիոյ հաշտարար քաղաքականութիւնը, արդեօ՞ք օգուտ մը կ'ապահովե՞ն ապարդիւն մնալու դատապարտուած այս արարքները:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՆԵՑՈՒԿ

Ահաբեկումները իրագործելու համար Միացեալ Նահանգներու եւ Եւրոպայի հարուստ Հայերէն դրամ ապահովելու կողքին, ըստ հարցը հետապնդող մասնագէտներուն, ոճրագործները այլ աղբիւրներէ եւս նեցուկ կը գտնեն: Վերջին ամիսներուն այն կասկածը կը տիրէ թէ Միացեալ Նահանգներ եւ Եւրոպա հաստատուած Յոյներ, նիւթականով եւ յանցաւորները պահելով կը մասնակցին այս արարքներուն: Օտար ապահովութեան պատասխանատուներ, որքա՜ն ալ որ առայժմ փաստեր չունին, կը գտնեն թէ յունական նեցուկէն զատ, կան այլ կազմակերպութիւններ ալ, որոնք զանազան ճամբաներով կ'օժանդակեն հայկական ահաբեկումներուն: Այս համոզումը հետզհետէ տեղ կը գտնէ այն հիման վըրայ որ վերջին տարիներուն հայկական կազմակերպութիւնները ցարդ չտեսնուած արագութեամբ պրոշիւր, գիրք, յայտարարութիւն եւլն. կը բաժնեն, եւ տպագրական աշխատանքները իրենց հաշուոյն օգտագործող եւ ցոյցերու առիթով մեծ գումարներ ապահովող կազմակերպութիւններ իրենց նիւթական եկամուտը միա՛յն հարուստ Հայերէն չեն ապահովեր, այլեւ օտար պետութիւններ եւս մեծապէս կը նպաստեն անոնց. մանաւորաբար Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա, Ֆրանսա եւ կարգ մը արաբական երկիրներ կասկածելի կը դառնան այս ուղղութեամբ:

(Մնացեալը յաջորդով)

(եղեր...) Կիպրոսի հարցին մէջ: Կիպրոս Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ հարց է կ'ըսէ Թուրք վարչապետը եւ Ամերիկա իր դիրքով Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ հարց մը ստեղծեց ինչ որ անհրաժեշտ չէր:

ՈՉ ԵՒՍ Է ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք որ Չորեքշաբթի գիշեր Պէյրութի Զարիֆ թաղի Տաքթըրղ հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր Օգոստոս Զին, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Կարօ Սասունի:

Մեր ողբացեալ վեթերան ընկերը ծընած էր 1888ին: Զաւակ Սասնոյ Ահարոնք գիւղի (միջանկեալ յիշենք որ կը ծնի Մշոյ դէպի Ս. Կարապետ ուխտագնացութեան ճամբուն վրայ եւ այդ իսկ պատճառով կը մկրտուի՝ Կարապետ), Կարօ Սասունի նախնական ուսումը առնելէ ետք իր գիւղին մէջ, կը ղրկուի Մշոյ Կեդրոնականը, ապա ուսումը կը շարունակէ Տիգրանակերտ: Օսմանեան Սահմանադրութեան կ'անցնի Պոլիս եւ կ'աւարտէ իրաւաբանական համալսարանը:

Սնած, թրծուած Դաշնակցութեան շունչին տակ, շատ կանուխէն կը մտնէ անոր շարքերը եւ կը դառնայ տիրական դէմք: Իր մօտիկ ազգականներէն էր յայտնի յեղափոխական Հրայրը, որուն հանդէպ պաշտամունք ունէր: Իսկ ամէնէն աւելի իր մայրն է որ առաջնորդած եւ թրծած է զինք ազգային ոգիով: Մօրը կենսագրականին մէջ կը յիշէ թէ ինչպէս փոքր տղայ, մօր քղանցքէն բռնած, կը հետեւէր անոր յեղափոխական գործունէութեան:

Ահարոնք գիւղին բազմանդամ երկու բարեկեցիկ ընտանիքներէն էր, հինգ եղբայրներ էին մեծ մասը բարձրագոյն կրթութիւն ստացած:

1915ի պատերազմի սկիզբին, Դաշնակցութեան կողմէ կը ղրկուի հայրենիք, եւ կը սկսի իր ոդիսականը: Կը մասնակցի բոլոր կամաւորական կռիւներուն իբրեւ ղեկավար: Այդ շրջանին կը հանդիպի Օր. Հռիփսիմէ – Լէօլա Մեծատուրեանի որուն հետ կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենան չորս մանչեր (առաջինը մահացած): Այնուհետեւ երկուքով կը ծառայեն հայրենիքին: Կ'երթան մինչեւ Վան ու կը նահանջեն: «Երեւանի մօտ կռուի առեն, վրանս զարկած էի ճիշդ հոն ուր կը կոչուի Սարդարապատ», կ'ըսէր:

Հայաստանի անկախութեան շրջանին երեսփոխան է, ապա նահանգապետ Ալեքսանդրապոլ: Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք կ'անցնի Պարսկաստան ինչպէս դաշնակցականներու մեծ մասը, ապա Փարիզ եւ յետագային վերջնապէս՝ Պէյրութ: Փարիզ եղած շրջանին, կանոնաւորաբար աշխատակցած է «Յառաջ»ի, նոյնիսկ գրած է խմբագրականներ Շաւարշ Միսաքեանի բացակայութեան:

Քանիցս եղած է Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնի անդամ եւ պատասխանատու պաշտօններ վարած կուսակցութեան մէջ, մասնակցած է Ընդհ. Ժողովներուն: Պէյրութի մէջ, երկար տարիներ հայ գրականութիւն դասաւանդած է Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը: Մինչեւ իր առողջական վիճակի քայքայումը, իրեն յանձնուած էր նաեւ Բագինի գրական ամսագրի պատասխանատու խմբագրի պաշտօնը:

Ողբացեալ ընկ. Սասունի ունի նաեւ գրական կարեւոր վաստակ մը եւ կարելի է ըսել թէ իր գրականութիւնը բազմաճիւղ էր: Իր գլխաւոր գործերն են.— «Սասունցի Դաւիթ», «Լեռներու խորհուրդը», «Պատմութիւն հայ գրականութեան», «Գալուստ Անդրէասեան, ամբողջական գործեր» (Վիգէն Գլակ ծածկանունով), «Սարերու Ասլանը» (Գէորգ Զաւուշ), «Պատմութիւն Տարօն աշխարհի», «Փետրուարեան ապստամբութիւնը»: Աշխատակցած է նաեւ դաշնակցական մամուլին, քաղաքական յօդուածներով:

Ընկ. Սասունի առիթն ունեցաւ նաեւ հայրենիք այցելելու:

Ընկ. Կարօ Սասունիի մահով, դէմք մը եւս կ'անհետանայ այն սերունդէն, որ Ապրիլեան սեւ օրերէն ետք, բախտն ունեցած էր ողջունելու Հայաստանի անկախութիւնը, ապա Սփիւռքի մէջ, հայկ. շունչ ու ոգի ներշնչած յաջորդող սերունդներուն:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն՝ Սուրէնի, Վիգէնի եւ Բարգէնի, ինչպէս նաեւ մեր աշխատակցին Օր. Մաննիկ Մեծատուրեանի:

ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻՆ

ԽՄԲ.— Սեւրի դաշնագրի 57րդ տարեդարձին առթիւ, ստորեւ՝ մեր ողբացեալ խմբագրին 1975 Օգոստ. 10ի խմբագրականը:

1920ը պատմական թուական մը կազմեց հայկական տարեգրութեանց մէջ, պատմական՝ իր դրական եւ ժխտական կողմերով:

Ու երբ այսօր, 55 տարի վերջ, յետադարձ ակնարկ մը կը նետենք մեր ժամանակակից պատմութեան այդ բախտորոշ թուականին վրայ, ցաւով կը հաստատենք, որ ժխտական դէպքերը շատ աւելի ծանր կը կշռեն քան դրականները:

1918ի Զինադադարը խանդավառութեան ալիքներ բարձրացուցեր էր Հայութեան երկու հատուածներու հոգիներուն մէջ: Մինչ սահմանին միւս կողմը, Արարատի հովանիին տակ կեանքի կոչուած անկախ Հայաստանը կը շարունակէր դարմանել իր ահաւոր վէրքերը, աղէտին Մեծ Եղեռնէն հրաշքով փրկուած բեկորներ անապատներէն դէպի տուն կը վերադառնային՝ վերաշինելու համար իրենց աւերուած բոյները:

Մէկ կողմը ունէինք հայկական պետութիւն՝ ազգային բանակով, սեփական դրօշակով եւ ամէն բանով, միւս կողմը՝ Հայկական Լեգէոն, որ գրաւած էր ցանկալի Կիլիկեան, երդը վերածելով իրականութեան: Պահ մը մոռցեր էինք Մեծ Եղեռնը:

1919ին ոգեւորութիւնը հասած էր իր բարձրագոյն աստիճանին: Դարաւոր դահիճը ծունկի եկած էր յաղթական դաշնակիցներուն առջեւ, որոնք գրաւած էին Օսմանեան Կայսրութեան կէսէն աւելին: Յոյները յաղթական կը յառաջանային Փոքր Ասիոյ մէջ: Պոլիսն ու Ատանան կը դառնային հայկական մշակոյթի վառարաններ:

Սակայն թշնամին մութին մէջ կը դարանէր: Կը կազմակերպուէր՝ օժանդակութեամբ այն հզօր պետութեանց, որոնց դէմ կը կռուէր երէկ: «Միլլի» շարժումը կը սկսէր փորձանք դառնալ 1919ի աշունէն սկսեալ: 1920ի սկիզբը Մարաշ եւ Զէյթուն, յետոյ Ուրֆա, Այնթապ, հուսկ ուրեմն Հաճըն հերոսական կռիւներով նոր էջեր կ'արձանագրէին հայկական մարտիրոսագրութեան պատմագրքին մէջ:

Մինչ սահմանին այս կողմը 1920ին «լուծարք»ի կ'ենթարկուէր Հայկական Լեգէոնը եւ Կիլիկեան «Հայկական Օջախ»ի վերածելու յոյսերը հետզհետէ յօդս կը ցնդէին, յայնկոյս սահմանին Հայաստանի անկախութիւնը կը քանդուէր՝ հարաւի եւ հիւսիսի հարեւաններուն միացեալ ճնշումներով, դաշնակիցներու անզօր աչքերուն առջեւ:

1920ի միակ դրական երեւոյթն էր Սեւրի դաշնագրին ստորագրութիւնը Օգոստ. 10ին: Անոր պիտի յաջորդէր նախագահ Ուիլսընի իրաւարարական վճիռը Հայաստանի սահմաններուն մասին, 22 Նոյեմբեր 1920ին:

Սեւրը հանդիսաւորապէս կը նուիրագործէր «Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան»ը: Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիները կը խայտային անդենականին մէջ: Մեր ուրախութեան չափ ու սահման չկար: Մոռցեր էինք 1919ի «ծովէ ծով Հայաստան»ը, որուն շուրջ ա՛յնքան աղմուկ յարուցեր էին ռամկավարները՝ Ահարոնեանը «դաւաճան» որակելու աստիճան:

Սեւրը՝ Ուիլսընեան սահմաններով՝ լիուլի կը գոհացնէր մեր ազգային-քաղաքական բաղձանքներն ու պահանջները:

Անիկա արդար գինն էր ոչ միայն մեր պաշտելի մարտիրոսներու արեան, այլեւ բոլոր ճակատներու վրայ դաշնակիցներու կողքին կռուող մեր բիւրաւոր զինուորներու եւ կամաւորներու անգին զոհողութեանց:

1878ին Պերլինի մէջ Խրիմեան Հայրիկ «թուղթէ շերեփ»ով ներկայացեր էր հրակայ կաթսային առջեւ եւ չէր կրցած բաժին ստանալ հերիսայէն:

1920 Օգոստոսին Աւետիս Ահարոնեան ճակատաբաց կը ներկայանար յաղթական պետութեանց արիսպագոսին առջեւ, հաւասարազօր իրաւունքներով, ու կը ստանար Հայութեան արդար բաժինը:

Սեւրը պաշտօնապէս կը սրբագործէր հայ բազմաչարչար ազգի անկորնչելի իրաւունքները,— սեփական անկախ հայրենիք, յայսկոյս եւ յայնկոյս սահմանի իր պատմական հողերու միացումով:

Երբ Ուիլսըն կը գծէր Հայաստանի սահմանները, Հայութիւնը արդէն իսկ արմատախիլ էր եղած Թրքահայաստանէն: Սակայն ատիկա պատճառ մը չէր կազմած ճանչնալու Հայոց իրաւունքները Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի որոշ մասերուն վրայ:

Թուրքերու բռնագրաւած այդ հողերը պատմականօրէն եւ արդարօրէն կը պատկանին Հայերուն, նուիրագործուած աշխարհի ճակատագիրը տնօրինող մեծ պետութեանց եւ Օսմանեան կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչներու ստորագրութեամբ, 10 Օգոստոս 1920ին:

Անժամանցելի է Սեւրի դաշնագիրը, միջազգային այդ մուրհակը, որ ուշ կամ կանուխ, բայց անպայման պէտք է վճարուի:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

1977Ի ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

— o —

Օգոստոսի սկիզբը միայն, Կրթական նախարարութիւնը հանրութեան սեփականութիւն դարձուց, որոշ ուշացումով մը, 1977ի պաքալօրէայի վերջնական արդիւնքները:

Ամէն տարի, ընդհանրապէս, Յուլիսի կէսին է որ կը հրատարակուին պաշտօնական թիւերը, տոկոսներով եւ եզրակացութիւններով: Այս յապաղումը կը բացատրուի քանի մը կաճառներու կողմէ եղած ձգձգումներուն, հետեւանք էնֆորմաթիքի սպասարկութեան թերի բանելուն:

Առաջին մօտեցումով մը եւ ընդհանուր ձեւով թիւերը ցոյց կուտան, բոլոր սերիներու մէջ, թեկնածուներու եւ յաջողածներու որոշ կայունութիւն մը: Անցեալ տարուան թիւերու բաղդատմամբ՝ 1,34 առ հարիւր յաւելում միայն թեկնածուներու մէջ եւ 1,02 առ հարիւր յաւելում ընդհանուր ընդունուածներու մէջ:

Ճշդենք որ պաքալօրէան ունի երկու մեծ դասաւորումներ՝ ընդհանուր պաքալօրէան 6 սերիներով «Ա» իմաստասիրութիւն եւ գրականութիւն, «Պէ» տնտեսութիւն եւ ընկերային գիտութիւններ, «Սէ» թուաբանութիւն եւ բնագիտական գիտութիւններ, «Տէ» թուաբանութիւն եւ բնութեան գիտութիւններ, «Տէ» (բրիմ) գիւղատնտեսական եւ մասնագիտական գիտութիւններ, «Է» թուաբանութիւն եւ թեքնիք եւ թէքնիսիէնի պաքալօրէան 3 սերիներով՝ «էֆ» ճարտարարուեստական, «ժէ»թէրսիէր եւ «Աշ» էնֆորմաթիք:

1977ին թեկնածուներուն ընդհանուր թիւը եղած է՝ 318·284 (ընդհ. պաք. 225·227 եւ թէքնիսիէնի պաք. 93·057): Ընդունուածներու ընդհանուր թիւն է՝ 208·948 (ընդհ. պաք. 152·812 եւ թէքնիսիէնի պաք. 56·136):

Մանրամասնենք:

Ընդհանուր պաքալօրէայի յաջողութիւններու տոկոսն է՝ 67,84 առ հարիւր: Անցեալ տարի 67·24: Միշտ յաջողութիւններու ամէնէն բարձր տոկոսը կ'արձանագրուի սերի «Սէ»ն 73,4 առ հարիւրով, իսկ ամէնէն նուազը սերի «Տէ» (բրիմ) 55,67:

Թէքնիսիէնի պաքալօրէայի յաջողութիւններու տոկոսն է՝ 60,32 առ հարիւր. անցեալ տարի 58,64: Հոս սերի «Աշ»ն է որ կ'արձանագրէ առաւելագոյն տոկոսը, բայց սերի «էֆ»ը պզտի կերպով կը յառաջդիմէ (առաւել 3,18 առ հարիւր անցեալ տարուան վրայ):

Դուրս գալով այս թիւերէն, տոկոսներէն եւ սերիներու սահմանումներէն, հասարակ ընթերցողին աւելի պարզ, աւելի մատչելի ըլլալու մտադրութեամբ, ըսենք որ վիճակագրական տուեալներով, լիսէներու աւարտական դասարաններու աշակերտներէն երկու երրորդը, ընդհանրապէս, կը յաջողին պաքալօրէայի քննութիւններուն:

×

Այս տողերով կը փակենք մեր «Դպրոցական կեանք» սիւնակը 1976 – 1977 տարեշրջանի համար: Քիչ մը ուշ անշուշտ, արձակուրդները բաւական յառաջացած ըլլալով:

Վերամուտին պիտի շօշափենք մանաւորապէս մեր հայերէնի դասընթացքներուն, դպրոցներու հարցը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հայկական անուններով փողոցներ Մոսկուայի մէջ

— o —

ԽՄԲ.— «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Մարտի թիւին մէջ, Ռուբէն Շիրինեան (Մոսկուա) յօդուածով մը անդրադարձած է Մոսկուայի այն փողոցներուն՝ որոնք հայկական անուն կը կրեն: Կուտանք յօդուածին հիմնական մասերը՝ արեւմտահայերէն:

Մոսկուայի մէջ քիչ է թիւը այն փողոցներուն՝ որոնք կը կրեն հայկական անուններ, նուիրուած՝ Հայաստանի անուանի դէմքերու:

Քաղաքի կեդրոնը՝ նեղ փողոցներու անվերջանալի լաբիւրինթոսին մէջ կը գտնուի Արմեանսկի Պերէուլոկը (Հայկական նրբանցքը): Այնպէս, ինչպէս ընդունուած է, Հայկական նրբանցքը այնքան ալ երկար չէ, մօտ կէս քիլոմեթր երկարութեամբ, բայց պատմական հարուստ անցեալ ունի: Պատմաբաններ կը պնդեն, որ նրբանցքը յառաջացած է ԺԶ. դարուն, երբ հոն կտրուած են անտառի ծառերը: Նրբանցքը մէկ անգամէն չէ որ ստացած է այդ անուանումը. սկիզբը ան կոչուած է Նիկոլայեւեան, ապա՝ Արտամոնովեան, հոն ապրող Արտամոն Մատվէեւի անունով:

ԺԷ դարու 60ական թուականներու վերջաւորութեան եւ 70ական թուականներու սկիզբը Մատվէեւ յաճախ կ'ընդունէր այցելութիւնը Ալեքսէյ Միխայլովիչի:

Նրբանցքի ծայրը բնակութիւն հաստատած են օտար երկիրներէ եկած մարդիկ: Գոյացած են հայկական եւ լիտվիական պ ա ն դ ո կ ն ե ր, ուր կ'օթեւանէին վաճառականները: Նրբանցքը իր

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Ա.

— Ա՛ս Հասան փաշան ան քու մէմլէքէթիդ Հասան փաշաներէն չէ, պոռաց գրեթէ: Ու ձայնը ցածցնելով.

— Աս Հասան փաշան, Նորին Վեհափառութեան աչքն ու ականջն է, սորվէ՛:

— Է, ինծի՞ ինչ, ամիրա, ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ, գլխադրեց տէր Յուսիկ, իր անհոգ արհամարհանքի չեշտով: Կ'ուզէ աչքն ըլլայ, կ'ուզէ ականջը. ո՛ր ծակը կ'ուզէ թող ըլլայ:

Եպիսկոպոսը այս մենամարտական պատասխաններուն ա՛լ վերջ մը գնելու ժամանակը հասած համարելով, էֆէնտիէն խնդրեց տէր Յուսիկ հօր պարզօրէն յայտնել ինչ որ իմացնել կ'ուզէր:

Էֆէնտին անդրադարձաւ որ եպիսկոպոսը այս անգամ կը զգուշանար «Ձեր վսեմութեան հրամաններ հաղորդել» նուիրագործեալ բանաձեւին կիրառումէն: «Խմպըլ» տէրտէրի մը կոպտութիւնը նոյնիսկ քարոզիչին վրայ կ'ազդէր: Մտքին մէջ իր հեղինակութեանը ըմբոստացման կասկածը ծնաւ: Բայց կը զգար թէ կացութեան տէրը ինքն էր: Նախ՝ ձեռքին հինգ մատները շրթունքին օդը, օդէն շրթունքը տարուբերելով, գոչեց.

— Ժողովուրդը գրգռող այն ի՞նչ եղանակներ էին: Լուրը հիմակ գնա՛ց Հասան փաշային: Ծունեալ եղա՞նք, ճունեալ:

Ու հազիւ լսելի մրմնջումով մը.

— Ան ի՞նչ «ազատութիւն» էր որ պոռացիր, տէրտէր:

Եպիսկոպոսը, աւագերէցը, աթոռակալը յօնքերնին պռստեցին: Տէր Յուսիկ առանց վարանումի պատասխանեց.

— Մեր հազարաւոր տարիներու աղօթքներն են, մեր սուրբ հայրապետներուն գրած ծէսերն են: Ի՞նչ, աս ժամը հայ քրիստոնէի ժամ չէ՞:

Ու Հայաստանցին աչքերը խոլոր մոլոր ժուռ ածեց եպիսկոպոսին երեսը, քահանաներուն երեսը: Բայց մը ամէնքն ալ հիպարհօր ցնցուեցան: Այդ հրուա նայուածքին մէջ Հայաստանի ոգտանական ցասումը կը ցոլար: Քասմնեցաւ էֆէնտին ինքն ալ: Մեղմաձայն հազացած մըն էր որ պատասխանեց.

— Ան երանելիները ուրի՛շ ատեն կ'ապրէին: Հիմակ դարը ուրիշ դար է: Սուրբ հայրապետները, մեռնինք նէ, անդին հոգիներնուս փրկութեանը կ'օգնեն. ամա աստեղ մեզի չեն ազատեր:

Ու ինքզինքը զոհելով՝ հարցուց:

— Դուն հոս մնալո՞ւ եկար:

— Այնպէս է, ատեն մը մնալու եկեր եմ:

— Է, մնալու եկեր ես նէ, ան քու Տոմուզ գեղը մոռցիր ալ, հոս խուզի գեղցի եղիր: Աստուծով նորէն գեղը երթաս նէ, հոն ինչ կ'ուզես նէ ան եղիր: Հոս հէ՛մ քեզի կ'ըլլես, հէ՛մ մեզի: Հոս քաղաքը պէտ ըլլալու է: Ականջիդ օղ ըրէ աս պատուիրանը.— Օրթագեղ՝ սկիզբն իմաստութեան, երկիւղ Հասան փաշայի:

— Անանկ է, էֆէնտի, անանկ է. շա՛տ պատուական խրատներ, աղաղակեց այնուաշուքներու խմբերգը միանուագ:

Եպիսկոպոսը միջամտութեան հարկ զգաց:

— Բայց, էֆէնտի, ի՞նչ ընելու է, հարցուց դէմքը խոժոռած: Աս Հասան փաշան է, աս Հիւսէին փաշան է ըսելով մեր եկեղեցական արարողութիւնները փոխելո՞ւ ենք, ջնջելո՞ւ ենք: Եթէ հինգ հարիւր տարիէ ի վեր աս քաղաքագէտ իմաստութեան դպրոցին աշակերտած ըլլայինք՝ այսօրուան Հայաստանեայց եկեղեցի մնացած չէր ըլլար: Գացող պանդուխտն ալ «ազատութիւն» կ'ըսէր, եկողն ալ կ'ըսէ, աւագերէց հայրն ալ երբ պատասուրէ՝ կ'ըսէ, ես ալ եթէ պատասուրեմ, պիտի ըսեմ:

— Սրբազա՛ն, սրբազա՛ն, խելքդ կանչէ որ տուն գայ, աղաղակեց էֆէնտին. ըսել ալ կա՛յ, ըսել ալ կա՛յ: Երեսուն տարի է ես աս ժամն եմ. օր մը օրանց մէկերնիդ լսեցի՞ք որ ազատութենէն ետքը ժողովուրդը «ամէն» պոռայ, «տէր ողորմեայ» գոչէ: Հէ՞:

Այս ուշագրաւ դիտողութեան վրայ մտածելու համար քանի մը բոպէ շնորհելէ յետոյ, տրտմաձայն մրմնջեց.

— Աս մէկ ամիս է ինչ կը դառնայ, չի՞յտէ՞ք:

Յուլիս տասնհինգի ակնարկութիւնը յուշարար ազդարարութիւն մըն էր. ազգին համար նոր սահմանուած կացութեան ծանրութիւնը չմոռնալու զեկուցում մը: Լռջացան երեսները, կարկեցան բերանները:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 4)

ներկայի անունը ստացած է ԺԸ դարուն, երբ հոն կառուցուած է հայկական եկեղեցի մը:

Հինաւուրց շատ մը տուներ կան Արմենեանի Պէրէուլոկի մէջ, կան նաեւ այնպիսի շէնքեր՝ որոնց «ծննդաբանու – թիւնը» առանձին ուշադրութիւն կը գրաւէ եւ հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ: Օրինակ, արեւելեան լեզուներու Լազարեան ճեմարանի շէնքը, որ կառուցուած է հայ անուանի վաճառական եւ հանրային գործիչ Յովհաննէս Լազարեանի (Իվան Լազարեւի) միջոցներով:

– Ճեմարանը, — գրած է ռուս անուանի պատմաբան Պեոտըր Սիտէն, – կը պատկանի Մոսկուայի ճարտարապետա – կանոնաւորման վայրերու կամ հաստա – տութիւններու շարքին: Շէնքը, որու հիմնական մասը բաւական բարձր է, կը գտնուի բակին խորքը, որ նրբանցքէն կողմէ հրջափակուած է գեղեցիկ ցան – կապատով եւ շքեղ դարպասով: Գեղա – կերտ սիւներու սրահը արտայայտիչ ձեւաւորում մը կուտայ շէնքի կեդրոնական մասին:

Նախկին Լազարեան ճեմարանի պատերը շատ բաներ տեսած են: Հոն կրթութիւն ստացած են արեւելագէտներու, դիւա – նագէտներու, գրականութեան եւ արուեստի գործիչներու քանի մը սերունդներ: Անցեալ դարու 30ական թուականներուն հոն կը տպագրուէին 13 լեզուներով գիրքեր: Այդ տպարանին մէջ լոյս տեսած են հայ ժողովուրդի պատմութեան աղբիւրող նիւթերու հաւաքածոյի երեք հատորները, ռուս – հայկական մշակու – թային կապերու վերաբերող նիւթերու հաւաքածոն: Աւելի քան հարիւր յիսուն տարի կանգնած է Ճեմարանին շէնքը Արմենեանի Պէրէուլոկի մէջ: Հոն գտնուած են Պուշկին, Գրիպոյեդով, Տոլստոյ: Լազարեան ճեմարանին մէջ իր գործունէութիւնը ընդլայնած է «Հիւսիսափայլ» ամսագրի հրատարակիչ, Ստեփանոս Նա – զարեան: Երկար տարիներ հոն դասաւանդած է Մկրտիչ Էմին, որ տակաւին Պուշկինի ողջութեան օրով, հայերէնի թարգմանած էր անոր «Բախչիսարայի շատրուանը»: Ճեմարանին պատերը կը յիշեն Միքայէլ Նալբանդեանը, Սմբատ Շահազիզը: Այդ կրթական յարկին ողեշունչ տողեր նուիրած է Վահան Տէրեան:

Խորհրդային ժամանակաշրջանին ճեմարանին շէնքը դարձաւ Հայաստանի մշակոյթի տուն, ուր Եւգենի Վախթանգով ստեղծած էր հայկական թատերական կեդրոն մը: Տարիներէ ի վեր Լազարեան ճեմարանի շէնքի մուտքին հայերէն եւ ռուսերէն ցուցանակներ կախուած են: Հոն հաստատուած է Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի մնայուն ներկայացուցչութիւնը:

ԼՈՒՍԻԿ ԼԻՍԻՆԵԱՆ, քաջ հայուհիի անունը ծանօթ է Մոսկուայի: Իր անունը կը կրէ քաղաքի փողոցներէն մէկը: Լիսինեան զոհուած է Կարմիր հրապարակի վրայ, Կրեմլինի պատին մօտ:

Մոսկուայի Տիմիրեազեւի շրջանը գտնուող հրապարակ մը կը կրէ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ անունը, 1969էն ի վեր, երբ նշուեցաւ բանաստեղծին ծննդեան 100ամեակը: Այդ հրապարակին վրայ երեւանցի ճարտարապետները Մոսկուա – յի իրենց պաշտօնակիցներու համագոր – ծակցութեամբ կառուցած են տուֆա – կերտ շարժանկար մը, որու ճակատին հայերէն եւ ռուսերէն գրուած է «Երեւան»: Հոն յաճախ կը կազմակերպուին հանդիպումներ Հայաստանի գրականու – թեան եւ արուեստի գործիչներու հետ, հայկ. կերպարարուեստի վարպետներու ցուցահանդէսներ, ինչպէս նաեւ «Հայ – ֆիլմ»ի նոր ժապաւէններու ցուցադրութիւններ:

Մոսկուայի «Չերեմուշկի» օդակայա – նէն ոչ այնքան հեռու գտնուող ճամբան կ՚անցնի Լենինգրադեան շրջանի տարածու – թիւններէն: Ճարտարապետական այն արւեստանոցը որ 40 – 50ական թուական – ներուն մեծ կառուցումներ կ՚իրականացնէր, կը ղեկավարուէր Կարօ Հալաբեանի կողմէ: Պատերազմէն ետք ծայր տուած բնակարանային շինարարութեան շրջա – նին Կարօ Հալաբեան մեծ նպաստ բերած է տարուած աշխատանքներուն: Հետեւաբար փողոցներէն մէկը արդարօրէն կը կրէ ԿԱՐՕ ՀԱԼԱԲԵԱՆի անունը:

1923ին Կարօ Հալաբեան Մոսկուա կ՚երթայ ուսանելու եւ շնորհիւ իր արտա – կարգ ընդունակութիւններուն ուշադրու – թիւնը կը գրաւէ ուսանողներու եւ դասախօսներու: Ան նոյն ատեն փորձօն մասնակցութիւն կը բերէ Մոսկուայի մէջ՝ Հայաստանի մշակոյթի տան գործունէութեան: Բեմադիր Ռուբէն Սիմոնով կը յիշէ, թէ ինչպէս ինք Կարօ Հալաբեանի եւ Արամ Խաչատրեանի համագործակցու – թեամբ մշակոյթի տան մէջ բեմադրած է «Պաղտասար աղբար»ը:

Աւարտելով ուսումը, Հալաբեան Հա – յաստան կ՚երթայ եւ կը գլխաւորէ «Պետնախագիծը»: Մ. Մազմանեանի եւ Քո – չարի հետ ան կը յատակագծէ շինարարներու ակումբը եւ կարգ մը բնակելի շէնքեր: 30ական թուականներու սկիզբը Կարօ Հալաբեան մնայուն բնակութիւն կը հաստատէ Մոսկուայի մէջ եւ եռանդուն աշխատանք կը տանի խորհրդային ճարտարապետներու միութեան կազմակերպման համար, դառնալով նաեւ այդ միութեան պատասխանատու քարտուղար:

Հայաստանէն դուրս գտնուելով Հալաբեան իր կապը չէ խզած հայրենիքին հետ: Ճարտարապետ Ս. Սաֆարեանի հետ ան յատակագծած է Ժողովրդական Տնտե – սութեան Համամիութենական ցուցահանդէսի հայկ. տաղաւարը եւ մասնակցած անոր շինութեան: Ան պատրաստած է նաեւ Փարիզի եւ Նիւ Եորքի ցուցահանդէսներու խորհրդային տաղաւարներու նախագիծերը: Կարօ Հալաբեան եղած է ակադեմական եւ Խորհ. Միութեան գե – րագոյն խորհուրդի երեսփոխան:

Մոսկուայի հարաւ – արեւմուտքը գտնուող փողոցներէն մէկը կը կրէ անուանի կենսաբան ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԿՈՇՏՈՅԵԱՆՑԻ անունը: Ան որ ուսանած է Մոսկուայի համալսարանի կենսաբանական ճիւղին մէջ 30 – 40ական թուականներուն, չի կրնար չյիշել այդ հայ բնախոյզ փրոֆ.ի հիանալի դասախօսութիւնները եւ հետաքրքրական զեկուցումները գիտական համագումարներու մէջ: Ակադ. Խ. Կոշտոյեանց դաստիարակած է բազմաթիւ գիտնականներ, որոնցմէ Տիգրան Տուրպա – յեւ ներկայիս Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից ան – դամ է եւ զարգացման կենսաբանութեան հիմնարկութեան տնօրէն:

ՌՈՒԲԷՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՄԱՍՈՒՆՔՆԵՐ

Գոհար Ազնաւուրեան, որ խնամքով կը պահպանէ եւ հրապարակ կը հանէ Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի թանգարանին մօտ ի պահ դրուած գրական մասունքները, «Գրական Թերթ» շաբա – թաթերթի մէջ վերջերս ներկայացուց Սիամանթոյի եւ Րաֆֆիի վերաբերեալ նոր նիւթեր:

Գ. Ազնաւուրեան յիշեցնելէ ետք, թէ 1963ին թանգարանը ստացած է Սիա – մանթոյի դիւանը, բանաստեղծին քրոջ՝ Զապել Եարճանեան – Համբարձումեանէ, Փարիզ, դիտել կուտայ, թէ դիւանին մաս կազմող հարիւր նամակներէն 51ը հրատարակուեցաւ 1972ին Արեւմտահայ գրողների նամականի խորագրուած հա – տորով: Մնացեալը մաս պիտի կազմէ Սիամանթոյի ամբողջական գործերուն մէջ, որոնց նախաձեռնարկ եղած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրականու – թեան հիմնարկութիւնը:

Վերջերս թանգարանը կարեւոր նիւթեր ձեռք ձգած է, շնորհիւ Երեւանի Մատենադարանի միջնադարեան բնագիրներու բաժնի վարիչ փրոֆ. Յակոբ Փափազ – եանի: Յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ բացիկ-նամակ մը, 1908 Օգոստոս 14 թուակիր, Պոլսէն Ժընեւ ուղղարկուած: Հասցէագրուած է Մուշեղ Ագամեանի (Ագամով): Սիամանթօ բացիկը գըրած է Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակման եւ անոր յաջորդող օրերուն, երբ Պոլսոյ մթնոլորտը դեռ խանդավառուած էր կարծեցեալ «ազատութեան, եղբայրութեան եւ հաւասարութեան» նշա – նախօսքերով (յօդուածագրուհիին բառով՝ լոզունգ): Շատերու նման Սիամանթօ եւս ոգեւորուած է այդ իրադարձութեամբ:

Գ.. Ազնաւուրեանի համար անծանօթ կը մնայ Մուշեղ Ագամեանի անունը: Որոշ բանաւոր տուեալներու համաձայն, կը կարծէ, թէ Պաքուցի հարուստ ընտա – նիքի մը անդամը եղած է եւ Ժընեւի մէջ ուսանելով ծանօթացած է Սիամանթոյի հետ: Բանաստեղծը եօթը գիրք նուիրած է այս վերջնոյն՝ սկիզբները պաշտօնական, յետագային մտերմական մակագ – րութիւններով: Ասոնք ներկայիս ի պահ կը մնան թանգարանը:

Յօդուածագրուհին ապա կը թուէ մակագրութիւնները իւրաքանչիւր գիրքի, անհրաժեշտ մանրամասնութիւններով: Զանց կ՚առնենք զանոնք: Աւելցնենք միայն, որ նոր նիւթերուն մէջ եզակի արժէք կը ներկայացնեն նոյնպէս Սիամանթոյի երկու հազուագիւտ լուսանկար – ները:

Գ. Ազնաւուրեանի ճշդումով այս մա – սունքները փրոֆ. Յ. Փափազեան ձեռք ձգած է Թէհրանաբնակ Ազա Թամրազ – եանէ, որ իր կարգին անոնց տէր դար – ձած է Լոնտոն հաստատուած Մուշեղ Ագամեանի ընտանեկան շրջանակէն:

Փրոֆ. Յ. Փափազեան թանգարանին յանձնած է նաեւ Րաֆֆիի արծաթեայ կաղամարին պատուանդանը, որ անուանի գրագէտը նուէր ստացած է Մոսկուայի հայ գաղութէն 1884ին, իր գրական գործունէութեան 25ամեակին առթիւ: Աւելի նախ մնացած է Ազուլիս, Րաֆֆիի տունը: Ցեղասպանական ազուլիսցի վաճառա – կաններ զայն գնած են եւ, ի վերջոյ, ձեռքը անցած է Թեհրան բնակող Հայկ Աճէմեանի: Անցողակի յիշեցնենք մեր կողմէ, թէ ողբ. Հայկ Աճէմեան 1930ին մաս կը կազմէր Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան այն Վարչութեան, որ այդ թուականին Վենետիկի Ս. Ղազար տպարանէն լոյս ընծայեց «Վասպուրական» խորագրուած հատափոր հատոր մը՝ Ապրիլեան Հերոսամարտի 15ամեակին առթիւ: Կարելի է ըսել, թէ հատորը ինք խմբագրած է: Իր գրչին կը պատկանի նաեւ 1929ին Թաւրիզ լոյս տեսած «Հայոց Հայրիկ» 858 էջնոց գիրքը՝ խիստ շա – հեկան աշխատութիւն մը:

Րաֆֆիի կաղամարին պատուանդանը զուտ արծաթէ է, քանդակազարդ եւ կը կշռէ 760 կրամ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (397)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

— Ուրեմն բացէ ի բաց խօսինք, Վսեմաշուք Տէր, ըսաւ Ճէնարօ ոտքի ելլելով, ահա ես ալ երկար ատենէ ի վեր ձերդ վսեմութեան այս խօսքերը արտասանելուն կը սպասէի կոր: Այլեւս Ձեմ կրնար ստորադաս ոստիկանապետի այս դիրքին մէջ մնալ, ալ չեմ կրնար հան – դուրժել այս անարգանքին: Ո՞վ եմ ես. լրտեսներու պետ մը. այս չէ՞ ամէնքը: Եթէ կը կարծէք թէ իմ խելքովս, կորովովս, վճռականութիւնովս ու անձնըւիրութիւնովս աւելի աւելին կ՚արժեմ աւելի լայն ասպարէզի մը մէջ գործելու համար, ժամանակը եկած է, Տէր իմ:

— Այսինքն աւագ հաւատաքննիչի պաշտօնն է որ կը պահանջէք ինէ:

– Այո՛, վսեմաշուք տէր, ըսաւ Ճէնարօ յստակ կերպով:

— Շատ լաւ, կը խոստանամ, բայց չահելու գինով:

– Պիտի ջանամ ձեռքէս եկածը ընել, Տէր իմ ըսաւ Ճէնարօ:

— Չկարծէք սակայն որ ձեզ պարապ յոյսերով կ՚օրօրեմ կոր, շարունակեց դուքսը: Թուական մը որոշեցէք. Փետր. 2ին եկէք եւ խոստումս յիշեցուցէք ինծի, նոյն օրն իսկ ձեր նպատակին պիտի հասնիք:

— Այդքանը կը բաւէ, Տէր իմ, ձեր պայմանը կէտը կէտին հասկցայ: Կըր – նաք վստահ ըլլալ թէ Փետրուար 1ին տեղի ունենալիք արարողութեան միջոցին պէտք եղած նախազգուշական միջոցները ձեռք պիտի առնուին:

— Այժմ դառնանք միւս կէտին, ըսաւ դուքսը ձեռքովը հաւանութեան նշան մը ընելէ յետոյ: Քիչ առաջ ըսիք թէ Պէմպօն այլեւս Վենետիկ պիտի չվերադառնար. ատոր պատճառը կրնա՞յի հասկընալ:

Ատոր պատճառը սա է թէ Պէմպօ այս ժամուն հաւանաբար Ռոլանի ձեռքը ին – կած պիտի ըլլայ, եւ եթէ այս ենթադրութիւնս ճիշդ է, Ռոլան պիտի չխնայէ անոր վսեմաշուք տէր:

— Ահա բուն խնդիրը որուն վրայ պէտք է խօսիլ ամէն բանէ առաջ, գոչեց դուքսը ոտքի ելլելով եւ հատկտուր քայլերով պտըտիլ սկսելով: Ռոլանի նիւթուող դաւադրութեան վրայ խօսինք, որովհետեւ կը զգամ թէ հոս քթիս տակը ինծի դէմ դաւադրութիւն մը լարելու վրայ են եւ չեմ գիտեր թէ որու պէտք է վստա – հիլ. վստահելի մարդ չմնաց շուրջս: Տասնըհինգ օրէ ի վեր երկու հարիւրէ աւելի մարդ ձերբակալել տուի, բայց դեռ չկրցայ հանդարտանալ:

Անոր համար որ բուն ձերբակալուելիքները դեռ չեն ձերբակալուած, Տէր իմ:

— Ես ալ այնպէս կը կարծեմ...: Բայց կարգով երթանք: Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ Ռոլան Քանտարինոյի մասին այսքան որոշ տեղեկութիւններ կ՚ունենաք, անոր ամէն մէկ շարժումներուն կը հետեւիք եւ սակայն չէք կրնար զինքը ձերբակալել: Միթէ հանրապետութեան ոստիկանութիւնը այդքան այլասերա՞ծ է, որ մէկ հոգի ինքնագլուխ ամիսներով զայն մատներուն վրայ կը խաղցնէ:

— Վսեմաշուք Տէր, այնպիսի հար – ցում մը ըրիք որուն պատասխանը զիս շփոթութեան կը մատնէ: Մէկու մը չըներհագրկումին պատճառ դառնալը միշտ ցաւ կը պատճառէ մարդուս:

— Խօսէ՛, խօսէ՛, մարդու մի խնայեր:

– Տանտոլոյի Աւագ հաւատաքննիչ ըլլալէն ի վեր երեք անգամ Ռոլանը բռնել ուզեցի, բայց ինծի անծանօթ պատճառ – ներով ստացած լուրերս ուշ հասան եւ ոււրիշներու նախզգուշական միջոցները իմ միջոցներս ջլատեցին:

— Բայց Տանտոլոյի հրաժարելէն ասդին ի՞նչ ըրիք:

—Տանտոլոյի հրաժարելէն աղքին Ռոլան մեկնած է Վենետիկէն, Վսեմաշուք Տէր:

— Վստա՞հ էք:

— Վսեմաշուք Տէր, տասնէ նեղ պա – րագաներու եւ էական խնդիրներու մէջ դժուար թէ սխալիմ. ամէն բան աչքովս տեսածի պէս վստահ եմ:

Դուքսին դէմքը մէկէն ի մէկ պայծառացաւ: Այս դիմական փոփոխութիւնը Ճէնարոյի աչքէն չվրիպեցաւ սակայն:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեանի, Տէր եւ Տիկին Հ. Սուքիասեանի, Տէր եւ Տիկին Ժէրար Սիւրտիէօ, Տէր եւ Տիկին Կ. Կարապետեանի (Պորտօ) Տէր եւ Տիկին Մ. Նահապետեանի (Կրընոպլը), Այրի Տիկին Ա. Երանոսեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝ ողբացեալ Կիւլպէնկ Սուքիասեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՎԻԷՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ ընկեր Կիւլպէնկ Սուքիասեանի մահուան առթիւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ դպրոցին: Այրի Տիկին Հեղինէ Թորոսեան 30, Ֆր., Այրի Տիկին Սաթըլմըշեան Մաքրուհի 50, Ղեւոնդ Թորոսեան (Կրընոպլը) 50:

Ճիհանչահեան Լեւոն Հ. Յ. Դ. Գ. Իփէքեան Ակումբին, Կապոյտ Խաչի դըրոցին եւ «Յառաջ»ին բարգաւաճման 30-ական փրանք:

×

Վերապատուելի Արմենակ Միքրեանի մահուան առթիւ Տիկին Ա. Պապեան 100 փրանք կը նուիրէ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան փոխան ծաղկեպսակի (ստանալ «Յառաջ»էն):

Dr. Yves TERNON
sur France-Culture

Երկուշաբթի, Օգոստ. 15ին, Ֆրանս–Քիւլթիւրի վրայ, առաւօտեան ժամը 7էն 8 փառալեղ յայտագրի ընթացքին, Տոքթ. Իվ Թերնոն կը խօսի հայկ. ցեղասպանութեան մասին, իր գրքին հրատարակութեան առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ Ս. ԿՈՅՍԻՆ

Կիրակի 14 Օգոստոս ժամը 11ին ձայնաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Ն. Տէվլէթեան իրենց աղջկան Սեդայի ընդ Վիգէն Փափազեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Սեդրակ Ճամուղեան 50 Ֆր., նաեւ Մարսէյլէն համակիր մը 100 Փրանք:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԷ ոմն, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 100 Փրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տիկ. Ա. Տէրոյեանէ, իր և ամուսնոյն, մեծցի հարազատներու յիշատակին:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 1էն 31ը:

ԱՄԱՌՈՒԱՆ
ՁԵՐ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ

առթիւ կ'առաջարկուին հետեւեալ երկիրները այցելել մատչելի գիներով 1210 ՖՐ.էն 1850 ՖՐ.

Լիբանան, Սուրիա
Յորդանան Եգիպտոս

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԴԻՄԵԼ՝

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի 14 Օգոստոս Կիրակի օր ժամը 9.30ին ի յիշատակ Բ. պատերազմի ռմբակոծութեան զոհ Վալանսի հայութեան հոգիներուն համար:

Նոյն օր Աստուածածնայ Տօնի առիթով քառաձայն պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Երկուշաբթի 15 Օգոստոս պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին:

Եկեղեցական այս զոյգ արարողութիւնները կը կատարէ՝ Շահան Քհնյ. Տէտէեան

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի 14 Օգոստոս եկեղեցւոյս անուանակոչման, Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը կատարուի հանդիսաւոր պատարագ, աւանդական մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Երգեցողութիւնք տեղւոյս երգչախումբին կողմէ:

Մեներգ եւ երգէոն՝ Օ. Անժէլ Կարապետեան:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, 14 Օգոստոս, տօն է Վերափոխման Աստուածածնի:

Կը մատուցուի Եպիսկոպոսական պատարագ:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին. պատարագ՝ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, 15 Օգոստոս յիշատակ է մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով 14 Օգոստոսին Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Կը պարարագէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30 պատարագ 10 քարոզ 11 խաղողօրհնէք 11.30:

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, Օգոստ. 15 Երկուշաբթի, Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 ռիւ Լըտրիւ – Ռօլէն:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ
ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն:

Ս. ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Գարլանեան ընտանիք եւ ընկերութիւն, Պ. Պ. Մարտիրոս Կարապետեան, Ժորժ Գասպարեան ընտանիք, Մարգար Մարգարեան 300ական, Պ. Պ. Սեդրակ Սամուէլեան, Հրանդ Սամուէլեան, Մանկեան ընտանիք, Պրն. Արմենակ Գումրուեան 250ական, Պ. Պ. Մինասեան եղբարք, Կարապետ Ճանիքեան, Կ. Խաչի Ս. Ժեռոմի մասնաճիւղ (Մարսէյլ), Պ. Պ. Հմայեակ Սարըեան, Ժորժ Կարապետեան, Բիւզանդ Կարապետեան, Յարութիւն Ռուբէն Ժամկոչեան, Ժոզէֆ Փէհլիվանեան, Յարութիւն Կարապետեան, Ռէյմոն Ահարոնեան, Գոզոյեան եղբարք, Տէր Կարապետեան, Յակոբ Մարգարեան, Մասիս Զիչէքեան, Տիգրան Մուշեղեան, Կիրակոս Սվասեան, Տիկին Սառա Իմոռանեան, Պ. Սեպուհ Հաթէմեան, Պ. Պ. Ուզունեանց եղբարք, Ներսէսեան ընտանիք 200ական, Պ. Սուրէն Կիրակոսեան, Գէորգ Մէսճեան, Համբարձում Ենովքեան, Տիկին Մարի Ուզունեանց 150ական փրանք:

(Շար.)

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը Հայ հասարակութեան կը հաղորդէ որ Շաբաթ 13 Օգոստոս Աստուածածնայ տօնին առթիւ խաղողօրհնէք եւ մատաղ տեղի կ'ունենայ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ ժամը 10ին:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ Օգոստոս 14ին Կիրակի օր պատարագ եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն:

ՍԷՆ-ԺԵՌՈՄ — Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի Սէն-Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ 14 Օգոստոս Կիրակի օր:

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

ՍԷՆ ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 14 Օգոստոս, պատարագ ժամը 10ին, խաղողօրհնէք ժամը 11.30ին:

ՊՕՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ ժամը 10ին, ժամը 11.30ին խաղողօրհնէք:

– ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ –
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՊԵԼՖՈՒԹԷՆ

Կիրակի, Օգոստ. 14, ամբողջ օրը, զաշտահանդէս եւ խաղողօրհնէք Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը:

Հեռաձայն՝ (82) 33-05-61

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ 50 »
Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԱՁՈՒ
100 փր. (110 փր. թղթատարի ծախքով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 փր.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 փր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 փր.

Դիմել «Յառաջ»ի

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose des
VOYAGES EN ARMENIE
au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
19 Août	01 Septembre
02 Septembre	15 Septembre
16 Septembre	29 Septembre
30 Septembre	13 Octobre

PRIX PAR PERSONNE 3150 F
Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.
IMPORTANT : Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.

Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 50 89 12
Org. Lic. 97

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.921
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.921

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԱՐՁԿԱՆ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐ Կ'ՕԳՏԱԳՈՐԾԵՆ ԵՂԵՐ...

———O———

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԲԱՒԱՐԱՐ ՉԱՓՈՎ ՉԻ ՀԵՏԱՊՆԴԵՐ

Եւրոպայի մէջ կատարուած ոճիրները Եւրոպայի ոստիկանութեան կողմէ լրջօրէն չեն հետապնդուիր եւ, այսպէսով անոնք ահաբեկչական կազմակերպութիւններուն օժանդակած կ'ըլլան: Ֆրանսացի մասնագէտ մը, Ֆրանսայի մէջ ձեռք ձգուած հետքերն ու փաստերը կարելի եղածին չափ հետապնդումի եւ հետաքրքրութեան առարկայ չդառնալուն իբրեւ փաստ հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած է. «Քանի մը օրուան ընթացքին եւ ուզած վայրկեանին ոճրագործներ յայտնաբերող Եւրոպայի ոստիկանութիւնը, թուրք դիւանագէտներուն ահաբեկիչները գտնելու համար վերջին ծայր թոյլ կը վարուի». *ապա կը շարունակէ.* «Անցեալ տարի Փարիզի մէջ, Հայ-կական Մշակութային Կեդրոնին մէջ պայթում մը տեղի ունեցաւ եւ ծրագիրներ յայտնուեցան: Եթէ հարցաքննումները խորանային, դէպքը կը լուսաբանուէր եւ խմբակի թելի նման կը քակուէր: Բայց եւ այնպէս, չիրագործուեցաւ...: Վիեննայի մէջ քաջ լռութիւն, բան չկայ: Առայժմ, թուրք դիւանագէտներու եւ ահաբեկիչներուն թղթածրարները գոցը նետուած են. Թուրք կառավարութեան ալ անհրաժեշտ տեղեկութիւնը չի տրուիր: Մինչդեռ, *ԻՆԹԵՐՓՈԼի* գործակցութեամբ, մինչեւ հիմա արդիւնքի մը հասնելու աշխատանքներ կատարուած ըլլալու էին: Յարդ Թուրքիոյ արտաքին ներկայացուցիչներէն երկուքին ահաբեկիչները միայն ծանօթ են: Ասոնցմէ առաջինը Լոս Անճելըսի դէպքն է, ոճրագործ հայը ցմահ դատապարտուած է: Ոճիրը բացէ ի բաց կատարած էր: Երկրորդը, Ցիւրիխի թուրքիոյ Աշխատանքի եւ Զբօսաշրջիկութեան եւ *Կարանդիի* դրամատան վրայ կատարուած ահաբեկումն է: Կարելի է ըսել որ զուիցերիական ապահովութեան պաշտօնեաները լուրջ աշխատանք տարած են: Դրամական օժանդակութիւն բնող հայկական ծագումով զուիցերիացին տակաւին բանտ կը գտնուի... ահաբեկիչները լիբանանահայեր են: Ասոնց ինքնութեան ճըշդումը զուիցերիական ոստիկանութեան յաջողութիւնը կը բազմապատկուի եթէ բանտարկուած Հայուն հարցաքննութիւնը խորանայ: Այս հարցով եթէ ոճիրները գործուած երկիրներու ոստիկանութեան հետ սերտ գործակցութիւն հաստատուի եւ հարցը լրջօրէն քննուի, կարելի կ'ըլլայ յաջողութիւններ ձեռք ձգել եւ այն ատեն ամէն տեսակ աղտոտ լաթեր կը յայտնաբերուին»:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՒԵԼՑՆԵԼՈՒ Է

Օտար երկիրներու ոստիկանութեան անտարբերութեան պատճառը Թուրքիոյ հետաքրքրութեան պակասն է: Նոյն մասնագէտը կը շարունակէ. «Եթէ Անգարայէն զօրաւոր եւ ազդու ճնշում չբանեցուի, յանցապարտները կարելի չէ ձեռք ձգել: Երկրի մը ոստիկանութիւնը անտեղեակ է այլ երկրի մը ոստիկանութեան աշխատանքներուն, հետեւաբար արդիւնքն ալ բաւարար չըլլար: Լոս Անճելըսի աւագ հիւպատոսին եւ օգնականին ահաբեկումէն մինչեւ Վատիկանի աւագ դեսպան Թահա Ճարըմի ահաբեկումը կատարուած արարքներուն համար թուրք պատասխանատուներ հետեւեալ յայտարարութիւնը կրկնեցին. *«Պատասխանատուները անպայման պիտի գտնենք, անոնց արիւնը գետին պիտի չձգենք, մեր վրէժը ահաւոր պիտի ըլլայ»*: Այս յայտարարութիւններուն եւ դէպքերուն վրայէն բաւական ժամանակ անցնելէ ետք, Թուրքիայէն ուղարկուած եւ ընդհանրապէս օտար լեզուէն անտեղեակ պատասխանատուն ալ, տեղական ոստիկանութեան մամլոյ տեղեկութիւններէն անդին չանցնող ծանօթութիւններով կը գոհանայ եւ երկիր կը վերադառնայ: Մինչդեռ Թուրքիա ապահովութեան շատ զօրաւոր կազմակերպութիւն մը ունի, որ դէպքերու լուսաբանութեան եւ յայտնութեան մէջ դերակատար կրնայ ըլլալ: Հարցը հետաքրքրութիւնը աւելցնելու մէջ կը կայանայ»:

ԲԱՒԱՐԱՐ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԿԸ ՎԱՐԵԼԷ՞

Օտար երկիրներու մէջ Թուրք ներկայացուցիչներու եւ ներկայացուցչութիւններու պաշտպանութիւնը վերջին տարիներուն կ'աւելնայ: Մէկ կողմէ տեղական ապահովութեան միջոցները կ'աւելնան, միւս կողմէ Թուրքիա չէնքի եւ անձնակազմի ապահովութեան պահանջներուն գոհացում տալու կ'աշխատի: Միայն թէ արտասահմանի թուրք ապահովութեան պաշտօնեաներու նշանակումները անհրաժեշտ մակարդակով չեն կատարուիր: Մինչդեռ շօշափելի եւ նպատակին ծառայող նշանակումներ կարելի էր ընել: Այս չէ կատարուած: Միլլի Սելամեթական ներքին գործոց նախարար Ասըլթիւրքի գաղափարակից մարդիկ նշանակուած են: Ներկայի ապահովութեան միջոցները աւելի կատարելագործելու համար լայն իմաստով մասնագէտներով փոխանակուելու են նախապէս ուղարկուածները: Ապահովութեան միջոցներուն նպատակը պէտք է ըլլայ Թուրք ներկայացուցիչներու պաշտպանութիւնը: Մեր ներկայացուցիչները ահաբեկումներուն լրջութեան եւ կարեւորութեան գիտակից են եւ արթուն: Միայն թէ այս արթնութիւնը տեւական պէտք է ըլլայ: Գործը պէտք չէ թուլցնել: Ցարձակումը ե՞րբ եւ ո՞ւրկէ պիտի գայ՝ կարելի չէ գուշակել: Անձնական պաշտպանութիւնն ալ իր դերը ունի. միայն ոստիկանութեան պէտք չէ վստահիլ:

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵԼ

Կատարելիք անհրաժեշտ բաները վերը դասաւորուած են: Անհրաժեշտ է զանոնք համադրել եւ պակասները լրացնել: Մասնագէտները հետեւեալ կէտերու շուրջ կը նոյնանան իրենց տեսակէտներով.

«Առարկայական ընտրութեամբ, ապահովութեան աւելի կարող պաշտօնեաներու միջեւ գործակցութիւնը աւելցնել. օտար երկիրներու ապահովութեան պատասխանատուներուն հետ սերտ գործակցութիւն հաստատել եւ յանցապարտները երեւան հանելու համար աւելի գործնական միջոցներու դիմել. դիւանագիտական կապեր հաստատել, միայն պաշտպանութեան նպատակին չծառայել եւ այդպէս գործել, մասնաւորաբար միջազգային հանրային կարծիքին ներկայացնել պատմական իրողութիւններ, բազմապատկուած քարոզչութեամբ հակդրուիլ եւ լուսաբանել՝ այնպէս որ «իբրեւ թէ հայկական ցեղասպանութիւնը» քանի մը շահադէտներու եւ շահագործողներու շրջանակներուն ստեղծած մէկ հարցն է, անոր պատմական իրականութեան անհաշտ եւ անհամապատասխան ըլլալը տարածել: Ահաւասի՛կ, այն ատեն այսօրուան շահագործողներուն դերձանը շուկայ կարելի է հանել: Վրէժ եւ «իբրեւ թէ ցեղասպանութիւն» ցնորքները բոլորովին ապարդիւն կը դառնան: Վրէժը, ոխակալութեան շահագործումը մարդկութիւնը մի՛այն հարուածելու կը ծառայեն:

Ահաբեկումներն ու յարձակումները կը նպատակադրեն մեր ազգային միութիւնը հարուածել: Ազգային հարց մըն է: Այնպէս որ օտար երկիրներու մէջ մեր ներկայացուցչութիւններուն եւ ներկայացուցիչներուն հանդէպ ձեռնարկուած ամսէզուկ յարձակումներուն եւ ազգային ապահովութեան սպառնացող քանդիչ քարոզչութեանց դէմ մեր բոլոր ուժով պայքարելու եւ զգուշաւորութեան միջոցներ առնելու ենք:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի Օգոստոս 15 (Երեքշաբթի Օգոստ. 16ի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է շաբաթավերջին: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի՝ Օգոստ. 17:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱ՛Ր

«...Ահա կաթիլ մի կաթին քումդ
կուսութեան յանձն իմ անձրեւեալ...»

ՆԱՐԵԿԱՑԻ

կաթնածաղիկ ու կապտերակ գիշերին մէջ,
մեղեսիկի փոշի մըշուշն ըլլամ բափիւռ,
եւ առիգածն արծաթ՝ ջուրին վրայ հոլանի.
ու ձա՛յն ըլլամ, ըլլամ ծաղիկ, ըլլամ զեփի՛ւռ՝
ամէն իրի հըպիմ փափուկ թեւերով զէջ:
Ըլլամ ջրվէժ, ըլլամ գետափ մը գեղանի,
բստուե՛րն ըլլամ խնկազունած այգիներուն,
կամ գետերու հողմիկ աւաչն, ու գետաձայն
հովին անցքը՝ երկնասլացիկ կատարներէն:
Կաթնածաղիկ ու կապտերակ գիշերին մէջ
պատկե՛րն ըլլամ սրբազնացած ես համայնին.
օդամանեա՛կ մ'ըլլամ ես թանկ եւ անմարմին,
ու շուշփայ մը՝ հաղորդութեանըդ կաթնաձիր:
Գետէն անդին կանչե՛ս ինծի. Անցի՛ր, անցի՛ր.
մեծ դիւթութեան կայծակ մը տաս մըթար հոգւոյս,
ա՛հ, չըզայթի՛մ կոհակն ի վար ցրնորքներուս.
թող համբուրէ՛ աչքըս ջահումն աչքերուդ կոյս,
ու չըզայթի՛մ կոհակն ի վար ցրնորքներուս:
Ահա՛ մագլիմ պիտի ցաւիս սարակն ի վեր.
երազներու սատափ նամբէն ցրուէ ամպեր.
եւ իղձերուս կապոյտին վրայ, վարդ ամպը դուն,
վարդ ամպն եղիր՝ մերթ լուսինկան պատմուճանող.
դո՛ւն, աստուածեան գեղեցկութեան արփաւո՛ր հարս,
սրբութեան կո՛յսը ձիւնաձիր ու հըրավարս:
Գիշերին մէջ կ'իջնէ դեռ ուղխը լուսեղէն,
կաթիլ մը կաթ՝ ծովացած քու սրբութենէն.
ու տե՛ս, ահա՛, կը մանկանա՛մ, Աստուածամայր,
ու տե՛ս, ահա կը մանկանա՛մ գիշերին մէջ՝
ուր լըսեցի ես աստուածեան ձայնին վայրէջ՝
որ կը շաչէր աստուածարեալ հոգւոյս համար:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

«ՆՈՐԷՆ ԿՈՒԳԱՄ» ըսած է Անգլիոյ Թագուհին Իրլանտացիներուն, ձեւով մը ապարդէզ կարդալով խռախն (հանրապետական բանակ): Ճիշդ է որ ծանուցուած ոզբերգութիւնները տեղի չունեցան, բարեբախտաբար բայց նաեւ էլիզապէթ շատ բան չտեսաւ, ոչ երկրէն, ոչ ժողովուրդէն: Մեկնելէն առաջ կոչ մըն ալ ըրաւ խաղաղութեան:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ եւ Փանամա համաձայնագիր մը ստորագրեցին ըստ որուն, 2000ին Փանամայի ջրանցքը Փանամայի պիտի յանձնուի:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ուսանող մը սպաննուած է առջի օր, ձախ հոսանքի պատկանող:

ՀԻՒՍԷՅՆ Թագաւորը իր գահակալութեան 25ամեակը տօնեց:

ՍՊԱՆԻՈՅ Օվիէտօ քաղաքին մէջ, դարուս մեծագոյն կողոպուտներէն մէկը եղաւ առջի օր, ինչ որ սպանական իշխանութիւնները կ'որակեն «ոճիր մը Պատմութեան դէմ, Աստուրեայք դէմ, Սպանիոյ դէմ»: Արդարեւ շուրջ 100 թանկարժէք քարեր գողցուած են Մայր Տաճարէն (600 միլիոն ներկայ ֆրանք արժողութեամբ):

ԵՍ ԳԱՒԱՌԷՆ ԿՈՒԳԱՄ...

Որովհետեւ «մի գիրք մի ազգ է» եւ լուսաւոր թերթ մի ամբողջ ժողովրդի պատմութիւն:

Արեւոտ առաւօտ մը, արեւուն ճառագայթներն ալ հոգիիս մէջ, մաքուր նման ջրվէժներու զուլալ ջուրին լեռներուն, խանդավառ ու կրակոտ աչքերով, ես կ'երթայի դէպի աղբիւրը լոյսին:

Ես կ'երթայի փնտռելու գաւառի լուսաւոր ճրագը: Եւրոպայի միակ հայկաբերդը: Պատանի եւ պղնձագոյն մորթով, որբ տղայ մը:

Դէպի Փարիզ ու ես ինծի հարց կու տայի՝ ամօթխած տղայ, անճարակ տղայ, դուն ի՞նչ գործ ունիս, Փարիզ: Բայց ներսս կ'այրէր խորհրդաւոր բոց մը, անգամ մը տեսնել՝ լոյսերու քաղաքը: Ինչե՞ր, ինչե՞ր կը պատմէին այդ պերճափայլ ու գունազարդ քաղաքին մասին ու պատենական երեւակայութիւնս խենթի պէս կը բոցավառէր:

Ու ես կ'երթայի փնտռելու գաւառի ճրագը՝ լուսափայլ, միշտ կրկնելով՝ անճարակ տղա՛յ, դուն ի՞նչ գործ ունիս Փարիզ:

Մտմտուքն առած, ճամբան կորսնցուցած ճամբորդի մը նման, կ'երթայի: Փարիզ: Փարիզ՝ անծանօթ քաղաք, անծանօթ մարդիկ: Ներքին ուրախութիւնս, սակայն սահման չունէր: Ի՞նչպէս պիտի գտնեմ՝ Հայոց միակ հայկաբերդը:

Ժամեր, ժամեր թափառելէ յետոյ, կը փնտռեմ վայրը՝
Le Seul Quotidien Arménien en Europe : Haratch.

Ու կը խորհիմ, ես անճարակ գիւղացի, դեռ թոթովախօս հայերէնի, ի՞նչպէս պիտի ներկայացնեմ ինքզինքս:

Հին ու անհրապոյր փողոցի մը մէջ հեռուէն կը տեսնեմ, հեռաւոր լոյսի մը նման ու սիրտս, յանկարծ, կը կենայ: Կը մտնեմ ու կը բարձրանամ նեղ սանդուխներէն վեր, դուռ մը կը զարնեմ: Ու դարձեալ գաւառացիի մտայնութեամբ ամօթխած, ներքնապէս կը սկսիմ, այրիլ: Աստուած իմ, ես ի՞նչպէս պիտի ներկայացնեմ ինքզինքս:

Մենք, գաւառի ազնիւ ու մաքրաբոյր տղաքս, անհուն յարգանք մ'ունէինք, այդ շրջանին, միտքի ու գրչի մեր տիտաններուն հանդէպ: Կը զգայինք թէ անոնք ալ փոխադարձ եղբայրական հեզ կարօտ մ'ունէին: Նման մտածումներու մէջ թաղուած էի երբ յանկարծ՝ «մտէ՛ք» լսեցի: Հազիւ մտած, շուրջս կը նայիմ ու վարանոտ՝ առաջին հարցումս կ'ըլլայ՝ հո՞ս է «Յառաջ»ի խմբագիրը: Զոր ու կորուկ, ինծի անծանօթ դէմք մը՝ ո՛չ, կը պատասխանէ: Երբ ինքզինքս կը ներկայացնեմ ու կը յայտնեմ թէ գաւառէն կու գամ, կ'ըսէ իր անունը՝ Լեւոն Գեւոնեան: Ու անմիջապէս զիս կը տանի խմբագրին մօտ ու կը ներկայացնէ վարպետին: Ահա, մա՛րդը, գրիչը՝ մատներուն, կքած դէզ մը թուղթերու վրայ, տարուած խորհուրդներու մեհեանին, հետ, Հայոց լեզուի փանփուշտները կը ցանէր: Գլուխը կը բարձրացնէ, անժպիտ ու խոժոռ դէմքով մարդ մը կը գտնեմ դէմս: Գեւոնեան կը ճշդէ՝ գաւառէն է: Ու յանկարծ առաջին խօսքը կ'ըլլայ՝ «Դո՛ւն ես այդ պզտիկ հասակովդ, որ այդքան մե՛ծ-մե՛ծ բաներ կը գրես»: Ես անճարակ գաւառացի, աչքերուն մէջ լոյս կը փնտռեմ, լուռ կը մնամ մինչ ինք հարց կու տայ ինծի «ինչո՞ւ Փարիզ եկած ես»: Շեշտակի կը նայի ինծի եւ հազիւ ժպտալով կ'աւելցնէ.— «Գնա՛, գաւառ վերադարձիր, տե՛ս Լեւոն, պղնձագոյն դէմքը, դեռ թարմութիւն կայ, կարմրութիւն կայ, աչքերը ճիշդ ու ճիշդ կը փայլին մեր անոյշ լեզուին պէս: Գնա՛ գաւառ»:

Այդ օրը, հոն տեսայ նաեւ ինծի դեռ անծանօթ դէմքեր՝ Ջամալեան, անհանդարտ ու ժպտուն, Կ. Սասունի, Հ. Սամուէլ, Նարդունի:

Իրիկուան, ուշ ատեն կը բաժնուիմ ու Փարիզը իմ երեւակայութեանս մէջ լոյսի փոխարէն ուրիշ պատկեր մը կ'ունենայ երեւակայութեանս մէջ:

Փարիզ: Հայ մտաւորականութեան անշուք գերեզմանատունը:

Ու կրկին, հարց կու տամ ես ինծի՝ անլեզու ու ամօթխած տղայ, դուն ի՞նչ գործ ունիս Փարիզ:

Ուշ է ու կը սկսիմ զգալ անօթութիւնս: Այո՛, անօթի եմ բայց դրամ չունիմ: Ունեցած քանի մը ֆրանքս յիմարօրէն ձեռքէս առած էր հայ խանութպան մը՝ ողբացեալ Պալապանեանը: Անշուշտ ես ալ փոխարէն գրկած էի Վարուժանի «Հեթանոս Երգերը», «Ու ես իմ կեանքէս հինցած խաւարին մէջ, կ'արտասուէի...»:

Կը թափառէի, փողոցէ փողոց անօթի շուներու նման: Չեմ յիշեր, ուր կարդացած էի անմահ Զարդարեանի Գամփռը.— «Քալէ՛ վէսօրէն, քալէ՛ բարձրավիզ, ո՛վ Գամփռ, այս միջակութիւններու՝ որ չամչնար վեհանձնութեան ետեւէն հաչելու»:

Դուն ի՞նչ գործ ունիս, Սէնի ափին, ա՛յ տղայ: Ես գաւառէն կուգայի: Մեսրոպեան մշտավառ ճրագը տեսնելու, բոցավառ լոյսը դիտելու ու մուրացկանի իմ հոգիովս այբուբենը քիչ մը աւելի սիրելու: Կ'ուզէի քիչ մը լոյս աղերսել վարպետէն, այդ խրոխտ մարդէն, որպէսզի խարխափելով չքալէի: Բայց վարպետը անժպիտ մնաց: Գնա՛ գաւառ, եղաւ իր վերջին խօսքը: Ու պահ մը, ես զգացի թէ իր խօսքերը աղբիւրի պէս լուսաւոր էին ու յստակ:

Այդ օրը, անդադար կ'անձրեւէր: Ես՝ անօթի էի ու թափթփած հագուստներով կը սպասէի որ անձրեւին սաստկութիւնը մեղմանար:

Աղօտ լոյսին ներքեւ, երկու զոյգեր թաց հագուստներով, գիրկընխառն կ'ուզէին սիրոյ պտղաբեր այգիէն պտուղներ քաղել: Ուշ ատեն, ես պանդոկս վերադարձայ: Կը սարսռայի, ամբողջ մարմինս կը դողար: Ես, գաւառէն կուգայի: Եւ, ահա, գաւառ կը վերադառնամ: Գաւառ՝ խոնարհներու օճախը, ամբասիրներու վաթանը, անսուտ շրթներու աղբիւրը, լոյսի ու հաւատարմութեան տաճարը:

«Ա՜հ, վառ պահեցէ՛ք յիշատակը նրանց որոնք մեր գիրն ու բանը զարդարեցին ու անցան» պիտի ըսէր հայ գրականութեան Թուխ Արամազդը:

Ու ես հեռացայ, լոյսի քաղաքէն: Մտիկ ըրի, մեր այբուբենին հպարտ վարպետին խօսքերը:

Եւ ահա, հեռու, լոյսի եւ իմաստութեան քաղաքէն, լսեցէ՛ք ինծի, ո՛վ լոյսի եւ իմաստութեան ասպետներ: Ես, անօթի էի ու իմ սիրտս իմ հոգիիս հետ՝ առաւօտ լոյս է, արեգակն արդար, ամէն առաւօտ, լոյս եւ իմաստութիւն կը սփռէ:

«Սորվեցուր ինձ, պսակէ բընարս
հասկերով,
Ձի կալին մէջ, զով շուքին տակ ուռին
Ահա՛ կը նստիմ ու նըւագներս կը
ծըրի՛ն»

Ես, գաւառէն կուգամ:

ՍԱՐԳԻՍ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

5 Օգոստ. 1977

ՄԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՊԱՐԾԱՆՔՆԵՐԷՆ

ԱՐՄԷՆԱԿ ՇԱՀ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Պատմութեան մէջ, մեծ երգահաններ, ինչպէս Մոցարթ, Պէթհովէն, Շուպէրթ եւ ուրիշներ, ջանացած ու գտած են, կարող երգիչներ ու երգչուհիներ՝ իրենց երգը կամ երգախաղերը, անթերի արժեւորելու համար, եւ այս երգիչները, երգած են, այն զգացումներով ու երանգներով, ինչ որ թելադրած է իրենց՝ երաժըշտագէտ – երգահանը:

Կոմիտաս Վարդապետ եւս, ունեցաւ մեծ բախտը, մեր տոհմիկ երգերը հարազատօրէն ցոլացնելու, տաղանդաւոր երգիչի մը՝ հայադրոշմ ձայնով: Այս երգիչը կը կոչուէր Արմենակ Շահ – Մուրատեան: Զարմանա՛լի եւ տրամաբանական երեւոյթ մըն է արդարեւ, երբ Շահ-Մուրատեան «Օրհնեա՛լ է Աստուածը» եւ կամ ուրիշ մեղեդի մը կը մեներգէ, մեր մէջ, յուզումի հետ, խառն վերացում մը յառաջ կու գայ, վասնզի ինքնատիպ այդ ձայնին մէջ՝ հայ գեղջուկին դրոշմը կամ թրթռացումը կը լսենք որոշապէս:

Նոյն յուզիչ ու գրաւիչ ձայնը աւելիով ունեցած է՝ Կոմիտաս Վարդապետ: Ան ալ, իր կարգին, հայ երգը ապրած եւ ապրեցուցած է, եւ այն ո՛չ առանց յուզման: Ականատեսներ եւ ժամանակակիցներ կը վկայեն որ, դժուար թէ, Կոմիտասը երկար ատեն ունկնդրել կարենար մէկը, առանց յուզուելու եւ նոյնիսկ՝ արտասուելու:

Մենք սակայն, մեր յօդուածին նիւթ պիտի ընենք, Արմենակ Շահ – Մուրատեանը՝ որ պատիւ բերած է իր կենդանութեան, թէ իր մեծանուն Վարդապետին, եւ թէ՛ իր տաղանդաւոր ազգին, որ զինքը այդպիսի ձայնով մը օժտած է:

Երգիչ - բանաստեղծ Յակոբ Յ. Աստուրեան իր «Կոմիտաս Վարդապետ եւ Հայ Երգը» աշխատասիրութեան մէջ «Նոր Գիր թիւ 4 1940» թերթէն, հետեւեալ պարբերութիւնը յառաջ կը բերէ «Մեծ բարեբախտութիւն մը եւ բարեբախտ զուգադիպութիւն մըն էր, որ Շահ-Մուրատեան, ծաղկեցաւ Կոմիտասի օրով: Առանց Կոմիտասի, հաւանաբար պիտի չըլլա՛ր ան, իսկական հայ երգիչը որ եղաւ: Եւ մեր սերունդին համար որ զինքը չէ՛ լսած կամ տեսած, Կոմիտասն ալ փոխադարձաբար, եւ որոշ չափով մը՝ պիտի երկար ատեն մնար, մի քանի տետրակներու մէջ, մերօրեայ նոբելուկ երգիչներու քմայքին ենթակայ՝ խաչեալ մը, առանց Շահ – Մուրատեանի առաջնորդող՝ հայեցի շունչի նախընթացին, առանց իրապէս հասկցուելու: Արդարեւ, առաջինն էր Շահ – Մուրատեան, առաջին հայ երգիչը արեւմտեան իմաստով եւ արեւմտեան չափանիշով, որ Կոմիտասը թարգմանեց այնպէս, ինչպէս Կոմիտասն ալ, իր երգերով, թարգմանեց, Հայ հոգին՝ իր իսկութեամբն անեղծ:

Եթէ Կոմիտաս հայ երգին Մեսրոպն եղաւ, Շահ – Մուրատեան եղաւ անոր Առաքեալը»:

Վերի տողերը, չափազանցուած չեն երբեք: Վասնզի, իսկապէս Շահ - Մուրատեան եղաւ, այն միակ երգիչը, որ Հայու հարազատ հոգիով, զգացումով, եւ հայեցի շունչով, մեր հոգիներուն ալքերուն մէջ սփռեց հայ գեղջուկին երգը, այն գեղջուկին, որ գիտէ հիանալիօրէն բանահիւսութեան ու քերթողութեան ար-

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

❋

Ա.

Էֆէնտին շուրջը աչք մը նետեց. դէմքերը այլափոխեալ տեսաւ: Հոգ չէ. թող իրենք ալ քաշէին: Կէս ժամէ ի վեր ինքն ալ կը տառապէր իր իշխանութեան դէմ ըմբոստումի նշաններէն: Կը զգար թէ իր ազդեցութեանը տկարացումը Օրթագեղին աղետաբեր պիտի ըլլար: Անգլուխ մնալով իր թաղն ալ անխոհեմութեան պիտի մղուէր: Ինքն իր մէջը փրկչի կոչում զգացողի գիտակցութեամբն էր որ ուզած էր Օրթագեղը փորձանքի դէմ ապահովել: Հիմակ որ ա՛լ նպատակին հասած ըլլալ կը կարծէր, հարկ տեսաւ մեղմանալ: Կապը կտրելու չէր. ուստի խօսքն անուշութեամբ պանդուխտին ուղղեց.

— Հիմա, տէր հայր, ինծի մտիկ ըրէ որ ըսեմ, յայտարարեց: Ես ամէնէն նախանձախնդիրն եմ եկեղեցական արարողութիւններու, բայց «հարկը օրէքը կը լուծէ» ըսեր են: Ու դառնալով միւս եկեղեցականներուն աւելցուց.

— Ես քիչը կ'ըսեմ, դուք շատը հասկցէք:

— Բայց ի՞նչպէս ընելու է հիմակ, ըսեմ, պատասխանեց էֆէնտին, ու տէր Յուսիկին դառնալով իր հրահանգները տուաւ.

— Սա «ա»-ն բերնէդ կամացուկ մը կը հանես, հազալով մը: Մարդ ենք, հազերնիս կը բռնէ, ան ալ մեղք չէ՝ եա: «Ջատ»ը կ'ուտես: Կ'ուտես տէրտէր, կ'ուտե՛ս, չէ նէ ա՛ն մեղք կ'ուտէ: «Եղբարց մերոց»-ին հազդ քիչ մը կ'անցնի: «Գերելոց»-ին վրայէն, լիռտելո՛վ: Էֆէնտիմ, գերելոց ըլլալ չեն ուզեր նէ, թո՛ղ խելքերնին գլուխնին կենան: Փառք Աստուծոյ, մենք ալ հայ քրիստոնեայ ենք, մեզի՞ ինչու գերելոց չեն ըներ: Էֆէ՞մ:

— Անանկ է եա՛, անանկ է եա՛, ձայնեց նորէն աշխարհականներու խմբերգը միանուագ. ու բարեխրատն ալ շարունակեց.

— «Եւ շնորհ յառաջիկայ»-ին եկա՞ր մի, քեզի խուլա՜ն խուլա՜ն իզին, պոռա ուպոռա. կ'ուզես նէ թող ձանդ մինչեւ Շնորհք էֆէնտիին տունը հասնի:

Ընդհանուր քրքիջ մը պատասխանեց այս կատակաբանութեան, որ էֆէնտիին հանդարտութեանը բարեգուշակ նշանն էր:

— Հիմակ «ինտոր ընելու է»-ն սորվեցա՞ր եա, տէր հայր, ա՛լ երթաս բարով: Տէր ընդ քեզ, ըսելով հրահանգիչ էֆէնտին, պանդուխտ քահանան արձակեց:

— Էֆէնտի, յայտարարեց տէրտէրը ոտքի ելլելով, ատանկ խօսքերէն ես բան մը չեմ հասկնար: Սրբազանը եթէ կը հաճի թող հրաման տայ, ու ա՛լ կիրակի օրերը ես սպասաւորութիւն չընեմ:

— Է, էն աղէկն ալ ատ կ'ըլլայ, քրթմընջեց էֆէնտին սրտնեղութեամբ:

Պանդուխտը եպիսկոպոսին առջեւը խոնարհութիւն ըրաւ, երկու քահանաներն առանձինն ողջունեց, եւ աշխարհականներուն ալ ընդհանուր մէկ բարեւ մը տալով դուրս ելաւ:

— Ձայն բարբառոյ յանապատի, անոր համար կը քաշեն եա, ըսաւ հեղինակաւոր ազնուաշուքը իր քովիններուն:

Էֆէնտին ա՛լ խոնջ ու վաստակաբեկ: Ժամացոյցը հանեց, նայեցաւ եւ «օ՜» մը թողուց, իբր զարմացքին արտայայտութիւնը ժամանակին յառաջացմանը համար: Անմիջապէս ոտքի ելլելով, «հրամեցէ՛ք սրբազան հայր» հրաւէրը կարդաց եպիսկոպոսին: Բանի մը «հրամեցէք» ալ բոլոր ներկայ գտնուողներուն ուղղեց:

Ի վաղուց անտի, Հայրապետ էֆէնտին ժամուն տնտեսութեան օրը իր բնակարանը կոչունքի մեծահաց սեղանի շուրջը կը համախմբէր պատարագաւոր սրբազանը, քահանայից դասը, խորհուրդը ու երեւելիները:

Օրուան միջադէպն այս հնաւանդ սովորութիւնը չխանգարեց: Էֆէնտին իր առաջին ցնցումէն ուշաբերելէ յետոյ, ինքն իր վրայ ջանք ըրած էր ծանր խնդիրը անուշ տեղ կապելու, գոնէ առժամաբար, որպէսզի հանդիսաւոր ուրախութիւնը չհարամնայ:

Ամէնքը դուրս ելան խմբովին: Բակը դեռ երիտասարդները կը սպասէին, զանձակը ձեռքերնին: Էֆէնտին գոհացուց անոնք, բայց մունջ բերան: Կը սպասէին եւ մուրացիկներն ալ, անոնք ալ ուրախացուց:

Թաղին միւս քահանաներն եւս եկան միացան խումբին, որուն կցուեցան՝ քանի մը քայլ անջրպետով՝ լուսարարը, դպրապետը, դպիրները, ժամկոչ մը: Խորհրդարանէն քիչ մը առաջ բացակայ գտնուող քահանաներէն մին՝ բոլորտիքը դիտեց եւ տէր Յուսիկը իրենց մէջը չտեսնելուն, միւս քահանային ըսաւ.

— Նոր պանդուխտը չկայ, իմացանք:

— Ձգէ՛, ձգէ, յարեց ազնուաշուք մը, ամէն մարդ իր ըրածը կը քաշէ:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 5)

…մայր, չատ անգամ առանց աթուէթայ մը ...եոլ՝ սորված ըլլալու:

Երբ Շահ-Մուրատեանի, ձայնի հընչիւնը ձայնապնակէն կը լսես, կը փոխուիս իրապէս, մեր գեղջուկ բնաշխարհը, բնութեան գեղատեսիլ մէկ վայրը, ու կը լսես այդ առինքնող երգը՝ կոկուած ու հարստացած ձեւերու ներքեւ:

Երբ Շահ-Մուրատեան կալի երգը կ'երգէ, ինքզինքդ կալին մէջ կը գտնես՝ անզգալիօրէն: Երբ հոռովէ՛լ կը ձայնէ, կը պատկերացնես գինքը հայ գեղջուկին տարազով, որ իր եզին կողերը կը խըթանէ:

Ամէն անգամ որ զինքը լսելու բախտն ունենաս, ա՛խ կ'ըսես, ի՛նչ կ'ըլլար եթէ այս երգիչը՝ անգամ մը տեսած ըլլայի:

Եւ Շահ-Մուրատեան, պարզ երգիչ մը չէր արդարեւ, այլ Փարիզի օփերայի, փայլուն աստղերէն մին, եւ մեր ազգին, երգի արժանաւոր մէկ՝ ներկայացուցիչը, որ իր անձին մէջ ծափահարել տուած է, հայ երգը՝ պատիւ բերելով միաժամանակ, այն ժողովուրդին, որ այդ օրերուն, բաւականաչափ ծանօթ չէր արեւմուտքի մէջ իր պատմական անցեալով եւ իր պատկառելի մշակոյթով:

×

Արմենակ Շահ-Մուրատեան ծնած է Մուշ, եւ որդին է Շահ-Մուրատենց՝ գերդին Սրգոյի: Ծննդեան թուականն է 1877 կամ 1878: Նախակրթութիւնն առած է Մուշի մէջ: Ութ տարեկան հասակէն, եւ արդէն, ձայնին գեղեցկութեամբ ծանօթ էր ամէնուն: Արմենակ, մանուկ հասակին մէջ, իր հայրը կը կորսնցնէ, որովհետեւ ընտանիքը թշուառութեան կը մատնուի, Մուշի առաջնորդ, Ներսէս Ծ. Վ. Խարախանեան, զինքը կ'որդեգրէ եւ իր անձնական ծախքով, կը ղրկէ վայն Էջմիածնի, Գէորգեան Ճեմարանը: Շահ-Մուրատեան այնտեղ երկու տարի կ'ուսանի, ապա կ'անցնի Թիֆլիզի Ներսէսեան Վարժարանը: Մասնակցած է Մ. Եկմալեանի համբաւաւոր խումբին, հրապարակ ելած է, իբրեւ մեներգող եւ ապա եղած է եւ խմբապետ ու երգչախումբի ղեկավար: Ընդամէնը երեք տարի՝ Թիֆլիզ գտնուած է եւ այս ժամանակամիջոցը բաւական եղած է արդէն, որ ան ծանօթանայ երաժշտագէտ ականաւոր անձնաւորութիւններու հետ:

Շահ-Մուրատեան կը սիրէր օփերան եւ թատերական երաժշտութիւն, եւ դասընկերները ունկնդրելու առիթը չէր փախցներ երբեք: Տակաւ մեծ սէր մը, տոհմիկ մեղեդիներու առընթեր, կը ծնանի իր մէջ՝ դէպի եւրոպական երաժշտութիւնը: Իր փայփայած երազն էր դէպի Եւրոպա մեկնիլ, եւ տեղւոյն վրայ վայելել՝ մեծ մարդոց անուանի ստեղծագործութիւնները: Բայց իր երազը շուտով պիտի չիրականանար:

Շահ-Մուրատ Թիֆլիզէն կը վերադառնայ, իր ծննդավայրը՝ Մուշ, ուր Ս. Կարապետ Ժառանգաւորաց վարժարանի՝ դասախօս կը կարգուի: Այստեղ, երկու տարի կը պաշտօնավարէ, եւ ապա 1900-ին Էրզրումի Ջօջերէն հրաւէր ստանալով, հոն կը մեկնի, ազգային երկսեռ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ ուսուցչագործելու, եւ եկեղեցւոյ երաժշտապետութիւնը՝ ստանձնելու համար: Այնտեղ, չորս երկար տարիներ, բեղուն պաշտօնավարութիւն մը կը ցուցաբերէ: Իր օրով, սոյն քաղաքին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, պարտաւորիչ կը դառնայ, հայկական եկեղեցական երգեցողութեան՝ ուսուցումը, որուն շնորհիւ Շահ-Մուրատեան կը յաջողի, խմբական (երկձայն-եռաձայն)՝ երգեցողութիւն մը յառաջ բերել:

Այնուհետեւ, նոյնպէս սովորութիւն կը դառնայ՝ Եկմալեանի եռաձայն պատարագի երգեցողութեան, կանոնաւոր կատարումը՝ եկեղեցւոյ մէջ: Շահ-Մուրատեան Արմենակ, իր փայփայած երբեմնի երազը՝ մոռցած չէ դեռ: Ան դըրամ հաւաքելով, մէկ մասը կը յատկացնէ, իր ընտանիքի անմիջական կարիքներուն; եւ մնացեալը, գրպանը դըրած՝ կը ժամանէ Փարիզ:

Այդ օրերուն, մեծահարուստ բարերար, Մանթաշեանի ծախքով կառուցուած, եկեղեցւոյ մը բացումը պիտի կատարուէր՝ Փարիզի մէջ: Շահ-Մուրատեան, օծման ու բացման արարողութիւններուն, իր թովիչ ձայնով, մասնակցութիւնը կը բերէ, եւ այնքա՛ն կը հաճոյի, որ երաժշտապետ կ'անուանուի, եւ ապա հնարաւորութիւնը կ'ունենայ՝ Փարիզ հաստատուելու: Իր նպատակը սակայն, լոկ դպրապետութիւն ընել չէր, այլ Փարիզի երաժշտանոցէն՝ վկայուիլ: Եւ որովհետեւ լաւ Ֆրանսերէն չէր գիտեր, եւ Եւրոպական երաժշտութեան բաւականաչափ տեղեակ չէր, հարկ կ'ըլլայ, երկու տարուան շրջան մը համբերել, եւ իր ապագայի անցընելիք քննութիւններուն՝ պատրաստուիլ: Շահ-Մուրատեան, այս տարիներուն, կը յաճախէ աշխարհահռչակ երաժշտագէտ, «Վէնսան Տէնտի»ի վարչութեան ներքեւ գտնուող «Սքոլա Գանթորում» երաժշտական մասնաւոր վարժարանը: Ինք բացէն, երգի դասեր եւս առած է՝ ականաւոր երգչուհիներէ:

Երկու տարուան անդուլ աշխատանքէ մը վերջ, Շահ-Մուրատեան կը յաջողի երաժշտանոցի մուտք քննութիւններուն մէջ, եւ կ'արձանագրուի այնտեղ: Այս յաջողութիւնը, այնպիսի խանդավառութիւն մը կը ստեղծէ, հայ գաղութին մէջ, որ այնուհետեւ, դրամական ո՛չ մէկ օժանդակութիւն կը զլացուի՝ իրեն: Արմենակ Շահ-Մուրատեանի, մեծապէս օժանդակած են, հայ մեծահարուստ Կրեսոներ, Մանթաշեան, Էգնայեան, և Ներսէսեան Ներսէսեան՝ իր ուսանողութեան օրերուն:

Երաժշտանոցի չորս տարուան շրջանը, փայլուն յաջողութեամբ կ'աւարտէ Շահ-Մուրատեան, եւ կը ստանայ՝ օփերայի, Օփերա-Գոմիքի, երգի եւ սոլֆէժի մըրցանակները: Այնուհետեւ, Փարիզի օփերայի դռները ՝բացուած են իր առջեւ: Շահ-Մուրատեան, առաջին անգամ Կունոյի «Ֆաուստ» օփերային մէջ, դեր ստանձնելով՝ բեմ բարձրացած է: Այնուհետեւ, յաջողութենէ յաջողութիւն պիտի ընթանայ, պարծանքը կազմելով՝ Փարիզի հայ գաղութին: Բայց, Արմենակ Շահ-Մուրատեան, ամէն բանէ առաջ Հա՛յ է, եւ իր հայաբոյր ձայնին շնորհիւ է, որ պիտի անմահանայ ան, ըլլալով Կոմիտասի երգերուն հարազատ թարգմանը, եւ հայ գեղջուկին, հոտովեններուն ՝իսկական ներկայացուցիչը: Եւ Շահ-Մուրատեանի բերնէն, դարէ դար, պիտի արձագանգէ, այդ տոհմիկ մեղեդին ՝մեր հոգիներուն մէջ, մեղեդի, որ այնքա՛ն կը խօսի՝ մեր սրտին ու հոգիին ու դեռ պիտի խօսի՝ դարեր անվերջ:

Շահ-Մուրատեան, վախճանեցաւ 1940-ական թուականներուն: Իր կորուստով, հայ ազգը մեծ զաւակ մը եւ զգայուն երգիչ մը զրկուեցաւ, երգիչ, որուն նըմանը, մենք քիչ անգամ ունեցած ենք՝ մեր դարաւոր պատմութեան մէջ:

Քաղեց՝ ՏՐԱՐՈՒՆԻ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ԼՈՅՍ ԸՆԾԱՅՈՒՄԸ

Ամէն տարի, Յուլիս-Օգոստոս ամիսներուն, բնական կարգով օրակարգի հարց կը դառնայ դասագիրքը.— Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ դասագիրքերու հըրատարակութեան աշխատանքը, առաքման գործը, արդեօ՞ք Սեպտեմբեր 1ին, վերամուտին, բոլոր աշակերտներն ալ ապահովուած պիտի ըլլան բոլոր դասագիրքերով. անշուշտ հրապարակ կը դըրուի նաեւ որակը:

Վերոյիշեալ եւ յարակից այլ հարցերու պատասխանը ստանալու համար, «Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթի խմբագրութիւնը դիմած է դասագիրքերը հրատարակող «Լոյս» հրատարակչութեան, գիրքի առեւտուրի վարչութեան, «Հայկոօպի» գիրքի առեւտուրի բաժնին, կըրթական մարմիններուն եւ գրավաճառատուներուն:

«Լոյս» հրատարակչութեան գլխաւոր խմբագիրը՝ Ս. Ստեփանեան գոհունակութեամբ գիտել տուած է, թէ այս տարի լոյս ընծայած են 91 դասագիրք, սահմանուած ժամանակէն առաջ, Յունիս 23ին: Յատուկ ուշադրութիւն դարձուցած են որակին. խնամքով հրատարակած են յատկապէս 1—4 դասարաններու դասագիրքերը, որովհետեւ ասոնք այսպէս կոչուած գրադարանային փոնդին մաս պիտի կազմեն եւ պիտի չհրատարակուին յառաջիկայ տարի:

Ան ի բացատրութիւն ըսենք, թէ թուղթի խնայողութեան եւ տպագրական ծախքերը կրճատելու մտադրութեամբ, պետական մարմինները երկար քննութիւններէ ետք հաստատեցին գրադարանային փոնդի եղանակը: Դասագիրքերը փոխանակ ծախուելու, ձրի կը տրամադրուին աշակերտներուն, իսկ այս վերջինները ուսումնական տարեմուտին զանոնք ետ՝ դպրոցին կը վերադարձնեն, որպէսզի իրենց յաջորդներուն յատկացուի: Այսպէս՝ տարուէ տարի շարունակաբար:

Այս տարի այս եղանակը գործադրութեան կը դրուի 1էն (7 տարեկան) 4րդ դասարաններուն մէջ:

Ս. Ստեփանեանի թելադրութիւնն է եղած, որ դպրոցներու մէջ մեծ ուշադրութիւն դարձնեն տարրական դասարաններու դասագիրքերուն խնամքին վրայ, քանի ասոնք պիտի օգտագործուին տարիներ շարունակ:

Գիրքի առեւտուրի պատասխանատուներէն Հ. Նալբանդեան յիշեցուցած է դասագիրքերու լոյս ընծայման եւ բաժանման կիրարկուած եղանակները: Վերջին տարիները դասագիրքերը կը բաշխուին բացառաբար լուսաւորութեան նախարարութեան ներկայացուցած ցուցակներուն հիման վրայ՝ շրջաններու, քաղաքներու աշակերտութեան թիւին համապատասխան: Նոր հրատարակուող գիրքերու պարագային նկատի կ'առնուի աշակերտութեան ներկայացուցած թիւը՝ մէկ աշակերտ, մէկ գիրք: Վերահրատարակուող դասագիրքերու պարագային տպաքանակը նուազ կ'ըլլայ: Լուսաւորութեան նախարարութեան բաշխումի ցուցակին համաձայն գիրքերը կը ղրկուին իրենց սահմանուած վայրերը եւ դպրոցի պատասխանատուները ցուցակով ձեռք կը ձգեն զանոնք:

Հ. Նալբանդեան բացատրած է նաեւ թէ ինչու յաճախ աշխատանքին կանոնաւոր ընթացքը կը խանգարուի: Օրինակ, ըսած է, տարիներ շարունակ կըրթական մարմիններէն կը պահանջեն ստուգումի ենթարկուած, ճշդուած տուեալներ բովանդակող ցուցակներ աշակերտութեան թիւին մասին, բայց միշտ թիւրիմացութիւններ տեղի կ'ունենան: Կամ՝ երբ վերջին պահուն կը կրճատուի նախատեսուած տպաքանակը: Երբեմն ալ կը տպագրուի աւելի մեծ տպաքանակով. այս տարի, օրինակ, 4 դասագիրք հրատարակուած է նախատեսուած թիւէն աւելի:

Ա. Սահակեան, «Հայկոօպի» գիրքի առեւտուրի բաժնին պետը, ընդգծած է, թէ նախորդ տարիներու բաղդատմամբ դասագիրքերու առաքումը շրջանները շատ աւելի լաւ կազմակերպուած է: Միայն թէ, ըսած է, դպրոցներու պատասխանատուները չեն ներկայանար գրախանութները, որպէսզի իրենց սահմանուած դասագիրքերը առնեն: Այս վիճակը հաւանաբար շարունակուի մինչեւ Օգոստոսի վերջ, երբ ուսուցիչները վերադառնան արձակուրդէ:

Վերոյիշեալ երեք կազմակերպութիւններն ալ իրենց կարելին ըրած են, որպէսզի դասագիրքերու առաքման աշխատանքը արդիւնաւէտ ըլլայ: Միեւնոյն ատեն, դասագիրքերու քանակը կարելի է բաւարար համարել, թէեւ գրեթէ ամէն դպրոց շուրջ քանի մը հարիւր գիրք պակաս կը ստանայ:

Գլխաւոր ցաւը կը մնայ միշտ որակի հարցը: «Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթի յօդուածագիրը՝ Ա. Փարսադանեան, դիտել տուած է, թէ «ոչ մի կերպ չի կարելի հաշտուել տպագրուող գրքերի որակի հետ: Ամէնուր պահանջում են արմատապէս բարելաւել դասագրքերի եւ դասամատեանների որակը: Չէ՞ որ գրադարանային փոնդ ստեղծելով, դասագրքերի եռդնումը կազմակերպելով, փորձ է արւում երկարացնել գրքի կեանքը: Մինչդեռ ուսումնական տարուայ առաջին իսկ ամիսներին գրքերի թերթերը պոկւում են, անջատւում միմյանցից»:

ՔԱՂՀԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (398)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

– Չէի կարծեր թէ Ֆօսքարին Ռոլանէն այդքան վախնար, մտածեց ոստիկանապետը:

— Անհրաժեշտ է որ Ռոլան Քանտիանօն ձերբակալուի եւ դատուի, շարունակեց Դուքսը իր պաշարինութիւնը գըտնել եւ իր արժանաւոր դիրքը ստանալ ջանալով: Ան մեր օրէնքներէն դուրս գործեր ըրաւ, աւազակախումբերու գլուխն անցաւ: Այդ մարդը քանի ազատ մնայ, հանրապետութեան գլուխէն փորձանքը եւ վտանգը պակաս պիտի չըլլայ…: Միայն սա վախը ունիմ որ Վենետիկէն փախած ըլլալով արդարութեան ճանկերէն ազատի:

— Թող ձերդ վսեմութիւնը բնաւ հոգ չընէ, Տէր իմ, ըսաւ Ճէնարօ թրթռուն ձայնով մը: Ռոլան Քանտիանօն դարձեալ Վենետիկ պիտի վերադառնայ:

— Այդ պարագային պէտք է որ գործի սկսիք. լիազօրութիւն կուտամ ձեզի:

— Վսեմաշուք Տէր, մեծ զէնք մը կուտաք ձեռքս, անսահման իշխանութիւն մը, թէպէտ առժամեայ, գիտեմ, բայց գիտել կուտամ Ձեզի թէ այդ լիազօրութիւնը կրնայ ըլլալ որ Վենետիկի բանակին ընդհանուր հրամանատարին դէմ ալ գործածել պարտաւորիմ:

— Այո՛, գիտեմ, գիտեմ եւ կը հաստատեմ :

Դուքսը այս ըսելով մագաղաթ մը առաւ, քանի մը տող գրեց վրան, ստորագրեց, կնքեց եւ Ճէնարոյին երկարեց:

Ոստիկանապետը ուրախութեան սարսուռով մը լիազօրութեան գիրը առնելով ըսաւ .

—_ Այժմ Ձեզ մտատանջող դաւադրութեան խնդիրով զբաղինք, Վսեմաշուք: Քիչ առաջ ըսի թէ պարապ եւ անօգուտ տեղը կարգ մը մարդիկ ձերբակալուած էին:

– Ո՞վ ձերբակալել պէտք էր ուրեմն, հարցուց Դուքսը:

Այս միջոցին բարապանը ներս մտնելով յայտարարեց.

—_ Վենետիկի ընդհանուր հրամանատար զօրավար Ալթիէրի ունկնդրութիւն կը խնդրէ:

– Վայրկեան մը, ըսաւ Դուքսը:

Ճէնարօ արագ որոշում մը տուող մէկու մը պէս Ֆօսքարիի մօտենալով ցած ձայնով ըսաւ.

—_ Կարծեմ թէ ձերդ վսեմութիւնը դէչ բան մը ըրած պիտի չըլլայ ընդհանուր հրամանատարը անմիջապէս ընդունելով:

Ֆօսքարի խորունկ նայուածքով մը ոստիկանապետին նայելէ յետոյ նշան ըրաւ բարապանին, որ դուրս ելլէ եւ ոտքի ելլելով վարագոյր մը բացաւ եւ Ճէնարոյի ըսաւ.

—_ Հոս մտէք: Քիչ յետոյ պիտի շարունակենք մեր խօսքը:

— Ես ալ այդ պիտի առաջարկէի, Տէր իմ, ըսաւ Ճէնարօ պաղարիւնութեամբ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Աստուր Քիլեան (Փարիզ) իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէյիրմէնճեան ընտանիքին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Ոսկիան Տէյիրմէնճեանի յանկարծական մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.–

Հ. Ապասեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Այրի Տիկ. Ապասեան 1000, Քլէրմօն – Ֆէրանէն եւ Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Կ. Պէրպէրեան 250, Պ. Նաբոլէոն Պիւլիւքեան 1000 ֆրանք: Այրի Տիկին Յ. Արապեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Արապեան ընտանիք 300 եկեղեցիին և Օր. Ժ. Արապեան 50 դպրոցին: Տիկ. Պերճուհի Թօրիկեան 300ական եկեղեցիին եւ ազքատախնամին: Տիկին Ն. Տէյիրմէնճեան իր թոռան Յովսէփի ծննդեան առթիւ 300 դպրոցին: Կարինէ Տէր Վարդանեանի մկրտութեան առթիւ՝ Պրն. Վ. Վարդանեան 200, Պ. Ե. Վարդանեան 50: Պր. Պ. Պէճիտեան, իր զաւկին Վահէի պսակին առթիւ 200: Ոմն 200: Այրի Տիկին Անահիտ Խուպէսէրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Ճ. Պահատուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Իվ Էրաքա 100 եւ Պր. Պ. Գօչգոչեան 50: Զիլինկիրեան Միշէլի պսակին առթիւ, Պ. Գ. Մխսեան 100: Տիկին. Ե. Գարաօղլանեան 100: Տիկին Ա. Խաչատուրեան, իր թոռան պաքալորէայի յաջողութեան առթիւ 100: Տիկին Տիմէճեան եւ Տիկին Տէրտէրեան 50ական եկեղեցիին: Պ. Վ. Ջալըզեան եւ Պ. Գրիգորեան 50ական դըպրոցին: Զ. Կարապետեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Պր. Պ. Գապագճեան 30: Տիկին Զ. Պօյաճեան 20:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20էն 30 տարեկան հայ կին մը, աթենօտաքթիլօ եւ երկու լեզուն գիտցող՝ հայերէն եւ անգլերէն:
Դիմել՝

Jacques CHELELEKIAN
Voyage Wasteels
87, La Canebière Marseille
Tel : (91) 50-89-12

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն:

Ս. ԺԵՌՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պ. Պ. Մխաք Աւտոյեան, Սիմոն Աւտոյեան, Մելքոն Թոքաթլեան, Հմայեակ Կարապետեան, Մաքսուտ Էզգէնտէրեան, Մխաք Ժամկոչեան, Վազգէն Աւիկեան, Հ. Էսքիճեան, Ժոզէֆ Կիրիթլեան, Կարապետ Աճէմեան, Տիկին Էքսէրճեան, Տէր եւ Տիկին Հոթոթեան, Տիկին Անտոնեան Մարի, Պ. Աբրահամ Մանկասարեան, Տիկին Անահիտ Կտաւճեան, Պ. Ժորժ Պէտէչեան, Պ.Պ. Մարկոսեան եղբարք, Պ. Մամուրեան Ստեփան, Էօրտէքեան ընտանիք, Պ. Ենովքեան Սանթր, Պ. Վարդգէս Խաչատուրեան, Անթուան Սվասլեան, Կարպիս Սվասլեան, Պ. Յովհաննէս Մանուկեան, Տոնաթէն, Նուպար Ինէճեան, Յովհաննէս Մինասեան, Յովհաննէս Պանտիկեան, Գասպար Արզումանեան, Ժաք Կիւրկէրեան, Յակոբ Ալէմճեան, Ժանօ Սուքիասեան, Հայկ Մըկրտիչեան, Սամուէլեան եղբարք, Տիգրան Մանուկեան, Անդրանիկ Թումայեան, Համազասպ Արամեան, Կարապետ Միքայէլեան, Տիկին Հայկանոյշ Գույումճեան, Պ. Փառէն Սէֆէրեան, Էյնուր Ահարոնեան, Արմենակ Հիւսեան, Երուանդ Հէրիքնապեան, Տիկին Գարատիլեան, Պիպեռեան եղբարք, Շամահեան, Գարեգին Թաչճեան, Սարգիս Թաչճեան, Այրի Տիկին Զալըքէօքեան, Յակոբ Ճըրըզեան, Տիկին Մանուկեան, Պ. Խաչատուր Զաքոյեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան 100ական փրանք:

(Շար.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 – 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին:

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայգապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին:

Carzou
PEINTURE, AQUARELLES,
DESSINS
GALERIE HORIZONS
58, Rue du Général de Gaulle
LA BAULE

ET
CHATEAU DE VAL
(Limite Cantal-Corrèze,
près de Bort-les-Orges)

Exposition ouverte jusqu'au
20 Septembre
tous les jours

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
(FRANCE)

Tél. : 927-01-72

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ — ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1977 – 1978 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանի Մարի Նուպար Հիմնարկութեան Հայ Ուսանողական Տունը կ'ընդունի Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն հայազգի ուսանող – ուսանողուհիներ՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը շարունակել Փարիզի Պետական Համալսարանի 13 մասնաբաժիններէն որեւէ մէկուն կամ այլ բարձրագոյն մասնագիտական հիմնարկի մը մէջ:

Բացառապէս կ'ընդունուին նաեւ կատարելագործման նպատակով Փարիզ ժամանող հայկական վարժարաններու ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ:

Ընդունելութեան պայմաններ՝

Ա.— Արտասահմանէն թեկնածուն պարտի ունենալ երկրորդական լրիւ ուսման վկայականը՝ (պաքալօրէա), կամ համապատասխան վկայագիր: Այս կապակցութեամբ կարելի է դիմել.

Service des équivalences de diplômes
Centre Châtelet 4, rue Jean-Calvin
75005 Paris (FRANCE)

Բ.— Նախընտրութիւն կը տրուի այն թեկնածուներուն որոնք բարձրագոյն ուսման ընթացքի մէջ են:

Գ.— Թեկնածուն պարտի արձանագրուած ըլլալ Փարիզի ուսումնական հաստատութեան մը մէջ:

Դ.— Հայ Ուսանողներու Տունը ունի երկու հոգինոց եւ մէկ հոգինոց սենեակներ: Այս վերջինները հնութեան կարգով կը տրուին Տան մէջ արդէն բնակութիւն հաստատած ուսանողներէն՝ անոնց որոնք ցուցաբերած են ուսումնական յաջողութիւններ:

Ե.— Երկու հոգինոց սենեակներու պարագային ծախքերու ամսական մասնակցութիւնն է՝ անձ գլուխ 300 ֆր. մէկ հոգինոց սենեակներու պարագային՝ 400 ֆրանք, իսկ ուսուցիչներու տրամադրուած սենեակներուն համար որպէս ծախքերու մասնակցութիւն կը գանձուի ամսական 600 ֆր.

Զ.— Ոստանի բնակիչները իրաւասու են վայելելու՝ ուսանողական ճաշարան՝ մատչելի գիներով, մարզադաշտ, լողաւազան եւլն: Հայ Ուսանողներու Տունը ունի իր սեփական մատենադարան–ընթերցասրահը, հաւաքասրահը եւ կը կազմակերպէ հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուի դասընթացքներ:

Է.— Դիմումներ պէտք է կատարել՝ Առաջին կիսամեայի ընդունելութեան համար ամէնէն ուշ մինչեւ 20 Սեպտեմբեր 1977:

Երկրորդ կիսամեայի ընդունելութեան համար՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 10 Յունուար 1978:

Ը.— Հայ Ուսանողներու Տան քարտուղարութեան կողմէ թեկնածուներուն կը ղրկուի յատուկ հարցարան՝ բոլոր մանրամասնութիւններով:

Թ.— Թեկնածուներուն ընդունման որոշումը կը պատկանի Մարի Նուպար Հայ Ուսանողական Տան Ընդունման Յանձնախումբի իրաւասութեան:

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՏԱՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Maison des Etudiants Arméniens
Fondation MARIE NOUBAR
57, boulevard Jourdan
75014 Paris (FRANCE)

ARMENIE 77

du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66
Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU
Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԴԻԿ

VIENT DE PARAITRE

" Des hommes sans enfance "
D'ANTRANIK ZAROUKIAN
Traduit de l'arménien
par Sarkis Boghossian
Les Editeurs Français Réunis, Paris

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
17
MERCREDI
17 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 200 Ֆ Վեցամսեայ 110 Ֆ·
Արտասահման Տար· 230 Ֆ· Հատը 1 Ֆ· 30

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·922 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 13.922

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՔՈՐՍԻՔԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Բոլորը համաձայն են ընդունելու հա-մար, որ Ֆուրիանիի համախմբումը յա-ջողութիւն մըն էր քորսիքացի ինքնա-վարապաշտներուն համար, մանաւանդ երբ այս հսկայ բազմութեան առջեւ, յանկարծ մէջտեղ կ'ելլէր ու խօսք կ'առ-նէր Մաքս Սիմէոնի, անջատողական շար-ժումին «ուղեղը», որ տարի մըն է մաքին է, փնտռուած Ֆրանսայի բոլոր ոստիկա-նութիւններէն: Նման ելոյթ մը չէր կըր-նար չխանդավառել բազմութիւնը քանի Սիմէոնի ապարէզ կը կարդար իշխա-նութիւններուն եւ յայտնելէ ետք թէ պատրաստ էր պայքարը շարունակելու, կամովին բանտ երթալու եթէ հարկ ըլ-լար:

Ապա, շրջապատուած թիկնապահներով, կ'անհետանար: Եւ դեռ Սիմէոնի եւ իր խմբակին պահանջները շատ համեստ կը թուին, քանի կը սահմանափակուին ինք-նավարութեան կառոյցի մը, մինչ Քոր-սիքական Ազատագրութեան Ազգային Ճա-կատը պարզապէս անկախութիւն կ'ուզէ:

X Հանրաժողովէն առաջ տեղի ունեցած ահաբեկչական մէկ արարք հաւետեսի-ւ ղրկած է կղզին աւելի քան կէսը եւ 12էն 18 ամիս աշխատանք (եւ 30 միլիոն) հարկ է վերաշինելու համար ցանցը:

X Պոնափարթիստ կուսակցութիւնը եւ Այաքիոյի թաղապետութիւնը բոլորովին կը դատապարտեն անջատողական տեսա-կէտները եւ Ֆուրիանիի հանրաժողովէն ետք, ուր շուրջ 10 հազար հոգի կար, նոր կոչեր ըրած են «խելօք» կենալու: Անոնք ալ մտադիր են ցոյց մը կազմակեր-պելու մասնակցութեամբ բոլոր այն Քոր-սիքացիներուն, որոնք «վճռապէս կը մեր-ժեն ինքնավարութեան արկածախնդրու-թիւնը»:

ԿԻՊՐՈՍ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՔԻՓՐԻԱՆՈՒԻ ՇՈՒՐՋ

Մակարիոսի վախճանումին ստեղծած նոր կացութիւնը պատճառ է որ յոյն-կիպրացիները աւելի աջակողմ ըլլան եւ խուսափին նոր բաժանութիւններ ստեղ-ծելէ: Այսպէս քաղաքական չորս խմբակ-ցութիւնները ներքին անհամութիւններ չստեղծելու համար, համաձայնեցան որ նախագահութեան իրենց թեկնածուն ըլ-լայ՝ Սփիրոս Քիփրիանու 45 տարեկան, որ պարագլուխն է Դեմոկրատ կուսակ-ցութեան: Քլերիտէս յայտարարեց թէ իր դիրքը փոխած է (այսինքն այլեւս թեկ-նածու չէ) որովհետեւ (չենք ուզեր ներ-քին լարուածութիւն ստեղծել Մակարիոսի մահէն անմիջապէս ետք»: Համայնավար եւ ընկերվարական կուսակցութիւններն ալ որոշած են զօրավիգ կենալ Քիփրիա-նուի թեկնածութեան: Համայնավար կու-սակցութիւնը իր դիրքը կը բացատրէ յայտնելով թէ իրենք եթէ փորձեն իշխա-նութիւնը ձեռք առնել Թուրքերը ամբողջ կղզին կը գրաւեն:

ԻՏԱԼԻԱ

ՆԱՑԻ ՔԱՓԼԵՐԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Հռոմի հիթլերական ոստիկանութեան նախկին պետը՝ Հերպէրթ Քափլէր, որ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտը-ւած էր 335 հոգիի ջարդին համար, յա-ջողած է փախիլ Հռոմի այն հիւանդա-նոցէն, ուր փոխադրուած էր աղիքի քաղ-ցկեղին պատճառով:

70 տարեկան, Հերպէրթ Քափլէր այ-լեւս միայն 46 քիլօ կը կշռէր, ու կինը կրցած է ամուսինը փախցնել, պարզա-պէս կէս գիշերին, դուռին վրայ դնելով ազդարարութիւն մը՝ «անհանգիստ չընել ժամը 10էն առաջ»: Ապա, մեծ պայու-սակի մը մէջ դրած է ամուսինը ու առած-տարած: Իտալիա իրար անցած է բայց եթէ ինչպէս կը կարծուի Նացի նախկին գնդապետը Արեւմտեան Գերմանիա է, գերմանական սահմանադրութիւնը չի նա-խատեսեր իր հպատակներուն արտայանձ-նումը: Ուրեմն, ներկայիս գերմանական ոստիկանութիւնը պարզապէս կը փնտռէ փախստականը ինթերփոլի դիմումին վը-րայ:

Քափլէր դատապարտուած էր իբրեւ պատասխանատու 335 հոգիի մահուան: Անոնք ջարդուած էին իբրեւ փոխ-վրէժ մահափորձի մը, որուն զոհ գացած էին 30 գերման զինուորականներ:

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը, որ ափրիկեան շրջապտոյտ մը կը կատարէ խիստ կերպով «տեղը դրած է» Մոսկուան, որ ծանր յարձակումներ կ'ընէր Ֆրանսայի ափրիկեան քաղաքականութեան մասին: Թաս կ'ըսէր — «Հարաւի Ափրիկէն մին-չեւ մէկ տարի պիտի կարենայ հիւլէա-կան 100 ռումբ շինել շնորհիւ Ֆրանսայի հետ կնքուած հիւլէական պայմանագրու-թեան, անցեալ տարի»: Ֆրանսայի նա-խարարը ըսած է թէ կը դատապարտէ այդ սուտը, Ֆրանսա հիւլէական կեդրոն մը ծախած է, այսինքն գործատուն մը ելեկտրականութիւն արտադրելու համար:

«ԼԸ ՄԱԹԷՆ» օրաթերթին կատարել տուած մէկ հանրային կարծիքի քննու-թեան համաձայն, եթէ հիմա ընտրու-թիւն կատարուի Ֆրանսայի մէջ, Ձախը կը յաղթէ ձայներու 54 առ հարիւրի հա-մեմատութեամբ:

ՄԻԹԵՐԱՆ կը քննադատէ համայնա-վարներու յորդանքի պակասը ուրիշ-ներու նկատմամբ: Ծանօթ է որ ընկերվա-րական պարագլուխը Կրետէ է, ուր Մի-քիս Թէոտորաքիսի հրաւէրով եւ ուրիշ ընկերվարական պարագլուխներու հետ կը մասնակցի հանդիպումի մը, որուն թեման է «ընկերվարութիւնը եւ մշակոյթը»:

ՊԱՊԸ իր մօտալուտ մահը ոգեկոչած է պատարագի մը ընթացքին, հակառակ ա-նոր որ երեւութապէս լաւ կ'երեւայ: Պօ-ղոս Զ· աքքրօզէ կը տառապի, 80 տարե-կան է:

ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ ՆԱՄԱԿՈՎ ՄԸ ՔԱՐԹԸՐԷՆ ԹՈՐՔԻՈՅ ՄԷՋ «ՀՈՂ» ՈՒԶԵՑ»
Կը գրէ Թերճիւման

Վերոյիշեալ խորագրին տակ Թերճիւ-ման կը գրէ․—

«Խմբակ մը, որ կը կրէ «Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Հայկական Բանակ» անունը, Միացեալ Նահանգներու Հանրապետութեան նախագահ Քարթըրէ պահանջած է որ մարդկային իրաւունք-ներու համար իր մղած պայքարը ընդար-ձակէ, Թուրքիոյ մէջ մայր հայրենիք մը ապահովելու համար Հայոց: Նամակը Փարիզէն ղրկուած է թղթատարով եւ հոն գրուած է.

— «Թուրք պետութիւնը վաթսուն տա-րիէ ի վեր բռնագրաւած է այն հողերը, որոնց վրայ մեր նախահայրերը ապրած են խաղաղութեան մէջ եւ առնուազն հա-զար տարի մարդկութեան ծառայած: Թուրքերու բռնագրաւումը կը շարու-նակուի»:

«Նամակին մէջ գրուած է առանձնա-պէս. Հայկական գրաւեալ հողերուն վը-րայ մէկուկէս միլիոն Հայեր կ'ապրէին, անոնց մեծագոյն մասը աքսորուեցաւ եւ մնացեալն ալ սպաննուեցաւ Թուրքիոյ կողմէ, եւ այս կերպով այդ հողերը գը-րաւուեցան:

«Գաղտնի Հայկական Բանակը, յայտ-նած է նաեւ թէ իրենք պատասխանատու են Վատիկանի մեծ դեսպան Թահա Ճա-րըմի սպանութեան, որ պատահեցաւ 9 Յունիսին:

«Պէյրութի մէջ կ'ապրին 400 հազար Հայեր, աշխարհի ամենամեծ հայ հա-ւաքականութիւնը, որուն քաղաքական պետերը կը հաւաստեն թէ այդ գաղտնի կազմակերպութեան հետ որեւէ կապ չու-նին, եւ չեն մասնակցիր այդ պահանջ-ներուն եւ գործուած արարքներուն:

«Հայկական Գաղտնի Ահաբեկչական կազմակերպութիւնը նամակ գրած է Եու-նայթըտ — Փրէսի Պէյրութի դրասենեա-կին, եւ առանձնապէս նախագահ Քար-թըրի, որպէսզի պաշտպանէ մարդկային իրաւունքները եւ կարելի ըլլայ Թուր-քիոյ մէջ հայկական պետութիւն մը հիմ-նել.

«Ահաբեկչական կազմակերպութիւնը հաղորդած է թէ, եթէ իր այս պահանջը չիրագործուի, Հայերը ամէն միջոցի պի-տի դիմեն, այս հողերուն տիրանալու եւ իրենց գոյատեւումը պահպանելու հա-մար»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Հայաստանի պետական ճազի նուագա-խումբը Երեւան վերադարձած է 15 նուա-գահանդէսներ տալէ ետք Արեւելեան Գեր-մանիոյ զանազան քաղաքները: Նուագա-հանդէսներէն մէկն ալ տեղի ունեցած է Արեւմտեան Պերլին:

Խմբավար Կ· Օրբելեան Երեւան վե-րադարձին յայտնած է, թէ Սեպտեմբե-րին նուագախումբը պիտի մասնակցի Հա-յաստանի մայրաքաղաքը տեղի ունենա-լիք Հնդկական օրերուն եւ այնուհետեւ պիտի մեկնի Լուբլիանա, Եուկոսլաւիա, մասնակցելու համար ճազի միջազգային փառատօնին:

57ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ՔՈՒՐԹ ՎԱԼՏՀԱՅՄԻ

Սեւրի դաշնագրի (10 Օգոստ· 1920) 57րդ տարեդարձին առթիւ, հայկ· քա-ղաքական երեք կուսակցութիւնները պաշ-տօնական հեռագիր մը ղրկած են Միաց-եալ – Ազգերու Ընդհ· Քարտուղար Քուրթ Վալտհայմի: Նոյնիմաստ հեռագիրներ պիտի ղրկուին նաեւ դաշնագիրը ստորագ-րող պետութեանց ղեկավարներուն, յատ-կապէս Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆը-րանսայի նախագահներուն:

Ստորեւ Վալտհայմի ղրկուած հեռագ-րին պատճէնը, զոր կ'արտատպենք, Ազ-դակէն Օգոստոս 10ի թիւէն:

ՏՈՔԹՈՐ ՔՈՒՐԹ ՎԱԼՏՀԱՅՄ
ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒ-ԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

Ն.որին Վսեմութիւն,

Յիսունեօթը տարի առաջ, Օգոստ· 10ին, կը ստորագրուէր Սեւրի դաշնագիրը Դաշնակիցներու եւ Թուրքիոյ կողմէ: Այս դաշնագրով կը ստեղծուէր Անկախ Հայ-կական Հանրապետութիւն:

Սեւրի դաշնագիրը չգործադրուեցաւ:

Հայ ժողովուրդի ցեղասպանութեան պատասխանատուները կը մնան անպա-տիժ:

Այս առիթով ՄԱԿի ուշադրութեան կը յանձնենք թէ հայ ժողովուրդը տակաւին կը սպասէ արդարութեան, որ այս պա-րագային կը նշանակէ հայկական պատ-մական հողերու վերադարձը Թուրքիոյ կողմէ իրենց իրաւատիրոջ՝ հայ ժողո-վուրդին, հայկական ցեղասպանութեան դատապարտութիւնը, ինչպէս նաեւ՝ մէկ ու կէս միլիոն կեանքերու եւ անհաշիւ նիւթական ու մշակութային վնասներու հատուցումը:

ՄԱԿի Ուխտը կը յայտարարէ, իբրեւ հիմնական սկզբունքներ, ժողովուրդնե-րու ինքնորոշման իրաւունքը եւ կը դա-տապարտէ ուժի գործածութիւնը եւ ա-նոր հետեւանք եղող հողային բռնագրա-ւումները: Առաւել. Ընդհանուր Ժողովը որդեգրեց մարդկութեան դէմ ոճիրներու Անժամանցելիութեան Օրէնքը: Հետեւա-բար ՄԱԿը պէտք չէ հանդուրժէ որ հայ ժողովուրդի նկատմամբ, առաջին Աշխար-համարտի ընթացքին կատարուած անար-դարութիւնը շարունակուի:

Թուրքիան քաջալերութիւն գտաւ այն իրողութեամբ, որ չպատժուեցաւ իր կող-մէ կազմակերպուած հայկական ջարդե-րուն համար — ջարդեր՝ որոնք բնութա-գրուեցան իբրեւ քսաներորդ դարու առա-ջին ցեղասպանութիւնը: Ան կը շարու-նակէ իր ցեղասպանական քաղաքակա-նութիւնը այսօր, սեղմումներու ենթար-կելով հայ ժողովուրդի մնացորդացը Թուրքիոյ մէջ, ամբողջովին անտեսելով Մարդկային տարրական Իրաւունքները: Թոյլատրելի չէ որ Թուրքիան շարունա-կէ անտեսել ՄԱԿի սկզբունքները:

Պէտք է պարտադրել որ ան վերադարձնէ բռնագրաւուած հողերը եւ հատուցում կատարէ: Խաղաղութիւնը Միջին Արե-ւելքի մէջ կարելի չէ մնայուն նկատել, այնքան ատեն որ արդարութիւն չէ կա-տարուած հայ ժողովուրդին:

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒ-ՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ,
ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂՈՒԹԵԱՆ

Տեղագրութիւն ճանդուող ճաղափի մը համարը հրատարակուած առաջին քերթողագիրքն է Գրիգոր Պըլտեանին:

Բո՛ւն սկիզբն է ան քերթողական երթի մը որ, ունի սակայն նախասկիզբը մը՝ աւելի քան տասնամեայ փորձի եւ գրական արտադրութեան համապատասխանող: Այս արտադրութիւնը կը գտնենք յատկապէս «Անահիտ»ի, «Աշխարհ»ի, «Բագին»ի եւ «Ցառաջ»ի էջերուն մէջ. ան կը յայտնաբերէ միաժամանակ որոնող քերթողը եւ արուեստի մասին խորհրդածող վերլուծողը: Ուսումնասիրական գրութիւնները կը վերաբերին առհասարակ բանաստեղծութեան եւ բանաստեղծներու. անոնց մէջէն Պըլտեան կը փորձէ բռնել բանաստեղծութեան էութիւնը եւ գրողական արարքի խորհուրդը, այսինքն կը ճգնի հասկնալ ինքզինք, ինքնիրագործուիլ, ըլլա՛լ:

Որովհետեւ քերթողութիւնը ամաթէօրի մը մտքի խաղը չէ իրեն համար, այլ ամբողջ կեանքի մը իմաստն ու նպատակը, պատասխանատու յանձնառութեամբ սեփականուած ճակատագիր մը: Ուրիշ կերպ կարելի չէ մեկնաբանել հետեւողական ու յամառ այն աշխատանքը, որ գրողը, պատանութենէն ի վեր, կը տանի ինքն իր կոչումը որոշելու եւ կատարելագործելու համար: Խորասոյզ իր ընթերցումները, առանձնութեան մէջ կատարուած ու թերեւս հանրային լոյսին բնաւ չելլելիք իր փորձերը այս նպատակը ունին իբրեւ սեւեռակէտ: Իր համալսարանական ուսումն իսկ այս առանցքին կը բացատրուի. Պըլտեան միաժամանակ հետեւած է իմաստասիրութեան եւ գրականութեան, աւարտաճառ պատրաստած գեղագիտութեան մասին, այսինքն տարիներու որոնումով փորձած է հիմնաւորել իր խորհրդածութիւնն ու փորձը բանի արուեստին վերաբերեալ:

Ու բեղուն փոխատուութիւն մը նկատելի է տեսական որոնումին ու գործնական իրագործումին միջեւ: Ուսումէն եւ ուսումնասիրութենէն իր քաղածը Պըլտեան միաժամանակ կ'օգտագործէ լուսաւորելու համար մեր գրականութեան յատկանշական իրագործումները եւ իր սեփական ստեղծագործութիւնը: Իրեն համար, քերթողութիւնը այն հրաշքը չէ միայն, որ օժտուած հոգին ինքնաբեր մղումով կ'իրագործէ, այլ գիտակից այն որոնումը նաեւ, բխումներով ու անդրադարձ սեւեռումներով, որ բառահիւս արտադրութեան մը մէջ կը խտացնէ ներաշխարհի լուսամութը:

Տարիներու վրայ փռուած այս նախերթն է ուրեմն, որ կը յանգի Տեղագրութեան:

Բնրթուածը գրուած է Պէյրութի ծանօթ դէպքերու լոյսին տակ, այսինքն պարագաներու ծնունդ է որոշ չափով: Բայց պահին հարկատու եւ անոր հետ անցնող պարագայական երկ չէ բնաւ: Պէյրութի ողբերգութիւնը առիթն է քերթուածի ստեղծումին, ո՛չ՝ միակ ու այլամերժ պատճառը անոր: Տեղագրութիւնը պայմանաւոր է, ամէն բանէ առաջ, նախերթի տարրերով ու տիալեքթիք յարաբերութեամբ մը պիտի պայմանաւորէ վստահաբար զանոնք, երբ հրատարակումի լոյսին գան յետագային: Որովհետեւ ամբողջ մըն է քերթողական փորձը, որուն բաղադրիչ տարրերը, անկախաբար ժամանակէն բազմացանց հիւսքով մը կը կապուին իրարու:

Տեսանելի փաստը ունինք արդէն այս իրողութեան:

«Բագին»ի 1977 Ցունուարի թիւին մէջ տպուած է հատուած մը Պըլտեանի «Վայրեր» քերթուածէն, որ հիմնական իր առաջադրութիւններով կապուած է Տեղագրութեան կեդրոնական թեմային՝ վայրագրութեան: Առաջին տողն է՝ «ստեղծել վայրը ուր ըլլալ» եւ վերջինը՝ «Եւ եղաւ վայրերու վայրիվերում». առաջինով կը ձեւաւորուի մտահոգութիւնը, որ տուն կուտայ քերթողագիրքի տրամումին, միւսով կը կրկնուի յաճախանքը, որ լայթմոթիֆի մը պէս կ'ենթարկէ ամբողջ ասքը: «Բագին»ի հատուածին տակ կ'երեւի 1970 թուականը, իսկ Տեղագրութիւնը 1976ին ամբողջացած իրագործում է:

Իրողութիւններու պարզ թւումէն՝ իսկ կը յայտնուի փոխադարձ այն պայմանաւորումը, որ գոյութիւն ունի անցեալի ստեղծագործութեան եւ առաջին քերթողագիրքին միջեւ: Անկէ կը թելադրուի նաեւ այն համոզումը, թէ միեւնոյն յարաբերութիւնը պիտի յատկանշէ կապը նախապէս գրուած, բայց գալիք տարիներուն հրատարակուելիք գործերուն եւ Տեղագրութեան:

Այս պատճառով, ներկայիս խօսիլ այս հատորին մասին, կը նշանակէ նաեւ արտայայտուիլ Պըլտեանի քերթողութեան մասին ընդհանրապէս:

Տեղագրութեան 3րդ էջի կեդրոնին, հրջապատուած «փլչող պատկերներու» սարսափով ու «հրդեհուած քաղաքի» աղմուկով, բայց մեկուսի՝ ինչպէս քերթողը խելագարած ամբոխի խլրտումէն, կայ հարցում մը, որ քերթողագիրքի հիմնական մտահոգութիւնը կը բառադրէ.

Բայց ինչպէս կրնամ խօսիլ
յանկարծ
անընդմէջ այս թանձր աղմուկին մէջ
զօրաշարժը բառերուն դէպքին դէմ

Դէպքը իրարանցումն է կեանքին, այս պարագային՝ քանդումը Պէյրութի, բո՛լո՛ր պէյրութներուն, որ կը ստեղծէ ահաւոր տակնուվրայութիւն, «վայրի-վերում վայրերու», որուն դիմաց քերթողը կը գիտակցի միաժամանակ իր կոչումին եւ այդ կոչումը իրագործել կարենալու տարակոյսին: Կոչումը կը սահմանուի բառերու զօրաշարժով, որ, իրագործուելու համար, պէտք ունի վայրի մը, «ուր ըլլալ»: Իսկ դէպքը քանդած է, կը քանդէ բոլոր վայրերը, կը խորտակէ բոլոր արժէքները, անիմաստ կը դարձնէ նաեւ լեզուն, որ վայրն է քերթողութեան: Մարտահրաւէրը ստեղծելն է հակառակ այս բոլորին, անգրելին սեւեռել փորձելն է գիրով, անկարելիութեան աղբիւրն իսկ դարձնելով նիւթ քերթուածի: Դժուա՛ր առաքելութիւն, ուրիշ բաներու կարգին վրիպումի հաւանականութեամբ յղի: Բայց քերթողը կ'ընդունի մարտահրաւէրը ու կը խօսի: Պէտք է նաեւ մենք խօսինք իր մասին, իր փորձի մասին, նոյնիսկ եթէ մեր խօսքը չհասնի մեղի հրամցուածի բարձրութեան, բաժնելով իր հետ, երկրորդ մակարդակի մը վրայ, երկմտանքը որ կը ջլատէ ու կը ջլապրկէ միաժամանակ իր ճիգը:

Հարցումով տրուած կասկածը չի վերաբերիր խօսելու կամ չխօսելու ընտրութեան: Պէ՛տք է խօսի եւ գիտէ՛ թէ պիտի խօսի. բայց ի՞նչ տարողութիւն պիտի ունենայ այս խօսքը, որքանո՞վ պիտի յաջողի, արտաքին աղմուկին մէջ եւ անոր հետ իր ներաշխարհին մէջ աղմկող տպրում – պատկերները միաժամանակ ցրել ու համադիր ամբողջի մը մէջ սեւեռելու:

Գիրքը պատասխանն է այս հարցումին:

Ան կը դառնայ նաեւ առաջադրանք ընթերցողին համար, որ կը վարանի նոյնպէս, այս անգամ իրագործուած փորձին առաջ: Ինչպէ՞ս կրնանք խօսիլ բազմեզր ու բարդ այս փորձին մասին, վերլուծել անոր այլազան տարրերը, հասնիլ ճգնիլ անոնց ներքին պղուցումի տիրապետումին, իրագործելով երկրորդ փորձ մը, որ ինքն իր մէջ տրամաբանական մեկնութիւնը ըլլայ առաջինին:

Երկրորդ այս փորձը կը սկսի խորագիրէն:

Իմաստային ըմբռնումէն իսկ առաջ, տակաւին չփոթ ընկալումով, կ'անդրադառնանք թէ վերնագիրը խիտ թելադրութիւնն է ամբողջ գրութեան: Իմաստային տարրեր ներհմայ ձեւով կը կառչին անշուշտ այս ընկալումին, բայց կըրնանք, մեթոտային մտահոգութիւններով, առանձնացնել զանոնք եւ կեդրոնանալ տրուածի տեսողական – հնչիւնային եզրին վրայ. կշռութաւոր քերթողատող մըն է մեզի հրամցուածը, եռանդամ հատուածով, որ կը յուշէ ներդրոյ կշռոյթի մը ներկայութիւնը նա՛եւ քերթուածի տողերուն մէջ. միաժամանակ, ձայնակրկնութեան ու տառակրկնութեան նպաստով ան կը ստեղծէ մանրամթնոլորտ մը, որ, կը նախազգանք, կը համապատասխանէ քերթուածի ընդհանուր մթնոլորտին: Կրկնուող գլխաւոր ձայնը ա-ն է, մինչ բաղաձայններուն մէջ ամէնէն յատկանշականը ճ-ն է, որ, փ-ով պատրաստուելէ ետք, երկու անգամ կը պայթի դ-երով եւ մ-երով թելադրուած տեսակ մը մեղկ միջավայրի մէջ՝ փլուզումի եւ քանդումի չոր աղմուկներու նմանութեամբ:

Տեղագրութիւնը տեղի մը նկարագրութիւնն է սովորաբար, թոփոկրաֆի-ն: Կրնայ նաեւ նշանակել տեղի գրութիւն, տեղի մը մասին գրութիւն: Կրնանք աւելիլ մտածելու թէ տրուածը նկարագրութիւնն է քանդուող քաղաքի մը տեղերուն, կամ գրութիւն մըն է տեղի մը, այս պարագային Պէյրութի մասին:

«Համար»ը կը վկայէ սակայն, թէ այս բացատրութիւնը մակերեսային է եւ մասնակի ձեւով միայն կը պատշաճի խորագիրին: Առանց այս յետադրութեան՝ վերոյիշեալ իմաստը մի՛ւ պիտի ըլլար արդէն: Կրնանք մտածել թէ ան կուտայ նըւէրի մը, սէրի տուրքի մը գաղափարը, որով քերթուածը կը ձօնուի սիրելի քաղաքի մը: Կրնայ նաեւ արտայայտել նըպաստի մը գաղափարը. քանդուող քաղաքի մը սէրէն թելադրուած եւ անոր ի նպաստ ձեռնարկ մը կրնայ ըլլալ քերթուածը:

Այս ամէնը հնարաւոր ու մասնակիօրէն ճիշդ ըլլալով հանդերձ, անբաւարար է ակնյայտնի կերպով. նոյնիսկ հարեւանցի ակնարկ մը հատորի էջերուն մտածել կուտայ, թէ անոր բարդ կառոյցը չի կըրնար թելադրուիլ մեկնաբանութեամբ այս մօտեցումով:

Ու տեսողութենէն կը թելադրուի առաջին սովորաւոյթից մեկնութիւն մը: Տեղագրութիւնը տեղի մը վրայ իրագործուած, տարածական եզր ունեցող գրութիւն է: Կ'անդրադառնանք, թէ պատահական չէ անոր էջերուն դասաւորումը, որ տեսակ մը պարզ ճարտարապետութիւն կ'իրագործէ, ուր պարապները կ'ընթերցուին տողերուն հետ ու անոնց հետ եւ հատորը ամբողջ կը դարձնեն տեսողական զգայարանին մատուցուող կառուցում մը միջոցին մէջ:

Բայց մենք գիտենք վայրերու յաճախանքը բանաստեղծի հոգիին մէջ. ան կը փնտռէ իրագործուելու վերացական այն վայրը, որ դրաստեղծ հայրենիքն է քերթուածին: Բարդ վայրի մը մասին է ուրեմն խօսքը. բանաստեղծի երեւակայութեան աչքերով իրմէ դուրս տեսածը եւ իր մէջի ենթագիտակից խորութիւնը, ուր քերթուածը կը խմորուի, եւ իրմէ դուրս ու իրմէ ներս ապրող լեզուի եզրը, ուր ինք կ'ըլլայ:

Տեղագրութեամբ կը սահմանուի ուրեմն միաժամանակ նիւթը քերթուածին եւ կերպը քերթուածին:

ԳՐ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

❋

Բ.

— Ա՛տ անունն ալ ո՛ւրկէ միտքն է ինկեր, հարցուց եպիսկոպոսը ժպտելով, երբ տիրացու Գաբրիէլը քահանայ ձեռնադրուած օրը փափաք յայտնեց Յուսիկ անունով վերածնիլ: Գեղացի տիրացուն, ազգային բոլոր սուրբերուն մէջէն Յուսիկ հայրապետին համար մասնաւոր հակում մը ունէր բնազդումով: Ձեռնադրուելէն քանի մը տարի ետքը, երբ օր մը Պոլսոյ թերթերէն տեղեկացաւ թէ Սուլթանը իր թուրան Պատրիարքարան զրկած էր ու Պատրիարքն ալ դայն խունկով ու մոմով ընդունած էր, սրբութեան պատկերի մը պէս, «Ա՛խ, Յուսի՛կ մը, Յուսիկ մը, Պոլիս Յուսիկ մը «չկար» աղաղակեց: Լուսաւորչին թոռը Դիրկդեւոնոս կայսեր պատկերը ոտքերուն տակ առնելով ջարդ ու փշուր ըրած էր: Տէր Յուսիկին ալ սրտէն ձայն մը կ'ըսէր՝ որ թուրան Պատրիարքարան հասած օրը եթէ ինք Պոլիս գտնուած ըլլար, անգամ մը եւս պիտի հաստատուէր «անունին տէրն է ելեր» ժողովրդական առածին ճշմարտութիւնը:

Երբ տէր Թադէոս վախճանեցաւ, փեսան՝ տիրացու Գաբրիէլը անոր յաջորդեց: Այդ թուականէն տասը տարի ետքը, մեծ – կոտորածին, դուրսէն խուժանը Տոմուզ գեղին վրայ ալ յարձակելու փորձ մը ըրաւ: Տէրտէրը հոն չէր. տարագրեալը Պոլիս կը գտնուէր. բայց գեղին երիտասարդները հոն էին: Այցելուներուն ընդ առաջ գացին, օդին մէջ «ապաշխարութեան աղօթքներ» հնչեցնելով: Ի լուր այդ ձայներուն, անկոչ հիւրերը լեղապատառ փախան: Ու անկէ ետքը կիները «ապաշխարութեան զանձանակին» առջեւ երեսնին կը խաչակնքէին, եւ «զօրութեանըդ մեծիմ» ըսելով զայն ջերմեռանդաբար կը համբուրէին:

Ապաշխարութեան զանձանակին, ապաշխարութեան աղօթքներու մասին, ահա ինչ որ պատմած են Տոմուզգեղցի երիտասարդները:

Տէր Յուսիկ նորընծայ քահանան «մեղաց քաւութեան» սահմանուած ապաշխարանքները բաւական չհամարելով, անոնց վրայ հատ մըն ալ ինք աւելցուց: Ժամուն դուռը ապաշխարանքի զանձանակ մը դրաւ: Խոստովանանքի եկող ծերերը, կիները, աղջիկները կը դատապարտուէին մէջը հինգէն մինչեւ քսան փարայ ձգելու. «ըստ չափու և մեծութեան մեղաց»: Տարի մը ետքը, կիրակի առտու մը, տէրտէրը գիւղին երիտասարդութիւնը հաւաքեց ու զանձանակը ի ներկայութեան ամէնուն բացաւ: Երիտասարդներէն երկուքը հետն առնելով քաղաք գնաց: Քանի մը օրէն վերադարձան: Յաջորդ կիրակին տէր Յուսիկը հետեւեալ ծանուցումը ըրաւ.

«Ապաշխարանքի զանձանակի արդիւնքովը սուրբ եկեղեցւոյս նուէր մը պիտի ընենք. ոսկի եւ արծաթ ոչ ունիմք, ըստ առաքելոյն, բայց զոր ինչ ունիմք ի սրտէ տամք. Աստուած ընդունելի արասցէ»:

Ժողովուրդը «ամէն» գոչեց: Երիտասարդները խորանին առջեւ բերին հրացան մը դրին: Տէրտէրը զայն օրհնեց եւ պատէն կախեց. վրայէ խաչ մըն ալ քովիկը: Զանձանակն ալ նորէն տեղը դրուեցաւ:

Տէր Յուսիկը հրացանը օրհնելէն յետոյ, նոր ապաշխարանք մըն ալ երիտասարդներուն սահմանեց: Խոստովանող այր մարդիկը կը պարտաւորէր «օրհնեալ հրացանով» թռչուն զարնել ու մատաղ ընել. «Աբելի պատարագն Աստուծոյ» կ'ըսէր: Ինքն իր ձեռքովը հրացանը պատէն վար առաւ, վրան խաչակնքեց ու աչքին առջեւը մեղաւորները պատժին գործադրութեանը հրահանգեց:

Երբ երկրորդ տարին ալ բոլորեցաւ, ապաշխարանքի զանձանակը նորէն բացին: Այս անգամ արդիւնքը երկու հրացան գնելու կը բաւէր: Ապաշխարագիրը կռահեց, որ երբեմն երբեմն երիտասարդներն ալ ինքնաբերաբար զանձանակին բարեխօսութեանը դիմած էին:

Տէրտէրը գեղի տղոց կարդալ կը սորվեցնէր: Ձեռքերնին Ռոպէնսոն Քրիւզօ առած էր, որպէսզի ինքնօգնութեան գաղափարը անոնց մտքին մէջ մխէ: «Տեսա՛ք, կ'ըսէր, Ռոպէնսոն իր կղզիին մէջ քսան փարանոց երկաթի մը կտոր՝ ոսկիէ մեծ կտորէ աւելի օգտակար կը սեպէր: Մենք ալ Ռոպէնսոնին պէս մեր գեղը կղզիացած ենք: Չորս կողմերնիս անհաւատներու ծովն է: Մեր ժամն ալ ոսկին ի՞նչ ընէ. երկաթի կտոր մը մեր գործը աւելի լաւ կը տեսնէ»:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 6)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԻ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԱՌՕՐԵԱՅԻՑ

Պատի ժամացոյցը ցոյց է տալիս տասներկուսն անց երեսուն րոպէ, երբ Գառնիկ Սրապիոնովիչը մտաւ դիրեկտորական առանձնասենեակ եւ նստեց դիրեկտորական աթոռին:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ, - հարցրեց քարտուղարուհուն:

— Ժամը տասին Լէլոյեանն ու Փառնակեանը կռուեցին:

— Պատճա՞ռը:

— Իրար չեն սիրում:

— Կանչիր Լէլոյեանին:

Մինչեւ քարտուհարուհին կը կանչէր Լէլոյեանին, Գառնիկ Սրապիոնովիչը մըտածմունքի մէջ ընկաւ, թէ ինչու նա եւ Փառնակեանը իրար չեն սիրում:

— Գրողը տանի, — քըթմնջաց դիրեկտորը, — Ախր ինչո՞ւ պիտի իրար չսիրեն: Բնաւորութիւններն էլ համընկնում են: Արտաքուստ էլ նման են: Ոնց որ մի խնձոր երկու կէս անես…

- Կարելի՞ է, — կիսաբաց դրան արանքում երեւաց Լէլոյեանը:

Գառնիկ Սրապիոնովիչը գլխով արեց: Ապա, երբ Լէլոյեանը նստեց. կիսամտերմական - կիսապաշտօնական տոնով հարցրեց.

— Ասա, սիրելիս, ինչո՞ւ ես կռուել Փառնակեանի հետ:

- Գառնիկ Սրապիչ, — Լէլոյեանը մանրիկ աչքերը յառեց դիրեկտորի խոշոր ապակիներով ակնոցին, — նրան տանել չեմ կարող:

— Ինչո՞ւ:

— Լաւ մարդ չէ: Ձեղծարար է: Ցիշո՞ւմ էք երկու ատոմեքենայ բարձրոցակ տախտակի հետ կապուած դէպքը… Խմող է, անբարոյական…. Երեւի նկատած կը լինէք, նա առանց քաշուելու սիլիբիլի է անում հաշուետար Վարսիկի հետ: Այդ բոլորը մի կերպ կարելի է հանդուրժել, բայց այն, որ ձեր մասին…

— Ի՞նչ:

— Շատ կը ներէք, Գառնիկ Սրապիչ, ստիպուած եմ կրկնել այդ տականքի խօսքերը: Խնդրում եմ, չմոռանաք, որ դա նա է ասել եւ ոչ ես…

— Հասկանալի է, շարունակիր:

— Միջանցքում ծխում էի, իսկ դուռը կիսաբաց էր: Այդ խարդախը Վարսիկին ասում էր, որ երբ թէ դուք, Գառնիկ Սրապիչ, գործից ոչինչ չէք հասկանում… որ ձեր գլխերտացիան Սողոմոնեանն է գրում… Ասում էր, որ երբ թէ դուք տանն էլ մի բան չէք, որ անցեալ չարաթ ձեր տիկինը փոշեծծիչով հասցրել է ձեր մէջքին…

— Փոշեծծիչո՞վ:

— Ոչ, ներողութիւն, սխալուեցի, արդուկով… Ասում էր, որ դուք, Գառնիկ Սրապիչ, խելք ու միտքը տուել էք ֆուտբոլին…

— Բաւական է:

— Ի հարկէ՛, — ասաց Լէլոյեանը, - եթէ ձեր տեղը լինէի, նրան մի օր էլ չէի հանդուրժի…

— Դու աւելի լաւ է քո գործերով զբաղուիր, —- գոռաց դիրեկտորը: - Մէկ էլ չիմանամ, որ կռիւ ես արել…

Եւ Լէլոյեանը գոհունակ դուրս եկաւ առանձնասենեակից:

— Իսկ հիմա Փառնակեանին կանչիր,— քարտուղարուհուն նէարդայնացած կարգադրեց Գառնիկ Սրապիոնովիչը:

Երկու րոպէից Փառնակեանը կանգնած էր դիրեկտորական գրասեղանի առջեւ:

— Ասա՛, սիրելիս, — կիսամտերմական-կիսապաշտօնական տոնով սկսեց դիրեկտորական, — ինչո՞ւ ես կռուել Լէլոյեանի հետ:

— Գառնիկ Սրապիչ, — Փառնակեանը մանրիկ աչքերը յառեց դիրեկտորի խոշոր ապակիներով ակնոցին, — նրան տանել չեմ կարող:

— Ինչո՞ւ:

– Լաւ մարդ չէ: Ձեղծարար է: Ցիշո՞ւմ էք յիսուն մեթր չժանգոտուող թիթեղի հետ կապուած դէպքը… Խմող է, անբարոյական… Երեւի նկատած կը լինէք, նա առանց քաշուելու սիլիբիլի է անում պլանբաժնի Թագուհու հետ:

Այդ բոլորը կարելի մի կերպ հանդուրժել, եթէ ձեր մասին…

—- Ի՞նչ:

— Շատ կը ներէք, Գառնիկ Սրապիչ, ստիպուած եմ կրկնել այդ տխեղծի բառերը: Խնդրում եմ, յանկարծ չմոռանաք, որ նա է ասել եւ ոչ ես…

— Շարունակիր: Պարզ է:

— Միջանցքում ծխում էի, իսկ դուռը կիսաբաց էր: Այդ անզգամը Թագուհուն ասում էր, որ երբ թէ դուք, Գառնիկ Սրապիչ, գործից ոչինչ չէք հասկանում… Որ ձեր դիսերտացիան Սողոմոնեանն է գրում… Ասում էր որ երբ թէ դուք տանն էլ հեղինակութիւն չունէք, որ անցեալ կիրակի ձեր տիկինը արդուկով հասցրել է…

— Կիրակի՞:

—- Ոչ, ներողութիւն, ես սխալուեցի, Շաբաթ օրը… Ասում էր, որ խելք ու միտքը տուել էք ֆուտբոլին…

—- Բաւական է:

— Ի հարկէ, — ասաց Փառնակեանը: - Եթէ ձեր տեղը լինէի, նրան մի օր էլ չէի հանդուրժի…

—- Դու աւելի լաւ է քո գործերով զբաղուիր, — գոռաց դիրեկտորը: - Մէկ էլ չիմանամ, որ կռիւ ես արել…

Եւ Փառնակեանը գոհունակ դուրս եկաւ առանձնասենեակից:

Քարտուհարուհին մտաւ դիրեկտորի մօտ.

— Գառնիկ Սրապիչ, մոռացայ ասել, որ ժամը տասըմէկին մօտերքը Կարապետեանն ու Սարիբէկեանն էլ կռուեցին:

— Ինչո՞ւ:

—- Իրար չեն սիրում:

— Կանչիր Կարապետեանին, — հոգոց հանեց դիրեկտորը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԱՄԷՐԷՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սպիտակ քաղաքին գետակի հունին մէջ սահմանքար մը յայտնաբերուած է՝ արամէերէն արձանագրութեամբ: Արտաշէս Ա.ի ժամանակաշրջանին կը պատկանի, այսինքն Ք. Ա. 189 – 160ին:

Արտաշէս Թագաւորին սահմանաքարերը,, որոնց յիշատակութիւնը կատարած է պատմահայր Մովսէս Խորենացի, Հայաստանի տարածքին գտնուող եզակի յուշարձաններ են: Ցայսօր գտուած են 8 քարակոթողներ, հինգը՝ Սեւանի աւազանը, մէկը՝ Սիսիան եւ երկուքն ալ Թեղուտ գիւղը, Իջեւանի շրջան:

Նորայայտ քարակոթողը, որու բարձրութիւնը 107 սանթիմեթր է, իր ձեւով նման է Թեղուտի մէջ գտնուածներուն: Բոլոր կողմերէ մշակուած սալ է, վերի մասը քիչ մը լայն եւ եռաժանի: Վարի մասը պոչի ձեւ ունի՝ քարէ պատուանդանին մէջ զետեղուելու համար: Սեւ տուֆէ կերտուած այս կոթողը լաւ պահպանուած արձանագրութիւն մը ունի, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Արտաշէս արքայ Երուանդական, բարի որդի Զարեհի, բաժնեց հողը…(?) մինչեւ (?):

Արտաշէս Ա.ի արամէատառ բոլոր արձանագրութիւնները իրաւական բնոյթի փաստաթուղթեր են, որոնք, Հայաստանի Գիտութիւններու Թղթակից - անդամ Գ. Սարգսեանի կարծիքով, իբրեւ հրամանագիրներ յղուած են Թագաւորական կեդրոնական գրասենեակէն հայկական բոլոր գաւառները: Հրամանագիրները վերարտադրուած են քարերու վրայ շրջանները:

×

ԱՐՏԱՇԱՏ

Պատմութեան քառուղիները կտրած-անցած եւ բազմաթիւ ժողովուրդներու տարեգրութեանց մէջ արձանագրուած քաղաք մըն է Արտաշատը: Պատմութեան յուշամատեաններուն մէջ այս քաղաքին փառքը մատնանշող էջերը շատ են, իբրեւ դիրի եւ դրչութեան, թատրոնի եւ գրականութեան, ծաղկուն քաղաքաշինութեան, ինչպէս նաեւ հերոսական դրուագներու կեդրոն:

Շուրջ 2150 տարի առաջ էր, որ Հայոց Արտաշէս Ա. Թագաւորը չինել տուաւ վաճառաշահ այս քաղաքը, քանի մի - ջազգային տարանցիկ առեւտուրի հանգոյց մը կը ներկայացնէր, եւ զայն իր անունով կոչեց:

Հայոց մայրաքաղաքը այնքան գեղեցկացաւ, որ ժամանակակիցներ, ինչպէս Ստրաբոն, Պլուտարքոս «Գեղեցիկ քաղաք», «Մեծ եւ շատ գեղեցիկ քաղաք», Հայաստանի Կարթագէնը» մակդիրները շռայլեցին: Այսքան ակնառու քաղաք մը, անշուշտ ուշադրութիւնը գրաւեց նաեւ օտար նուաճողներուն: Հռոմէացիներ, Պարսիկներ, Արաբներ, Սելճուկներ, Թուրքեր յաճախ արշաւելով աւերեցին, կրակի տուին Արտաշատը: Այսուհանդերձ, անիկա միշտ գոյատեւեց, ինչպէս իր ժողովուրդը:

Քանի մը տասնամեակներ առաջ Արտաշատ քաղաքակիրթ աշխարհին կը ներկայանար Ղամարլու անունով: Գաւառական փոքր բնակավայր մը՝ անհրապոյր տուներով, չբարեկարգուած փողոցներով: Արդ, քանի մը տարի առաջ Արտաշատ դասուեցաւ քաղաք, որովհետեւ վերջին տասնամեակին ծաղկուն շրջան մը բոլորեց: Նախկին Ղամարլուն քոնեակի գործատուն մը մէկ ճիւղը ունէր, իբրեւ արդիւնաբերութիւն: Այժմ օժտուած է տասէ աւելի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններով: Ցատկապէս անուն եւ համբաւ կը վայելեն Արտաշատի գինիները, քոնեակը, պահածոները, խեցեղէն իրերը, որոնք 170 տեսակի կը հասնին՝ ծաղկամաններ, յուշանուէրներ, գինիի, քոնեակի սպասներ, սրճամաններ: Ասոնք կը ղրկուին մինչեւ Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան:

Արտաշատ ներկայիս ունի 6 միջնակարգ եւ մէկ երեկոյեան դպրոց, մասնագիտական ուսումնարան (պրոֆտեխնիկ), 8 մսուր – մանկապարտէզ, երեք գրադարան, մշակոյթի տուն, երաժշտական, մարզական, նկարչական դպրոցներ, թատրոն, մարզադաշտ եւ երկու սրահ շարժանկարի համար: Արտաշատեան լիճը յատուկ գրաւչութիւն մը կը պարգեւէ քաղաքին, որ դարձած է հանգստեան վայր մը:

Նոր յատակագիծ մը ապագայի համար կը նախատեսէ 800 տեղնոց սրահ մը շարժանկարի, եւ նոյնքան աթոռով մշակոյթի տուն մը: Նաեւ՝ գոց շուկայ մը, նոր միջնակարգ դպրոց, երկու մանկապարտէզ, լիճին ընդարձակումը եւայլն:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (399)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Դուքսը վարագոյրը վար իջեցուց եւ այն միջոցին երբ իր թիկնաթոռը կը դարձնէր Ալթիէրի նեքս մտնելով եւ Դուքսին առջեւ խոնարհելով ըսաւ.

— Ես ալ անանկ կը կարծէի թէ ատխկանապետը հոս պիտի գտնեմ:

—- Հիմա դուրս ելաւ, սիրելի բարեկամս, պատասխանեց Ֆօսքարի: Բայց, եթէ պէտք ունիս, անմիջապէս կրնամ զինքը կանչել տալ:

— Աւելորդ է, ըստ ընդհանուր հրամանատարը:

Եւ Ֆօսքարիի մէկ նշանին վրայ աթոռ մը գրաւեց:

Ալթիէրի այս անգամ քիչ մը ծերացած էր. քունքերուն վրայ ճերմակ մազերու թելեր կ'երեւէին. դէմքին խորշոմները կարծես քիչ մը աւելի լայնցած էին, բայց աչքերը միշտ կը փայլէին իր թաւ յօնքերուն տակ եւ ճակտին գիծերուն մէջ զօրաւոր կամքի մը արտայայտութեան նշանները կ'երեւէին:

Կարգ մը մտահոգութիւններ մտատանջել սկսած էին այդ մարդը:

Պատրաստուելու վրայ եղող դաւադրութիւնը վերջանալու մօտ էր: Բայց Ալթիէրի դարձեալ գոհ չէր:

Առջի բերան ինքը ակամայ մասնակցած էր այդ դաւադրութեան, բայց յետոյ չուզելով հանդերձ, դաւադրական շարժումին պարագլուխը անցած էր: շարժումին գլուխը անցած էր:

Դաւադրութիւնը կազմակերպուած միջոցին կասկածելի բաներ տեղի կ'ունենային եւ ահա ատ էր որ Ալթիէրիի մըտահոգութիւն կը պատճառէր:

Ինչո՞ւ դաւադիրներուն խումբերը օրէ օր կը բազմանային առանց որեւէ դժուարութեան, ինչո՞ւ հանրապետութեան սա կամ նա մեծատունը իրեն ներկայանալով ինքնաբերաբար պատրաստակամութիւն կը յայտնէր մասնակցելու, ինչո՞ւ իր հակառակորդ կարծած անձերը իր դրօշին տակ մտնել կ'առաջարկէին եւ ամէն պայման առաջուընէ կ'ընդունէին: Այս բոլորին մէջ մութ ու անհասկնալի բան մը կար, որ մտահոգութիւն կը պատճառէր իրեն: Երբեմն ասոնց վրայ մտածելով այն եզրակացութեան կը յանգէր թէ աներեւոյթ ձեռք մը կար, հանճարեղ ոգի մը, որ իր ճամբան կը յարդարէր եւ իր փառաւորման համար կ'աշխատէր:

Երբեմն այնպէս կ'երեւակայէր թէ Ֆօսքարի ամէն բան լսած էր եւ վերջին պահուն զինքը ճզմելու համար հետը կը խաղար:

Այս մտածումին վրայ բռունցքները կը սեղմէր եւ պատերազմի պատրաստուող մարդիկի մը պէս իր կորովն ու կամքի ուժը իր մէջ կը զօրացնէր:

Եւ բոլոր այս մտածումները, ենթադրութիւնները եւ երեւակայական հաշիւները Լէօնորի հանդէպ սնուցած մեծ սէրին հետ կը շփոթուէին:

Ալթիէրի Լէօնորը շատ կը սիրէր, յիմարական նոպայի մը մէջ հակառակ զայն մեռցնելու գաղափարը յղացած ըլլալուն, իր սէրը անխախտ մնացած եւ թերեւս աւելի ուժգին թափ մը ստացած էր Լէօնորի ընդդիմութեան պատճառաւ:

Մեր պատմագիրները իշխանութեան հասնելու ամէն ձգտումի մէջ փառասիրական մէյ մէկ մարմաջ նշմարած են, բայց մենք իբրեւ վիպասան ներքին մարդը ուսումնասիրելով կրնանք աւելցնել թէ կան մարդիկ որոնք իրենց սիրած կնոջ տիրանալու, զայն հրապուրելու համար է որ, իշխանութիւն ձեռք անցնել, զօրաւոր ու հարուստ ըլլալ կը ցանկան:

Ահա՛ Ալթիէրի ատոնցմէ էր:

— Լէօնորը դուքսի թոռնուհի է թերեւս Ռոլանը կը սիրէր անոր համար որ ան օր մը Դուքսը պիտի ըլլար եւ ինքն ալ Դքսուհի, կը մտածէր Ալթիէրի: Եթէ ես ալ դուքս ըլլամ, եթէ Դքսուհիի թագը ապահովեմ իրեն, եթէ Վենետիկի ամէնէն ազդեցիկ եւ ամէնէն զօրաւոր իշխանաւորը ըլլամ, թերեւս զիս ալ սիրէ:

Ահա այս տպաւորութեան տակ է որ Ալթիէրի կը ներկայանար Դուքսին:

Ֆօսքարի սուր նայուածքով մը անոր դէմքը քննելէ յետոյ ըսաւ.

— Աղէկ որ եկաք, բարեկամս, ձեր ներկայութիւնը շատ հաճելի է ինծի, եւ թոյլ տուէք որ առնեմ մը ի վեր ձեր այցելութիւնները նուազեցուցած ըլլալնուդ համար յանդիմանեմ ձեզ:

ՄԻՇԵԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Գեղամ Մըսըրլիի մահուան տխուր առիթով, Փարիզի Աղքատախնամի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է հետեւեալ նուէրները Մոնմորան-սիի Հանգստեան Տան մատուռին շինու-թեան համար. Տիկին Արշալոյս Ճանաչ-եան 50 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մա-նուկեան 50 ֆր.

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարա – կութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն:

Ս. ԺԵՌՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պ.Պ. Վարդգէս Խողեան, Ստեփան Ղա-զարեան, Սամուէլ Տէրմիքայէլեան, Բե-նիամին Հաճըմկրեան, Օննիկ Քէօսէեան, Արա Մնացականեան, Յակոբ Աճապին – եան, Ռիպս, Զալըգէօզեան, Կառլիէռ, Ժան Միքայէլեան, Ժան Արթինեան, Թովմա Թովմասեան, Վարդան Փափազ - եան, Այրի Տիկին Մարգրիտ Տապանեան, Պ. Ռոպէր Կիւլէմիրեան, Թորոս Նիկո – ղոսեան, Գուրուեան եւ Որդիք, Պ. Յա – կոբ Պէրպէրեան, Այրի Տիկին Աւետեան,

Պ. Պ. Ծերուն Մէլքմէթճեան, Ռուբէն Ասարլըդեան, Շիրինեան, Ներսէսեան, Յակոբ Յակոբեան, Էթիէն Մէսթճեան, Տոքթ. Ռազըճեան, Պ. Ժորժ Բուրուտ-եան, Բուրուտեան ընտանիք, Նազաչեան, Պ. Ալպէռ Եղիազարեան, Տիկին Վար – դուհի Թաչճեան, Պ. Շապուհ Պողեան, Սարգիս Զպլագեան, Սեդրակ Մանուկ – եան, Արա Թայիկեան, Թորոս Գաբրիէլ-եան 50ական, Պ.Պ. Բիւզանդ Ենովքեան, Տէր - Մովսէսեան 40ական Մանուկեան ընտանիք, Տիկին Աւետիսեան, Պ. Անդ – րանիկ Թորոսեան, Բարգէն Էժտահար – եան, Պարոնեան, Տիկին Ֆրանսիսքօ 30-ական, Պ. Վահրամ Գայսէրեան, Տի-կին Վերոնիկ Այըճեան, Պ. Ոսկիան Շէր-պէթճեան, Տիկին Գոհարիկ Աճարոնեան, Պ. Յովհաննէս Զուրուքեան, Երուանդ Մկրտիչեան, Տիկին Կիրակոսեան, Պ. Օս-քան Շէրպէթեան 20ական, Պ. Բաուքալ Տէր – Պետրոսեան, Ժորժ Քաջեան 10-ական ֆրանք:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԲՈՅԻ ԱՐՏԱՐՏՈՒՄ

Հայ Նախկին Դիմադր. Բարեկ. Միու-թիւնը հրաւիրուած է ԱՆԱՔՐԻ (Ֆրանս. դիմադրութիւն) հետ բոյի արարողու – թեան, 23 Օգոստոս Չորեքշաբթի ժամը 18ին: Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ Փա-րիզի Հայութիւնը իրեն հետ մասնակցելու Ֆրանսայի ազատագրութեան զոհերու յիշատակին յարգանքի այս արտայայ – տութեան:

Ժամադրավայր՝ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալ-զաք փողոցի անկիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

ՆՈՐԱՅՐ

կ'երգէ 12 ժողովրդական երգեր.—

Ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Paris

LA CAPPADOCE
3, Rue Marivaux,
Tél. : 742-83-65

EREVAN
26, Rue Bergère
Tél. : 770-85-81

AIDE - SOCIALE
77, Rue Lafayette
Tél. : 878-02-99

LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise
Tél. : 523-24-97

LIBRAIRIE SAMUELIAN
52, Rue Mr le Prince
Tél. : 326-88-65

ALTOUNIAN ONNIK
130, Rue Jeau-Jaurès
Arnouville les Gonesse
987-08-73

Marseille

MAGARIAN
9, Place des Vergers
Garge les Gonesse
Tél. : 986-49-71

MAISON DE LA CULTURE
12-14, Rue Saint Bazile
Tél. : 50-15-09

JOURNAL ARMENIA
2, Place de Gueydon
Gardanne

Lyon

Super-Marché Bahadourian
20, Rue Villeroy
Tél. : 60-32-10

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ 50 »

Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳՌՈՒԶՈՒ
100 ֆր. (110 ֆր. թղթատարի ծախքով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատոբը՝ 30 ֆր.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 ֆր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 ֆր.

Դիմել «Յառաջ»ի

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20էն 30 տարեկան հայ կին մը, սթենօ-տաքթիլօ եւ երկու լեզուն գիտցող՝ հա-յերէն եւ անգլերէն:

Դիմել՝

Jacques CHELELEKIAN
Voyage Wasteels
87, La Canebière Marseille
Tel : (91) 50 - 89 - 12

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսում-նական տարւոյն արձանագրութիւն-ները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ ա-շակերտներու համար: Իրենց զա-ւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տես-չութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկ-տեմբեր 4ին:

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայ – գապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին:

×

Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 22ին, Շաբաթ ժամը 8.30ին Սալ Տըլփիւսի մէջ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունե – նալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուի-ցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցու-թեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 1էն 31ը:

TRANSTOURS organise plusieurs voyages à EREVAN

ԱՄՐԱՆ ԵՒ ԱՇՆԱՆ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՅԺՄԷՆ ԻՍԿ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԹՐԱՆՍԹՈՒՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ եւ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Մարսէյլէն՝ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով: «Արմենիա»յի կամ «Անի»ի մէջ, առաջին կարգի սպա-սարկութեամբ: Կը գործադրուի Հայրենի տեսարժան վայրերու այցելութեան լրիւ յայտագիրը

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 28 Rue St. Roch, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN, Tél. 93-04-90 et 08-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ, Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ:

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi — Retour Jeudi

30 Septembre — 13 Octobre
30 Decembre — 12 Janvier 1978

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 50 89 12
VOYAGES WASTEELS — Org. Lic. 97

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
18
JEUDI
18 AOUT
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար․ 200 Ֆ Վեցամսեայ 110 Ֆ․
Արտասահման Տար․ 230 Ֆ․ Հատը 1 Ֆ․ 30

53րդ ՏԱՐԻ — 13․923
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.923

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քալէի մը տողով

ՄԻԹԵՐԱՆ շատ վճռական չեղաւ, ըստ ֆրանսական ձայնասփիւռին, որ «պէտք չէ արուեստական տարակարծութիւններ աւելցնել բնական տարակարծութեանց վրայ»: Ընկերվարական պարագլուխը աւելցուց թէ անշուշտ բնական է որ տարակարծութիւն ըլլայ համայնավարներու եւ ընկերվարականներու միջեւ, տարբեր կուսակցութիւններ են եւ կարգ մը կէտերու շուրջ՝ շատ տարբեր:

ՓԱՐԻԶԻԷՆ ԼԻԳԸՐԷԻ հարցը վերջապէս կարգադրուեցաւ ազատագրելով նաեւ փարիզեան մամուլը, որ տագնապի մէկըրէն ի վեր (29 ամիս է) ձեւով մը պատանդն էր ստեղծուած անել կացութեան: Համաձայնութիւն գոյացած էր ի վերջոյ թերթին տնօրէնութեան եւ ՍԷ․ԺԷ․ԹԷ․ Գիրքի բանուորներու միջեւ Յուլիս 11ին բայց միայն Օգոստ․ 16ին է որ կառավարութիւնն ալ վաւերացուց:

ԷԼՎԻՍ ՓՐԷՍԼԻ, ռոքի արքան մեռաւ 42 տարեկանին, զոհ սրտի տագնապի մը: Փրէսլի, որ շաբաթը 40 տոլար շահող բեռնատարի վարորդ մըն էր, կարճ շրջանի մը մէջ հրապարակը գրաւեց եւ այսօր աւելի քան 300 միլիոն սալ ծախուած է: Կուռք մը դարձած էր երիտասարդութեան մը համար, նման Ճէյմս Տինի: Հսկայ հարստութիւն դիզած, Փրէսլի քանի մը տարի է սրտի անհանգստութիւններ ունեցած էր արդէն:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը նախընտրեց որ Գերմանիոյ վարչապետը Վերոնա չերթայ Ուրբաթ օր, ուր պիտի տեսնուէր նախարարապետ Անտրէոթթիի հետ քանի Քափլէրի հարցը լարուած մթնոլորտ մը ստեղծած է: Արդարեւ հաստատուեցաւ որ Քափլէր Արեւմտեան Գերմանիա է, Ցած – Սաքսի շրջանը, ուր ազատ է այլեւս: Այս կէտն է որ կը վրդովէ բոլոր անոնք որոնք չեն մոռցած նացիական ոճիրները եւ չեն ընդունիր, որ պահ մը կուգայ, ուր այլեւս կարելի չէ հալածել մարդ մը, որ գերեզմանին դուռը հասած է: Հոս՝ ներողամիտ կամ պարզապէս մարդկային ըմբռնումը կը նկատուի դաւաճանութիւն մը հանդէպ նացիներու զոհերուն: Կը թուի թէ Քափլէրի համար (եւ իր հայրենիքին) լաւագոյն լուծումն է, որ ժամ առաջ մեռնի:

ԲԱՔՈՒԻ մէջ (Ազրբէյջան) դատախազ մը 15 տարիխստ վարչակարգի արգելափակման կայանի դատապարտուած է կաշառակերութեան համար, ըստ Բակինսկի Ռոբոչիի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Կոմունիստ թերթը (ռուսերէն) իր կարգին կը յայտնէ թէ երեք դատաւորներ դատապարտուած են կաշառակերութեան համար: 13, 8, եւ 10 տարի «ազատութենէ զրկում» սահմանուած են դատախազի մը, իր կցորդին եւ քննիչ դատաւորի մը:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ Կամսախուրդիա, գրագէտ, որ նախագահն է Հելսինքիի համաձայնագրի վրացական խմբակին, եւ Ապրիլէն ի վեր ձերբակալուած է, կամաւոր ծոմի դիմած է Թիֆլիսի բանտին մէջ, ուր կը գտնուի:

ՀԱՐԱՒ – ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, կռիւները վերսկսած են եւ կը թուի որ Շթօրայի համաձայնագիրը չի յարգուիր քանի կողմերը իրենց զէնքերը չեն յանձնած լիբանանեան օրինաւոր ուժերուն:

ՔՈՐՍԻՔԱՑԻ ծայրայեղ տարրեր՝ 3 անդամ «Քորսիքական Ազգային Ազատագրութեան Ճակատի» որոնք մաքին են սովորաբար, մամուլի ասուլիս մը տուին (երեսնին ծածկուած) եւ սպառնացին կարծրացնել իրենց դիրքը կղզիին եւ նաեւ մայր–հողին վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՌԱՄԱՏԱՆԸ ԵՒ ԾՈՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

— O —

Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի Գահիրէի թղթակիցը կը գրէ իր թերթին․․–

Գահիրէէն կը բողոքեն, որ ամբողջ իսլամ աշխարհի մէջ Ռամատանի սուրբ ամսուան ծոմապահութեան օրէնքը կ'ոտնակոխուի ամէն տեղ:

Գուրանը միայն երկու բացառիկ վիճակներ կ'ընդունի, որոնց գոյութիւնը կ'արտօնէ հաւատացեալ իսլամին ընդհատել իր ծոմը: Առաջին բացառութիւնը կ'ընդգրկէ բոլոր հիւանդութիւնները, իսկ երկրորդը՝ դէպի Մէքքէ ուխտագնացութիւն ընողները: Այս երկրորդ օրէնքը հիմնուած է հին պայմանաւորձակի մը պահանջներուն վրայ, — ուխտագնացը, հին օրերուն, ուղտերով կը ճամբորդէր դէպի Մէքքէ, եւ եթէ չուտէր ու մանաւանդ չխմէր, կը մեռնէր անապատին մէջ:

Նոր Ռամատանը կը սկսէր Օգոստ․ 15ին եւ ուրեմն քանի մը օր առաջ բոլոր այն խորամանկ մահմետականները, որոնք կ'ուզէին խուսափիլ իրենց վրայ պար տադրուած ծանր օրէնքներէն, սկսած են կրօնական ծուղակէն փրկուելու միջոցներ փնտռել:

Գահիրէի գայթակղած կրօնական իշխանութիւնները կ'ըսեն, թէ շատ մը անձեր, կը հետեւին օրինակին քէնիսի այն մասնագէտին՝ որ իր բժիշկին փոքր կաշառք մը կը վճարէ, որպէսզի ան վկայէ թէ ինք չի կրնար իր պաշտօնը կատարել, Գահիրէի արեւին տակ, առանց ուտելու եւ մանաւանդ ջուր խմելու: (Անշուշտ ոչ–իսլամ մը կրնայ առանց բժիշկի վկայութեան ալ ընդունիլ սա տրամաբանական իրականութիւնը, որ 35 - 40 աստիճան արեւին տակ կարելի չէ ժամերով փրոֆէսիօնէլ ոճով թէնիս խաղալ, առանց ջուրի․․․):

Մեծահարուստ Արաբներ ուրիշ ձեւով կը խուսափին Ռամատանէն: Օրինակ՝ Սաուտի Արաբիոյ մէջ, ուր կրօնական օրէնքը այնքան խիստ է, որ հանրային խարազանումի կ'ենթարկուին օրէնքը ոտնակոխողները, այս օրերուն շատ զբաղած կ'ըլլան օդային ճամբորդութեան բոլոր գիծերը: Ժամանակին, այս գիծերը շատ խճողուած կ'ըլլային ուխտագնացներ եւ հաւատացեալներ փոխադրելով: Շատ մը հաւատացեալներ կը վերադառնային անապատային այս երկիրը, հոն, իրենց ընտանիքին հետ տօնելու համար այս սուրբ տօնը: Բայց այս օրերուն՝ զբաղած են հարուստ Արաբներ, դէպի ուրիշ երկիրներ փոխադրելով, երկիրներ՝ ուր իսլամ մը կրնայ մեկդի դնել իր կրօնքի բոլոր պահանջները, եւ ուզածը ընել, առանց հանրային պախարակութեան ու կրօնական հեղինակութիւններու պատիժներուն ենթարկուելու:

Գահիրէի մէջ, բնակչութեան մէկ երրորդը գոնէ չի հետեւիր օրէնքին, կ'ըսէ կառավարութիւնը, եւ այս շատ կը մտահոգէ զայն, որովհետեւ այս երկիրը կը յենի Սաուտի Արաբիոյ, այսինքն՝ ամէնէն մաքրակրօն եւ խստապահանջ իսլամ երկրի տնտեսական օգնութեան վրայ: Միաժամանակ, Եգիպտոսի (ինչպէս ընդհանրապէս իսլամ շատ մը երկիրներու մէջ), դէպի աջ եւ դէպի խստապահանջ ու մաքրակրօն կրօնք շարժում մը կայ, որ նոյնիսկ աննախընթաց արարքներու պատճառ կ'ըլլայ: (Օրինակ՝ նախկին կրօնական Գործոց նախարարին սպանութիւնը, որուն դրդապատճառը, բացատրեցին կրօնամոլները, անոր կրօնական հարցերու հանդէպ ցոյց տուած թուլամորթութիւնն էր):

Ռամատանը ամէն տարի նոյն օրը սկսող եւ վերջացող տօն մը չէ, քանի որ իսլամ կրօնական օրացոյցը լուսնային ամիսներու վրայ հիմնուած է, եւ ոչ արեւմուտքի մէջ բնական նկատուող 30–31 օր ունեցող ամսուան վրայ: Այս պատճառով ալ, 25 տարիներու ընթացքին գոնէ 9 Ռամատան ամառուան տաք ամիսներուն կը տօնուի: Այս տարուան տօնը, մասնաւորաբար ծնչիչ պիտի ըլլայ Եգիպտոսի եւ Սաուտի Արաբիոյ մէջ, քանի որ Օգոստոսի կէսին կը սկսի, երբ մինչեւ 40 աստիճան ցոյց կուտայ ջերմաչափը՝ յաճախ:

Շատ մը Գահիրեցիներ հսկայ ճաշեր ուտելով կ'անցընեն իրենց ժամանակը, խնջոյքներով՝ որոնք երբեմն կը սկսին երեկոյեան ու չեն դադրիր մինչեւ առաւօտ: Անկէ ետք, հազիւ մի քանի ժամ քնանալով, գործի կը վերադառնան աշխատաւորներն ու պաշտօնեաները, որոնք սովորաբար դանդաղ շարժող են արդէն, ա՛լ աւելի դանդաղաշարժ են ամառնային Ռամատանի օրերուն: Նոյնիսկ կառավարութիւնը որ կը փորձէ այս տարի խստապահանջ ըլլալ, կ'ընդունի կեանքի իրականութիւնները եւ կ'արտօնէ որ պետական գործատեղիները ուշ բացուին եւ կանուխ փակուին:

Թ․ Ա․ Թ․

ՏԽՐՈՒՆԻ.–
ԷՏՈՒԱՐ ԳԱՎԷՋԵԱՆ

Խոր ցաւով իմացանք Էտուար Գավէջեանի մահը, որ պատահած է Օգոստ․ 10ին, փարիզեան հիւանդանոց մը, ուր կը գտնուէր քանի մը շաբաթէ:

Ծնած Մոսկուա 1931ին, վասպուրականցի ծնողքէ (կրտսէր զաւակն էր գաղութիս ծանօթ՝ Միհրան Գավէջեան ընտանիքին), Էտուար փայլուն ուսում կատարած էր Փարիզ (Քաղաքական Գիտութիւններ), Օքսֆորտ (ուր դասընկերը եղած է Աթոռակից – կաթողիկոս Գարեգին Բ․ի եւ Փրոֆ․ Շաւարշ Թորիկեանի) եւ վերջապէս՝ միջազգային իրաւաբանութիւն՝ Լա Հէ: Կարճ շրջան մը պաշտօնավարելէ ետք Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան մէջ (Լիզպոն) կը մտնէր Եունայթըտ Փրէս, որու Փարիզի գրասենեակին տնօրէնը պիտի կարգուէր քանի մը ամիսէն: Մամուլի ամերիկեան այդ գործակալութեան մէջ պատասխանատու պաշտօններ վարած էր յաջորդաբար՝ Փարիզ, Լոնտոն, Լիզպոն, Պէյրութ, Հռոմ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր կնոջ, իր քոյրերուն՝ Ալիսի եւ Անահիտի, իր եղբայրներուն՝ Արիսի եւ Տելեմաքի այս դառն կորուստին առթիւ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ)

ՌՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՎԷՊԻՆ ԼԱՏԻՇԵՐԷՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Լատվիայի «Լիեսմա» հրատարակչականը լատիշերէն 15 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Վիկտոր Բալայեանի «Քանդուած նկուղին գաղտնիքը» գիրքը, որ ոստիկանական վէպ մըն է: Այս վէպը առենին լոյս տեսած էր «Գարուն» ամսագիրին մէջ եւ արժանացած էր Հայաստանի Ներքին նախարարութեան առաջին մրցանակին

×

ԳԻՒՂԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Դարղալա գիւղին մէջ Յակոբ Մանուկեան ճանչցուած է իբրեւ գիւղին «մշակոյթի նախարար»ը: Արդարեւ, երկար տարիներ աշխատելով տեղւոյն մշակոյթի տունը, վարելով տնօրէնի պաշտօնը, գիւղին պատմութիւնը արձանագրած է մատեանի մը մէջ, օրինակ թէ՝ տեղացիները հազար ութ հարիւր այսինչ թուականին Խոյէն հոն գաղթած են այսքան թիւով․․․

Տարիներու ընթացքին հաւաքած է նաեւ կենցաղի, երկրագործական բնոյթի իրեր, գործիքներ, ամաններ, պղինձէ կաթսաներ եւայլն: Եւ հաստատած է երկրագիտական թանգարան մը:

Հանրային պարտէզին մէջ փոքրիկ տնակի մը մէկ սենեակը կը ներկայացնէ թանգարանը:

×

ԼՈՒՍԱՄՓՈՓՆԵՐ

Կիրովականի գործատան մէջ պատրաստուող երկու լամբով լուսամփոփները պետական որականիշ ստացան, այսինքն՝ իբրեւ որակ լաւ նկատուեցան: Կիրովականի «Լուսատեխնիկ» գործատունը կ'արտադրէ 43 տեսակ ելեկտրական իրեր: 26ը կը նկատուի լաւ որակի:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է ազատ ըմբշամարտի մրցում մը Օսաքա (Ճափոն) քաղաքի արհեստակցական միութեան ըմբշամարտիկներու եւ «Սեւան» մարզական ընկերակցութեան մարզիկներու միջեւ:

Բոլոր ճիւղերուն մէջ ալ յաղթանակը Հայերուն վերապահուած է:

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ․ Միութեան ախոյենական երկրորդ դասի մրցաշարքին մէջ Երեւանի մարզական հիմնարկութեան ակումբը, կամ՝ ինչպէս կ'անուանուի՝ ֆիզկուլտուրայի ինստիտուտի սպորտային ակումբ (Ցիսա) երեք կոլերով, բոլորն ալ առաջին կիսախաղին, պարտութեան մատնած է Լենինականի Շիրակ խումբը: Այս վերջինը իր դասին մէջ երկրորդ տեղը կը գրաւէր, իսկ Երեւանի խումբը նոյնպէս երկրորդ, բայց․․․ ցանկին վարէն:

Խաղի արդիւնքը եղած է՝ 3 - 2, ի նպաստ Երեւանցիներուն:

ՆԱԽԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ՊԼՏԵԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂՈՒԹԵԱՆ

Այս քերթուածը համա – գրութիւն մըն է, որ քաղաքի մը, քաղաքներու եւ մարդերու ողբերգութիւնը կը պատմէ եւ քերթումի արարքը կը տրամէ: Առաջին իսկ էջին վրայ կը հանդիպինք այս «տրամել» բային. ան կը վերաբերի միաժամանակ Հրացանի փողի վերածուած արեւի եւ աւերի - յատկանշակա՛ն անդրադառնութիւն — ու գրողական արարքի: Տրաման միաժամանակ գործողութիւն է եւ գրութիւն. դէպքերու եւ գրութեան տրամը միասնաբար ու տիպեճքիճ յարաբերութեամբ մը կ՛իրագործուի էջի տարածքին: Ի զուր չէ որ «վրիպած գընդակներ ու վանկեր վրիպած» համադրօրէն կը ներկայացուին, միեւնոյն առաջին էջին վրայ:

Նաեւ այս պատճառով, առարկայական նկարագրութիւն մը չէ Տեղագրութիւնը, որ կենդանի պատկերներ սեւեռէր Պէյրութի ողբերգութենէն եւ փաստագրական պատմութիւնը ընէր քաղաքացիական պատերազմին, ինչպէս հին մեր պատմիչները կը ներկայացնէին անցեալի ողբերգութիւնները կամ ժամանակակից գրողներ կը պատմեն երէկի սարսափները: Նորակերպ դիւցազներգութիւն մըն է, որ հոգիի մը, գիտակցութեան մը մէջ անդրադարձող տպաւորութիւններու եւ պատկերներու թելադրանքը կը բերէ մեզի:

Համամարդկային է անոր տարողութիւնը եւ հայկական. ո՛չ միայն որովհետեւ մարդկայինը կ՛ընդգրկէ հայկականը եւ նա՛եւ հայկական է Պէյրութը, այլ որովհետեւ գրող եսը, որ կ՛անդրադառնայ քանդումին, հայ է իր ապրումով ու լեզուով: Մարտը, բռնութի՛ւնը առհասարակ, վկայութիւնն է մարդ - գազանի յաւիտենական սխրագործութեան եւ մարդ – զոհի մարտիրոսութեան, բայց եւ հայ մարդու կրած բռնութեան:

Գրող եսը մարդունն է, հայուն, լիբանանցիին: Հեռաւոր, բայց զգայուն վկայ, յուշերով շրջող Պէյրութի մէջ եւ այլ քաղաքներու, երեւակայութեամբ մասնակից կռիւներու աւերին, տուներու մէջ քանդուած մարդերու անդոհին, պատահարը վերապրող գիտակցութիւն մըն է ան: Հմայքի պէս անդիմադրելի քաշողութիւն մը, ժամանակի ու միջոցի զանցումով, հակիլ կուտայ վինք մարդկային ողբերգութեան վրայ:

Բայց այս եսը բանաստեղծական եսն է՝ առարկայական տրամը, տեղերու քանդումը իբրեւ քերթողական հնարաւորութիւններու ջլատում ընկալող:

Այսպէս է որ կը հանդիսադրուի արտաքին վայր մը, փոռւած երեւակայութեան առաջ, աչքին խօսող եւ աչքին համար ներկայացուած, բայց նաեւ ներաշխարհային խորութիւն մը, ուր ապրումները ներքնարուխ պատկերներու ցանց մը կը ձեւացնեն: Զոյգ այս աղբիւրներէն եկող տարրերը միասին կը գրուին մատեանի էջերուն վրայ, կ՛ըլլան մեր կարդացած քերթուածը:

Տեղագրութեան բնոյթը սահմանել փորձող այս տողերը կը բերեն նաեւ, ներիմացաբար, քերթողութեան ըմբռնումը, որ հեղինակինն է: Բանաստեղծութիւնը նախադրոյ ապրումի մը արտայայտութիւնը չէ բառերով, այլ գրութեան պահուն իսկ եւ գրութեամբ իրագործուող «ներկայ» արարք. Հեղինակի գիտակցութեան մէջ կը գոյակցին մարդկային համատարած կատակերգութիւնը, հայկական ամբողջ լինելութիւն մը, բազմատարր աշխարհագրութիւն մը նաեւ, որ հնադարեան Պերիթոսը կ՛առընչէ ժամանակակից Պէյրութին, հռոմէական Պոմպէյին հայկական Դուինին: Հոն կ՛ընդելուզուին նաեւ զանազան պահերու կրուած տպաւորութիւններ, խառն ու խուռն բարդուած իրարու վրայ, քով քովի զօղուած իրարու, կազմելով բազմացանց հիւսք մը, որ ա՛լ կապ չունի ժամացուցային ժամանակին եւ առարկայական միջոցին հետ ու կը ներկայացնէ պարզապէս ներքին ոլորան ու պահը, որուն հարկատու կը մնայ իրագործուող քերթուածը:

Միեւնոյն բազմաբիր կառոյցը ունի նաեւ լեզուն, միաժամանակ նիւթը եւ միջոցը քերթուածին, որով կը տրամէ հեղինակը: Գրաբարեան տարրեր, գրական աշխարհաբար եւ խօսակցական ու գործնական հայերէնի նմոյշներ, թելադրական բառախաղեր ու յատկանշական նորաբանութիւններ կ՛առնեն իրենց հիւսքին մէջ օտար լեզուներէ փրցուած մասնիկներ, կը յօրինեն բացառիկ հնարաւորութիւններով օժտուած լեզու մը, որ յարմարագոյն գործիքն է տեղագրութեանրադմեզը տրամը հաղորդելու կոչուած:

Ցաւագին հեգնանքով մը, որ յատկապէս պոռոտախօս լոզունգներու խմստագերծ կրկնումին եւ լեզուական խաղերու թելադրած անհեթեթութեան մէջէն կը զգացուի, Պլտեան կը փորձէ սեւեռել հմայազերծ իրականութիւն մը եւ պատրանաթափ հոգեվիճակ մը: Ցոյց տուեալ է մթնոլորտը քերթուածին, որ միաժամանակ կը բառադրէ սնանկութիւնը գաղափարական արժէքներուն եւ անզօրութիւնը բանին:

Վերջին էջին վրայ. քերթուածը կը յանգի անյոյս հաստատումի մը.

ոչ մէկ արեւ ժայթքող բաց կոյուղիէն որ միաժամանակ ու զուգահեռ կերպով կը թելադրէ փարատումը քերթողական հնարաւորութիւններուն.

Ոչ մէկ տուն այլեւս լեզուին մէջ
Ոչ ոքի
Ոչ մէկ տուն ուր բառերը վայրէին

բեկումը կը խորանայ համատարած ժխտումին մէջ, վէրքի պէս կը կոտտայ կրկնուող բառերու յաճախանքով: Մասնաւորը կը փակուի բանաստեղծութեան անկարելիութեան հաստատումին վրայ:

Կարծես ստացած ենք պատասխանը հարցումին, որ կը բերէր մեզի կասկածը հեղինակին անզօրութեան՝ բառերուն զօրաչարժը կազմակերպելու դէպքին դէմ: Համատարած վերիվայրումին մէջ կը կորսուի ամէն ինչ, կը կորսուի նա՛եւ քերթողութիւնը:

Բայց բանաստեղծին անզօրութիւնը եւ բանաստեղծութեան անկարելիութիւնը բառադրող այս խօսքերով իսկ կը ստեղծուի բանաստեղծութիւնը: Համատարած քանդումի այս համապատկերին դիմաց, իր վհատութիւնը դառնագրող քերթողի բեկումին դէմ, կը կանգնի իրագործուած քերթուածը: Գրելու անկարելիութիւնը սահմանելու փորձը կը դառնայ ի վերջոյ քերթուածը անկարելիին:

ԳՐ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

(Շար. 2)

ԱՆՈՒԱՆԻ ՈՒՐԱՐՏԱԳԷՏԸ՝ ՓՐՈՖ. Յ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

— o —

Պատմագէտ – հնագէտ փրոֆ. Յարութիւն Մարտիրոսեան, որ Յուլիսի վերջ յանկարծամահ եղաւ 56 տարեկանին («Յառաջ» Օգոստոս 5) հմուտ ուրարտագէտ մըն էր եւ, իր հետաքրքրութեանց հորիզոնները յատկապէս տարածուած էին Հայոց լեռնաշխարհի նախնադարեան ժողովուրդներու, անոնց քաղաքակրթական – մշակութային ոլորտներուն, ցեղագրական կազմաւորման եւ յարակից հարցերու քննութեան ու ուսումնասիրութեան վրայ:

Հարկ է նկատի ունենալ, թէ այսպէս անուանուած անյիշատակելի ժամանակներու պատմագրութիւնը, այն որ կ՛ընդգրկէ Հայաստանի պատմութիւնը սկզբնական օրերէն մինչեւ Գ. դար, Ք. Ե., վերջին տասնամեակներուն առաւել խոր լուսաբանութեանց ենթարկուեցան: Հ. Մ. Ջամչեան, Հ. Ա. Գարագաշեան, Յ. Մանանդեան, Ն. Ադոնց, յիշելու համար գլխաւորները, հմտալից ուսումնասիրութեանց ճամբով վերլուծումի ենթարկած էին արդէն մեր նախնադարեան անցեալը, ճշդելով անոր հիմնական ժամանակաշրջանները, ի մի հաւաքելով եւ ապա լուրջ սեւեռումի ենթարկելով գրաւոր աղբիւրները, պատմագրական բնոյթի բոլոր փաստերը եւ, միեւնոյնատեն, սահմանելով ժամանակագրական ու տեղագրական սահմանները:

Վերջին մէկ – երկու տասնամեակները սակայն, հնագիտական շատ կարեւոր յայտնաբերումներու դէմ յանդիման դըրին պատմագէտ թէ հնագէտ: Նորութիւններէն մեծ մասը հաստատեցին վերոյիշեալ պատմագէտներուն ժամանակագրական սահմանումները եւ անոնց մեկնաբանութիւնները, իսկ միւս մասը, նոյնքան կարեւոր, ի յայտ բերաւ նոր փաստեր եւ տուեալներ յիշեալ դարաշրջաններու մասին:

Այսպէս՝ մինչեւ քանի մը տասնամեակներ առաջ պատմագէտ – հնագէտներուն համար դիւրին չէր յստակ արտայայտուիլ Հայաստանի նախնադարեան – համայնական ընկերութեան մասին:

Վերջին տարիներու պեղումները հազարամեակներու անցեալ մը բացայայտեցին, անցեալ մը, որ կ՛ընդգրկէ հնագոյն քարեդարէն մինչեւ անագապղինձի դարաշրջանը, մէջն առնելով զանոնք օղակող միջին քարի եւ պղնձաքարեդարեան շրջանները: Պարզուեցաւ, օրինակ, որ Հայաստանի լեռնաշխարհը հանդիսացած է միջին քարեդարու մշակոյթի կեդրոններէն մէկը:

Ակադ. Ս. Երեմեանի, Ս. Սարդարեանի, Է. Խանզադեանի եւ քանի մը այլ անուններու կողքին, փրոֆ. Յարութիւն Մարտիրոսեան կարեւոր դէմքերէն մէկն եղաւ, որ պատմագիտական հիմունքներով, քանի շօշափելի վկայութիւնները հրապարակի վրայ էին, Հայաստանի նախնադարեան բնիկներու ոչ միայն պատմական հոլոյթները արձանագրեց, այլեւ անոնց հոգեւոր մշակութային գանձերն ու անոնց առանձնայատկութիւնները պարզեց:

Փրոֆ. Յ. Մարտիրոսեան շատ լայն գիծերու մէջ քննութեան առնելով նախնադարեան ժողովուրդներու կրօնքը, ծէսերն եւ արուեստը, (*) գիտել տուաւ, թէ հին քարեդարեան հազարամեակներուն, կենդանական աշխարհէ հազիւ հեռացած մարդ էակը չէ ունեցած կրօնք եւ արուեստ, ծիսակատարութիւններ եւ հաւատալիքներ: Ասոնց սաղմերը երեւան եկած են մեր թուականէն մօտաւորապէս 50էն 35 հազար տարի առաջ, երբ մայրական տոհմով համայնքներ ստեղծուած են:

Կրօնական ըմբռնողութեան ամէնէն նախնական ձեւերէն մէկն է եղած տոտեմականութիւնը: Այս մտածողութիւնը տակաւ առ տակաւ արմատ ձգած ու ծաւալած է մայրական համայնքին մէջ հաստատուած արենակցական զօրաւոր կապերու, սերնդագործութեան, կին – մայր յարաբերակցութեան եւ այլ պատճառներով: Ծնունդ առած է տոհմի գաղափարը, այլ խօսքով ընդհանրական ծա-

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

❋

Բ.

Գեղացիները երկաթուղութեան մէջ օրէ օր կը յառաջդիմէին: Իրենցմէ Պոլիս գացողները հոն իրենց երկրացիներուն սանծացուցին նորահաստատ աշխատանքը, երկաթուղական գաղափարներն ալ տարածելով: Օր մըն ալ Տմուգ գեղի Պոլսոյ պանդուխտները ընկերութիւն մը կազմեցին, աշխատանքի ղանձանակը չէն ու պայծառ մնալու նպատակաւ: Երկիր վերադարձողներն ալ հետերնին շըրջահար մը ժամուն նուէր կը բերէին:

Տիրացու Գաբրիէլը քահանայ ձեռնադրուելէն տասը տարի ետքը, գեղին ժամը քան հրացան եւ երեսունի չափ շրջահար ունէր, «ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց», ու քաջալերող նշանառու երկաթասարգութիւն մը: Գնդակին սուլումը «ապաշխարութեան աղօթք» կը կոչուէր ժողովուրդին մէջ: Այդ աղօթքը իր զօրութիւնը կատարածին օրը ցոյց տուաւ:

Ապաշխարանքի ղանձանակին հաստատութիւնը դիպուածական գաղափարի մը ծնունդ չէր. ծրագրի մասն էր: Տէր Յուսիկ իր գեղը բարեկարգելու խորհուրդը շատոնց յղացած էր, տակաւին տիրացու եղածատենը: «Թո՛ղ աէրութիւնները 61րդ յօդուածը գործադրել տալու ետեւէ ըլլան, կը խորհէր ինքն իրենը: Այդ օրուան սպասելով հանդերձ, եթէ առ այժմ քիչ մը մենք մեզի բարեկարգելու ըլլանք, դէշ պիտի չըլլայ: Աւելի բարին աչք չի հաներ»: Ու կ՛ուզէր որ իր գեղը օրին մէկը ամբողջ Հայաստանին կենդանի օրինակ մը հանդիսանայ, եւ գործնականապէս ցոյց տայ ինքնապաշտպանութեան է՛ն կտրուկ միջոցը, որ ինքնօգնութեան մէջ կը կայանայ:

Տեղ մը կարդացած էր թէ Անգլիացիները իրենց տղոցը լողալ սորվեցնելու համար, զանոնք կը բռնեն ջուրը կը նետեն առանց օգնութեան: Կը թողուն որ տապլտըկուելով, տակ երթալով, վեր ելլելով, ինքզինքնին ազատեն ու իրենք իրենց ընտելանան ջուրին մէջ ապրել կարենալու դիւրութեանց:

«Մենք ալ, կ՛ըսէր, ուզենք չուզենք աս տղոցը կը նմանինք: Ծովն ենք ընկեր, մեր գլխուն ճարը մենք պէտք է տեսնենք: Եթէ սպասենք որ մեր ձայնը Պատրիարքարան լսուի ու մեզ ազատելու գան, — եթէ երբեք գալու ալ ըլլան, — կը խեղդուինք, կը մնանք»:

Նորընծան շուտով գործի զարկաւ. բարեկարգման յաջողութիւնը նախ եւ առաջ կրօնքէն ակնկալելով: Գիտէր որ քահանան կրնայ ժողովուրդը իր ուզած ճամբէն քալեցնել, շնորհիւ այն ազդեցութեան որ խղճմտանքներուն վրայ ունի: Այս մտածութեամբն է որ ապաշխարանքի ղանձանակն ու աղօթքը հաստատեց:

Զէնքով ինքնապաշտպանութիւնը իր «ներքին քաղաքականութեանը» հիմն էր. իսկ «արտաքին քաղաքականութեան», այսինքն՝ թիւրք իշխանութեանց հետ յարաբերութեանցը մէջ «պատեհականութեան», որ է վեր վար յարմարելու վարպետութեանը կը հետեւէր: Որոշեց դանդատի համար առաջնորդարան չդիմել:

«Տէրտէրը՝ առաջնորդին կ՛աղերսէ, կ՛ըսէր, առաջնորդը՝ Պատրիարքին, Պատրիարքը՝ սատրապին: Մի՛ մոռնար իշուկս. գարուն պիտի գայ՝ առուոյտ պիտի ուտես»: Ու Հայոց պաշտպանութեանը համար սատրապին դիմումը կը նըմանցնէր «տանձին պահպանութիւնը արջէն խնդրելու» միամտութեան: Կը ջանար ամէն գործ կարճ երկայն իր ձեռքովը կտրել լմնցնել: Մերթ կծու լեզու, երբեմն աղաչանք, այսօր նուէրներ, վաղը քանի մը դահեկան, ու ծանր պարագաներու մէջ քանի մը մէճիտ մեծապէս նպաստեցին գեղին կրած տառապանքներուն թեթեւացմանը:

Կ՛անդրադառնար, թէ ազատութիւնը, աղատութիւնը, ուտեստի անհոգութիւնը ժողովուրդին շատ աւելի աղէտաբեր են քան թէ կառավարական հարստահարութիւնները: Հայ գիւղացին այդ չարիքներուն դէմ մինչեւ սատիճան մը ապահովելու համար ո՛չ Պերլինի դաշնագրին, ո՛չ Պատրիարքարանին, ո՛չ Դրան միջամտութեանը ակնդէտ սպասելու պէտք կար: Ինքը Պոլսէն մէկ քանի թերթ կը ստանար, ու գրքեր ալ կ՛ընդունէր:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 7)

...ռամի եւ միասնականութեան միտքը: ...եւ, որովհետեւ, այդ դարաշրջանի մարդոց ...համար բարդ հարցեր նկատուած են ...մանքի եւ մահուան, տոհմական սկզ-...րմաւորութեան եւ կազմութեան խնդիր-...ները, մշակած են այն պարզունակ գա-...ղափարը, թէ տոհմը գոյութիւն ունե-...ցած է միշտ, առաջին օրէն իսկ, եւ սե-...րած է երմէ առաջ ապրած կենդանիէ մը, ...բոյսէ կամ առարկայէ:

Այդ դարաշրջաններուն ձեւաւորուած ...է նոյնպէս մեռելներն ու նախնիքները ...պաշտամունքի առարկայ դարձնելու գա-...ղափարը: Անոր էութիւնն այն է եղած, ...որ արբազան նկատուած քարայրներու մէջ ...մարդիկ կը պահէին իրենց նախնիքնե-...րուն ոգիները խորհրդանշող իրեր եւ ա-...նոնց կը վերագրէին այլազան ընդունա-...կութիւններ, կարողութիւններ եւ ուժեր: ...Փրոֆեսորին հաստատումով Հայաստա-...նի մէջ հոգեւոր մշակոյթի նմանօրի-...նակ յուշարձաններ դեռ չեն գտնուած, ...սակայն ազգագրութեան եւ բանահիւսու-...թեան մէջ պահպանուած նիւթերը ցոյց ...կու տան, թէ ձեւով ու բովանդակու-...թեամբ նմանօրինակ հին պատկերացում-...ներ գոյութիւն ունեցած են նաեւ մեր հո-...ղամասին վրայ:

Անոր յաջորդած է բնութեան տարերքին ...եւ ուժերուն առջեւ անճրկած մարդուն ...ստեղծած գերբնական ոգիները, այլ ...խօսքով՝ ոգեպաշտութիւնը: Միշտ բնու-...թեան հանդէպ իր ունեցած վախէն ա-...ռաջնորդուելով է, որ նախնադարեան ...մարդը փորձած է ապաւինիլ ողորմա-...ծութեանը վինք հրջապատող բնութեան՝ ...երկրպագելով արեւին, պաշտամունքի ...առարկայ դարձնելով հողը, ջուրը, գո-...ղը մատուցանելով անոնց: Հմայութիւնն ...ձեւ մը եղած է ազդելու կենդանի-...ներուն վրայ:

...Փրոֆ. Յ. Մարտիրոսեանի պատկե-...րումով, նախնադարեան տիեզերական ...պատկերացումները, պաշտամունքներն ու ...հաւատալիքները ընդհանուր ձեւով դար-...գացման, բիւրեղացման բարձր աստիճա-...նի հասած են ուշ անդաստղինձի եւ հին ...երկաթի դարաշրջաններուն: Անագապղ-...ինձի դարաշրջանի նախնիքները այն հա-...մոզումը գոյացուցած են, թէ ծովուն խո-...րը, ջրային այլ կենդանիներու կարգին ...կը ծնին, կ'ապրին եւ կը բազմանան ա-...ռասպելական դիւցազուններ, յաւերժա-...հարսեր, դիցուհիներ, երկրային կենդա-...նիներու նմանող ցուլեր, իմաստուն ձիեր ...եայլն: Շատեր՝ զօրավիգ, պաշտպան կը ...կանգնին մարդոց: Վերոյիշեալ դարաշր-...ջաններուն է նոյնպէս, որ ձեւաւորուած ...տիեզերքի հիմնական տարրերը՝ եր-...կինք, երկինք, ջուր, արեւ, աստղեր, ա-...ռանձին - առանձին պաշտելու գաղափա-...րը գլխաւորը մնալով միշտ արեւը:

Անդենական կեանքի մը պատկերա-...ցումն եւս մաս կազմած է անագապղինձի ...դարաշրջանի մեր նախնիքներուն հաւա-...տալիքներուն:

Մեր կողմէ խտացումի բովէն անցած ...այս հաստատումներն ու պատկերացում-

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

Թումբ մը հայերու պատկեր Մոլտովիցա վանքին պատին վրայ

— o —

Պուքովինայի մէջ (Վերին Երկիր) կը գտնուին պատմական եւ արուեստի ար-ժէքաւոր յիշատակարաններ, որոնք կը յիշեցնեն ռումէն ժողովուրդի փառահեղ անցեալը, ազգային էութիւնը պահպանելու պայքարը եւ որոնք կ'արտայայտեն Մոլտովացիներու ստեղծագործ տաղանդը:

Պատմական Վերին Երկիրը եղած է կեդրոնավայրը Մոլտովայի աւատական եւ եկեղեցական պետութեան: Սուչաւա եղած է Աթոռանիստ քաղաք, ուր կը գտնուէր Մոլտովայի եւ Սուչաւայի Միտ-րոպոլիտութիւնը: Պուքովինա եկած են Մարամուրէշի իշխանները, որոնք հիմնած են Մոլտովայի Իշխանապետութիւնը:

Վանքեր կառուցանելու շարժումը սկըսած է Ալեքսանտրու Չէլ Պուն իշխանին օրով, երբ շինուած են Պիսթրիցա, Փրոպոթա, Մոլտովիցա եւ Հումոր վանքերը:

Տեղաւորուած մեկուսացած գօտիներու մէջ, ուրկէ կը մեկնէին առեւտրական ճամբաներ, օժտուած կարեւոր կալուածներով, ամրացուած, արուեստի գանձեր պահած, վանքերը կարեւոր դեր մը կը կատարէին բնական հարստութիւնները շահագործելու մէջ եւ միանգամայն զին-ուորական յառաջապահի դերը: Անոնք էին նաեւ բնութագիծերը Մոլտովիցա վան-քին, որ տնտեսական, ընկերային եւ մշա-կութային գործունէութեան կեդրոն մըն էր:

Այս վանքին արտաքին նկարները կը համապատասխանէին պետական քաղա-քականութեան պաշտօնական ծրագրի մը:

Այս առթիւ, կարելի է խօսիլ նաեւ Վերջին Դատաստանը նկարին մասին, ուր մեռեալներու յարութեան եւ դատաստա-նի կոչ ընող հրեշտակներու դրուագը կ'արտայայտէ, մէկ կողմէ, միջին դա-րու ժողովուրդի գաղափարը արդարու-թեան մասին եւ, միւս կողմէ, կը սահ-մանագծէ օրթոտոքսներն այլ ազգերէ, ինչպէս՝ Հրեաները, Թուրքերը, Թա-թարները կամ կաթողիկէ ազգերը:

Մոլտովիցա վանքին «Վերջին Դատաս-տանը» նկարին մէկ կողմը կը ներկա-յացնէ զանազան ազգերու խումբեր, ընդ-որս նաեւ Հայեր, որոնք պատկանելով քրիստոնեայ ուրիշ եկեղեցիի մը, չեն տե-ղաւորուած ո՛չ դժոխքի եւ ո՛չ ալ դրախ-տի մէջ, այլ առանձին խումբ մը կը կազ-մեն: Հայերու խումբը հնաւորութիւն ըն-ծայած է անանուն նկարիչին ազգագրա-կան ուսումնասիրութիւն մը ընելու վառ եւ ճոխ երանգաւորումով:

Հայերու խումբին գլուխը կը գտնուի վե-ղարով սեւազգեստ եպիսկոպոս մը, ձախ ձեռքը ունենալով եպիսկոպոսական գա-ւազան մը: Անոր ետեւը զանազան տա-րիքներով այրերու խումբը հագած է ըստ ընկերային վիճակի, երկար վերարկու-ները բռնուած են լայն գօտիներով, գը-լուխնին ունենալով մուշտակով եզերուած գդակներ: —

Սպորտ – Թուրիզմ հրատարակչութեան 1976ին լոյս ընծայած Եոն Միքլէայի «Քաղցր Պուքովինա» գեղեցիկ հատորին մէջ գունաւոր արտատպումը կայ ազ-գագրական այս խումբին, նկարուած ար-տաքին որմին վրայ Մոլտովիցա վանքին: Վանքը կառուցուած է 1532ին եւ նկար-ները շինուած են 1537ին անանուն տա-ղանդաւոր վարպետի մը կողմէ:

ԱՆԱՅԻՍ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

«Նոր Կեանք»

ները, պարզ է, որ Փրոֆ. Յարութիւն Մարտիրոսեանի գրչին տակ շատ երկար եւ մանրազնին վերլուծումի ենթարկուած են, համապատասխան փաստարկութիւն-ներով, մեկնաբանութիւններով: Առաւել շահեկանն այն է, որ Փրոֆէսէօրը պատ-մագիտական տեսութիւնները հիմնաւո-րած է Հայաստանի մէջ կատարուած պե-ղումներու շօշափելի տուեալներով, կէտ առ կէտ եւ մանրամասն նկարագրելով զանոնք: Աւելին, անոր ուսումնասիրու-թեան ոլորտը կը տարածուի նախնադար-եան շրջաններէ մինչեւ Գ. դար, պար-զելով Ուրարտուի եւ ապա Հայ ժողո-վուրդի հաւատալիքներն եւ Պանթէոնին մաս կազմած չաստուածները: Կրօնականին աղերսած է արուեստը, իր այլազան ե-րեսներով, ցոյց տալով կապը նաեւ հո-գեւոր մտածումին եւ ստեղծագործու-թեան միջեւ, միշտ պատմական հիմունք-ներով:

Մերը՝ պարզ փորձ մըն էր քանի մը տողով սեւեռելու Փրոֆ. Յարութիւն Մարտիրոսեանի, անուանի ուրարտագէ-տին, հարուստ վաստակին մէկ էջին վը-րայ, իր մահուան առթիւ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Աչքի առաջ ունենք Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի պատմու-թեան հիմնարկութեան 1971ին լոյս ըն-ծայած «Հայ ժողովրդի Պատմութիւն» Ա. հատորին 10րդ գլուխը՝ «Պաշտամունքը, կրօնը եւ արուեստը նախնադարեան Հա-յաստանում» մենագրական բաժինը, շա-րադրուած փրոֆ. Յարութիւն Մարտի-րոսեանի կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խորհ. Միութեան ստորջրեայ անհա-տական առաջնութեան համար, որ տեղի ունեցաւ Մինսկի մէջ, յաղթողի պատ-ւանդաններուն վրայ, առաջին եւ երրորդ տեղերը բարձրացան Երեւանցիներ՝ Շա-ւարշ եւ Կամօ Կարապետեան եղբայնե-րը: Համաշխարհային մրցանիշներ կոտ-րած, միջազգային կարգի վարպետ Շա-ւարշ Կարապետեան ախոյեան դարձաւ, շնչասարքով 100 մեթր կտրելով, իսկ Կա-մօ արժանացաւ բրոնզէ մետալի:

×

Ամաթէօռ Պասքէթպօլի Միջազգային Դաշնակցութիւնը բարձր կոչումներ շը-նորհեց տարբեր երկիրներու շարք մը մրցավարներու:

Այսպէս, միջազգային մրցավարի կո-չումի արժանացաւ նաեւ Հայաստանի Ֆիզկուլտուրի եւ սպորտի կոմիտէի բաժ-նի վարիչ Ժ. Բաղդասարեան:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Սոֆիայի մէջ տեղի ունեցած երիտա-սարդ ծանրաբարձներու եւրոպական ա-խոյենական մրցումներուն կողքին գու-մարուած է ծանր աթլեթիքի եւրոպա-կան դաշնակցութեան համագումարը:

Մասնակցած են 32 երկիրներու ներկա-յացուցիչներ:

Հաշուետու ժամանակաշրջանին իրենց մատուցած ծառայութիւններուն համար ոսկէ շքանշաններով եւ վկայականներով պարգեւատրուած են ծանր աթլեթիքի միջազգային դաշնակցութեան նախագահ Գ. Շդլին (Աւստրիա), եւրոպական դաշ-նակցութեան թեքնիք յանձնախումբի նա-խագահ Ի. Լանդ (Անգլիա) եւ Եւրոպայի դաշնակցութեան փոխ – նախագահ Գա-րիչ Կարապետեան:

Հայաստանի ծանր աթլեթիքի դաշնակ-ցութեան նախագահը՝ Գ. Կարապետեան, ընտրուած է մարզական համապատաս-խան ճիւղին եւրոպական դաշնակցութեան առաջին փոխ – նախագահը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (400)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

— Ձեզի համար կ'աշխատէի, Ֆօս-քարի:

— Գիտեմ, անձնուէր բարեկամս, գի-տեմ, եւ ատոր համար թեթեւ պիտի ըլ-լայ յանդիմանութիւնս: Բայց պէտք է գիտնայինք թէ Պէմպոյի մեկնելէն ի վեր մենք ուրիշ ճշմարիտ բարեկամ չէր մնա-ցած քովս եւ դոնէ շաբաթը մէյ մը այ-ցելելու էիք:

— Այսօր Ձեզի նոր ցանկ մը բերի, ը-սաւ Ալթիէրի:

— Դարձեա՞լ աքսոր, դարձեա՞լ ձեր-բակալութիւն, մրմնջեց Ֆօսքարի դըժ-գոհութեամբ:

— Միայն այդ միջոցով կարելի պիտի ըլլայ հաստատ հիմերու վրայ դնել Ձեր իշխանութիւնը, Ֆօսքարի: Ի՞նչ եղեր էք, ինչո՞ւ առաջուան կորովնիդ, քաջու-թիւննիդ վճռականութիւննիդ կորսնցու-ցեր էք:

— Բայց հանրապետութիւննիս տկա-րանալու վրայ է: Վենետիկի մէջ մարդ չմնաց, դիտել տուաւ Ֆօսքարի: Պատ-րիկներուն մեծ մասը փախաւ, բանտերը բանտարկեալներով խճողուած են, եր-կու ամսուան մէջ տասնըհինգ հոգի դըլ-խատուեցաւ: Երբ շաբաթը մէյ մը Վենե-տիկի մէջ պտոյտի կ'ելլեմ, կը տեսնեմ թէ մտահոգիչ լռութիւն մը կը տիրէ շուրջս, մինչդեռ առաջ փողոց ելած ա-տենս ամէն կողմէ կեցցէներու եւ ծա-փահարութեանց փոթորիկները կը պայ-թէին: Այժմ սակայն հեռաւոր ձայներ կը լսեմ միայն, սա տեսակ սպառնական ա-ղաղակներ կը հնչեն ականջիս՝ «Ալ կը սաէ որքան արիւն թափել տուիր, ալ կը բաւէ որքան արցունք հոսեցնել տուիր, մինչեւ ե՞րբ սուգի մէջ պիտի մնանք այս-պէս»:

— Կորովի քայլ մը եւս պիտի առնենք որ վերջինը պիտի ըլլայ, դիտել տուաւ Ալթիէրի: Եւ եթէ այս գործն ալ կատա-րելու ըլլաք, կրնանք ապահով ըլլալ թէ Փետրուար 1ին տեղի ունենալիք արարո-ղութիւնը աննախընթաց պիտի ըլլայ: Կ'երդնում թէ այն օրը բովանդակ Վենե-տիկը ոտքի պիտի ելլէ Ձեզ փառաբանելու համար:

— Ամէն կողմէ կը լսեմ թէ ինծի ան-գթութիւն կը վերագրեն, ի՞նչպէս կ'ու-զէք այժմ որ այսպիսի անգթութիւն մը եւս գործեմ: Բայց քանի որ անհրաժեշտ է...:

Այս ըսելով, Ֆօսքարի Ալթիէրիի երկա-րած ցուցակը բացաւ:

— Ո՞վ, ո՞վ, ա՞ս ալ, ա՞ս ալ ցուցակին մէջն է, մրմնջեց ցուցակին մէջի անուն-ները կարդալով: Ո՛հ, ի՛նչ վատութիւն, ի՛նչ ցածութիւն, դեռ երէկ հոս էր եւ իր հաւատարմութեան վրայ երդում պա-տառ կ'ըլլար: Երեսունը ութ հոգի են եղեր... ես ալ կը կարծէի թէ աւելի պի-տի ըլլային...:

— Ապստամբները եւ ըմբոստները մի-այն ասոնք են, Տէր իմ, Վենետիկի մը-նացեալ բնակչութիւնը Ձեզի հաւատարիմ է, մէջ բերաւ Ալթիէրի:

— Վենետիկի մնացեալ բնակչութի՛ւնը, մրմնջեց Դուքսը:

Ալթիէրի ոտքի ելլելով ըսաւ.

— Երեք օրէն առած նախազգուշական միջոցներուս մասին տեղեկութիւններ պի-տի բերեմ Ձեզի, յետ այնու միշտ թիկ-նապահ զօրքերով եւ նիզակակիրներով պիտի շրջապատուիք:

— Իմ սիրելի եւ հաւատարիմ բարե-կամս, Ձենէ ուրիշ անկեղծ սրտակից չու-նիմ քովս, ըսաւ Դուքսը ընդհանուր հը-րամանատարը մինչեւ դուռ առաջնորդե-լով:

Եւ երբ ետին դարձաւ, տեսաւ թէ Կիտօ Ճէնարօ վարագոյրին տակէն դուրս ելլե-լով կ'ըսէր.

— Վսեմաշուք Տէր, քիչ առաջ հար-ցուցիք թէ զո՞վ ձերբակալել պէտք էր ա-մէնէն առաջ, ահա այդ հարցումին պա-տասխանը հիմա պիտի կրնամ տալ, ձեր-բակալութիւնը պէտք է սկսիլ այն մար-դէն, որ քիչ մը առաջ հոսկէ դուրս ե-լաւ...:

— Ալթիէրի՞ն, գոչեց Դուքսը դեմ դե-ղին կտրելով:

— Այո՛, Վսեմաշուք Տէր, ընդհանուր հրամանատարէն:

— Բացատրութիւն տուէք, Պարոն, ան-միջապէս բացատրութիւն տուէք թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, որովհետեւ այնպէս կը կարծեմ թէ կամ սխալ եւ կամ ձեր խել-քին եկած է:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Էտուար Գավէզեան եւ աղջիկը՝ Աննի - Նաթալի, Տէր եւ Տիկին Արիս Գավէզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տելեմաք Գավէզեան եւ զաւակը, Օր. Ալիս Գավէզեան, Տիկին Անահիտ Գավէզեան, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԷՏՈՒԱՐ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 10ին, 46 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Պանէեօ - Փարիզէնի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

37, rue du 8 Mai 1945 94110 ARCUEIL

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Երուանդ Աժտերեան եւ զաւակները, Տիկին Սիրուհի Սուճեան (Սէնթ - Էթիէն) Տիկին Արշալոյս Գըլըճեան (Սէնթ-Էթ-իէն), Տէր եւ Տիկին Ժաք Սուճեան (Ամերիկա), Տիկին Ալիս Ճիզմէճեան եւ զաւակները (Զուիցերիա), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Ճիզմէճեան եւ զաւակները (Պուէնոս-Այրէս) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Օգոստ. 21, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ քեռկնոջ՝

ՍԻՐԱՐՓԻ ԱԺՏԵՐԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սրբուհի Մըսըրլը, շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր, վշտակից եղան իր ամուսնոյն,

ԳԵՂԱՄ ՄԸՍԸՐԼԸԻ

մահուան առթիւ:

Նոյն առթիւ կը նուիրէ, Առնուվիլի եկեղեցիին 100, Կապոյտ Խաչի կայանին 100, «Յառաջ»ին 100, Եղուարդ Արզումանեան Կարմիր Խաչի կայանին 100 ֆր.: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով
Մեկնում եւ վերադարձ Փարիզ

Գին՝ 3790 ֆրանք

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արզումեան» խումբի ընկերները կ'ողբան մահը վեթերան, հաւատաւոր ընկեր

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

հիմնադիրներէն «Արզումեան»ին եւ ցաւակցութիւն կը ներկայացնեն իր զաւակներուն Սուրիկին, Վիգէնին ու Բաբգէնին:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէն կ'ողբայ իր խումբի նախկին անդամ՝

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

մահը եւ ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ ողբացեալին զաւակներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ա. Պապեան 100 ֆր. կը նուիրէ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Գեղամ Մըսըրլըի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն): (Ճշդում՝ Օգոստ. 12ի թիւին մէջ լոյս տեսած ազդին):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20էն 30 տարեկան հայ կին մը, սթենոտաքթիլօ եւ երկու լեզուն գիտցող՝ հայերէն եւ անգլերէն:

Դիմել՝

Jacques CHELELEKIAN
Voyage Wasteels
87, La Canebière Marseille
Tel : (91) 50 - 89 - 12

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայգապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին:

ԲՈՑԻ ԱՐՑԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Դիմադր. Բարեկ. Միութիւնը հրաւիրուած է ԱՆԱՔՐԻ (Ֆրանս. դիմադրութիւն) հետ բոցի արարողութեան, 23 Օգոստոս Չորեքշաբթի ժամը 18ին: Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ Փարիզի Հայութիւնը իրեն հետ մասնակցելու Ֆրանսայի ազատագրութեան զոհերու յիշատակին յարգանքի այս արարողութեան:

Ժամադրավայր՝ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը:

ԼԻՈՆԻ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1977 - 1978

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են: Վարժարանին նպատակն է Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

Նարեկեան վարժարանը ունի նաեւ մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան:

× Յուլիս 3-26, հայ պատանիներու համար տարեկան կազդուրման կայանը Հռոմի շրջակայքի օդափոխութեան լաւագոյն վայրերէն մէկուն Գաթինոյի մէջ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութեան.

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ՆՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուստի կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՏՕ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պուլվար Օսթօ Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ վարչութիւն 2000, Օրիորդ Մատլէն Ճէլալեան, Օր. Մատլէն Ճէլալեան 1000ական, Պ. Պետրոս Հաշմանեան 500, Պ. Մաղսուտ Յարութիւնեան 400, Պ. Հայրապետեան, Տիկին Արաքսի Գույում-ճեան, Պ. Պ. Թովմաս Քէօսէեան, Յակոբ Սահակեան, Այրի Տիկին Արաքսի Ջաքարեան, Պ. Սահակ Արութիւնեան, Պաղտասարեան, Գէորգեան ընտանիք, Այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեան, Այրի Տիկին Զուարթ Աւետիսեան, Պ. Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Տէլգրուա, Հայկ Սարգիսեան 200ական, Պ. Պ. Ռոպէր Սուքիասեան, Անդրանիկ Խաչատուրեան, Արշակ Միրոյեան, Ստեփան Գէօմիւրեան, Լեւոն Մարուքեան, Յովսէփ Արզումանեան, Հնչակ Մաղաքեան 150ական ֆրանք: (Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	60 ֆր.
Շնորհակալիք	60 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 ֆր.
Ծնունդ	60 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՅԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 - 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
(FRANCE)

Tél. : 927-01-72

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՏՕՒՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՓԱԿ Է ՕԳՍ. 9 ԷՆ 31

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր

Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ճիթապուր — մանթը

Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ

Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

APPRENEZ VOTRE LANGUE MATERNELLE
AVEC

LE MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE

OCCIDENTALE MODERNE

«ՁԵՌՆԱՐԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ»
(ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆ)

de H. KURKDJIAN

Une méthode bilingue facile, strictement progressive et à usage individuel (sans professeur)

388 pages + lexique

+ un auxiliaire utile mais non indispensable : le petit disque 33 t. « L'arménien sans maître » (enregistrement des textes du premier livret).

Disponibles aux :

LIBRARIE ORIENTALE (SAMUELIAN) : 51, rue Mr. le Prince — Paris 6e
LIBRARIE PALOUYAN : 9, rue de Trévise — Paris 9e
LIBRARIE LE PETIT PRINCE: 121, Bd. St. Michel — Paris 5e

Prix du Manuel FF 40
Prix du Disque FF 10

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
19
VENDREDI
19 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.924
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.924

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԸ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ

— o —

Բնութեան օրէնքով մէկ առ մէկ կը չի-քին այն՝ հսատաբուն կաղնիները, որոնք երէկ հայրենի բարձունքներու վրայ թէ ծործորներու կամ դաշտերու մէջ ժողովուրդի մը բարօրութեան համար կը մարտնչէին, իսկ յետոյ՝ տարագիր, օտար հորիզոններու տակ, ազնուագին ծառայամտութեամբ Մնացորդացին ազգային դիմագիծը կերտեցին։ Սատարեցին հայկականութեան ոգիի պահպանման։ Աւելին՝ զարգացման։

Շնորհիւ այդ նուիրեալներուն է, որ մեր մօտաւոր պատմութեան մէջ արձանագրուեցան հոգեպարար էջեր։ Լուսաւոր թուականներ։ Ամէն մէկը այդ նուիրեալներէն, գործօն պատմագիրը դարձաւ երէկուան իրադարձութեանց։ Շատ անձամբ հպարտութիւ։ Ազատամարտի օրերէն մինչեւ հայկական ազատ եւ անկախ պետականութեան կերտումի ճըգնաժամային տարիները։ Եղեռնով մեր հայրենիքին վիճակուած անձեւ քաոսը չուտով չքացաւ։ Ազգային դիմագիծին վերահաստատումը պատմական Հայաստանի մէկ փոքր հողաշերտին վրայ շօշափելի իրականութիւն դարձաւ։

Մեր վեթերան ընկերը՝ Կարօ Սասունի, այդ սերունդին մաս կազմեց։ Ոգեշնչող գործօն դէմք դարձաւ։ Ոչ միայն իր ծըննդավայրին Տարօն աշխարհի մէջ, այլեւ յետագային, հայ կամաւորական գունդերու ռազմական գործունէութեանց ընթացքին։ Հոն ուր ոսոխին կլաբը սպառնացին երեւաց, Կարօ Սասունի շատ շատերու նման առաջին դիրքերու վրայ գտնուեցաւ։

Բայց այլապէս յիշատակելի պիտի մընան Հայաստանի անկախ եւ ազատ Հանրապետութեան կերտումի օրերը։ Սարդարապատէ մինչեւ Թալինի ամբողջին գրաւումը։ Հայաշխարհն էր, որ վերահաստատուեցաւ Լեռնահայաստանէն մինչեւ Երեւանի մերձ վայրերը, անցնելով Դարալագեազէն եւ Ծղնիի ձորերէն։ Եւ գեռ տարածուելով Արագածի լանջերն եւ անոր հեռուները։

Ազատամարտի սերունդը դարձաւ հայ պետականութեան կերտող սերունդ։ Պայքարելով արտաքին եւ ներքին ոսոխներու դէմ։ Որպէսզի մեր ժողովուրդը նոր դարեր դիմաւորէ ամէնօրեայ պայծառ լուսաբացներով։

Պէտք է ընդգծել նաեւ Կարօ Սասունիի եւ այդ սերունդի փաղանգին միւս անդամներու թէ անանուն դէմքերու մեծ նպաստը Սփիւռքի ազգային – քաղաքական առողջ դիմագիծի կերտումին մէջ։ Արմատախիլ կաղնիներ էին, այլ սակայն անոնց մօտ նկատելի էր միշտ հայրենի բնաշխարհին պիրկ եւ ջինջ դիմագիծը։ Հայրենիքն էր, որ չարժական պաստառի մը նման կը պտտէր իրենց հետ։ Եւ սերունդներ հասակ նետեցին այլեւայլ ծաղերու տակ, այդ հայաբոյր նկարները ունենալով իրենց աչքերուն առջեւ։

Կարօ Սասունի շաղկապ մը եղաւ երկրի եւ օտար հողերու վրայ հաստատուած հայ գաղութներուն միջեւ։ Տիրականը, նըւիրականը մնաց միշտ մօրենական կաթով խըրացուածը։ Որովհետեւ Սարերու Ասլանին՝ Գէորգ Չաւուշի ամրակուռ ժայռին նման կեցուածքը, արծուային հայեացքը, Թիկնեղ ուսերն, այլ մասնաւորաբար Սասնոյ Ծռերու վերապահուած խոյանքները, անջնջելի կնիքներու պէս

դրոշմուած մնացին մեր վեթերան ընկերոջ էութեան մէջ։

Ցէտային դէմքն է, որ փոխանցեց մեզի, հպարտութեամբ, սիրով եւ գուրգուրանքով։ Ինչպէս Խաչիկ Դաշտենց՝ առաւել գրական չեշտով, Հայաստանի երիտասարդութեան։

Գաղափարապաշտ եւ նուիրեալ։ Խառնուածքով՝ յեղափոխական։ Համոզումներով իր ժողովուրդին ազատ ապրելու իրաւունքը դաւանող։ Նաեւ՝ ընկերվարական եւ ժողովրդավարական հակումներ ունեցող շատ շատերէն մէկն եղաւ Կարօ Սասունի։ Ահա թէ ինչու երիտասարդական տարիներէն մինչեւ ծերութեան աւեւոր օրերը նուիրեալ զինուորագրեալը մնաց Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Ծառայեց իր հայրենիքին եւ ժողովուրդին։ Ամէնուր եւ ամէն ժամ։

Երախտագիտութեամբ պիտի յիշենք իր անունը եւ անոր աղերսուող գործը։

Ժ. Մ.

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱԹՈՌԱԿԻՑ-ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Խոր վիշտով իմացանք մահը հայ ժողովուրդի արժանաւորագոյն զաւակներէն եւ բազմավաստակ ազգային գործիչ, մըտաւորական եւ գրագէտ՝ Կարօ Սասունիի։

Կ'աղօթենք առ Ամենաբարին Աստուած իր հոգւոյ խաղաղութեան եւ երանական կեանքին համար։

Թող Աստուած իր նուիրումի ոգին վերածէ ներշնչման աղբիւրի հայ նոր սերունդին համար, որպէսզի իր գաղափարական անձնուիրութիւնը շարունակուի սերունդէ սերունդ ի պարծանս իր պաշտած հայ ժողովուրդին։

Սրտագին վշտակցութիւններ կը յայտնենք իր զաւակներուն եւ իր գաղափարի ընկերներուն։

ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

×

Սրտի խոր կսկիծով լսեցինք մահը հայ դպրութեան սպասարկու՝ վաստակաւոր Կարօ Սասունիի։

Վստահ ենք, որ իր հասարակական, քաղաքական, գրական, մտաւորական եւ ուսուցչական գործունէութիւնը հայ ժողովուրդի արդի պատմութեան մէջ պիտի ունենայ իր յատուկ եւ արժէքաւոր տեղը։

Իր հաւատաւոր կեցուածքը, իր անխոնջ եւ աննահանջ նուիրումը հայ ժողովուրդի մշակութային ժառանգութեան եւ սրբազան Դատին՝ օրինակելի կտակ մը պէտք է դառնայ գալիք սերունդներուն։

Սրտալից աղօթք իր յոգնատանջ հոգիին երանական խաղաղութեան համար. յարգանք իր անմահ յիշատակին եւ անկեղծ ցաւակցութիւն իր զաւակներուն եւ գաղափարական հաւատակիցներուն ու նուիրեալներուն։

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՆՔՈՐՏԻ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ԻՋՆԵԼՈՒ

ԲԱՅՑ...
ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴՆԵՐԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻՆ

— o —

Քոնքորտի Նիւ – Եորք իջնելու վերաբերող դատական կռիւը կը շարունակուի եւ նոր յոյս մը ծագեցաւ աջի օր, երբ չորս ամսուան ընթացքին, երկրորդ անգամ ըլլալով, դատաւորը՝ Փոլաք, հրահանգեց Նիւ – Եորքի իշխանութեանց որ արտօնեն գերձայն օդանաւին Քենըտի օդակայանը իջնել։

Այս վճիռը արդիւնքն է Յուլիս 12ի նիստին, որ գումարուած էր Վերաքննիչ Ատեանին դիմումին վրայ եւ վճիռին մէջ (40 էջ...) դատաւորը կը շեշտէ, որ 17 ամսուան պայմանաժամը զոր կ'ուզեն իշխանութիւնները որոշում տալու համար Քոնքորտի մասին չափազանցուած է եւ անարդար եւ կ'աւելցնէ.– Որոշում տալու մերժումը թոյլ չտուաւ նաեւ օդանաւին, որ ցոյց տայ թէ ընդունելի է միջազգային այս օդակայանին վրայ»։ Վճիռը անշուշտ գործադրելի է, բայց քանի վերաքննութեան դիմում կայ, դատական պայքարը դիւրին – դիւրին չի վերջանար եւ նոյնիսկ եթէ Քոնքորտ կըրկին յաղթէ վերաքննութեան ատեն, յայտնի չէ թէ ե՞րբ կը սկսի փորձի 16 ամսուան շրջանը։

Քանի մը տողով

ՄԻԹԵՐԱՆ – ՄԱՌՇԷ «Թերթօնը» կը շարունակուի եւ Հինգշաբթի օր, Ժորժ Մառշէ «Ժողովրդավարութիւն» խորագրով յօդուածով մը, Իւմանիթէի մէջ, կը պատասխանէ ընկերվարական պարագլուխին, եւ մերժելէ ետք Միթերանի վերագրումները, կ'ըսէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ ժողովրդավար միաբանութիւնը տեղի ունենայ։ Տարակարծութիւնները արուեստական չեն, կ'ըսէ Մառշէ ու կ'եզրակացնէ.— «Ինչպէս կը տեսնուի հարցը կը վերաբերի շատ կարեւոր խնդիրներու, որպէսզի անոնց խուսափողական ձեւ չտրուի։ Պէտք է ծեծուին եւ վճռուին օր–ցերեկով բոլոր շահակիցներու մասնակցութեամբ։ Այս մեթոտը կը կոչուի՝ ժողովրդավարութիւն»։ Այսպէս ուրեմն, համայնավար պարագլուխն է, որ ժողովրդավարութեան դաս կուտայ ընկերվարականին։

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը բաց է Էլվիս Փրէսլիի մահուան առթիւ «իր մահը մեր երկիրը կը զրկէ մեր մէկ մասէն։ Եզակի էր եւ անփոխարինելի»։ «Արքան», որ Պիթըլսներէն եւ Ռոլինկ Սթոնսներէն առաջ հիւթերի ստեղծած էր ամբոխներու եւ մանաւանդ ամերիկեան երիտասարդութեան մօտ, զոհ գացած է, կ'ըսեն նիհարնալու համար գործածած դեղահատներուն քանի չի ծըխեր եղեր, չի խմեր, թմրեցուցիչ չի գործածեր բայց կ'ուտէ։

ԹԻԹՕ կը շարունակէ Մոսկուայի մէջ, խօսակցութիւնները Բրեժնեւի հետ «ջերմ մթնոլորտի» մէջ։

ԴԷՊԻ ԻՍՐԱՅԷԼ ներգաղթը պակսած է վերջերս։ 1976ին 19.800 հոգի միայն Իսրայէլ գաղթած են ինչոր ամէնէն ցած թիւն է տասը տարիէ ։ 1972ին ներգաղթողներու թիւը 56.000 էր եւ անկէ ի վեր տարուէ տարի իջած է։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ)

ԳՈՒՍԱՆ ՇԵՐԱՄԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Հայաստանի նախարարներու Խորհուրդին որոշումով Լենինականի թիւ 5 երաժըշտական դպրոցը այսուհետեւ պիտի կրէ Գուսան Շերամ անունը։ Գուսանին իրական անունն է Գրիգոր Տալեան։

×

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Աւելի քան 100 նախագիծեր ներկայացուած են Ճարտարապետներու Տունը, ցուցահանդէսի մը ընթացքին։ Վերջին 5 տարիներու կառուցուած տուներու, մարզարաններու եւ հանրային սպասարկութեանց կեդրոններու նախագիծ – կըկնօրինակներն էին։

Աշնան Երեւանի մէջ պիտի կազմակերպուի Հանրապետութեան ճարտարապետներու ցուցահանդէսը, որու ընթացքին լաւագոյն նախագիծերը մրցանակներ պիտի ստանան։

×

ԺԱՊԱՒԷՆԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի կեդրոնական հեռատեսիլը ներկայացուցած է «Երեւան» հեռատեսիլի ժապաւէններու արուեստանոցին պատրաստած «Ժառանգորդներ» ժապաւէնը։ Նիւթն է երկաթուղիի վարորդներու ընտանիքի մը կեանքը։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈՂԱՅԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ

Հողագործութեան հիմնարկութեան մասնագէտները պատրաստած են Հայաստանի հողային աղբիւրներու յատակագիծը, որ կարեւոր նպաստ մը պիտի ըլլայ հողերու բանիմաց օգտագործման համար։

Ասոր անհրաժեշտութիւնը առաւել չափով նկատելի է, երբ ի մտի ունենանք, թէ Հայաստան քարքարոտ երկիր մըն է եւ անձ գլուխ հաշուով գիւղատնտեսութեան պիտանի հողը 0,5 հեկտար է, այսինքն՝ խորհրդային միջինէն չորս անգամ նուազ։

ԱՐԱՐԱՏ 3-0 ՅԱՂԹԵՑ ԿՈՒԻԼԻՍ ՍՈՎԵՏՈՎԻ

— o —

Ֆութպոլի խորհրդային 40րդ ախոյեանութեան դարձի երկրորդ մրցումն ունեցաւ Արարատ, Օգոստ. 17ին, իր դաշտին վրայ եւ 0ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Կռիլիա-Սովետովի։

ՆԱԽԸՆԹԵՐՑՈՒՄ ՊԸԼՏԵԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂՈՒԹԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Համադրութեան սկզբունքը կը պայմանաւորէ կառուցումը քերթողագիրքին:

Այս տեսակէտէ նոյնպէս թելադրական է կողքը: Ան կը կրէ խորանկար մը, գործ՝ նկարիչ Ասատուրի: Յատկանշական է ընտրութիւնը այս փորագրանկարին, որ, կողքի ամբողջ վարի տարածքին վրայ փռուած, կը ստանայ թելադրական արժէք, կը դառնայ նախանշան մը, որ կ'ընթերցուի ինչպէս պիտի ընթերցուի իրեն տակ ամփոփուող գրութիւնը:

Ընկալուածը միաժամանակ փլուզումի, մասնատումի եւ տիրապետուած կառոյցի ընդհանուր տպաւորութիւնն է: Մասնատումի տպաւորութիւնը կը ծնի մանրամասնային «ընթերցում»էն, մինչ կառուցուած ամբողջինը կը ծնի նկարի ընդհանուր ընկալումէն: Լայնախարիսխ եւ կեդրոնի մասին մէջ վերասլաց կառոյց մըն է տրուածը, որ անկանոնը կը կանոնաւորէ: Մանրամասնութիւններու վրայ տարուած բծախնդիր աշխատանք մը իւրաքանչիւր մաս կը փակէ ինքն իր վրայ իբրեւ մանրաշխարհ, բայց նաեւ կառուցումի կշռոյթով կը շաղկապէ նկարի համալիրին:

Նոյն մօտեցումը ունի նաեւ Պըլտեան:

Ինքն իր վրայ փակ ամբողջութիւն մըն է Տեղագրութիւնը, պատկերներու յայտնութենական շարան մը, որ երեւութական անկանոնութեան մը ետին ճարտարապետական միութիւն մը կը հանդիսադրէ՝ մասերու շարայար ագուցումով ու գիտակից տիրապետումով իրագործուած:

Քերթուածը կը բացուի արեւի պատկերով, որ բրտօրէն կը պայթի իր խորհրդանշած անակնկալ բրտութեան պէս,

արեւը աչքին մէջ պայթող (...) հրացանի փող

ու կը փակուի միեւնոյն արեւի տարբեր մէկ պատկերով, համատարած աւերի եւ նեխանքի մթնոլորտի մը մէջ, որ բայց կոյուղիով կը յատկանշուի: Միջանկեալ, ընդմիջաբար կը յայտնուի ան քերթուածի ընթացքին, խաղալով ագուցիչ տարրի դեր:

Բանաստեղծութիւնը կ'իրագործուի էջերու տարածութեան վրայ, ինչպէս ողբերգութիւնը՝ քաղաքի միջոցին մէջ. իմաստէն անկախ, տեսողական այն պատկերն է, որ կը փռուի էջին վրայ, էջերուն, երկար ու կարճ տողերով, ընթեռնելի ճերմակներով, որոնք պարապի եւ լեցունի կտրատ բայց համադիր պատկեր մը կը պարզեն ընթերցողի աչքին առաջ:

Ամբողջը բաժնուած է 11 հաւասար մասերու, որոնք գիրքին 11 յաջորդական էջերը կը կազմեն: Բաշխումը պատահական չէ բնաւ. գիտակից ճիգ մը կը հսկէ հատումին, իւրաքանչիւր մաս — էջ կազմակերպելով ինքն իր մէջ իբրեւ մանրամբողջ եւ ներընկալ զօդերով կապելով համալիրին: Այս անցում - զօդումները երբեմն ժամանակային են, երբ օրինակ երեկոյեան պատկերներէն կ'անցնինք գիշերային պատկերներու. երբեմն՝ տեղային, երբ «դուրս»ի պատկերներուն կը յաջորդեն պատկերները «ներս»ի, կամ ալ մակերեսի տեղորոշ պատկերներուն՝ միջոցային ու սաւառնական տպաւորութիւնները. երբեմն ալ իմաստային են անոնք, երբ մտածումներու զուգորդութեամբ կը տանին, օրինակ, հեռագիրներու եւ գրողական արարքի մասին խօսող էջէն՝ գիր - կռիւ զոյգը բերող էջին:

Այսպէս կը կազմուի բազմատարր ողբերգութիւն մը, որ յաջորդական պատկերներու բաղադրումով կը յանգի ընթերցողի երեւակայութեան մէջ ստեղծուող համապատկերի մը: Կարելի է երազել բառային հսկայ աֆիշի մը մասին, որ գիրքի մը էջերուն վրայ մանրարուելու տեղ, տասնըմէկ իր մասերով տեղադրուէր պատի մը վրայ, քանդուած քաղաքի մը կիսաւեր մէկ որմին վրայ օրինակ, երկար ու կտրատ իր տողերու յարակցութեամբ ու յաջորդականութեամբ ստեղծելով մղձաւանջային որմանկար մը, որ արձագանգէր միաժամանակ կիսախանձ ձեռագիրներու էջերէն յառնող մեր պատմիչներու ողբին եւ ժամանակակից Փիքասոյի մը դռնային էպոսին, իբրեւ բառակերտ մէկ կեռնիքա:

Էջաշարը եթէ իրական աչքին հետ կը հրապուրէ նաեւ երեւակայական աչքը ընթերցողին, էջը ինքն իր մէջ կրնայ բաւարարուիլ աւելի սահմանափակ ընկալումով: Համադիր ուշադրութեամբ կը բռնուի ամբողջական պատկերը անոր, որ, ճիչերու պէս ընդհատ տողերով ու ողբի պէս տարածուող երկար տողերով ու զանոնք ընդմիջող ու շրջանակող պարապներով, կը թելադրէ միաժամանակ համայնապատկերը իրացական աւերումին եւ գրողեան պառակտումին: Մասնատուող ուշադրութեամբ կը հետեւինք իրարու ագուցուող մանրամասնութիւններու գալարաղօտ շաղկապումին, որ իմաստային իր ամբողջութիւնը ընկալող մեր կարողութեան մէջ կը ստանայ ի վերջոյ:

Տողատումէն ստեղծուած ճերմակները ո՛չ միայն կը փոխարինեն կէտադրութիւնը եւ ընթերցումի ընթացք մը կը թելադրեն, այլ իւրայատուկ կշռոյթով մը կ'ապահովեն «շնչառութիւնը» էջին: Միօրինակ չէ այս կշռոյթը. ինչպէս միօրինակ չեն էջերը իրենք: Ան կը ստեղծուի իմաստէն կամ շարժումէն թելադրուած բառերու խմբումով, տողերու հատումով եւ յարակից տողամասերու անցումներով: Տողերը շաղկապուած են բազմիմաստ հիւսքով ու կը թելադրեն ընթերցումի զանազան հնարաւորութիւններ՝ հորիզոնական շարունակականութեամբ, սիւնակաձեւ քաղումով կամ շեղակի անցումով՝ ըստ պահանջի: Ագուցիչ տողեր, բառեր, կամուրջի դեր կը կատարեն եւ հնարաւոր կը դարձնեն էջի միջոցին մէջ ընթերցումային տեղափոխութիւններ:

Էջի այս ճարտարապետութիւնը կը յատկանշուի նաեւ տեղաբաշխական մօտեցումով մը, որ զանգուածներու փոխադարձ կշռումին կը միացնէ իմաստային թելադրանք մը, էջի այս կամ այն մասը իբրեւ առանձին բայց բաղադիր միաւոր կազմակերպելով: Այս տեսակէտէ յատկանշական նմոյշ մըն է 5րդ էջի վերի աջ անկիւնին սեղմուած եռատողը, որ կարծես ինքն իր կեանքովը կ'ապրի, բայց կապուած կը մնայ էջի ամբողջութեան, ինչպէս ահաւոր ողբերգութեան ընթացքին, մեկուսի վայրի մը մէջ, կարծես փակագիծի մէջ առնուած, կը տեւէ տաղաւին կենդանա - բուսական կեանքը մարգերուն, տրամի լուսանցքին վրայ, ինչպէս տողախումբը՝ էջի անկիւնին.

Եւ դեռ մարդիկ կան ապրող
սիրուրտող
ծխող

Տողի չափը միաժամանակ կը թելադրէ շարժումը եւ կը թելադրուի անկէ, կը պայմանաւորուի իմաստէն եւ կը պայմանաւորէ զայն, իր կշռոյթով ու ձայնային իւրայատկութիւններով: Իբրեւ օրինակ յիշենք հատորի ամէնէն երկար տողերէն մէկը.

Դանդաղ յառաջացումն է անանուն կոյուղիներուն ի վար արեւու երկնուող սըրբութին

ուր շարժումը կը զգացուի ո՛չ միայն տողի երկարութենէն եւ զառիվար յառաջընթաց թելադրող բառերու իմաստէն, այլ նաեւ ա ձայնաւորի յամառ յաճախականութենէն, բաղաձայներու պատուարներուն մէջէն հոսող կարծես:

Ձայներու այս կրկնութիւնը կ'արձագանգէ աւելի հիմնական կրկնութեան մը, որ, հակադրութեան հետ, կը կազմէ երկու հիմնական յատկանիշներէն մէկը: Քերթուածը ամբողջ կառուցուած է հակադիր տարրերու համադրութեան եւ կրկնութեան վրայ:

Դէպքերը կրկնութիւն են եւ Պէյրութի մէջ պատահողը կրկնութիւնն է «Նախկին չարչարանաց», որոնց նորագոյն մէկնութիւնն է Տեղագրութիւնը: Մինչեւ իսկ ճիչը մեռնողին կրկնութիւնն է արգանդէ արձակուած առաջին ճիչին: Դէպքերու այս բնոյթը կ'ընկալուի յաճախանքի պէս, գրող եսի գիտակցութեան մէջ տրոփող: Նոյն ձեւով ալ կը գրուի քերթուածին մէջ, զայն դարձնելով հանդիսավայր ասքի ընթացքը կէտադրող կրկնութիւններու:

Հիմնական հակադրութիւնը դէպքին ու բանին է, որոնք համադրուած են տեա լէֆթիֆ յարաբերութեամբ: Եղէգի փողէն կը ծնի երկը սովորաբար. բայց Տեղագրութեան մէջ, ինչպէս վահագնեան առասպելին, կը ծնի նաեւ բոցը: Ու ներքին հակադրութեամբ մը՝ կենսատու արեւը կը դառնայ կենազրաւ ու հրացանի պէս կը պայթի քերթուածին մէջ: Եւ կը հակադրուին իտէալները եւ զանոնք խըտացնող պատգամները, կը հակադրուին շահագործողներն ու շահագործուողները, մարտիկներու ետին կեցած ուժերն ու իրենց շահերը. ե՛ւ այս բոլորը բառագրող խօսքերը:

Կրկնուող ու հակադրուող մտայղացումներու, բառերու եւ գիրերու այս թաւալքը, ինքնեկ բայց հսկուած, կը պայմանաւորուի նոյնպէս կրկնուող ու հակադրուող պատկերներով, որոնք, երկի արտաքին ճարտարապետութիւնը յիշեցնող ցանցով մը, կը կապուին իրարու, իբրեւ մանրամբողջները համապատկերի մը: Սովորական տրամաբանութիւնը չէ անոնց ստեղծումը եւ շաղկապումը տնօրինողը, կը ժայթքեն անոնք գերիրական տեսիլքներու պէս եւ կը թելադրեն իրար իւրայատուկ քաշողութեամբ մը, ինչպէս բանաստեղծութեան բառերն ու ձայները իրար կը կանչեն:

Մղձաւանջային պատկերներու աշխարհի մը մէջ, հիմնական երկու ձեւեր մանաւանդ կը կրկնուին ու կը հակադրուին իրարու. կլորն ու երկարը, որոնք կը կապուին յաճախ ժայթքող շարժումի եւ պայթումի:

Արեւը, աչքը, գլուխը կլոր են, բայց կը պայթին երկար հրացանի պէս: Գլուխը պայթումէն կ'ըլլայ «տառափիտ», աչքին մէջ պայթող արեւը կը ճառագայթէ աւեր. հակադիր ձեւերը կը համադրուին իրարու՝ թելադրելով ներդաշնակութեան փարատումը բրտութեան շըղթայազերծումով: Այսպէս է որ արեւը կը դառնայ զինափող եւ բերանը՝ ռմբաձիգ գործիք: Երկարը, իր ձիգ պրկումին մէջ, նշանն է կարծես բրտութեան, մինչ կլորը կը թելադրէ դաշնութիւն: Բայց ընդհանուր վերիվայրումը կը փոխէ նաեւ այս իմաստները, կը խախտէ զանոնք եւ կլորը կը վարակէ երկարի բրտութենէն:

Գոյներու նշանակալից գործածութիւն մըն ալ կ'ընկերանայ ձեւերու թելադրական այս սեւեռումին: Գորշի ընդհանուր տպաւորութեան մը մէջ, որ կարծես համատարած գոյնն է քանդուող վայրերուն եւ բեկուող հոգիներուն, կը պայթի կարմիրը արեւին, նախնական կիրքերուն ու յեղափոխող բրտութեան: Անոր կը հակադրուի մանիշակագոյնը, որ յատկանշական կերպով կ'առընչուի ծառաստաններու դաշն խաղաղութեան, մինչ ճերմակը կը խորհրդանշէ պարապը, բացա-

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Բ.

Մասնաւորապէս առողջաբանական հրահանգութիւններ էին իր հետաքրքրութիւնը գրաւողները: Կը ցաւէր սակայն որ Պոլսոյ մամուլին մէջ քաղաքական անպէտ տեղեկութեանց եւ խորհրդածութեանց շատ լայնեկ բաժին մը յատկացնելով, անդին կը մոռցուին այն նիւթերը որոնց ընթերցումէն ժողովուրդը՝ մանաւանդ երկրին ժողովուրդը կրնար սքանչելապէս օգտուիլ իր բարոյական ու նիւթական բարւոքմանը համար: Կարդացածներէն սորվածները կը ջանար հնարաւոր եղածին չափ գործադրել տալ: Օրինակի համար, գեղը առատ ջուր ունէր, ու տէրտէրը ծայրայեղ խստութեամբ հսկեց ժողովուրդին մաքրութեանը: Աղէկ չլուացուողներուն հաղորդութիւն չէր տար. «Աստուած ո՛չ միայն մաքուր հոգւով, այլ եւ մաքուր մարմնով ալ պէտք է ընդունիլ» կը խրատէր: Պոլիս դացող իր աշակերտներուն յանձնարարեց կարգ մը ընթացիկ դեղեր ղրկել, ի միջի այլոց՝ քինին: Հիւանդները կը դարմանէր առողջապահական եւ բժշկական հրահանգութեանց օգնութեամբ:

Լրագիրներուն մէջ խոզին օգտակարութեան վրայ տեղեկութիւններ կարդալով, որոշեց մահմետականներուն ատելի կենդանիներէն գեղը քանի մը հատ մտցնել: Բրաւ չըրաւ մինչեւ Երզրումէն խոզ ճարեց ու գեղը բերել տուաւ եւ արտերը սայլեց: Բազմածինը կ'աճէր ու կը շատնար առանց ժողովրդեան բեռ մը ըլլալու, վեց ամիսը անգամ մը տասնըհինգ, քսան ձագ ցնկնելով: Տարին հազիւ մէկ երկու անգամ միսի երես տեսնող գիւղացին, հիմակ յաճախակի խորոված համ կ'առնէր:

Այս խոզաբուծութիւնը գեղի ապագային վրայ օգտակարապէս ազդելու առիթ մը եղաւ: Օրին մէկը, Թիւրք զինուորները այդ գեղը իջան, ուր շատոնց էր այցելած չէին: Ուզեցին, ըստ սովորութեան, կերակրուիլ, բայց խոզէն զատ ուրիշ անասուն չտեսան: Հարիւրապետը սաստիկ բարկանալով ռէսը ծեծեց: Տէրտէրը վրայ հասաւ. ողբաց խաչնամահին ըրած կոտորածներուն վրայ, ըսաւ թէ իրենք ալ աղքատութենէ ստիպեալ այդ աղտոտ կենդանին կը պահէին: Գանգատեցաւ երաշտութեան մասին, ու խօսելով, խօսելով հարիւրապետը մինչեւ իր տնակը տարաւ: Հոն քանի մը հաւկիթ ճարեց, ճուտ մը մորթեց եւ մարդուն հրամցուց: Հասկցուց թէ «ունեցածնին չունեցածնին ան էր»: Ետքէն ալ Թիւրքին ափը ատամնավարձք մը դրաւ: Զինուորականը՝ կշտացած՝ զօրքերը վերցուց «տոմուզներուն գիւղը ուտելիք չկայ» ըսելով: Անցան գացին մէկ երկու ժամ անդին գտնուող Քիւրտ մեծ գեղ մը: Հոնտեղի քիւրտերը գիտէին թէ իրենց դըրացի հայոց գեղը խոզ կար: Արդէն տոմուզլարըն քէօյի — խոզերուն գեղը — կ'անուանէին զայն. զօրքերն ալ գործը մեծցուցին. ամբողջ գեղը իրենց աչքին խոզով ծածկուած երեւցեր էր: Այդ այցէն յետոյ, «տոմուզլարըն քէօյու»ն ժողովուրդին բերանը «Տոմուզ քէօյիւ»ի փոխուեցաւ ու մինչեւ իսկ կէս պաշտօնական յորջորջման պէս բան մը եղաւ: Շնորհիւ խոզերու համբաւին, ալ այդ կողմէն անցնող դարձող անօթի զօրքերը կանգ չէին առներ:

Հարկահաւաքներն ալ, նախապէս կըշտանալէ յետոյ հոն գալու խոհեմութիւնը կ'ունենային: Այս ամէն առաւելութեանց վրայ կը բարդուէր տուրքէ ազատագրումը: Խոզը անտէր կենդանի մը կը սեպուէր, արտերը ինկած, ինչպէս թըռչունը օդին մէջ, ոչ ոք անոր համար տուրք վճարելու պարտական էր: Ու կառավարական պաշտօնեաներն ալ մաքերնին բնաւ չէին անցըներ խոզին ձեռք դըպցնել: Զզուանքն ալ սրբութեան պէս սարսափազդեցիկ է:

— Ա՛խ, կ'ըսէր տէր Ցուսիկ, եթէ Հայաստանի ամէն գեղերն ու քաղաքները խոզով լեցուէին, հարստահարութեանց խնդիրը արդէն մասամբ լուծուած կ'ըլլայ:

×

Գարօն դեռ պզտիկ տղայ ատենը «անհաւատներուն» դէմ ատելութեամբը արդէն ապագայ մը կը խոստանար: Ամէն անգամ որ մօտակայ գեղ մը երթար, ետ չէր դառնար առանց ճամբան Թիւրքի ու քիւրտի լակոտներու հետ կռուի բռնուած ըլլալու: Նախայարձակը միշտ ինքը:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 8)

ԽԱՂՈՂԸ ԵՒ ԽՆՁՈՐԸ

— O —

Պտուղները թէ՛ մեր օրերուն եւ թէ հե-
ռաւոր ժամանակներու մէջ, կազմած են
մարդկութեան սննդառութեան լաւագոյն
բաժանմունքներէն մին: Ներկայ գրու-
թեամբ մեր ուշադրութիւնը պիտի կեդ-
րոնացնենք երկու պտուղներու վրայ —
խաղողը եւ խնձորը, որոնք միշտ ալ թա-
փանցած են բոլոր ժողովուրդներու գրոյց-
ներուն եւ առասպելներուն մէջ:

Երկրաբանական հետազօտութիւնները
կը հաստատեն թէ որթատունկը մեզի ե-
կած է հեռաւոր Հնդկաստանի վայրե -
րէն, ուրկէ շնորհիւ գաղթերու, տա -
րածուած է աշխարհի չորս կողմերը:
Նախ Հայաստանի մէջ, ապա Թրակիա,
Եգիպտոս եւ Յունաստան, որպէսզի ի
վերջոյ երեւայ բոլոր վայրերու վրայ,
ուր նպաստաւոր են հողա — կլիմայական
պայմանները: Այսպէս, կը տեսնենք թէ
որթատունկը, անոր տեւական մշակումը,
զբաղումը եղած է բոլոր նախապատմա-
կան ժողովուրդներուն եւ աւելի Դիոնի-
սոսի պաշտամունքէն ալ շատ առաջ:

Որթատունկը երեւան կուգայ շատ մը
...ին ժողովուրդներու տեսողութեան մէջ,
...երբեւ արտայայտութիւնը անմահու -
...թեան, ինչպէս որ դոյ — կապտագոյնը

եւ բաց ոսկեգոյնը բնորոշելով՝ ամէնէն
լաւ խաղողները կը ներկայացնեն, նա -
հապետական զանազան ժողովուրդներու
խորհրդանշանին մէջ, ըլլայ հակամարտ
երկուութիւնը հողին եւ օդին, ըլլայ ընդ-
հակառակն օրկանական միաբանութիւնը
նիւթի այս հիմնական տարրերուն մի -
ջեւ: Այսպիսի մեկնաբանութեամբ, որ -
թատունկը կը ներկայացնէ տիեզերական
ծառը, ըլլալով կամուրջը հողին եւ եր -
կինքի միջեւ:

Սքանտինաւեան դիցաբանութեան մէջ
խնձորը կը կատարէ վերածնիչ, վերա -
կենդանացուցիչ, երիտասարդացնող պը -
տուղին դերը: Այս դիցաբանութեան
չաստուածները խնձոր կ'ուտեն եւ ոչ թէ
յունական դիցաբանութեան չաստուած -
ներուն ճաշակած ամբրոսիան (անուշ կե-
րակուր) կամ նեկտարը: Քրիստոնէա -
կան դիցաբանութեան մէջ խնձորը կը
ներկայացնէ կեանքը իր նիւթական ձեւին
տակ, մինչ կելտերու աւանդութեանց մէջ
խնձորը կը դառնայ, օրինակ, գիտու -
թեան պտուղը:

Խաղողը եւ խնձորը ընդհանրապէս կը
ներկայացնեն բոլոր պտուղներուն բնու-
թագծերը - ջուր՝ 70 — 90 առ հարիւր
կլուսիտներ՝ 2 – 20 առ հարիւր, փրո -
թէիններ եւ լիփիտներ՝ շատ քիչ քանա-
կութեամբ: Նոյնպէս կը ներկայացնեն
փոփոխական քանակութիւններով խոր -
շնիւթ (սելլուլոզ), օրկանական թթու -
ներ (ասիտ), հանքային տարրեր, կեն -
սանիւթեր, եթերային, համեմային իւ -
ղեր, ինչպէս նաեւ գունաւորիչներ: Այս-
պէս, օրինակ, 100 կ. խաղողը կը հայ-
թայթէ 17 - 25 կ. կլուսիտ եւ 80 — 100
ջերմուժ (քալորի), բաղդատմամբ եւակի
որ նոյն քանակութեամ, կը պարունակէ
0,8 կ. կլուսիտ եւ 40 – 45 ջերմուժ: 100
կրամ խնձորը, իր կարգին, 13 կ. կլուսիտ
եւ մօտաւորապէս 60 ջերմուժ: Այլապէս,
խաղողը եւ խնձորը, կը պարունակեն՝
սալորի, գետնախնձորի, կանաչ սիսեռի,
ինչպէս նաեւ չոր պտուղներու կողքին՝
կլուսիտի մեծագոյն քանակութիւնը: Ի-
րենց այս հարստութեամբ, նկատի առնե-
լով նաեւ ջուրը, բայց եւ սոտիոմի ու
փրոթէինիի զեղջուած քանակութեամբ,
բոլոր պտուղները, մանաւանդ խաղողը
եւ խնձորը, չափէն աւելի օգտակար են
երիկամային, ինչպէս նաեւ սրտանօթային
զանազան հիւանդութիւններու դարմա -
նումին համար:

Խաղողը եւ խնձորը ուրիշ պտուղներու
եւ բանջարեղէններու առընթեր՝ 90 — 95
առ հարիւր կը գոհացնեն օրկանիզմին Ս
կենսանիւթի անհրաժեշտութիւնները:

Բացի երիկամային եւ սրտանօթային
հիւանդութիւններէն, խաղողի եւ խնձորի
սպառումը կը նպաստէ ֆիզիքական տը -
կարութեան, անզօրութեան եւ պաքին-
ման մէջ եղողներու դարմանումին:

Հին առած մը կ'ըսէ. «Ով որ օր մը
մէկ խնձոր ուտէ, բժիշկի պէտք չունի»:

Ա. Վ.

...թիւնը եւ կը դառնայ նշանը տե -
...րու եւ հոգիներու ամայութեան:

...փորձուածը մօտեցումի կերպ մըն
...կը ձգտի բնութագրելու Տեղագ -
...թեամբ իրագործուող նոր խօսքը: Տա-
...րէ ի վեր, մանրաչափ առ մանրա -
...Պըլտեան առաջ կը տանի գրական
...յեղափոխութիւն մը, որ սփիւռ-
...հայ հարազատ գրականութեան մը
...ը կը ճշդէ տակաւ: Որոշ չա -
...վարժուած ենք այլեւս այս նոր խօս-
..., գրեթէ ընդունած զայն, որքան ալ
... դժկամակութիւն արտայայտենք
...անոր հանդէպ: Կը մնայ իրա-
...ել ամբողջական ընկալումն ու սե-
...ումը այս նորութեան, համակրա-
... ու ընկալուչ տրամադրութեամբ:
Տեղագրութիւնը յարմարագոյն առիթն է
... ճիգին, որովհետեւ, իբրեւ ամբողջ
...յանալով՝ աւելի շօշափելի կը դար-
... նորաբար սեղծումը, յատկանիշ -
... գումարի մը կը վերածէ զայն: Տե-
...գրութեան առիթով գրուած այս տո-
..., համակրանքէ եւ հիացումէ ծնած,
... ձգտին գիւրացնելու ամբողջական ըն-
...ումի այս ճիգը՝ հիմնական ընթերցու-
... իբրեւ պատրաստութիւն նախընթեր -
... մը առաջարկելով համակիր հե -
...քքրքրուողներուն:

ԳՐ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԱԴԱՄԻ ՍԽՐԱՆՔԸ

6 ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼ

— O —

Դրախտի զբօսայգում անվճար համեր -
գում էին անկոչում թռչունները՝ մի -
լիոներորդ անգամ կրկնելով իրենց ան -
փոփոխ ծրագիրը:

Ադամն ու Եւան նստած էին կենտրո-
նական խնձորենու տակ, գետնին. Նըս-
տարանը դեռ յայտնագործուած չէր:

Երիտասարդ զոյգը ակնյայտօրէն ձանձ-
րանում էր. հեռատեսիլ չկար, պարա -
հրապարակ չկար, սրճարան չկար, շար-
ժանկար չկար, թատրոն չկար, ֆութպոլ
չկար... մի խօսքով, ոչինչ չկար, ամէն
ինչ յետո՛յ էր լինելու:

— Ադամ, - դարաւոր լռութիւնը խզեց
Եւան, - այսօր ամսի քանի՞ն է:

Ադամը նայեց մայր մտնող արեգա -
կին եւ ասաց.

— Մարտի ութը:

— Իսկ ի՞նչ ես նուիրելու կնոջդ, —
հետաքրքրուեց Եւան:

— Ի՞նչ առիթով, — հարցին հարցով
պատասխանեց Ադամը:

— Գլխի չե՞ս ընկնում:

— Չէ

— Դանդալո՛շ, — մեղմաբար կշտամ-
բեց Եւան, - այսօր Կանանց օրն է:

— Շնորհաւորում եմ, ասաց Ադամը:

— Առանց նուէրի չեն շնորհաւորում ,
— խրատեց Եւան եւ գնաց, նստեց թզենու
տակ:

Խեղճ Ադամը գլուխը կորցրեց: Փող
չունէր, ունենար էլ՝ խանութ չկար: Խա-
նութ էլ լինէր՝ չէր իմանայ ի՛նչ ապրանք
ընտրել կնոջ համար: Եւան որեւէ բանի
կարիք չունէր. ամէն թզենու վրայ հագ-
նելիք կար, ուտելիքն էլ ծրի թափւում
էր երկնքից:

Ադամը ծունր իջաւ խնձորենու տակ,
հայեացքը յառեց վեր, որ խորհուրդ
հարցնի Արարչից, տեսաւ՝ ճիւղերից
կախուած են հիւթալի, կարմրաթուշ խն-
ձորներ:

— Եվրեկա, - գոչեց Ադամը հին յու-
նարէն:

Եւ քանի որ կօշիկ չունէր, որ հանէր,
շոր չունէր, որ պատռէր, գրագէտ չէր,
որ կարդար ծառաբնին գամած արգելա -
տախտակը՝

«Խնձոր քաղել չփորձես,
Դրանով մեղք կը գործես»,

Նա խիզախ եւեթ մագլցեց ծառը, պո-
կեց ամենամեծ խնձորը եւ ցած թռչե -
լով, գլխապատառ վազեց Եւայի մօտ:
Պարզեց խնձորն ու արտասանեց.

— Տիկին Եւա, քեզ նուէր
Քո ամուսնուց անձնուէր:

Եւան յուզուած պատասխանեց.

— Իմ եզակի ամուսին,
Մեռնեմ ես քո նամուսին:

Ապա նա կերաւ խնձորը եւ մնացորդը
մատուցեց ամուսնուն:

— Համեղ է, - պոչը ծամելով ասաց
Ադամը:

Այդ պահին լսուեց կատաղի սուլոց,
յայտնուեց Պահապան Հրեշտակը եւ զայ-
րացած գոչեց.

— Դուք չօգտուեցիք ձեզ տրուած
բախտից,
Օ՛, մեղաւորներ, դո՛ւրս մեր
Դրախտից:

Ադամը պապանձուեց: Եւան փորձեց
մեղքը գցել օձի վրայ, բայց հրեշ-
տակը անառարկելի փաստարկներով ա-
պացուցեց, որ Դրախտում օձ չկայ եւ չի
կարող լինել...

Ոչի՛նչ, — մխիթարեց Ադամը Եւային,
երբ Դրախտի դարպասը ճռինչով փակ -
ւեց նրանց ետեւից, — մեր յետնորդները
կը հաւատան քո վարկածին:

ԱԴԱՄ 77

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՒԷՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Երգահան Ալ. Սպենդիարեան տուն -
թանգարանի վարչութեան յանձնուած է
երգահանին նամակները՝ ուղղուած ծա -
նօթ ազգագրագէտ եւ, նաեւ երաժիշտ,
Վարդան Բունիի (Բունիաթեան): Այս
վերջինը բնակած է Նախիջեւան: Նամակ-
ները թանգարանին յանձնած են ժառան-
գորդները:

Ծանօթ է, որ ականաւոր երգահանին
ստեղծագործութիւններուն մեծ մասը ա-
րեւելեան շունչ ունի եւ այս նամակներուն
մէջ ան յատուկ շահագրգռութիւն ցոյց
կուտայ Վարդան Բունիի նուագելու վար-
պետութեան վրայ, քանի այս վերջինը
սքանչելի կերպով արեւելեան նուագա -
րաններ գործածել գիտէր, ինչպէս քեա-
մանչա, սազ եւայլն: Ալ. Սպենդիարեան
նամակներուն միջոցով նախատեսած է ա-
ռաջին իսկ առիթով օգտուիլ երաժիշտին
պատրաստակամութենէն եւ անոր աջակ-
ցութեամբ փոլքլորի նիւթեր հաւաքել,
երաժշտական բնոյթի:

Հետաքրքրական է նոյնպէս թանգարա-
նին յանձնուած երգահանին «Թաթարա-
կան երգ»ին ձայնագրութիւնը՝ յօրինուած
Պուշկինի բանաստեղծութեան հիման վը-
րայ եւ լոյս տեսած 1904ին, Պետերբուրգ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (401)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

...եւ Ֆօսքարի, բարկութենէն կրակ կըտ-
...րած, սեղանին վրայի արծաթէ փոքրիկ
...մուրճը առնելով՝ տեսակ մը զանգակի
...այնպիսի զօրաւոր հարուած մը իջեցուց
...որ, մուրճին բարակ կոթը ձեռքը մնաց,
...իսկ գլուխը՝ կոտրելով հեռուն թռաւ:

— Ի՞նչ կ'ընէք, Տէր իմ, գոչեց Ճէնարօ
...դրան կողմը վազելով որպէսզի թոյլ չը-
...տայ որ մէկը ներս մտնէ:

— Ընդհանուր հրամանատարը ձեր -
բակալելու հրաման պիտի տամ... պա -
տասխանեց Ֆօսքարի:

— Ո՛չ, Տէր իմ, դեռ ժամանակը չէ՛
եկած:

— Ձե՛զ ձերբակալել պիտի տամ, ձե՛զ,
մռնչեց Ֆօսքարի կատաղութեամբ:

Ապա, սպառնականօրէն բռունցքները
վեր վերցնելով եւ ոստիկանապետին վը-
րայ քալելով գոռաց .

— Ծամբա՛յ բաց, թշուառական...:
Հասէ՛ք, պահակնե՛ր, հասէ՞ք...:

— Իմ ձերբակալուիլս եւ մինչեւ իսկ
մեռնիլս բնաւ կարեւորութիւն չունի Տէր
իմ, ըսաւ ոստիկանապետը ցած ձայնով:
Բայց եթէ այսօր Ալթիէրին ձերբակալել
տաք, ամէն բան կորսուած կրնաք սե-
պել...: Շնո՛րհ, Տէր, գլխ մտիկ ըրէք:

Ֆօսքարի ձեռքերը ճակտին տանելով
ետ ետ քաշուեցաւ:

Բայց տեսնելով որ պահակները դուռը
բանալով ներս կը խուժէին, ցուրտ ու
զարմացական դէմք մը ստանալով, ա -
նոնց սպային հարցուց.

— Ի՞նչ կայ ,ի՞նչ կ'ուզէք:

— Ներողութիւն, Վսեմաշուք Տէր, ա-
նանկ կարծեցինք թէ մեզ կանչած էիք,
թոթովեց սպան խոնարհելով:

— Սխալած էք, սխալած էք, գոչեց
Ֆօսքարի: Ձիս ազատ թողուցէք:

Պահակները երկիւղի մատնուած, դուրս
ելան սրահէն:

— Այժմ կրնաք խօսիլ, ըսաւ Ֆօսքարի
ոստիկանապետին:

— Վսեմաշուք Տէր, դաւադրութեան
բոլոր թելերը ձեռքս են, խօսք առաւ Ճէ-
նարօ: Գիտեմ թէ դաւադիրներու պետը
ընդհանուր հրամանատարն է: Դուք Ալ-
թիէրին լաւ կը ճանչնաք, գիտէք թէ ան
որքան խոհեմ եւ հեռատես զինուորական
մըն է: Այսպիսի պարագայի մը մէջ ան
անշուշտ առանց նիզականորներու եւ հը-
րացանակիրներու հաւատարմութեան վը-
րայ ապահովուելու չէր կրնար գործի
ձեռնարկել, ուրկէ սա կը հետեւցնեմ թէ
զանոնք իր կողմը շահած է արդէն: Ան-
դին կը մնայ վահանակիր գեղարդաւոր-
ներու ջոկատը, որ սակայն դիմադրական
աչքառու ուժ մը չի ներկայացներ: Եթէ
մինչեւ իսկ գեղարդաւորները Ձեզի հա -
ւատարիմ մնան, Ալթիէրի զանոնք քանի
մը ժամուան մէջ կրնայ բնաջնջել...:
Արդ, եթէ այսօր դուք Ալթիէրին ձեր-
բակալելու հրաման արձակէք, բանակը
պիտի ապստամբի ձեզի դէմ, զինուոր -
ները ձեր պալատը պիտի խուժեն եւ ի-
րենց պետը պիտի ազատեն... եւ յետ
այնու սատանան միայն գիտէ թէ ինչ
կրնայ պատահիլ...:

— Կորսուա՛ծ եմ, փափսաց Ֆօսքարի:

— Մինչդեռ եթէ անանկ ձեւացնէք թէ
բանէ մը լուր չունիք եւ յարմար առե -
նին սպասէք, թերեւս պիտի կրնաք բո -
լոր դաւադիրները միասնաբար ճզմել,
շարունակեց Ճէնարօ՝ այնպէս ձեւացնե-
լով թէ Դուքսին արձակած բացագան -
չութիւնը չէր լսած: Եւ եթէ թոյլ կու-
տաք ձեզի խորհուրդ մը տամ:

— Խօսեցէ՛ք, խօսեցէ՛ք: Այսօր Վենե-
տիկի Դուքսին այնպիսի մեծ ծառայու-
թիւն մը մատուցանեցիք որ, իր խորհըր-
դականը ըլլալու արժանի եղաք:

— Վսեմաշուք Տէր, եթէ ես ձեր տեղը
ըլլայի, Ալթիէրիի ներկայացուցած ան-
ուանացանկերուն վրայ ձերբակալուած
բոլոր բանտարկեալները ազատ արձա -
կել կուտայի:

— Ո՛չ, քանի որ անոնք անգամ մը
բանտ մտած են, թող հոն մնան, պա -
տասխանեց Դուքսը պահ մը վարանելէ
յետոյ: Այդպէս աւելի ապահով կ'ըլ -
լամ:

— Բայց այդ խեղճ մարդոցմէն շատերը
Ձեր բարեկամներ էին:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վ Ի Ե Ն .— Այրի Տիկին Արաքսի Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սուքիասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժերար Սիւրտիօ եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռագրով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ԿԻՒԼՊԵՆԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Կրընօպլի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մ. Նահապետեանի եւ Այրի Տիկին Ա. Երանոսեանի, ողբացեալ Կիւլպենկ Սուքիասեանի մահուան տխուր առիթով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Սիրարփի Գ. Թովմասեան կը նուիրէ «Յառաջ»ին 100 Ֆր. Աւետիս Տէօվլէթեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Պաղտասարեան 120, Պ.Պ. Պալեան, Պօղոսեան, Մուրատեան, Գրիգոր Գէորգեան, Տէր Յուսիկեան, Սարտիրոս Խաչատուրեան, Մովսէս Մարտիրոսեան, Յակոբեան, Տիկին Պլոյեան, Պ. Ժիրայր Կիւլեան, Կիւլեան, Գառնիկ Աստուրեան, Խաչատուր Սուլարեան, Նշան քհնյ. Գույումճեան, Պ. Սարգիս Խոզիկեան, Վահէ Յակոբեան, Մուրատ Ալպէր Օհանեան, Անդրանիկ Սարգիսեան, Սոլաքեան, Գարակեավուրեան, Փօլ Բարունակեան, Կապի Տիւսիզեան, Այրի Տիկին Անթարամ Ժամկոչեան, Այրի Տիկին Շնորհիկ Ժամկոչեան, Օրիորդ Սիմոն Խոզիկեան, Պ. Յակոբ Յակոբեան, Այրի Տիկին Թուրֆանտա Կիւլեան, Այրի Տիկին Մաքրուհին Տօնիկեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Աստուրեան, Այրի Տիկին Աստուրեան, Պ. Պ. Ժան Շալճեան, Տակէս Օհանեան, Արաքն Ժամկոչեան, Տարագճեան ընտանիք 100ական ֆրանք:

(Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԴԻԿ

VIENT DE PARAITRE

" Des hommes sans enfance"

D'ANTRANIK ZAROUKIAN

Traduit de l'arménien

par Sarkis Boghossian

Les Editeurs Français Réunis, Paris

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ոմն բարեպաշտուհի մը մեծ արկածէ մը ազատելուն առթիւ կը նուիրէ.— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան 200, Մոնմորանսիի Հոնգստեան Տան 200, Կապ. Խաչի կայանին 200 ֆրանք (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկ. Սիրարփի Գ. Թովմասեանէ, իր ամուսնոյն Գրիգոր Թովմասեանի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ 500 Ֆր. եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ 500 Ֆր. դպրոցին համար:

Foyer Arménien de Jeunes Filles

3, Rue Guy — 69003 LYON

Le foyer arménien pour jeunes filles est dirigé par les religieuses arméniennes de l'Immaculée Conception.

Il reçoit des jeunes filles de France et de l'étranger désirant poursuivre des études secondaires ou obtenir différents diplômes et licences.

Situé au centre de LYON, il se trouve à proximité des universités, des facultés et des Beaux Arts.

Il ouvrira ses portes le :
10 SEPTEMBRE 1977

Pour les inscriptions et pour tous renseignements, s'adresser à :
Sœur Rose Candide MICHAELIAN
38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐԸ

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը ուրախութեամբ կը ծանուցանեն, Ֆրանսայի եւ օտարարնակ ազգայիններուն, մօտալուտ բացումը հայկական օճախի մը այն հայ օրիորդներուն համար որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել:

« Հայրենի Կտուրը » իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ:

Բացումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 10ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Դիմադր. Բարեկ. Միութիւնը հրաւիրուած է ԱՆԱՔՐի (Ֆրանս. դիմադրութիւն) հետ բոցի արարողութեան, 23 Օգոստոս Չորեքշաբթի ժամը 18ին: Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ Փարիզի Հայութիւնը իրեն հետ մասնակցելու Ֆրանսայի ազատագրութեան զոհերու յիշատակին յարգանքի այս արտայայտութեան:

Ժամադրավայր՝ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը:

Carzou

PEINTURE, AQUARELLES, DESSINS

GALERIE HORIZONS
58, Rue du Général de Gaulle
LA BAULE

ET

CHATEAU DE VAL
*(Limite Cantal-Corrèze,
près de Bort-les-Orges)*

Exposition ouverte jusqu'au
20 Septembre
tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	60 ֆր.
Շնորհակալիք	60 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 ֆր.
Ծնունդ	60 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ — ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1977 – 1978 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանի Մարի Նուպար Հիմնարկութեան Հայ Ուսանողական Տունը կ'ընդունի Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն հայազգի ուսանող – ուսանողուհիներ՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը շարունակել Փարիզի Պետական Համալսարանի 13 մասնաբաժիններէն որեւէ մէկուն կամ այլ բարձրագոյն մասնագիտական հիմնարկի մը մէջ:

Բացառապէս կ'ընդունուին նաեւ կատարելագործման նպատակով Փարիզ ժամանող հայկական վարժարաններու ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ:

Ընդունելութեան պայմաններ՝

Ա.— Արտասահմանէն թեկնածուն պարտի ունենալ երկրորդական լրիւ ուսման վկայականը՝ (պաքալօրէա), կամ համապատասխան վկայագիր: Այս կապակցութեամբ կարելի է դիմել.

Service des équivalences de diplômes
Centre Châtelet 4, rue Jean-Calvin
75005 Paris (FRANCE)

Բ.— Նախընտրութիւն կը տրուի այն թեկնածուներուն որոնք բարձրագոյն ուսման ընթացքի մէջ են:

Գ.— Թեկնածուն պարտի արձանագրուած ըլլալ Փարիզի ուսումնական հաստատութեան մը մէջ:

Դ.— Հայ Ուսանողներու Տունը ունի երկու հոգինոց եւ մէկ հոգինոց սենեակներ: Այս վերջինները հնութեան կարգով կը տրուին Տան մէջ արդէն բնակութիւն հաստատած ուսանողներէն՝ անոնց որոնք ցուցաբերած են ուսումնական յաջողութիւններ:

Ե.— Երկու հոգինոց սենեակներու պարագային ծախքերու ամսական մասնակցութիւնն է՝ անձ գլուխ 300 Ֆր. մէկ հոգինոց սենեակներու պարագային՝ 400 ֆրանք, իսկ ուսուցիչներու տրամադրուած սենեակներուն համար որպէս ծախքերու մասնակցութիւն կը գանձուի ամսական 600 Ֆր.

Զ.— Ոստանի բնակիչները իրաւասու են վայելելու՝ ուսանողական ճաշարան՝ մատչելի գիներով, մարզադաշտ, լողաւազան եւլն: Հայ Ուսանողներու Տունը ունի իր սեփական մատենադարան-ընթերցասրահը, հաւաքասրահը եւ կը կազմակերպէ հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուի դասընթացքներ:

Է.— Դիմումներ պէտք է կատարել՝ Առաջին կիսամեակի ընդունելութեան համար ամէնէն ուշ մինչեւ 20 Սեպտեմբեր 1977:

Երկրորդ կիսամեակի ընդունելութեան համար՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 10 Յունուար 1978:

Ը.— Հայ Ուսանողներու Տան քարտուղարութեան կողմէ թեկնածուներուն կը ղրկուի յատուկ հարցարան՝ բոլոր մանրամասնութիւններով:

Թ.— Թեկնածուներուն ընդունման որոշումը կը պատկանի Մարի Նուպար Հայ Ուսանողական Տան Ընդունման Յանձնախումբի իրաւասութեան:

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՏԱՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
Maison des Etudiants Arméniens
Fondation MARIE NOUBAR
57, boulevard Jourdan
75014 Paris (FRANCE)

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
30 Septembre	13 Octobre
30 Decembre	12 Janvier 1978

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE**
tél. (91) 50 89 12

VOYAGES WASTEELS

Org. Lic. 97

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53Րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.925 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 13.925

ԿԻՊՐՈՍ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՍԱԼԶՊԸՐԿԸՐ

—o—

Սայրըս Սալզպըրկըր, ամերիկացի ծանօթ լրագրողը, երկար ատենէ ի վեր հետաքրքրուած է յոյն – Թուրք վէճերով (ինչպէս նաեւ՝ հայուդի՛տ մարդ, հայկական խնդիրներով): Իր այս հետաքրքրութիւնը կը պարտի մասամբ իր ընտանիքի շատ բարձր դիրքին, այսինքն՝ այն իրականութեան որ անոնք կը տիրապետեն Նիւ-Եորք Թայմզին, Ամերիկայի ամենաբարձր վարկ ունեցող օրաթերթին: Այս թերթը 30 տարիէ ի վեր արտօնութիւն տուած է իրեն՝ թափառելու, իր պատմութիւնները արձանագրելու, իր կարծիքները արտայայտելու եւ նոյնիսկ իր նախապաշարումները... մեծ հանրութեան մը առջեւ արծարծելու: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին եւ անկէ անմիջապէս ետք, բաւական ժամանակ ապրած է Սալզպըրկըր Եգէականի շուրջ, ուր նաեւ ծանօթացած է Հայերու. ծանօթութիւն մը՝ որ շարունակած է Նիւ-Եորքի մէջ, ուր իր հարուստ բարեկամներէն ոմանք Հայեր են: Այս երկար բարեկամութիւնը մի քանի «օգուտ» ունեցած է մեզի՝ Հայերուս, եւ կը շարունակէ ունենալ:

Նախ՝ Սալզպըրկըր գրած է վէպ մը, «Կապոյտ Վաճառականը», որուն հերոսը հայ մըն է, եւ որ շատ համակրանքով կ'արտայայտուի Հայութեան հանդէպ: Այս վէպը ատենին բաւական լայն ժողովրդականութիւն վայելեց: Երկրորդ, Սալզպըրկըր այս տարուան Ապրիլ, Նիւ-Եորք Թայմզի խմբագրական էջին վրայ տպեց յօդուած մը, ուր արտայայտուեցաւ Թուրք դեսպաններու ահաբեկման մասին, եւ ըսաւ՝ որ կուգայ ժամանակը հասած է, որ Թուրքիա ընդունի իր բարոյական պատասխանատուութիւնը: Երրորդ, եւ այս կէտ մըն է, որուն պէտք է սկիզբէն շատ չէ անդրադարձած հայ մամուլը, Սալզպըրկըրի ազդեցութիւնը՝ Թայմզի խմբագրական կազմին վրայ, պատճառ եղաւ որ բազմանայ թիւը խորհրդային Հայաստանի մասին գրուած կտորներու: Վերջին մէկ տարուան ընթացքին, վեց երկար յօդուած տպեց Թայմզը խորհրդային Հայաստանի մասին, որոնցմէ մէկը... ճամբորդական, թուրիսթիք էջին վրայ տպուած «գովերգ» մըն էր:

Այժմ, Սալզպըրկըր նորէն վերադարձած է զինք հետաքրքրող նիւթին, ու վերջին շաբթուան ընթացքին երկու յօդուած է ստորագրած, Թուրք – յոյն պայքարի ու կիպրոսեան թնճուկի մասին: Կուզենք անդրադառնալ վերջինին պարունակութեան, ընտրել եւ շեշտել որոշ կէտեր:

Սալզպըրկըր կը գրէ թէ Կիպրոսի խնդիրը, Միջին արեւելեան խնդիրներու մեծամասնութեան նման, կը ծագի պատմութեան հին կարգադրութիւններէն, որոնք որոշ ժողովուրդներու գոյավիճակներ լուծելու ատեն, նոր խնդիրներ ստեղծած են: Տագնապալից ժամաններու տակ շարժող մարդիկ ստիպուած են ընդունիլ պատմութեան ժառանգած նախաձեռնութիւնները, առանց ունենալու անոնց հետեւանքներու պատասխանատուութիւնը: Այսպէս՝ կ'ըսէ Սալզպըրկըր, յիսուն տարի առաջ Աթաթիւրք, պատասխանատու Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարական կարգերու պակասով, երկու կուսակցութիւն ստեղծեց, իր հրամանով: Այս արտաքին քաղաքական արարքը՝ կը շեշտէ Սալզպըրկըր, արմատական պատճառն է Կիպրոսի ներկայ խնդրի անլուծելի մնալուն:

Ուրիշ երկուութիւն մըն ալ կայ, կ'աւելցնէ Սալզպըրկըր, որ անելի առջեւ կը դնէ միջազգային քաղաքագիտութիւնը: Այս ստեղծուած է 1960ական թուական– ներուն, երբ «Կիպրոս» ու «Կիպրացի» բառերը երբ – թէ – պետական վաւերացում մը ստանան: Այս պիտակները անշուշտ չէին կրնար յաւէտ ծածկել յոյն – Թուրք հինաւուրց տարբերութիւնը: Այդ դժբախտ Հանրապետութեան հիմնումէն ի վեր ինքզինքը կիպրացի սեպող չէ եղած, – եղած են միայն Յոյներ ու Թուրքեր:

Այսօր, երբ ազգային երկուութեան պատճառով ստեղծուած դէպքերը խրամատով մը բաժնած են կիպրոսեան կուսախնձորը, լուծումը միայն կարելի է ակնկալել Թուրք – յունական համաձայնութենէ մը: Յունաստան՝ որ բաժնուած էր երկուքի, իր նախկին զինուորական ռեժիմին ու անոր հակառակորդ ձախի եւ կեդրոնի միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւններուն պատճառաւ, այժմ կարելի է միացած համարել: Սակայն Թուրքիա, նոյնիսկ վերջին ընտրութենէն ետք, միայն կրցաւ երկրորդ երկուութիւն մը ստեղծել, – այս է Տէմիրէլ – Էճէվիտ բաժանումը, որ խիկապէս նոյնիսկ աւելի հատուածներու բաժնուած Թուրքիոյ մը իրականութիւնը հազիւ կը քօղարկէ:

Սալզպըրկըր, որ կը յարգէ Տէմիրէլի լարախաղացի ճարպիկութիւնները, չի հաւատար, որ նոյնիսկ ան կրնայ լուրջ համաձայնութիւն ստեղծել Թուրքիոյ այսօրուան քաղաքական վիճակին մէջ: Ակնարկելով Էրպաքանին, որուն անունը՝ Սալզպըրկըր կ'ըսէ հեգնանքով, «բանալի» կը նշանակէ, ան կը թելադրէ թէ այս «բանալին» ու իր յետամնաց Միլլի Սէլամէթ կուսակցութիւնը կղպանք ու արգելք են խնդիրներու լուծման: Սալզպըրկըր այս կուսակցութիւնը կ'որակէ «ժամանակավրէպ եւ կրօնամոլ, ու անուս գիւղական դասակարգի մը միջնադարեան բնազդներուն դիմող»:

«Թիւրքէշի կուսակցութիւնը, Միլլի Հարէքէթ», կ'ըսէ Սալզպըրկըր, «ունի իբր առաջնորդ նախկին զինուորական մը որ դաւեր ծրագրելով կ'անցընէ իր ժամանակը, նէօ – ֆաշիստ է, ազգայնամոլ եւ ցեղապաշտ, որ կ'օրօրուի Թրքական ազգային փառքի մասին մնուցանած իր երազներով. միջոցին իր երիտասարդ հետեւորդները կը զինէ ահաբեկչական զէնքերով»:

«Այս երկու խմբաւորումներն ալ», կ'աւելցնէ Սալզպըրկըր, «հասարակաց մէկ կէտ միայն ունին Տէմիրէլի հետ,- կ'ուզեն պետական կազմին տիրել կառավարութեան մաս կազմել: Սակայն այս տեսնը չի կրնար ծածկել սա իրականութիւնը, որ ամէնէն հիմնական որոշումներու շուրջ համաձայնութիւն չեն կրնար ստեղծել: Ուրեմն՝ Աթաթիւրքի ստեղծած երկու կուսակցութեանց գրեթէ հաւասար ժողովրդականութիւն վայելելը պատճառ կ'ըլլայ որ երկրին տնտեսական վիճակը շարունակ վայրէջքի մը թափին յանձնուի, մինչ ներքին ապահովութիւն չէ մնացած երկրի մը մէջ ուր աջ եւ ձախ զիրար կը սպաննեն, իսկ արտաքին քաղաքականութիւն չկայ՝ տեղքայլէ անդին»:

«Այս անկայուն վիճակը այլեւս երկար չի կրնար տեւել», կը մտածէ Սալզպըրկըր, «որովհետեւ Աթաթիւրքի ստեղծած հիմնական քաղաքական կառոյցները քայքայման վտանգի տակ են այլեւս: Էճէվիտ, որ առաջնորդն է ամենամեծ կուսակցութեան (սակայն առանց մեծամասնութեան) վերջերս ամբաստանած է հակառակորդ կուսակցութիւններէն երկուքը – թէ որո՞նք, յայտնի չէ – ըսելով որ 1975էն ի վեր անոնք մէկ նպատակ միայն ունին, կ'ուզեն քանդել քեմալական յեղափոխութեան կերտած կառոյցը»:

«Էճէվիտ շատ մը միջոցներ փորձեց, նոյնիսկ թելադրեց Տէմիրէլի՝ որ գործակցին երկու մեծ կուսակցութիւնները, սակայն այս առաջարկը մերժուեցաւ»: Ես, կ'աւելցնէ Սալզպըրկըր, որ ծանօթ է իր տեսակցութիւններով, «հարցուցի Էճէվիտին թէ ինչո՞ւ իտալական լուծումէն օրինակ չառներ: Հոն՝ իտալացի համայնավարներ կառավարութեան մաս չեն կազմեր պաշտօնապէս, սակայն Դեմոկրատ Քրիստոնեաներու կառավարութիւնը լուրջ շարժում չի կրնար ընել, առանց խորհրդակցելու Համայնավարներուն հետ»:

«Այդպիսի լուծում մը», կը պատասխանէ Էճէվիտ, «կրնայ թոյլ տալ կամ իմ կուսակցութեանս, եւ կամ Տէմիրէլին, որ վարէ կառավարութիւնը, բաւական յաջող կերպով: Սակայն Տէմիրէլ հակառակ է որեւէ գործակցութեան: Կը վախնայ որ նման ժամանակաւոր համերաշխութիւն մը իր իսկ կուսակցութենէն քուէ կորսնցնել տայ իրեն»:

Էճէվիտ՝ Սալզպըրկըրի կ'ըսէ բացայայտօրէն որ Կիպրոսի խնդիրը լուծելու համար, եւ Եգէականի բանակցութիւններու խնդիրն ալ դիւրացնելու յոյսով, քանի մը անգամ նման «իտալական» լուծում մը առաջարկած է Տէմիրէլի, ու մերժուած է:

Սալզպըրկըր հետաքրքրական փափուք մը կ'արձագանգէ: «Թուրքիոյ մէջ կան շատեր», կ'ըսէ, որոնք կը հաւատան թէ Տէմիրէլ կը յուսայ խնդիրը ծանրացնել, այն յոյսով որ Թուրք բանակը կը ստիպուի միջամտել, ինչպէս ըրաւ 1960ին եւ 1971ին: «Ես», կ'աւելցնէ Սալզպըրկըր, «նման վարկածի չեմ հաւատար»: Թրքական բանակը բացայայտօրէն չի փափաքիր ձեռք առնել իշխանութիւնը, եւ Սալզպըրկըր կը յուսայ որ «իտալական» կոչուած լուծումը նախընտրելի պիտի թուի Թուրքիոյ կառավարութեան, քանի որ միւս ապաւէնը «ինտոնէզիական» լուծումն է: Այդ ածականը, կ'ըսէ Սալզպըրկըր, կը գործածուի այն Թուրքերուն կողմէ, որոնք չեն ուզեր մօտակայ անցեալի զինուորական «պետական հարուածներուն» բացէ ի բաց ակնարկել, եւ ուրեմն այս որակումը կը գործածեն, անդրադառնալով Ինտոնէզիոյ զինուորական կառավարութեան, որ կէս–բռնատիրական է, աւելի ճիշդ օլիկարշի մըն է:

Խ. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը հրաժարեցաւ Թանզանիի երեք օրուան այցելութենէն եւ ետ եկաւ, ի նշան բողոքի հակաֆրանսական այն ցոյցերուն, որ եղան իր ժամանումին իսկ: Նախարարը Տար էս – Սալամի օդակայանն իսկ առարկայ եղաւ բուռն ցոյցերու ուսանողներու կողմէ, որոնք ցուցատախտակներով եւ հակաֆրանսական նշանախօսքերով դիմաւորեցին զինքը: Ֆրանսայի նախարարը պահանջեց որ կառավարութիւնը պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրէ, ինչ որ «անընդունելի» գտնուեցաւ եւ երբ նախարարը մեկնեցաւ, իրեն պարզապէս «երթաս բարով» ըսին:

ՓԱՐԻԶ, Ալմայի կամուրջին վրայ կայծակնահար եղաւ կին մը իսկ ամուսինն ալ միայն վիրաւորուեցաւ: Նման արկած մը աննախընթաց կը նկատուի Փարիզի մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը (Օգոստ. 8) կը գրեն թէ հեղեղները մեծ աւերներ գործած են Կարս եւ Վան: Վան – Զօթաք ցամաքային ճամբան գոցուած է, հազար ոչխար խեղդուած, 6 հոգի մեռած են եւ կ'ըսուի թէ չորս զբօսաշրջիկներ ալ կորսուած են:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ պատասխանած է Ժորժ Մառշէի մէկ շնորհաւորական գիրին, ուղղուած մամուլի բանուորներու սենտիքային (Ժիրքի Սէ.Ժէ.Թէ) եւ ուր կ'ըսէր թէ Փարիզէն – Լիպերէի հարցին մէջ յաղթանակ տարուած է որովհետեւ Փարիզի բոլոր օրաթերթերուն մէջ համայնավար բջիջներ կան: Պառ կ'ըսէ թէ նման կացութիւն մը սպառնալիք մըն է մամուլի ազատութեան:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՄԱՀՈՒԱՆ Գ. ՏԱՐԵԼԻՑ

Եղաւ երեք տարի: Ժամանակը կ'անցնի կ'ըսենք, մինչ ժամանակը չէ, անշուշտ, որ կ'անցնի, այլ՝ մենք: Ու օրէ օր, կը մօտենանք ճակատագրական այն հանդրուանին, ուր հասաւ մեր յաւէտ սիրելի Շահնուրը, 1974, Օգոստ. 20ին:

Յոռետեսութիւն չէ անդրադառնալ տրամաբանական անխուսափելի ելքին:

Այդ նոյն իրատես եւ զուցէ տափակ, տրամաբանութեամբ է, որ այսօր իսկ, կրնանք կրկնել, որ Շահնուր չէ մեռած, քանի կա՛յ ու կը մնայ՝ իր գործը:

Ապագայ սերունդները, թերեւս, թուականներու մեր հաւատարմութիւնը չունենան յիշելու համար իր ծննդեան կամ մահուան օրերը: Կարեւոր չէ: Կարեւորն այն է, որ ապրի ի՛ր գործը, այսինքն՝ Շահնուր:

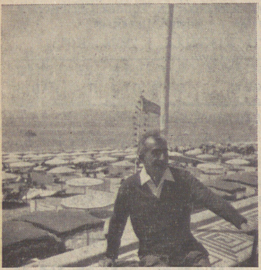
Այսօր, հաւանաբար քիչ մը աւելի քան միւս օրերը, 3 տարիէ ի վեր, Շահնուրի բարեկամները տխրութիւն մը կը զգան, բայց ատիկա զգացական մասն է: Կը մընայ՝ միւսը, այսինքն անձէն անդին՝ գործը:

Իր մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, մեր այս թիւով, այդ գործն է, որ կը խօսի կամ այդ գործին մասին է, որ կը խօսի:

Շահնուրի գրական փաստակը սկսաւ «Յառաջ»ով, 1929ին, երբ թերթօնի ձեւով, Շաւարշ հրատարակեց «Նահանջը Առանց Երգի»ն, սփիւռքեան այն եզակի վէպը, որ արձագանգ գտաւ սերունդէ սերունդ: Ու վերջացաւ, նաե՛ւ «Յառաջ»ով, 1974ի ամառը (Յուլիս 27), երբ իր մահուընէ հազիւ երեք շաբաթ առաջ լոյս տեսաւ, այս նոյն էջին վրայ, իր վերջին գրութիւնը, նուիրուած Յարութ Կոստանդեանի «Բանաստեղծութեամբ» հատորին՝ «Բայց երազն էր գերհզօր»:

Ու թող Երազը մնայ միշտ գերհզօր:

«ՅԱՌԱՋ»

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՄԱՀՈՒԱՆ Գ. ՏԱՐԵԼԻՑ

Une poésie réinventée

L'œuvre d'Armen Lubin

par Arthur ADAMOV

Qu'est-ce qu'un vrai poète ! Selon quels critères peut-on en juger ! N'est-ce pas d'abord, en dehors de tout jugement, une affaire de cœur, de sensibilité, de chair, de nerfs !

Armen Lubin est un vrai poète, un des rares en tout cas qui s'engage entièrement dans tout ce qu'il écrit. C'est à dessein que j'emploie ce mot d'engagement, au sens de : projection dans l'écriture d'un certain nombre d'états, affectifs et autres, vécus avec une intensité unique et restitués avec la même intensité.

Armen Lubin ne parle jamais que de ce qu'il a vécu personnellement, en d'autres termes de ce qu'il a souffert. Rien de plus injuste que les critiques souvent adressées à Armen Lubin, « cet homme qui ne parle que de son lit d'hôpital ». Mais que peut-on objecter au lit d'hôpital quand celui-ci devient vraiment un centre du monde, unlieu où il se passe des choses qui ne peuvent se passer ailleurs ? Si la maladie est continuellement présente dans l'œuvre d'Armen Lubin, c'est sous la forme d'une douleur qui n'est pas seulement celle du corps ou de l'âme ou de n'importe quoi, mais qui est la douleur d'être.

« La seule réalité qui s'impose à nous, est une réalité insoutenable, absurde et parfaitement inutile... Lors que l'homme devient réel... alors les bêtes malfaisantes valent exactement les bêtes bienfaisantes. Il n'y a qu'une seule chose qui compte, la bête, c'est-à-dire la vie. Le mal, c'est l'éclosion à la vie ». (1)

Ce qui tout d'abord frappe dans cette œuvre, c'est la réinvention d'un espace, les rapports et les proportions des objets, leur déformation et la déformation du mouvement. Peu importe qu'Armen Lubin ait été amené à cette vision par les longues stations qu'il doit et doit toujours supporter sur les lits plats des hôpitaux. Ou plutôt si, cela importe beaucoup. N'est-ce pas cette singulière « situation » qui lui a permis d'écrire :

Ainsi s'épanouissent dans un espace réduit
Des liserons fantaisistes et des capucines
Et aussitôt l'espace cesse d'être réduit. (2)

La poésie d'Armen Lubin, c'est la conscience du prisonnier, enfermé, limité, borné ; et pour qui le temps et l'espace ne sont plus des concepts mais des choses à réinventer :

Dépassé le barrage, je m'appelle aujourd'hui
Moi qui m'appelai jusque-là hier ;
La lame des profondeurs s'échappe, très claire... (3)

Temps, espace, mort, ces trois choses sont toujours inséparables. La vieille idée qui torture les hommes tient précisément à cette trinité mystérieuse. Que le temps et l'espace continuent à être quand la mort rend impossible de le concevoir c'est là un thème qui n'est pas près d'être épuisé. Armen Lubin y a puisé comme tant d'autres.

Frustré de la vie extérieure dite normale, privé des petites consolations qui amenuisent si bien le temps et le fragmentent, Armen Lubin restitue aux moindres gestes, aux moindres actes qui entourent sa vie infirme le caractère solennel propre aux cérémonies.

L'usage du mot « procès » fait par Kafka a attiré notre attention sur l'autre sens de ce mot au caractère inexorable et qui révèle ses liaisons secrètes avec la justice. Le « processus » d'une maladie, n'est-ce pas l'image d'une accusation, d'un plaidoyer, d'un acquittement, d'une condamnation. C'est bien ainsi que le ressent Armen Lubin, à la fois témoin et accusé en sursis. Mais l'idée de justice ou d'injustice qui s'attache nécessairement à la fatalité d'une maladie n'est-elle pas liée aussi profondément à l'image d'un payement dont les lois échappent à la compréhension puisqu'on ignore qui bénéficie du payement et pourquoi on paye.

Mais il ne faudrait pas conclure de tout cela qu'Armen Lubin écrive de la « poésie philosophique ». Il est au contraire un de ceux qui font le mieux éclater l'inanité de toute explication en matière poétique :

Quand reviennent porteurs de lances
Les novembres pluvieux
Un chien savant, chien immense
Fait des comptes mystérieux.
Il compte, il compte, il recommence
Tous les chagrins s'appellent absence
Les chagrins porteurs de lances. (4)

Ici, toute tentative de commentaire ne parvient jamais qu'à effleurer la surface. La confession devenue invisible, les pensées précises qu'elle a fait naître, rentrent dans l'ombre. Il ne reste plus que des signes indéchiffrables, de grandes figures mystérieuses qui s'imposent dans l'ignorance.

« *Combat* » 18 août 1949

(1) Revue 84, juin 1949.
(2) et (3) Revue 84, n° 2, 1947.

Armen Lubin est un poète d'origine arménienne, venu jeune en France et que depuis plusieurs années une tuberculose osseuse immobilise.

(4) « Le passager clandestin », *Ed. Gallimard.*

ԱԽԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

———o———

«Հայաստան, Միութիւն, Անկախութիւն, Հայկական գրականութիւն, Անցեալ, Ներկայ, այս բոլորը գիս հալածեցին ու կը հալածեն ամէն օր աւելի յամառաբար, քան թէ Savon-Cadum-ը Galerie Lafayette-ը, BouletBernot-ն:

Ուզեցի գտնել լուծումը այս բոլորին, ուզեցի գտնել լուծումի մը յոյսը: Բայց ինչպէս այն մանչուկը որ նախ մեղմաձայն «Մայրիկ» կը պոռայ, և յետոյ ձայնը կը բարձրացնէ կոկորդը պատռելու աստիճան, որովհետեւ ամէն բաղէ կ'անդրադառնայ որ իրապէս եւ վերջնապէս կորսուած է անտառին մէջ, ահա այդ մանչուկին նման ես աղաղակեցի: Յետոյ սկսայ վազվզել ամէն ուղղութեամբ, ինկայ ցախերու, մացառներու մէջ, զարնուեցայ ծառերու, արիւնեցայ: Արիւնէս կուրցած՝ եղայ անզուսպ, ահ յոյս մը, յոյս մը... «Մայրիկ, մայրիկ»:

Բայց կայ ու կը մնայ բնութիւնը:

Հիմա ինկեր եմ քիթիս բերնիս վրայ, մատներս ու դէմքս թաղեր եմ հողին մէջ ու կը շնչեմ: Միտքս, սիրտս, մարմինս կը թրթռան ճիշդ այն չափով, ճիշդ այն կշիռով, ինչպէս կը թրթռայ տաք օդը տանիքի մը զինկին վրայ:

Խաղաղութիւն, խաղաղութիւն: Միայն դուք էք որ կրնաք զիս փրկել, միայն դուք էք որ ինծ խաղաղութիւն կուտաք, եւ ես կը պաշտեմ ձեզի օդ, ջուր, լոյս, ես կը պաշտեմ ձեզի Saint Thomas, Saint François, Saint Bernard: Կուտամ ձեզի քեզի իմաստուն աբբայ, սիրելի Sertillange: Ինքզինքս յանձնեցի մտայուզութեան, խռովութեան, ալեկոծումի, բայց կրկին կը վերադառնամ ճշմարիտ խաղաղութեան: Առ զիս «կլիմայ»իդ մէջ, առ զիս 37 աստիճան ջերմութեան մէջ, ուր ինծի չապիկներէդ մին: Պոռչտալս աւելորդ էր, քանի որ գիտեմ թէ ոտքերուս տակ հող չկայ, չուրջս ամբոխ չկայ, ձայնիս արձագանգը չկայ: Բայց զուն արդարացուր ըսելով,

— «Այն որ նպատակ մը կ'ընդունի, ձեւով մը կ'ընդունի նաեւ՝ ճամբան: Եւ նոյնիսկ եթէ չհեռեւի այդ ճամբուն, չի կրնար իր սիրտը հոն չղրկել»:

Ով Sertillange ես ցաւս լացի պէտք եղածէն շատ եւ լաւ է որ զուն զիս յանդիմանես ըսելով.— «Որքան ալ որ նուազ խորունկ հոգի ունենանք, կը խորխտանանք խոր անձկութիւններով. կը սիրենք ըսելով թէ ճզմուած, խորտակուած ենք, եւ անհանդուրժելի ծայրավիճակներու հասած: Այո, իրաւունք ունիս, ես շատ ընդհանրացումներ կատարեցի եւ անզուսպ

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Բ.

— Քեզի ի՞նչ ըրին որ անանց զարկիր, կը հարցնէին:
— Բան մը չըրին:
— Է, ինչո՞ւ զարկիր:
— Անհաւատ են:

Գեղին տէրտէրը մօրուքին տակէն խնդալով կը մրթմրթար.

— Սրիկ փէյիկ պղտիկուց յայտնի է:

Հայրը գեղին հարուստը, հետեւաբար եւ խոհեմութեան մարմնացումը, քանի մը ապտակով կը վարձատրէր տղուն կրօնամոլութիւնը:

«Աստնկ մեծնայ նէ, օր մը ամբողջ գեղին գլխուն փորձանք պիտի բերէ», կ'ըսէր: Ու տէրտէրոջը վրայ վազելով կը պահանջէր զաւկին խիստ պատժամարմինք զնել: Տէր Թադէոս սակայն Գարոյին կը խնայէր, միտքը դայն իրեն փեսայացնել ըլլալու էր: Տղուն հայրը հարուստ էր, այսինքն՝ գեղին երկու մեծագոյն արտերուն տէրը, ու զաւակն ալ մէկ հատիկը: Քահանան ալ աղջիկ մը ունէր միայն: Օրին մէկին ալ երկու կողմէն հաւանեցան խնամխօսելու:

Գաբրիէլը ապագային իր աներոջը պիտի յաջորդէր: Տէրտէրը սկսաւ իր փեսացուին կարդալ գրել սորվեցնել: Աշակերտը քիչ ատենէն վարժապետին բոլոր գիտցածը ինքն ալ սորվեցաւ: Կարդալու արդէն ուրիշ բան չկար, բայց եթէ ժամական մէկ երկու գիրք: Սակայն տէր Թադէոս ուրիշ հատոր մըն ալ ունէր, կըլորիկ, գունդիկ, սեւուկ կողքով, զոր երբեք տղուն ձեռքը տալ ուզած չէր: Գարօն քանի մը անգամ զայն ընդնշմարած էր, ու օր մըն ալ յամարձակած էր խնդրել: Իբր պատասխան՝ ապաշխարանքի ենթարկուեցաւ: Տէրտէրը ինքն իսկ ամէն անգամ որ այդ գիրքը բանար, «մեղա՛յ, մեղա՛յ» կը գոչէր: Ո՛չ ժամարար եղած օրերը, ո՛չ տօն օրերը զայն սնտուկէն դուրս կը հանէր: Բայց Գարօն այդ խորհրդաւոր հատորը օր մը ձեռքն ունեցաւ: Տէրտէրը զինքը գործի մը համար քաղաք ղրկած էր. բան մոցած ըլլալուն՝ ճամբէն ետ դարձաւ ու չխտակ տէրհրոջը տունը գնաց: Մարդը դուրս ելած էր, գիրքը բաց թողած, ակնոցն ալ վրան: Որմէ՞ն զաղտնի պահէր, ուրիշ կարդալ գրել գիտցող չկար: Գարօն գըրքին վրայ ինկաւ, նախ կողքը կարդաց, ոսկեզօծ խոշոր տառերը՝ «Աստուածաշունչ»: Սկսաւ թղթատել: Դիւրութեամբ կը հասկնար, ուստի և համ կ'առնէր: Ինքզինքն ընթերցումին տուած՝ կը մոռնար որ տէրտէրը կրնար յանկարծ գալ. երբ մէկէնիմէկ «վայ անիծեալ» բացական չութիւն մը լսեց, ու երեսին ապտակ մը շառաչեց: Տէրտէրը գիրքը տղուն ձեռքէն յափշտակեց, ու նոյնհետայն իր արտը երթալով կրակ վառեց եւ Աստուածաշունչը խարուկեց, յիշելով «վա՛յ մարդոյն այնմիկ, ոյր ձեռն գայցէ գայթակղութիւն»: Երբ գիրքը կը վառէր, տէրտէրոջը աչքերն ալ լեցուեցան:

Աշխարհաբար Աստուածաշունչն էր: Օրին մէկը անծանօթ մը գեղն եկած էր, իշու վրայ հեծած, հետն ալ պայուսակ մը: Տէրտէրը փնտռելով, մէկտեղ նստեր խօսեր էին: Այցելուն աստուածավախ մէկը կ'երեւնար, անուշ լեզու: Երբ պիտի մեկնէր, պայուսակը բացաւ, մէջէն գիրք մը հանեց եւ տէրտէրին նուիրեց: Վրան «Աստուածաշունչ» գրուած էր. քահանան գիրքը պագաւ ու ճակտին դրաւ: Աստուածաշունչ անունը լսած էր, երեսը տեսած չէր: Մարդը քանի մը հատ ալ ձգել ուզեց, բայց տէրտէրը անօգուտ համարեց զանոնք ընդունիլ. կարդալ գիտցող ուրիշ ոչ ոք կար: Մարդը մեկնելու ելաւ. տէրտէրն ալ հիւրին կ'ընկերանար: Ճանապարհին հանդիպեցան խումբ մը գեղացիներու, որոնք տէրտէրին «օրհնեա'» ըսին ու քովինին ալ բարեւեցին: Սաիկա օտարական ըլլալով, իրենց ուշադրութիւնը գրաւեց: Խումբին մէջէն մէկը մարդուն դէմքը յիշել կը թուէր, ուշի ուշով երեսը նայեցաւ, ու մէկէնիմէկ գոչեց.

— Պատուելի, զուն հոս ի՞նչ բան ունիս:

Քանի մը շաբաթ առաջ քաղաքը անոր հանդիպած էր, կառքի մը առնեւ, որուն ինքզին ալ մէջամտելով՝ մէկ երկու բառնցք ու պատուելիին գլխուն ինք իջեցուցած էր.

— Հօ՞ս ալ Տիրոջը խօսքին համար եկեր ես, հա՞, շարունակեց: Ու տէրտէրին դառնալով պոռաց.

— Տէրտէր, աս մարդը բողոք է. զուն ասոր հետ ի՞նչ բան ունիս:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. 9)

եղայ խմբիններուս հանդէպ, գիս engueuler րրէ եւ մատը ցցէ ըսելով.— «Թշնամի եղբայրները աւելի թշնամի են, քան թէ միւսները»:

խաղաղութիւն, խաղաղութիւն, եկուր անիքներու վրայէն, ծխնելոյզներու ծմէջէն եւ գտիր իմ ծուռ պատուհանս: խաղաղութիւն, բացառիկ թիւ մը հրա- խաղաղութիւն, պատկերազարդ եղիր, եղիր արակէ, ցոյց տուր իմ ճամբաս: Ինձ լուսաշող եւ ցոյց տուր իմ ճամբաս: Ինձ երեւցիր Մէթրոյի պատուհաններուն մէջ ուր ուրիշներ կնոջ ակնարկներ կ'որսան. ինձ յայտնուէ գիրքի մը լուսանցքէն, գլումիս ծալքերէն, կորսուած եւ գըտ- նուած առարկաներու գրասենեակէն: Եթէ արեւելքէն գաս, իմ պանդոկս գտնելու համար պէտք է ՇԱԹԸԼԷԷՆ ուղ - ղութիւն փոխես, եթէ արեւմուտքէն գաս, պէտք է որ ԳՈՆԳՈՌՏԷՆ փոխես: Փոխէ եւ եկուր, եկուր եւ գիս փոխէ: Խաղա - ղութիւն, խաղաղութիւն, ճիշդ կատարէ մարդահամարդ եւ գիս մի մոռնար. ճիշդ կատարէ գումարումդ եւ ուշադրութիւն րէ միւսներուն, ես միւսը եմ, ան- հայրենիք մնացոր եմ:

Խաղաղութիւն, խաղաղութիւն, առա - ստուն կանուխ ելայ եւ քեզի սպասեցի: Դիտանեղովս դրանս վրայ հաստատեցի թուղթ մը ուր գրուած էր «մտէք առանց զարնելու, ձեր փնտռած մարդը ներսն է»: Օրը իրիկուն եղաւ եւ իմ փնտռածս մնաց հեռուն:

Հեռուն,
Հեռուն,

փայտաշէն տուն մը միայն կրնամ տես- նել հեռուն, Պոլիս, արուարձան մը: Կայ անտիկին մը, կան փոքրիկներ, կայ մա- նանդ տունին մեծը որ ասանկ գլիշերով խուլս վերադարձեր է շուկայէն եւ բաղ- նիքին անկիւնն նստած օղի կը խմէ: Ա- զմիներով յարդարուած ափսէն առ - ջեւ առած՝ օղի կը խմէ: Խմէ, խմէ, երանելի, բայց մտածէ որ հեռուն, ստ հեռուն գետ մը կայ եւ այդ գետին եզերքը քարափներ կան. ահա այդ քա - րափներուն վրայէն կ'երթայ տղայ մը. մտածէ այդ տղուն եւ հատ մը կոնծէ ա- նոր հոգիին խաղաղութեանը համար: Ինչ պէտք ունիս գիտնալու թէ ով է ան. Հայ տղայ մըն է որ ձեռքերը վերարկուին գրպաններուն մխրճած՝ կ'երթայ խառում երեկոյին մէջէն: Ան չի յուսար, ան չեր- գեր, ան չի թքներ: Կ'երթայ, կ'երթայ: Մէկիկ մէկիկ կը հաշուէ քարափին ծա- ռերը, որպէսզի չմտածէ. ծառերէն զատ մէկիկ մէկիկ կը հաշուէ նաեւ լապտեր- ները եւ երկուքին գումարը կրպակու վրայ փակցնէ: Այո, այսպէս կ'ընէ ան, որ- պէսզի գոնէ այդ պահուն այլեւս չմտա- ծէ, այլեւս չմտածէ: Կոնծէ թէք մը այդ տղուն հոգիին խաղաղութեանը համար, որովհետեւ մահը ... ԻՇՏԷ ՊԷՕՅԼԷ, ՄԱՐՏԻԿ ԱՂԱ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՇԱՀՆՈՒՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Քեմալական մակընթացութեան առաջ փախող բազմաթիւ ուրիշ պոլսահայերու պէս, Շահնուր, 1923ին կը հաստատուի Փարիզ: Քիչ բան գիտենք փարիզեան իր կեանքի մասին, բացի գրական իր գոր- ծունէութեան հետ առնչուած մանրա - մասնութիւններէն:

Ցայտնի է թէ կը գրաղի նկարչու - թեամբ, յատկապէս ոըթ-ուշով, սկիզբը լուսանկարչատուներու մէջ, ետքը՝ սեն- եակը, առողջական պատճառներով: Տի- կին Մատլէն Ֆոլէնին ուղղուած 18-12-41ի իր նամակէն կ'իմանանք, թէ 1925ին կ'աշխատէր մեծ պողոտաներուն վրայ:

Միաժամանակ կ'ուսա՞նի արդեօք: Գի- տէինք միայն, թէ 1926ին Թէոդիկի հետ Դիմած է Լ. Բաշալեանին, Նուպարեան Ֆոնտէն կրթաթոշակ ստանալու համար: Ըստ երեւոյթին, չէ ստացած: Գիտենք նաեւ, թէ իր ազատ ժամերը կը յատկա- ցընէ գրական զբաղումներու: Մօտէն կը հետեւի ֆրանսական գրականութեան նո- րութիւններուն, յատկապէս գերիրապաշտ շարժումի փորձերուն, բայց չի տարուիր բոլորովին, հոգեբանական - գեղագիտա- կան եւ ընկերային - քաղաքական պատ - ճառներով: Գերիրապաշտները մեծ կարե- ւորութիւն կուտային անգիտակից եւ են- թագիտակից մղումներու, մինչ Շահնուր կը հաւատայ թէ գրականութիւնը գի - տակցութեան հսկողութեան ենթակայ գործունէութիւն մը պէտք է ըլլայ: Ըն - կերային – քաղաքական պատճառները խտացած կը գտնենք հետեւեալ վկայու - թեան մէջ:

Surréalisme-ի esprit-ն կը հետաքրքրէր զիս: Ընտրեցի ինչ որ ընտրելի էր հոն: Ծայրայեղութիւններու գալին, մարքսիզ- մի զարկին. je n'étais pas d'accord. Surréalisme-ին մէջ ընդունելին այն էր, որ ils mettaient en cause la religion de leurs prédécesseurs. Այլ նաեւ անտեսուած ար- ժէքներ երեւան հանեցին: (Գ. Քէօսէ - եանի Անտիպ Նօթերէն, 1974):

Այս շրջանին, Շահնուր կը շարունակէ օգնել իր մօրեղբօրը եւ հաւանօրէն անոր միջոցով կը ծանօթանայ աւագ սերուն - դին պատկանող մտաւորականներու: Եթէ ոչ Թէոդիկի միջոցով, բայց անոր հան- դիպելու համար տրուած այցելութեան մը ընթացքին է որ առաջին անգամ կը տես- նուի Շաւարշ Միսաքեանին հետ, որուն ծանօթ էր արդէն Պոլիսէն:

«Զի տընեցայ զօր ամենայն եւ գգիշերն բովանդակ» վերնագրուած իր գրութեան մէջ (Զոյգ մը կարմիր տետրակներ, էջ 75), այսպէս կը ներկայացուի հանդի - պումը:

«Պոլսոյ Վերջին Լուրի տէր եւ տնօրէնը, Հրաչեայ Տէր Ներսէսեան, որմէ ոչ մէկ լուր ունէի գաղթէն ի վեր, անակնկալօ- րէն հեռաձայնեց ինծի.

– Անմիջապէս եկուր, մօրեղբայրդ հոս է: (...)

Տրուած հասցէին, ուր փութացի եր- թալ, խորին անակնկալն ունեցայ գտնե - լու աւելի բան մը՝ ճան տպարան: Գտայ ազգային օճախ մը իր մամուլով, իր կու- սակցութիւններով, իր հիւպատոսարան - աղքատախնամով եւ աւելին: Այն մէկը առաջիններէն որ դէմս ցցուեցաւ, Շ. Մ.ը եղաւ:

Շահնուր կապ կը պահէ նաեւ իր սե- րունդի գրողներուն ու գրասէրներուն հետ եւ 1927ին կը մասնակցի «Ցարդղող» գրական խմբակցութեան: Ցետագային պիտի մասնակցի նաեւ «Մենք»ի շարժու- մին: Այս յարումը, սակայն, ամբող - ջական չէ: Շահնուր միշտ ալ պահած է որոշ անկախութիւն, ի՛նչ շարժումի ալ որ մօտեցած ըլլայ:

Ես իմ սերունդիս գրողներէն կը մնայի հեռու: «Աս ի՞նչ մարդ է որ մեր մէջ չի մտներ» կ'ըսէին: Ես կը մտնէի աւելի ժողովրդական խաւերէ ներս. graveur, կօշկակար, դերձակ:

(...) Փարիզի մտաւորական շրջանակ- ներէն գէշ յիշատակ պահած եմ: Անոնք զբաղած էին թերթի պայքարներով, կը- ռիւներով: Չէին հետեւիր միջազգային գրականութեան նորութիւններուն: (Գ. Քէօսէեանի Անտիպ Նօթեր, 1974):

Այս շրջանին, Շահնուր կը յաճախէ Մոն Սէն Միշէլ սրճարանը եւ Անի ճաշարանը: Հաւանօրէն կը բնակի Լիւքսէմպուրկի պարտէզին մօտերը, բայց թուղթերուն մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ այս ուղ- ղութեամբ, մինչեւ 1927 թուականը: Գի- տենք սակայն, թէ 1927ի Փետրուարէն սկսած կը բնակի Մոնփառնաս, Պրէա փո- ղոց:

Այս տարիներուն, Շահնուր համալսա - րանական ղասընթացքներու հետեւա՞ծ է արդեօք: Իր դիւանին մէջ կը գտնուին պաշտօնական թուղթեր, որոնք կը վկա- յեն թէ 5 Ցունիս 1928ին, պաքալորէայի համազօրագիր մը ստացած է եւ թէ 1928- էն 1932 պաշտօնապէս արձանագրուած է համալսարան: Պահուած է իր համալսա- րանական գրքոյկը, որուն մէջ արձա - նագրուած են յաջորդաբար հետեւեալ թուականները. 17 Մարտ 1928, 21 Ապրիլ 1930 եւ 31 Հոկտեմբեր 1931: Պահուած են նաեւ ուսանողական երկու քարտեր՝ 1930 – 31 եւ 1931 – 32 տարեշրջաններու: Գոյութիւն ունեցած է նաեւ երրորդ քարտ մը, որ ներկայիս կը գտնուի Պէյրութ, Թէքէեան մշակութային Տան մէջ:

Երկրորդ քարտը հետաքրքրական է նաեւ այլ մանրամասնութեան մը պատ- ճառով, հոն արձանագրուած Շահնուրի հասցէն է՝ 41, Պուլվար ժուռտան, որ կը համապատասխանէ Ուսանողական Ոստա - նի Հայկական Տունին: Շատ մը չէնքեր կառուցուած չէին տակաւին եւ տունե - րու թուարկումը տարբեր էր բնակածո - րէն: Եւ արդէն ժաք Մարէէն ստացուած նամակի մը պահարանին վրայ, որ պահ- ուած է, կայ Մեզոն Է Առմենիէն յիշատա- կութիւնը:

Գոյութիւն ունեցող փաստաթուղթերը մտածել կուտան թէ Շահնուր իսկապէս բնակած է Հայկական Տան մէջ: Պ. Պա- րոյր Մասիկեանի հաստատումը նոյնը կը վկայէ: Կարելի չեղաւ, սակայն, Հայ- կական Տան դիւանէն ստուգել այս ման- րամասնութիւնը, որովհետեւ հոն պահ - ուած փաստաթուղթերը այդքան հնութիւն չունին:

1927էն մինչեւ Համաշխարհային Բ. պատերազմի սկիզբը, Շահնուր հիմնա - կանօրէն բնակած է Մոնփառնասի Պրէա փողոցը, կարճ ընդմիջումներով: Միակ երկար ընդմիջումը կը համապատասխանէ Հայկական Տուն իր բնակութեան եւ հա- րաւը անցուցած շրջանին. ընդամէնը 18 ամիս՝ գրեթէ հաւասարապէս երկուքի բաժնելի: Հարաւի մէջ Շահնուր բնա - կած է Քամպօ – Լէ – Պէն–ի Պէլլըվիւ պանդոկը, առնուազն 1931ի Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներուն: Այս կը վկայեն Շահնուրի ուղղուած Թէքէեանի նամակ- ները:

Շահնուրի թուղթերուն մէջ կան նաեւ բնակարանային հաստատագիրներ, ո - րոնցմէ կարելի է ստուգել թէ ան 3 Փետ- րուար 1927էն մինչեւ 1 Ապրիլ 1931 եւ 1 Հոկտեմբեր 1932էն մինչեւ 15 Փետ - րուար 1937 բնակած է Պրէա փողոցի թիւ 15 շէնքին մէջ, որ Ամերիքըն Հոթէլ–ն է: 1939 թուականին հոն է միշտ եւ կը գրա- ւէ թիւ 6 սենեակը: ժան Ֆոլէնի եւ բար- գէն Պոտոսեանի յուշերէն եւ ի՛ր Շահ - նուրի, նամակներէն ու յուշագրական բը- նոյթի գրութիւններէն կը հաստատենք միեւնոյնը:

Կրնայ, պարագաներու բերումով, տար- բեր սենեակներ գրաւած ըլլալ, բայց ա- հաւասիկ կը յիշատակուի ձեղնայարկի իր սենեակը: Ամերիքըն Հոթէլ–ի մէջ է որ գրած է Նահանջը Առանց Երգի-ն:

Այս պանդոկը տակաւին գոյութիւն ու- նի, նոյն թիւով եւ նոյն անունով: Փոխ- ուած են սակայն տէրերը: 1975 Սեպտեմ- բերին, տարիքոտ երկու տիկիններ էին անոր պատասխանատուները, որոնք ոչինչ գիտէին Շահնուրի մասին: Գոյութիւն չունէին նաեւ հին մատեաններ, որոնց մէջ կարելի ըլլար իր անունի յիշատա - կութիւնը գտնել:

Պատերազմի առաջին ամիսներուն Շահ- նուր կը հեռանայ Փարիզէն եւ մասնա - ւոր առիթներով միայն կը վերադառնայ հոն, ժամանակաւոր կերպով:

Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Փարիզ, Օգոստ. 77

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (402)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

–Այո՛, բարեկամներս էին, բայց գի- տենք բանտարկել տալուս համար հիմա թշնամիներս եղան. եթէ այսօր գիրենք ազատ արձակել տամ, գաւաղիրներուն պիտի միանան: Սակայն երբ ժողովրդա- կանութիւն շահելէ եւ բոլոր թշնամիներս պարտութեան մատնելէ յետոյ ազատ ար- ձակել տամ, անյիշաչարութեանս պիտի վերադրեն այդ արարքը...: Այսօր ար - կարութեանս պիտի վերագրուի:

— Կը հիանամ ձեր հանճարին վրայ, Վսեմաշուք Տէր, ըսաւ Ճէնարօ խոնար- հելով:

— Որո՞նք են Ալթիէրիի արբանեակ - ները, ցուցակ մը ունի՞ք:

Ո՛չ Տէր իմ, ցուցակ չունիմ, բայց անուններն գիտեմ:

– Ըսէք ուրեմն:

— Դեռ վերջացած բան մը չէ, Տէր իմ, ամբողջացնելու վրայ եմ, ամէն օր նորեր երեւան կ'ելլեն:

– Գոնէ ճանչցածներուդ անունը տուէք առայժմ:

Ճէնարօ իրարու ետեւէ քանի չափ դա- ւադիրներու անուններ շարեց, զորս Դուք- սը յաջորդաբար թուղթի մը վրայ ար - ձանագրեց:

— Այս մարդոց ուզածն ի՞նչ է, հար - ցուց բոլոր անունները արձանագրելէ յե- տոյ:

— Կառավարութիւն մը տապալող եւ անոր տեղը գրաւել ուզող մարդիկը ինչ որ կ'ուզեն, անոնց ուզածն ալ այն է, պատիւ, ստաթեան, պաշտօն, վարձատ- րութիւն եւ բարձր թոշակներ:

–_ Հապա Ալթիէրի՞ն:

— Ձեր գահն ու թագը, Վսեմաշուք Տէր:

–_ Ի՞նչպէս երեւան հանեցիք սոնք եւ ե՞րբ:

— Երէկ գիշեր, Վսեմաշուք Տէր: Դէպ- քերէն հանած հետեւութիւններուս վրայ վստահ, հետապնդեցի գիրենք եւ երէկ գիշեր, առանց իրենցմէ տեսնուելու, դա- ւադիրներուն կողմէ գումարուած ժողո- վի մը ներկայ գտնուեցայ:

— Ո՞ւր:

–_ Ծովակալին պրահաւորին մէջ:

– Հրաշալի՛ բան, զմայլելի՛ աշխա - տանք... ծովակալն ալ իրենց կողմը... փափաղ Ֆօսքարի: Է՛հ, կապը կը քա - կենք...: Ո՞ր օրը գործի պիտի ձեռնար- կեն...:

— Փետրուար 1ին Վսեմաշուք Տէր:

— Ալթիէրիի որոշած թուակա՛նը: Ին- քն էր ինծի ըսողը թէ Ադրիականի տօ - նախմբութեան համար ամէնէն յարմար թուականը Փետրուար մէկն է: Ըսել է ամէն բան կանխամտածուած եւ պատ - րաստուած է:

— Բարեբախտաբար այդ ցած թշուա - ռականներուն փառամոլական տենչանք - ները վիժեցնելու համար առջեւնիս քանի մը օր ունինք: Վսեմաշուք Տէր, քանի որ ազատօրէն ամէն բան ձեզ պարզելու ար- ժանի դատեցիք զիս, թոյլ տուէք նաեւ որ գործելու եղանակիս մասին քանի մը տեղեկութիւններ տամ: Փետրուար մէկի առաւօտուն, հրաման պիտի տաք որ նի- զակաւորներու եւ հրացանակիրներու գումարտակները բարեւի կենալու հա - մար մտնեն ծովակալին զրահաւորը, ուր տեղի պիտի ունենայ արարողութիւնը: Իսկ ես երկու զրահաւոր ընտրելով, իմ մարդոցմովս պիտի դամ ճիշդ ժամանա- կին ծովակալին զրահաւորին երկու կո- ղերը պիտի գրաւեմ, այնպէս որ, ի պա- հանջեալ հարկի կարենանք զայն ծովա- մոյն ընել: Իսկ դուք, վսեմաշուք Տէր, ձեր վահանակիր գաղարդաւորներէն շրջա- պատուած. Լիտօ պիտի երթաք եւ հոնկէ պիտի իջնէք ծով: Երբ դուք ծովակալին զրահաւորը գալու համար ձեր տա - փանաւը մտնէք, միւսները քա- րափը պիտի մնան, իսկ ես այդ միջոցին նշան պիտի տամ մարդոցս որ Ալթիէրին եւ բոլոր միւս դաւադիրները ակնթարթի մը մէջ ձերբակալեն: Ալթիէրի, եւ իր արբանեակները պիտի չկրնան ընդդիմու- թիւն ցոյց տալ, որովհետեւ իրենց հա- ւատարիմ եղող զինուորները այդ միջո- ցին ծովակալին զրահաւորը պիտի գըտ - նուին եւ այս վերջինն ալ պաշարուած պիտի ըլլայ իմ երկու զրահաւորներէս:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը
ԿԱՐՕ ՍԱՄՈՒՆԻԻ
մահուան առթիւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ իր զաւակներուն եւ պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 200 ֆրանք կը նուիրէ Լիբանահայ աղէտեալներուն եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարդգայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի Գեղամ Մըսըրլըի յուղարկաւորութեան առթիւ. Այրի Տիկին Սրբուհի Մըսըրլը 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կէվրէկեան100, Տէր եւ Տիկին Վարդան Մանկասարեան 100, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թօրունեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մանուկեան 50, եւ Պ. Առաքել Թաթուլեան 100 ֆր. Յարութիւն Ճէրանեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն:

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պ.Պ. Յակոբ Հայրապետեան, Մարսէլ Կարապետեան, Գլոտ Յակոբեան, Սիր – վարդ Յակոբեան, Սարգիս Արմաղանեան, Ֆիլիփ Խօշկիւլեան, Կարապետ Մարտիրոսեան, Հրանդ Ձորոյեան, Ռոպէր Կիրակոսեան, Պետրոս Սահակեան, Այրի Տիկին Արմենակ Մարտիրոսեան, Այրի Տիկին Մարի Ղազարեան, Պ. Սիմոն Շահրիկեան, Տիկին Արէքնազ Մկրտիչեան, Պ. Յակոբ Շալճեան, Գէորգ Դաւիթեան, Փօլ Յակոբեան, Այրի Տիկին Կոնոյեան, Տիկին Կօչկակարեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Փանթէնեան, Տէր եւ Տիկին Յուսիկեան, Պ. Գարսավանճեան, Այրի Տիկին Մորիս Այվազեան, Պ. Պ. Արթիւր Դարբինեան, Գէորգ Կոնոյեան, Տիրան Տէրտէրեան, Գրիգոր Ամերիկեան, Քրիստափոր Մարտիրոսեան, Թադէոս Յովակիմեան, Վ. Ազարեան,, Միհրան Ղազարեան, Ժ. Տ. Յակոբեան, Կարխպեան, Եօրկանճեան, Քէրիկեան, Վարդան Դաւիթեան, Օրիորդ Մարի Պէրպէրեան Սաղըրեան, Պ. Գումուրեան, Պ. Պօղոս Գէզէվեան, Տէր եւ Տիկին Անսուրեան, Տէր եւ Տիկին Սիւզան Անսուրեան, Տէր եւ Տիկին Թումանեան 100 ական ֆրանք:

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	60 ֆր.
Շնորհակալիք	60 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 ֆր.
Ծնունդ	60 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Դիմադր. Բարեկ. Միութիւնը հրաւիրուած է ԱՆԱՔՐի (Ֆրանս. դիմադրութիւն) հետ բոյի արարողութեան, 23 Օգոստոս Չորեքշաբթի ժամը 18ին: Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ Փարիզի Հայութիւնը իրեն հետ մասնակցելու Ֆրանսայի ազատագրութեան զոհերու յիշատակին յարգանքի այս արտայայտութեան:

Ժամադրավայր՝ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 – 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
(FRANCE)

Tél. : 927-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարուոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ 50 »

Տաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԶՈՒ
100 ֆր. (110 ֆր. թղթատարի ծախսով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 ֆր.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 ֆր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 ֆր.

Դիմել «Յառաջ»ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԴԻԿ

VIENT DE PARAITRE

"Des hommes sans enfance"

D'ANTRANIK ZAROUKIAN

Traduit de l'arménien
par Sarkis Boghossian

Les Editeurs Français Réunis, Paris

Carzou

PEINTURE, AQUARELLES, DESSINS
GALERIE HORIZONS
58, Rue du Général de Gaulle
LA BAULE

ET
CHATEAU DE VAL
(Limite Cantal-Corrèze, près de Bort-les-Orges)

Exposition ouverte jusqu'au
20 Septembre
tous les jours

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 1էն 31ը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire N° 55935

ARMENIE 77

du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
23
MARDI
23 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.926 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 13.926

ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանեան շրջանակը սգաւոր էր Շաբաթ Օգոստոս 13ին: Ակումբները կը պատրաստուէին յարգանքի իրենց վերջին տուրքը տալու ընկ. Կարօ Սասունիի:

Գործին արձագանգած էին թէ՛ միրա— նօսյ մեր թերթերը եւ թէ տեղական ձայնը. Լիբանանեան Հանրային կար - ծիքը եւս կը բաժնէր սուգը:

Կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, քաղաքի Ս. Նշան Մայր եկեղեցին արդէն խիտ մէկ— տեղած էր հանգուցեալ ընկերոջ անմի - ջական պարագաները եւ Դաշնակցական ղամբիններու եւ կոմիտէութեանց ներկա— յացուցիչները:

Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդական Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Ու— սանողական Միութեան երիտասարդ ըն - կերները, սուգի համազգեստով, ստանձ— նած էին ընդհանուր կարգապահութիւնը:

Յաջորդաբար սկսան ժամանել պաշ — տօնական անձնաւորութիւնները, պետա — կան երեսփոխաններ, հայկական յարան— ուանութեանց ներկայացուցիչներ, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեանց պատուիրակութիւններ եւ հայկական կազմակերպութեանց եւ միութեանց պատասխանատուներ:

Ժամը 4ին, եռագոյնով ծածկուած դա— գաղը բերուեցաւ ամերիկեան հիւանդա— նոցէն եւ, զեկավար ընկերներու կողմէ, ուսամբարձ տարուեցաւ եկեղեցի:

Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի գլխաւորութեամբ, վարդապետներու եւ քահանաներու դասը կատարեց յուղարկաւորութեան արարո — ղութիւնը, ընկերակցութեամբ Ս. Նշան Մայր եկեղեցւոյ դպրաց դասին:

Յուղարկաւորութեան եկեղեցական ա — րարողութիւններու աւարտին, ընկ. Կարօ Սասունիի անձին ու գործին անդրա — դարձող դամբանական մը խօսուեցաւ Ա- ռաջնորդը, որ շեշտեց հանգուցեալին ժո— ղովրդային Մարդ ըլլալու հանգամանքը, թէ՛ իր գրականութեան եւ թէ իր ազգա — յին . քաղաքական գործունէութեան մէջ:

Ապա՝ դարձեալ ղեկավար ընկերներու կողմէ, դագաղը ուսամբարձ դուրս հան— ուեցաւ եկեղեցիէն եւ դրուեցաւ մեռե - լակառքին մէջ: Ինքնաշարժներու մեծ թափօրը սկսաւ շարժիլ նախորոշուած ճանապարհով եւ ուղղուեցաւ դէպի Պուրճ Համուտ:

Արմենիա փողոցէն մինչեւ Թրեփոլի պո— ղոտայի ծայրամասը՝ յուղարկաւոր թա — փօրը դիմաւորուեցաւ հոծ բազմութիւն — ներու կողմէ, որոնք միանալով թափօրին, իրենց կարգին ուղղուեցան դէպի ազգա— յին գերեզմանատան մուտքին գտնուող պենզինի կայանը:

Հոն հասնելով՝ ինքնաշարժներու թա - փօրը կանգ առաւ, դագաղը հանուեցաւ մեռելակառքէն եւ ուսամբարձ առաջ — նորդուեցաւ դէպի մատուռ, Հ. Յ. Դ. կոմիտէութեանց ներկայացուցիչներուն եւ ապա Լեմական ընկերներու կողմէ:

Գերեզմանատան մէջ էր միայն որ սգա— կիր բազմութեանց բուն տարողութիւնը կ'ալի դարձաւ: Տասնեակ հազարներու հասնող ժողովուրդ մը ողողած էր գե — րեզմանատան շրջափակը: Հակառակ ա — մառնային տաք օդին, սգակիրները խըռ— նուած էին մատրան շուրջ, յուղարկա — ւորութեան արարողութեանց մօտէն հե- տեւելու եւ յաւիտենական հրաժեշտի վեր— ջին պահերուն հաղորդակից դառնալու յուզումով:

Եկեղեցական արարողութիւններէ ետք, մեծ հանգուցեալին անձն ու գործը բնու— թագրող եւ արժեւորող դամբանական - ներով յաջորդաբար ելոյթ ունեցան տոքթ. Յ. Գեղարդ («Բագին» ամսագրի խմբագրութիւն), ընկ. տոքթ. Ե. Գոնիալ— եան (Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւն), ընկ. Գ. Նգրուրեան (Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէ) եւ ընկ. տոքթ. Բարգէն Փափազեան (Հ. Յ. Դ. Բիւրօ):

Ընկ. Կարօ Սասունիի գրական — մտա— ւորական, ազգային - հանրային եւ քա — ղաքական — կուսակցական գործունէու — ութեան լոյսին տակ, դամբանախօսները ընդհանուր արժեւորումը կատարեցին ամբողջ եօթանասուն տարի հայ ժողո — վուրդի ծառայութեան նուիրուած վաս - տակաշատ գործիչին: Ցաւ յայտնեցին որ իր սերունդի միւս մեծ նուիրեալներու օրինակով, ընկ. Կարօ Սասունի ինք եւս կը փակէ աչքերը՝ հայրենիքէն հեռու եւ ազատագրումի օրուան սպասումը սրտին:

Ցոյս յայտնեցին եւ վերանորոգեցին ա՛յն ուխտը, որ անձնուրացներու եւ անմահ — ներու այդ սերունդին աւանդը ապրող կտակ մը պիտի մնայ Հայութեան նորա— հաս սերունդներուն համար, այնքան ա— տեն որ մեծ երազի ճամբուն վրայ աչ - խարհով մէկ սփռուած անձնդիր հայոր— դիներու ցիրուցան աճիւնները դեռ չեն մէկտեղուած Արարատի լանջերուն: Վեր— ջապէս, չեշտը դրին ընկ. Կարօ Սասունիի վաստակին մէջ ներդաշնակուած զէնքի եւ գրիչի անփոխարինելի միութեան վրայ, անոր ետին տեսնելով Հայաստանն ու հայկականութիւնը խօսքով ու գործքով պաշտպանելու սուրբ յանձնառութիւնը:

Ամբողջ գերեզմանատունը կը շնչէր Մեծերու Սերունդին խորախորհուրդ ա - ւանդով: Տարեց թէ երիտասարդ, յու — զումը ընդհանուր էր եւ թելադրական: Եւ երբ Զաւարեանական տղոց կողմէ դա— գաղը ուսամբարձ դուրս բերուեցաւ մա— տուռէն, դէմքերուն վրայ զգալի էր ըլ— պուած յոյզերու խռովքը:

Կարգապահ շարքերով դագաղը տարուե— ցաւ Հ. Յ. Դ. Պանթէոն, ուր թաղման արարողութիւններէն ետք, Զաւարեանա— կան տղաքը, յատուկ արարողութեամբ վերցուցին եռագոյնը եւ ծալելով՝ զայն յանձնեցին Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի ներկա — յացուցիչին: Ճիշդ այդ պահուն սասունցի մամիկ կը, որ տեղ գրաւած էր Պանթէօ— նինմօտ, սկսաւ տոհմիկ եղերերգի մը, որ իր մեղմ բայց խորունկէն եկող հըն— չականութեամբ՝ հայրենի հարազատ մթնոլորտը ստեղծեց մը աւելի խօսե — ցուց ներկաներու սրտին մէջ:

Այնուհետեւ, դագաղը զետեղուեցաւ պանթէոնին մէջ, սգակիր բազմութեանց սրտերէն հոսող «Վէրքերով լի, ջան ֆե— տայի» յեղափոխական երգի խռովայոյզ եղանակով:

Ամէնէն դժուարին պահն էր: Դագաղը յանձնուած էր հողին եւ այլեւս պէտք էր բաժնուիլ: Սգակիրները կը հեռանային գերեզմանատունէն, բայց միշտ ետեւ նա— յելու ու կորսուածը վերադտնելու հոգե— վիճակ մը կը խռովէր անոնց հոգիները:

Գերեզմանատան ելքին, մեծ հանգուց— եալին երկու որդիները եւ Հ. Յ. Դ. Բիւ— րոյի ու Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կո— միտէի ներկայացուցիչները ընդունեցան պաշտօնական հիւրերու ցաւակցութիւն — ները: Յուզիչ էր յատկապէս ցաւակցու— թիւնը Թուրքիոյ Քիւրտերը ներկայացնող պատուիրակի մը:

Ընկ. Սասունիի յուղարկաւորութեան եւ թաղման արարողութեանց արձագանգ հանդիսացան տեղական կարգ մը օրա - թերթեր:

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԱ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԷՆ ԵՏՔ՝ ՆՈՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ ՄԸ

— o —

ՍԱՅՐԸՍ ՎԷՆՍ ՓԵՔԻՆ ԳՆԱՑ

Կուսակցութեան ԺԱ. համագումարէն ետք, Չինաստան նոր հեռանկարներով կը պատրաստէ ապագան: Արտակարգ խան— դավառութեամբ է որ ժողովուրդը տօնած է այս համագումարին վերջաւորութիւնը: Համագումար մը, որ նուիրագործեց չա— փաւոր հոսանքին յաղթանակը: Կեդրո — նական Կոմիտէն իր առաջին լիակատար նիստը գումարած է նախագահութեամբ Հուա — Քուօ - Ֆէնկի մինչ ժողովուրդը, գոյնզգոյն ծաղիկներով կը տողացնէր փո— ղոցները:

Այս մթնոլորտին մէջ է որ Փեքին կը ժամանէր Միացեալ — Նահանգներու Ար— տաքին նախարարը, ապահովելու առաջին շփումը Քարթըր ղեկավարութեան յետ — մաոյական Չինաստանին հետ:

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կրկին բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են քրիստոնեաներու եւ ձախ մահմետականներու (Ճոմպլաթի հո- սանք) միջեւ: Կողմերը, անշուշտ, տար— բեր ձեւով կը ներկայացնեն եղածը: Կը թուի թէ բախումները սկսած են Պրիէն գիւղը, պատարագէ մը ետք, քրիստոնեայ եկեղեցւոյ դուրսը բայց մէկը միւսին վը— րայ կը ձգէ նախաձեռնութեան պատաս— խանատուութիւնը: 15 մեռեալ կայ: Հա— րաւ Լիբանանի մէջ ալ հրացանաձգու — թիւններ կան պաղեստինեան եւ քրիս - տոնեայ ուժերու միջեւ:

ՊՈՆԻ մաքսային Ցատուկ Հիմնարկին համաձայն կանկերու պատերազմ մը ծա— գելու վրայ է Չինացիներուն եւ Թուրքե— րուն միջեւ հեռոյինի շուկային հակա — կըշռին համար, Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ:

ՓԻԷՐ ՔՈԹ «Ժողովրդական Ճակատի» վերջին դէմքերէն մէկը մեռաւ 81 տարե — կանին: Քանիցս նախարար եղած էր, մա— նաւանդ Լէոն Պլումի կառավարութեան մէջ:

ԹԱՆԶԱՆԻՈՅ Նախագահը յայտարա - րած է թէ «աններեւակայելի է որ Ֆրան— սայի Արտաքին Նախարարը պահանջէ որ ներողութիւն խնդրուի իրմէ մինչ ինք է որ ներողութիւն պէտք է խնդրէր, Ֆրանսա— յի ափրիկեան քաղաքականութեան հա— մար»:

ԿՐՈՒՇՕ ՄԱՐՔՍ, «Մարքս եղբայրնե — րու» վերջինը մեռաւ առջի օր 86 տարե— կանին:

ԿԻՊՐՈՍԻ ինքնավար եկեղեցւոյ արքե— պիսկոպոսի պաշտօնին հաւանաբար ընտ— րուի գերպ. Խրիսթոսոմոս, իբրեւ յա — ջորդը՝ Մակարիոսի:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ շատ բուռն հակաֆրան— սական ցոյցեր տեղի ունեցած են Ափա — լաթաքիի ազատ արձակուելուն ի նպաստ: Պասքը, բանտարկուած է Մարսէյլ եւ Մատրիտ կ'ուզէ որ Ֆրանսա իրեն վերա— դարձնէ Ափալաթակին, որ բազմաթիւ սպանութեանց մասնակցած է Սպանիա:

ՀԱՅ ԴԱՏԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

— o —

Օգոստոս 15էն ի վեր Թրքական Կիւնայ— տըն օրաթերթը,, որ ըստ երեւոյթին չա՛տ կը հետաքրքրուի հայկ— հարցով նոր (եւ նոյնքան երկար) յօդուածաշարքի մը ձեռ- նարկած է:

Թերթին թղթակիցը՝ երթուղրուլ Աքպ— այ տեսակցութիւններ ունեցեր է «Հայ քաղաքական գործիչներու հետ» (ի՛ր խո— րագիրն է) եւ յաջորդաբար կուտայ այդ տեսակցութիւնները:

Մեր յաջորդական թիւերով, կ'անդ — րադառնանք այս յօդուածաշարքի:

ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ԲԿՍԱ-ԷՆ 2-3

— o —

Խորհրդային ֆութպոլի 40րդ ախոյե— նութեան դարձի մրցումներու Օգոստոս 21ի արդիւնքներն են..

Երեւանի Հրազդան դաշտին վրայ Արա— րատ 2ի դէմ 3 կէտով պարտուեցաւ ԲԿՍԱ—էն (Մոսկուա): Միւս արդիւնք — ներն են.— Դինամօ (Կիեւ) 0ի դէմ 8 կէ- տով յաղթած է Չերնոմորեցի (Օդեսա), Դինամօ (Թիֆլիզ) եւ Դինամօ (Մոսկուա) 1 - 1, Կայրաթ 3ի դէմ 4 կէտով յաղթած է Զենիթի (Լենինգրատ), Դնեպր 0ի դէմ մէկով պարտուած է Շախտեորէն եւ Բա— քուի Նեֆթչին 1 - 0 յաղթած Կրիլիա - սովետովի:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ).

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Սինտէյի մէջ, Աւստրալիա, տեղի ունե— ցած դաշնակահարներու միջազգային մրցանակի հանդիպումին մասնակցած են 18 երկիրներու 38 երիտասարդ դաշնա — կահարներ :Երկրորդ տեղը գրաւած է, դա— տակազմին որոշումով, Երեւանցի Սվետ— լանա Նաւասարդեան:

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Ըմբշամարտի ախոյենական մրցաշարքը, Խորհ. Միութեան համար, տեղի ունեցած է Բաքու: Արծաթեայ շքանշանը ապահո — ված է Յարութիւն Յարութիւնեան: Անա— գապըինձինը՝ Գագիկ Աղամալեան:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջերս խմբագրատուն այցելեցին.—

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Գրիգոր Շահինեան, Ֆը — րանսական գրականութեան դասախօս Հա— մազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմա — րանը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ, փրոֆ. Խաչիկ Թէօլէօլեան, Բաղդատական գրա— կանութեան դասախօս Ուեզլէյեան համալ— սարանը:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Տէր եւ Տիկին Ս. Անթոյ — եան:

ԿՐԵՏԷ 1977

«ՓԱՓՈՒ»Ն ԵՒ ԿԱԽՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

— Հա՞յ ես. հա՛, դուք լաւ կռուող էք: Խօսակիցս անդրադէտ ծերունի մըն է. յոյն – Կրետացի. եօթանասունը անց, ատամնազուրկ, արեւակէզ, բայց բարի ծերունիի մը հմայքը դէմքին:

— Ձեզի ինչե՞ր չըրին «անպասուն Թուրքերը»...

«Անպասունը» ամէնէն սիրած բառն է, որ անպակաս էր իր բառամթերքէն, որպէս յատկացուցիչ «Թուրք» բառին:

Դէմ դիմաց նստած ենք, պատահմամբ, արեւմտեան Կրետէի վենետիկեան հին նաւահանգստի մը, Խանիայի, ժողովրդական սրճարանի մը առջեւ, ուր սովոր եմ երեկոյեան դէմ տեղացիներուն հետ նստիլ, գաւաթ մը գարեջուրին հետ՝ ճաշակել Եգէեան ծովու առասպելական վերջալոյսները, որոնց յիշատակը վաղուց կորսնցուցած եմ Փարիզի գորշ երկինքին տակ:

— Փափո՛ւ, զարգացած մարդ կ'երեւիս, Հայոց պատմութիւնը ուսկի՞ց գիտես:

Իմաստուն ժպիտ մը ծերունիին դէմքին վրայ.

— 1920ին 16 տարեկան էի երբ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ. վարպետս՝ Յակոբ, հայ մըն էր եւ սուրճի վաճառական: Յունաստանի փառքի օրերն էին. Վենիզելոսի բանակները Փոքր-Ասիա մտած էին յունապատկան հողերը վերագրաւելու. Աթաթիւրք՝ որուն անունը նոր կը լսէինք, չէր ընդունած Սեւրի դաշնագիրը ու կը վերակազմէր օսմանեան քայքայուած բանակը: Բանակ կանչուեցայ. վարպետս՝ Յակոբ կամաւոր գնաց ու չվերադարձաւ... Աստուած հոգին լուսաւորէ. կ'ուզէր իր Ազգին վրէժը լուծել մեր բանակին միջոցով. ի՛նչ մարդ էր. անդադար կը կրկնէր — Եորգօ՛ որքան Թուրք մեռցնեմ, քիչ է, ինչե՛ր չըրին մեզի — Աստուած հոգին լուսաւորէ ու կը պատմէր թէ ինչպէս իր բացակայութեան, չորս զաւակներն ալ ծովամոյն ըրած են Թուրքերը, Տրապիզոնի մէջ, եւ կուլար խեղճ մարդը ամէն անգամ...

Ես զէնք բռնել չէի գիտեր տակաւին. մեր բանակը առանց դիմադրութեան կը յառաջանար – Իզմիր, Պալըգէսիր, Պուրսա, Պիլէճիգ, Գէօթահիա, Էսկիշէհիր, Սիվրիհիսար... ուր որ մտանք հըրճուանքով ու ծափով մեզ ընդունեցան, եւ հոս ու հոն, ծառերէն, գերաններէն կախուած Հայեր...

— Կախուած Հայե՞ր...

— Այո՛, տղաս, չուանով, թելերով, կաշիով կախուած Հայեր...

×

«ԱՐՄԷՆԻ»ՆԵՐԸ

Ամէն երեկոյ, սրճարանին մէջ, փափուին քով կը նստիմ: Գարեջուր եւ «խօրիաթիքի սալաթա» մը կը հրամցնեմ իրեն ու կը խօսինք ժամերով: Ապրուստի սղութեան եւ Կրետեցի երիտասարդութեան մասին սկսած խօսակցութիւնները շատ արձագանգ չգտնելով մօտս, սխալը սրբագրող աշակերտի մը պէս, նիւթը կը դարձնէ Հայերու, Յոյներու, եւ Թուրքերու մասին. կը զգայ որ կ'ախորժիմ անկէ:

— Գիտե՛ս, Հայերը հիմա մեր ամենալաւ դաշնակիցներն են. Տղաս, որ Աթէնք կ'ապրի, թատերական ներկայացում մը գացեր է որուն նիւթը հայկական կոտորածներէն ներշնչուած է. ասեղ ձգելու տեղ չկայ եղեր. ամբողջ տարի մը ներկայացուած է մեծ յաջողութեամբ: Հեղինակը մեր տաղանդաւոր գրողներէն է:

— Փափո՛ւ, Խանիայի թանգարանին մէջ հայկական երեք տապանաքարերու հանդիպեցայ 16րդ դարէն...

— Կրետէի մէջ հինէն ի վեր շատ Հայեր կային. հոս մի քանի ընտանիքներ միայն մնացած են. Ռեթիմնոնի մէջ աւելի են, իսկ Հերակլիոնի մէջ եկեղեցի մըն ալ ունին. ամէնքը Աթէնք կ'երթան, ոմանք կը մնան, ուրիշներ Գանատա եւ Աւստրալիա կը գաղթեն. լաւ չէ օտարութիւնը. ես ալ գացեր եմ, բայց չկրցայ մնալ, ու վերադարձայ երկիրս...

Երանի՜ քեզի փափու՛, դուն երկիր ունիս, արեւ ունիս, դրօշակ ունիս. մեր երկիրը օտարին ձեռքն է. ատեն մը կարծեցինք որ Լիբանանը մեր երկրորդ հայրենիքը կրնայ ըլլալ. բայց ափսո՜ս, որքան խախուտ հիմերու վրայ էր կառուցուած մեր ինքնութիւնը այդ հիւրընկալ ափին, որ փոթորիկի մը չդիմացաւ... ու հիմա ամէնքը ոտքի ելած են նոր հայրենիքի մը ի խնդիր. ա՜խ սա անիծուած Թուրքերը, որ գաղթելու ախտը որդի մը պէս մտցուցին մեր մէջ եւ հիմա ո՞վ կարող է առաջքն առնել այս նոր աղէտին...

— Գիտե՞ս, հոս մի քանի գիւղեր ունինք որ Արմէնի կը կոչուին, բայց ճիշդն ըսած, բնաւ չեմ գացած:

ԱՐՄԵՆԻ՞... երբեք չէի լսած. պանդոկիս տնօրէնը Կրետէի մեծ քարտէսը կը բանայ ու միասին կը փնտռենք. իրաւունք ունի փափուն. երեք գիւղեր կան Արմէնի անունը կրող, երկուքը իրարու համեմատաբար մօտ, երրորդը կղզիին արեւելակողմը, մօտ 200 հազարամեթր հեռու միւսներէն:

Առաջինը՝ Խանիայէն հազիւ 15 հազարամեթր է, առաւօտեան այս ժամուն արեւը արդէն կիզիչ է, ճպուռները սկսած են իրենց միալար համանուագը ծիթենիներու վրայէն. երազային է տեսարանը. լայն, կլրապատ մայրուղին կարծես ինծի համար պատրաստուած են. պատահաբար բեռնակառք մը կ'անցնի ձմերուկով ծանրաբեռնուած. գիւղացիները ձեռքով բարեւի նշաններ կ'ընեն. ձախիս Կրետէի կապոյտ ծովը իր յոգնած ալիքներով անդադար կուգայ ափերը շոյելու, աջին՝ տեղացիին ազատութիւնը հովանաւորող ժայռուտ լեռները, չոր, ցամաք, բայց պատկառազդու. քիչ վերջ նիզակաձեւ ցուցանակ մը Արմէնի գիւղին ուղղութիւնը ցոյց տուող: Կը շեղիմ մայրուղիէն եւ քիչ յետոյ գիւղին հրապարակն եմ. բացօթեայ սրճարանին մէջ ծերունիներ նստած թուղթ կը խաղան. կը նստիմ քովերնին ու կատակելով կ'ըսեմ թէ ես ալ Արմէնիացի եմ. զարմացած հարց կու տան թէ որո՞ւ զաւակն եմ եւ ե՞րբ գաղթած եմ գիւղէն. որովհետեւ 1400 բնակիչներէն միայն 700 մնացած է, քիչ ատենուան մէջ.— Երիտասարդները կը թողուն, կ'երթան. հառաջանքի պէս այս խօսքը կը լսեմ, քիչ մը ամէն տեղ. հառաջանք մը որ նոյնն է աշխարհի բոլոր գիւղերուն համար առհասարակ...

Սրճարանատէրը համեմատաբար աւելի երիտասարդ է. գիւղը մնացած է այրի մօրը օգնելու: Զիս կ'առաջնորդէ գիւղի եկեղեցին, գերեզմանատունը, նախակրթարանը. ոչ մի տեղ հայկական արձանագրութեան հետք կը նշմարեմ: Գիւղացիները տարտամօրէն գիտեն միայն թէ հի՛ն, շա՛տ հին ատեն այնտեղէն Հայեր անցած են, ու կը թելադրեն ինծի երթալ միւս Արմէնի գիւղը, այնտեղէն 70 հազարամեթր դէպի արեւելք, Ռէթիմնոնէն ոչ հեռու, գտնել տեղւոյն «փափազը» Փաթէր Եօրկի Վօրիածալիս, աւելի բան մը կարենալ գիտնալու համար:

Կէսօրը քիչ մը անց, յունատառ եւ լատինատառ կապոյտ խորքով ցուցատախտակ մը կը յայտնէ թէ կը մտնեմ Արմէնի գիւղը, Ռէթիմնոնի ծովափէն 10 հազարամեթր դէպի լեռները: Մայր ճամբուն երկու կողմերը հրապարակի նմանող տարածութեան մէջ կանգնած է սիրուն կոթող մը, որուն վրայ կ'իշխէ թեւատարած պղինձէ արծիւ մը հետեւեալ արձանագրութեամբ.

«Արմէնիի բնակիչները իրենց հայրենասէր որդիներուն» որուն կը հետեւին անուններու շարք մը, բոլորն ալ յունական:

Քառորդ ժամ վերջ տէր Հօր մօտն եմ, պարտէզը շուքին նստած, մինչ երէցկինը պանիր, վարունգ եւ նարնջաջուրով կը հիւրասիրէ մեզ:

Փաթէր Եօրկին Թլկատինցիի պատմուածքներէն ելած հարազատ տիպար մըն է, այնքան պարզ ու գրաւիչ, անմիջապէս համակրանք գրաւող. զաւակը նոյն գիւղին որ երիտասարդներուն մեկնումով դարձած է ամէնուն խորհրդատուն, հայրն ու բժիշկը. հայրենասէր, ինքնաշխատութեամբ զարգացած եւ հետեւող քաղաքական բոլոր անցուդարձերուն. — Ափսո՛ս. — կ'ըսէ – որ բաւականին պատրաստ չենք սա անպիտան Թուրքերուն շնորհքով դաս մը տալու համար. տեսա՞ր ինչ ըրին Կիպրոսի մէջ. ինչ որ ըրած էին Կրետէի մէջ եւ ինչ որ ըրին մանաւանդ ձեզի Հայերուդ... Դուք մեր բնական դաշնակիցներն էք. քիչ վերջ քեզ կը տանիմ գիւղին հին եկեղեցին, դպրոցին ու կեդրոնին, աւերակները ցոյց տալու զորս քանդեցին, Լօզանի դաշնագրի օրերուն, Կրետէի Թուրքերը պարպելու ատեն... այդ աւերակներուն մէջ. փափազը հպարտութեամբ ցոյց տըւաւ ինծի փոքր մատուռը, որ արդիւնքն է եղած իր ջանքերուն: Յուզիչ բան մը ունէր գիւղի այս պարզամիտ տէրտէրը որ այդ պահուն ինծի կը ներկայանար որպէս համայն կրետացի տառապած ժողովուրդին ներկայացուցիչը:

— Այս տարի Արմէնիներդ ոտքի ելած էք, կ'ըսեմ կատակով, աշխարհի բոլոր թերթերը ձեր մասին կը խօսին... ամէն ահաբեկչութենէ վերջ...

Տէրտէրը պեխերուն եւ մօրուքին ընդմէջէն լայն ժպիտ մը ցոյց կուտայ – գիտեմ – կ'ըսէ որ դուք քաջ եղած էք միշտ եւ արդէն մեր գիւղն ալ Հայերը «Արմէնի»ները հիմնած են:

962 թուին բիւզանդական կայսրութեան հայազգի զօրավարը Նիկեփոր Փոկաս, որ տարի մը վերջ կայսերական գահ կը բարձրանայ, համատանի Արաբները կը քշէ Կիլիկիայէն, գրաւելով Անարզաբա Սիս, Մարաշ, Տուլուք, Այնթապ եւ Մամպիճ քաղաքները, բնակեցնելով անոնց մէջ Հայեր եւ Յոյներ. տարի մը վերջ, որպէս կայսր, կ'ազատագրէ նաեւ Ատանան, Միսիսը եւ Տարսոնը: Ապա նաւատորմիղը ուղղելով դէպի Կրետէ կղզին ուր Արաբները հաստատուած էին զանազան բոյներ, հայ զինուորները կը գրաւեն Էլէֆթերօփօլի գիւղը Արաբներու ձեռքէն եւ վերաշինելով զայն կ'անուանեն Արմէնի. այս այն Արմէնին է որ դուք այցելած էք այս առաւօտ. Հայերը հոն շատ քիչ ատեն մնալէ վերջ, կուգան հոս, այս բարձունքին վրայ եւ ուչին չէն կը հիմնեն իմ գիւղս. հոս ամէնքս 1000 տարիէ ի վեր ծագումով Հայ ենք, բայց քեզի նման եաճ չունինք...

— Իսկ երրո՞րդ Արմէնին.

— Երրորդ, չորրորդ եւ հինգերորդ.

— Ինչպէ՞ս թէ.

— Երրորդը՝ դարձեալ Կրետէի մէջ է, արեւելեան կողմը. չորրորդը՝ Պելոպոնէսի մէջ, հարաւ արեւելեան ափին, Քիփարիսիա քաղաքէն ոչ շատ հեռու, Մեթոնիի հիւսիսը, եւ հինգերորդը՝ Տոտեքանէզի Իքարիա մեծ կղզիին գլխաւոր կեդրոններէն մին է, ու կը կոչուի Արմենիադի:

Ամէնուն մէջ ալ Հայերուն մասը կայ:

Ըսէ՛, բարի տէրտէր, Հայերուն մասը կայ, բայց իրենք ո՞ւր են... կարելի՞ բան է որ եաճերը վերնան ամէն տեղէ, ու մնան միայն մասերը...

ԺԱՆ ՄԱՐԻՄԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Բ.

Տէրտէրը շուարած, սկսաւ խաչակնքել, «հալին մեղք, հալածին դեւք» աղաղակելով: Ամբողջ մարմնովը կը դողար: Գեղացիները պատուհանին վրայ թափեցան եւ սկսան տփել: Մարդուկը հազիւ թէ կրցաւ իշուն վրայ նետուիլ ու փախչիլ, պայուսակը հոն թողլով: Քիչ վերջ բոլոր գեղը հաւաքուելով՝ կրակ վառեցին ու գրքերը այրեցին: Տէր Թադէոս տուն վազեց: Մէկուն չէր ըսած, թէ ողջակիզեալներէն հատ մը փրկուած էր: Ինքն ալ զայն անմիջապէս պիտի զոհէր: Կրակին տալէն առաջ, մէյմը աչքէ անցընելու փորձութիւն ունեցաւ: Բռնուեցաւ. Ադամ, Եւա, Կայէն, Աբէլ, Նոյ նահապետ, Յովսէփ գեղեցիկ անունները լսած էր, բայց ինչ ըլլալնին մանրամասնօրէն չէր գիտեր: Խարոյկը միւս օրուան պահեց: Միւս օրն ալ ձեռքն առաջ չգնաց: Կը նըզովէր բռոթը եւ կը լափէր գիրքը:

— Գիտութեան ծառն ալ սանկ ըլլալու է, կ'ըսէր ինքնիրեն: Ան Եւան ալ ինծի պէս մէյմը բռնուեցաւ: Վաղը աս գիրքը էրեմ պիտի. ես ալ չպատժուիմ:

Միւս օրը՝ «Աստծու ողորմութիւնը» մեծ է, ըսելով, այրումը յաջորդ օրուան կը ձգէր: Ձգձգումը հասաւ մինչեւ այն օրը, որ ուրիշին ալ մեղքի պատճառ եղաւ: Առաջին թափով այրեց լմնցուց, խղճմտանքի խայթէն ազատեցաւ: Խղճի թեթեւացում մը որ սրտին շատ ծանր եկաւ:

×

Գաբրիէլը միտք դրաւ այդ Աստուածաշունչէն քաղաքը փնտռել, բայց խուզարկութիւնները զգուշաւորութեամբ ընելու հարկը զգալով: Տէրտէրին ընթացքը իրեն ենթադրել կուտար, թէ «տակը բան մը ըլլալու է»: Սակայն ի՞նչ: Որեւէ ենթադրութիւն չէր կրնար ընել: Գարնան յաճախ քաղաք կ'երթար: Տէրտէրներն ու վարդապետները իրեն ծանօթ էին, ինչպէս եւ դպրոցին վարժապետները որոնցմէն մրագիր կ'առնէր կը կարդար: Անոնց ճարպիկօրէն հարցումներ ըրաւ Աստուածաշունչին վրայ: «Հոս չկայ, կ'ըսէին, շատ սուղ է: Վանքը հատ մը ըլլալու է, բայց ձեռագիր է, դուրս չեն հաներ, մարդու ցոյց չեն տար»: Աստուածաշունչ ըսելով ամէնքն ալ գրաբարը կը հասկնային:

Վարժապետներուն մէկուն՝ Արշամին՝ մասնաւոր համակրանքը կը զգար: Օր մը երբ մէկտեղ կ'երթային, անիկա արմուկովը Գաբրիէլը մշտեց, քովերնուն ճիպղպելի մարդ մը անցած ատեն:

— Ձեր գեղը ծեծ կերած մարդը աս է, ըսաւ:

— Բռո՞թը, հարցուց դողալով:

— Նոյնինքն, պատասխանեց վարժապետը ծիծաղելով: Արշամ Պոլսեցի էր ու ազատամիտ, բայց պաշտօնը զինք խոհեմութեան կը պարտաւորէր: Գաբրիէլը քաղքէն չըլլալուն՝ վարժապետը կը համարձակէր իր ժպիտը բոլորովին չզսպել, ու նաեւ քանի մըն ալ խօսք ըսել:

— Մարդուն գրքերն ալ այրեր են եղեր, աւելցուց հեգնօրէն:

— Այո՛, բռոթի գրքեր էն, էրեր են:

— Է, բռոթի գիրքը ի՛նչ է, գիտե՞ս:

— Բռոթի գիրքը բռոթի գիրք է, ինչ պիտի ըլլայ որ: Կարդացողը դժոխք կ'երթայ:

Այս գեղջկական պարզամտութիւնը շատ զուարճացուց Պոլսեցի «միսիւն»՝ որ բռոթի գրքերէն այլապէս տարբեր ընթերցանութիւններով պարապած էր, առանց դէպի դժոխք ուղեւորութեան մը երկիւղին:

— Աս բռոթի գիրք ըսածնին Աստուածաշունչ է, ըսաւ ընկերոջ:

Տղուն շունչը բռնուեցաւ «Աստուածաշունչ» անունը լսելուն: Անյոյս կորսուած սիրելիի մը հետքը կարծես մէկէնիմէկ գտած ըլլար: Բայց միտքը կը մթագնէր երբ վարժապետը «Աստուածաշունչ» ու «բռոթ» բառերը իրարու կը կցէր: Հրեշտակն ու սատանան մէկ կըրնա՞ն ըլլալ:

— Բռոթները Աստուածաշունչ կ'ունենա՞ն, հարցուց շուարած:

Վարժապետը խնդաց.

— Ինչո՞ւ չունենան: Անոնք ալ քրիստոնեայ չե՞ն մի, ըսաւ:

— Քրիստոնեա՞յ մի: Վարժապետ, վրաս կը խնդա՞ս:

Պահք ու ծոմ չբռնողը ինտո՞ր քրիստոնեայ կ'ըլլայ, ընդդիմաբանեց Գաբօն:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 10)

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԹԸ

— o —

Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը լուրջ տագնապի մը մատնուած է, քանի պաղեստինցի երիտասարդներ կը հեռանան Լիբանանէ: Եւ մեծ թիւով:

Եասէր Արաֆաթ դիմած է Իրաքի եւ Լիբիոյ ղեկավարութեանց, որպէսզի այս վերջինները իրենց հիւպատոսարաններու համբով վիզա չտան 18էն 30 տարեկան Պաղեստինցիներու: Պատճառն այն է, որ այս տարիքի Պաղեստինցիները ՊԱԿի կողմէ զօրակոչի ենթակայ են:

Համաձայն պաղեստինեան աղբիւրներու՝ մօտ 10.000 Պաղեստինցի վիզա ըստանալու դիմում կատարած է վերջին երկու ամիսներուն:

Ըստ արաբ դիւանագէտներու, Լիբիա սահմանային վերջին բախումներէն ետք, Եգիպտոսի հետ, Արաբ աշխարհէ կամաւորներ կը հաւաքէ զօրացնելու համար իր քաղաքային բանակը, Եգիպտոսի սահմանագլուխին: Միայն անցնող երկու շաբաթներուն 400 երիտասարդ Պաղեստինցիներ Թրիփոլի մեկնած են: Ասոնք դէմ են նախագահ Սադաթի Միջին Արեւելքի քաղաքականութեան եւ կը մտածեն, թէ Լիբիա ապագայ ապաստարանն է արաբ յեղափոխականներու:

Միւս կողմէ, Իրաք, որ քարիւղի հարուստ եկամուտներ ունի, աշխատանքի կարելիութիւններ կ՚ընծայէ Պաղեստինցիներուն:

Լիբանանի և գործ դրած նոր սահմանափակումները աշխատելու հնարաւորութենէ կը զրկեն մեծ թիւով Պաղեստինցիներ: Ասիկա յատկապէս նկատելի եղաւ քաղաքացիական կռիւներէն ետք, քանի պատերազմի օրերուն Պաղեստինցիներուն մեծ մասը արձակագէններու շարքերը կը խառնէր:

Կարեւոր թիւով Պաղեստինցիներ բընակութեան իրենց արտօնագիրը կորսնցնելու դատապարտուած են: Արդարեւ, նոր օրէքին սահմանումով ոչ մէկ Պաղեստինցի կրնայ Լիբանան բնակելու արտօնագիր ձեռք ձգել կամ վերանորոգել, եթէ փաստաթուղթերով չապացուցանէ, թէ 1949էն սկսեալ արձանագրուած է Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Նպաստամատոյց Մարմնին:

Տուեալ որոշումը կը ձգտի ստիպել, որ երկրէն հեռանան այն Պաղեստինցիները, որոնք 1969էն ոչ օրինական ճամբով Լիբանան մուտք գործած են: Այդ թուականին ՊԱԿը սուրիական սահմանագլուխմուտքի կարգ մը կեդրոններու հակակշիռը ապահոված էր:

Պաղեստինցիներու թիւը Լիբանան 400 հազարի բարձրացած է: Լիբանանցի պաշտօնատարները կը պնդեն, թէ այդքան Պաղեստինցի չկայ Լիբանան:

Որոշ Լիբանանցիներ, յատկապէս քրիստոնեայ աջակողմեանները, բարենպաստ երեւոյթ մը կը նկատեն Պաղեստինցիներու գաղթը: Մէկ կողմէ, կ՚ըսեն անոնք, ծանր բեռ մըն է, որ կը թեթեւնայ եւ, միւս կողմէ, ցոյց կուտայ, թէ խռովարարական — յեղափոխական կեդրոնը այլուր կը տեղափոխուի: Աջակողմեաններու համաձայն, քաղաքացիական կռիւներու ժամանակ, արաբ աշխարհի բոլոր վայրերէն յեղափոխականներ ժամանած են Լիբանան՝ կռուելու համար իրենց դէմ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԳԱՂԱՓԱՐ ՄԸ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթի խմբագրական կազմը, կամ՝ ինչպէս արձանագրուած է՝ Կոլեգիա-ն գնահատելի գաղափար մը հրապարակ դրած է «Բաց նամակ»ի մը ձեւին տակ: «Խօսքը ձեզ է պատկանում յարգելի գիտնականներ» խորագիրին տակ եւ խօսքը ուղղելով Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նախագահութեան, ակադեմական հիմնարկութիւններուն, գիտահետազօտական հիմնարկութիւններուն, բարձրագոյն ուսմանց հաստատութիւններուն, տարրալուծարաններուն եւ կարգ մը այլ կրթական, լուսաւորութեան, մշակութային մարմիններուն, առաջարկած է, որ տարուան մէջ օր մը հաստատուի գիտական նուաճումները ժողովուրդին լայն զանգուածներու ծանօթացնելու համար:

Խմբագրական կազմը դիտել տուած է իրաւամբ, թէ այժմու լրատուական միջոցներն իսկ չեն կրնար ըստ արժանւոյն պատկերացնել գիտնականներու աշխատանքները: Լաւագոյն կերպը գիտնականներուն տուած ծանօթութիւնները, բացատրութիւնները եւ լուսաբանութիւնները կրնան ըլլալ:

Առաջարկը, բնականաբար, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան 60ամեակին առիթով եղած է, սակայն ընդգծուած է, թէ ասիկա կարելի է աւանդութիւն դարձնել, այլ խօսքով՝ կրկնել ամէն տարի:

Խմբագրական կազմին կարծիքով, տեղին եւ նպատակայարմար պիտի ըլլայ, որ այդ օրը դպրոցներու բարձր դասարաններուն մէջ կամ ամբողջ աշակերտութեան առջեւ մէկ-երկու ժամով դասաւանդեն գիտութեան դոկտորներն ու թեկնածուները, որպէսզի հասակ նետող սերունդը ծանօթանայ հայրենի գիտութեան նուաճումներուն:

Նախընտրելի կը գտնէ նաեւ, որ գիտնականները այդ օրը մեկնին իրենց ծննդավայրերը (ընդգծուած է՝ մեր Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ) եւ դասախօսութիւններով, հանդիպումներու եւ զրոյցներու ճամբով գիտական աշխատանքները պարզեն իրենց համագիւղացիներուն եւ համաքաղաքացիներուն:

Այդ օրը, վերջապէս, թող իրենց դուռները բանան այցելուներուն առջեւ, բոլոր գիտական հիմնարկութիւնները:

Գաղափարը օգտակար է եւ առաջարկն ալ գնահատելի: Արդէն Եւրոպայի զանազան երկիրներու մէջ բազմաթիւ ձեռնարկութիւններ, պետական հաստատութիւններ, նոյնիսկ գործատուներ երբեմն այսպէս կոչուած «Բաց դուռ»ի օրեր կը սահմանեն ժամանակէ մը ի վեր:

Վերջերս Էլիզէի «Բաց դուռ»ն ալ տեղի ունեցաւ: Եւ այցելուները շատ եղան:

×

ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Լոյս» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Փրոֆ. Արտաշէս Ոսկերչեանի «Ռուս գրականութիւն» ակնարկներու առաջին գիրքը:

Ասիկա առաջին փորձն է ներկայացնելու ռուս գրականութեան զարգացման հիմնական շրջանները, իրենց բնորոշ դէմքերով: Գիրքը կ՚ընդգրկէ մինչեւ խորհրդայնացում ռուս գրականութեան գլխաւոր փուլերը: Առանձին բաժինով ներկայացուած է ժողովրդական ստեղծագործութիւնը, ինչպէս նաեւ դիւցազներգութիւնը: Այլ բաժինով մը պատկերացուած է ռուսական հին գրականութեան եօթը դարերու պատմութիւնը, «Ասք Իգորի ճակատամարտը» անուանի պոեմը, ԺԸ.դարու գրականութիւնը: Այստեղ զետեղուած են դիմանկարներ Լոմոնոսովի, Ռադիշչեւի, Պուշկինի, Լերմոնտովի, Գոգոլի, Բելինսկիի, Գերցենի, Չերնիշեւսկիի, Նեկրասովի, Դոստոյեւսկիի մասին

Երկրորդ հատորը պիտի ընդգրկէ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն ցայսօր ներկայացնող ռուս գրականութիւնը

Գիրքը լոյս տեսած է ողբ. գրականագէտ Ե. Թօփչեանի խմբագրութեամբ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԳԻՐՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ

— o —

Սեպտ. 6էն 14, Մոսկուայի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով գիրքի միջազգային տօնավաճառ մը տեղի պիտի ունենայ: Կազմակերպիչն է՝ գիրքի վաճառքի, պատրաստութեան եւ հրատարակութեան պետական կոմիտէն, նշանաբանն է՝ «գիրքը ի սպաս խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան»: Հեռանկարներն են.— զարկ տալ ժողովուրդներու միջեւ մշակութային գործակցութեան, ընդլայնել գործի կապերը հրատարակչականներու միջեւ, քաջալերել արտածումի, ներածումի եւ զանազան գործերու թարգմանութիւնը: Դաշնակցային Գերմանիա, Սպանիա, Մեծ-Բրիտանիա, Միացեալ-Նահանգներ, ի մէջ այլոց, կը մասնակցին կամ հաւաքական կամ անհատական ցուցասեղաններով:

Ֆրանսացի ինը հրատարակիչներ պիտի ներկայացնեն իրենց գործը, հաւաքական ցուցասեղանէն զատ: Ասոնց կարգին՝ Կալիմար, Սթոք, Քիյէ, Շ. Մասէն եւ Օտէոն - Տիֆիւզիոն հովանիին տակ՝ էտիթէօր ֆրանսէ ռէիւնի, էտիսիոն Սոսիալ, Ֆարանտոլ, Սերքըլ տ'Առ:

Բոլորին պարտադրուած է մէկ կանոն.— «Արգիլուած է ցուցադրել գիրքեր կամ այլ տպագրութիւններ, որոնք իրենց բովանդակութեամբ հակասութեան մէջ ըլլան խորհրդային օրէնսդրութեան հետ»: Այս արգելքը, կը ճշդէ աւելի բացատրողական փակագիծ մը՝ կը վերաբերի այն գործերուն, որոնք «կը գովաբանեն պատերազմը, ցեղի մը կամ ազգի մը գերակայութիւնը, կը վիրաւորեն այլ մասնակիցներու ազգային արժանաւորութիւնը, որոնք խոտոր կը համեմատին հանրային բարոյականի պարտադրանքներուն հետ»:

Այլ խօսքով բաւական նոր գործ բացուած է խորհրդային գրաքննութեան համար:

Ցիշենք որ գրքի միջազգային ցուցահանդէսներու կամ տօնավաճառներու գըլխաւորը կը մնայ Ֆրանքֆորթը, կան՝ նաեւ՝ Պուէնոս - Այրէս, Գահիրէ, Պրիւսէլ, Լայփցիկ, մանկական գիրքերու համար՝ Պոլոնեա, Մոնրէալ, Երուսաղէմ, Վարշաւա, Նիս, Սան - Փաւլօ, Պելկրատ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ, ԵՓՐԵՄ. ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ (Հ. Յ. Դ. Կենտրոնական արխիւ) Ա. հատոր, ուսումնասիրեց եւ խմբագրեց՝ Ա. Ամուրեան, տպարան «Ալիք», 1976. Թեհրան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (403)

ՀՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Երբ պալատ վերադառնանք, Ալթիէրին եւ իր արբանեակները հոն պիտի գտնէք, ձերբակալուած իմ մարդոցս կողմէ, եւ անկէ անդին ձեզ կը մնայ անմիջապէս Տասներու Խորհուրդը նիստի հրաւիրել եւ տեղւոյն վրայ յանցաւորները դատել: Բայց մինչեւ այն օրը պէտք է լռութիւն պահել եւ դաւադիրներուն կասկածը հըրահրող որեւէ քայլ չառնել: Ահա այս է իմ յատակագիծս, վսեմաշուք Տէր:

— Զոր կ՚որդեգրեմ, կմկմաց դուքսը:

— Բայց Տէր իմ, երբ պալատ վերադառնանք եւ դաւաճանները դատելու համար Տասներու Խորհուրդը նիստի հրաւիրէք, ո՞վ պիտի արձակէ դատավճիռը:

— Աւագ հաւատաքննիչին կ՚իյնայ այդ պաշտօնը:

— Աւագ հաւատաքննիչ չկայ...:

— Այն օրը Աւագ հաւատաքննիչ մը պիտի գտնուի: Պալատ մտնելուս պէս, Տանտոլոյի յաջորդը կարգելը առաջին գործըս պիտի ըլլայ, եւ կարծեմ թէ իր անունը տալու հարկ չմնաց...:

Ճէնարօ խոնարհեցաւ, իսկ Ֆօսքարի հանդարտ ձայնով մը շարունակեց.

— Գացէ՛ք, գացէ՛ք, բայց երբ որ հոս գալ ուզէք, սենեկապանիս սա խօսքը ըսէք՝ «Հառաչանքի Կամուրջը». դուռս, գիշեր թէ ցերեկ, ամէն ժամու բաց պիտի ըլլայ ձեր առջեւ: Շարունակեցէք տեղեկութիւններ հաւաքել, ամբողջացուցէք ձեր ցուցակները, տեղեկացէք թէ իւրաքանչիւր դաւադրական խումբ ո՞ւր տեղ պիտի գտնուէ այն օրը եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ի՞նչ դեր պիտի կատարէ, եւ առանց ըսաւ ժամանակ կորսնցնելու, քաղած տեղեկութիւններդ ինծի իմացուցէք: Գացէ՛ք, Ճէնարօ, գացէք եւ մի՛ մոռնաք որ թէ՛ իմ բախտս, թէ ձեր բախտը ձեր ափին մէջ է...

Եւ այն միջոցին երբ Ճէնարօ դուրս պիտի ելլէր, ձայն վար դնելով ըսաւ.

— Բառ մը եւս: Քիչ առաջ ըսիք թէ Ռոլան Քանտիանօն դարձեալ Վենետիկ պիտի գար, չէ՞:

— Այո՛, Տէր իմ, ատանկ կը յուսամ:

— Կը կարծէ՞ք որ Փետրուար մէկէն առաջ հոս ըլլայ:

— Այդ մասին միայն ենթադրութեամբ կրնամ արտայայտուիլ, ուրիշ բան մը չեմ կրնար ըսել: Ամէն պարագայի մէջ այնպէս կը կարծեմ թէ Ռոլան Քանտիանօ Փետրուար 12էն առաջ հոս չի կրնար հասնիլ:

Այս ըսելով, ոստիկանապետը սա մտածումը ունենալով ուղեղին մէջ, դուրս ելաւ.

— Ըսածիս կ՚ուզես հաւատայ, կ՚ուզես մի հաւատար, պարոն դուքս: Ես քու կեանքդ ազատած մէկ վայրկեանիս դուն ուզած պաշտօնս ինծի շնորհելու կը վարանիս, հա՞...: Բայց Ռոլան Քանտիանօն քեզի պէս սակարկելու պիտի չելլէ:

Ներքնախուցէն անցած միջոցին Ալթիէրին եւ դաւադիրներու մեծ մասը հոն գըտաւ, որոնք Դուքսէն ընդունուելու կը սպասէին:

Բոլորն ալ այն մարդիկն էին զորս ոստիկանապետը մատնած էր Դուքսին եւ այս վերջինն ալ թուղթի մը վրայ անոնց անունները արձանագրած էր:

Ճէնարոյի մեկնելէն յետոյ Դուքսը իր մեծ թիկնաթոռին մէջ նետեց ինքզինքը:

Երկու ձեռքերը ծունկերուն դրած, յօնքերը պըռստած, աչքերը հրացայտ եւ դէմքը տարրալուծուած, սարսափելի տեսարան մը կ՚ողեկոչէր եւ եթէ այդ միջոցին իր քովը մէկը գտնուած ըլլար, սա բառերը փսփսալը պիտի լսէր.

— Ինչո՞ւ այս դաւադրութիւնը Ռոլանի վրէժխնդրական հարուածին հետ զուգահեռաբար կ՚ընթանայ, ինչո՞ւ երկու գործողութիւնները միաժամանակ իրարու կը զուգադիպին: Ո՞ւր է հիմա Քանտիանօ, ի՞նչ կ՚ընէ...: Վենետիկ պիտի գայ եղեր... բայց ի՞նչ կերպով ինծի պիտի հասնի, ի՞նչպէս պիտի հարուածէ զիս:

Ոտքի ելաւ, դէմքին հանդարտ արտայայտութիւն մը տուաւ եւ բարապանը կանչելու համար զանգակը հնչեցնելէ յետոյ, աշխատութեան սրահին երկու դըռներն ալ բացաւ: Հասկնալու համար թէ երկաթէ թելերով հիւսուած զրահապատ շապիկը հագած էր թէ ոչ, ձեռքովը կուրծքը շօշափեց եւ դաշոյնին կոթը բռնած, ներքնախուց ելաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Հանըմեան, Գափլանեան, Կոս ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԵՂՈՒՀԻ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ
(ծնեալ Յովհաննէսեան,
քոյրը՝ Զապել Եսայեանի)
մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 19ին, 83 տարեկանին:

Պ. Արտաշէս Աթթարեան, Տէր եւ ՏիկինՍտեփան Աթթարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Աթթարեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Քնար Կէմրէքեան, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Կէմրէքեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Արմենուհի Գրգոշեան, եւ Պզտիկեան, Գրգոշեան, Լպճեան, Աթթարեան, Տէտէեան ընտանիքները կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝
ՏԻԿ. ՆՈՒՐԻՋԱ ԱԹԹԱՐԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Օգոստ. 14ին Թուլոնի մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Թուլոնի մէջ Օգոստ. 17ին, ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ» .. Մեր ցաւակցութիւնները Պ.Պ. Արտաշէս Աթթարեանի, Վարուժան Աթթարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ — ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆ.
Հ. Յ. Դ. Անտոք — Վարուժան Կոմիտէն կսկիծով կ'ողբայ «Սարերու Աւլան»ի հեղինակին՝ եւ անվախ գործիչին.
Կարօ Սասունիի
մահը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼՕԶԱՆԷՆ Զիւրիւքտիւչեան ընտանիքը 200 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի Գեղամ Մըքըրըճի մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Աւետիս Տէօվլէթեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան եւ նուիրէ.— Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին 40 ֆր., Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան 40, Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին 30, «Յառաջ»ի 30, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան Փարիզի Մշակոյթի Տան 40, Փարիզի Կապոյտ Խաչին 40, Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան 30, «Յառաջ»ին 30, Տիկին Մոլ Որբերու Օգնութեան Միութեան 30, Փարիզի եկեղեցիին 30 ֆր. (առանալ «Յառաջ»էն):

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ՆԵՐԹԱՅԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ներթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ներթացանկերուն:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տիկին Եսթէր Սարգիսեան 85, Սոլաքեան Յովսէփեան ընտանիք 70, Այրի Տիկին Մարիամ Նուրեան 60, Կիմիւչեան 55, Պ.Պ. Քիօսէեան, Ապտալեան, Թըն–կըրեան, Քէօսէեան, Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ասլանեան, Ծիհանեան, Տէր եւ Տիկին Տիլինեան, Մուրատ Ինճէեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Օհանեան, Ժան Մելիքեան, Այրի Տիկին Սիրուն Սահակեան, Տիկին Միարիամ Սարգիսեան, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Գիւլիրեան, Այրի Տիկին Սերմա Միսաքեան, Պ. Ժան Սէֆէրեան, Այրի Տիկին Զարուհի Պարատեան, Պ. Ռուբէն Մանուկեան, Գաբրիէլեան ընտանիք, Պ. Յովսէփեան, Պետրոս Պետրոսեան, Սընտըրեան Գրիգոր, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Տիկին Ճէնիզեան, Պ. Յովհաննէս Աֆարեան, Խաչիկ Պէկեան, Ժան Պէկեան, Էտմոնտ Գէորգեան, Մելքոն Քէօսէեան, Լեւոն Այվազեան, Ժան Յովհակիմեան, Օհան Ջէլէպիեան, Այրի Տիկին Սիրուհի Ադամեան, Պ. Մկրտիչ Անանեան, Տիկին Փայլածուն Սարգիսեան, Պ. Բարսեղ Ինքնապատեան, Այրի Տիկին Էլմաս Սարգիսեան, Պ. Մինաս Հաչոյեան, Համազասպ Սէթեան, Այրի Տիկին Մաթիքեան, Այրի Տիկին Վեհանոյշ Մանուկեան, Պ.Պ. Սարգիս Գույումճեան, Ճէզվէճեան, Յովհակիմեան, Գալայճեան, Յարութիւնեան, Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Պ. Նալպանտեան, Տիկին Գասպարեան, Պ. Հէքիմեան, Սարգիս Թաշճեան, Գրիգոր Մատէսեան, Վարդան Զարուքեան, Տիկին Ազնիւ Կարիպեան, Պ. Պօղոս Ինճէեան, Այրի Տիկին Փերուզ Արմաղանեան, Պ. Հէնրի Ասլանեան, Աւետիս Թաշճեան, Պարոյր Ստեփանեան, Մկրտիչեան, Ալիքսանեան ընտանիք 50ական ֆրանք:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին:

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայգապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 8ին:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Դիմադր. Բարեկ. Միութիւնը հրաւիրուած է ԱՆԱՔՐի (Ֆրանս. դիմադրութիւն) հետ բոցի արարողութեան, 23 Օգոստոս Երեքշաբթի ժամը 18ին: Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ Փարիզի Հայութիւնը իրեն հետ մասնակցելու Ֆրանսայի ազատագրութեան զոհերու յիշատակին յարգանքի այս արտայայտութեան:

Ժամադրավայր՝ Շան զ'Էլիզէի եւ Պալզաք փողոցի անկիւնը:

ԱՄԱՌՈՒԱՆ
ՁԵՐ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ
առթիւ կ'առաջարկուին հետեւեալ երկիրները այցելել մատչելի գինով 1210 ՖՐ.էն 1850 ՖՐ.
Լիբանան, Սուրիա
Յորդանան Եգիպտոս
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԴԻՄԵԼ՝
ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	60 ֆր.
Շնորհակալիք	60 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 ֆր.
Ծնունդ	60 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:
Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20էն 30 տարեկան հայ կին մը, սթենօ–տաքթիլօ եւ երկու լեզուն գիտցող՝ հայերէն եւ անգլերէն:
Դիմել՝
Jacques CHELELEKIAN
Voyage Wasteels
87, La Canebière Marseille
Tel : (91) 50 - 89 - 12

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Foyer Arménien de Jeunes Filles

3, Rue Guy — 69003 LYON

Le foyer arménien pour jeunes filles est dirigé par les religieuses arméniennes de l'Immaculée Conception.

Il reçoit des jeunes filles de France et de l'étranger désirant poursuivre des études secondaires ou obtenir différents diplômes et licences.

Situé au centre de LYON, il se trouve à proximité des universités, des facultés et des Beaux Arts.

Il ouvrira ses portes le :
10 SEPTEMBRE 1977

Pour les inscriptions et pour tous renseignements, s'adresser à :

Sœur Rose Candide MICHAELIAN
38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐԸ

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը ուրախութեամբ կը ծանուցանեն, Ֆրանսայի եւ օտարաբնակ ազգայիններուն, մօտալուտ բացումը հայկական օճախի մը այն հայ օրիորդներուն համար որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել:

« Հայրենի Կտուրը » իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ:

Բացումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 10ին:

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose des
VOYAGES EN ARMENIE
au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
16 Septembre	29 Septembre
30 Septembre	13 Octobre
30 Decembre	12 Janvier 1978

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

PRIX PAR PERSONNE 3150 F
Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.
IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 50 89 12
Org. Lic. 97

RESTAURANT EREVAN
ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՓԱԿ Է ՕԳՍ. 9 ԷՆ 31

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ծիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
24
MERCREDI
24 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.927 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 13.927

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ ՆՈՐ ՀԱԼԱԾԱՆՔ՝ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԷՄ

—o—

Միացեալ Ազգերու Մարդկային Իրաւունքներու Յանձնախումբը նոր լուրեր ստացած է, զորս Անգլիոյ «Հակա - գերութիւն» կազմակերպութիւնը փոխանցած է Ժընեւի: (Այս կազմակերպութիւնը, որ հիմնուած է մօտ երկու դար առաջ՝ սեւերու գերիվարութեան դէմ պայքարելու համար, այժմ նուիրուած է ամէն տեսակի վայրագութիւններու դէմ պայքարի):

Նոր հասած լուրերը կ'ըսեն թէ Իրաքի բանակի զօրամասերը կը յարձակին քըրտական գիւղերու վրայ, բոլորովին հիմնայատակ կ'ընեն ու կ'աւերեն զանոնք, գիւղացիներէն շատեր կը չարչարեն ու շատեր կը գնդակահարեն:

Նոր յանձնախումբը ունի ենթայանձնախումբ մը, Միացեալ Ազգերու փոքրամասնութիւններու պաշտպանութեան նուիրուած, որ պահանջած է Իրաքի կառավարութենէն արտօնութիւն, որպէսզի տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարէ:

Փաթրիք Մոնթկոմըրի, «Հակա–գերութեան ընկերութեան» նախագահը, զանազան մանրամասնութիւններ կը շարունակէ յանձնել ենթայանձնախումբի ուշադրութեան: Յուլիս 28ին, կը հաստատէ ան, Իրաքի կառավարութիւնը քրտաբնակ երեք շրջաններու մէջ գիւղերու հիմնայատակ կործանումը կազմակերպած եւ կատարած է: Հիւսիսային (այսինքն քըրտաբնակ) Իրաքի Շուման, Ցալա Տեզա եւ Պարզան շրջաններուն մէջ բանակի հըրասայլերը եւ պիւլտոզըր մեքենաները 63 գիւղ կը կործանեն մէկ օրուան մէջ, ըստ Մոնթկոմըրիի: Պարզան շրջանը, անցեալին, քիւրտ հրոսակներու առաջնորդ եւ ազգային հերոս Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի շրջանն էր, ուր գրեթէ անապատական դրոյթ մը կը տիրէր եւ Պարզանի հսկայ վարկ ունէր իբր «աշիրէթի շէյխ» եւ առաջնորդ, 1920ական թըւականներէն ի վեր:

Մոնթկոմըրի կը հաստատէ նաեւ որ Իրաքեան կառավարութեան նպատակն է Քիւրտերը տեղահան ընել եւ զանոնք ցրուել Իրաքի հարաւի արաբ բնակչութեան մէջ, անոնց հողերուն տիրանալու եւ անոնց հաւաքականութիւնը, կենցաղը ու մշակոյթը ջնջելու յոյսով: «Ծերեր, հիւանդներ եւ երախաներ բռնութեամբ դուրս կը քշուին իրենց տուներէն, զինուորական բեռնատար կառքերու վրայ կը դրուին եւ հազար քիլոմեթր հարաւ կը զրկուին», կ'ըսէ Մոնթկոմըրի:

Միաժամանակ, կ'աւելցնէ ան, փաստաթուղթերու վրայ հիմնուելով, վկայութիւններ կան բազմաթիւ աղբիւրներէ որոնց ցոյց կուտան որ Քիւրտեր կը չարչարուին, անոնց մարմինները կը հատատուին (մութիլէ) նոյնիսկ ողջ եղած ատեններնին, եւ յաճախ կը գնդակահարուին:

Անցեալ տարուան Դեկտեմբեր 26ին, քիւրտ հրոսակներու խումբ մը կը յաղթէ իրաքեան բանակի մէկ զօրամասին, Նազլումանի շրջանին մէջ: Յաջորդ օրը, կը պատմէ Մոնթկոմըրի, իրաքեան բանակը նոր օժանդակ ուժերով կը վերադառնայ, կը մտնէ մօտակայ գիւղ մը, ուրկէ փախած էին բոլոր զինուորական տարիքի Քիւրտերը, եւ նախ կը հրամայէ գիւղի ծերերուն եւ կիներուն որ սպանեալ Իրաքցիներու դիակները երթան հաւաքեն բախումներու դաշտէն: Այս կատարուած, 32 ծեր, կին ու փոքրիկ այրինք՝ գիւղին մէջ մնացած բնակչութեան ճնշիչ մեծամասնութիւնը, կը գնդակահարեն: Մոնթկոմըրի նոյնիսկ ունի ցանկ մը, որ կուտայ զոհերու անունները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ

ԱԶԸ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՅ ՍԱՐԳԻՍԻ

—o—

Ինչպէս գրած էինք երէկ բաւական ծանր կռիւներ ծայր տուած են առջի օր Պրիէհ, Շուֆի շրջանի մէկ գիւղը, ուր Հեղեհանդիսեան պաշտօն մը կը կատարուէր ի յիշատակ քրիստոնեայ բժիշկի մը, զոր արաբական խաղաղապահ ուժերը սպաննած էին սխալմամբ: Ըստ քրիստոնեաներուն, երբ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէին, Տիւրզիները կրակ բացած են իրենց վրայ: Տիւրզիներն ալ ճիշդ հակառակը կ'ըսեն եւ կը պնդեն, որ քրիստոնեաները օդին մէջ կրակած են, ինչ որ գրգռութիւն մը նկատուած է իրենց կողմէ: Դեռ կայ ուրիշ բացատրութիւն մը եւս, Տիւրզիները բուռն յարձակում մը ձեռնարկած են Մթուլեհ քրիստոնեայ գիւղին վրայ եւ ետ մղուած են: Ամէն պարագայի մէջ, 17 մեռեալ կայ (11 քրիստոնեայ, մեծ մասամբ կին եւ երախայ) եւ 19 վիրաւոր:

Այս միջադէպերը, որոնց անշուշտ տեղական բնոյթ կը տրուի պատճառ են, առնուազն որ յետաձգուի Շթօրայի (Յուլիսին) համաձայնագրին երրորդ մասը, որ կը նախատեսէր Փետայիներու քաշուիլը իսրայելեան - լիբանանեան սահմանային գօտիէն:

Միւս կողմէ քրիստոնեայ աջը կը սպառնայ հրապարակ հանել իր քաղաքացորքերը եթէ կառավարութիւնը կարգն ու կանոնը չվերահաստատէ Շուֆի մէջ: Ասիկա անուղղակի վերջնագիր մըն է նախագահ Սարգիսի:

Քանի մը տողով

ՊՈԼՍԷՆ 100 քիլոմեթր դէպի աւելեւք, բլուրէ մը ինկած է գրօսաշրջիկներու հանրակառք մը, որ Թրքական Խէյրեն գործակալութեան հաշւոյն 18 գրօսաշրջիկ կը պտըտցնէր: 6 մեռեալ կայ (2 Թուրք՝ վարորդը եւ առաջնորդը, ֆրանսուհի մը եւ երեք պելժիացի), 3 հոգի ողջ-առողջ ելած են կառքէն բայց 11 հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած է:

ՓԵՔԻՆ հասած ատեն, Սայրըս Վէնս տեղեկացաւ նախագահ Հուայի ճառին, ուր Կեդրոնական Կոմիտէի նախագահը կ'ըսէր թէ ամէնէն առաջ Ուաշինկթըն պէտք է խզէ Ֆորմոզի հետ եւ իր ուժերը քաշէ կղզիէն: Թայվանը, կ'ըսէ Հուա Նըւիրական մէկ հողամասն է Չինաստանի եւ վճռած են զայն ազատագրել: Հուայի համար, ներկայիս, խաղաղութեան ըսպառնացող ամէնէն մեծ վտանգը՝ Խորհ. Միութիւնն է:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ սարսափի կեանք մը կ'ապրին գերման գրօսաշրջիկները, որոնք թէ յարձակումի կ'ենթադրուին եւ թէ նիւթական վնասներ կը կրեն, կառքերը կրակի կը տրուին եւլն. եւլն: Ասիկա անշուշտ իբրեւ հետեւանք Քափլէրի փախուստին: Սպանիոյ մէջ ալ հակա–ֆրանսական ցոյցերը կը շարունակուին: 25 կառք կրակի տրուած է:

«ԿԻՒՆԱՅՏԸՆ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք մեր նախորդ թիւով, թրքական *Կիւնայտըն* օրաթերթը տեսակցութիւններու շարք մը հրատարակած է «հայ քաղաքական գործիչներու» հետ: Կը չակերտենք այս որակումը, որ կը պատկանի թուրք թղթակցին քանի, ինչպէս մեր ընթերցողները պիտի տեսնեն շատ չի թուիր համապատասխանել ճշմարտութեան: Մեր իրականութեան դժբախտ երեւոյթներէն մէկն ալ այն է, որ ամէն Հայ ինքզինքին իրաւունք տուած է խօսելու համայն Հայութեան անունով և տէր կանգնելու Հայ Դատին: Երբ մարդ չունի Հայրենիք մը, որ իրաւունքն ունենայ խօսելու իր ժողովուրդին անունով, երբ մարդ չունի նոյնիսկ սփիւռքի կեդրոնական մարմին մը, որ խօսի իր ցիրուցան ժողովուրդին անունով, կը պատահի, ինչ որ կ'ըլլայ *Կիւնայտընի*մը պարագային, ամէն հայ ինքնակոչ ղեկավար կը դառնայ: Բայց նախ կարդանք այս տեսակցութիւնները, յետագային վերապահելով, անոնց մասին՝ մեր խօսքը:

Կ'արտատպենք Պոլսոյ հայ մամուլէն.

Կիւնայտընի թղթակիցը, Էրթուղրուլ Ազպայ, Օգոստ. 15էն սկսեալ կը հրատարակէ տեսակցութիւններու շարք մը, արտասահմանի «Հայ քաղաքական գործիչներու» հետ, որոնք իրենք զիրենք կը նըկատեն «Հայկական դատին» ներկայացուցիչները եւ ղեկավարները, եւ որոշած են մինչեւ վերջը մղել իրենց պայքարը: Թղթակիցը կը շեշտէ թէ հակաթուրք թշնամութիւնը հրահրելու համար Հայերը կը ջանան սիրաշահիլ նաեւ Միացեալ Նահանգներու Հանրապետութեան նախագահը, Ճիմի Քարթըր: Կը հրատարակէ լուսանկար մը, ուր կ'երեւին նախագահ Քարթըր, իր կողքին ունենալով ամերիկայի Հայութեան մեծահարուստներէն Սեթ Մամճեանը, Աստորիա պանդոկին մէջ սարքուած հացկերոյթի մը ընթացքին: Ամերիկահայ միլիառատէրը կը ջանայ աննպաստ մթնոլորտ մը ստեղծել Թուրքիոյ եւ Թրքութեան դէմ, եւ Հայոց քարոզութիւնը ընել: Տարբեր նըկարի մը մէջ կ'երեւի դարձեալ նախագահ Քարթըր, Ամերիկայի Բարեգործական Միութեան նախագահ Եդուարդ Մարտիկեանի հետ, նոյնպէս հաւաքոյթի մը ընթացքին:

— Հայերը, – կ'ըսէ Կիւնայտընի թղթակիցը, այնքան ազդեցիկ գործունէութիւն մը ցոյց կուտան որ ատեն ատեն նախագահ Քարթըրի գնահատանքին կ'արժանանան: Հայերը կը շահագործեն այս գնահատանքը, եւ առիթ կը գտնեն Թուրքիոյ դէմ քանի մը խօսք ըսելու:

Էրթուղրուլ Ազպայ կարելիութիւն ունեցած է տեսակցելու Հայոց կրօնապետ Թորգոմ Արք. Մանուկեանի հետ, Նիւ — Եորքի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Կրօնապետը օգնած է իրեն, որպէսզի կապ եւ շփում հաստատէ հայ քաղաքական գործիչներու հետ:

Անոնցմէ Եդուարդ Պօղոսեան, որ արտօնատէրն է Հայոց ամէնէն լուրջ եւ փնտռուած մէկ թերթին, Արմինիըն Ռիփօրթըրի, իրեն ցոյց տուած է քանի մը հատը այն անթիւ անհամար նամակներէն, որոնց մէջ Հայերը կ'ըսեն.— Պիտի շարունակենք սպաննել Թուրք դիւանագէտները, մինչեւ որ կարենանք բանակցիլ Թուրք կառավարութեան հետ: Թուրքերը պարտաւոր են մեզմէ «ներողութիւն» խնդրել, 60 – 70 տարի առաջուան ջարդերուն համար: Որքան ատեն որ ներողութիւն չեն խնդրեր, Հայերու գայրոյթը չի հանդչիր»:

Կիւնայտըն*ի թղթակիցը կը նկարագրէ Թորգոմ Սրբազանի հետ ունեցած հանդիպումը, որով զինքը բարեկրթութեամբ ընդունած է եւ յետոյ դիւրացուցած է իր գործը: Թղթակիցը տեսակցած է նախ թրքասէր ամերիկահայու մը, վաստակաւոր գնդապետ Ճորճ Հայկ Ջամիչեանի հետ, 75 տարու, որ 1911ին գաղթեր է Անթէպէն եւ չէ մոռցեր Թրքերէնը: Ջամիչեան զինքը ղրկած է Եդուարդ Պօղոսեանի, որուն շնորհիւ կարելի եղած է միւս մի տեսակցիլ հայ գործիչներուն հետ:

×

Կիւնայտըն կը շարունակէ իր թղթակից Էրթուղրուլ Ազպայի հարցազրոյցը, Թրքութեան դէմ գործող արտասահմանի հայ գործիչներու հետ, եւ կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

— Վաստակաւոր գնդապետ Ճորճ Հայկ Ջամիչեանի միջոցաւ, ժամադրութիւն առի Արմինիըն Ռիփորթըրի արտօնատէր Եդուարդ Պօղոսեանի հետ, եւ դարձեալ Նիւ Եորք գացի: Թերթին խմբագրատունը կը գտնուի Նիւ Եորքի Ֆլաշինկ թաղամասին մէջ, Մէնհէթթընէ քառասուն վայրկեան հեռու: Երկուշաբթի առաւօտ, ժամը ճիշդ 10ին, գացի Պօղոսեանի խմբագրատունը, մեծ շէնքի մը ստորնայարկը, մէկ կողմը լուսանկարչատուն, միւս կողմը թերթին խմբագրական բաժինը եւ Պօղոսեանի աշխատութեան սենեակը: Իր տիկինն ալ կ'օգնէ իրեն:

Երբ ներս մտայ, նախ իր քարտուղարը, աւելի վերջ տիկինը զիս դիմաւորեցին ու տարին Պօղոսեանի աշխատութեան սենեակը: — Հիմա պիտի գայ, ըսին:

Երկու վայրկեան վերջ Պ. Պօղոսեան քովս եկաւ, նստաւ իր սեղանին առջեւ և որպիսութիւնս հարցուց: Ըսաւ թէ կըրցածին չափ օգտակար պիտի ըլլայ ինծի:

— Որքան որ ձեր մամլոյ կցորդը չուզեց ինծի օժանդակել, ես իմ օգտակարութիւնը չեմ զլանար լրագրող պաշտօնակցի մը, — ըսաւ Պօղոսեան:

Հարցուցի թէ ի՛նչ ուզեր է մեր մամլոյ կցորդէն:

— Թուրք կառավարութեան մեծամեծներէն մէկուն հետ տեսակցիլ Հայկական հարցի մասին, պատասխանեց: Տարիներ անցան, գրական կամ ժխտական պատասխան մը իսկ չստացայ: Ինչեւիցէ, կարեւոր չէ այլեւս:

Իր հրատարակած շաբաթաթերթին մէկ քանի օրինակները ցոյց տուաւ: Անոնցմէ մէկուն մէջ տեսայ խմբանկար մը, նախագահ Քարթըրի հետ, որուն ի պատիւ հացկերոյթ մը տուեր են Նիւ Եորք, Աստորիա պանդոկին մէջ:

— Հացկերոյթին մասնակցելու համար պէտք էր հազար տոլարի օգնութիւն մը ընել եւ ստացագիրը ցոյց տալ: Իմ դրամս հայ մեծահարուստ մը վճարեց, եւ ես ալ ներկայ եղայ հացկերոյթին: Քարթըրի հետ քաշուած են այս լուսանկարները: Արդէն Քարթըր եւս Օգոստոսին Սպիտակ Տան մէջ նախաճաշ մը պիտի տայ Հայոց:

Եդուարդ Պօղոսեան միջահասակ է եւ միջին տարիքով: Անկեղծ եւ սրտաբաց անձի մը երեւոյթը ունի, իր ամբողջ ընթացքներով:

(Շար. 1)

ԿՐԵՏԷ 1977

«ՓԱՓՈՒ»Ն ԵՒ ԿԱԽՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է»

Օրուան ցնցիչ լուրը, դարձեալ փափուն է որ կը հաղորդէ ինծի սրճարանին անկիւնը.

— Լսեցի՞ր, Հայերուն մուտքը արգիլուած է Թուրքիա...

Թա Նէա օրաթերթին առաջին էջին վրան էր հաղորդագրութիւնը. ծաղումով ամէն հայ, ինչ հպատակութիւն ալ ունենայ Թուրք սահմանագլուխէն ետ կը ճամբուի...

Ուրեմն, որպէս հայ, երկրագունդիս վրայ ոչ ոք կրնայ պաշտպանել զիս, այս բռնատիրական պետութեան քմահաճոյքներուն առջեւ... գաղափարը կ'ընդվզեցնէ զիս, մանաւանդ անոր համար որ առատ ջուր կը բերէ բոլոր այն դասալիքներու ջաղացքին, որոնք «Թէեւ հոգիով հայ կը մնան, եղեր, բայց կը նախընտրեն ազգանուննին օտարացնել, որպէսզի հայ ըլլալնին չզգացուի, եւ իրենց զաւակները (խեղճերը...) ապագային բարդոյթէ չտառապին» :...

Պանդոկատէրս, թէեւ կը զգուշացնէ զիս, բայց ազնիւ կ'ըլլայ բացատրելով որ, Թուրքիա մտնելու հեշտագոյն միջոցը, Խիոս կղզին երթալն է, ուսկից օրական փոքր նաւ մը կը մեկնի դէպի Թրքական ափը, որ հինգ մղոնի հեռաւորութիւն մը ունի միայն յունական կղզիէն :

Յաջորդ առաւօտ այդ փոքր նաւուն մէջն եմ, մի քանի օտար զբօսաշրջիկներու հետ. Խիոսի եւ Փոքր Ասիոյ լեռները դրեթէ վրայ կը համբուրեն հորիզոնին վրայ. սիրտս յուզուած է. նաւը կը մօտենայ Չէշմէի քարափը որ, Իզմիրէն 80 հազարամեթր դէպի հարաւ, կարեւորագոյն նաւահանգիստն է, ուսկից, եթէ կարենամ սպրդիլ, մտադիր եմ վարձակառքով մը Իզմիր երթալ, այդ տխրահռչակ քաղաքին «Ջերմաչափը» առնելու :

Արդէն մաքսատան մէջ ենք. ամէնքը կ'անցնին. իմ անցագիրս վար կ'առնուի-սիրտս կը տրոփէ. պիտի կարենա՞մ պաղարիւնութիւնս պահել, թէ պիտի պոռթկամ... կը խոստանամ ինքնիրենս անտարբեր ձեւանալ ու սպասել :

Մաքսապետը, երիտասարդ զինուորական մը, հաւանաբար ոպայ, զիս իր գլխանեղակը կը հրաւիրէ ու անցագիրս ցոյց տալով սեղանին վրայ կը նետէ, չոր կերպով խօսքն ուղղելով ինծի Թրքերէնով.

— Ժան Մարիմեանը դո՞ւն ես :

— . ՞ . ՞ . ՞

— Պատասխանէ՛

— . ՞ . ՞ . ՞

— Թուրքերէն չե՞ս գիտեր

— . ՞ . ՞ . ՞

Սրտնեղած դուրս կ'ելլէ եւ քիչ վերջ կը վերադառնայ միջակ տարիքի կնոջ մը հետ, որ կոտրած Ֆրանսերէնով, ինծի կը յայտնէ թէ պէտք եմ վերադառնալ Խիոս, նոյն նաւով, քանի որ անունս եան. կը վերջանայ...

— Բայց տիկին, դուք զարգացած անձ մը կ'երեւիք, շատ լաւ գիտէք թէ Ֆրանսայի մէջ եան վերջաւորութիւնը միայն Հայերուն յատուկ չէ, այպէս կան՝ Լիվինեան, Տրակինեան, Փէրփինեան, Գիդինեան, Ֆօրթինեան...

– Մարինե՛ան. կարծեմ Մարսէյլի օդակայնն է. ես հոն գացած եմ անգամ մը... խրատուն ունիք, պարոն, սխալմունք մըն է պատահածը...

Եւ դառնալով սպային կը ճշդէ թէ ես հարազատ Ֆրանսացի մըն եմ (՞) Գոռնէյներու եւ Ռասիններու շառաւիղէն...

Սպան, մեղաւորի մը պէս յօնքերուն տակէն նայելով ինծի, պեխերը սրբելով, անցագիրս կը յանձնէ ինծի, եւ փութով կը մտնեմ «տօլմուշ»ին մէջ, ուր տեղ գրաւած էին արդէն մեր խումբէն վեց հոգի, դէպի Իզմիր երթալու :

ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱ

Դեռ 100 մեթր չէինք յառաջացած՝ երբ ոստիկանական սուլոց մը մեզ կը կեցնէ.– ինծի համար է կը խորհիմ, սեւ աչքերէս անդրադարձան որ Հայ եմ... ու կրկին վար պիտի առնեն...

Զառադէմ ոստիկան մը, գլուխը պատուհանէն ներս մտցնելով, պուրճ համուտեան անհեթեթ Թրքերէնով մը, վարորդին կ'ըսէ որ տեղ բանայ իրեն եւ իր «որսին» մինչեւ բանտին սարքաւ, որ քաղաքին մուտքին, ամայի բլրան վրայ կառուցուած է : Շունչ մը կ'առնեմ. ոստիկանը՝ շլմթայակապ երիտասարդ մը հայհոյելով ներս հրելով, ինք եւս կը սեղմուի անոր կողքին, մինչեւ նշանակուած վայրը : Խեղճ Զուիցերիացի երիտասարդ կինը որ ամուսնոյն հետ տեղ գրաւած էր մեր նախաջրհեղեան տօլմուշին մէջ, բոլոր օրը տպաւորուած պիտի մնայ այս տեսարանէն. արդարեւ, ի՛նչ փառաւոր ընդունելութիւն, Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն եկած մեր փոքրիկ խմբակին համար...

Առնան՝ մեր խմբակին առաջնորդն էր. կրետացի Թուրք մը, որ Լօզանի դաշնագրէն վերջ, չորս տարի զինուորութիւն կատարելէ յետոյ, հաստատուած էր Չէշմէ, որու փոքր նաւահանգիստին մէջ, քիչ մը ամէն ինչով կը զբաղէր, դիմաւորապէս բեռնարկութեամբ :

— Առնան, ուրո՞ւ դէմ կռուեցար չորս տարի :

— Քիչ մը ամէնուն. Ֆրանսացի, Անգլիացի, Յոյն.

— Ինչո՞ւ :

-- Արիւնիս մէջն է. եթէ չկռուէի հանգիստ չէի մեռներ. հիմա այս տարիքիս դարձեալ պատերազմի կ'երթամ եւ կ'ուզեմ դաշտին վրայ մեռնիլ, ով ուզէ ըլլայ թշնամիս :

— Բայց Առնան, ապրիլը աւելի լա՞ւ չէ՞.

-- Ամա՛ն ճանըմ...

Մասամբ մը իրաւունք ունէր Առնան. անաստնի պէս ապրելուն եւ անասունի պէս մեռնելուն մէջ, շատ տարբերութիւն մը չկար իրեն համար... :

Ճամբան հաճելի էր, ամառուան այս տաքին. մեղմ ելեւէջներով. երբեմն ձիթաստաններ, յաճախ ամայի. եւ հոս ու հոն ցուցատախտակներ՝ խաչաձեւումներուն, մերձաւոր քաղաքներուն ուղղութիւնը ցոյց տուող – Այտըն, Տէնիզլի, Պուրտուր, Ուրլա, Մանիսա... ո՞վ գիտէ որքան Հայեր կ'ապրէին այս շրջաններուն մէջ, Աղէտէն առաջ :

Ժամուկէս վերջ, Իզմիրի արուարձաններն ենք արդէն :

Արեւելեան բոլոր քաղաքներուն պէս, ժողովուրդը փողոցներն է : Շէնութեանց մեծ մասը նոր է, ինչպէս նաեւ ապակեփեղկերուն, որոնք խառնուելով հինին, յատուկ գոյն մը կուտան քաղաքին. նոյնն է ժողովուրդը իր աւանդական եւ արդիական զգեստներով. երկու, երեք օրուան անխուսափելի մօրուքով, սա աւելցքի անհոգ այր մարդերը, Գահիրէի, Դամասկոսի կամ Պէյրութի իրենց սեւուկիցներուն յար եւ նման են :

Աջին, դէպի ազատ դաշտերը, զինուորական դօտի է, արգիլուած է նկարել. ձիարշաւարանի մը նմանող տարածութեան վրայ, ամերիկեան տարազով Թուրք զինուորներ կը մարզուին, սողոսկելով փայտերու տակէն կամ ցատկելով անոնց վրայէն :

— Առնան դուք ձի չունի՞ք...

— Ինչո՞ւ.

— Մեր երկիրը, այս մարզանքը ձիերը կ'ընեն...

Առնան կը խնդայ. չեմ գիտեր թէ կը հասկնայ հեգնանքս. հաւանաբար ոչ. քանի կ'աւելցնէ թէ իրեն ատեն այս դաշտերն ալ չկային եւ ամէն ինչ շատ աւելի դժուար էր :

Իզմիր գեղեցիկ քաղաք մը ըլլալու էր անցեալին. Փակոս լեռնէն, որ քաղաքին բարձրագոյն կատարն է, աննման համայնապատկեր մը կը պարզուի. քաղաքին աղմուկն ու ժխորը կը բարձրանայ մինչեւ հոն. 50 տարիէ ի վեր, անկարգօրէն բարձրացած կառոյցները, փճացուցած են անոր հմայքը :

Արդէն քաղաքին կեդրոններն ենք, երբ ծովափի սիրուն հրապարակի մը վրայ, աչքիս կը զարնէ պղինձէ կիսանդրի մը, սպիտակ մարմարէ պատուանդանի մը վրայ զետեղուած, որուն ստորեւ արձանագրուած՝ «Էնվէր փաշա»... աչքերս կը մթագնեն. անկարելի է կանգ առնել, երթեւեկին պատճառով. վարորդէն կը խնդրեմ որ կրկին շրջան ընէ հրապարակին. այո՛ ինքն է, Էնվէր փաշան Թալաաթէն վերջ, ահա Էնվէր... ո՞վ ըսաւ որ միւս Ջարդարարներն ալ իրենց կոթողը չունին, մեզի անծանօթ հրապարակներու վրայ... վաղը, երբ Թուրքը լրացնէ իր «հերոս Ջարդարարներուն» յուշարձանները կանգնել, հաւանաբար ձեռնարկէ նաեւ Հիթլէրներու, Ստալիններու, Ամին Տատաներու կոթողներուն կառուցման... չէ՞ որ անոնց պաշտամունքով կը սնանին տակաւին... :

ՈՒՐԵՄՆ, ԴՈՒՆ ՀԱՅ ԵՍ...

Դէպի Չէշմէ վերադարձին՝ ճնշիչ մթնոլորտ մը կը տիրէ :

Ամէնքը յոգնած են. նոյնիսկ Առնան, որ քիչ մը ամէնուն լեզուով բառեր մը կ'ըսէր՝ լուռ է :

Աչքերս հորիզոնին սեւեռած, կ'որոնեմ Արեւելքը, լեռներէն անդին, Երզնկա, Էրզրում, Վան...

Զուիցերուհին կը զգա՞յ արդեօք իմ-ռովքս, քանի ահա ժամ մըն է, որ կը դիտէ զիս անձայն, մութ ակնոցներուն տակէն. պահ մը վերջ, երբ մեր նայուածքները իրարու կը հանդիպին, անխուսափելի կը դառնայ իր հարցումը.

— Դուք Հայերդ ի՞նչ կը զգաք, երբ ոտք կոխէք այս երկիրը :

— . . .

Եթէ միա՛յն գիտնար թէ ինչ կը զգանք...

Ահա կրկին մաքսատունն ենք. քարափին՝ նոյն փոքր նաւը մեզի կը սպասէ: Քիչ անդին, զինուորական մարտանաւ մը կայ, թնդանօթներու բերանները դէպի Խիոս ուղղած. վախազդու ըլլալէ աւելի, խաղալիքի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ վրաս : Ինքզինքս քաջ կը զգամ. Էնվէրի արձանը, քիչ մը եւս նուաստացուց այս ժողովուրդը հոգիէս ներս...

— Ուրեմն, հաւնեցա՞ն մեր Իզմիրը:

Առաւօտեան սպան է. խօսքը կ'ուղղէ Առնանին. կը զգայ թէ ինքն ալ դեր մը ունեցած է մեր շրջապտոյտին մէջ.

Պատասխանս կը պատրաստեմ մտքիս մէջ, եւ կարելին չափ սահուն Թրքերէնով կը պատասխանեմ իրեն.

— Ո՛չ, պարոն, կը նախընտրեմ մեր Փարիզը.

— ... ի՞նչպէս... դուն Թրքերէ՞ն գիտես :

–– Կարծածէդ քիչ մը աւելի.

-- Ուրեմն, դուն հայ ես...

ԺԱՆ ՄԱՐԻՄԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

⁂

Բ.

Արշամ չուզեց աւելի առաջ երթալով խեղճ տղան բոլորովին զայթակղեցնել: Գիտէր որ գեղացի միամիտը մէկէնիմէկ իր գաղափարներէն բան չի հասկնար, առանց նախապատրաստութեան :

Ու գուցէ դուրսը շատախօսութեամբը իր գլխուն փորձանք մըն ալ բերէր : Խօսակցութեան նիւթը փոխել ուզեց, բայց Գաբրիէլի միտքն ալ խռովեալ էր : Անշուշտ վարժապետը վրան կը խնդար «բոլթները Աստուածաշունչ ունին» ըսելով : Բայցտէրտէ՞րն ինչու գիրքը պատռած էր : Այո՛, անոր ձեռքին Աստուածաշունչն էր. գայն քիչ մը կարդալուն համար էր, որ ապտակ կերած էր : Ինչո՞ւ :Եւ ինչու տէր Թադէոս այդ Աստուածաշունչը երբեք իր ձեռքը տալ չէր ուզած : Ինչո՞ւ, ի՞նչ կար : Խեղճ տղուն ուղեղը խժլտուքով լեցուած էր, պիտի ճաթէր : Ա՛լ չդիմացաւ :

— Արշամ էֆէնտի, աս Աստուածաշունչէն հատ մը ինծի կրնա՞ս ճարել, խնդրեց :

Վարժապետը տղուն երեսը նայեցաւ ուշադիր : Չէ, անիկա իրեն խաղ մը պիտի չխաղար :

— Ինծի երթանք, ըսաւ :

Անխօսուկ քալելով մինչեւ վարժապետին տունը գացին :

Սենեակին դուռը կղպելէ յետոյ վարժապետը սնտուկը բացաւ, ճերմակեղէնները դուրս հանեց. անոնց տակէն թուղթերն ու գիրքերը : Խորը, լաթերու մէջ պլլուած, կլորիկ գունտիկ գիրքը, որուն սեւի ու սեւ կողքին վրայ ոսկեշող տառերը կը փայլէին, Գաբրիէլ դողդողալով ձեռք առաւ աս գիրքը : Բացաւ նայեցաւ : Նոյնն էր ինչ որ տէրտէրին քով տեսած էր :

— Թէ որ կ'ուզես հետդ ա՛ռ տար, քեզի ըլլայ, բայց մարդ չտեսնէ, ըսաւ վարժապետը :

Գաբրիէլ ուրախութենէն ինքնիրմէն դուրս ելաւ : Բայց ինչո՞ւ «մարդ չտեսնէ», Աստուածաշունչը ինչո՞ւ գաղտնի պահուի : Ի՞նչ կար որ վարժապետը գայն սնտուկին խորը պահուըտացուցած էր : Ա՛լ Արշամը բացուեցաւ, «քովդ խոստովանանք մնայ» ըսելով. պատմեց ինչ որ տէրտէրին տունը գլխուն եկած էր : Վարժապետը ալ չխնդաց : Դէմը անմեղ ու լուրջ տղայ մը կար, որուն հետ հոգեբանօրէն պէտք էր վարուիլ :

— Բարեկամս, ըսաւ, հիմակ դուն սա գիրքը կարդա՛, միտքդ թող բացուի : Տէրտէրը բարի տղէտ մ'է ժողովուրդին պէս : Դուն շատ բան կարդա՛, շատ մտածէ, անկէ ետքը կը խօսինք : Նա՛, քեզի ուրիշ գիրքեր ալ տամ :

Ու սնտուկին մէջէն հանեց փոքր Հայոց պատմութիւն մը, Րոպինսոն մը, Յուշիկները : Գաբրիէլ ամէնքը ծրարեց, տուրիկի մը մէջ նետեց, գայն ուսէն կախեց, ու թեթեւցած ուրախ զուարթ ճամբայ ինկաւ իր գեղը :

Տարի մը վերջ գեղացիները իրենց Գաբոն փոխուած կը տեսնէին : Թիւրքերուն ու քիւրտերուն հետ կռիւ ընելէ կը զգուշանար, գիւղին մէջ ամէնուն հետ անուշ վարուողութեամբ կը ջանար վէճերն ու կռիւները կարգադրել : Ձմեռը պզտիկ տըղաքը գլուխը ժողված, անոնց գրել կարդալ կը սորվեցնէր :

Արշամին քովէն մեկնած օրը չխտակ իր գեղին մօտակայ մէկ լեռը երթալով, գրքերուն տուրիկը հոն քարանձաւի մը մէջ, խոշոր քարերէ ծածկոյթի ներքեւ ապահոված էր : Շաբաթը քանի մը անգամ այդ սարը կը վազէր, անհամբեր սիրտը տրոփուն, երբ սիրուհիի մը հետ ժամադրավայր մը, բաց օդին խորհրդաւոր լռութեանը մէջ, կը կարդար ու կը կարդար : Ընթերցումները դեռ մտքէն ներս չէին թափանցեր, բայց կը թողուին աղօտ իմն պատկերներ, որոնք նման անտեսանելի մելանով գրուած էջերու, օրին մէկը պայծառափայլ պիտի շողային ուրիշ ներգործութիւններու ազդեցութեամբ : Ձմեռները քանի մը ամիս քաղաքը կ'անցընէր : Գրաբարին մարմաջէն բռնուած, Արշամէն քերականութեան դասեր առաւ : Վարժապետը իր գիրքը կարդալ փոխ կուտար : Թէեւ ճոխ գրատուն մը չունէր, երեսուն, քառասուն գիրք միայն, բայց անոնց մէջ՝ Եղիշէ, Լաստիվերտցի, Հայրունի : Գրքերուն չափ նաեւ Պոլսեցի ուսուցչին խօսակցութիւնները, պարզած տեսութիւնները այդ խոպան միտքը հերկելու օժանդակեցին: Գաբրիէլ սկսաւ կարծիքներ ունենալ, համոզումներու տէր ըլլալ, եւ իրեն սեփական գաղափարներ սաեղծել:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(11 – Շար.)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ «ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐ» ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԿԱՅԱՆԸ

Վիէննայի պերճ պողոտաներէն եւ խմորեղէնի խանութներէն մօտաւորապէս 30 քիլոմեթր արեւելք գտնուող գաղթակայան մը տարօրինակ «զբօսաշրջիկներ»ու հաւաքատեղին դարձած է այս ամառ:

«Զբօսաշրջիկներ»ը Արեւելեան Եւրոպացիներ են՝ Լեհեր, Չեխեր, Հունգարացիներ եւ Ռումանացիներ: Բոլորն ալ անմեղ ճամբորդութիւնները փախուստի միջոց դարձուցած են:

Ամբողջութեամբ հաշուած 24 ազգերու ներկայացուցիչներ կան հոն: Գաղթակայանի վարիչ Կարլ Ռատէքի հաւաստիացումով, ոչ ոք կը մերժուի: Չորս տարիէ ի վեր 40 Ուկանտացիներ դեռ հոն կայք հաստատած են: 1700 Ուկանտացիներ չէզոք երկիր նկատուած Աւստրիա փախուստ տուած էին այդ թուականին, երբ Իտի Ամին իշխանութիւնը ձեռք առած էր:

Գաղթակայանը կը գտնուին 172 Չիլիցիներ. ասոնք իրենց կարգին փախուստ տուած են, երբ աջակողմեան զինուորականներ իշխանութեան տէր դարձած են: Բնակիչներուն մաս կը կազմեն 36 Հարաւ-Վիէթնամցիներ, համապատասխան թիւով Խմերներ եւ Իրաքցիներ:

Գաղթակայանը, որ անցեալին զինուորական դպրոց մը եղած է, կառուցուած է 1903ին, Աւստրօ – Հունգար արքունիքին կողմէ: 1938ին Նացիները հաստատուած են, զայն վերածելով քաղաքական դաստիարակութեան կեդրոնի մը: Համաշխարհային Բ. Պատերազմէն ետք Ռուսերը հաստատուած են: 1956էն ասդին է, որ գաղթակայանի վերածուած է, ապաստան տալու համար Արեւելեան Եւրոպայէ փախչողներուն: Թէեւ շինուած է 2000 հոգիի նախատեսութեամբ, սակայն մինչեւ 5.000 Հունգարներու ապաստան հանգրուանած է Հունգարական ըմբոստութեան շրջանին, խորհրդային բռնատիրութեան դէմ:

1968ին մօտաւորապէս 4.000 Չեխեր ապաստանած են հոն, երբ Ռուսերը Փրակա մտած են: Ընդհանուր հաշուով 1956էն ցարդ 300.000 հոգի կայանը իբրեւ բնակավայր օգտագործած է, կարճ կամ երկար ժամանակամիջոցով:

Այս ամառ մեծ թիւով Արեւելեան Եւրոպայէ փախստականներ եկած են: Յուլիսին ժամանած են 100 Լեհեր եւ 80 Չեխեր:

Չեխ զոյգ մը բացատրած է, թէ ի՞նչ ձեւով երկրէն դուրս ելած են: «Մենք քաղաքականութեամբ չէինք զբաղեր եւ երբեք Արեւմուտք գացած չէինք: Որով կասկած չյարուցանեցինք, երբ ճամբորդելու 'արտօնութիւն խնդրեցինք: Կնոջս մայրը որոշ կապեր ունէր եւ կաշառքով յաջողեցանք Աւստրիոյ ճամբով Իտալիա այցելելու արտօնութիւն ձեռք ձգել: Ընդհանրապէս չեն թողուր, որ ընտանեօք ճամբորդեն: Պատանդ պահելու դրութիւնը կը կիրարկեն: Ցամենայն դէպս յաջողեցանք դուրս ելլելու վիզա ապահովել»:

Հարիւրաւորներ նոյն միջոցին դիմած են: Շատեր Եուկոսլաւիոյ ճամբով եկած են, որովհետեւ Եուկոսլաւ - Աւստրիա սահմանագլուխը խիստ հսկողութեան ենթակայ չէ: Պելկրատ եւ Վիէննա չէզոք դիրք կը բռնեն:

Աւստրիացիք չեն սիրեր խօսիլ այս գաղթակայանին մասին: Պատճառներէն մէկն այն է, որ տիրական արտայայտութիւնը կայանին մէջ հակահամայնավարական է, իսկ Աւստրիա կը փորձէ չէզոք երկրի մը դիրքը պահպանել:

Չեխ մասնագէտ մը կ'ըսէ, թէ կ'ուզէ կարելի եղածին չափ հեռանալ համայնավար երկիրներու սահմաններէն: Որոշած է Աւստրալիա երթալ:

Գաղթակայանը կը գտնուի Թրայշքիրխըն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ – ՄԻԼԱՆՕ

1977 Փետրուար – Մայիս եռամսեայ ընթացքին՝ Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի կեդրոնին աշխատանքները կրնան դասաւորուիլ հետեւեալ ձեւով.

Ա. Դիւանական եւ վաւերագրային գործունէութիւններ

Բ.— Հրատարակչական գործունէութիւն

Գ.— Ծաւալումի գործունէութիւն

Դ.— Մշակութային փոխյարաբերութիւններ Սովետ. Հայաստանի հետ

Ե.— Գիտական պրպտում

Ա.— Դիւանական աշխատանքը կայացած է գլխաւորապէս՝ գիտարշաւներու ընթացքին նախապէս պատրաստուած գծագրանկարներուն (ռըլիէֆ) դասաւորումին մէջ: Անկէ զատ՝ շարունակուած է շրջանակաւորել եւ դասաւորել լուսանկարներու նոր ատաղձը:

Բ.— Հրատարակչական մարզին մէջ՝ պատրաստուած է ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ շարքին Թ. 15 պրակը որ վերջերս լոյս տեսաւ: Այս պրակին աշխատակցած են հետեւեալ հեղինակները. ՄԱՆՈՒՉԱՐԵԱՆ Վաղ միջնադարեան նորայայտ վեցակոնք եկեղեցի մը Թալինի շրջանին մէջ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ, Գանձասարի ճարտարապետութիւնը. ՍԻՐՈՒՆԻ, Հայ – Ռումանական առընչութիւններ: Ողբացեալ Սիրունիի յօդուածը յետ-մահու հրատարակութիւն մըն է՝ իտալերէն թարգմանութեամբ՝ հեղինակին ռումաներէն լեզուով պատրաստած բնագրին վրայէն: Միւս երկու յօդուածներն ալ հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով յանձնուած են Կեդրոնին՝ ուր կատարուած է անոնց իտալերէնի թարգմանութիւնը: Այս անտիպ նըպաստներէն զատ՝ պրակին մէջ լոյս կը տեսնէ իտալերէն թարգմանութիւնը Տ. Գուլումճեանի Երերոյքի բազիլիկային վերաբերեալ յօդուածին՝ որ ժամանակին հրատարակուած էր «Հասկ»ի մէջ: Հուսկ պրակին մէջ կը գտնենք մատենանշումը Ս. Հռիփսիմէի տաճարին կից վերջերս կատարուած գիւտին՝ երկու բաժանմունքով միանաւ աւելի հին եկեղեցիի մը:

— Անկէ զատ լոյս տեսաւ նաեւ նոյն շարքին 16րդ պրակը՝ որ կը պարունակէ Պերկամոյի մէջ 1975ի Յունիսին կայացած Հայ Արուեստի Ա. Միջազգային Համաժողովին նկատմամբ հայ եւ օտար մամուլներուն մէջ լոյս տեսած արձագանգները:

Յառաջացած վիճակի մէջ է միեւնոյն Համաժողովին Գործերուն խմբագրութիւնը, արդէն գրեթէ ամբողջութեամբ շարուած. փորձերը ուղարկուած են յօդուածներու հեղինակներուն, սրբագրութեան համար:

— Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ Տոքումէնթի Տի Արքիթեթթուրա Արմէնա (Հայ ճարտարապետութեան վաւերագիրներ) եռալեզու եւ գունազեղ շարքին Թ. 9 պրակը՝ նուիրուած Երերոյքի բազիլիկային:

Գ.— Հայ Մշակոյթի դասընթացքները, կազմակերպուած Միլանոյի մեծագոյն Համալսարաններէն «Սաքրօ Քուօրէ»ի մէջ, շարունակուած են կանոնաւորաբար՝ ունկնդիրներու ուշադիր եւ հետաքրքիր մասնակցութեամբ եւ ձեռնհասօրէն կատարուած դասախօսութիւններով: Ասոնք ալ, իրենց կարգին, պիտի ամփոփուին առանձին պրակի մը մէջ՝ որ լոյս պիտի տեսնէ Հետազօտութիւններու շարքին մէջ:

— 25 Մայիսին, Կեդրոնի աշխատակիցներէն եւ Թորինոյի Համալսարանին ճարտարապետութեան մասնաճիւղի դասախօսներէն՝ Տոքթ. Ծուլիոյ Ենի դասախօսութիւն մը ունեցած է Միլանոյի «Հայ Տուն»ին մէջ՝ իբր նիւթ ունենալով՝ Սըրբանկարը Արեւելքի միջնադարեան քրիստոնեայ արուեստին մէջ:

— 1 Յունիսին, դարձեալ «Հայ Տուն»ին մէջ դասախօսութիւն մը ունեցած է Հայ եկեղեցական երաժշտութեան մասին՝ Հ. Ներսէս վրդ. Տէր Ներսէսեան, խմբագրապետ «Բազմավէպ»ի եւ եւ դասապետ Ս. Ղազարի վանքին:

— 7 Յունիսին, միշտ «Հայ Տուն»ի մէջ Հայկական գորգերու մասին հմտալից դասախօսութիւն մը կատարած է՝ Թորինոյի Համալսարանին դասախօսներէն՝ Տոքթ. Տոնաթելլա Ռոնքէթթա Պուսոլաթի:

Դ.— Սովետական Հայաստանի մէջ կազմուելու վրայ է ժամանակակից ճարտարապետութեան թանգարան մը: Կազմակերպողները դիմած են Միլանոյի Հայկական Կեդրոնին՝ խնդրելով որ առանձըննէն այս գործին արտասահմանի մէջ հետապնդումը եւ համակարգումը: Արդէն շփում հաստատուած է Իտալիոյ զանազան քաղաքներու անուանի ճարտարապետներու հետ, խնդրելով անոնցմէ՝ գծագրութիւններ, գծաքանդակներ, լուսապատկերներ եւայլն. Իտալիոյ ժամանակակից ճարտարապետութեան վերաբերեալ: Մինչեւ այսօր Կեդրոն հասած է արդէն հարուստ ատաղձ մը՝ որ ղրկուած է Երեւան մաս կազմելու համար նորակազմ թանգարանին:

Երեւան ղրկուած այս ատաղձով, 3 Յունիսին, Երեւանի «Հայ Ճարտարապետներու Տան» սրահին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը: Բացումին ներկայ գտնուած է Միլանոյի Կեդրոնին վարիչ փրոֆ. Ատրիանոյ Ալփակոյ – Նովելլոյ: Հոծ բազմութիւն մը մասնակցած է բացման հանդէսին: Ցուցահանդէսին կազմակերպութեան, որ պիտի տեւէ մէկ ամիս, իրենց թանկագին աջակցութիւնը բերած են նաեւ՝ Երեւանէն Տոքթ. Արմէն Զարեան, համակարգիչ Հայ – Իտալ մշակութային կապերու, ճրտ. Արծուիկ Գրիգորեան, նախագահ Հայ Ճարտարապետներու Տան, եւ Իտալիայէն՝ ճրտ. Ալպերթօ Փենսա:

Ե.— Գիտական պրպտումի մարզին մէջ, առաջ տարուած է Պարսկաստանի Հայ ճարտարապետութեան կոթողներուն գիտական վերլուծումը՝ փրոֆ. Ա. Ալփակօ – Նովելլոյի առաջնորդութեամբ. լըրացած են արդէն եկեղեցիներու չափագրութիւնները, զոր պատրաստած է ճրտ. Նիչէ Վէքիոնի, ինչպէս նաեւ Սալմաստի շրջանին հայերէն արձանագրութիւններու ընթերցումը՝ փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեանի կողմէ, պատասխանատու Պոլոնիայի Համալսարանին հայագիտութեան դասընթացքներուն: Այս բոլորը նիւթ պիտի կազմեն Պարսկահայ կոթողներու մասին առանձին պրակի մը՝ որ դարձեալ լոյս պիտի տեսնէ, մօտերս, Հետազօտութիւններու շարքին մէջ:

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ
Հ. Մ. Ո. Վ. ԿԵԴՐՈՆԻ

Միլանօ, Յունիս 1977

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (404)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Ալթիէրի եւ միւս դաւադիրները հոն էին, որոնք դէպի իր կողմը քանի մը քայլ առնելով յարգական կեցուածք մը առին:

Ֆօսքարիի աչքերը պահ մը փայլակներ արձակել սկսան, հրաման մը տալու ձեւով իր պահակազօրքին յինապետին կողմը դարձուց դէմքը, բայց նշմարելով Ճէնարօն որ անկիւն մը ոտքի կեցած ուղղակի իր աչքերուն մէջ կը նայէր, պաղարիւնութիւնը վերստացաւ:

Դիմագիծերը հանդարտ վիճակ մը ստացան եւ սկսաւ ժպտելով դաւադիրներուն յարգական խօսքերուն պատասխանել:

— Վսեմաշուք Տէր, Ադրիականի տօնախմբութեան օրը մօտեցած է, խօսք առաւ Ալթիէրի: Արարողութեան բոլոր մանրամասնութիւնները որոշուեցան բացի մէկէն, չենք գիտեր թէ ձերդ Վսեմութիւնը ո՞ր զրահաւորը պիտի նստի այն օրը:

— Ծովակալութեան զրահաւորը, չէ՞, պատասխանեց Դուքսը: Սովորութիւնը այդպէս չէ՞, սիրելիս:

Ալթիէրի յաղթական ժպիտ մը ունենալով խոնարհեցաւ: Իսկ Ճէնարօ ակռաներուն տակէն մռլտաց.

— Այլեւս հանդարտ սրտով կրնամ մեռնիլ:

Եւ ձեռքերը շփելով դուրս ելաւ:

— Աղէկ միտքս ինկաւ, սիրելի ու արժանաւոր բարեկամս, շարունակեց Դուքսը խօսքը Ալթիէրիի ուղղելով: Կը փափաքիմ որ դուք եւ մեր գահին բոլոր բարեկամները տօնախմբութեան օրը քովս գտնուին. կ'ուզեմ ձեր բոլորին ալ պատուոյ բաժին հանել: Դո՛ւք ալ, պարոններ, կը յուսամ որ բոլորդ ալ ներկայ կ'ըլլաք:

Եւ ժպտելով, հանդարտ ու անդրդուելի, դաւադիրներու երկու շարքերուն մէջէն անցնելով իր յարկաբաժինը քաշուեցաւ:

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՇԱՀԱԴԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թող մեր սիրելի ընթերցողները բարեհաճին տասնըհինգ օր ետ երթալով վերադառնալ այն եղերական գիշերուան ուր Արաթիմոսի ապարանքին մէջ Պիանքա անձնասպան եղաւ, ուր Պէմպօ հազիւ փախաւ եւ ուր Ռոլան եւ Սքալապրինօ իր ետեւէն ինկան:

Մեր ընթերցողները անշուշտ չեն մոռցած թէ այս դէպքերէն քանի մը ժամ առաջ Իմբերիան ալ Վենետիկէն մեկնած էր, չեն մոռցած նաեւ թէ պերճաղինը հրաման տուած էր իր գործակատարին ծախել իր տունին բոլոր կարասիները. բացի ոսկեզօծ շրջանակով Ռոլանի մեծ պատկերէն:

Այն օրը Արաթիմոս իր տան մէջ պատահած զարհուրելի դէպքերէն սարսափահար մնացած էր: Ռոլան Քանտիանօ մրրիկի մը պէս յանկարծ իր գլխուն վրայ պայթած էր, հական Բէրինայի սենեակին դուռը խորտակած էր, Պիանքա մեռած գտնուած էր եւ Պէմպօ փախած էր...:

Ռոլանի եւ Սքալապրինոյի դուրս ելլելէն յետոյ, տունին բոլոր սպասաւորներն ու սպասուհիները Պիանքայի դիակին գտնուած սենեակը խուժած էին:

Արաթիմոս վախէն սկսաւ դողալ եւ սպասաւորներուն դառնալով հրամայեց պատնէշել ապարանքին բոլոր դռներն ու պատուհանները, ատրճանակներով եւ հըրացաններով զինուիլ եւ խիստ հսկողութիւն կատարել, չմոռցաւ աւելցնել նաեւ թէ իր ձեռքովը պիտի խեղդէր այն անխոհեմը որ առտու ըլլալէ առաջ դուռ մը կամ պատուհան մը բանալու աներեսութիւնը պիտի գործէր:

Այս հրամանները անմիջապէս գործադրուեցան:

Այդ միջոցին, Բէրինա ընկերներուն օգնութեամբը Պիանքան մահճակալ մը փոխադրեց. յետոյ, յարկաբաժինին բոլոր սենեակները պատելով գտած ծաղիկները ծաղկամաններէն խլեց եւ բերաւ վաղամեռիկ մանկամարդուհիին վրայ սփռեց:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օգոստոսի Դաշտահանդէսին
(Պելֆոնթէն)
Նուիրատուներու ցանկը

Ոմն 400, Բաշիկեան 50, Տիկին Թո-րոսեան, Պապիկեան, Մարաշլեան 100-ական, Օր. Քնարիկ 50, Տիկին Ա. Քոր-սաք (Պրիւսէլ) 500, Ոմն 500, Պայրամ-եան 500, Պետոյեան 200, Մարտիկեան 100 Մելքոնեան 100, Ծըլոյեան 50, Աբրա-համեան 100, Տ. Պալեան 100, Տիկին Ա. Բագումեան 500, Նազարեան 50, Աբրա-համեան 100, Պուժաքլի 100, Ուզուն 50, Տիկին Հ. Թորոսեան 50, Մարտիրոսեան 300, Երէցեան 50, Սերանեան 200, Փա-փազեան 100, Դարբինեան 50, Ճէրանեան 100, Կ. Յովսէփեան 200, Եղիկեան 50, Մ. Գորգիկեան 200, Նաճարեան 100, Բամպուկեան 200, Տօնապետեան 50, Ջա-լիքեան 50, Արթինեան 50 Փրանք։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել։ Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարա-կութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն։

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պ. Պ. Միրոնեան, Ալպէր Գույում-ճեան, Մարտիկեան, Լեւոն Մարտիկեան, Սարգիսեան, Յակոբ Պոյաճեան, Թէճիր-եան ընտանիք, Փափազեան ընտանիք, Պ. Սամուէլ Մանասարեան, Թորոս Դանիէլ-եան, Այրի Տիկին Մարգրիտ Մելքոնեան, Այրի Տիկին Կոթհիէր, Բապուճեան ըն-տանիք, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան, Պ. Արշակ Գասպարեան, Օրիորդ Անահիտ Յուսիկեան, Տէր եւ Տիկին Մարիտէթ Ժորժէթ Կոնոյեան, Այրի Տիկին Ալթուն Մեսրոպեան, Պ. Պ. Ջատիկեան, Յա-կոբ Մարտիրոսեան, Միշէլ Աբրահամ-եան, Վռամ Յարութիւնեան, Տիկին Փե-րուզ Վարդանեան, Պ. Կարապետ Ճիհան-եան, Այրի Տիկին Գայեանէ Գաբրիէլ-եան, Պ. Թադէոս Արամեան, Այրի Տիկ. Երանոսեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիկեան, Այրի Տիկին Էօժէնի Երեմեան, Տէր եւ Տիկին Պոտուրեան, Տիկին Ճէրանեան, Պ. Ժոզէֆ Պօղոսեան, Տիկին Պաղտասար-եան, Պ. Խաչիկ Մանուէլեան 40ական, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան 45, Պ.Պ. Տէր-Մարտիրոսեան, Իսքէնտէրեան, Փիլիկ-եան, Տիկին Միրէյ Սուքիասեան, Պ. Փիէր Պարոնեան, Ժան Վարդանեան, Գա-զանովա, Գարամեան, Տիկին Կարապետ-եան, Գասպարեան, Պ. Ժամկոցեան, Տէ-միրճեան, Պ. Ռէյմոն Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղեան, Այրի Տիկին Աննա Երէցեան, Պ. Գէորգ Սահակեան, Ժորժ Փափազեան, Ժան Գասպարեան, Այրի Տիկին Կարապետեան, Այրի Տիկին Գէն-տիրեան, Պ. Գասպար Կօշկակարեան 30-ական փրանք։

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իսիի Ս. Մարիամ – Աստուածածին եկե-ղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Աղաւնի Օհաննէսեանի մահուան առթիւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայ-ծառութեան.— Տէր եւ Տիկին Առաքել Սե-րոբեան 100 փր., Պ. Պարգեւ Սերոբեան 100 փրանք։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսում-նական տարւոյն արձանագրութիւն-ները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ ա-շակերտներու համար։ Իրենց զա-ւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տես-չութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկ-տեմբեր 4ին։

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայ-գապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մաս-նաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկ-տեմբեր 8ին։

ԼԻՈՆԻ
ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1977 – 1978

Յառաջիկայ ուսումնական տարե-շրջանի արձանագրութիւնները սկը-սած են։ Վարժարանին նպատակն է Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթու-թիւն մը։

Նարեկեան վարժարանը ունի նաեւ մանկապարտէզ մը, յանձնուած Ա-նարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան։

× Յուլիս 3-26, հայ պատանինե-րու համար տարեկան կազդուրման կայանը Հռոմի շրջակայքի օդափո-խութեան լաւագոյն վայրերէն մէ-կուն Գաթինոյի մէջ։

Արձանագրութեանց եւ լուսաբա-նութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութեան.

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ Եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 – 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց-ուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը։ Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր։

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնե-լու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
(FRANCE)
Tél. : 927-01-72

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20էն 30 տարեկան հայ կին մը, սթենօ-տաքթիլօ եւ երկու լեզուն գիտցող՝ հա-յերէն եւ անգլերէն։
Դիմել՝

Jacques CHELELEKIAN
Voyage Wasteels
87, La Canebière Marseille
Tel : (91) 50-89-12

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 փր.
Հոգեհանգիստ	60 փր.
Շնորհակալիք	60 փր.
Ցաւակցութիւն	25 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 փր.
Ծնունդ	60 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատա-րակելի եւ սովորական ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մանկապարտէզ, Նախակրթարան
Գիշերօթիկ եւ Ցերեկեայ

167, Ave. des Caillols — 13012 Marseille
Tél. : 93-50-91

1977–78 տարեշրջանի արձանագրու-թիւնները սկսած են։

Վարժարանս, ճանչցուած ըլլալով Պե-տութենէն, կը կիրարկէ Ֆրանսական ամ-բողջական ծրագիրը. ուստի Նախակրթա-րանի շրջանաւարտ աշակերտները կ'ըն-դունուին «Լիսէ»ներու մէջ առանց որեւէ քննութեան ենթարկուելու։

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու Մի-աբանութեան նպատակն է ազգիս մա-նուկներուն եւ պատանիներուն Հայկական տոհմային դաստիարակութիւն ջամբել։ Այս էութեան նուիրական կոչումին սիրով արծարծուած՝ հաստատուած են Ֆրանսա 1958ին Մարսէյլ՝ Պոմոնի կանաչազեղ ար-ուարձանին մէջ։ Ի վին մեծ զոհողութիւն-ներու բացած են մանկապարտէզ եւ գի-շերօթիկ վարժարան։

Հայերէն դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր վարժարանիս հայ ա-շակերտութեան, իսկ Չորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ժ.ը 9էն 12, քոյրերը ձրի կը նուիրեն իրենց ժամերը, օտար վարժա-րանները յաճախող հայ աշակերտութեան անոնց սրտին ու մտքին դրոշմելու համար Ս. Մեսրոպի ոսկեղինիկ լեզուն եւ մեր նախահայրերուն հաւատքը։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունե-նալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուի-ցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցու-թեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 1էն 31ը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

SUPER THOMLAC

PEINTURES ● PAPIERS PEINTS ● TAPIS ● MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS ● CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ 50 »
Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԱՋՈՒ
100 փր. (110 փր. թղթատարի ծախքով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 փր.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 փր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 փր.

Դիմել «Յառաջ»ի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
25
JEUDI
25 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.928
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.928

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԱԼԵՔ ԽԱՉՈՒՆՑԻ

Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է գրագէտ, բանաստեղծ եւ թարգմանիչ՝ Ալեք Խաչունց (Ալեքսանդր Խորէնի Խաչատրեան)։ Ծնած էր 1934ին, Կիրովաքան։ 1958ին մտած է Երեւանի համալսարանի բանասիրական ճիւղը զոր աւարտած է 1962ին. 1961ին իսկ լոյս տեսած է իր առաջին ժողովածուն՝ Կանաչ Արահետ։

Համալսարանն աւարտելէ ետք, զբաղած է մանկավարժութեամբ, լրագրութեամբ եւ 1965–73 շրջանին եղած է «Հայաստանի աշխատաւորուհի» հանդէսի գրականութեան եւ արուեստի բաժնի վարիչ։

Իր գլխաւոր գործերն են՝ Քաղցրանուշ հողը, Սպասիր մի քիչ, Ասէ Արեւային թռչուն Մասիս, Ճակատագիր (1975)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ՕԳՈՍՏՈՍ 18ի Անգարայի արուարձաններու Մամաքի մէջ կը սպաննուի 21 տարեկան աջակողմեան ուսանող մը, Եասար Չելէճ։

Ուսանողը, որ Անգարայի ուսուցչական – մանկավարժական համալսարանի դասընթացքներուն կը հետեւէր, Մամաքի կամուրջէն անցած ատեն զոհ կ'ըլլայ զինուած անձերու արագահարուածներուն։

Թուրք ոստիկանութիւնը մտահոգ է որ այս դէպքով կրնայ փոխ – վրէժներու ամբողջ շարք մը սկսիլ, եւ ուրեմն խիստ միջոցներ ձեռք առած է։ Ոստիկանապետ Նազմի Իյիպիլ յայտարարեց որ իր մարդիկը կասկածելի շէնքերու եւ բնակարաններու խուզարկութեանց ընթացքին պատասխանատուներէն մի քանին ձերբակալուած են, իսկ միւսները կը հետապնդուին։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ տ'ԷՍԹէՆ որ հարաւային Ալպեանները շրջապտոյտ մը կատարեց «լեռան քաղաքականութիւն» մը սահմանելու համար, յայտարարեց թէ այլեւս Ֆրանսացիները աւելի լաւատեղեակ պիտի պահուին հիւլէական հարցերէ։ Այս առընչութեամբ խորհուրդ մը պիտի ստեղծուի գիտուններու, փորձագէտներու եւ բնութեան պաշտպաններու։

ԻՐԱՔԻՆ կը հերքուի Լոնտոնի «Հակադիրութիւն» Կոմիտէի լուրերը ինչ կը վերաբերի Քիւրտերու ջարդին։ (Տե՛ս «Յառաջ»ի երէկուան թիւը)։ Այս հերքումը կատարած է Իրաքի հիւսիսային քրտական ինքնավար շրջանի գործադիր խորհուրդի նախագահ եւ քրտական Դեմոկրատ Կուսակցութեան քարտուղար՝ Աքրաւի։ Ըսած է թէ ատիկա Իրաքէն փախած քանի մը ըմբոստներու խելապատակէն ելած է։

ԿԻՊՐՈՍԻ Արտաքին նախարարը բողոք բարձրացուցած է ՄԱԿի մօտ, Թրքական այն որոշումին դէմ որուն նպատակն է «Կազմաւայրի» վերածել Ֆամակուսթայի նաւահանգիստին ամէնէն արտադրական մասը, Կիպրոսի արեւելքը, ուր Թուրքերը տուն – տեղ եղած են։ 2 տարուան մէջ, Թուրքիայէն երկու հազար Թուրքեր բերուած են եւ հոս հաստատուած։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին Նախարարութիւնը դիմում կատարած է որպէսզի խուզարկուին Նիքսընի պանկանող 200 անտուկներ, ստուգելու համար որ անոնք չեն պարունակեր օտար ղեկավարներու տուած նուէրները։

ՊՈԼՍՈՅ Գումգափուի թաղամասը բազմաթիւ ռումբեր պայթած են Երկուշաբթի գիշեր։ Զոհ չկայ։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ երկու ամսուան ընթացքին 25 հազար մեռեալ եղած է եւ բուռն կռիւները կը շարունակուին Օկատէն։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ)

ԱՐԱՐԱՏ – ԿՐԻԼԻԱ ՍՈՎԵՏՈՎ ԽԱՂԸ (*)

Արարատ՝ Հրազդան մարզադաշտը կ'ընդունէր Կրիլիա Սովետով խումբը, Օգոստոս 17ին։

Սկիզբէն իսկ, դաշտի տէրերուն կը պատկանէր խաղի նախաձեռնութիւնը եւ մրցակիցը մտահոգիչ վիճակներ չէր կըրնար ստեղծել։ Այսպէս Կույպիշեւցիները անընդհատ կը պաշտպանուէին եւ մերթ ընդ մերթ կը դիմէին հակագրոհներու։ Նոյնիսկ պատահեցաւ որ առոնցմէ մէկը կոլի վերածուէր երբ բերդապահ Ղազարեանի ձեռքը հասած գնդակը թող կուտար եւ մրցակից Այրապով զայն կը «գամէր» բերդաձողին։ Երեւանցիները բազմաթիւ նպաստաւոր առիթներ կը ստեղծէին։ Բայց 30րդ վայրկեանին է միայն, որ Յարութիւնեան Պաւլովէն գնդակը կը խըլէր եւ առանձին կը հասնէր բերդապահ Բլոխինի առջեւ, յաջողելով նշանակել առաջնական իր առաջին կէտը։ Օրուան լաւագոյն խաղացողն էր սակայն Նազար Պետրոսեան, որ մասնաւորաբար եռանդուն էր։ Մերթ աջ, մերթ ձախ եզրերը յայտնուելով, խուճապի կը մատնէր մրցակից պաշտպանները։

44րդ վայրկեանին Նազար իր ճարպըկութիւններով գնդակը կը հասցնէր Խաչատրեանի, որ անկիւնի նեղ անցքէ քաշուած յաջող հարուածով արդիւնքը կը հասցնէր 2 – 0ի։ Երրորդ կոլն ալ Պետրոսեանի գերազանցութեան արդիւնքն էր։ Գնդակը կը ստանար կեդրոնէն, մէկը միւսին ետեւէն. չորս մրցակիցներէ կ'ազատէր, կը հասնէր հակառակորդի պաշտպանութեան հրապարակը ու յաջող փոխանցում մը կ'ընէր իրեն հետ վազող Յովհաննէսեանին, որ շատ գեղեցիկ եւ ուժգին հարուածով կ'ամրապնդէր «Արարատ»ի յաղթանակը։

(*) Արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Օգոստ. 19ի թիւով։

×

ԶԲՕՍԱՇՐՋՈՒԹԻՒՆ

Յունուարէն ցայսօր Հայաստան այցելած են մօտ 20.000 զբօսաշրջիկներ։ Եկած են Միացեալ Նահանգներէ, Ֆրանսայէ, Լիբանանէ, Սուրիայէ, Դաշնակցային Գերմանիայէ, Աւստրիայէ, Դանիայէ, Պելճիայէ եւ քանի մը այլ երկիրներէ։

Կը նախատեսուի, որ տարուան ընթացքին զբօսաշրջիկներու թիւը յիսուն հազարէ աւելի ըլլայ։

«ԿԻՒՆԱՅՏԸՆ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ ՍՊԱՆԻՉՆԵՐԸ

Իրեն հարցուցի թէ ովքե՞ր սպաննեցին Թուրք մեծ դեսպանները։

— Իմ համոզումովս, - պատասխանեց Պօղոսեան, – Թուրք դեսպաններու դէմ մահափորձ սարքողները Լիբանանի եւ Սուրիոյ կազմակերպութիւններէն եկած Հայեր են։ Փոքրաթիւ երիտասարդական խմբակներ են, որոնք լաւ կազմակերպուած են սակայն։ Միայն թէ Թուրք դեսպանները սպաննողները Քիւրտեր եւ կամ ձախակողմեան հակում ունեցող Թուրքեր ալ կրնան ըլլալ։ Հաստատուած չէ թէ որո՞նք սպաննած են զանոնք, հետեւաբար վճռական բան մը չեմ կրնար ըսել։ Մնաց որ մենք, Հայերս, հակառակ ենք բռնութեան եւ սպանութեան։ Միայն թէ չենք կրնար ամէն առթիւ սանձահարել կրքոտ երիտասարդները։ Մեր ձեռքը բան մը չկայ...։ Ինչ կը վերաբերի տարէցոտ Եանըգեանի, մեռնելէ առաջ ուզեց հերոսանալ եւ այդ նպատակով սպաննեց Թուրք դիւանագէտները։ Ես իրեն հարցուցի. — Խելքդ ո՞ւր էր 62 տարիէ ի վեր։ Եանըգեանի արարքին դէմ եսալ, միւս Հայերն ալ ընդվզեցանք։ Թուրք կառավարութիւնը պէտք է հասկացողութիւն ցոյց տայ Հայոց հանդէպ եւ պէտք է ընդունի թէ Օսմանեան շրջանին մեծթիւով Հայեր ջարդուեցան։ Թուրք կառավարութիւնը Օսմանցիներու անունով թող ներողութիւն խնդրէ, եւ այս կը բաւէ, — կրկնեց Պօղոսեան։ 1915ի հայկական ջարդը մենք միշտ կրնանք ապացուցանել։ Միայն թէ Թուրքերը չեն կրնար հակառակը փաստել։ Այդ օրերուն մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդուեցան։ Օրինակի համար, իմ մեծ հայրս 1896ին Իսթանպուլի մէջ սպաննուեցաւ։ Գերմանները միլիոնաւոր Հրեայ սպաննեցին, բայց ներողութիւն խնդրեցին եւ խնդիրը փակուեցաւ։ Հիմա բարւոք յարաբերութիւններ կը մշակեն Իսրայէլի հետ։ Տեսաք թէ սպառնական նամակներ կը ստանանք, կ'ըսեն թէ պիտի շարունակեն սպաննել Թուրք դեսպանները։ Մինչեւ որ Թուրք կառավարութիւնը աստուլիս մը ունենայ Հայոց հետ։

— Շատ աղէկ, ենթադրենք որ այդ – պիսի աստուլիս մը տեղի ունենայ Հայոց հետ, ո՞վ պիտի ներկայացնէ Հայերը։ Ո՞վ է անոնց պետը։

— Ձեզի տամ անունը, Տընիզ Փախազեան, – պատասխանեց Եդուարդ Պօղոսեան։ Ան բանբերն է բոլոր Հայերուն եւ թէ մեծ յարգանք կը վայելէ մեր կողմէ։ Մէկ բառով, ամբողջ Հայոց համար ամենակարեւոր անձնաւորութիւն մըն է։

Կիւնայտըն կը հրատարկէ Թրքատեաց ծերակուտական Քէնըտիի մէկ լուսանըկարը, Փրոֆ. Տընիզ Փախազեանի հետ, որ Հայ Վարչական Խորհուրդին նախագահն է։ Կիւնայտըն կ'աւելցնէ թէ Քէնըտի Յոյներէն վերջ սկսաւ Հայերն ալ սիրաշահիլ։ Կը հրատարակէ նոյնպէս Թրքատեաց եւ ծերունի Զամիչեանի նըկարը։

×

Կիւնայտընի թղթակից Էրթուղրուլ Ագպայ կը շարունակէ իր յօդուածաշարքը եւ հարցազրոյցը արտասահմանի հայ քաղաքական գործիչներու հետ եւ կուտայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

— Արմինիըն Ոփզըրբըրի արտօնատէր Պօղոսեան սապէս շարունակեց. Ըսի թէ Հայոց ներկայացուցիչն է Փրոֆ. Տընիզ Փախազեան, Ուաշինկթըն կը բնակի, Միջիկընի համալսարանը Պատմաբանութեան Փրոֆ. է եւ բոլոր Հայոց բանբերն է։ Միեւնոյն ատեն նախագահը Հայաստանի Վարչական Խորհուրդին։ Շատ կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է եւ ան միայն կրնայ մանրամասն եւ չհագրգռական տեղեկութիւններ տալ ձեզի։

— Ինչպէ՞ս կրնամ տեսակցիլ իրեն հետ։

Կը ջանամ ձեզի համար ժամադրութիւն առնել իրմէ։

Պօղոսեան աւելցուց.— Թուրքերէն եթէ հող առնենք իսկ, Ամերիկայէն քանի մը Հայ միայն կրնայ հոն երթալ, մեծամասնութիւնը հոս կը մնայ։ Առաւելն Ռուսիոյ Հայերը Կարս կամ Արտահան կ'երթան։ Պատճառն այն է որ ամերիկահայերու ընկերային ապրելակերպը շատ լաւ է։ Ամերիկայի մէջ մէկ հատիկ հայ աղքատ չէք կրնար տեսնել։

— Հայերու այդ ուժը ինչէ՞ն է։

— Վաթսուն տարիէ ի վեր Ամերիկա ենք, երեսուն տարուան ընթացքին շատ ուժեղացանք, մանաւանդ Ֆրանսայի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ Հայերը մեզի աւելի զօրացուցին։ Դրամ ունինք, հարուստ ենք, եթէ Թուրքիա մերժէ բանակցիլ մեզի հետ, հետեւանքը իրեն աննպաստ կ'ըլլայ։ Կրնաք վստահ ըլլալ թէ այս գործը այսպէս չի մնար։

— Ի՞նչ կրնայ ըլլալ։

— Այն ատեն մեր մեծահարուստներուն եւ Քոնկրէսի անդամներուն միջոցաւ մեր ազդեցութեան տակ պիտի առնենք ամերիկեան կառավարութիւնը։ Մեր ուժը օրէ օր կը զարգանայ, եւ այս կացութեան մէջ Ամերիկան իբր զէնք պիտի գործածենք Թուրքիոյ դէմ։ Ուշ կամ կանուխ օր մը պիտի ըլլայ այս բանը։

Ամերիկայի մէջ սա պահուս կէս միլիոն Հայեր կ'ապրին։ Քսան տարիէն անոնց թիւը մէկ միլիոնը պիտի անցնի, Լիբանանէն, Սուրիայէն, նոյնիսկ Իսթանպուլէն Հայերը գունդագունդ Ամերիկա կուգան։ Խորհեցէք անգամ մը։ Մէկ միլիոն մեծահարուստ Հայեր ամերիկեան տնտեսութիւնը իրենց ազդեցութեան տակ պիտի առնեն, եւ ան պիտի ստիպուի տեղի տալ։ Ասկէ զատ երեք միլիոն Յոյներ կան, որոնք Թուրքերու դէմ գայրացած են, Կիպրոսի եւ Եգէականի վէճերուն առթիւ։ Յոյներուն հետ եթէ գործակցինք, թէ՛ անոնց եւ թէ մեր դատին ծառայած կ'ըլլանք։ Յոյներուն հետ միասին աշխատելով, աւելի դիւրաւ շարժման կը մղենք ամերիկեան կառավարութիւնը։ Իբրեւ օրինակ կրնամ յիշել ամերիկեան «պինարգելը», որ արդէն իսկ տըւաւ առաջին պտուղը։ Ներկայիս ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ ծագումով յոյն բաւականաչափ անդամներ կան, բոլորն ալ ազդեցիկ։ Ծագումով հայ անդամներ ալ կան, եւ կառավարութեան կրնան ազդել։ Անոնք յառաջիկային շատ օգտակար կրնան ըլլալ մեզի։

Շնորհակալութիւն յայտնելով բաժնուեցայ Պօղոսեանէ։

(Շար. – 2)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ ՄԻՇԱ ԳԻՒՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ծանօթ.— 1977ի Յուլիսին լոյս տեսաւ Միշա Գիւտեանի թարգմանութեամբ եւ անգլերէնով, Նարեկացիի Ողբեր (Լամընթէյշըն օֆ Նարեկ) գիրքը, Մաշտոց հըրատարակչատան հաստատութեան անունով, Լոնտոնի մէջ:

Այս հատորը, Պ. Գիւտեանի իններորդ թարգմանութիւնն է, հայերէնէն անգլերէն:

Վերջին տասնըհինգամեակին փոքր ու համեստ զարթօնք մը կայ Սփիւռքի հայութեան կեանքին մէջ. այդ զարթօնքը՝ անգլիախօս աշխարհին եւ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, որոշ հետաքրքրութիւն մը արթնցուցած է դէպի հայութիւնն ու հայ մշակոյթը: Նման հետաքրքրութիւն մը կը սպառնայ ամուլ եւ պարզապէս մընալ, զանազան պատճառներով, սակայն եթէ չմնայ, շատ բան պիտի պարտինք այն մշակներուն, որոնք հայ գրականութիւնը թարգմանաբար ծանօթացնել փորձեցին թէ՛ անգլիախօս հայութեան, թէ օտար հասարակութեան: Թարգմանիչի դերը քիչ է գնահատուած Հայոց պատմութեան մէջ, հակառակ Տօնին Սըրբոյ Թարգմանչաց, — երբեմն առաջինները պատուելով 450ական թուականներուն, բաւականացանք: Այսօր, Սփիւռքի մէջ, չեմ կարծեր թէ կայ ուրիշ մէկը, որ այնքան եռանդով ու յաջողութեամբ տարած է թարգմանութեան ապերախտ աշխատանքը, որքան Միշա Գիւտեան: Լոնտոն ըլլալս առիթ մը եղաւ ինծի համար, ծանօթանալու իրեն եւ այս տեսակցութիւնը գրի առնելու «Յառաջ»ի համար: (Խ. Թէօլէօլեան):

×

Թ.— Պարոն Գիւտեան, Սփիւռքի հողմացրիւ վիճակը եւ մեր մամլոյ հեւ ի հեւ կեանքը սովորաբար առիթ չեն տար անոր, որ հայ մշակոյթի մշակները «ներկայացնէ» ժողովուրդին, հակառակ անոր որ լուրջ եւ անկեղծ խօսակցութիւն մը, որ հաւատարիմ է խօսողի կարծիքներուն՝ եւ անձնական ձայնի երանգներուն՝ միշտ հետաքրքրական է ընթերցող հասարակութեան համար յաճախ աւելի՝ քան չոր ուսումնական յօդուած մը: Կարօ Փօլատեանի տեսակցութիւններու հաւաքածոն միակն է, որուն ծանօթ եմ ես, որ կը շօշափէ ազգային – մշակութային խնդիրներ զանազան մտաւորականներու հետ, եւ ար կ'ընէ այդ անձնական շեշտով: Քանի որ կը հաւատամ տեսակցական մօտեցումին, կը սկսիմ այս փորձը ընել՝ ձեզի հետ եւ ձեր արտօնութեամբ, քանի որ պատշաճութիւն մը կայ հոս, - դուք՝ Նարեկացին ուրիշ լեզուով մը կը ներկայացնէք հանրութեան, եւ՝ ձեր (ու իմ) կարծիքները կրցածիս չափ հաւատարիմ կերպով պիտի ներկայացնեմ ընթերցող հասարակութեան, սակայն վստահ եմ որ, որչափ ալ հաւատարիմ փորձեմ մնալ մեր խօսակցութեան, որոշ սխալներ պիտի սպրդին:

Գ.— Բայց այն ատեն կարեւոր բաներու մասին չենք համարձակիր խօսիլ: Անկարեւոր բաներու հանդէպ մեր ունեցած կարծիքները ներկայացնողին ներել՝ դիւրին է, բայց լուրջին ու կարեւոր հարցերու մէջ խեղաթիւրումը, աններելի: Արդեօք կ'ակնկալէք, որ միայն անկարեւոր բանե՞ր պիտի ըսեմ:

Թ.— Ընդհակառակն: Կ'ուզեմ սկիզբէն սկսիլ, հարցնելով թէ ո՞ւր ծնած էք, ո՞վ էք, որովհետեւ ես ձեր գործը ճանչցած եմ, ձեզ՝ ո՛չ:

Գ.— Ինչպէս ըսի, — «անկարեւոր բաներ»: Կեանքիս մասին մանրամասն չեմ սիրեր խօսիլ, թէեւ հաւանաբար չիտակ է ձեր ըսածը, ու ընթերցող հասարակութիւն մը միշտ կը հետաքրքրուի գործին ետեւ թաքուն անձով:

Պարզ է. Եգիպտոս Աղեքսանդրիա ծնած եմ, այն օրերուն երբ իսկական ոստան մըն էր, ան, խառն, բազմալեզու, բազմամշակոյթ, յոյն, իտալացի, հայ, արաբ, ղպտի, եւայլն:

Թ.— Կը կարծէ՞ք որ բազմալեզու այդ քաղաքը կանուխէն դէպի թարգմանութիւն հակումներ ստեղծած է ձեր մէջ:

Գ.— Ձեմ գիտեր: Արդէն Միջին Արեւելքի Հայը միշտ բազմալեզու է, Աղեքսանդրիոյ չեչտուած քօզմոփոլիթիզմին պէտք չունի անպայման: Ես նախակրթարանի մէջ միայն հայերէն սորված եմ, եւ նաեւ՝ անշուշտ, տունը: Բայց պզտիկութենէս, պատանութենէս առաջ, արդէն անգլիական դպրոց գացի, Վիքթորիա Գալըճ, նախ Աղեքսանդրիա, յետոյ՝ Գահիրէ:

Թ.— Հետաքրքրական զուգադիպութիւն: Եւ նոյն դպրոցը յաճախեցի... մէկ շաբաթ միայն դիմացայ:

Գ.— Իսկ ես մինչեւ 17 տարեկանս: Անկէ ետք, Լոնտոն եկայ. ուսարտական քննութիւններս յաջող անցուցած էի: 1938ին էր կարծեմ: Ու անկէ ի վեր հոս եմ: Կ'աշխատիմ, եւ 1960էն ասդին կը թարգմանեմ ալ: Անշուշտ միշտ փորձած եմ գրել, թէ՛ հայերէնով թէ անգլերէնով: Ես թէեւ մասնաւոր բարձր կարծիք մը չունիմ ինքնագիր գործերուս հանդէպ, կը հաւատամ որ անոնք շատ արժէքաւոր եղան, որովհետեւ միա՛յն գրող մը կըրնայ — եւ պէտք է ինքզինքին արտօնէ — թարգմանել:

Թ.— Ի՞նչ տեսակի բաներ գրած էք, թարգմանութեան լծուելէ առաջ:

Գ.— Քիչ մը ամէն ինչ: Կարեւորութիւն չունի: Գրել սորվելու միակ ձեւը գրել – գրել – գրելն է: 1950ական թուականներուն, գործէն ետք, անդադար կը գրէի, ամէն երեկոյ: Կամաց կամաց ուրիշ գաղափար մը սկսաւ ձեւ առնել ու բիւրեղանալ մտքիս մէջ, — աւելի կարեւոր աշխատանք մը պիտի չընէի՞, եթէ ժամանակս՝ որ երեկոյեան ու շաբաթավերջներու հանգիստէն կը խլէի, գործածէի թարգմանութեան համար: 1950ի վերջերը յստակ էր ալ, որ այդպէս պէտք է ընէի: Իմ նպատակս, այն օրէն ի վեր, հայ գրականութիւնը օտարներուն ներկայացնել եղած է:

Թ.— Օտարնե՞րուն եւ ո՛չ հայ–անգլիախօս հասարակութե՛ան: Ինչու ոչ երկուքը միասին:

Գ.— Անկեղծ ըլլալու համար ըսի: Երբ՝ 19 տարի առաջ թարգմանական գործին մէջօրէն լծուեցայ, իմ գլխաւոր փափաքս, հոս, անգլիացի ժողովուրդին հայ գրականութիւնը ծանօթացնել էր: Անգլիախօս հայ հասարակութեան մասին չէի մտածեր իսկ, մանաւանդ Ամերիկայի հոծ անգլիախօս հայութեան մասին: Այս բոլորէն վերջը, մանաւանդ 1965էն ետքը մէջտեղ ելաւ, եւ նոյնիսկ այսօր, երբ կարեւոր է իմ նպատակ, ես կրնամ կրկնել, թէ իմ առաջին ու ամենամեծ նպատակս կը մնայ հայ գրականութիւնը ոչ-հայ անգլիախօսներուն ծանօթացնել:

Թ.— Լաւ, եթէ այդ էր ձեր նպատակը, ինչո՞ւ Թոթովենցով սկսաք:

Գ.—Պիքոզ այ լայքդ իթ, որովհետեւ շատ կը սիրէի Թոթովենցի գործը, մանաւանդ Կեանքը հին հռովմէական ճանապարհի վրայ–ն: Անկէ լաւ սկզբնական պայման չի կրնար ըլլալ թարգմանիչի մը համար:

Թ.— Որքա՞ն ատեն առաւ գործը, եւ ի՞նչ եղաւ արդիւնքը:

Գ.— Ճշգրիտ պատասխան մը չեմ կըրնար տալ, որովհետեւ պաշտօնական «բացում» չունէր աշխատանքս: Կ'ենթադրեմ որ 2 կամ 3 տարի աշխատեցայ Թոթովենցի Կեանքը թարգմանելու, սիրով ու հաճոյքով, անշուշտ առանց գիտնալու որ ո՞վ կամ ե՞րբ պիտի ուզէ տպել այդ թարգմանութիւնը:

Մտածելով որ եթէ գործը անյոյս է, աւելի լաւ պիտի ըլլար մեծերուն մօտ ձախողիլ, քան փոքրերուն, առաջին հրատարակչական հաստատութիւնը, որուն ղրկեցի տեքստին պատճէնը, Օքսֆըրտ Իւնիվըրսիթի փրէսն էր: (Անգլիոյ, եւ անգլիախօս աշխարհի, ամէնէն ծանօթ եւ հաւանաբար ամէնէն բարձր վարկ ունեցող հրատարակչականը, — Խ. Թ.):

Ժամանակ մը անցաւ, հեռաձայնով եկաւ հրաւէր մը, հաստատութեան բարձր պաշտօնեաներէն մէկը երթալ տեսնելու: Գացի: Առաջին հարցումը, որ ուղղեց ինծի, սա էր, — «ինչո՞ւ մեզի ղրկեցիք»: «Որովհետեւ», ըսի, «ըստ ձեր յայտարարութիւններուն, համաշխարհային գըրականութեամբ եւ մտաւորական կեանքով հետաքրքրուած էք, ու անոր բոլոր պտուղները կ'ուզէք մատչելի ընել անգլիախօս աշխարհին: Գիտեմ որ հայերէնէ թարգմանուած բաներ չէք տպած, բայց եւ այնպէս ղրկեցի»:

— «Ես Հայերու գոյութիւն ունենալը գիտէի», ըսաւ, «բայց չէի գիտեր որ գըրականութիւն ունին»: Երեւակայեցէք, որ անիկա ըսողը Օքսֆըրտ Իւնիվըրսիթի Փրէսի գռնապանը չէր, վարիչ խմբագիրներէն մէկն էր: Ինչ որ է, կարճ կապեմ: Ընդունեցան, համաձայնեցան տպել գործը, չեշտելով որ ռիսքը մեծ է: «Կամ շատ լաւ պիտի ընդունուի, եւ կամ շատ գէշ» ըսին: Եւ շատ լաւ ընդունելութիւն գտաւ: Նախ, Անգլիոյ բոլոր կարեւոր թերթերը (1962ին էր) գրախօսական ըրեցին, ինչ որ ինքնին յաղթանակ մըն էր: Թայմզ Լիթըրէրի Սաբլիմընթ–ը մեծ գովեստով խօսեցաւ: (Թ. Լ. Ս.ը ծանօթ է համայն գրական աշխարհին, իբր անգլիախօսներու ամէնէն լուրջ մտաւորական թերթը: Լոնտըն Թայմզ–ի կէս-անկախ, կիրակնօրեայ յաւելուածն էր, որ այլեւս իբր զատ թերթ կը տպուի: Խ. Թ.): Նոյնպէս գովեստով գրեցին Մանչեսթըր Կարտիըն, Թէլէկրաֆը, եւլն: Իրլանտացի, Աւստրալիոյ եւ Հարաւային Ափրիկէի թերթերը, այսինքն հին անգլիական կայսրութեան մաս կազմողները երկիրները, որոնք գրախօսականի արժանի կը գտնեն, գրեթէ անվարան, գիրք մը զոր գովաբանած է Թ. Լ. Ս.ը նմանապէս գրեցին Թոթովենցէն թարգմանուած այն գործիս մասին, եւ ինծի համար հրճուանք մըն էր գիտնալ որ այս թերթերէն շատերը, որոնք երբեք հայ բառը չէին գործածած, թարգմանութեան առթիւ գործածեցին, եւ սկսեցան մի քանի խօսքով մեր մասին խօսիլ: Այդ էր, գըրականին կողքին, իմ նպատակս:

Թ.— Ինչո՞ւ համար գրքին անունը անգլերէնով, «Տեսարաններ հին ճամբու մը կողքին է՞»:

Գ.— Որովհետեւ անգլիախօսի մը համար, «Հին հռոմէական ճանապարհը»

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

❋

Բ.

Ապագայ աէրտէրը Քրիստոսը սկսաւ ճանչնալ ու սիրել: Բայց Պօղոսն էր գինքը քաշողը: Քրիստոս երկինքը ցաթած արամանոյշ լուսնկային պէս կը խանդաղատէր իր սիրտը: Առաքեալէն յեղափոխի շունչ մը իր հոգին կը խռովէր: Աւետարանը կը կարդար ինքնամփոփ մտքով. յետ ընթերցման թուլցած կը մնար, գրեթէ երազուն: Գործք Առաքելոցին էջերը բացած ատենը չէր կրնար նստուկ մնալ. մերթ ապառաժի մը կռթնած, մերթ քալելով կը կարդար բարձրաձայն ներքին անբացատրելի վրդովումէ տողնապած:

Կամաց կամաց Աստուածաշունչն ու Հայոց պատմութիւնը իրարմէ զանազանել սորվեցաւ: Ըմբռնեց, թէ Հին ու Նոր Կտակարանները ամէն ժողովուրդներու համար էին, Եղիշէն՝ Հայուն միայն: Աւարայրի բոթն ու մահմետականը միեւնոյն սեւադէմները կ'երեւէին իր աչքերուն: Գեղացիին համար ան ալ անհաւատ, ա՛ն ալ: Հիմակ այլեւս բողոքականը չէր ատեր, բայց պիտի ատէր թուրքը, եթէ անիկա նոյնիսկ Հայադաւան քրիստոնէութիւնը ընդունէր: Ազգութեան գիտակցութիւնն էր որ կը վերածնէր: Ինչպէս մեռեալը պատանքը փաթթուած կը մնայ ի գերեզմանի, սպասելով փողհարութեանը որ յարութիւն պիտի տայ իրեն եւ պիտի միացնէ հոգիին, այսպէս եւ ազգութեան գաղափարը կը ննջէր գեղացի պատանիին սրտին խորը, կրօնքին պատանքներուն մէջ պլլուած: Հայոց պատմութիւնը եղաւ փողը Գաբրիէլեան, որ մահաքունը արթնցուց եւ հայութեան հոգին միաւորուեց:

Իր հոգը հիմակ այլեւս պարզ նիւթ մը չէր իրեն համար. անիկա պատմութիւն ունէր. կեանք կը բղխէր անկէ: Հոն Հայկն ու Վարդանը, Յուսիկը ու Ներսէսը ապրած էին. եւ ինքն այդ հողին զաւակն էր, անոնց զաւակն էր: Լեռներն ու ձորերը լեզու ելած իրեն հետ կը խօսէին: Երբ քարայրէն կը մեկնէր, ընթերցումներէն սարսռուն, իրեն կը թուէր իբր թէ այն գիւղաքաղաքներն ու ատուցները կը յածէին իր շուրջը: Երկիւղածութեամբ կանգ կ'առնէր, ու սրտէն Արտաշէսին ու Տրդատին պաշտօն կը մատուցանէր:

Անցեալին խանդավառ սիրտը կ'արիւնէր օրուան Հայաստանին համար: Ու բան մը ընելու անկարողութիւնը զգալով, երբեմն փորձութիւնը կ'ունենար անիծելու այն օրը, երբ Աստուածաշունչը ձեռքը անցած էր, եւ իրեն՝ քիչ մը ինքնագարգացման պատճառ եղած: «Միայն գիշերը ցոյց տալու համար ինչո՞ւ կոյրին աչքը բանալ» կ'ողբար:

Արշամը այլեւս Գաբրիէլին ազգասիրութեան խոստովանահայրն էր, վշտերուն ցաւակիցը, ու նաեւ սփոփիչը: Եռանդուն երիտասարդ մը այդ վարժապետը, Պոլսոյ թաղային դպրոցէ մը շըրջանաւարտ, Թուրքիոյ մայրաքաղաքէն մեկնած էր Ներսէս Պատրիարքին իշխանութեանը է՛ն յուսատու օրերը, երբ հայ ժողովուրդը ամէն գիշեր կը պառկէր անոյշ երազովը թէ առտուն ինքնավար Հայաստանի մը մէջ պիտի արթննար: Հետը կը կրէր իր հաւատքը, զոր կը ջանար աէրտէրցուին ալ փոխանցել:

— Վեց պետութիւնները ինչե՛ր պիտի ընեն, սպասէ, սպասէ, կ'ըսէր բորբոքած:

– Թէ որ ընելու չըլլա՞ն նէ, կը հարցընէր գեղացին, որ թէեւ քիչ շատ ուսում առած, բայց միշտ կը մնար գեղացի - կասկածոտ, դժուարահաւան:

— Հէչ անանկ բան կ'ըլլա՞յ, կ'առարկէր վարժապետը, պոլսեցիի մը գիւրահաւան հոհոսութեամբը:

Երկու տարի եւս անցաւ ու Հայաստանի վիճակը որեւէ փոփոխութիւն մը չկրեց: Վարժապետը քիչ մը թուլնալ սկսած էր, երբ Րաֆֆիին «Խենթը» ձեռքը անցաւ: Ինքը կարդալէն յետոյ գիրքը Գաբրիէլին տուաւ: Անիկա տասնըհինգ օր վերջը քաղաք կը վերադառնար, «փրկութեան ճամբան հիմա՛կ գտանք» ըսելով: Վարժապետին հետ խորհրդակցեցան: Րաֆֆիին գրքերը պէտք էր բերել տալ եւ ժողովրդին մէջ տարածել:

Ժողովուրդը պէտք է կռուի պատրաստենք, կ'ըսէր աէրտէրցուն: Մենք մահտեսականներուն կռնակէն հայհոյելով չէ որ պիտի փրկուինք: Գայլը պատառին թոռը տարեր է. ան ալ մխիթարուեր է որ գայլին եռեւէն հինգ մատոլը մուր է տուեր: Գայլին բերնէն հայրենիքնիս պիտի պոկենք կրակին լուէն, անիկա աչարեկելով:

Անկէ ետքը սկսան խորհուրդներ յղանալ, ծրագիրներ պատրաստել:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(12 – Շար.)

խափուսիկ բառ է, եւ այդ մակդիրը տաեղը անմիջապէս կ'ենթադրէ որ դասական հին քաղաքակրթութեանց մասին ուսումնասիրութիւն մըն է գիրքը: Այդպէս վիճեցան Օքսֆըրտ հրատարակչականի վարիչները եւ խնդրեցին որ վերնագրի փոփոխութեան համաձայնիմ: Չէի կրնար մերժել: Եւ յետոյ՝ ուսումնասիրութիւն մը կարդացողները փոքր թիւով մասնագէտներ պիտի ըլլային, մինչ իմ նպատակս կարելի եղածին չափ լայն հանրութեան մը Հայութիւնը ծանօթացնել էր: Եւ յաջողեցաւ այդ գործը: Օրինակ, մինչեւ այսօր, թարգմանութեան հրատարակութենէն 15 տարի ետք, Հայնըման հրատարակչականի ծաղկաքաղ - դասագիրքը, որուն գործածութիւնը ընթացիկ է Անգլիոյ երկրորդական վարժարաններու մէջ, Թոթովենցի թարգմանութենէն հատուածներ կը պարունակէ: Վերջերս համանկալական գրականութեան տարեկան քննութիւնը, որ երկրորդականը աւարտող աշակերտներ ըստիպուած են առնել, կտորներ կը պարունակէր, նոյն գործէն: Սակայն, ինծի համար մասնաւոր պատիւ մըն էր Պի·Պի·Սի· ձայնասփիւռի ըրածը, — ինչպէս գիտէք, ասոր անգլերէն ոճը մեծ դեր կը խաղայ անոնց ընտրութիւններուն մէջ, եւ ընտրեցին՝ ընթերցումի համար, Թոթովենցի Տեսարանները:

Բ.— Իսկապէս տպաւորիչ է այս յաջողութիւնը, մանաւանդ ձայնասփիւռի վրայ, քանի որ ակնթարթի մը մէջ 10-20 միլիոն մարդու կը ծանօթացնէ հայ կեանքն ու գրականութիւնը:

Գ.— Ճիշդ իմ նպատակս ու փափաքս: Այդ յաջողութենէն ոգեւորուած 1962էն ետք լծուեցայ հէքեաթներու թարգմանութեան: Ուզեցի ընտրել կտորներ, որոնք զուտ հայկական են, ինչ որ դժուար գործ է, որովհետեւ հէքեաթներու աշխարհը ազատամիտ է եւ քոզմոփոլիթըն, — հայ, արաբ, պարսիկ եւ թուրք մամիկներ դարերով իրենց թոռներուն պատմած են հէքեաթներ, որոնցմէ շատերուն ծագումն ու բուն ազգային ոգին ալ կորսուած էր:

Բ.— Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը:

Գ.— Երկար բարակ աշխատանք, յաճախ միջամտուած, ամէնօրեայ կեանքի զբաղումներու պատճառաւ: 1968ին աւարտեցի 18 հէքեաթներու թարգմանութիւնը, որոնք իմ կարծիքով կամ հայկական ծագում ունին, եւ կամ ալ այնքան երկար ատեն ընդունուած են մեր կողմէ, որ կ'արտացոլեն ոգի մը, որ գեղջկական - հայկական է:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

— o —

Որ ճամբով ալ մագլցիք Ժիւռայի բարձունքները, ամէն դարձուածքին կանաչազարդ եւ դալարալոյր բնութիւնն է որ կը ժպտի, նամանաւանդ երբ արեւն ալ իր ճառագայթներով կը դգուէ լեռներու ստորոտը, դաշտերը կամ երկնասլաց սոճիներու գագաթները:

Ի՞նչ գեղեցկութիւն եւ ի՞նչ ծովութիւն:

Գիւղագնացութեան մենաշնորհեալ վայր:

Հոս է որ տարին երկու ամիս, Յուլիս եւ Օգոստոս, Կապոյտ Խաչի հոգածութեան եւ խնամակալութեան ներքեւ շուրջ 300 հայ մանուկներ 6էն 14 տարեկան, աղջնակ թէ տղեկ, Ֆրանսայի չորս ծագերէն եւ նոյն իսկ այլ երկիրներէ կը հաւաքուին, միասնաբար վայելելու համար այս օդափոխութեան կայանի բարիքները:

Առաջին այցելութեամբ մը, Օգոստոս 5ին, գտանք ջերմ ընդունելութիւն Կապոյտ Խաչի շրջանային վարչութեան նախագահուհիի՝ Տիկին Ա. Թադէոսեանի մօտ որ տուաւ մեզի կարգ մը տեղեկութիւններ կայանի կեանքին, կազմակերպութեան եւ մատակարարման շուրջ:

Մանուկները երջանիկ են: Օրն ամբողջ կը զուարճանան, կը մասնակցին իրենց համար պատրաստուած յատուկ զբօսանքներուն, խաղերուն ու այլ գիտելիքներուն:

Յուլիս ամիսը, կայանը ընդունած է 188 մանուկներ 32 հոգինոց անձնակազմով մը: Իսկ Օգոստոսին, 97 փոքրիկներ 16 հոգինոց անձնակազմով մը: Աւագ մոնիթէօրի մը մօտ՝ Սերժ Խօրտէքեան, առինք մանուկներու օրուան յայտագիրը:

Առաւօտեան 8ին՝ զարթնում եւ արդուզարդ: 8·45ին7 դրօշակներու պարզում «Յառաջ Նահատակով» (ֆրանսական եւ հայկական եռագոյները, Կապոյտ Խաչի դրօշը): 9ին՝ նախաճաշ եւ ապա ննջասենեակներու մաքրութիւն եւ դասաւորում: Ժամը 10էն 12՝ զանազան զբաղումներ տարիքի համեմատութեամբ — պտոյտ, ձեռային աշխատանքներ, հայկական երգեր եւ պարեր, խաղեր...— 12էն 12·30՝ ազատ, իսկ ժամը 12·30ին՝ ճաշ: Ճաշէն եւ ընթրիքէն առաջ մանուկները կ'ըսեն աղօթք «Ճաշակեսցուք զկերակուրս...»: Մինչեւ 15·30 հանգիստ՝ ընթերցում նամակագրութիւն կամ այլ հանդարտ զբաղումներ: 15·30էն 16 ազատ:: 16ին՝ նախընթրիք: 16էն 18·30 զարձեալ զանազան զբաղումներ, գործունէութիւններ միշտ առաջնորդութեամբ եւ հըսկողութեամբ մոնիթէօր - մոնիթրիսներու: 18·30էն 19՝ ազատ: Ժամը 19ին՝ ընթրիք եւ 20էն 22՝ հաւաքոյթներ, հաւաքական խաղեր, խարոյկահանդէսներ հայկական գեղարուեստական յայտագիրներով:

Լրիւ ըլլալու համար աւելցնենք որ կը կատարուին դաշտահանդէսներ, հաւաքական պտոյտներ՝ օրինակ Ժընեւ, Լօզան (Զուիցերիա), ողիմպիական օր, ռալլի՝ դաշտաճաշով, Յուլիս 14ին, եւ Օգոստոս 15ի դաշտահանդէսներու գեղարուեստական պատրաստութիւն, հանդիպում հարեւան օտար կայաններու հետ...: Ճաշերը որ պատրաստուած են մեծ խնամքով եւ բծախնդրութեամբ բոլորովին հայկական են:

Նման ծրագիր մը իրագործելը այնքան դիւրին չէ: Չեն պակսիր անշուշտ ձեռնհաս ձեռքեր, զոհաբերուող ոգիներ, պատրաստակամ եւ գիտակից ուժեր որոնք լաւագոյնս ներդաշնակելով հաճելին եւ օգտակարը կը ջանան միշտ ուղիղ ճամբու մէջ պահել կայանը: Բայց, հակառակ այս բարի կամքերուն, ինչպէս կը շեշտէր Տիկին Ա. Թադէոսեան, կան անկասկած պակասներ, թերիներ որոնց կը գիտակցի պատասխանատու մարմինը ու ամէն ճիգ կ'ընէ միշտ բարելաւելու, դարմանելու: Պէտք է քաջալերել, թիկունք ըլլալ Կապոյտ Խաչին, տալ անոր բոլոր զէնքերը, բարոյական թէ նիւթական, որպէսզի այս գեղեցիկ եւ ազգօգուտ ձեռնարկը, որ կը խանդավառէ մեկէ աւելի հայրենակիցներ, ըլլայ կատարեալ:

×

Կիրակի, Օգոստոս 14:

Վերափոխման տօն Աստուածածնի:

Կայանը ստացած է տօնական օրերու իր յատուկ դիմագիծը: Ծնողքներ եւ բարեկամներ փութացած Ֆրանսայի բոլոր անկիւններէ՝ Փարիզ՝ Լիոն, Մարսէյլէն, Մոնպելիէռ եւ այլուր, եկած են տեսնելու իրենց զաւակները, այցելելու կայանը, ապրելու հայկական ժամեր:

Կապոյտ Խաչը, կայանի տնօրէնութիւնը կէսօրուան ճաշով հիւրասիրեցին բոլոր այցելուները: Ճաշէն առաջ, ինչպէս տարիներու սովորութիւն է, եւ գեղեցիկ սովորութիւն, տեղի ունեցաւ խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը: Արարողութիւնը կատարեց Զաւէն քհնյ. Տէմիրճեան (Լիբանանէն) որ արձակուրդի առիթով կը գտնուէր Ֆրանսա:

Յետ միջօրէի, գեղարուեստական յայտագրով մը հանդէս եկան կայանի փոքրիկները, իւրաքանչիւրը իր շնորհներով: Խմբերգներ, արտասանութիւններ, մեներգներ, կենդանի պատկերներ, խաղեր, նուագ, հայկական պարեր: Գնահատելի է ղեկավարներու աշխատանքը որ երկու պզտիկ շաբաթներու մէջ արդէն կարողցած էին հայկ. գոյն տալ մանուկներու բոլոր արտայայտութիւններուն: Ժողովուրդը գնահատեց այս աշխատանքը բուռն ծափահարութիւններով, գնահատեց նաեւ Կապոյտ Խաչի այս հայապահպանման առաքելութիւնը սատար ըլլալով ինքնաբուխ նուէրներով:

Կապոյտ Խաչի անունով խօսք առաւ Տիկին Ա. Թադէոսեան որ մեկնելով օրւան խորհուրդէն նախ ընդգծեց հայ կնոջ դերը՝ կոյսերէն, փափկասուն տիկիններէն մինչեւ Սօսէ մայրիկ, Շաքէ եւ ուրիշներ որոնք իրենց սրբակրօն կեանքով, մաքուր հաւատքով, խիզախ կեցուածքով, եւ մաքուր նկարագրով տեղ կը գրաւեն մեր պատմութեան էջերէն ներս:

Կապոյտ Խաչը եւս իր բարեսիրական եւ ազգապահպանման կենսական գործով տասնեակ տարիներէ ի վեր կը ջանայ մնալ հաւատարիմ հայ կնոջ այս պատմական առաքելութեան: Յետոյ, յարգելի նախագահուհին շեշտը դրաւ կայանի նպատակին եւ նկարագրին վրայ ««ամբողջ մէկ ամիս մանուկները կազդուրել փիզիքապէս մաքուր օդով եւ զրահաւորել բարոյապէս հայկ. մթնոլորտով»: Տիկին Ա. Թադէոսեան շնորհակալութիւնները յայտնելէ յետոյ, բոլոր ծնողքներուն, հիւրերուն, կայանի տնօրէնուհի Օր. Ե. Կուրպեթեանի, իր օգնականներուն ի մասնաւորի՝ Րաֆֆի Տէմիրճեանի եւ Սարգիս Խօրտէքեանի որոնք ձեռնհասութեամբ կը վարեն իրենց պաշտօնները, ինչպէս եւ առողջապահական բաժնի պատասխանատու Միշէլ Շահինեանի, եւ ընկերուհի Պաշչէճեանի որ մեծ նուիրումով կատարեց սեւ աշխատանք, ներկայացուց հետեւեալ խօսքերով՝ «Գեղեցիկ է այս ձեռնարկը, օգտակար, բայց մեծածախս: Փոքր գումարներով կարելի չէ հասնիլ մեր նպատակին: Սակայն վստահ ենք որ մասնաճիւղերուն նուիրումով եւ ժողովուրդին օգնութեամբ պիտի ունենանք օրուան պահանջին համեմատ, նամանաւանդ մեր նպատակին իսկապէս ծառայող հայ մանուկին օրինակելի կայանը»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ՆԿԱՐԻՉ ՌՈՒԲԷՆ ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Օգոստ. 16ի թիւէն կ'իմանանք թէ իր մահկանացուն կնքած է նկարիչ Ռուբէն Շահվերդեան: Ծնած 1900ին Սղնաղ (Վրաստան) գեղարուեստական իր ասպարէզը սկսած է 1918ին երբ ընդունուած է Թիֆլիզի նկարչութեան եւ քանդակագործութեան դպրոցը: 1925էն իսկ մասնակցած է ցուցահանդէսներու Մոսկուա թէ Վրաստան: 1943ին անդամ եղած է Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան: 1967ին արժանացած է Հայաստանի «ժողովրդական նկարիչ»ի կոչումին:

«ՅԱՌԱՋԻ» ԹԵՐԹՕՆԸ (405)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՇԱՀԱԴԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Արաթիմոս այնքան յուզուած եւ այնքան վախցած էր որ, գիշերուան անուշն իսկ խմելու մոռնալով, ննջասենեակը քաշուեցաւ, բայց հոն փոխանակ քնանալու եւ կամ ըստ իր բարի սովորութեան պռոշտալ սկսելու, հապճեպ քայլերով սկսաւ երթեւեկել, երբեմն արցունքի կաթիլ մը սրբելով եւ երբեմն ալ ցած ձայնով անէծքներ տեղացնելով անծանօթի մը հասցէին:

– Հոմերոս վկայ, սա Պէմպօն դաղանին մէկն է, մոլտաց ակռաներուն տակէն: Երբեք պիտի չհաւանէի որ գինքը մորթազերծ ընէին եւ գիս իր մորթին մէջ անցընէին: Կարծեմ թէ վերջ ի վերջոյ խերը պիտի անիծուի: Բայց ո՞ր ճիւաղը գինքը հոս ղրկեց որ սա խեղճ աղջիկը իմ տանս մէջ սպաննէ: Գետնին տակը անցնելիք գաղան, ժանտախտի ոգի: Տունիս մէջ դի՛ակ մը... ա՛ս ալ պիտի տեսնենք եղեր, ո՛վ անմահն Հոմերոս...: Հիմա ես ի՞նչ պիտի ընեմ այս դիակը...: Սա Պիանքա ըսուածը չէ՞ր կրնար երթալ ուրիշ տեղ մը մեռնիլ: Ես սա գործին մէջէն ի՞նչպէս ճերմակերես դուրս պիտի ելլեմ...: Է՛հ, սորվէ, բանաստեղծ Արաթիմոս, աւանակդ աւանակաց եւ գոմէշդ գոմէշազգաց... սակլա քեզի թող դաս ըլլայ որ ուրիշ անգամ այսքան բարի չըլլաս: Գետնին տակը անցնի սա սէր ըսուած ոճրագործը. ոճիրներուն տասնէն ինը սիրոյ երեսէն է որ կը գործուին...:

Ահա ա՛յս եղաւ Արաթիմոսի տրամաբանական իմաստասիրութիւնը:

Եւ վերջապէս քնացաւ...: Մինչեւ առտու չարաշուք երազներ տեսաւ, բայց անկեղծ ըլլալու համար խոստովանինք թէ այդ երազները կը վերաբերէին իր անձին ապահովութեանը:

Յաջորդ առտուն կանուխ սպասաւորներէն մին կանչելով հրամայեց որ Պիանքայի մարմինին թաղման գործով զբաղի: Այս գործը շատ պարզ եւ դիւրին էր, մեռեալին մարմինը դագաղի մը մէջ կը դնէին, դագաղը մեռելակիր տափանաւ մը կը փոխադրէին, եւ այս տափանաւն ալ Օրֆանօ ջրանցքը առաջնորդելով. ոճրագործներու եւ կամ աղքատներու մարմինները ծով կը նետէին:

Արդարեւ, աղքատ ըլլալը ամէն դարու մէջ ալ ոճրագործութիւն համարուած է:

Արաթիմոս այս կարգադրութիւններով զբաղելու վրայ էր երբ Ռոլանի կողմէ ղրկուած նաւավարը պալատ մտնելով նամակը իրեն յանձնեց:

Ինչպէս որ գիտենք, բանաստեղծը կէտը կէտին գործադրած էր Ռոլանի տուած հրահանգները:

Վերջապէս ամէն բան կարգի դնելէ յետոյ, իրիկուան դէմ դուրս ելլելով տափանաւ նստաւ եւ վրանին տակ քաշուելով, իր անձին սպառնացող վտանգին որ ատտիճան մեծ ըլլալը գուշակելու համար Իմբէրիայի տունը հետազննել ուզեց:

Երբ տափանաւը Իմբէրիայի պալատին առջեւէն կ'անցնէր, Արաթիմոս վրանին տակէն կամաց մը գլուխը դուրս հանելով պերճաշուքին տունը աչքէ անցուց:

Իմբէրիայի տան դրան առջեւ խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր:

–– Այս բազմութիւնը ինչո՞ւ հոս հաւաքուած է, հարցուց Արաթիմոս իր նաւավարին հետաքրքրութեամբ:

— Չէ՞ք գիտեր, Տէր իմ, Տիկին Իմբէրիան մեռնեցաւ: Այս առտու ամէն ոք այդ մեռնումին վրայ կը խօսի:

– Մեռնեցա՞ւ մի՛, գոչեց Արաթիմոս ուրախութեամբ:

–– Երէկ գիշեր մեռներ է:

– Վստա՞հ ես, մրմնջեց Արաթիմոս ծանր բեռէ մը ազատած զգալով ինքզինքը:

— Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, Տէր իմ, իր դոյքերը աճուրդով կը ծախուին, պատասխանեց նաւավարը:

Այս անգամ Արաթիմոս քաջօրէն գըլուխը վրանէն դուրս հանելով հրամայեց նաւավարին որ նաւը ցամաք մօտեցնէ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ պալատէն ներս մտնելով նաւավարին ըսածին ստոյգ ըլլալը անձամբ հաստատեց:

Պալատը խուռներամ բազմութիւնով մը լեցուած էր:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի Վարանդեան խումբի ընկերներու անունով կուգանք խոնարհիլ մեր վաստակաւոր մեծ ընկերոջ՝

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

Թարմ հողակոյտին առջեւ եւ մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք իր զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

×

Կը խոնարհինք «Սարերու Աւլան» գէնքի եւ գրչի յեղափոխական, մեծ Հայու.

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

դագաղին առջեւ, կը բաժնենք վիշտը իր ընտանեկան պարագաներուն եւ գաղափարի ընկերներուն։

Ցաւակցութիւններ Ֆրանսայի հրջանի Տարօն – Տուրուբերանի Հայրենակցական քոյր միութեան բոլոր անդամներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.- ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ԵՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել։ Ուրեմն կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տիկին Մարի Քէօսէեան, Այրի Տիկին Վէրգին Քէօսէեան 25ական, Պ. Պ. Պագըրճեան, Ժամկոցեան, Տէր եւ Տիկին Տորիս, Պ. Խորանեան, Սահակեան, Ուզունեան, Փիէր Աբրահամեան, Յակոբ Քէլէշեան, Ալպէր Վարուժանեան, Տիկ. Սիմոն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան, Պ. Դերձակեան, Արթինեան ընտանիք, Այրի Տիկին Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկ. Ճինաճեան, Պ.Պ. Բենիամին Ոսկանեան, Յակոբ Ղազարեան, Գրիգոր Պօղոսեան, Ժոզէֆ Սանթուրեան, Գրիգորեան, Մելքոնեան, Տիկին Եղիսաբէթ Սիմոնեան 20ական փրանք։

(Շար.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԴԻԿ

VIENT DE PARAITRE

"Des hommes sans enfance"

D'ANTRANIK ZAROUKIAN

Traduit de l'arménien

par Sarkis Boghossian

Les Editeurs Français Réunis, Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին։

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայ – գապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 8ին։

×

Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու ունկնդրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 22ին, Շաբաթ ժամը 8.30ին Սալ Տըլփիւսիի մէջ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ.– Տիկին Համեստուհի Գրիգորեան, Տիկին Աղաւնի Պանոէզեանի մահուան քառասունքին առթիւ կատարուած հոգեհանգիստին առթիւ, փոխան ծաղիկի 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Կօչկակարեանին. իր քրոջը մահուան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ, Այրի Տիկին Էտուար Գավէզեանի եւ անջկան Աննի – Նաթալիի, Տէր եւ Տիկին Արփս Գավէզեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Տելեմաք Գավէզեանի եւ զաւկին, Օր. Ալիս Գավէզեանի, Տիկին Անահիտ Գավէվեանի, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօր-եղբօր՝

ԷՏՈՒԱՐ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի 2րդ խումբը Փարիզ կը վերադառնայ Օգոստ. 30 Երեքշաբթի օր երեկոյեան ժամը 18ի առեններ։

Փորթ տ'Օրլէան Ավընիւ Փոլ Ափել։

×

ԼԻՈՆ.— Օգոստոսի խումբի երախաները կը վերադառնան Օգոստ. 28ին, ժամը 18 – 18.30ին Հայոց եկեղեցիին առջեւ՝ 295 ռիւ Պուալօ։

Foyer Arménien de Jeunes Filles

3, Rue Guy — 69003 LYON

Le foyer arménien pour jeunes filles est dirigé par les religieuses arméniennes de l'Immaculée Conception.

Il reçoit des jeunes filles de France et de l'étranger désirant poursuivre des études secondaires ou obtenir différents diplômes et licences.

Situé au centre de LYON, il se trouve à proximité des universités, des facultés et des Beaux Arts.

Il ouvrira ses portes le :
10 SEPTEMBRE 1977

Pour les inscriptions et pour tous renseignements, s'adresser à :
Sœur Rose Candide MICHAELIAN
38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐԸ

Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը ուրախութեամբ կը ծանուցանեն, Ֆրանսայի եւ օտարաբնակ ազգայիններուն, մօտաւուտ բացումը հայկական օճախի մը այն հայ օրիորդներուն համար որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել։

« Հայրենի Կտուրը » իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ։

Բացումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 10ին։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ 50 »

Տաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌՆՋՈՒ
100 փր. (110 փր. թղթատարի ծախքով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 փր.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 փր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 փր.

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 փր.
Հոգեհանգիստ	60 փր.
Շնորհակալիք	60 փր.
Ցաւակցութիւն	25 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 փր.
Ծնունդ	60 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԻՒՆ

Կիրակի, Օգոստ. 28, ժամը 8ին, Ֆրանս-Քիւլթիւրէն յայտագիր նուիրուած Սայաթ – Նովայի։

Կը մասնակցին՝ Ռուբէն Մելիք, Ժեռար Տէտէեան եւ Սայաթ - Նովա համոյթը։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար։ Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20էն 30 տարեկան հայ կին մը, սթենօտաքթիլօ եւ երկու լեզուն գիտցող՝ հայերէն եւ անգլերէն։

Դիմել՝

Jacques CHELELEKIAN
Voyage Wasteels
87, La Canebière Marseille
Tel : (91) 50 - 89 - 12

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Վարչութիւնը ուրախութիւնն ունի ծանուցանելու իր կեդրոնին նորակառոյց մասրան մօտալուտ օծումը,

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
Երեկոյեան ժամը 16ին

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ կը մնայ այս տարի՝ Օգոստոս 1էն 31ը։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
16 Septembre	29 Septembre
30 Septembre	13 Octobre
30 Decembre	12 Janvier 1978

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erevan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 50 89 12

Org. Lic. 97

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
26
VENDREDI
26 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ	110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.929

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

53e ANNÉE — N° 13.929

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ)

ԱՐԱՐԱՏ — ԲԿՍՄ. ԽԱՂԸ (*)

Օգոստ. 21ին Արարատ իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր ԲԿՍՄ. խումբը, ախոյեանական դարձի մրցումներու շարքին։

Առաջին կիսախաղին, կողմերը ցուցաբերած են հանդարտ խաղարկութիւն մը։

Երկրորդ կիսախաղին կացութիւնը կը փոխուէր եւ պայքարը սուր բնոյթ կ'առնէր։ 48րդ վայրկեանին Եուրի Զեանոկով, որու սրընթաց անցումները շատ վտանգաւոր էին, դարպասի մերձաւոր շրջանը յայտնուեցաւ եւ երեք պաշտպաններու եւ բերդապահ՝ Գագիկ Ղազարեանի միջեւ անհամաձայնութենէն օգտուելով բաւ հաշիւը։ Երկու վայրկեան ետք, Նիգոլնիկ Խաչատրեան փոխանցում մը կ'ընէր Քերոբեանին, որ կը յաջողէր հաւասարեցնել արդիւնքը։ Ուշագրաւ էր Կիևերուն երկրորդ կոլը։ Լէոնիդ կը տիրանար Նազարեանի մէկ փոխանցումին, գնդակը կը հասցնէր դաշտի կեդրոնէն դէպի առաջ վազող Զեանոկովին, որ 25 մեթրէ անսպասելի հարուածով գնդակը կը զետեղէր դարպասին մէջ։ Դրեթէ նոյն հեռաւորութենէն, Բորիս Կուպէյկինը երրորդ կոլը կը յաջողէր։ Խաղի վերջին 15 վայրկեանները անցան «Արարատ»ի թուան գրոհներով։ Արարատցիներու շատ մը առիթներէն միայն մէկը արդիւնք ունեցաւ։ Երեւանցիներու խմբապետ՝ Սերգէյ Բոնդարենկոն կ'արձանագրէր երկրորդ կոլը։

Մրցավարին վերջին ազդանշանը կ'ընդհատէր «Արարատ»ի վերջին գրոհը։ Մըրցումին ներկայ էր Խորհ. Միութեան ուտեանդիկ հաւաքականին աւագ մարզիչ Նիկիթա Սիմոնեան, որ լաւագոյն խաղացողի համար սահմանուած մրցանակներ կը շնորհէր Եուրի Զեանոկովին եւ Երեւանցի պաշտպան Ա. Մովսիսեանին։

Այս խաղէն ետք Արարատ ունի 19 կէտ (18 հանդիպում) եւ կը պահէ 7րդ տեղը ընդհ. դասաւորումին մէջ։ Առաջին դիրքին վրայ է Կիեւի Դինամօն, որ յաղթելէ ետք Զերնոմորենցի Օի դէմ 8 կէտով, ունի 25 կէտ։

Արարատի յաջորդ մրցումը՝ Օգոստոս 26ին, Մոսկուայի մէջ, Դինամօ-ի դէմ եւ 30ին Լենինկրատ, տեղւոյն Զենիթի դէմ։

Արարատ Սեպտ. 3ին, իր դաշտին վրայ կ'ընդունի Բաքուի Նեֆթչին։

(*) Արդիւնքը տուած ենք «Յառաջ»ի Օգոստ. 23ի թիւով։

×

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԵՐԱԽԱՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲԱՐՆԵՐԸ

Լիբանահայ երախաներու խումբ մը, բաղկացած 125 հոգիէ, Հայաստան ժամանած է մէկ ամսով ճամբարները հանգստանալու համար։

Կիրովականի Արաեկ անունը կրող ճամբարն ալ 84 երախաներ ընդունած է արտասահմանի տասը երկիրներէ՝ Ֆրանսա, Միացեալ - Նահանգներ, Իրաք, Սուրիա, Քանատա, Յորդանան, Աւստրիա, Կիպրոս եւ Լիբանան։

Բոլորն ալ առիթ պիտի ունենան ծանօթանալու հայրենի բնութեան, տեսարժան վայրերուն։

ԿԻՆԵՐՈՒ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի ընկերաբաններ հարցաթերթեր բաժնած են կիներու շրջանակներու մէջ, կարգ մը հարցումներու պատասխանը ունենալու համար։

Պարզուած է, թէ մեծ մասը կը փափաքի ընտանեկան յարկին տակ ունենալ 3 - 4 զաւակ։ Կը նախընտրեն ամուսնանալ 22 տարեկանին եւ մինչ այդ հետեւիլ միջնակարգ կամ բարձրագոյն ուսման։ Իրենց աշխատավարձը շատ կարեւոր կը նկատեն ընտանեկան պիւտճէին մէջ։ Տասը կիներէն ինը իրենց զաւակները կը յանձնեն կամ մտադիր են յանձնելու մըսուրներու եւ մանկապարտէզներու խնամքին։

×

ՍԱՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

«Մարտիրոս Սարեան» թանգարանի նախաձեռնութեամբ եւ պատրաստութեամբ յոբելենական բնոյթի ցուցահանդէս մը տեղի պիտի ունենայ ի մօտոյ։ Թանգարանը ի պահ դրուած եւ ցուցադրութեան հանուած 70 նկարները կ'արտացոլեն Հայաստանի կեանքը 1921էն սկսեալ, քանի անոնք արուեստի ճամբով պատկերացուած հաղուագիւտ «վաւերագիրներ» կը նկատուին։

Յոբելենական բնոյթի ցուցահանդէսին համար հաւաքուած են նկարիչին այն նըկարները, որոնք կը գտնուին խորհրդային պատկերասրահները եւ արտասահմանի անձնական սեփականութիւն եղող շըրջանակները։ Անոնց մէկ մասը առաջին անգամ ըլլալով պիտի ցուցադրուի Երեւան։ Բոլորն ալ տեղ պիտի գտնեն Սարեանի նուիրուած նկարացանկին մէջ։

×

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

Տարեկան արձակուրդէն ետք, անգամ մը եւս հրապարակ պիտի գայ Հայաստանի հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի ջութակահարներու նուագախումբը։

Շուրջ քսան տարի առաջ էր, որ Երեւանի երաժշտանոցի պատանիներ ջութակահարներու խումբ մը կազմելով հըրապարակ ելան։ Երեւոյթը գնահատուեցաւ։ Տարիներու ընթացքին խումբը միտանաբար մարզուելով այժմ դարձած է երաժշտասէր հասարակութեան կողմէ սիրուած նուագախումբ մը։ Խմբավարն է Գէորգ Աճէմեան։

×

ԱՐԱԳ ԱՃՈՂ ԸՆԿՈՒԶԵՆԻՆԵՐ

«Ընկուզենի տնկողը ընկոյզը չի ճաշակեր», կ'ըսէ ժողովրդական առածը։ Այս կարծիքը հերքել ուզեցին Կիրովականի կեդրոնական փտտահետազօտական անտառի փորձակայանին մասնագէտները։ Կատարուած աշխատանքներուն շնորհիւ, այսինքն, պատուաստումներու եւ ընտրութիւններու միջոցաւ տեսնուեցաւ, որ ընկուզենիին պտղաբերութեան ժամանակը կարելի է կրճատել 3 - 4 անգամով։ Արդարեւ, այժմ, Զորագիւղի անտառատնտեսութեան մէջ աճած սերմնաբոյսերը կրնան պտղաբերել ոչ թէ 20 տարի ետք, ինչպէս կ'ենթադրուի, այլ ընդամէնը 7-8 տարիէն։

Առաջին հազար տունկերը պիտի յանձնուին Շամշադինի, Իջեւանի եւ քանի մը այլ վայրերու անտառային տնտեսութիւններուն, ինչպէս Խոսրովի արգելանոցին։ Ներկայ ծրագրով 100 հեկտար տարածութիւն պիտի դրուին նոր ծիլերը։ 1980ին՝ 600 հեկտար։

«ԿԻՒՆԱՅՏԸՆ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏ

Տասը օր վերջ գացի տեսնել նորէն Հայոց Կրօնապետը, Թորգոմ Արք. Մանուկեան։

Ինք ժողովի մէջ էր, եւ իր երիտասարդ քարտուղարուհին խնդրեց որ սպասեմ տասը վայրկեան։ Գեղեցիկ աղջիկ մըն էր։ Միջոց մը գլուխը վերցուց եւ ըսաւ.

— Գիտէ՞ք, ես Իսթանպուլցի եմ, տասը տարի առաջ հոս եկայ, բայց հօրեղբայրս դեռ Իսթանպուլ է, Թաքսիմ, ինքնաշարժի վաճառականութիւն կ'ընէ։

Մենք այսպէս կը խօսակցէինք, երբ Թորգոմ Սրբազան լուր ղրկեց որ ինծի կը սպասէ։ Այս անգամ դէմ առ դէմ եւ առանձին խօսակցեցանք։ Երբ կարգը եկաւ Թուրք դեսպաններու սպանութեան, Թորգոմ Արք. խնդալով ըսաւ թէ շատ վստահութիւն չունի լրագրողներուն վըրայ եւ հետեւեալ գրաւոր յայտարարութիւնը տուաւ.

— «Որքան ատեն որ վճռական փաստեր չկան, անիրաւ եւ անպատասխանատուութիւն մը պիտի ըլլար այդ դէպքերը վերագրել միակ անհատի մը եւ կամ միակ հաւաքականութեան մը։ Այս է մեր համոզումը։ Մեր գիտցածը այն է որ որեւէ վճռական փաստ չկայ, հաստատելու համար թէ այդ սպանութիւնները գործուած են Հայոց եւ կամ հայկական կազմակերպութեան մը կողմէ։ Իբրեւ թէ հեռաձայնով թերթերուն ըսուեր է թէ հայկական կազմակերպութիւնները խոստացած են այդ արարքները։ Իսկապէս Հայե՞ր են հեռաձայնողները, այս մասին ալ փաստ չկայ։ Անթիւ անհամար ենթադրութիւններ կան, եւ անիրաւութիւն պիտի ըլլար այդքան ծանր յանցանքի մը պատասխանատուութիւնը վերագրել մասնաւոր խմբակի մը։ Անշուշտ, ոճիրները մարդկութեան դէմ գործուած մեծագոյն յանցանքներն են, ոչ մէկ զեկավար դէմք, մանաւանդ ոչ մէկ հոգեւորական կրնայ արդարացնել զանոնք»։

Իբրեւ կրօնաւոր մը, Թորգոմ Արք. Մանուկեան չէր ուզեր աւելի խօսիլ, ուստի իմ է ուզեցի Տընիզ Փափազեանի հասցէն։ Հեռաձայնով հարցուց եւ ստուգեց թէ Ուաշինկթըն չէր, եւ երկու օր վերջ պիտի գար։ Երկուշաբթի օր պիտի ընդունէր զիս։

Կիւնայտըն այս յօդուածաշարքին մէջ կը հրատարակէ նոր լուսանկարներ, որոնցմէ մէկուն մէջ կ'երեւի Տընիզ Փափազեան, ծագումով յոյն ծերակուտական Սարպէնսի հետ, տարբեր լուսանկարի մը մէջ երիտասարդ հայուհի մը, Լինտա Մելքոնեան, որ օգնականն է Սպիտակ Տան խօսնակ Թոմըս Օ'Նէյլի։

(Շա. 3)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ ԱՌԱՆՑ ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ

Տէնքթաշ կրկին կը սպառնայ եւ Միլլիէթ օրաթերթի Նիկոսիոյ թղթակիցին յայտարարած է բա ցէի բաց.— «Թուրք կիպրական պետութիւնը իր սահմանները կը փակէ եթէ յոյն - կիպրական համայնքի ապագայ պետը ճանչցուի իբրեւ Կիպրոսի պետութեան ղեկավար»։ Աւելի չեշտելով, Տէնքթաշ կ'ըսէ որ այդ միջոցին պիտի դիմէ եթէ Սեպտեմբերին, Յոյներու ընտրած ղեկավարը Կիպրոսի Հանրապետութեան Նախագահ հռչակուի եւ երբ այդ ճանչցուի միւս երկիրներուն կողմէ։ Տէնքթաշ կ'աւելցնէ թէ Կիպրոսի Թուրքերը այլ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնեն, որոնք կրնան երթալ մինչեւ Թուրք կիպրական դաշնակցական պետութեան անկախութեան հռչակումը։

Քանի մը տողով

ԺՈՐԺ ՍԵԿԻ, Սէ.Ժէ.Թէ.ի Ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց թէ Զախի յաղթանակի պարագային, նուազագոյն (ամսական) աշխատավարձքը, որ ծանօթ է ՍՄԻՔ կրճատումով՝ պէտք է 2400 ֆրանքի բարձրանայ (ընկերվարական եւ համայնավար ներկայիս կը վիճին այդ մասին եւ ընկերվարականները չեն կարծեր որ կարելի ըլլայ 2200էն աւելի որոշել)։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ Վիլնիուսի (Լիթուանիա) մէջ ձերբակալութեանց նոր շարք մը սկսած է։ Երեք անձեր ձերբակալուած են, որոնք անդամ էին Հելսինքիի համաձայնագրի հսկողութեան կոմիտէին։ Ներկայիս 12ի կը հասնի Հելսինքիի համաձայնագրի կոմիտէներու ձերբակալուած անդամներու թիւը։

ՖՐԱՆՍԱ 2ի դէմ 4 կէտով յաղթեց Համպուրկի խումբին, բարեկամական հանդիպումի մը ընթացքին, Փարք տէ Փրէնս։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ոտնագնդակի 36րդ բաժակի աւարտական մրցումին կը մասնակցէին Մոսկուայի երկու խումբեր՝ Տորփեդօ եւ Դինամօ։

Դինամօն յաղթեց 1 - 0 ով։ 5րդ անգամն է որ այս խումբը կը տիրանայ այդ բաժակին։

ՌՈՒՄԲԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Մեր երէկուան թիւով, կարճ լուրերու բաժնին մէջ հաղորդած էինք որ ռումբեր պայթած են Գում-Գաբուի թաղամասը։ Եառշիէքըտ Փրէսի մէկ հեռագիրը կը ճշդէ որ երեք ռումբեր պայթած են միաժամանակ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը եւ երկու ռումբեր ալ հայկական երկու ուրիշ հաստատութեանց մէջ։

Փոքր վնասներ կան եւ ոչ մէկ զոհ։ Ոչ ոք տէր եղած է արարքներուն։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ ՄԻՇԱ ԳԻՒՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Թ.— Կը նշմարեմ որ Օքսֆըրտ Իւնիվըրսիթի Փրէսը չէհրատարակած այդ գիրքը, հակառակ անոր որ երբ յաջող է առաջին գործը, նոյն գրողի կամ թարգմանիչի երկրորդ գործն ալ սովորաբար կ'ուզէ հրատարակել նոյն հաստատութիւնը:

Գ.— Ճիշդ է: Ղրկեցի, տարին գործը, պահեցին երկար ատեն, որովհետեւ իրենց խմբագրական - վարչական մարմինը, գործիս հետ կապ չունեցող պատճառներով, ներքին պայքարներու մէջ մխրճուած էր: Երկար ժամանակ անցաւ, ու յետոյ ըսին, որ թէպետեւ գիրենք կը հետաքրքրէ գործը, չէին ուզեր աճապարել եւ հրատարակել շուտով, որովհետեւ իրենց Ամերիկայի կէս - խնքնավար ճիւղը հրատարակած էր նոր հաւաքածոներ, զանազան (եւ յաճախ Հայերու դրացի) ժողովուրդներու հէքեաթներէն քաղուած, եւ ուրեմն չէին ուզեր շուկան խճողել: Ես ալ ուրիշ հրատարակչականի մը դըրկեցի:

Թ.—Արդիւ՞նքը:

Գ.— Ինչպէս կը տեսնէք Ռուբըրթ Հարթ Տէյվիս հաստատութիւնը գործը տպեց 1969ին, ու ան ալ աւելի ընդունելութիւն գտաւ: Թայմզը, Սփէքթէյթըրը, Այրիշ Փրէսը մասնաւոր գովեստով գրախօսեցին: Ահա կտրոն մը վերջինին գրածէն, որ մասնաւորաբար կը խօսի սրտիս: (Կը գրէն, .. «Այս տասնեւութ հէքեաթները կը ցոլացնեն արուեստն ու իմաստութիւնը ժողովուրդի մը՝ որուն մեծ մշակոյթը տեւած է հակառակ անոր՝ որ պատմութիւնը անգութ եղած է անոր հանդէպ: Այս թարգմանութենէն յայտնի է որ հայ ժողովուրդը շատ բան տուած է արուեստի համաշխարհային գանձարանին»: Խ. Թ)

Թ.—Արդեօք այս գործն ալ իր արձագանգը գտա՞ւ ոչ- գրական մարզին մէջ:

Գ.— Այո: Ինծի համար շատ հաճելի եւ անակնկալ ձեւերով: Նորէն Պ. Պ. Սի ձայնասփիւռը ընթերցումի նիւթ իբրեւ՝ ընտրեց որոշ հէքեաթներ: Իր կարգին, հեռատեսիլի փրոկրամ մը, որ պզտիկներու նուիրուած է, «Քաջն Նազար»ի պատմութիւնը ներկայացուց, եւ այս այնքան յաջողութեամբ, որ կազմակերպիչները, նոյն գործէն ընտրեցին նաեւ ուրիշ հէքեաթներ, որոնք ներկայացուցին, երբ տարուան ըն - թացքին ամէնէն մեծ ընդունելութիւն գտնող ցուցադրումներէն մէկը:

Թ.— Ի՞նչ եղաւ ձեր յաջորդ գործը:

Գ.— Հէքեաթներու կողքին սկսած եւ ատեն մը լքած էի Սասունցի Դաւիթին հատուածներու թարգմանութիւն մը: Ոգեւորուած՝ հէքեաթներու հաւաքածոյի յաջողութեամբ, նորէն գործի լծուեցայ եւ այս անգամ արագօրէն աւարտեցի: Այս անգամ ալ երրորդ հրատարակչականի մը դիմեցի, զանազան պատճառներով, գլխաւորաբար անոր համար, որ 1965էն ետք Ամերիկայի մէջ ալ սկսած էր հայկական հէքեաթներու թարգմանութիւնը, եւ որոշ անգլիական հաստատութիւններ կը վարանէին ստանձնել նման գործերու հրատարակութիւնը, մրցակցութենէ ու կրկնութենէն վախնալով: Ինչպէս կը տեսնէք, Քէյ էնտ Ուարտ հրատարակչականը տպեց գործը, Տիը Սակա օֆ Սասուն.— Տիը Արմինիըն Ֆոլք էփիք անունով, 1970ին: («Սասնոյ հերոսավէպը — հայ ժողովրդական էպոս»:

Թ.— Ի՞նչ էր ընդունելութիւնը:

Գ.— Առաջին երկուքին պէս մեծ չէր: Որակը լաւ գտնուեցաւ, իբր թարգմանական աշխատանք, սակայն նիւթը ժողովրդական չէր, անգլիախօս ընթերցողի ճաշակին նոյնքան յարմար չէր: Եւ արդէն այս է իմ նպատակս ունեցող հայերէն թարգմանողի մը գլխաւոր դըժուարութիւններէն մէկը: Մեր գրական վաստակը շատ մեծ է, սակայն անոր ոգին ու հասկացողութիւնն ու աշխարհայեացքը միշտ դիւրաւ թարգմանելի կամ փոխանցելի չեն: Ըսել չեմ ուզեր որ լեզուական է գլխաւոր դժուարութիւնը, որովհետեւ՝ նախ չիտակ չէ այդ եւ երկրորդ, թարգման մը՝ որ կը մերժէ թարգմանել — փորձել գործ մը, զուտ լեզուական պատճառաբանութիւններով, տեսակ մը դասալիք է իր կոչումին հանդէպ: Ձէ՛, գլխաւոր դժուարութիւնը ուրիշ է: Հէքեաթի մը հայկական ոգին միաժամանակ համաշխարհային է. մանկական հոգիին համար — ու նաեւ որոշ հասկացողութիւն ունեցող հասուն մարդուն համար — հրապոյրներ ունի: Նոյնը կարելի չէ ըսել մեր գրականութեան գոհար կոչուած գործերէն ոմանց համար:

Իմ դժուարութիւնս, որ 1970էն ի վեր կը նեղացնէ զիս, սա է, — որո՞նք են գործերը, զորս ես կը սիրեմ, եւ որոնք թարգմանելի են, թէ՛ լեզուական ու թէ ալ մանաւանդ աշխարհահայեացքի եւ հասկացողութեան տեսանկիւնէն քննելով հարցը: Րաֆֆի կ'ըսենք՝ կը կենանք, օրինակ մը կուտամ քեզի: Բայց Րաֆֆիի Սամուէլը, օրինակ, կրնա՞ս երեւակայել իբրեւ հրապուրիչ գործ, 20րդ դարու վերջին քառորդին ապրող Անգլիացիի մը համար:

Թ.— Ոչ, չեմ կրնար, մանաւանդ անոր համար որ Անգլիացին իր իսկ պաղարիւնն ու *խոյ*–ն չափազանց կը յարգէ, եւ գերումներով լեցուն գործեր չի հանդուրժեր դիւրաւ, մանաւանդ ազգայնական զեղումներով լի: Ես երկա՛ր մտածած եմ նոյն խնդրին մասին, ուրիշ տեսանկիւնէ, — կ'ուզեմ թարգմանել Րաֆֆիէն վէպ մը, որ թէ՛անգլիախօս բայց հայ ծագում ունեցող երիտասարդը կը հետաքրքրէ, թէ ալ որոշ գրական հասկացողութիւն ունեցող Ամերիկացին: Եւ իմ կարծիքով միայն մէկ հատ այդպիսի գործ գըրած է ան, Խաչագողի Յիշատակարանը:

Գ.— Շիտակ պարկեր: Համաձայն եմ: Սակայն երկար վէպ մըն է, եւ իմ պայմաններուս մէջ աշխատող մէկը, որ իր երեկոները եւ շաբաթավերջի Ուիք – էնտները սակայն տրամադրել թարգմանութեան գործին, չի կրնար լծուիլ այդքան հսկայ աշխատանքի: Եւ յետոյ, ես ուրիշ երկու ճնշումներու, ըսեմ՝ հաճելի բեռներու տակ կ'աշխատիմ: Կայ՝ նախ, ժամանակիս պահանջքը, փափաքը՝ կարելի եղածին չափ մեծ թիւով գործերէ օրինակներ, ընտրութիւններ, եւայլն թարգմանել, որպէսզի օտարները ծաղկեփունջ մը ունենան, որմէ կարենան ընտրել իրենց ուզածը: Եւ յետոյ, երբեմն մասնաւոր առիթներ կ'ըլլան, որոնք կը սատակցնեն իմ թարգմանելու եւ հրատարակելու պահանջը: Այդպէս էին յաջորդ գրքին լոյս տեսնելու նախապայմանները:

Թ.— Այսի՞նքն:

Գ.— Երբ հէքեաթներու մասին կը մըտածէի, Թումանեան կարդացի, ու ինքզինքիս հարցուցի որ արդեօք կարելի պիտի ըլլա՞ր անոր ոճի ու ոգիի մասնաւոր երանգը վերարտադրել անգլերէնով: Գիտէի որ 1970ին Թումանեանի 100ամեակը պիտի տօնուէր, ու գործի լծուած էի: 1970ին ալ կրցայ աւարտել — հասցնել գործը:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Շար. 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ

«Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթը (Յունիս 2) հայերէն եւ ռուսերէն հրապարակեց «Հայկական եւ ռուսական միջնակարգ հանրակրթական դպրոցների 1977 – 78 ուսուցման ուսումնական պլանները»:

Ժամանակացոյցի ձեւին տակ մանրամասն մատնանշուած են Հայաստանի թէ՛ հայկական եւ թէ ռուսական նախակրթարաններու եւ միջնակարգներու դասաւանդութեանց նիւթերը, համապատասխան ժամերով՝ առաջին կարգէն մինչեւ տասներորդ դասարանները:

Առ ի գիտութիւն ըսենք, որ առաջին դասարանի աշակերտութեան տարիքը եօթն է, եւ, հետեւեալ կարգով, պէտք է շարունակել մինչեւ տասներորդ դասարան: Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ, որ առաջինէն ութերորդը կը նկատուի նախակրթարան կամ՝ հանրակրթարան, ինչպէս կը սահմանեն Հայաստան, իսկ իններէն տասներորդը՝ միջնակարգ:

Հայկական նախակրթարաններուն եւ միջնակարգի բաժիններուն մէջ հայերէնի դասաւանդութեան ժամերը, շաբաթական հիմունքով, հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.— Առաջին երեք կարգերու մէջ շաբաթական տասնական ժամ. 4րդ դասարանը՝ 5 ժամ, 5րդը՝ 4 ժամ, 6րդը՝ 3 ժամ, 7րդը՝ նոյնպէս 3 ժամ, իսկ 8րդը՝ 2 ժամ:

Միջնակարգի 9րդ եւ 10րդ կարգերուն մէջ հայերէնը չի դասաւանդուիր:

Հայ գրականութիւն.— Դասաւանդութիւնը շաբաթական 3 ժամով կը սկսի 4րդ դասարանէն (10 տարեկան), 5րդը՝ նոյնպէս 3 ժամ, 6րդը՝՝ շուրջ 3 ժամ, 7րդը՝՝ 2, 8րդը՝ մօտաւորապէս 3, 9րդը 4, իսկ 10րդը երկուքէն երեք ժամ:

Ռուսերէն.— Առաջին դասարանէն կը սկսի շաբաթական 4 ժամով եւ յաջորդ երեք դասարաններուն մէջ կը յատկացուի 5ական ժամ: 5րդին մէջ՝ 6 ժամ, 6րդին մէջ՝ շուրջ 6 ժամ, 7րդը՝ շուրջ 5 ժամ, 8րդը՝ 1 ժամ, 9րդը՝ շուրջ 1 ժամ, իսկ վերջին դասարանը մէկէն երկու ժամ:

Ռուս գրականութիւն.— Դասաւանդութիւնը կը սկսի 8րդ դասարանէն եւ կը շարունակուի մինչեւ 10րդ, իւրաքանչիւր դասարանի համար շաբաթական 2ական ժամ:

Զանց կ'առնենք միւս նիւթերը:

Հայաստանի ռուսական դպրոցներուն մէջ առաջինէն մինչեւ վերջին՝ տասներորդ դասարանները շաբաթական 54,5 ժամուան դասաւանդութիւն սահմանուած է ռուսերէնի եւ 18 ժամ ալ սկսեալ 4րդ դասարանէն, ռուս գրականութեան համար:

Հայաստանի ռուսական դպրոցներու մէջ հայերէնը եւ Հայոց գրականութիւնը իր-

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Բ.

Մինչ այս, մինչ այն, Գաբրիէլ քանի կ'անցնէր. տէրտէրին աղջիկն ալ տասնըհինգը մտած էր: Ամուսնացումը որոշուեցաւ ու կատարուեցաւ: Քանի մը ամիս ետքը Գաբրիէլին հայրը կը մեռնէր, երկու երեք տարի ետքն ալ տէր Թադէոսը: Տիրացու Գաբրիէլը՝ մանչ զաւակի մըն ալ հայր՝ աներոջը յաջորդեց:

Հայոց հայրապետներէն Յուսիկը իր սրտին տիրած էր: Անոր մէջ կը տեսնէր նիւթական ուժին վրայ գաղափարին յաղթանակը: Ծերուկ եպիսկոպոս մը, ըստ իր երեւակայածին, միմինակ առանց զէնքի դիմադրած էր կայսրերու եւ թագաւորներու: Տիրացուին համար Պօղոս Սուլթանը Դիոկղետիանոսին կը նմանէր, ու ամէն եկեղեցական ալ Յուսիկ մը կրնար հանդիսանալ: Այդմէջէն ու գաղափարէն մղուած, Յուսիկ անունով քահանայանալ փափաքեցաւ:

×

Նորընծային քարոզներուն համբաւը տարածուեցաւ շրջակաները: Աղէկ եղանակին թէ՛ մօտիկ գեղերէն, թէ՛ քաղաքէն ժողովուրդը տէր Յուսիկը լսելու կուգար: Բազմութիւնը կը հաւաքուէր գերեզմանատունը երկխուղած լռութեամբ մտիկ ընելով իր սրտին խօսող պարզուկ լեզուն: Արշամ միշտ ունկնդիրներուն մէջ էր, կը սիրէր ու կը յարգէր տէր Յուսիկը, որուն ինքզինքը հոգեւոր ու մտաւոր ծնողքը համարելու իրաւունքը ունէր:

Մտերիմներ էին: Օր մը վարժապետը տէրտէրէն գիտողութիւն ըրաւ, թէ քարոզներուն Աւետարանէն բնաբան չէր դըներ: Միշտ Հին Կտակարանը, Գործք Առաքելոցը կամ ազգային սուրբերը կը ներշնչէին զինքը:

— Հին Կտակարանն ալ Սուրբ Գիրք չէ՞, հարցուց տէրտէրը ժպտելով:

— Անանկ է, Սուրբ Գիրք է, բայց Աւետարանն ալ շատ անուշ է, պատասխանեց վարժապետը:

Տէր Յուսիկ քանի մը րոպէ վարանումէ յետոյ ըսաւ.

— Ձե՞ս վախնար որ շատ անուշութիւնը մեր ժողովուրդը մեղկացնէ:

Դիտողութիւնը նոր էր: Արշամ սկսաւ մտածել:

— Կը տեսնես, եղբայրս, շարունակեց տէրտէրը, որ մեր արօրները վարողները եզներ են: Մեզի կեանք տուող ցորենին ան պզտիկ հատիկները ունենալու համար խոշոր խոշոր ուժով եզներ պէտք են: Գառնուկով արտ կրնա՞նք հերկել:

— Անշուշտ ոչ:

— Մեր ազգին բարոյական կեանքն ալ ատ դաշտերուն կը նմանի. մանաւանդ որ խոպանացեալ անմշակ է, ու հիմակ տրամ հող դարձած է:

Գառնուկին քաշած արօրով չենք կըրնար հոն ակօս բանալ եւ սերմնացանք ընել:

Արշամ ձախ ձեռքին մատներովը իր պզտիկ մօրուքը սկսաւ արագ արագ քաշկռտկել: Տէրտէրը վերջն ո՞ւր պիտի բերէր: Սա կոշտ գեղացիին մէջ նոր մարդ մը երեւան կուգար, իր մտքէն չանցած:

Տէր Յուսիկ յանձնապատասխան մը չըլլալուն, մեծ զոհունակութիւն պիտի զգար եթէ մտածութիւններուն վաւերացումը իր վարժապետէն լսէր: Միտքը ամփոփելով, զաւանանքը կարճառօտ բանաձեւեց:

— Քրիստոսը, ըսաւ, երբ զառն Աստուծոյ կը ներկայացնեն: Գառնուկը կը սիրենք, կը փայփայենք, բայց առանց իրեն ալ կրնանք ապրիլ. իսկ կեանքերնիս եզէն է, վասնզի ուժովն ա՛ն է:

Ու երկինք նայելով, յարեց.

— Ուժովը մէկալն է:

Արշամ ալ ինքնաշարժմամբ վեր նայեցաւ, իբր թէ ինքն ալ բան մը տեսնել հաւտար. ու բան մը չզտնելով հարցուց.

— Մէկալը ո՞վ է:

— Եհովան, եղաւ պատասխանը:

Տէրտէրը իր գաղափարը պարզեց.

— Ես շատ մտածելով՝ համոզուեր եմ որ, ըսաւ, մեր ազգին համար Տէր Եհովային հովանաւորութիւնը պէտք է: Եգիպտացիներուն ձեռքէն իր ժողովուրդը փրկողն ան եղաւ: Մենք ալ Փարաւոն ունինք մեր գլխուն վրայ. մենք ալ անհաւատներուն գիրկն ենք: Եհովային իրաւունքներուն մտիկ ընելով պիտի ազատինք:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. - 13)

...ըեւ առանձին նիւթեր չեն դասաւանդուիր, ...այլ՝ միասնաբար: Առաջին դասարանը՝ ...ու մէկ դասաւանդում: Երկրորդ եւ երրորդ կարգերը 4ական, 4էն 6րդը՝ երեքական, 7րդը եւ 8րդը՝ չուրջ երեքական ժամ, 9րդը՝3, իսկ 10րդը՝ 2 ժամ:

Ժամանակացոյցը, որ դասաւանդութեանց ծրագիրներու վրայ սահմանուած է, կարգ մը կէտեր նկատելի կը դարձնէ:

Առաջին: Հայաստանի հայկական նախակրթարան – միջնակարգ դպրոցներու մէջ հայերէնի դասաւանդութեան յատկացուած ժամերը չորսթական 47 են, իսկ ռուսական դպրոցներու մէջ ուսուցմ...ին յատկացուած ժամերը՝ 54,5: Առաւել 7,5 ժամ:

Երկրորդ: Հայկական վարժարաններու մէջ ռուսերէնը եւ ռուս գրականութիւնը առանձին նիւթեր են, մինչդեռ Հայաստանի ռուսական դպրոցներու մէջ հայերէնը եւ հայ գրականութիւնը միացած մէկ նիւթ կը նկատուին:

Մինչ հայկական վարժարաններու մէջ ռուսերէնի եւ ռուս գրականութեան յատկացուած պահերու ընդհանուր գումարը չորսթական 44 ժամի կը հասնի, ռուսական դպրոցներու մէջ հայերէնի եւ հայ գրականութեան յատկացուած միացեալ պահերու ընդհանուր գումարը կը հասնի 27 ժամի, այսինքն՝ չորսթական 17 ժամ նուազ:

Երրորդ: Ռուսերէն կը սկսին սորվիլ հայկական վարժարաններու առաջին կարգի աշակերտները: Ռուսական դպրոցներու մէջ հայերէնը կը սկսին սորվիլ երկրորդ կարգէն սկսեալ:

Աւելցնենք կարեւոր կէտ մըն ալ, որ ընդհանրապէս չի մատնանշուիր. ռուսական դպրոցներու մէջ, Հայաստան, ոչ-հայ աշակերտներուն համար հայերէնը պարտադիր չէ: Կը սորվին, եթէ փափաքին:

Հայաստանի ռուսական դպրոցներու աշակերտութեան մեծամասնութիւնը հայ է:

Չորրորդ: Հայկական միջնակարգ կարգերուն մէջ, 9րդ եւ 10րդ դասարանները, հայերէն չի դասաւանդուիր:

Աւելի աւելի քան տասը, տասներկու տարի առաջ էր, որ օրուան Լուսաւորութեան նախարար Շ. Սիմոնեանի անհեթեթ կարգադրութեամբ, հայերէնի դասաւանդումը ջնջուեցաւ բարձրագոյն կարգերու մէջ: Այդ կարգադրութեամբ հայ պատանին հնարաւորութիւն կ՚ունենար իր մայրենի լեզուն սորվիլ մինչեւ 8րդ կարգ, այսինքն մինչեւ 14 – 15 տարեկանը, իսկ անկէ ետք, յաջորդական երկու դասարանները կը զրկուէր այդ կարելիութենէն:

Բողոքները յաճախակի եղան եւ շատ: Բայց ապարդիւն: Այսպէս, խումբ մը գրագէտներ, մտաւորականներ եւ մանկավարժներ «Գրական Թերթ»ի 1965 Օգոստոս 27ի թիւին մէջ «Բաց նամակ» մը հրատարակեցին՝ ուղղուած Լուսաւորութեան նախարարին. «Մեր երախաները հազիւ են փոխադրւում իններորդ դասարան, հազիւ են ոտք դնում հասունութեան սանդուխին, մենք դրօշակը բարձրացնում ենք, «ստոպ»: Դուք արդէն հերիք գիտէք մայրենի լեզուն: Եւ այսպէս, մայրենի լեզուն, որպէս առարկայ, 9 – 10 – 11րդ (*) դասարանից հանուած է: Այսինքն՝ հանուել է ճիշդ այն ժամանակ, երբ նոր պէտք է սկսուէր իսկական, գիտակցական ուսուցումը»:

1974 Յունուար 28ին Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը (կուսակցական համաժողը) իր կարգին, կը շեշտէր, թէ «Դպրոցական ծրագրերում պակասել են Հայոց լեզուին եւ գրականութեան յատկացուած ժամերը: Իսկ 9րդ եւ 10րդ դասարաններից ընդհանրապէս հանուած է լեզուի ուսուցումը: Հետեւանքը լինում է այն, որ մեր պատանիներից ու աղջիկներից շատերը միջնակարգ դպրոցն աւարտում են լեզուական խիստ ցածր գիտելիքներով: Այդ են ապացուցում նաեւ բուհական (բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ) ընդունելութեան քննութիւնների արդիւնքները»: Ժողովին եզրակացութիւնն այն էր, որ «Հանգամանօրէն մշակուած ծրագրով եւ նորմալ դասաժամերով Հայոց լեզուի ուսուցումը շարունակուի մինչեւ դպրոցական ուսուցման վերջին օրը»:

Աւելին՝ ժողովը, որուն կը մասնակցէին ի մէջ այլոց, Ռ. Աթայեան, Մ. Շաթիրեան, Գ. Էմին, Ս. Խանզադեան եւ ուսուցիչներ, անհրաժեշտ կը նկատէր գրաբարի ուսուցումը՝ «Անհրաժեշտութիւն է զգացւում բարձր դասարաններում նախատեսել նաեւ գրաբարի գոնէ տարրական ուսուցումը»:

Այս կենսական հարցերը ցայսօր անտեսուած կը մնան:

Փոխարէնը, Լուսաւորութեան նախարարութիւնը աստղանիշ կրող փոքր ծանօթութեամբ մը կ՚երաշխաւորէ, որ այն դպրոցներուն մէջ, ուր անհրաժեշտ կը նկատուի հայերէնի եւ հայ գրականութեան կատարելագործումը, 8էն 10րդ դասարաններուն մէջ մէկական ժամ կը յատկացնէ շաբաթական, այսպէս կոչուած «ֆակուլտատիվ պարապմունքներ»էն առնելով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Յետագային, նոր ուսումնական ծրագիրով, ջնջուեցաւ 11րդ կարգը:

(**) «Գրական Թերթ» 1974 Փետր. 1

ՀՈՂ ՎՐԵՔ
ԸՆԿԵՐ
ԿԻՒԼՊԵՆԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԻԷՆ.— (Յառաջ) Դեռ նոր թաղած էինք ընկ. Զոպոյեանը ու ցաւը չամոքած ահա մեր գաղութը կրկին սրտի խոր կսկիծով պիտի թաղեր իր ամէնէն գործունեայ, հին անդամներէն մին՝ մեր ընկեր Կիւլպենկ Սուքիասեանը: Ան անակընկալօրէն մեռաւ Օգոստոսի առաջին օրերուն, դինքը հողին յանձնեցինք Օգոստոս 5ին:

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Եօզղատի նահանգին Իյտէլի գիւղը, վերջը ճանչցանք որբահաւաքի օրերուն Պօղազլեանի որբանոցը, ուր կողք-կողքի եկեղեցիին մէջ խոտի վրայ կը պառկէինք: Ինքն ալ Ալբիսեան սերունդէն՝ աւազակ թուրքին գեհենը իր մորթին վրայ կրած էր:

Պօղազլեանի որբանոցին մէջ հազիւ Ա. Բ. Գ.ը սորված էինք, կօշիկներու տակը զարնուած փայտէ մանր չիվիներով, ոտքաբոպիկ, վերջ Փոքր Ասիոյ մէջ բացուած առաջին որբանոցը ըլլալով զրենական ոչ մէկ պիտոյք ունէինք...: Յետոյ, Թալասի, Նահրը – Իպրահիմի, Ճիպէյլի եւ Անթիլիասի որբանոցներու մէջ եղանք միասին:

Սակայն նման պահերուն խիստ դժուար է անդարձ մեկնող ընկերոջ մը մասին գրել, որուն հետ աւելի քան յիսուն տարի ապրուած կեանքի մը յիշատակները խառնուած են... յիշատակներ անհրապոյր կեանքի մը, աւելի շատ տխուր՝ քան ուրախ...: Որովհետեւ իրարու հանդիպեցանք բիւր – հազար որբերու հետ, ու եթէ պահ մը ետ սեւեռենք մեր նայուածքները անկասկած յուզումի սարսուռներով մեր աչքերը կը տամկանան...: Բանդի տակուին անտեղեակ էինք ցեղին մեզի վիճակուած եղերական տրամին մութ ծալքերուն եւ որբանոցներուն մէջ խելահաս ըլլալով զգացինք մեր որբ ըլլալը...:

«1918»ին զինադադարը անգամ մը եւս յուսախաբութեան մատնեց ահաւոր եղեռնէն վերապրող Հայութիւնը եւ քաղաքական դէպքերու գահավէժ ընթացքը կրկին ի վնաս Հայութեան դասաւորուեցաւ, եւ վերապրող Հայութիւնը բախտէն հալածուած սկսաւ ցրուիլ Սփիւռքի չորս ծագերուն նոր բախտը որոնելու յոյսով...:

1924 – 1925ին, հետզհետէ սկսան ցրուել որբանոցներու մէջ եղած որբերը, ու հազարաւոր որբեր Ֆրանսա եկաւ ագարակները աշխատելու համար, որոնց մէջն էր նաեւ մեր տարաբախտ ընկերը Կիւլպենկը, որ որոշ ժամանակ մը աշխատելէ յետոյ վերջնապէս հաստատուեցաւ Վիէն, ուր Պէյրութէն եւ այլ երկիրներէն եկած որբերը հետզհետէ աւելնալով ըսկսան ստուար թիւ մը կազմել:

Վիէն կամ այլուր հաստատուած որբերը բոլորն ալ Թուրք հայրենասէրներ էին, եւ հազիւ գրել – կարդալ սորված էին որբանոցներու մէջ...: Եւ երբ սկսան աշխատիլ՝ սկսան հայերէն գիրքեր եւ թերթեր կարդալու մասին մտածել... քանի որ իրենց ապրած երկիրը իրենց հայեցի ապրումներուն խորթ էր...:

Մանաւանդ օտարութեան մէջ «չուժգունել»ու համար, հոգեկան սնունդ եւ հայկական երանգ տուող թերթ մը պէտք էր, կէս – կատար կարդալ սորվող մեզի պէս կեանքի պայքար նետուած անփորձ որբերուն, տոկալու եւ չձուլուելու համար չուտով:

Բոլոր որբերն ալ իրենց Թունդ հայրենասիրութեամբ անկասկած կարելի է նըկատել արժանաւոր յաջորդները մեր մեծ նահատակ նախնեաց, որովհետեւ Թուրքին զուլումը զիրենք գերազանց հայապաշտ ըրեր էր...:

Բարեբախտաբար կեդրոնական Եւրոպայի միակ օրաթերթը բացաթեւ «Յառաջ»ը սկսաւ լոյս տեսնել Եւրոպայի պորտին վրայ, խմբագրութեամբ անմոռանալի Շաւարշին եւ գաղափարական իր անձնուէր ընկերներու մասնակցութեամբ: Որբանոցէն դուրս եկած տղաքը կը կարդային անյագ պաշտումով ճիշդ նման այն ճամբորդներու որոնք ծարաւէն կը վառէին անապատին մէջ ինկած, ուղեկորոյս ճամբորդներուն: Արդարեւ «Յառաջ»ին երեւումը որբ տղոց համար նախախնամական օրհնութիւն մը եղաւ, որովհետեւ «Յառաջ»ին շնորհիւ եւ ընթերցումով իրենց գիտցած հայերէնը խորացուցին... մանաւանդ անորոշ եւ տարտամ գաղափարներով որբերը գաղափարական տոկուն դիմագիծ ստացան տեւական «Յառաջ»ին կապուելով:

Կիւլպենկը յիսուն տարիէ ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ էր: Նոյն ատեն «Հայ-Բոյժ»ի գործակալն էր Վիէնի մէջ: Բոլոր հայկական ձեռնարկներուն իր մասնակցութիւնը կը բերէր նիւթապէս եւ բարոյապէս:

Գաղութէն սիրուած էր իր համեստ բնաւորութեամբ եւ չափազանց աշխատասէր էր: Նահապետական տիպար հայ մըն էր:

Գերեզմանին վրայ խօսք առնելով ընկ. Ղ. Թորոսեանը թուելէ յետոյ իր տիպար եւ պարտաճանաչ կուսակցականի վայել կեանքը ըսաւ.— «Տարիներ առաջ հայրենիքէն ափ մը հող բերած էի, որ մասունքի պէս կը պահէի դարակիս մէջ, ափ մը հող, որուն իւրաքանչիւր հիւլէին մէջ անկասկած յիշատակ մը, հեքեաթ մը կայ, Կարինէն, Տարօնէն, Վանէն, Խարբերդէն, Սեբաստիայէն, Եօզղատէն, եւ Երեւանէն մինչեւ Կիլիկիա, Հայկէն մինչեւ մեր նախնեաց աճիւնը զոր գացիր եւ աչքովդ տեսար ու կարօտդ առիր հայրենիքէն, ահա այս ափ մը հողը տրտում դագաղիդ վրան կը ցանեմ որպէսզի քու աճիւնդ խառնուի մեր նախնեաց աճիւնին: Վաղուց քու մահով Հ. Յ. Դ. կը կորսնցնէ պարտաճանաչ եւ գիտակից զինուորեալ մը, իսկ Վիէնի գաղութը պարկեշտ հայ մը...: Ուստի հանգիստ քու յոգնած եւ տանջուած մարմինդ, Սիրելի Կիւլպենկ եւ օտար հողը ծանր չճնշէ վրադ...:

Բ. Ճ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (406)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱԳԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՇԱՀԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

...Երկաստարդ աղնուականներ զարմացական ...չէշտերով Էմբէրիայի մեկնումին ...եւ իր գոյքերուն, կահ կարասիներուն, ...գոհարեղէններուն եւ գեղարուեստական ...առարկաներուն ծախուելուն վրայ կը խօսէին:

...Արաթիմոս ներկայ հետաքրքիրներուն ...մէկ մասը բարեւելով եւ միւս մասին բարեւին պատասխանելով, բազմութիւնը ...ճեղքեց եւ գործակատարին մօտեցաւ:

Այս պատուաւոր աւազակը, ամէն բան քառորդ գինով ծախելու վրայ էր... պարզապէս բոլոր հասոյթը իւրացնելով կը–ծիկը գնելու համար:

Արաթիմոս քանի մը գեղարուեստական առարկաներ գնելէ յետոյ անկիւն մը քաշուելով, հետաքրքրութեամբ աճուրդին վերջանալուն սպասեց:

Մութը կոխելուն գնորդները իրարու ետեւէ մեկնեցան, Արաթիմոս գործակատարին մօտենալով ըսաւ.

— Սա աժաննոց բաները ցոյց տուր տեսնեմ:

— Ընտրեցէք, Տէր իմ, որը որ կ՚ուզէք ընտրեցէք, գինը մի՛ հարցնէք, կը համաձայնինք, ըսաւ գործակատարը մատովը մնացորդ առարկաները ցոյց տալով:

Արաթիմոս սկսաւ պալատին սենեակները այցելել, իսկ գործակատարը, ձեռքը ճրագ մը, անոր հետեւեցաւ:

Ցանկարծ, նեղ սենեակէ մը ներս մըտած ատենը, գեղարուեստական հոյակապ պատկերի մը առջեւ գտնելով ինքզինքը, զմայլած, կանգ առաւ, բայց դէմքէն բան մը յայտնի չընելով մրմնջեց.

— Ան է: Անոր պատկերը հոս ի՞նչ գործ ունի:

Հոս չմոռնանք ըսելու թէ Արաթիմոս Բոլանի իսկական անունը դեռ նոր իմացած էր Պէմպոյէ:

—– Այս պատկերը ո՞վ կը ներկայացնէ, հարցուց ան գործակատարին:

—– Քանտիանօ նախորդ դուքսին զաւակը, Տէր իմ, պատասխանեց գործակատարը:

—– Ձեր տիրուհին զայն կը ճանչնա՞ր...

— Ատիկա չեմ գիտեր: Իմ գիտցածս սա է թէ այս պատկերը շինող նկարիչը չորս ամիս ամէն օր աշխատեցաւ զայն վերջացնելու համար:

— Բայց նկարիչին աշխատած ատենը Բոլան Քանտիանօն հոս չէ՞ր գար...:

— Ո՛չ, նկարիչը իր միտքէն գծեց...:

— Այդ կարողութիւնը ունեցող միայն մէկ նկարիչ կայ աշխարհի մէջ, մտածեց Արաթիմոս:

Ապա բարձրաձայն աւելցուց.

— Այս պատկերը գծող նկարիչի անունը գիտէ՞ք:

— Այո, Թիսիէն:

—– Սրիկան, միտքէս անցաւ արդէն, մտածեց Արաթիմոս: Այնքան պնդեցի, բայց ի զուր, ինչ որ ըրի, չուզեց իմ պատկերս գծել: Ըսաւ թէ դինքը ներշնչող ոչ մէկ արտայայտութիւն ունէի դէմքիս վրայ: Իմ ալ քերթուածներս թող յիշատակ մնան:

Ապա, բարձրաձայն աւելցուց.

—– Ահա այս կտաւը կը գնեմ:

—– Շրջանակը ոսկիէ է, Տէր իմ, դիտել տուաւ գործակատարը:

—– Ինծի նայէ, անմիտ մարդ, քեզի ո՞վ ըսաւ որ ես շրջանակը պիտի գնեմ, գոչեց Արաթիմոս պատկերը աժանի գնելու միտքով: Շրջանակը վրայէն քակէ, իմ ուզածս պատկերն է, քո՛ւրջը:

— Անմի՛ջապէս, Պարոն, անմի՛ջապէս, գոչեց գործակատարը:

— Ա՛ռ սա քսանըհինգ ոսկին, այսքան ալ չէր արժեր, բայց դուն օտար չես, նուէրս թող ըլլայ, մռլտաց Արաթիմոս մեծահոգաբար գրպանէն քսանըհինգ ոսկի հանելով եւ գործակատարին երկարելով:

— Խե՛ղճ Թիսիէն, չորս ամիս գիշեր ցերեկ աչքի լոյս թափէ որպէսզի օր մը քսանըհինգ ոսկի դնեն ափդ իբրեւ վարձատրութիւն այդ աշխատանքին, մըռլտաց գործակատարը...:

Բայց քսանըհինգ ոսկին գրպանեց եւ կտաւը ոսկիէ շրջանակին վրայէն քակել սկսաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով անկեղծ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Կարօ Սասունեանի մահուան տխուր առթիւ իր զաւակներուն եւ իր քենիին՝ ընկերուհի Մաննիկ Մեծատուրեանի։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տիկին Ղուկասեան (Մոնթրէօյլ) Տիկին Աշճեանի կսկծալի մահուան առթիւ 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղիկի։

ՆՈՒԷՐ

ՆԻՍԷՆ Տիկին Անոյշ Չիլինկիրեան իր աղջկան Զարուհի Ալաճաճեանի ամուսնութեան 25ամեակին առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է ամբողջ Օգոստոս ամիսը։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար։ Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Carzou

PEINTURE, AQUARELLES, DESSINS
GALERIE HORIZONS
58, Rue du Général de Gaulle
LA BAULE

ET
CHATEAU DE VAL
(Limite Cantal-Corrèze,
près de Bort-les-Orges)

Exposition ouverte jusqu'au
20 Septembre
tous les jours

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՔԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ

Կիրակի, Օգոստ. 28, ժամը 8ին, Ֆրանս–Քիւլթիւրէն յայտագիր նուիրուած Սայաթ – Նովայի։

Կը մասնակցին՝ Ռուբէն Մելիք, Ժեռար Տէոէեան եւ Սայաթ - Նովա համոյթը։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի 2րդ խումբը Փարիզ կը վերադառնայ Օգոստ. 30 Երեքշաբթի օր երեկոյեան ժամը 18ի առեններ։

Փորթ տ'Օրլէան Ավընիւ Փօլ Ափել։

×

ԼԻՈՆ.— Օգոստոսի խումբի երախաները կը վերադառնան Օգոստ. 28ին, ժամը 18 – 18.30ին Հայոց եկեղեցիին առջեւ՝ 295 ռիւ Պուալօ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 ֆր.
Հոգեհանգիստ	60 ֆր.
Շնորհակալիք	60 ֆր.
Ցաւակցութիւն	25 ֆր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 ֆր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 ֆր.
Ծնունդ	60 ֆր.
Կը փնտռուի	20 ֆր.
Կ'ուզուի	30 ֆր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ 50 »

Տաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌՆԶՈՒ
100 ֆր. (110 ֆր. թղթատարի ծախսով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 ֆր.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 ֆր.)

ՇԱՒԱՐՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 ֆր.

Դիմել «Յառաջ»ի

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով
Մեկնում եւ վերադարձ Փարիզ

Գին՝ 3790 ֆրանք

Ցաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

ՆՈՐԱՅՐ

կ'երգէ 12 ժողովրդական երգեր.—
Ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

Paris
LA CAPPADOCE
3, Rue Marivaux,
Tél. : 742-83-65
EREVAN
26, Rue Bergère
Tél. : 770-85-81
AIDE - SOCIALE
77, Rue Lafayette
Tél. : 878-02-99
LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise
Tél. : 523-24-97
LIBRAIRIE SAMUELIAN
52, Rue Mr le Prince
Tél. : 326-88-65
ALTOUNIAN ONNIK
130, Rue Jeau-Jaurès
Arnouville les Gonesse
987-08-73

Marseille
MAGARIAN
9, Place des Vergers
Garge les Gonesse
Tél. : 986-49-71
MAISON DE LA CULTURE
12-14, Rue Saint Bazile
Tél. : 50-15-09
JOURNAL ARMENIA
2, Place de Gueydon
Gardanne

Lyon
Super-Marché Bahadourian
20, Rue Villeroy
Tél. : 60-32-10

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Վարչութիւնը ուրախութիւնն ունի ծանուցանելու իր կեդրոնին նորակառոյց մատրան օծման արարողութեան օծումը,

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
Երեկոյեան ժամը 16ին

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՍՏԱՆ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ — ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
1977 – 1978 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Փարիզի Համալսարանական Միջազգային Ոստանի Մարի Նուպար Հիմնարկութեան Հայ Ուսանողական Տունը կ'ընդունի Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն հայազգի ուսանող – ուսանողուհիներ՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը շարունակել Փարիզի Պետական Համալսարանի 13 մասնաբաժիններէն որեւէ մէկին կամ այլ բարձրագոյն մասնագիտական հիմնարկի մը մէջ։

Բացառաբար կ'ընդունուին նաեւ կատարելագործման նպատակով Փարիզ ժամանող հայկական վարժարաններու ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ։

Ընդունելութեան պայմաններ՝

Ա.— Արտասահմանէն թեկնածուն պարտի ունենալ երկրորդական լրիւ ուսման վկայականը՝ (պաքալօրէա), կամ համապատասխան վկայագիր։ Այս կապակցութեամբ կարելի է դիմել.

Service des équivalences de diplômes
Centre Châtelet 4, rue Jean-Calvin
75005 Paris (FRANCE)

Բ.— Նախընտրութիւն կը տրուի այն թեկնածուներուն որոնք բարձրագոյն ուսման ընթացքի մէջ են։

Գ.— Թեկնածուն պարտի արձանագրուած ըլլալ Փարիզի ուսումնական հաստատութեան մը մէջ։

Դ.— Հայ Ուսանողներու Տունը ունի երկու հոգինոց եւ մէկ հոգինոց սենեակներ։ Այս վերջինները հնութեան կարգով կը տրուին Տան մէջ արդէն բնակութիւն հաստատած ուսանողներէն՝ անոնց որոնք ցուցաբերած են ուսումնական յաջողութիւններ։

Ե.— Երկու հոգինոց սենեակներու պարագային ծախքերու ամսական մասնակցութիւնն է՝ անձ գլուխ 300 ֆր. մէկ հոգինոց սենեակներու պարագային՝ 400 ֆրանք, իսկ ուսուցիչներու տրամադրուած սենեակներուն համար որպէս ծախքերու մասնակցութիւն կը գանձուի ամսական 600 ֆր.

Զ.— Ոստանի բնակիչները իրաւասու են վայելելու՝ ուսանողական ճաշարան՝ մատչելի գիներով, մարզադաշտ, լողաւազան եւլն։ Հայ Ուսանողներու Տունը ունի իր սեփական մատենադարան-ընթերցասրահը, հաւաքասրահը եւ կը կազմակերպէ հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուի դասընթացքներ։

Է.— Դիմումներ պէտք է կատարել՝ Առաջին կիսամեակի ընդունելութեան համար՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 20 Սեպտեմբեր 1977։

Երկրորդ կիսամեակի ընդունելութեան համար՝ ամէնէն ուշ մինչեւ 10 Յունուար 1978։

Ը.— Հայ Ուսանողներու Տան քարտուղարութեան կողմէ թեկնածուներուն կը ղրկուի յատուկ հարցարան՝ բոլոր մանրամասնութիւններով։

Թ.— Թեկնածուներուն ընդունման որոշումը կը պատկանի Մարի Նուպար Հայ Ուսանողական Տան Ընդունման Յանձնախումբի իրաւասութեան։

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՏԱՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Maison des Etudiants Arméniens
Fondation MARIE NOUBAR
57, boulevard Jourdan
75014 Paris (FRANCE)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.930 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 53e ANNÉE — N° 13.930

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ԿԸ ՊԱՅԹԻ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

— o —

Հինգշաբթի առտուան վերջալոյսին է որ ռումբ մը պայթած է Փլաս տէ Քանոնի մօտ բանջարեղէնի շուկան եւ զոհերու թիւը անորոշ կը մնայ: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն 3 մեռեալ կայ եւ 12 ծանր վիրաւոր:: Ասիկա պատճառ է անշուշտ որ մթնոլորտը կրկին լարուած բնոյթ առնէ: Քանի մը օր առաջ, Շուֆի մէջ էր որ տիւրզի պարագլուխ մը կը սպաննուէր եւ քիչ ետք տիւրզի – քրիստոնեայ բախումներու հետեւանքով 17 մեռեալ կար: Այս նոր միջադէպը կը պատահէր ճիշդ այդ ատեն, երբ քրիստոնեայ ղեկավարները 3 օրուան ժողով մը կը գումարէին Էհտէն, ուր կը հրաւիրէին անմիջապէս զինուորական պետերը: Կ'ըսուէր թէ ընդհանուր զօրավար կը պատրաստուէր ինչ որ կը հաստատէ նաեւ թէ Նոյեմբերէն ի վեր, ամէնէն ծանր տագնապն է որ կը ծագէր: Քրիստոնեայ ղեկավարները, մէջն ըլլալով Շամուն, կը յայտնէին թէ եթէ կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք չառնէ քրիստոնեաները պաշտպանելու համար, իրենք իսկ նոյն միջոցներ ձեռք կ'առնէին:

Քանի մը տողով

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարութիւնը դիմում կատարեց Ապահովութեան Խորհուրդին, քննելու համար «Թուրքիոյ բռնաբարումները ՄԱԿի բանաձեւերուն եւ Անգարայի վաւերացուած խոստումներուն»։ քաղաքականութիւնը, որուն վերջինն է՝ Ֆամակուսթայի գաղթավայրացումը»:

ՓԱՐԻԶԻ ազատագրման 33րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Հինգշաբթի օր: Զանազան հանդիսութիւններ տեղի ունեցան եւ ծաղկեպսակներ դրուեցան դիմադրական զոհերուն: Շիրաք ճառ մըն ալ արտասանեց եւ շեշտեց որ այսօր ալ «արտաքին այլ տեսակի վտանգներ կը սպառնան եւ հարկ է ինչպէս 44ին մերժել լքումի բոլոր ձեւերը»: Համայնավարները կը բողոքեն որ Շիրաք շատ ընտրական բնոյթ տուաւ այս տարեդարձին:

ՄԱՌՇԷ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Մաշի եւ յայտնած ի մէջ այլոց թէ Ձախի յաղթանակին պարագային դէշ աչքով չի նայիր Ելմտական Նախարարութեան:

ԳՈՐԾԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ Ազգ. Խորհուրդի նախագահը՝ Սէրաք ըսաւ որ համայնավարներու յարձակումները ընկերվարականներու վրայ, չինծու են եւ կը ձգտին միայն այն տպաւորութիւնը թողուլ որ ընկերվարականները ապահովութիւն ներշնչող մարդիկ են:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ կը շարունակէ Ֆրանսայի իր շրջանը աշխատանքի համար: Պարզ է որ ընտրական բնոյթ ունին բոլոր նման շրջապտոյտները, արդէն երբ Աշխատանքի Նախարարը կ'ազդարարէ որ գործ տան երիտասարդներուն եթէ կ'ուզեն որ մեծամասնութիւնը շահի, ամէն ինչ աւելի յստակ կը դառնայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ նոր փառերգը սովետական կառավարութիւնը պիտի ըլլայ 50 միլիոն խորհրդային դպրոցականներու համար: Ծանօթ է որ 20 տարիէ ի հին փաւերգին միայն երաժշտութիւնը կ'օգտագործուէր քանի բառերը շատ գովաբանական էին Սթալինի համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն անախորժ մթնոլորտ մը կը տիրէ Թրքական բանակին մէջ, որովհետեւ Տէմիրէլ կը փորձէ միջամտել բարձրաստիճան սպաներու նշանակումներուն մէջ, ինչ որ սկզբունքով միայն զինուորականներու հարց է:

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՈՒՄ - ԳԱՊՈՒԻ ՌՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

ՊՈԼՍԷՆ վերադարձող հայ ճամբորդ մը, Ուրբաթ առտու հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտար մեզի Պատրիարքարանի վրայ կատարուած ահաբեկչական արարքին առթիւ:

Դէպքը պատահած է Երեքշաբթի առտու ժամը 1.30ին եւ մէկական ռումբ պայթած է Պատրիարքարանը, Մայր Եկեղեցին եւ Պէզճեան վարժարանը: Կը հաստատուի որ վնասները միայն նիւթական են, բոլոր ապակիները ջարդուփշուր եղած են:

— —

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ ԱԽՈՅԵԱՆ ԵՐԿԻՐԸ

Մօտ արձագանգ կը հանդիսանայ Պեն Ուիթըքէրի ներկայացուցած տեղեկութեան մասին:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը՝ ՄԱԿի փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան եւ խտրականութիւնները կանխարգելող ենթայանձնախումբին, Ժընեւի մէջ յայտարարած է, թէ Ուրուկուէյն է, որ ներկայիս քաղաքական բանտարկեալներու ամէնէն բարձր տոկոսը ունի աշխարհի մէջ: Ուիթըքէրի համաձայն, վեց հաբիւր Ուրուկուէյցիներէն մէկը քաղաքական բանտարկեալ է եւ մօտ երեք միլիոն բնակչութիւն հաշուող այս երկրէն, 1973էն ի վեր, 400.000 հոգի հեռացած է, աւելի ճիշդ՝ խոյս տուած է:

Արժանթին, մէկ քաղաքական բանտարկեալ ունի 1.200 անձի հաշուով: Քուպա՝ մէկ քաղաքական բանտարկեալ 1.300ի եւ Զիլի մէկ՝ երկու հազարի հաշուով: 1973էն ցայսօր, զինուորականներու իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, Ուրուկուէի մէջ առնուազն 22 հոգի մեռած է չարչարանքներու հետեւանքով: Ասիկա հաստատուած է: Եղակի երեւոյթ չէ նաեւ, որ «անընդունելի տեսակէտեր» ունեցած ըլլալու ամբաստանութեամբ մէկը մինչեւ տասը տարի բանտը մնայ:

Համաձայն Ուիթըքէրի, խոշտանգումներու եւ սպանութիւններու երեւոյթներ կան Ուրուկուէ, Զիլի, Արժանթին եւ Փարակուէ: Բոլորն ալ ոստիկանութեան ձեռքով կատարուող: «Թեթեւ» չարչարանքի, «բռնութեամբ տեղեկութիւններ քաղելու» միջոցներ ի գործ կը դրուին Հիւս. Իրլանտա:

Պեն Ուիթըքէրի կարծիքով դուրսէն ղրկուած քննիչներ, թերեւս միջազգային Կարմիր Խաչի անդամներ, կրնան պատճառ դառնալ, որ վերջ տրուի մարդկային իրաւանց բռնաբերումներուն Հար. Ափրիկէի Հանրապետութեան, Ուրուկուէի, Ուկանտայի, Զիլիի, Փարակուէի, Պրազիլի, Արժանթինի եւ Մերձ. Արեւելքի մէջ:

Նպատակայարմար գտած է նաեւ, որ ՄԱԿը մարդկային իրաւանց հաւանական բռնաբարումներու մասին քննութեան մը ձեռնարկէ Արեւելեան Թիմոր, Արեւմտ. Սահարա, ինչպէս նաեւ Եւրոպա, յատկապէս Ջեխոսլովաքիա:

«ԿԻՒՆԱՅՏԸՆ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏ

Կիւնայտընի թղթակից Էրթուղրուլ Ագպայ կը շարունակէ .— Թորգոմ Սրբազանի հարցուցի թէ չկա՞յ ուրիշ ականաւոր հայ մը, որուն հետ տեսակցիմ, Տընիզ Փափազեանէ առաջ:

— Քեզ ծանօթացնեմ Նիւ Եորքի Պարնարտ Քոլէճի տնօրէնուհի Տիկին Մարգարի Յովսէփեանի հետ, — պատասխանեց: Կը խորհիմ թէ ընդարձակ տեղեկութիւններ կրնայ տալ քեզի:

Հեռաձայնը բացաւ եւ գտաւ Տիկ. Յովսէփեանը: Ըսաւ թէ վաղն առտու զիս պիտի ընդունի վարժարանի տնօրէնութեան սենեակին մէջ: Շնորհակալութիւն յայտնեցի Թորգոմ Մանուկեան Սրբազանի որ մինչեւ սանդուխին գլուխը ընկերացաւ ինծի եւ ողջերթ մաղթեց:

Տիկին Մարգարի Յովսէփեան միջին տարիքով կին մըն է, անգլերէն եւ ֆրանսերէն գիտէ, ընտանիքը Թուրքիայէն է, ամուսնացած եւ երկու զաւակներու մայր: Աշխատանքներ եւ պրպտումներ կը կատարէ, Թուրքերու կողմէ ջարդուած Հայերու մասին: Նոյնիսկ գիրք մըն ալ ունի, ուր կը պնդէ թէ 1922ին Թուրքերը դիտմամբ հրկիզեցին Իզմիրը, լոկ Հայերը մահացնելու համար: Յովսէփեան այս գիրքը երկասիրած է, ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան գիրքերէ օգտուելով: Մարգարի Յովսէփեան եւս հեղինակաւոր ձայն ունի հայ հասարակութեան մէջ, յետագային ճշդեցի տարբեր անձերէ: Տիկին Յովսէփեան սապէս խօսեցաւ.

— Գերմանները միլիոնաւոր Հրեաներ սպաննեցին, բայց այս խժդժութեանց առթիւ ներողութիւն խնդրեցին Իսրայէլէ: Անոնց սիրտը առին: Մինչդեռ Թուրքերը կ'ուրանան եւ չեն ընդունիր թէ ջարդեցին Հայերը: Ներողութիւն չեն խնդրեր, «ցաւ կը զգանք» չեն ըսեր: Թերեւս կը գտնուին Հայեր, որոնք Թուրքերէն հող կը պահանջեն: Ես այդպիսի Հայերուն «յիմար» կ'ըսեմ եւ անոնց պէս չեմ խորհիր: Նաեւ չեմ կարծեր որ շատ մը Հայեր Ամերիկայի իրենց կեանքը ձգելով Կարս կամ Արտահան երթան: Ամերիկայի բոլոր Հայերը բաւուք ապրելակերպ մը ունին: Միայն թէ մեզի հետ բարեկամանալու համար առաջին քայլը պէտք է Թուրքերը նետեն, Գերմաններուն նման: Հայերը կը պնդեն թէ Թուրքերը Կիպրոսի մէջ Յոյներուն ալ միեւնոյն բանը ըրին: Այս պատճառաւ է որ Ամերիկայի Յոյներուն հետ միանալով՝ կը բողոքեն անոնց դէմ: Ասկէ զատ, Թուրքիայէն եկած Հայերը կը յայտնեն թէ Թուրքիա լայն իրաւունքներ չի տար իրենց եկեղեցիներուն եւ վարժարաններուն: Տարբեր պարագայ մըն ալ կայ: Թուրքերը շարունակ ահաբեկումի մթնոլորտ մը կը ստեղծեն Հայոց դէմ: Օրինակ, ինչո՞ւ Թուրքիա չեն մտցներ Հայոց մասին իմ գրած մէկ գիրքս: Եթէ Թուրքերը Հայոց ջարդերու մասին ներողութիւն խնդրեն, ոչ ոք դըրամ եւ հատուցում պիտի ուզէ: Արդէն ի՞նչ կրնայ առնել, Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը լաւ չէ, հինգ դահեկան վըճարելու կարողութիւն չունի:

Տիկին Յովսէփեան յետոյ ցոյց տուաւ խմալացի լուսանկարիչի մը կողմէ Անատոլուի մէջ քաշուած դունաւոր լուսանկարներ եւ շարունակեց.

— Նայեցէք սա լուսանկարներուն, Անատոլուի մեր եկեղեցիները աւերակ դարձեր են, մեր յիշատակարանները խղճալի վիճակի մէջ են: Այսպէս ըլլալով հանդերձ Թուրք կառավարութիւնը չի թողուր որ անոնք վերանորոգուին: Մինչդեռ Ռուսիոյ մէջ մեր ամէն մէկ յիշատակարանը եւ եկեղեցին բարեզարդ եւ խնամեալ վիճակի մէջ է: Թուրքիա եթէ մեր այդ սրբավայրերը եւ յիշատակարանները վերանորոգէ եւ Հայոց բանայ. շահաւորը նորէն ինք կ'ըլլայ: Լոկ Ամերիկայէն հազարաւոր Հայեր իբր զբօսաշրջիկ կուգան գունդագունդ, եւ այս կերպով տվիզ կը հոսի Թուրք ելեւմուտքին: Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ այսքան պարզ բան մը անգամ չեն խորհիր: Ես գացի աչքերովս տեսայ: Ռուսիոյ հայ եկեղեցիներու վիճակը Թուրքիոյ տաճարներուն բոլորովին հակառակն է, բարեզարդ եւ Հայոց պաշտամունքին առջեւ բաց:

— Շատ աղէկ, Թուրք մեծ դեսպաններուն սպանութեան ի՞նչ կ'ըսէք:

— Թուրք դեսպանները սպաննողները թերեւս Հայեր չեն: Կրնայ ըլլալ երկու խենթ հայ, թերեւս Հելլէն մը, եւ կամ Թուրք մը դուցէ: Չէ հաստատուած որ Հայերն են: Միմիայն մէկը հեռաձայնով բաներ մը ըսեր է...: Արդէն այս սպանութիւնները դէշ օրինակ կ'ըլլան մարդկութեան:

ՀԱՅՈՑ ՋԱՐԴԸ

Մարգարի Յովսէփեան յանկարծ խօսքը փոխեց եւ շարունակեց.

— Չկայ հայկական որեւէ ընտանիք, որուն կէսը ջարդուած չըլլայ Թուրքերու կողմէ:

— Շատ աղէկ, հարցուցի, Թուրքերը ինչո՞ւ հազարաւոր Հայեր սպաննեն առանց որեւէ դրդապատճառի:

— Պարզ է, – պատասխանեց Տիկ. Յովսէփեան, — Հայերը ինչպէս ամէն դարու, այն ատեն ալ մասնագէտ էին իրենց առեւտուրին եւ արհեստներուն: Այս պատճառով Թուրքերը մեռցուցին զանոնք, այդ գործերը անոնց ձեռքէն խլելու համար: Ասկէ զատ, արտասահմանէն հազարաւոր Թուրք գաղթականներ կուգային Օսմանեան կայսրութիւն, պէտք էր անոնց տեղ գտնել եւ այս նպատակով մեռցնել Հայերը, անոնց տունն ու տեղը յանձնել գաղթականներուն: Այդ շրջանի հայ կամաւորները Ֆրանսացիներու եւ Անգլիացիներու կողքին կռուած էին, Թուրքերը դաշնակցած էին Գերմաններուն հետ: Հայերը արդարեւ կ'ուզէին որ Թուրքիա յաղթուի պատերազմին մէջ: Այս ալ տարբեր դրդապատճառ մը եղաւ իրենց մահացումին համար: Գալով Եանըգեանի, տարիքոտ եւ խենթուկ մարդ մըն էր, գիտեր թէ իր հայրն ու մայրը սպաննուած էին Թուրքերու կողմէ, ուզեց վրէժ լուծել, Թուրք դիւանագէտները մեռցնելով:

(Շար. 4)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ԱՆԴՐԱՆԻԿ-Ի ՄԱՀՈՒԱՆ

Օգոստոս 30ին, կը լրանայ Անդրանիկի մահուան յիսնամեակը:

Այս առթիւ «Յառաջ»ի յաջորդ թիւը (Երեքշաբթի Օգոստ. 30) ամբողջովին նուիրուած է ազգային հերոսին յիշատակին:

Նոյն օրը (Երեքշաբթի Օգոստ. 30) ժամը 13ին, այց՝ իր շիրիմին (Փէռ–Լաշէզ):

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ ՄԻՇԱ ԳԻՒՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Թ.— Անունը Տհը Պարտ օֆ Լօռի է, («Լոռիի Գուսանը»), իսկ հրատարակչականը, Մաշտոց Փրէս:

Գ.— Այո: Անշուշտ անգլիական հաստատութեան մը մեքենաներով ու հսկողութեամբ եղաւ գործը, սակայն իմ մասս ալ կայ մէջը: Կ'ուզէի տեսնել գրքի հրատարակումը, 1970ին իսկ, Թումանեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, եւ գիտէի որ նման գրքի մը համար դտնուող սահմանափակ շուկան պիտի վարանիլ տայ անգլիական մեծ հաստատութիւնները:

Ուրեմն ես ալ կրցածս ըսի, մասամբ ալ այն յոյսով որ անգլիախօս Հայերու զանազան հաստատութիւններ, որոնցմէ ոչինչ խնդրած կամ ստացած էի, պիտի յարմար տեսնէին նպաստել նման գործի մը սպառումին եւ ցրուումին:

Թ.— Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը:

Գ.— Դժբախտաբար ոչինչ: Ես ինքնարու եմ իմ գործով ու երբեք անձնական վարձատրութիւն չեմ ուզած կամ ուզեր, սակայն, թէ՛ իբր թարգմանիչ (որ ի վերջոյ երբեմն կը համարձակի ինքզինքը քիչ մը ստեղծագործ տեսնել) եւ թէ ալ, մանաւանդ, իբր հայ, կը յուսայի որ հայկական կազմակերպութիւններ պիտի զօրավիգ ըլլային ինծի:

Թ.— Ի՞նչ ձեւերով:

Գ.— Օրինակ, քու ըրածիդ պէս, գրախօսականներով, յօդուածներով եւ կամ կազմակերպական միջոցներով տեղեակ պահել հայ-անգլիախօս հասարակութիւնը, թէ այս գործերը կը հրատարակուին Անգլիոյ մէջ: Ինչպէս ըսի, իմ նպատակս միշտ եղած է, նախ՝ Անգլիացիներու ներկայացնել մեր գրականութիւնը, սակայն միաժամանակ կը փափաքիմ խրատեւ ըլլալ, եւ գիտեմ որ որոշ գործեր միայն սահմանափակ թիւով օտարներ պիտի հետաքրքրեն: Բայց ինչո՞ւ սահմանափակ, — որովհետեւ շատ հայկական է անոնց ոգին, եւ ուրեմն՝ պէտք է մասնաւորաբար հետաքրքրէ հայ ծագում ունեցողները, որոնք կը բաժնեն կամ կ'ուզեն հասկնալ այդ ոգին: Արուեստը շատ աւելի մատչելի կը դարձնէ ոգիի պէս վերացական բան մը, քան թէ ուսումնասիրութիւնը եւ կամ լրագրական յօդուածը:

Ամէն պարագայի, յուսախաբ եղայ 1970ին, Թումանեանի գործի հրատարակման առիթով, եւ մնացած եմ մինչեւ այսօր: Չկան, եւ կամ կան, բայց ծուլացած են, հայ կազմակերպութիւններ, որոնք թարգմանութիւններ ընդհանրացնելու եւ սպառելու գործը կարեւոր կը նկատէին:

Թ.— Զարմանալի է, որովհետեւ պէտք կայ: Վերացական «պէտք»ի մը մասին չեմ խօսիր: 1971էն 1975, չորս տարի, ես Հ. Օ. Մ.ի Սոֆիա Յակոբեան Ամառնային դասընթացքին ուսուցիչներէն էի, կ'ուզէի կարելի եղածին չափ հայ գրականութիւն ծանօթացնել աշակերտներուս, եւ անշուշտ թարգմանութիւններու պէտք ունէի, սակայն ձեր թարգմանական գործերէն ոմանց գոյութեան ծանօթ չէի, իսկ ուրիշներ՝ չկային: Յետոյ Ամերիկայի մէջ տարին 100էն 200 ուսանող հայ մշակոյթի նուիրուած դասընթացքներուն կը հետեւին, զանազան համալսարաններու մէջ:

Գ.— Այո, բայց ես կապ չունիմ եւ չեմ կրնար ունենալ համալսարաններու հետ: Յետոյ, Թոթովենցն ու Հէքեաթները շատոնց սպառած են, իսկ միւսներէն ոմանք կան, սակայն ցրուումի մեթոտները լաւ չեն:

Թ.— Ամբողջ Սփիւռքը դժբախտաբար մէկ հայ լաւ գրատուն չունի, ապսպրանքի եւ ցրուումի գործին համար: Հաւանաբար զանազան հաստատութիւններ պէտք է միանան եւ ձեռնարկեն նման գործի մը, որ առանց կուսակցական կամ քաղաքական վէճերու ալ կարելի է վարել, սակայն ընողը ո՞ւր է: Զգենք, ու վերադառնանք ձեր թարգմանութեանց:

Գ.— Սիրով, թէեւ չեշտէ՛, որ Սփիւռքի մը համար թարգմանական աշխատանքը կրկնակ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ նախ մեզ օտարներուն կը ներկայացնէ, եւ երկրորդ՝ մեզ զմեզի:

Թ.— Ճիշդ է: Կը նշմարեմ, որ յաջորդ գործը, զոր հրատարակած էք 1972ին Թոթովենցն է, Թէլ մի Պելլա, («Պատմէ ինծի, Պելլա»), վերնագրով:

Գ.— Այո՛: Ըսեմ, որ գործերու կարգը շատ մը բաներու հետ կապ ունի: Օրինակ, 1963էն ի վեր Նարեկացի կը թարգմանէի, ընդհատուած, հարիւր անգամ, եւ՝ ինչպէս գիտէք, միայն այս տարուան մէջ է որ Նարեկացիէն ըրած թարգմանութիւններս հրատարակուեցան: Նմանապէս, ես Թոթովենցը միշտ շատ սիրած եմ, ու կը հաւատամ որ անոր գործը աւելի արժէքաւոր է քանի իր ժամանակակիցներէն շատերունը: Իմ կարծիքով, մեր քննադատ ու դատող ընթերցող հասարակութիւնը բոլորովին ճիշդ չէ դատած անոր գործի որակի բուն բարձրութիւնը: Ինչ որ է, 1962էն ետք չէի լքած Թոթովենցը: Պատմուածքներ ընտրած էի՝ որոնց վրայ կ'աշխատէի, զանազանութիւն փափաքելով: 1972ին կրցայ աւարտել, եւ Մաշտոց հրատարակչականի միջոցաւ լոյս տեսաւ:

Թ.— Ինչպէս կ'երեւի, Թումանեանէն ետք՝ խորհրդահայ բանաստեղծութիւնը սկսած է շատ հետաքրքրել ձեզ:

Գ.— Այո՛, չիտակ է. նորէն զանազան պատճառներ կան: Դուք անկասկած գիտէք որ խորհրդահայ բանաստեղծութիւնը շատ խառն որակ ունի, — այսինքն՝ որոշ շատ գեղեցիկ գործեր կան, որոնք սակայն մաս կը կազմեն արագ եւ անդադար տպուող հաւաքածոներու: Ասոնք կը մրցին իրարու հետ, մեր ուշադրութիւնը լաւէն դէշ կ'երթայ, կը խլուի, եւ ուրեմն կը մոռնանք թէ ո՞րն է խորհրդահայ բանաստեղծութեան բարձրորակ ողնասիւնը: Ուզեցի ընտրանի մը հրատարակել, որ կը ներկայացնէ 2-3 կտոր, շուրջ քսան բանաստեղծներէ առնուած: Արդիւնքը սա է, — Սովիէթ Արմինիըն Փոէթրի («Խորհրդահայ բանաստեղծութիւն»), որ լոյս տեսաւ 1974ին, Մաշտոց հրատարակչականի անունով:

Թ.— Ինծի կը թուի, թէ վերջին 5-6 տարիները շատ արդիւնաւոր եղած են:

Գ.— Այո, թափ մը առացայ, 1960-ական թուականներու աշխատանքէն, որ դեռ կը մղէ զիս: Յետոյ՝ ուրիշ արտաքին պատճառներ ալ կրնան երբեմն քաջալերել մարդ: Օրինակ՝ խորհրդահայ բանաստեղծութեան թարգմանութիւնը կը տեսնուի եւ կը սիրուի Հայաստանի մէջ, ու այդ առիթով ալ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը կապ հաստատեց ինծի հետ: Անշուշտ հայ թարգմանիչի մը համար նման ընդունելութիւն մը քաջալերիչ է, մանաւանդ երբ Սփիւռքի մէջ նոյնը չի գտներ: Ինչ որ է, հարցուցին ինծի թէ այդ հատորի մէջ լոյս տեսած կտորներէն զատ, ուրիշ կտորներ ալ թարգմանա՞ծ էի Աւետիս Իսահակեանէն, անոր գործէն 2-3 կտոր միայն կ'ընդգրկէ խորհրդահայ բանաստեղծութեան ծաղկեփունջը: Իսկ ես անշուշտ շատ մը կտորներ թարգմանած էի, քիչը վերջնականօրէն պատրաստելու եւ ընտրելու համար, ու կը մտածէի թէ զուգէ ապագային յաւելեալ գործ կ'ընէի, նոյն ուղղութեամբ: Հայաստանի Գրողներու Միութեան հետաքրքրութիւնը մղուած էր Իսահակեանի 100ամեակի մասին ունեցած իրենց ծրագիրներէն: Քաջալերեցին զիս, եւ ուրեմն նորէն Նարեկացին մէկդի դնելով, գործի լծուեցայ՝ Իսահակեանէն շատ մը կտորներ թարգմանելով: Անոնք լոյս տեսան 1975ին Տհը Միւզ օֆ Շիրակ «(Շիրակի Մուսան») անունով, Մաշտոց հրատարակչականի կողմէ:

Թ.— Ի՞նչ արձագանգ գտաւ:

Գ.— Կ'երեւի շատ գոհ մնացած էր Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը, որովհետեւ ուզեցին տպել այդ գործէն ընտրանի մը, եւ իրենք ցրուել: Արդիւնքը այս է, — Խորհ. Միութեան Մոսկուա գտնուող պաշտօնական հրատարակչականը, որ արտասահմանի զանազան լեզուներով կը տպէ խորհրդային գրողներու գործերը, լոյս ընծայեց այս հատորին, — Աւետիք Իսահակեան — Սիլեքթըտ Ուըրքըզ («Ա. Իսահակեան ընտրեալ գործեր») 1976ին: Հրատարակիչը Մոսկուայի Փրոկրէս փապլիշըրզն էր, որ պետութեան պաշտօնական մէկ հաստատութիւնն է:

Թ.— Եւ ուրեմն 9 դար ետ երթալով, հիմա կը հրատարակէք Նարեկացիէն ընտրանի մը, 18 Ողբեր, (Լամընթէյշընզ օֆ Նարեկ) անունով:

Գ.— Այո՛ 1963էն 1976, նստած եղած եմ, երբեմն մէկ տողի համար գիշեր մը տանջուելով: Չեմ կրնար ըսել որ իմ ամէնէն լաւ թարգմանութիւնն է՞, թէ ոչ, սակայն անվարան կրնամ ըսել, որ ինծի ամէնէն շատ քրտինք ու աչքի լոյս պահանջողը եղաւ:

Թ.— Այս գրքի համար չեմ ուզեր «հարցաքննել» ձեզ, որովհետեւ անոր մասին գրախօսական մը կը գրեմ: Կ'ուզեմ շնորհաւորել ձեզ, եւ յաջողութիւն մաղթել, ու փակել սա տեսակցութիւնը՝ մէկ հարցումով, որուն գուցէ չէք ուզեր պատասխանել: Հիմա ի՞նչ թարգմանութեան վրայ կ'աշխատիք:

Գ.— Չհասունցած աշխատանքներու մասին չեմ սիրեր խօսիլ, որովհետեւ ես ալ չեմ կրնար գիտնալ թէ ճիշդ ո՞ւր պիտի հասցնեմ սկսած զանազան աշխատանքներս: Հիմակ ու հիմա ճիգս կը կեդրոնացնեմ Շահան Շահնուրի Նահանջը Առանց Երգի վէպին վրայ

Թ.— Լուր մը, որ շատեր կրնայ ուրախացնել: Յաջողութիւն կը մաղթեմ:

Գ.— Շնորհակալութիւն:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Ց. Գ. Մ. Գիւտեանի Նարեկացւոյ թարգմանութիւնը կարելի է ստանալ, դիմելով՝

BCM — Mashtots LONDON WCI ENGLAND

Գինը՝ 3.60 փաունտ կամ 7.50 տոլար:

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

Բ.

Արշամին երեսը կ'այլակերպէր, աչքերուն մէջ փայլ մը կը շողար, որմէն տէրտէրը ազդուեցաւ. ու քաջալերուած՝ իր տեսութիւնները աւելի պարզեց: Տէր Եհովան իր ժողովուրդը տանջողին գլխուն ամէն փորձանք կը բերէր: Եգիպտացիներուն զաւակներն ալ սպաննել տուաւ, անոնց ոսկեղէններն ու արծաթեղէններն ալ Իսրայէլացիներուն հալալ ընել տուաւ:

Այս յիշատակներէն բորբոքուած, տէրտէրը զայրոյթի թեթեւ շեշտով մը աղաղակեց.

— Հիմակ, օրհնած, դո՛ւն ըսէ.. ես ժողովուրդիս ընտո՞ր խրատ տամ որ բաճկոնակդ առնողին, հանէ շապիկդ ալ տուր: Ատ նզովեալ անհաւատները շապիկնիս իրենք ձեռքովնին կը քաշեն կը հանեն, մեր հանել տալուն չեն սպասեր: Ըլլեմ ժողովուրդին՝ «մորթդ ալ տուր» պատուիրե՞մ: Արդէն ա՛ն ալ կ'առնեն: Շիտակը, Աստուած թող մեղք չհամարի, իմ բերանս առաջ չերթար ժամ եկողին խրատ տալ, որ մէկ երեսիդ զարնողին, միւսդ ալ դարձուր: Ատ շուները մեր քէֆին չեն սպասեր որ աջ կամ ձախ երեսնուս զարնեն: Աջի՛ն ալ կը զարնեն, ձախի՛ն ալ կը զարնեն, քթերնո՛ւս ալ կը զարնեն, կռնակնո՛ւս ալ կը զարնեն, սրտերնո՛ւս ալ կը զարնեն: Կը զարնե՛ն, կը զարնե՛ն, կը զարնե՛ն: Ալ տեղ մնա՞ց որ դարձնենք, եղբայր, դո՛ւն ըսէ:

Պոլսեցի վարժապետը զգածեալ լուռ կը մնար: Աշակերտը հիմակ ինքն էր: Տէրտէրը մահմետականին ձեռքէն ոսկրոտի դարձած հայ գեղացին կը խորհրդանշէր:

— Ակն ընդ ակա՛ն, ատամն ընդ ատաման, ա՛ս է Տէր Եհովային կամքը. եւ ես ալ ժողովրդիս սանկ կը պատուիրեմ: Ի՞նչ կ'ըսես, դէշ կ'ընեմ նէ՝ շիտակը զրուցէ, հարցուց քահանան:

Վարժապետը՝ յուզուած, երկու ձեռքովը տէրտէրոջ աջը քաշեց համբուրեց:

×

Աշնան երկուշաբթի առտու մը Արշամ յանկարծ գեղը եկաւ: Առջի օրը քարոզ լսելու համար հոն գտնուած ըլլալուն, տէրտէրը զարմացաւ այս յանկարծական վերադարձին:

Խեր ըլլայ, հարցուց:

— Սարը երթանք, պատասխանեց վարժապետը խորհրդաւոր:

Մէկտեղ ճամբայ ինկան:

Ա՛լ շատոնց ի վեր էր որ տէրտէրը իր զրատուփը թաքստոցի մէջ ծածկելու պէտք չունէր. մանաւանդ որ գրաբար Աստուածաշունչ մըն ալ աշխարհաբարը փոխանակած էր: Բայց սարը խորհրդաւոր Քարերն էր, ուր պատանի Գաբրիէլը երազած, խորհած ու մարդ եւ հայ եղած էր: Հոն կ'երթար, մինակ կամ իրեններովը, ամէն անգամ որ Եհովայէն ներշնչուելու պէտք կը զգացուէր: Ատ օրն ալ զացին սարին կատարը հանգչեցան, աշնանային հեշտ արեւով արբշիռ:

— Երեւէդ կը տեսնուի որ հրճուանքի մէջ ես: Ուրախ լուրեր ունենալու ես, հարցուց տէրտէրը:

Վարժապետը ծոցէն ծրար մը հանեց, թուղթի մը մէջ փաթթուած, ու խնդալով երկնցուց տէրտէրին:

— Ի՞նչ է, հարցուց:

— Բա՛ց, տես, ըսաւ:

Բացաւ: Լրագիրներ էին, մէջէն ծալլուած: Պոլսոյ թերթերը կը ճանչնար. ասո՛նց ձեւն ու տառերը իրեն անծանօթ էին:

— Դարձո՛ւր, 'մէջը դարձո՛ւր, ըսաւ վարժապետը անհամբեր:

Դարձուց կարդաց, ու զարմանքով գիմացինին երեսը նայեցաւ:

— Պոլիս սաանկ բանե՞ր կը հրատարակուին, հարցուց ապշած:

— Պոլիս չեն հրատարակուիր. Եւրոպա: Ուշադիր նայէ:

«Արմէնիա»յի առաջին թիւերն էին:

Տէրտէրը սկսաւ բարձրաձայն կարդալ, արագ արագ լափելով: Ու վարժապետը որ զանոնք քանի մը անգամ կարդացած էր, հիմակ նորէն յափշտակուած մտիկ կ'ընէր բարձրաձայն ընթերցումը: «Պատերազմի շեփո՛ր, մարտերու գո՛ւմ» գոչելով, ընթերցումը յաճախ կ'ընդհատէր:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. 14)

ՄԵՐ ՏԱՃԱՐԸ ՍՈՒՐԲ Է

«Քալէ, իմ սիրական ժողովուրդ, քալէ՛, դու ծերունի արեւելքի մեծ նահատակ: Ղուրբան քո ճամբիդ, որ անցար, ղուրբան քո վա-քանիդ, ուր հանգիստ պիտի առնես»:

ԱԿՆՈՒՆԻ

Այդ առաւօտ, լեռներէն դեռ նոր գիւղ ...ջած էր: Հեռուէն լսեց տաճարին ղօ...անջը, որ կը հեծկլտար մօր մը պէս: ...ղուիկ գիւղին խենթ տղան էր: Ու դարձ...լ լեռներու ու հովիտներու մէջ, կըռ...ել էր բռնուած վայրի գազաններուն հետ: Ամեն եղնիկի մը կեանքը ազատելու համար, լեռներու եւ ձորերու մէջ, փուշ եւ տատասկ կոխկրտելով, արիւնո...ուած էր:

Երբ գիւղի ճամբան բռնեց, հասկցաւ ...ր, ամեն մը ազատելու համար, պէտք ... մեռնիլ անհաւասար կռուի մէջ իսկ: ...տեցաւ տաճարին, դուռը հրեց ու ներս ...տաւ: Քարէ աւազանին մէջ, ջուր կար: ...րհնուած այդ ջուրին մէջ թաթխեց եր...կու մատները, խաչակնքեց ու բաներ մը ...րթմրթաց եւ յառաջացաւ դէպի Աստ...ուածամօր խորանը:

Տաճարէն ներս լռութիւնը կը տիրապե...էր:

...ռական ատեն անշարժ մնաց: Ամէն ...եղ՝ լոյս եւ սրբութիւն:

Աստուածամօր մեղմանոյշ ու ճառա...այթող նայուածքը հրաշք մըն էր՝ բոլոր ...ուատներուն ու բոլոր հեթանոսներուն ...մար:

Օ՛, այդ նայուածքը, խաղաղութեան, ...ղարտութեան հոգիներուն քաղցրու...թիւնն ունէր:

Գլուխը բարձրացուց, չուրջը նայեցաւ ...ւ աղօթեց.—

Դո՛ւն հրաշքի ծնունդ, դուն հաւատքի զօրութիւն. դո՛ւն երկրորդ Աստուած, դո՛ւն ազնուութիւն, հաց բոլորին, ահա եկած, տաճարիդ մէջ, վիրաւոր ու արիւնոտ ձեռքերով, կ'աղօթեմ քեզի, որ դուրս վռնտես՝ հեթանոսներն կեղծաւոր:

Վասնզի տաճարդ հեթանոսներու պան...դոկի են վերածած...:

Ու գլուխն առաւ ափերուն մէջ, հեծ...կլտած եւ դուրս ելաւ տաճարէն:

Դուրսը՝ հով կար, ու մերձաւոր լեռներէն, ձորերէն ու հովիտներէն՝ եկող ...ովին ահաւոր սարսափը՝ զիս կը դը...ցնէր, ու ես փոթորիկի բռնուած նաւու մը պէս կը հալածուէի...:

Հոգեպէս հիւանդ էի, ու կոյրգկուրան կը քալէի, անխորհուրդ ու հիւանդագին:

Որովհետեւ, տաճարէն ներս, մարմարիոն սիւները իմ արիւնոտած մատներս դպած էին:

Ահա՛ քէնն ու ատելութիւնը, Աստուծոյ տաճարէն ներս:

Մենք խաղաղ էինք մեր լեռների պէս:

Ձգեցի գիւղը ու վերադարձայ լեռները, հոն փնտռելու համար, իմ գերագոյն գաղափարական Աստուածս, որովհետեւ, վա՛խ ունէի որ, ախտաբանական հիւանդութեամբ վարակուած մարդիկ - յանկարծ իմ կոնակէս դանակեն մութին մէջ:

Ժայռի մը մէկ կողմ քաշուած, յիշեցի երէկը՝ մարդկային ոգեկան ամենավսե՛մ «պէթ – ումէն»ը, որ լեռներու ու բնութեան մէջ աստուածներուն աղօթե՛լ գիտէր, ազատութեան համար կռուի՛լ գիտէր, ու մեռնի՛լ գիտէր:

Այո, այդ ֆէտայիները, լուսաճաճանչ ու սուրբ ալ չկան հիմակ: Հայրենի լեռներն ու քարերը, խորհրդաւոր ու անձայն, քա՛ր արցունքներ կը թափեն:

Ֆէտայիները գիւղացիներ էին, խենթեր էին, յանուն ազատութեան ու վաթանին:

Քալէ՛ իմ սիրական ժողովուրդ:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՊՈՂՊԱՏԵԱՅ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ

«Սիրելի Կրոկոտիլ, կը գրէ ընթերցող մը խորհրդային երգիծաթերթին, եթէ դուն որոշ չափով կը հետաքրքրուիս ելեկտրականութեամբ եւ կ'օգտուիս անոր բարիքներէն, ապա օգնէ մեզի՝ գիւղատնտեսական Կուրանի Կանիեւ շրջանի ելեկտրագէտներուս: Մեզի համար արդէն դժուար է աշխատիլ կոլխոզներու եւ շըրջանի ձեռնարկութիւններուն մէջ: Բայց, երբ հարց կ'ըլլայ աշխատանք գտնել, պարզապէս անկարելի կը դառնայ:

«Երբ աշխատելու մտադրութեամբ կը դիմենք ձեռնարկութեան մը վարիչին, ան անմիջապէս մէջտեղ կը հանէ պղինձէ եւ ալիւմինիումէ ելեկտրալարերու խուրձ մը: Անոնցմէ մէկն ու մէկը խնդրարկուին կը ներկայացնէ: Եթէ յաջողի իր ակռաներով կտրել ելեկտրալարը՝ անմիջապէս աշխատանք կ'ապահովէ: Եթէ չյաջողի, վարիչը կ'ըսէ.— Բարեկամս, ի՞նչպէս կ'ուզես աշխատիլ, երբ ոչ դուն եւ ոչ ալ ես լար կտրող աքցան կամ պըտուտակի բանալի (թուրնըվիս) ունինք: Մեր ձեռնարկութեան աշխատաւորները լարերը իրենց ակռաներով կը կտրեն եւ պտուտակներն ալ իրենց եղունգներով կը զետեղեն կամ կը քակեն:

«Ճիշդ է: Երեք տարիէ աքցաններն ու պտուտակի բանալիները անհետացած են շրջանի խանութներէն:

«Հպարտանալու պատճառ չունինք: Որով, կ'առաջարկենք իրաւախոհութեան մը գալ. եթէ առեւտուրի աշխատաւորները ի վիճակի չեն աշխատանքի իրեր հայթայթելու, գոնէ, իրենց հաշւոյն, պողպատեայ ատամնաշար զետեղեն մեր բերանը»:

ՎՏԱՆԳԻ ԻՆԸ ՕՐԵՐԸ

Իսրայէլի վարչապետը՝ Պեկին, քիչ էր մնացեր, որ յետաձգել տար իր վերջին հանդիպումը նախագահ Քարթըրի հետ: Պատճառը հին նախապաշարում մըն է, որ դեռ ի զօրու կը մնայ ծայրայեղ-ուղղափառ Հրեաներու մօտ, մանաւանդ որ անոնց ազդեցութիւնը ամրապնդուած է Իսրայէլի մէջ, վերջին ընտրութիւններուն հետեւանքով:

Թել Ավիվի Մաարիվ օրաթերթին պատմածին համաձայն, «Ամերիկացի բազմաթիւ ռաբուններ խորհուրդ տուած են Պեկինի, որ չտեսակցի նախագահ Քարթըրի հետ, ԱՎ ամսոյն (երրայական տօմարին 11րդ ամիսը) առաջին ինը օրերը, որովհետեւ այդ օրերուն յաջորդած են Սողոմոնի տաճարին քանդումը, Ք. Ա. 70ին, Հռոմէացիներու ձեռքով: Արդ, այդ ինը օրերը, ծայրայեղ – ուղղափառ Հրէաներուն համար անբախտ օրեր կը նըկատուին իրենց հանդիպումներուն ընթացքին Կոյիմներու (ոչ-հրեայ) հետ: Պեկին պատասխանած է, թէ եթէ տեղեակ ըլլար, բնականաբար պիտի խուսափէր, բայց, հիմա որ թուականը ճըշդուած է, չի կրնար ջնջել զայն:

Վերջապէս, յանուն Թօրայի Իմաստուններու Խորհուրդին, ուղղափառ հատուածին առաջնորդը՝ Ակուտաթ – Իսրայէլ հաղորդած է Պեկինի, թէ կրնայ տեսակցիլ եւ, նոյնիսկ, անիկա կրնայ յաջողութիւն մը արձանագրել, եթէ նախօրօք, խոկայ Ծննդոց Գիրքին այն գլուխներուն վրայ, ուր նկարագրուած են Յակոբի եւ իր աւագ եղբօր Եսաւի միջեւ տեղի ունեցած պայքարները:

ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐ...

« Գինովութիւնը խանութներու վաճառորդներուն մօտ իսկական պատուհաս կը դառնայ եւ, հետեւաբար, պէտք է առաջքըն առնել ասոր ալքոլաքննութեամբ (ալքօթեսթ), կը գրէ Լիտերատուրնայա Գազետա շաբաթաթերթը:

Խումբ մը բժիշկներ, անգլիական սարքով մը, շաբաթաթերթին յանձնարութեամբ քննութիւն մը կատարած են «խորհրդային մեծ քաղաքի մը մէջ» (անունը չէ յիշատակուած):

«Բազմաթիւ խանութներու պաշտօնէութեան կէսը գինով էր, նոյնիսկ, երբ տնօրէնը կամ տնօրէնուհին երաշխաւորած են անոնց բարեկարգ կենցաղը: Քոպայ մը ալքոլին տարրողութիւնը ճըշդող սարքին չափանիշէն անդին անցած է: Իրարու վրայ բարդած էր կարմիր գինին, վոտկան եւ գարեջուրը:

«Ալքոլի չափաւոր գործածութեան դափնեպսակը մսագործի խանութ մը ապահոված է, քանի միայն փոխ – տնօրէնը գինով էր: Մսագործի այլ խանութի մը մէջ յաճախորդուհի մը սրտի տագնապի զոհ գացած է, երբ գինով վաճառորդ մը հայհոյած է:

«Պաշտօնի գլուխ գտնուած միջոցին արկղակալներն են, որ ամէնէն աւելի սակաւապետ են: Ամէնէն շատ խմողները ձեռնարկութիւններու բանուորներն են, ասոնց կը յաջորդեն մսագործներն եւ բանջարեղէն ծախողները: Պէտք է, որ վաճառատուներու քննիչներ ոչ միայն արգիլեն կշիռքի զեղծարարութիւնը, մանրուքը վերադարձնելու ատեն կատարուած խարդախութիւնը, այլեւ ալքոլին հոտը, որ խանութներուն մէջ կը տարածուի», կ'եզրակացնէ շաբաթաթերթը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ժ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑԻ ԱՅՑԸ ԵՐԵՒԱՆ

Արուեստագէտներուն ստեղծագործական համատեղ աշխատանքը կը նպաստէ երկիրներու եւ ժողովուրդներու մշակութային կապերու ամրապնդումին, ինչպէս նաեւ անոնց փոխադարձ հարստացումին, յայտարարած է երգահան Ժորժ Կառվարենց, Արմէնփրէսի թղթակիցին: Երգահանը, որ Ֆրանսա – Խորհ. Միութիւն համագործակցութեան ծիրին մէջ Մոսկուա գացած է, առիթէն օգտուելով այցելած է նաեւ Երեւան: Մոսկուայի մէջ նկարահանուելու վրայ է Դուշկա անունով նոր ժապաւէն մը՝ խորհրդային – ֆրանսական - ամերիկեան արտադրութիւն: Ժապաւէնին մէջ տեղ պիտի գտնէ երգահանին երաժշտութիւնը: Ժապաւէնին նիւթն է ռուս եւ ֆրանսացի ժողովուրդներու կապերը անցեալ դարուն:

Երեւան այցը գործնական բնոյթ ստացած է: Բեմադիր Է. Քէօսայեան պատրաստելու վրայ է Մխիթար Սպարապետ անունով պատմա – հայրենասիրական ժապաւէն մը եւ Ժ. Կառվարենց համաձայն գտնուած է հայկական երգ մը յօրինել գլխաւոր դերակատարներէն մէկուն համար: Այդ դերը պիտի ստանձնէ եւ երգէ Շարլ Ազնաւուր: Այդ նպատակով երկուքն ալ Սեպտեմբերի վերջերը Հայաստան պիտի երթան:

Երգահանը դիտել տուած է նոյնպէս, թէ հայկական երգ – երաժշտութիւնը միշտ իր արիւնին մէջ է: Թէ իր եւ թէ Ազնաւուրի նոյնիսկ զուարթ երգերուն մէջ միշտ թախիծ եւ քնքոյշ շեշտ մը կայ. ատոնք կուգան մեր ժողովուրդէն, մեր երգարուեստէն: Յայտարարած է, թէ կը պաշտէ Սայաթ – Նովան, Կոմիտաս, Եկմալեան: Շատ կը սիրէ Ա. Տիգրանեան, Ալ. Սպենդիարեան, Ա. Խաչատրեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (407)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՇԱՀԱԴԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

— Ապուշ արարած, եթէ դծողը դուն ըլլայիր, քանըհինգ փարա ալ չէի վըճարեր, պատասխանեց Արաթիմոս հեգնական քրքիջ մը արձակելով: Ասոր հետ մէկտեղ, ես զայն իբրեւ նկար գործածելու միտք չունիմ, սենեակիս դրան առջեւ պիտի փռեմ որ եկողները ոտքերնին սըրբեն...:

Ահա Արաթիմոս մեծահռչակ նկարիչ Թիսիէնի հոյակապ ձեռակերտին այս կերպով տիրացաւ:

Երբ Ռոլանի պատկերը առած տուն վերադարձաւ, զայն պարզ այլ նորոկ շըրջանակի մը մէջ անցնելէ յետոյ ուսումնասիրել սկսելով ակռաներուն տակէն մռլտաց.

— Ա՛խ, Թիսիէն, ես բառերու քերթող եմ, իսկ դուն՝ գոյներու: Դուն ալ ինծի պէս դարերով պիտի ապրիս...:

Այս բառերով վարձատրելէ ու ներբողելէ յետոյ աշխարհահռչակ նկարիչը, քիչ մը աւելի բարձր ձայնով աւելցուց:

— Աղէկ, բայց ի՞նչ պիտի ընեմ այս քուրջի կտորը որ աւանակի պէս քանըհինգ ղուրուշ վճարելով գնեցի...:

Պահ մը մտածելէ յետոյ ցած ձայնով փսփսաց.

— Արդեօք չե՞մ կրնար Ռոլանի ծախել...:

Բայց բամբին վրայ ինքն ալ ամչցաւ, Արաթիմոս անպատկառ մարդ մըն էր, բայց խելացի անպատկառներէն էր:

Առտու մը, բաւական մը մտածելէ յետոյ թէ ի՞նչպէս պիտի կրնար շահագործել քանըհինգ ղուրուշի գնած դըլուխ-գործոցը, վերջապէս գոչեց.

— Գտա՛յ...:

Անկողինէն վար ցատկեց եւ մօրուքը շոյելով բացագանչեց.

— Սքանչելի՛ գաղափար, ինծի վայել հանճարային յղացում: Մարկարիթա՛, աղջի՛կ, շուտ նախաճաշս բեր նայիմ: Բաօլինա, դանդաղ արարած, յետոյքդ չե՞ս կրնար երերցնել, վարդագոյն բաճկոնս եւ մուշտակաւոր վերարկուս բեր: Քիարա՛, դուն ալ ճերմակ փետուրներով գլխարկս բեր:

Արաթիմոսուհիները իրար անցնելով գործի սկսան, իսկ Արաթիմոս, իր սովորութեան համեմատ սկսաւ պոռչտալ:

Նախաճաշէն յետոյ հրաման տուաւ որ իր շքեղ տափանաւը պատրաստեն, յետոյ գոչեց.

— Ո՞ւր է, Բէրինան մէջտեղը չկայ:

— Ողջերը երեսի վրայ ձգեր, մեռելին քովը գացեր է, պատասխանեց Մարկարիթա:

— Լռէ՛, լկտած, Բէրինայի ոտքին մատներուն մէջ աւելի ուղեղ կայ քան թէ քու գլուխիդ մէջ, գոչեց Արաթիմոս յանդիմանական շեշտով մը:

Մարկարիթա սկսաւ լալ:

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ,, մի լար, գլուխս մի արդուկեր: Եթէ այսօրուան գործիս մէջ յաջողիմ. քեզի եգիպտական քօղ մը պիտի առնեմ...: Լռեցէք, ամէնքդ ալ լռեցէք, մեռել եղած տեղը ցած ձայնով կը խօսին, ճնճղուկներ...:

Բայց ինքը, Արաթիմոս, այս բառերը պոռալով արտասանեց:

Վերջապէս իր տափանաւը մտաւ, Ռոլանի պատկերը ծրար մը ընելով նստարանի մը վրայ դրաւ եւ հրամայեց նաւավարին որ նաւը Տանտոլոյի պալատը առաջնորդէ:

Բայց Տանտոլոյի պալատը պարապ էր: Սպասաւորներէն մէկն ըսաւ թէ ատենէ մը ի վեր իր տէրը Ալթիէրթի պալատը կը բնակէր:

Բանաստեղծ Բէդրոս Արաթիմոս, քանի մը վայրկեան յետոյ Ալթիէրիի պալատը կը մտնէր, հետը ունենալով սպասաւոր մը որ Ռոլանի պատկերը կը բերէր:

Պալատին գետնայարկին մէջ կենդանութիւն կը տիրէր, զինուորականներ կ'երթային ու կուգային, ամէն մէկը հըրաման մը կը տանէր, խանդավառուած էին, բայց առաջին յարկը լուռ ու մելամաղձոտ երեւոյթ մը ունէր:

— Խե՛րը անիծածս, արդեօք հո՞ս ալ Պիանքա մը մեռած է, մռլտաց Արաթիմոս երբ պալատին առաջին յարկը ելաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱԿՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի վարչութիւնը կ'ողբայ ազգային անձնուէր գինուոր, մտաւորական եւ կրթական մշակ՝

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

մահը։

×

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութիւնը կը սգայ ազգ. գործիչ եւ մտաւորական՝

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

մահը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մարմինը փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ գումարները ստացած է Աւետիս Տէօվլէթեանի մահուան առթիւ.— Պ. Բարգէն Պակեան 100, Գասպար Պակեան 100, Պ. Նշանեան 300, Տիկին Անժել Ղազարեան 50, Պ. Տէ-ոէեան 100, Մերտանեան 100, Սերժ Քորասան 50, Պ. Գ. Քորասան 20, Մին 20, Ռենիէ 50, Ոմն 10 Փրանք։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը՝ ողբացեալ Թագուհի Սադաթելեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 20ական փր. Այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեանէ եւ Այրի Տիկ. Մարիամ Սարեանէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Տարօնի Հայր. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. հայրենակից Սերովբ Հայրապետեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գույումճեանէ՝ իրենց կնոջ, մօր եւ զոքանչին՝ Եաղութ Հայրապետեանի (ծնեալ Կոստոյեան) մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի 2րդ խումբը Փարիզ կը վերադառնայ Օգոստ. 30 Երեքշաբթի օր երեկոյեան ժամը 18ի առենները։

Փորթ տ'Օրլէան Ավընիւ Փօլ Ափել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայ-գապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին։

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Վարչութիւնը ուրախութիւնն ունի ծանուցանելու իր կեդրոնին նորակառոյց մատրան մօտալուտ օծումը,

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երեկոյեան ժամը 16ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մանկապարտէզ, Նախակրթարան
Գիշերօթիկ եւ Ցերեկեայ

167, Ave. des Caillols — 13012 Marseille
Tél. : 93-50-91

1977–78 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանս, ճանչցուած ըլլալով Պետութենէն, կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը. ուստի նախակրթարանի շրջանաւարտ աշակերտները կ'ընդունուին «Լիսէ»ներու մէջ առանց որեւէ քննութեան ենթարկուելու։

Անարատ Ցղութեան հայ քոյրերու Միաբանութեան նպատակն է ազգիս մանուկներուն եւ պատանիներուն հայկական տոհմային դաստիարակութիւն ջամբել։ Այս իրենց նուիրական կոչումին սիրով արծարծուած՝ հաստատուած են Ֆրանսա 1958ին Մարսէյլ՝ Պօմոնի կանաչազեղ արուարձանին մէջ։ Ի գին մեծ զոհողութիւններու բացած են մանկապարտէզ եւ գիշերօթիկ վարժարան։

Հայերէն դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր վարժարանիս հայ աշակերտութեան, իսկ Զորեքշաբթի օրերը առաւօտեան ժ.ը 9էն 12, քոյրերը ձրի կը նուիրեն իրենց ժամերը, օտար վարժարանները յաճախող հայ աշակերտութեան անոնց սրտին ու մտքին դրոշմելու համար Ս. Մեսրոպի ոսկեղինիկ լեզուն եւ մեր նախահայրերուն հաւատքը։

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար։ Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տնօրէնութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages lyon

VOUS PROPOSE : *ses voyages pour toutes destinations à des prix très étudiés*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 15

VISITEZ L'ARMENIE

du 1er au 15 Octobre

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Br 72 056 — Téléphone 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529

ԸՆԾԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐԶԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ», ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ 50 »

Ծաղկաքաղ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հաւաքածոներէն
420 էջ, ընտիր տպագրութիւն
ԿՈՂՔ՝ ԳՈՌՈՋՈՒ
100 փր. (110 փր. թղթատարի ծախքով)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971)
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973)
(հատորը՝ 30 փր.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ
ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ
(25 փր.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ (1958)
Գին 50 փր.

Դիմել «Յառաջ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին։

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 8ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	120 փր.
Հոգեհանգիստ	60 փր.
Շնորհակալիք	60 փր.
Ցաւակցութիւն	25 փր.
Փոխան ծաղկեպսակի	25 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	60 փր.
Ծնունդ	60 փր.
Կը փնտռուի	20 փր.
Կ'ուզուի	30 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
16 Septembre	29 Septembre
30 Septembre	13 Octobre
30 Decembre	12 Janvier 1978

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 50 89 12

Org. Lic. 97

ARMENIE *77*

du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : *MONDOTOURS*

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
30
MARDI
30 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

53ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.931
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՋԱՆ, ԶՕՐԱՎԱ՛Ր

Զօրավա՛ր, մանկութեանս օրերէն, ուխտի եմ եկած ձեզի, Փէռ - Լաշէզ ու ձեզ չեմ գտած: Շիրիմը չէ կարեւորը: Ճիշդ է, մեծ մեռելներու, այս Հսկայ գերեզմանատան մէջ, ժամանակին Փարիզի Հայերը յուշարձան մը բարձրացուցեր են ձեզի: Երկար ամիսներ, տարիներ, գրձարանէ սրձարան, տարագիր զաւակները տարաբախտ ժողովուրդի մը, ժողովներ գումարեր են լաւագոյնն ընելու համար ու յանգեր են այս ձախողագոյն արձանին: Վրան ալ գրել տուեր են՝ Ազգային հերոս՝ զօրավար Անդրանիկի, կանգնուած ազգ. հանգանակութեամբ, 1945:

Զօրավա՛ր մանկութեանս օրերէն, սորվեցուցին ինծի, որ դուք, մեր ազատութեան պայքարին խորհրդանիշն էք ու ես ձեզ պաշտեցի, մանկական ջերմեռանդութեամբ: Յետոյ, երբ Փարիզի գրծուն պզտաները դառնութիւն տուին արմատախիլ իմ հոգիիս, կրկին եկայ Փէռ - Լաշէզ, բայց ձեզ չգտայ:

Մեզձուկրակ ձիու մը վրայ հեծած, ըմբշապատուած ձեզի հետ կապ չունեցող մեռելներով, ձեր նայուածքին մէջ բարկութիւն տեսայ ու լսեցի ձեր ձայնը, որ կ'ըսէր — «Ես ի՞նչ գործ ունիմ, հո՛ս»:

Ճիշդ է, զօրավա՛ր, ի՞նչ գործ ունիք հոս: Մէկ օտար հողէն միւսը, դուք ունեցաք երկու փառաւոր յուղարկաւորութիւն, բայց կարեւորը՝ երրորդ մըն էր, հայրենիքի հողին վրայ ու այդ մէկուն չարժանացաք, քանի մեր ունեցած հայրենիքը իր մեռելներուն իսկ տեղ չի կրնար ըլլար: Մնացիք հո՛ս, հեռու Հայաստանի լեռներէն ու ձորերէն: Ու աւելի քան երբեք զգացիք՝ թէ ձեր գործը կէս մնաց:

Ու դեռ կէս կը մնայ:

Վիսուն տարի ետք, ոչ հայրենիքը ամբողջացած է, ոչ ալ՝ Հայութիւնը:

Մանկութեանս օրերէն, զօրավար, ես յաճախ ուխտի եկայ ձեզի, Փէռ - Լաշէզ, բայց ձեզ չգտայ: Երբեմն առատ ջուր թափեցի ձեր շիրիմին, վասնզի ըսած էին ինծի թէ այդպէս փափաքած էիք: Զեմ գիտեր թէ ձեր հոգին ու սիրտը, քի՞չ մը զովացա՞ն:

Այսօր, կրկին, ուխտի կուգամ ձեզի, զօրավար, ջուր եւ ծաղիկ բերելու, բայց նաեւ սա ըսելու՝

Զօրավա՛ր, ես անցեալ տարի Հայաստան գացի: Գացի մինչեւ Ուջան, ուր գիւղին Սասունցիները արձան մը բարձրացուցեր են ձեզի: Առանց ժողովի, դուցէ նաեւ առանց պաշտօնական արտօնութեան: Լա՛ւ ըրեր են: Ու, Զօրավար, գիտէք ի՞նչ պատահեցաւ: Ես ձեզ վերջապէս գտայ, հո՛դ հայրենի այդ քաշուած գիւղին անկիւնը, ու հասկցայ թէ շիրիմները կարեւոր չեն: Թող Երեւան դեռ հո՛ս, Փէռ - Լաշէզ, ձգէ ձեր մարմինը: Հոգ չէ: Ես գիտեմ հիմա, որ դուք Ուջան էք, ձեր շուրջը՝ լեռն ու ձորը Հայաստանի, ձեր շուրջը՝ գիւղացիներն Հայաստանի, կոշտ ձեռքերով, տաք աչքերով ու լայն սրտով:

Զօրավա՛ր, մանկութեանս օրերէն, ես ձեզի փնտռած էի Փէռ – Լաշէզ ու չէի գտած: Բայց ահա՛, վերաջապէս ձեզ գտայ, հո՛ն, հո՛ն Ուջանի այդ գիւղը: Ու հաւատացայ, զօրավա՛ր Հայոց որ ձեր գործը կէս չի մնար, քանի կա՛յ ժողովուրդն Հայոց:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

1927 – 1977

ԻՐ ԱՐՁԱՆԸ՝ ՈՒՋԱՆ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍ ՄԷԿՆ ԱԼ, ՕՏԱՐ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

Հերոսը որ կը թաղուի այսօր, օտար հողի վրայ, ունեցաւ փառքի եւ լքանութեան օրեր:

Փառք՝ Հայաստանի խստաշունչ սարերու վրայ. «իբրեւ արծիւ»: Դառնութիւն՝ քաղաքի մէջ, իբրեւ զէնքը վար դրած մարդ, որ ակռայ կը կճրտէ, գործը կիսատ մնալուն համար:

Ժողովուրդի զաւակ էր Անդրանիկ, անոր բոլոր հարազատ յատկանիշներով:

Անսեթեւեթ, յաճախ կոպիտ ողջմտութիւն, տոկուն կամք, եւ ծարաւ՝ սանձարձակ ազատութեան:

Այս պատճառով ալ, պէտք չէ շատ զարմանալ անոր վրիպումներուն համար:

Զինքը չհասկցողներ ուզեցին իբրեւ դրամագլուխ ծառայեցնել այդ վրիպումները: Մինչեւ այսօր ալ, այդ լպրծուն գետնին վրայ կեցեր են, առանց ըմբռնելու որատով ոչ թէ կը բարձրացնեն, այլ կը փոքրացնեն հերոսը:

Որովհետեւ, եթէ Անդրանիկ դառնացաւ իր ընկերներէն եւ անկիւն մը քաշուեցաւ, «պառաւ»ներուն հաճոյք պատճառելու համար չէր:

Ընդհակառակն: Եւ եթէ կարելի ըլլար կարդալ մարդոց սիրտը այնպէս ինչպէս կը թղթատենք ու կը կարդանք գիրք մը, ապահովաբար սրտաբեկութեան շատ աւելի ծանր փաստեր պիտի գտնենք:

Երբ նայինք իր պատկերին վերջինը, զոր ունինք մեր ձեռքին տակ, ի՞նչ կը տեսնենք:

Ո՛ւր այն խստադէմ Հայդուկը, պողպատէ նայուածքով եւ պիրկ ջիղերով, եւ ո՛ւր սա տժգոյն, նկուն դիմագիծը:

Տարի՞քն է որ կատարած է այդ այլափոխումը:

Բայց Անդրանիկ նոր չծերացաւ:

Հիւանդո՞ւթինը.— Սակայն տարիներէ ի վեր հիւանդ էր ան, սաստկօրէն կը տառապէր, յաճախ կը մռնչէր յօդացաւի չարչարանքներէն, եւ դէմքը նորէն ամուր էր, իսկ նայուածքը արու:

Գիտութիւնը անճար է, մարդոց սիրտը վերլուծելու: Բայց այն սերունդը որ Անդրանիկներով սնաւ ու ծաղկեցաւ, այն սերունդը հազար պատմութիւն կը կարդայ այս դէմքին վրայ, մանաւանդ 1920-էն յետոյ:

Ամէնէն առաջ կը տեսնէ անոր անզօրկատաղութիւնը, տարիներու հերակլեան պայքարին եւ սա տժգոյն մանրանկարին առջեւ:

— Հայրենիք մը՝ ոչ ազատ, ոչ ալ անկախ: Երկիր մը, որ իր թափառական զաւակներն անգամ համրանքով կը զատէ, տասը հազարին մէկ համեմատութեամբ, այն ալ պատահաբար:

Հայաստան մը, վերջապէս, որ ոչ իսկ իր մեռելներուն տեղ կ'ըլլայ...

Յետոյ կը լսէ անոր հառաչանքն ի խորոց սրտի, սա ջոջ ու չքեղ թափօրին առջեւ որ պար բռնած է իր բոլորտիքը, եօթը – ութ տարիէ ի վեր, մինչ լման երեսուն տարի լսել անգամ չէր ուզեր իր անունը, երբ ինք իսկական դերին մէջ էր, եւ լեռ ու ձոր կը թնդացնէր իբրեւ «Անդրանիկը Քաջ»:

Յետոյ...: Բայց կը բաւէ:

Մեռել մը կը թաղենք օտար հողի վրայ, եւ լա՛ւ է որ կարճ կապենք:

Հերոսը հանգիստ չունեցաւ, երբ կուխները դադրեցան:

Հանգիստ չի կրնար ըլլալ եւ՛ այսօր, հակառակ բոլոր հանդիսաւոր յուղարկաւորութեանց եւ չքեղ դամբարաններուն:

Ուրիշ ռազմիկներ ոչ մէկը ունեցան, ոչ միւսը:

«Ոչ փող զարկինք, ոչ արձագանգ լեռնասոյզ»:

Բայց գոնէ ինկան հայրենի լերան վըրայ, բուռ մը հողի տակ:

Անդրանիկը թաղելով Փէռ – Լաշէզի մէջ, կաղնեփայտէ սնտուկով, մեր ուխտը պիտի ըլլայ ոչ թէ ցուցադրել զայն իբրեւ հին փառքի ամուլ յիշատակարան մը, ինչպէս Լեւոն Լուսինեանը, այլ իբրեւ կենդանի մասունք մը, որ ուժ եւ հաւատք պիտի կաթեցնէ թմրութեան դատապարտուած հոգիներուն մէջ:

Իր դամբարանը պէտք է դառնայ ներշընչարան մը, որպէսզի աւելի ամուր քալենք դէպի Անդրանիկներու երազը,— դէպի հայրենիքի և ժողովուրդի ազատութիւնը:

Շ.

29 – 1 – 1928

Քանի մը տողով

ՀՈՆՈԼՈՒԼՈՒԻ մէջ բացուած է յիմարաբուժութեան 6րդ համաշխարհային համագումարը: Այս անգամ ժողովը քաղաքական բնոյթ ալ կ'առնէ քանի կը խօսուի Խորհ. Միութեան մէջ կիրարկուած «յիմարաբուժութեան եւ պատժական բըժշկութեան» մասին:

ՊՈԼՍՈՅ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է Թուրքիոյ «Ժողովրդական ազատագրութեան ճակատ եւ կուսակցութիւն զաղտնի կազմակերպութեան» ցանց մը: 21 հոգի ձերբակալուած են: Կ'ամբաստանուին ահաբեկչական արարքներու մասնակցած ըլլալու յանցանքով:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ պաղեստինեան կեդրոնական խորհուրդի արտակարգ նիստը վերջ գտած է առջի օր եւ այս առթիւ հրատարակուած է դեկոյց մը, ուր կրկին անգամ կը շեշտուի Ապահովութեան Խորհուրդի թիւ 242 բանաձեւին բացարձակ մերժումը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ երկու օրուան ժողովէ ետք, քրիստոնեաները 12 կէտերէ բաղկացած յայտարարութիւն մը հրապարակեցին, ուր կը դատապարտեն Պաղեստինցիները իբրեւ «յարձակող» եւ կը շեշտեն թէ անոնց հեռացումը Հարաւային Լիբանանէն միակ լուծումն է մթնոլորտի մեղմացման:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ՔԱՋ՝ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՎ

Գրեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Ամէն անգամ, ու այդ կը պատահի յաճախ, երբ այս նուիրական դարձած անունը մէջս յուշեր կ'արթնցնէ՝ ազգային եւ անձնական, հին կարօտներ կը վառէ: Երբ լռած երգերու թրթիռը կը զգամ շրթներուս, երբ խոհերս անոր նուիրուած են. որ եւ է խօսակցութիւն եւ ընթերցում երբ կը կատարուի այդ ամենասիրելի անունին մասին, ինծ համար անյեղլի իրականութիւն մըն է, որ այդ ամէնը արձագանգներն են մեր հերոսներուն կողմէ համախումբ ներդաշնակուած անլսելի զօղանջի մը՝ Անդրանի՜կ, Անդրանի՜կ, Անդրանի՜կ:

Արդարեւ, մեր սերունդի մանկական, պատանեկան հէքեաթներուն շարքին մէջ, նոյնքան սքանչացում գրգռող՝ գովաբանուած այդ էակները՝ հայրենի բնութեան էն անհրապոյր խորշերուն մէջ կծկուած, անոր ցրտաշունչ կատարներուն վրայ թառած մերթ, կը մարմնէին նոյնպէս սուրբ նպատակի մը ի խնդիր:

Այն օրերուն, պատմողը, եթէ իրաւամբ կրնար անհասելի հռչակել անոնց էութիւնը իբրեւ մարդ արարած, սակայն անոնց գոյութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնց հէքեաթին վերջաւորութիւնը պիտի չմնար անստոյգ, մղուած պայքարին արդիւնքը պիտի ըլլար չօշափելի՝ պիտի լսէինք չեփորումը արիւնարբու բռնապետի մը տապալումին, որ եթէ ոչ միմիայն, այլ առաւելապէս իրենց գործն եղաւ:

Ու ափսո՜ս, հայ միտքն է որ այդ պահուն մնաց ղանդաղ, անճրկեցաւ ու չարժեցուց հայ բազուկին, հայ հերոսներուն զոհաբերութիւնը, անոնց չարքաշ կեանքովն ու մարմնական ճարտարութիւններով ձեռք բերուած արդիւնքը:

Այսօր, անոնց հէքեաթը վերջ գտած է, դայն կերտողներուն կեանքն ալ: Մեզ կը մնայ հերոսներէն անջնջելի յիշատակներ, անոնց գոյութենէն և գործերէն փաստեր, ուստի մեզ ներշնչող ոգիներ միայն:

Արդարեւ, ո՞վ, եւ ի՞նչպէս կրնայ մէկը, հերոսներու միջեւ բաղդատութիւններ կատարել:

Ի՜նչ մեծ յոգնութիւն պիտի ըլլար դանոնք շարել աստիճաններու վրայ, երկինք հասնող բարձրութենէն նոյնիսկ սկսելով անոնցմէ ամէնէն համեստ կարծուածին անուանագրումը, երբ անոնցմէ ամէն մէկը, իր յօժար կամքով, վասն հայրենեաց, կը նուիրէ ինչ որ իր միակ թանկագին սեփականութիւնն է, համարձէք ամէն էակի պարագային՝ կեանքը:

Եւ ի՞նչ էր այդ «վասն հայրենեաց»ը:

Բուռ, բուռ հողեր, անոնց վրայ դարերով, հաւատարմօրէն, պարկեշտօրէն քրտինք թափող մարդիկ, որոնք ահա վերջապէս, կ'ուզէին իրենց վզին թառած, անկէ արիւն քաշող բզէզներէն ձերբազատիլ, այդ սրբազան կոչումը ընդգըրկած անձնազոհ՝ սեփական զաւակներուն ձեռքով:

Եւ մեր ժողովուրդին այդ համեստ ու առաքինի տղաքն էին որ ուզեցին իրենց յիշատակը յաւերժացնել, ի գին իրենց վերագոյն զոհաբերութեան, ուզեցին իրենց անունները ամփոփել միակ անունի մը մէջ: Իրենք նոյնքան հերոս, համեստութեան վերջին ապացոյց մըն ալ տուին, համայն պատիւը կցել փափաքեցան Անունի մը որ իրենց Անդրանիկն էր եւ ըլլին դայն մեր ամենուս Անդրանիկը:

Եւ անոր հանդէպ իր հաւատարիներուն յարգանքը եղած է խոր, նաեւ անկեղծ, ոչ մէկ տրտունջ այդ յաջող ընտրութենէն յետոյ, դրած են դայն անփչրելի պատուանդանի մը վրայ, այլ հերոսներու վկայութիւններով զմռսուած:

— Ինչո՞վն է Անդրանիկ «Շէֆ», երբ ինքն ու իր միւս ընկերները նրանցից ոչինչով պակաս չեն:

Կը հարցնէ հայ մեծ գրագէտ մը, մեծ հայ հերոսի մը:

— Ձանըմ, ի՜նչ կը հարցնես: Ան գլխաւոր է, չէ՞ մէկը պէտք է գլխաւոր լինի: Իշտէ ան յարմար եղաւ...

— Նա ձեզնից ոչ աւելի քաջ է եւ ոչ...

— Ճանըմ, հէմ քաջ է, հէմ խելացի, աչք ունի: Սար ու ձորով կ'անցնինք, ամէն մէկն իր ճամբան կը քալէ, Անդրանիկ ամէնքիս ճամբան: Անիման դիրք բռնել գիտէ թշնամիին դէմ, ու մենք վստահ ենք որ դա լաւագոյնն է:

Ի՞նչ աւելի հեղինակաւոր վկայութիւն կարելի է աւելցնել, երբ դայն արտայայտողն է Սեբաստացի Մուրատը, բոլոր զինք ճանչցող քաջերուն կողմէ «Հայոց Աքիլէսը» տիտղոսին արժանացած:

Ուրեմն նա քաջ էր եւ զգաստ, ու լիովին արժանացուցած է իրեններուն ընտրութիւնն ու վստահութիւնը:

Իսկ հայրենի երկին ճանաչողութիւնը, անոր ժողովուրդին բոլոր խաւերուն հետ իր ունեցած շփումը, անոր բնակիչներուն կեանքի պայմանները, տակաւին իր ինքնութիւնը պահելով ապրելու յամառ որոշումին ծանօթութիւնը, Անդրանիկի հոգւոյն մէջ պիտի խտացնէին Հայուն գոյութեան առողջ բնազդը, զոր այնուհետեւ ցոլացած կը գտնենք իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, որ զինքը առաջնորդող ուղին պիտի լուսաւորէ՝ անշեղ, անկաշառ:

Ու նաեւ, այդ ճանապարհէն ընթանալու յատուկ՝ տոկուն կամք:

Եւ իր մարդեղէն էութիւնը, նետուած ոճրագործ իշխանաւորներէն արծածուած հնոցին մէջ, կոփուեցաւ ինչպէս պողպատը, հայ ժողովուրդի մանուկներուն վրայ թափուած հարուածներուն ուժովը:

Քաջ, զգաստ, հայու բնազդով զինուն, տոկուն կամք՝ եղան Անդրանիկի անձին յատկանիշները:

Մեր օրերու բացառիկ երեւոյթն եղաւ: Անոր տարուբեր կեանքը՝ մէկ քանի տասնամեակներ:

— Շապին – Գարահիսարէն Ամերիկա: (1866 – 1927)

— Մանկութիւն, պատանեկութիւն, անձկութիւն:

— Վիշտ, կարօտ, ցասում:

— Հայրենանուէր Ասպետ, ֆէտայիներու առաջնորդ:

— Թերահաւատ եւ զգոյշ, խոհականութեան տարիներ հայրենիքէն հեռու:

— Ազգային վերելքի պայքարին մէջ:

— Կիսատ թողուած գործի մասին աւաղում:

Իր ազգանուէր գործօն կեանքը, խտացած է երկու կարճատեւ շրջաններու մէջ, մէկը միւսէն բեղուն, արգասաւոր, երախտաշատ:

Առաջինը:

Գետին փռուած Ազգ. արժանապատուութիւնը վերականգնելու տարիներն են:

Անդրանիկ կը փութայ միանալու, Հայոց լեռներն իրենց միակ ապաւէն ընտրած այն Ասպետներուն, որոնց փառապանծ ներկայացուցիչն է Աղբիւր Սերոբ՝ համայն ընտանեօք: Որոնց սրբազան նըպատակն է, սատարել, ահաբեկել ու պատժել՝ հայը անզուսպ պատուհասող պետական հովանիին ներքեւ գործող ոճրագործները:

Աղբիւր Սերոբի եւ իր համահաւասարներու ծոցին մէջ Անդրանիկի ինքնածին յատկանութիւնները կը զարգանան: Իր բերած համեստ բաժինը կ'ուռճանայ հայ ֆէտայիին պարտադրուած դժնդակ պայմաններուն բերմամբ, կ'աչակերտէ կեանքը կռող ամենաբարձրագոյն դպրոցին՝ որու խարխուլ, բացօթեայ դասախօսական ամպիոններէն կը լսէր մահուան ճիչեր, որբացածներու ցասում, զրաստի վիճակին բերուած չքաւոր հայ մշակներուն հեւքը, եւ անշուշտ հայ ազգին օրհասը վճռող ճիւաղներուն դէմ մարտի հրաւիրող ահազանգի կոչերը:

Անոնց մարտնչումներէն կան հերոսական դրուագներ, ինչքան ալ ցանցառ են իրենց կողմէ թողուած կամ թելադրուած օրագրութիւնները, որոնք եթէ միշտ ալ մեր սրտերը հպարտ ըրած են եւ որոնք նամանաւանդ առենին, մահացողներուն եւ տանջուողներուն համար եղած են սպեղանի՝ աղօթքի եւ մխիթարութեան մըր, մունջներ:

Ֆէտայիին ինքնամոռացութեան ժամանակներն էին: Հաւատաւոր իր կոչումին, ժուժկալ, չարքաշ, թշուառին հանդէպ պաշտպանի դերին մէջ ասպետական, իր անձին խնամքը անտեսող, իր զէնքը փայլուն, փամփշտակալը լեցուն պահելու հոգը գերիվեր, տիւ եւ գիշեր անհաւասար կռուի պատրաստ: Յուսափում՝ այո՛: Անձնատուութիւն երբեք:

Անոնց կողմէ փնտռուած կռիւները քըմահաճ չեն: Ասոնց յաջող ելքին համար թափուած հոգածութեան մէջ բարոյական արժէքն է տիրապետողը՝ անոր տալիք ազգային օգուտը:

Առաջին շրջանէն, 1890էն յետոյ, երկու դրուագ միայն:

Ձեռնասուներն են վեհապանծ հոգիի մը՝ Աղբիւր Սերոբին: Արի են ընկերները, ձեռնարկին բարի, նախաձեռնին բարի:

Ու յանկարծ չկայ, իր անձին օրինակովը զինք թրծած մեծ Առաքեալը՝ անակընկալ զոհ անարգ դաւադրութեան մը, ազգակիցի մը անօրինակելի դաւաճանութեան:

Ո՞վ պիտի չկարենայ երեւակայել նման հերոսի մը կորուստին առթած դառնութիւնը, վհատութիւնը տակաւին: Թէեւ կան իր հոգիին կորիւնները:

Ու կը ցցուի արդէն Անդրանիկ:

Աղբիւր Սերոբին սպանիչին գլուխը ան կը պտըտցնէ Հայոց լեռներու վրայ, խըրճիթէ խրճիթ, որոնց բուխերիկներէն ծուխը նոյնքան թանձր՝ կրկին կը բարձրանայ, հայ ընկճուած ոգին թռիչք կ'առնէ : 1899:

Այս յանդուգն ահաբեկչութեան բարոյակա՞նը:

Որ պետական ոճրագործն անգամ, ինչքա՜ն հզօր ըլլայ իր անձին յատկացուած պաշտպանութիւնն ու պատիւը, զերծ չէ ֆէտայիի վրէժխնդրական պատիժէն, ինչպէս նաեւ դաւաճանը:

Ցոյց տալ որ պայքարին յաջող վերջաւորութիւնը կը պահանջէ անընկճելի կամք եւ հաւատք:

Կայ ուրեմն Անդրանիկ՝ գլխաւորը, կէլիէկիւզանի, Շէնիկ Սեմալի, Տալւորիկի եւ այլ անհաւասար ընդհարումներուն:

Յուլիս 1905: Ինչո՞ւ Առաքելոց վանքին կռիւը: Քմահաճ կամ սխալ որոշո՞ւմ, բնաւին:

Դարուն սկիզբն է: Մշոյ դաշտը լեցուն է թուրք զաղթականներով, զինուորներով, լրտեսներով: Ասպատակութիւն հայ գիւղերու վրայ, թալան, առեւանգում, սպանութիւններ: Կրօնափոխութեան քարոզչութիւն որուն ընդառաջ կ'երթան խումբ խումբ, հայ ժողովուրդին յուսալքուած ու ինքզինքնին անպաշտպան զգացող տարրերը:

Անհրաժեշտ է հակազդել:

Անդրանիկի գլխաւորութեամբ, ընդամէնը վաթսուն ասպետներ, գաղտնապահ պատրաստութենէ յետոյ կամովին կը պաշարուին վանքին մէջ:

Հոն կ'ամրանան երկարատեւ կռիւի պաշարով, որ ժողովուրդին սիրտ տան, ընկճուած յուսահատ հոգիները դստեպընդեն, հայ դիմադրական ուժին եւ ահաբեկիչներուն գոյութիւնը փաստեն, ամէն կարգի հարստահարիչներուն առջեւ, օտար մարդորսներուն, հայակեր պետութեան, «Քրիստոնեայ Եւրոպայի» խըղճին:

Բոլոր յարձակումներուն յաջող դիմադարձութիւն: Քսանըմէկ օր: Ֆէտայիներէն 4 զոհ, թշնամիէն հարիւրաւորներ: Դաժան ձմեռ է: Օտար հիւպատոսներ մօտէն հետեւած են կռիւներուն, միակ ելքը բանակցութիւնն է, որուն Անդրանիկ հաւատք չընծայեր:

Անձնատուութեան կոչերուն ահա իր պատասխանը: Մարդ կը տարուի տարակուսելու թէ ո՞վ է խօսողը: Հայկը՝ Բե՞լը: Սասնոյ Դաւիթը՝ Մսրայ Մելիքի՞ն: Վարդանանք՝ Յազկերտի՞ն:

«... Երբ մեր երկրին մէջ մտնեն 1895ի Մայիսեան բարենորոգումները: Երկար կռուի ուժ ունինք: Մեզ ձեռք ձգել չէք կրնար եւ մինչ այդ ձեզմէ հազարաւորներ կը գգեստնուին: Լսա՞ծ էք որ մենք կարաւան զարնենք, թուրք մը, քիւրտ մը սպաննենք որ անմեղ ըլլան: Եւ մեզ վնաս հասցնողներէն երբ ալ ըլլայ մեր վրէժը կը լուծենք, մենք կամ մեզ յաջորդներու ձեռքով...»:

Արժանաւորապէս վերագնահատուած Առաքելոց վանքի ձեռնարկը, հայ պատանիի ընթերցանութեան գրքին դասախարակիչ էջերը հարստացնող տուեալներ ունի:

Հոն կան զմայլելի օրինակներ, անձնազոհութեան, ազգային շահերու գիտակցութեան, գաղտնապահութեան եւ կարգապահութեան, զեկավարութեան ցոյց տուծ ռազմական կարողութեան եւ անկէ գերիվեր՝ պատասխանատուութեան զգացումի:

Յառաջադրուած նպատակին հասնելէ յետոյ, որուն մէջ տիրապետող գիծն է քաղաքականը, անոր յաջող կողմին պըսակաւորումը Անդրանիկի հանճարեղ ռազմաւորութիւնն է:

Առանց զոյգն կորուստի հայ ուժերը յանկարծ կ'անհետին, ինչպէս հէքեաթներու մէջ, ափ ի բերան թողելով օտար ականատեսները, հեգնելով թշնամին մանաւանդ՝ երբ ան կ'ակնկալէր աժան եւ վերջնական յաղթանակ մը:

Տակաւին խել մը դրուագներ, որոնց թիւը երկար է, կը փաստեն որ ֆէտայիները եւ Անդրանիկ իրենց վստահուած դժուարին առաքելութիւնը ի գործ դրած են, գիտակցութեամբ, պատւով եւ յաջող:

Անհրաժեշտ է մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններէ վերջ, համառօտել եւ տարածել այդ շրջանի արարքներուն բարոյական եւ պատմական իմաստը:

Որքան ալ քիչ ըլլան այժմ, Սփիւռքի մէջ անշուշտ, հայերէն կարդացողներու թիւը, գիտենք որ տակաւին անոնցմէ շատեր, եթէ ոչ միշտ, հետզհետէ ցոյց տըւեր, եթէ ոչ միշտ, հետզհետէ ցոյց տուեր վերաւած են եւ կուտան թերահաւատ վերաբերմունք եւ մտածելակերպ, որ ոչ միայն գի մեր հաճիդ չէ, այլեւ ազգայնաս՝ գի մեր կատակոչդի ջաղանցքին ջուր տանող:

Անդրանիկի ծննդավայրը՝
Շապին – Գարահիսար

(Շար. – 1)

ՔԱՋ ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

1927 ՕԳՈՍՏՈՍ 30

Շապին Գարահիսարի բազմաթիւ հերոս զաւակներէն ամէնէն սիրուածը հիացուածն ու երգուածը: Քաջ մակդիրը ո՞վ տուաւ իրեն չի գիտցուիր, հաւանաբար իրեն նման ժողովուրդի ծոցէն ծնած շինական մը որուն հոգին այրած էր սրտին խորը կուտակուած վրէժի ու անիրաւութեանց կրակէն:

Ու Անդրանիկն էր որ պիտի լուծէր այդ վրէժը, քաջ Անդրանիկը որուն մէկ ոտքը Սասնոյ սարերուն վրայ էր միւսը Տարօն, օր մը հոս էր օր մը հոն բաւ էր որ կռիւ կ'ընէր... Զուր տեղը չէր որ կռուի սիրահար որակած էին զինքը:

Շապին Գարահիսարի Միջին Թաղէն էր: Եկեղեցւոյ ծննդոց արձանագրութեան տոմարին մէջ կնունքի թուական նշանակուած էր 1866ը: Արձանագրուած է որպէս Անդրանիկ Օզանեան որդի Թորոս ու Մարիամ Օզանեանի: Գեղջկուհի Մարիամ ծնած պահուն կ'րնա՞ր երեւակայել թէ մահկանացուի կողերէն անմահի մը ծնունդ կուտար...:

Անդրանիկ շուտով կորսնցուցած է իր մայրը ու մեծցած անհուն գուրգուրանքովը իր քրոջ Նազելիին որուն հանդէպ, մինչեւ իր մահը, հերոսի իր սրտին մէջ սէր ու երախտագիտութիւն պահեց:

Հայրը ատաղձագործի արհեստանոց ունէր: Հոն, ըստ սովորութեան, ժամանակ մը հօր արհեստը կիրարկած է ապագայ հերոսը:

1880ին, երբ դեռ հազիւ 14 տարու պատանի էր, ներկայ կ'ըլլայ Թարգմանչաց տօնի նախօրդ կիրակին Թեմի առաջնորդական տեղապահ Սարգիս քահանայ Ներսէսեանի մէկ քարոզին: Ան աւուր պատշաճի քարոզելէ ետք, այս օրը տօն պահել, խանութները գոցել· առեւտուրով չզբաղիլ:

Կեսարացի հայ մը· Կարապետ Թորոսեան. Թերեւս անտեղեակ Առաջնորդի քարոզէն, կը բանայ իր խանութը: Անդրանիկ, տարեկից երկու ընկերներու հետ կ'երթայ ու կը հրամայէ փակել խանութը: Աղմուկ ու խրարանցում: Կը միջամտէ ոստիկանութիւնը ու Անդրանիկը, իր երկու ընկերներով կը տանին բանտ: Առաջնորդը կ'աճապարէ միջամտել ու տղաքը կ'ազատէ բանտէն:

Հինգ տարի ե՞տք, երբ դեռ կուսակցութիւնները պաշտօնապէս գոյութիւն չունէին Գարահիսարի մէջ, կարգ մը ըմբոստ մարդոց նախաձեռնութեամբ կը կազմուին ինքնապաշտպանութեան խումբեր: Անդրանիկ անոնց մխացողներուն առաջիններէն կ'ըլլայ:

Վռամշապուհ քահանայ Քիպարեան, որ իր երեցկնոջ մահէն վերջ մինչեւ Արքեպիսկոպոսութեան հասաւ — տղաները կը տանի քաղաքէն դուրս ու Տիքմէն Սարին կողին գտնուող Սուրբ Սարգիս ուխտավայրին մէջ անոնք յեղափոխական մկրտելէ ետք, խրատներ կուտայ ու կը թուէ իրենց պարտականութիւնները:

Ինըսունական թուականներուն Անդրանիկ գաղտնօրէն կը մտնէ Պոլիս ու կը ծանօթանայ ղեկավար դէմքերու հետ: Անկէ ետք է որ զինքը կը գտնենք Կովկասեան ճակատի վրայ ու հայդուկային խումբերու հետ: Վան, Տարօն, Ախլաթ, հայրենի լեռներ ալ ապաստան են իրեն: Սերոբ կը գնահատէ զինքը ու կը յանձնարարէ աչքերնին անոր վրայ պահել: Մեծ ապագայ կը գուշակէ ան անոր համար... Մարգարէ չէր որ օրերէն օր մը, իր հասնած տղան, իր մահուան վրէժը պիտի լուծէր Խալիլէն իր իսկ ձեռքով կըտրելով անօրէն քիւրտին գլուխը:

Հայ ժողովուրդը, իր անվրէպ բնազդով, ճանչցաւ անոր մեծութիւնը ու իր ողջութեան իսկ երգեր յօրինեց դափնեպսակ դրաւ անոր գլխուն ու մաղթեց որ անմահ մնայ իր կռուի սիրահար որդին:

Տարիներու իր գործունէութեան ընթացքին, Հայաստանի նուիրական հողին վրայ հոյակապ ընկերներ ու գործակիցներ ունեցաւ: Փոքր ուժերով մեծ գործեր տեսաւ ու անել կացութիւններէ գիտցաւ դուրս գալ:

Սերոբ, Մուրատ, Գէորգ, Կայծակ Առաքել ու բազմաթիւ ուրիշներ սիրեցին զինքը ու ի հարկէ հնազանդեցան:

Իբր խմբապետ, կը պահանջէր երկաթէ կարգապահութիւն ու իր զէնքի ընկերները, անմռունջ կը հպատակէին իրեն: Կռուի մէջ ալ հնազանդած են իր կարգադրութիւններուն որովհետեւ վստահ են եղած թէ Անդրանիկի կարգադրութիւնը անվրէպօրէն լաւագոյնն է եղած: Ան լաւ կը ճանչնար Հայաստանի ամէն մէկ թիզ հողը ու գիտէր ամէն թուփի, փոսի ու դիրք գրաւելու յարմարութիւն ունեցող քարի տեղը:

Մէկ սէր ու մէկ ատելութիւն է կրած իր սրտին մէջ: Սէր դէպի հայ ժողովուրդը — մանաւանդ անոր խոնարհ դասը – ու ատելութիւն դէպի թուրքը:

Բազմաթիւ հատորներ կան իր կեանքի ու գործին նուիրուած որովհետեւ շատ գործ է տեսած: Որքան որ գիտեմ իրեն նուիրուած գործերէն վերջինն է հանգուցեալ Եղիշէ Քաջունիի Անդրանիկի եւ Հայկական առանձին հարուածող զօրամասի հետ հատորը որ կը պատմէ իբրեւ կամաւորական խումբերու հրամանատար Անդրանիկի գործունէութիւնը Առաջին Ընդհ· Պատերազմի ընթացքին:

Հոյակապ պատմութիւն մըն է, բայց մեր կարծիքով ամենամեծ ծառայութիւնը զոր Անդրանիկ Հայութեան մատոյց այդ օրերուն, իր ներկայութիւնով, Թաթարական վտանգէն փրկելն է բազմահազար հայ գաղթականութիւնը եւ Գորիսի ու շրջանի Հայութիւնը:

Այդ գրքին մէջ կը բացատրուի նաեւ Անդրանիկի Երեւանի վրայ քալելու առասպելին կամ արարքին բացատրութիւնը որ կ'ապացուցանէ թէ ինչ խոր սիրով կը սիրէր իր տղաները... Անոնցմէ երբեք չպահանջեց ըլլալ ինչ որ ինք անձնապէս պիտի վարանէր ըլլալ...

Մեռաւ 1927ին, Օգոստոս ամսու 30ին Գալիֆորնիոյ Սաքրամանթօ քաղաքի Ջիքօ անուն ջերմուկային գաւառակին մէջ:

Գործս կէս մնաց, եղաւ իր վերջին խօսքը:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Նիւ – Եորք Օգոստ· 77

ԵՍ ՏԵՍԱՅ ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ

Առաջին եւ վերջին հանդիպումս եղաւ: Դեռ մանկապարտէզի աշակերտ՝ Աթէնքի մէկ արուարձանի մութ սրահի մը պաստառին վրայ տեսայ զինքը:

Տարիները ու անոնց շալկած հասունութիւնը չկրցան ջնջել այն տպաւորութիւնը զոր ժապաւէնին պատկերները դըրոշմած էին վրաս: Տեսածս Անդրանիկն էր:

Մէկ ժամուան այդ տեսակցութենէն ետք, ի զուր՝ մարդիկ ջանացին զիս համոզել որ այդ հերոսը Շահխաթունին էր: Դիւրին բան չէ մանուկի մը երեւակայութեան թռիչքներուն դպչիլը: Տեսածս Անդրանիկն էր, Ան որ իր վրիժառու բազուկով գլխատած էր Խալիլ պէկը, Աղբիւր Սերոբը գլխատող այդ հրէշը: Հակառակը պնդել աւելորդ էր:

Այդպէս ուրեմն, Քաջ Անդրանիկը իմ մանկութեան առաջին ընկերս եղաւ ու մընաց:

Տարիներ ետք մարդիկ ջանացին մեծ հերոսին պզտիկ պատմութիւններով զրազել: Ոմանց համար Դաշնակցութենէն իր հրաժարիլը կարծես աւելի հերոսական արարք մը եղած ըլլար, քան անոր մղած հերոսական մարտնչումները նոյն այդ կուսակցութեան դրօշին ներքեւ:

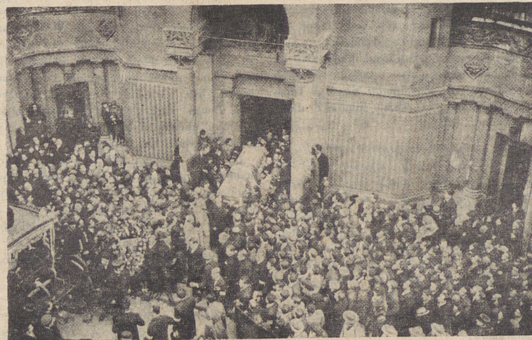
Բայց որքան ուրախ եմ, որ իմ ճանչցած Անդրանիկը հեռու մնաց այդ հաշիւներէն:

Տարիներու հոլովոյթը ու մարդոց ճըղճիմ առեւտուրը չկրցան աղօտել իմ մանկութեան հերոս ընկերոջս պատկերը: Շնորհիւ իրեն է որ յառաջդիմութիւններ արձանագրած էի պատմութեան դասերուն մէջ, ապշեցնելով ուսուցիչս: Բնականաբար չէի յայտնած Անդրանիկի հետ ունեցած հանդիպումս, եւ գաղտնի պահած՝ որ անոր սխրագործութիւններուն շարունակութեան աւելի շուտ ծանօթանալու փափաքն է որ մղած էր զիս յափըշտակութեամբ կարդալու մեր յեղափոխական պատմութեան գիրքերը: Աւելորդ է ըսել, որ տարեկիցներուս համար Անդրանիկը դարձած էր հայ ժողովուրդի ըմբոստ ոգին մարմնաւորող մարտիկը:

Շնորհիւ իրեն՝ ամերիկեան ժապաւէններու հերոսները տժգունիլ սկսած էին: Դադրեցանք կապկելէ Պիւֆալօ Պիլ-ը, Թոմ - Միքս-ը, եւայլն, եւ ըրջօրէն որոշեցինք շուինկ ւ կոմ չծամել: Բաւական դժուար եղաւ այս վերջին որոշումին գործադրութիւնը: Երանե՛լի օրեր, ուր գիտէինք բնազդաբար հերոսները պատուել: Կ'օրինակէինք ինչ որ լաւ էր, հայկական: Երախտապարտ էինք Անդրանիկին որու շնորհիւ Վարդաններու առասպել դարձած պատմութիւնը, կը կրկնուէր մեր աչքերուն առջեւ մեզի աւելի մատչելի եւ արտաքինով մեզի նըմանող հերոսի մը կողմէ:

Շնորհիւ Անդրանիկին մեր մանկական երկիւղները փարատած էին: Աննիպալներ չկային մեր գոյութեան սպառնացող: Խալիլ պէկի գլխատուած մարմինը վկայ, որ վախնալու ոչ մէկ պատճառ ունէինք քանի կար Անդրանիկը եւ իրմով հըպարտ՝ հազարաւոր հայ մանուկները: Այսօր իր մահուան 50րդ տարեդարձին, մեր մանկութեան անբիծ օրերու յիշատակարաններու արծարծումը, լաւագոյն միջոցն է մեր յարգանքի տուրքը տալու, դիւցազնութիւնն ու առասպելը իրականութիւն դարձնող, մեր պատմութեան այս անվեհեր հերոսին՝ Զ օ ր ա վ ա ր Անդրանիկին:

ԱՐՍԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Անդրանիկի յուղարկաւորութիւնը Փարիզ

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

«ԹԱՂՈՒՄՆ ՔԱՋՈՐԴԻՈՅՆ»

Այսպէս, ուրեմն, անհամար բազմութիւն մը, լուռ եւ երկիւղած, հետեւեցաւ Անդրանիկի դագաղին, Փարիզի եկեղեցիէն մինչեւ Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը:

Ոտքի վրայ էր ամբողջ Փարիզի գաղութը:

Կարելի չէր չփղձկիլ ու միանգամայն չհպարտանալ, տեսնելով անծայրածիր թափօրը սա լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, Փարիզի ամէնէն ազնուապետական թաղամասերուն մէջ, եկեղեցիէ բակէն մինչեւ Քոնքորտի հրապարակը եւ անդին:

Բազմութիւն մը ներկայացուցչական — հայ ժողովուրդը ինք — եւ յարգալիր ու կարգապահ:

Տեսակ մը արշաւ, որուն առջեւ զարմանալի չէ որ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ կանգ կ'առնէին ու կը հարցնէին:

— Ո՞վ է մեռնողը:

Եւ երկու տեղեկութիւն բաւական էր, որպէսզի բաժնուէին յարգանքով եւ համակրութեամբ:

Աննախընթաց էր ցոյցը, իր կերպարանքով եւ պատկառանքով: Եւ կ'ուզէինք որ այդպէս ալ մնար: Այսինքն ուրիշ անեն չհարկադրուէինք շքեղ այլ օտար պողոտաներու վրայ պտըտցնելու մեր մեռելները, Հայաստանի ազատագրական ճամբուն ռահվիրաններն ու ռազմիկները:

Քրիստափորը, Սօֆիայի մէջ, Զաւարեանը՝ Պոլիս եւ յետոյ Թիֆլիս, Անդրանիկը՝ Ամերիկա եւ հիմա Փարիզ...

Ամուլ են այս պողոտաները, մեր արցունքին ու հպարտութեան համար: Հայրենիքի հողն է որ կրնայ արգասաւորել երկուքն ալ:

Եւ սակայն, այս տարագիր թաղումն անգամ, նոր խռովք մը հոսեցուց «դաղութահայ» կոչուած բազմութեան երակներուն մէջ, եւ թօթվեց անոր հոգին:

Պէտք էր ներկայ ըլլալ թափօրին, եկեղեցիէն մինչեւ գերեզմանատունը· պէտք էր դիտել առժամեայ դամբարանին բոլորտիքը, քարերուն եւ ծառերուն ետեւ խռնուած բազմութիւնը, իմանալու համար այն անպատմելի սարսուռը, որ համակած էր բոլորը:

Վշտի արցունք դագաղին առջեւ, հըպարտութեան արցունք ի տես կարմիր – կապոյտ - նարնջագոյն դրօշին որ կը ծածանէր ֆրանսականին հետ կողք – կողքի:

Այո՛, այդ բազմութիւնը խորապէս կը զգար, որ Անդրանիկները կռուեցան ու ինկան, որ ամբողջ սերունդ մը խղդուեցաւ արեան մէջ, բայց անոնց հոգին կը շարունակէ մռնջել ու փոթորկել մեզ: Անոնք միայն իրենց վիշտը ձգեցին մեզի, այլեւ թանձրացեալ, ձեւ ու մարմին առած իրականութիւն մը, — մանրանկար հայրենիք մը եւ անոր ազատութեան ու ամբողջացման խորհրդանշանը, — հայկական եռագոյնը, այսօր տարագիր՝ ինչպէս մեր մեռելները, բայց միշտ կենդանի, ինչպէս անոնց կտակը:

Անդրանիկի թաղումն անգամ կը թընդացնէր լեռ ու ձոր — այս անգամ Փարիզի պողոտաները: Եւ ապահովաբար անոր դամբարանն ալ, որքան խոր փորուած ըլլայ եւ որքան ամրակուռ, պիտի սարսէ մեզ, ամէն անգամ որ վեհերոտ շարժումներ ունենանք:

Աշխարհի բոլոր կրանիտները չեն կըրնար լռութեան դատապարտել Անդրանիկները, երբ անոնք մեզի ձգած են ուխտ մը, եւ դրօշակ մը, — կարմիր ինչպէս արիւնը մեր քաջորդիներուն, կապոյտ՝ ինչպէս ազատ երկինքը մեր աշխարհին, եւ նարընջագոյն՝ ինչպէս մեր արգասաբեր դաշտերուն խաղաղութիւնը:

Տ.

31 Յունուար 1928

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ԴԱԳԱՂԸ ԵՌԱԳՈՅՆՈՎ ԾԱԾԿՈՒԱԾ,
ԹԱՓՕՐԸ ԵՌԱԳՈՅՆԻՆ ԵՏԵՒԷՆ

Յունուար 29ին, Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը, մէկ սիրտ մէկ հոգի համազգային մեծ յուղարկաւորութիւն կատարեց ազգային հերոս Անդրանիկի: Փարիզի Հայերը երբեք այսքան հոծ բազմութեամբ ի մի չէին խմբուած եւ հին գաղութի ջոջ անդամները զարմանքով կը հարցնէին իրարու թէ այս բոլորը Հայե՞ր են:

Առաւօտ կանուխէն Ժան – Կուժոն փողոցը լեցուած էր արդէն եւ եկեղեցին ասեղ ձգելիք տեղ չէր մնացած: Պատարագը տեղի ունեցաւ քառաձայն: Պատարագիչն էր Վռամշապուհ Եպիսկոպոս: Ժամերգութիւնները վերջացան կէսօրին: Սակայն բազմութիւնը չէր բաժնուեր:

Ժամը 13ին, եկեղեցիին մէջտեղը պատրաստուեցաւ շքեղ մահարեմ մը, որուն վրայ դրուեցաւ Անդրանիկի արծաթագոյն մետաղեայ քանդակազարդ դագաղը, պատրաստուած Ամերիկայի մէջ: Եկեղեցիէն ներս կ'առնուէին միայն պաշտօնական ներկայացուցիչներ, որոնք իրենց անունները կը ստորագրէին մասնաւոր թուղթերու վրայ:

Ֆրանսայի Պատերազ. Նախարարութեան կողմէ ներկայ էր գնդապետ Ֆուազի, Փարիզի զին. կառավարիչ զօրավար Կուրոյի կողմէ հազարապետ Տիւմօն, Արտաքին Նախարարութեան կողմէ Փարիզի երեսփոխան էտուար Սուլիէ, Հ. Հ. Պատուիրակութեան փոխ – նախագահ Պ. Ալ. Խատիսեան, Հայ Կաթողիկէ հասարակութեան ժողովրդապետ Հ. Պ. վրդ. Քէտիճեան, Փարիզի Կաթողիկէ Առաջնորդարանի ծերունի ներկայացուցիչը, Հայագիտական Ընկ.եան կողմէ փրոֆ. Ֆրէտէրիք Մաքլէռ, ֆրանսական եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչներ, Հայ Կամաւորական Միութեան անդամներ, Անդրանիկի զինուորներ, թեւերուն վրայ ճերմակ լայն ժապաւէններով, եւ ուրիշ միութեանց ներկայացուցիչներ ու հրաւիրեալներ:

Դասին մէջտեղ դրուած էին Անդրանիկի այրին Տիկ. Նուարդ, քրոջ աղջիկը եւ զաւակները:

Յուղարկաւորութեան արարողութենէն ետք, դամբանական խօսեցաւ Վռամշապուհ Եպիսկոպոս, յիշեց թէ ինք Շապին Գարահիսարի մէջ ուսուցիչը եղած էր Անդրանիկի, երբ դեռ պատանի էր, նկարագրեց անոր ըմբոստ հոգին փոքր տարիքէն եւ արտասուաթոր՝ յարգանքի խօսքեր ըրաւ անոր յիշատակին:

Յետոյ խօսեցաւ Մանչեսթըրէն Պ. Տիրան Տէվլէթեան:

Ժամը 14ին դագաղը եկեղեցիէն դուրս հանուելով դրուեցաւ շքեղ մեռելակառքի մը մէջ: Դագաղին վրայ ծածկուեցաւ կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն եռագոյնը: Յետոյ կազմուեցաւ յուղարկաւորական թափօրը: Առջեւէն կ'երթար պսակակիր կառքը: Ծաղկեպսակներ ղրկած էին՝ «Դրօշակ»ի եւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնները, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէն, Շապին Գարահիսարի Ռազմիկ Հայրենակցական Միութիւնը, Զափահաս Որբերու Միութիւնը, Ֆրանսական Բանակի Հայ Կամաւորական Միութիւնը, Արարատ մարզական Միութիւնը, Ռամկավար կուսակցութիւնը, Փարիզի եկեղեցիին Թաղականութիւնը, Հայ Տիկնանց Միութիւնը, Սեբաստիոյ Հայրենակցական, Անդրէասի (Շ. Գարահիսար) Հայրենակցական Միութիւնը, Սոնա հօշիկի գործատունը եւ ուրիշներ:

Ծաղկեպսակներուն կը հետեւէր դագաղակիր կառքը, որուն ետեւէն Անդրանիկի նախկին զինուոր Թաւիտ Արզար Կովկասեան տարազով՝ թաւիշէ բարձի վրայ կը տանէր Անդրանիկի պատուանշանները:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի կարգադրութեամբ, երեք հայկական եւ երեք ֆրանսական դրօշակներ կը հետեւէին դագաղին: Ու եռագոյնին ետեւէն անհամար թափօր մը, կին, երախայ, երիտասարդ, ծեր, ամէն հասակէ ու դասակարգէ: Այս փառաշուք թափօրը Ժան–Կուժօն փողոցէն սկսաւ շարժիլ եւ մտաւ Շան զ'Էլիզէի պողոտան ու կտրելով Քոնքորտի հրապարակը, մտաւ Ռիվոլի փողոցը եւ Պասթիյլի ճամբով ուղղուեցաւ դէպի Փէր - Լաշէզի գերեզմանատունը, ուր հասաւ ժամը 15.45ին:

Ճամբու ընթացքին օտար բոլոր անցորդները յարգանքով կը խոնարհէին եւ հարցումներ կ'ուղղէին:

Գերեզմանատան մէջ ուրիշ բազմութիւն մը կանխաւ խռնուած էր արդէն: Իսկ թափօրին ժողովուրդը ամփիթատրոնի ձեւով տեղաւորուեցաւ գերեզմանաքարերուն վրայ, Անդրանիկի փոսին շուրջ բազմութիւնը սեղմուած էր եւ ասեղ ձգելիք տեղ չէր մնացած:

Դագաղը դրուեցաւ փոսին մօտ՝ միշտ եռագոյնով ծածկուած եւ եռագոյնով շրջապատուած: Վռամշապուհ Եպիսկոպոս կարգով խօսք տուաւ նախապէս որոշուած կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն:

Առաջին խօսողն եղաւ Պ. Համբարձում Մարմարեան, ֆրանսական բանակի հայ կամաւորներու միութեան կողմէ, ֆրանսերէն: Համառօտ կենսագրութիւնն ըրաւ Անդրանիկին, պատմեց անոր կռիւները Պալքանեան պատերազմի եւ Կովկասեան ճակատին վրայ:

Յետոյ Զափահաս Որբերու Միութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Մ. Քիւրքճեան, որ ըսաւ.

«Անդրանիկ ճառագայթն էր, որ կը տաքցնէր ու կը լուսաւորէր հայ որբերուն երկինքը: Եւ ճառագայթը չի թաղուիր: Անդրանիկ աւելի քան ճառագայթ մըն էր: Անիկա եղաւ խորհրդանշանը անիրաւուած, զրկուած ու տանջուած հայ որբերու մե՛ծ երազին: Ու մենք կը հաւատանք, որ խորհրդանիշները կ'ապրին յաւիտեան. անոնք մահ չունին: Մենք հայ որբերս այդ խորհրդանշանները թաղած ենք մեր հոգիին մէջ: Մի՛ ըսէք մեզի թէ եկած էք կատարելու Անդրանիկի թաղումը: Մի՛ ըսէք թէ Անդրանիկ մեռած է: Ան կը սաւառնի հայ որբերու հոգիին մէջ: Մեր բոլորին սրտին մէջ կը քնանայ Անդրանիկը: Պիտի պահենք միշտ ծաղիկներու մէջ»:

Յետոյ եկեղեցիի հոգաբարձութեան կողմէ Պ. Ա. Զօպանեան կարդաց նախ հայերէն, յետոյ ֆրանսերէն ճառեր: Յայտնեց հայ ժողովուրդի յուզումն ու ցաւը մեծ հերոսի մահուան առթիւ: Յիշեց Հայերուն եղած անիրաւութիւնները: Այսօր, ըսաւ մեր ձեռքը չէ Թրքահայաստանը, որուն համար այնքան տարիներ կռուեցաւ Անդրանիկ եւ ուր պէտք է որ հանգչէր իր մարմինը:

«Յառաջ»ի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Շաւարշ Միսաքեան.

«Անդրանի՛կ ահեղ էիր, անսասան եւ անխոցելի, երբ կը սաւառնէիր սար ու ձոր:

«Քաղաքը սպաննեց քեզ:

« Քաղաքը կաթիլ – կաթիլ քամեց ըմբոստ աւիշը քու խռովայոյզ սրտիդ:

«Եւ մենք հազիւ կը զգանք մեր արցունքները:

... «Հայրենակիցներ, մեռել թաղելու եկեր էք օտար հողի վրայ: Եւ ի՛նչ փառք ու շուքով: Եւ ի՛նչ բազմութեամբ... Ահաւասիկ մայրեր, որ մինչեւ գերեզման եկեր են իրենց երախաներով, եւ երիտասարդներ որ կը հետեւին կրակոտ աչքերով: Ուրեմն անոնք կը հաւատան Անդրանիկներու անյաղթ բազուկին... Պարզ դագաղ մը չէ այս, այլ խորհուրդ մը, խտացումը մեր վերջին քառասուն տարուան տառապանքներուն եւ պայքարներուն:

«Եւ այստեղ նորէն կը յիշեմ Քամար - Քաթիպայի նիշը. «Աստուած, ամէն բանի մէջ քո կամքը ըլլայ, միայն թէ Հայը լուծի տակ չի լայ»: Եւ այն սերունդը որ հաւատաց Անդրանիկներու ազատամարտին, այն սերունդը անգամ մըն ալ կ'ուխտէ նզնիլ որպէսզի «Հայը լուծի տակ չլայ» եւ որպէսզի գոնէ չզրկուինք մեր մեռելները մեր հայրենիքին մէջ թաղելու մխիթարութենէն»:

«Դրօշակ»ի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Արշակ Ջամալեան.

«Ես կը խօսիմ յանուն ա՛յն *Դրօշակին*,

Անդրանիկ մեռաւ Քալիֆորնիա, 1927 Օգոստ. 30ին: 1928 Յունուարին մարմինը կը փոխադրուէր Փարիզ (հաւանաբար Հայաստան թաղելու ծրագրով) ուր, Յունուար 29ին, կիրակի, կը կատարուէր իր երկրորդ յուղարկաւորութիւնը:

Այս էջին վրայ՝ իբրեւ նիւթ պատմութեան համար, յուղարկաւորութեան նկարագրութիւնը եւ այդ առթիւ գրուած թռուցիկ մը:

Ա. եւ Գ. էջ, երկու խմբագրական Շաւարշէն, մէկը թաղումի նախօրեակին, միւսը՝ թաղումի վաղորդայնին:

որուն բեմէն առաջին անգամ խօսեցաւ Անդրանիկ հայ ժողովուրդին հետ, ա՛յն *Դրօշակին*, որուն շունչին եւ հմայքին տակ գործեց Անդրանիկ եւ դարձաւ մեծ մարդ: Առանց կուսակցական եւ յարանուանական խտրութեան, այստեղ համախմբուած այս խուռն բազմութիւնը ցոյց կուտայ թէ Անդրանիկ յաղթած է մեզ: Կը համոզէ մեզ թէ հայ ժողովուրդը կը գնահատէ այլեւս իր ազատագրութեան ճամբուն վրայ զոհաբերուող հերոսները: իր ընկերներուն պէս չնահատակուեցաւ կռիւի դաշտին վրայ, սակայն անիկա կը նահատակուէր ամէն օր տեսնելով հայ ժողովուրդին ծով տառապանքը: Անդրանիկ իր մահով դաս մը կուտայ մեզի»:

Յայտագրին համաձայն, «հուսկ բանք»ը Շապին Գարահիսարի Ռազմիկ Հայրենակցական Միութեանն էր, որուն կողմէ խօսեցաւ ընկ. Յարութիւն Պուռնազեան.

«Անտառներու մռնչող առիւծ, սարերու ճախրող արծիւ, դուն մեր ծննդավայրի ըմբոստ եւ հերոս զաւակը, մեր ժողովուրդի ցաւերուն արժան ծնունդը. Քու փառքդ չէ կերտուած հեռաւոր Քալիֆորնիոյ մէջ, քու փառքդ կը սկսի Սասունի եւ Վասպուրականի մէջ ու հոն կը վերջանայ: Քեզի կրնան պաշտել միայն անոնք որոնք կը պաշտեն քու յեղափոխութիւնդ: Ծունկի պիտի գան ու ուխտեն միայն անոնք, որոնք համոզուած են թէ մեր սեփական բազուկներով միայն անկախութիւն կը գտնենք:

Ու մենք, վստահ ենք, որ եթէ հոգիդ ճանկռտող ցաւերդ քեզ թոյլ չտուին արտասանել մահուան անկողնին մէջ, բայց դու ըսիր քու հոգւոյդ խորքէն.

«Կ'ուզեմ որ իմ աճիւններս հանգչին Արաքսի կամ Զանգուի ափին, իմ սիրելի ժողովուրդիս մէջ, որուն ազատութեան համար կռուեցայ»:

Խօսողներու շարքը վերջացած էր, սակայն Փարիզի Հայ Կաթողիկէ հասարակութեան ժողովրդապետ Հ. Պետրոս վրդ. Քէտիճեան, յուզուած համազգային յարգանքի այս տեսարանէն, խօսք առնելով ըսաւ.

«Բուռն տպաւորութիւնները կարճ կը սեւեն: Անդրանիկի դագաղին շուրջ մենք այսօր ուխտ մը եւ երդում մը ունինք ընելիք: Մենք այսօր հայրենիք չունինք, փաստն այն է թէ Անդրանիկ կը թաղուի օտար հողի մէջ: Մենք պէտք է ուխտենք որ հանգրուան առ հանգրուան մեր հերոսը օր մը պիտի տանինք անկախ Հայաստան: Անդրանիկ իր ամբողջ կեանքի տառապանքներուն հանգիստը այժմ մահուան մէջ գտաւ: Բայց մենք այդ հանգիստը չէ որ կ'ուզենք: Մենք կը փափաքինք հանգիստ ունենալ այս աշխարհին մէջ, կ'ուզենք ունենալ մեր սեփական, ազատ եւ անկախ հայրենիքը, որպէսզի ողջերու հետ մեր մեռելներն ալ կարենանք ամփոփել հոն: Լա՛ւ եղաւ որ Անդրանիկի մարմինը բերուեցաւ հոս, այլասերման այս կեդրոնը, ուր մեր երիտասարդութիւնը ամէն օր կ'ուծանայ ու կը փճանայ: Անդրանիկի դամբարանը պիտի ըլլայ փարոս մը, որ պիտի լուսաւորէ մեր ճամբան, և ուր ուխտի պիտի գանք միշտ՝ կրկնելու համար մեր հաւատքը դէպի հայրենիքի ազատագրութիւնը»:

Անդրանիկի զինուորները եւս ըսին իրենց խօսքը: Մանուկեան հրաւիրեց իր ընկերները երդնուլ Անդրանիկի գերեզմանին վրայ, ինչպէս երդուընցած էին Սերոբ փաշայի հողակոյտին վրայ, թէ պիտի շարունակեն իրենց մեծ հրամանատարին կիսատ թողուցած գործը:

Դամբանականներէն ետք, կրօնական յետին աղօթքներն ալ ըսուեցան: Այդ պահուն, Անդրանիկի կինն ու քրոջ աղջիկը ինկան դագաղին վրայ եւ արցունքներով համբուրեցին զայն: Մեռելաթաղները փոսը իջեցուցին դագաղը, որ դարձեալ հայկական եռագոյնով ծածկուեցաւ: Յետոյ դամբարանին երկաթեայ կափարիչը փակուելով ժողովուրդը ցրուեցաւ: Ժամը 17էր, ու տակաւին Փէռ - Լաշէզի գլխաւոր մուտքի դրան առջեւ կը յամենար ժողովուրդը:

×

Անդրանիկի զինուորներուն կողմէ ընկ. Անուշաւան Գաբիկեան կարդաց ուխտ մը.

«Ո՛վ քաջ հերոս, Մայր Աթոռին առջեւ, խաչի եւ աւետարանի վրայ երդում ըրինք, որ պիտի կռուինք մինչեւ մեր նպատակի իրագործումը՝ մինչեւ վերջին շունչ: Խօսք տուինք հայ ժողովուրդին կռուիլ ու զոհուիլ մեր դատին համար, հիմակ ալ ամէնս մէկ կ'երդնունք անշունչ մարմինիդ առջեւ, որ պիտի շարունակենք կէս թողած գործդ եթէ մէկ հոգի ալ մընայ մեզմէ: Մենք վստահ ենք մեր յաղթանակին, քանի որ մեր մէջ կրակը դուն վառեցիր: Ննջէ՛ մեծ հերոս, ննջէ՛ մինչեւ այն ատեն երբ մենք գանք ու քեզ փոխադրենք այն երկիրը, որուն համար երկա՛ր տարիներ կռուեցար. մինչեւ այդ ժամանակը նուիրական արձանդ կանգուն կոթող մը պիտի ըլլայ մեր սրտերուն մէջ, որպէս հաւատք *մեր մեծ իտէալի իրականացման»:*

«ՅԱՌԱՋ» 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1928

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ,

Ամբողջ քառորդ դար, հայ ազատագրական արիւնոտ ու դաժան պայքարը խորհրդանշող ու հայ հերոսներու ամէնէն արի ու ամէնէն գեղեցիկ դէմքերէն մէկը հանդիսացող Քաջ Անդրանիկի յետին նշխարները հասած են Փարիզ:

Տարագիր ու հայրենազուրկ հայ ժողովուրդը պէտք է որ արժանավայել կերպով կատարէ իր սիրած ու իր հերոսական պատմութեան մէկ կարեւոր դրուագը արտայայտող Անդրանիկի յուղարկաւորութիւնը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը ձեզ կը հրաւիրէ առանց խտրութեան, խուռն բազմութեամբ յարգել մեծ Հայուն յիշատակը, հաւաքուելով այս կիրակի ժամը ճիշդ մէկ ու կէսին, Հայոց եկեղեցիին հրապարակը. Հայաստանի Հանրապետութեան եռագոյն դրօշակին շուրջ թափօր կազմելու եւ լռութեամբ ու երկիւղածութեամբ հետեւելու համար դագաղին:

Հայրենակիցնե՛ր, ո՛չ մէկ ուրիշ ցոյց կրնայ այնքան ազդեցիկ ու արժանի ըլլալ Քաջ Անդրանիկի յիշատակին համար՝ որքան ձեր խուռն ու յարգալից բազմութեամբ ընկերանալը եռագոյն դրօշակին ետեւէն, որուն համար կռուեցաւ երկար տարիներ ժողովրդական մեր հերոսը:

Եկէ՛ք բազմութեամբ, դուք բոլորդ ու բերէք ձեզի հետ ձեր զաւակները՝ որպէսզի մեր տարագիր պատանութիւնը կարենայ ըմբռնել մեր պատմութիւնն ու մեր ազատագրական դաժան պայքարը:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷ

Փարիզ, 28 Յունուար
1928

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
31
MERCREDI
31 AOUT
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

53րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.932
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
53e ANNÉE — N° 13.932

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ՀԵՌԱՏԻՊ)

ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Մոսկուայի մէջ 50.000 տպաքանակով լոյս տեսած է Սերօ Խանզադեանի «Երեք տարի եւ 291 օր» վէպը։ Հայերէնէ ռուսերէնի թարգմանած է Ռուբինա Գաբրիէլեան։ Յառաջաբանը գրած է բանաստեղծ Միխայիլ Դուդին։ Վէպը գրագէտին յուշերն են զինուորական ճակատի վրայ, Լենինգրադ։

×

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑ

Քանի մը օրով պաշտօնական այցելութիւն մը կատարած են Յունաստան Խորհ. Միութիւն եւ Կիպրոս – Խորհ. Միութիւն ընկերակցութիւններու պատուիրակները։ Երեւանի մէջ ընդունուած են վարչապետին տեղակալին՝ Ռ. Սվետլովայի կողմէ։ Տեսակցած են Մշակոյթի նախարար Ռ. Ղարամեանի հետ։ Այցելած են Ծաղկաձոր եւ Երեւանի «Մասիս» գործատունը։

×

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի երկաթուղիի մշակոյթի տան պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Վարդգէս Ռաշիդեանի, Քիշինեւի մէջ, Մոլդովիոյ մայրաքաղաքը, մասնակցած է համամիութենական փառատօնին։ Պարախումբը շատ լաւ տպաւորութիւն ձգած է եւ մասնագէտներ գնահատած են պարերը։

Պարախումբը յուշամետալ մը ստացած է կազմակերպիչներէն։

×

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Զուիցերիոյ մէջ Յուլիս 5էն Օգոստոս 1 տեղի ունեցած է խաղողագործութեան եւ գինեգործութեան 15րդ համագումարը։ Աշխատանքներուն մասնակցած են 40 երկիրներու մասնագէտներ, միջազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ։

Խորհրդային պատուիրակութիւնը գլխաւորած է Փրոֆ. Ա. Մելքոնեան, որ տնօրէնն է Հայաստանի խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտահետազօտական հիմնարկութեան։

Փրոֆեսէօրը զեկուցում մըն ալ կատարած է։

×

ՈՌՈԳՈՒՄ

Ներկայիս աւելի քան 1500 ջրանցքներ կ'ոռոգեն Հայաստանի մշակելի հողերը։ Կան նաեւ մեծ թէ փոքր 50 ջրամբարներ։ Կ'ոռոգեն 300.000 հեկտար հող։

Յառաջիկայ քանի մը տարիներուն գործածելի պիտի դառնան Անդրկովկասի ամենէն մեծ ջրամբարը՝ Ախուրեան՝ Ջողովի, Շիրակի սարահարթի, Արարատեան դաշտի եւ Զանգեզուրի մայր առուները։ Այս ձեւով 1980էն կարելի պիտի դառնայ ոռոգելի հողերուն տարածութիւնը աւելցնել 20.000 հեկտար եւ ջրարբիացնել 60.000 հեկտար արօտավայր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Բանի մը տողով

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը տեսակցութիւն մը տուած է Նիւ – Եորք Թայմզի, որու ընթացքին յայտարարած է թէ տրամադիր է համաձայնագիր մը ստորագրելու Իսրայէլի մէջ, որ վերջ դնէ պատերազմական վիճակին։ Ասիկա, անշուշտ Տէ Ֆաքթօ, ճանաչում մըն է Իսրայէլի։ Չորսուկէս ժամուան հարցազրոյցին ընթացքին Ասատ բազմաթիւ հարցեր շօշափած է եւ նաեւ ըսած թէ ամաձայն է որ ՊԱԿը (Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւն) ներկայացուի արաբական Լիկայի բանակցութեանց։

ՇՈՒԷՏ քաշուեցաւ «Եւրոպական դրամական գօտիէն» արժեզրկելով քրոնը։ Արժեզրկուեցան նաեւ դանիական եւ նորվեկեան դրամները։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բացը հասած է 3 միլիառ տոլար պարտքի, ինչ որ զայն սնանկութեան դուռը կը բերէ, ըստ ամերիկեան Թայմ շաբաթաթերթին։ Այս պարտքին կէսը ամերիկեան, զուիցերական եւ արեւմտեան – գերմանական դրամատուներու է։ Դրամատան ամերիկացի տէր մը ըսած է «ասիկա կը մտահոգէ բոլորս...»։ Միւս կողմէ Միջազգային Դրամական Հիմնարկէն պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Թուրքիա եւ առաջարկէ որ 30 առ հարիւր արժեզրկում կատարուի, բայց Ելմտական նախարարը՝ Պիլկէհան յայտարարած է թէ «մեր դրամին վիճակը լաւ է եւ արժեզրկումի պէտք չկայ»։

ՊՈԼՍՈՅ, Իզմիրի եւ Անգարայի մէջ ահաբեկչական դէպքերը, պայթումները կողոպուտները սաստկացած են։ Անգարայէն Մալաթիա գացող կառախումբին մէջ, չորս ահաբեկիչներ փորձած են են սպաննել Ափական երեսփոխան մը։

ԼԻԲԱՆԱՆ – ԻՍՐԱՅԷԼ սահմանին շըրջանը հրացանաձգութիւնները շարունակուած են Իսրայէլի եւ քրիստոնեայ ուժերուն կողմէ բայց զոհ չկայ։ Միւս կողմէ, ՊԱԿը շատ բուռն հակազդեցութիւն ունեցած է քրիստոնեայ պարագլուխներու միացեալ յայտարարութեան առթիւ (այս յայտարարութիւնը, որու անդրադարձանք երէկ դրաքննուած է եւ միայն փալանժիստ օրաթերթը Լը Ռեվէյ, ամբողջութեամբ տպած է) եւ կ'ամբաստանէ Լիբանանեան Ճակատը (քրիստոնեայ հոսանքներու համախմբում) որ Իսրայէլի եւ Միացեալ – Նահանգներու ծառան է։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ քաղաքապետը յայտարարած է թէ քոլերայի պարագաներ եղած են եւ 34 երախայ մեռած է։ Կ'ամբաստանէ նաեւ Անգարայի կառավարիչը եւ Առողջապահութեան նախարարութիւնը որ կը փորձեն ծածկել իրողութիւնը ժողովուրդէն։ Մամուլը կ'ըսէ թէ պաշտօնական աղբիւրները կը հերքեն թէ քոլերա ըլլայ եւ Առողջապահութեան նախարարութիւնը կ'ըսէ թէ աղիքային վարակումներ են զորս ոմանք շփոթեր են քոլերայի հետ։ Ամէն պարագայի մէջ, իտալական իշխանութիւնները որոշած են քննել Թուրքիայէն եկողները։

«ԿԻՒՆԱՅՏԸՆ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԵՏ

Կիւնայտընի թղթակից Էրթուղրուլ Աքպայ կը շարունակէ.— Տընիզ Փափազեան զիս ընդունեցաւ Ուաշինկթընի Հայաստանեան Միութեան մէջ, իբրեւ ամբողջ Հայերու բաժերը։ Մեծ ու փոքր, հայկական բոլոր օրինաւոր կազմակերպութիւններէն ծնած է Հայաստանի ժողովը, որուն վարչութեան նախագահն է Տընիզ Փափազեան, 47 տարու եւ ռուս պատմութեան դասախօս։ Սապէս սկսաւ խօսիլ.

— Նախ ըսեմ որ մենք Թուրքիոյ եւ կամ Թուրք ժողովուրդին հակառակ չենք, այլ Թուրք կառավարութեան ցոյց տուած ընթացքին դէմ ենք։ Միջազգային իրաւական կանոններու համաձայն, երբ կառավարութիւն մը կը ստանձնէ տարբեր կառավարութեան մը պարտականութիւնը, իրեն կը փոխանցուին նաեւ նախորդ կառավարութեան պատասխանատուութիւնները, նիւթական եւ բարոյական պարտքերը։ Պէտք է հատուցանէ նախորդին հասցուցած վնասները։ Օրինակ, եթէ բանտերը լեցուն են քաղաքական բանտարկեալներով, առաջին գործը կ'ըլլայ ազատ արձակել զանոնք։ Կրնամ ձեզի օրինակ տալ Օսմանեան շրջանէն։ Օսմանեան կայսրութիւնը վերջին անգամ ծանր պարտքերու տակ մտած էր, Թուրք նոր կառավարութեան առաջին գործը եղաւ բանակցութեան նստիլ եւ հաշուեյարդարի ենթարկել զանոնք, յանձնառու ըլլալով վճարել։

Այս հիման վրայ մենք ալ սապէս կը խորհինք։ — Թուրք կառավարութիւնը ժառանգած է նախորդ կառավարութիւններու քաղաքական բոլոր խնդիրը։ Որպէսզի նոր էջ մը բանանք, բոլոր հին տետրակները պէտք է փակէք, զանազան հարցերու մասին պէտք է երաշխիք տաք միւս երկիրներուն։ Տարբեր պարագայ մըն ալ կայ։ Ներկայ Թուրք կառավարութիւնները կը ջանան քօղարկել անցեալի ոճիրները, իբրեւ թէ այդպիսի բան մը բնաւ պատահած չըլլար։ Իր այս ընթացքով, կերպով մը կը շարունակէ Հայերու դէմ գործուած զուլումը։ Այս ուղղութեամբ ալ վերջին օրերս քարոզչութեան լծուած էք, նամակներ կը գրէք Քոնկրէսի անդամներուն, թռուցիկներ կը բաժնէք, պատուիրակութիւններ կը ղրկէք Արտաքին նախարարութեան, կը ջանաք արգելք ըլլալ հայկական յիշատակարաններուն։

Մարսէյլի մէջ բողոքեցիք, երբ հայկական յիշատակարան մը կը կանգնէր, նոյնը ըրիք հոս, Գալիֆորնիոյ մէջ։ Այդ պարագային Թուրք կառավարութիւնը ուրիշ բան չըներ, բայց եթէ հին պարտքերը ուրանալ եւ կերպով մըն ալ նոր յանցանք մը գործել։ Մեր համոզումով, այս արարքները մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներ են։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ յանձնախումբ մը կազմուած է, նըպատակ ունենալով պրպտել «փոքրամասնութիւններու դէմ գործուած հաւաքական ցեղասպանութիւնները եւ անոնց արգելիչ մեթոտները»։ Այդ յանձնախումբը իր մէկ տեղեկագրին մէջ կը յիշէ թէ «Թուրքիոյ մէջ Հայոց Ջարդը քսաներորդ դարուն առաջին կոտորածը կը կազմէ»։

Երբ այս տեղեկագիրը կը խմբագրուէր, Թուրք պատուիրակութիւնը խստիւ բողոքեց եւ պահանջեց որ այդ հատուածը ջնջուի տեղեկագրէն։ Յանձնախումբին տեղեկաբերը, որ ափրիկեան երկրի մը պատուիրակն էր, ծառացաւ եւ ընդդիմացաւ, եւ այդ հատուածը չվերցուց տեղեկագրէն։ Յետագային, տեղեկագիրը թղթածրարներուն մէջ խառնուեցաւ։

Այսպիսի շատ մը դէպքեր պատահեցան։ Թուրք կառավարութիւնը կը ջանայ բարձիթողի ընել պատահածները, ճըշմարտութիւնը եւ իրողութիւնը ծածկել։ Իբր օրինակ յիշեմ գրողի մը մէկ գիրքը, որուն համաձայն առաջին աշխարհամարտին ոչ մէկ կառավարութիւն մասնակցեր է Հայոց Ջարդին։ Այդ գրողին կինը Թուրք է, բայց իր գիրքը որեւէ փաստ չունի։ Չէ կրցեր թղթատել Պատերազմական Նախարարութեան ղրկած հրահանգները եւ զեկոյցները, որոնք հեռագրաւ Իսթանպուլէն Հալէպ ղրկուած էին։ Մենք այսօր մեր ձեռքը ունինք Պատերազմական Նախարարութեան այդ հեռագիրներուն օրինակները։

ՋԱՐԴԻ ՀՐԱՀԱՆԳ

Այդ ծածկագիր հեռագրերով հրահանգներ տրուած էին գիտնալու համար թէ Հայոց Ջարդը ինչպէս պիտի սկսի։ Այն ատենուան դեսպան Մօրկընթաուի վկայութիւնը կայ, անգլիական կառավարութեան հրատարակած «կապոյտ գիրքը» ամերիկեան քննիչ մարմնին տեղւոյն վրայ կատարած պրպտումները եւ հրատարակած տեղեկագիրը։

Հակառակ այս բոլորին, Թուրք կառավարութիւնը կ'ուրանայ զանոնք եւ չուզեր ըսել.— «Այո՛, այս դէպքերը դժբախտաբար պատահած են, միայն թէ արդի Թուրքիոյ կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը այսպէս չի խորհիր, մենք ալ կը դատապարտենք պատահածները»։ Այսպէս չըսեր ձեր կառավարութիւնը եւ ուրացումը կը նախընտրէ, յանցանքը ծածկել կ'ուզէ, եւ այս կերպով մեղսակից կ'ըլլայ անոր։ Ամբողջ աշխարհի Հայերը գիտեն այս իրողութիւնները։ Ծածկելուն մէջ իմաստ չկայ։ Ես պատմութեան փրոֆ. եմ, մեր կոչումն է իրողութիւնները պրպտել եւ լոյսի հանել, որքան ալ դառն ըլլան անոնք։ Մեր սկզբունքը այս է, եւ կը ցաւիմ որ Թուրք կառավարութիւնը սխալ կը սորվեցնէ պատմութիւնը, կը շարափոխէ ճշմարտութիւնները»։

(Շար. 5)

ԱՐԱՐԱՏ - ԴԻՆԱՄՕ (ՄՈՍԿՈՒԱ) 1 - 1

Օգոստ. 26ին Խորհրդային ախոյեանական գաւաթի մրցումները հետեւեալ արդիւնքները տուած են.—

Դինամօ (Կիեւ) Զարիա՝ 1 – 1։
Դինամօ (Թիֆլիզ) Զէնիթ (Լենինգրադ) 1 - 1։
Շախտեօր – Լոկոմոտիւ 2 – 2։
Ջերնոմորեց – Կարպատներ (Լվով) 2–0։
Դնիեպր – Տորպեդօ 2 -0։
Դինամօ (Մոսկուա) – Արարատ 1 – 1 մըրցումը տեղի կ'ունենար Մոսկուա։

19 մրցումներէ ետք, դասաւորման գլուխն է Կիեւի Դինամօն 26 կէտով, երկրորդ՝ Դինամօ (Թիֆլիզ) 24, երրորդ Շախտեօր՝ 23։

ԱՒԱՂԱՆՔ ԵՒ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԿՈՒՐԾՔԻՆ ՎՐԱՅ

Գրեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Բ.

Դանդաղօրէն, հեւզհեւէ աւելի չեչ — տուած թափով, Ազգային վերազարթնու — մի փորձերը մինչեւ դարասկիզբ, ան — դառնալի կերպով, մեր ժողովուրդը պի- տի մղէր դէպի նոր կարգախօս՝ Ազատու — թիւն:

Նորածին մանուկներուն օրօրներուն խառնուած բոլորովին նոր՝ մարտաշունչ երգերը կը դառնային տիրապետող: Մինչ այդ կրկնուած երբեմնի հէքեաթներուն երեւակայական հերոսները, միս ու ոս — կորով՝ այլեւս իրական էակներ էին եւ ազգային ու մտերմիկ:

Երբ մայրս, իմ յարատեւ պնդումնե — րուն, մանաւանդ անհամ հէքեաթ պատ — մողի իր շնորհքը գիտցողներու խնդ - րանքներուն տեղի կուտար, կը վազէի բե — րել լաթակազմ հատոր մը՝ լայնածա — ւալ, գեղատիպ, ձայնագրուած երգարան մը: Ծունկերուս վրայ կը ծաւալէի նա — խապէս ցուցմատս խրած հոն, ուր ճեր — մակ ձիաւոր մը, հպարտ ու սակաւազէն, կը բռնէր ամբողջ էջ մը: Աչքերս անոր վրայ անխոնջ, ունկս մայրիկիս շըր - թունքներուն՝ մինչեւ իր վերջին խօսքերը անշարժ եւ լուռ, մինչեւ երկինքէն թափ — ւող խնձորներուն թիւմը ու՝

— Անոնք հասան իրենց մուրատին, դուք ալ հասնիք ձեր մուրատին:

Ամէն ունկնդիր ունէր իրենը, ու կը պո — ռար խանդավառ, իմինս կը մնար միշտ նոյնը՝ Անդրանիկը տեսնել: Որ Ազգ. հե — րոսի տիտղոսով պսակուորուած, աւելի քան բաղձալի, դարձած էր աւելի քան երբեք անհասելի՝ հայրենի հողերէն հե — ռու:

Հայ յեղափոխութեան դագաթի օրերն են:

Անարգ Սուլթանի մը գահընկեցութիւ — նը վերջակէտը կը թուէր ըլլալ Հայոց տառապանքին եւ «պետական արդարու — թիւնն» էր որ պիտի փոխարինէր փէտա — յիներու կողմէ գործադրուած մասնակի պատիժներէն ակնկալուածը:

Իսկ Անդրանիկի համոզումն էր որ կա — տարուածը քաղաքական աճպարարութիւն մըն է լոկ, իր առողջ բնազդը պինք կը կրծէ, իր շուրջիններըը կը ջանայ համո — զել: Ի զուր: Ու կը հեռանայ չխանդա — րելու համար գալիք ոճիրները վարա — գուրող տօնավաճառի մը խրախճանու — թիւնները: Նոր կարգեր ջատագովող բա — ռակոյտերուն հանդէպ ամբողջովին թե — րահաւատ, նոյնքան ալ նոր իշխանաւոր — ներուն:

Եւ կը հեռանար, այլուր մասնակցելու համար թուրք բնածին վայրագութիւն — ները սանձահարող կռիւներուն:

Արդարեւ, ինչքա՜ն, ինչքա՜ն բարի են ժողովուրդները: Միշտ կը հաւատան ոս — կեզօծ խոստումներուն: Իրենց գոյութեան իրաւունքէն կը բխի ան, որուն դէմ ըը — նազդը անկարող կ՚ըլլայ պատնէշներ ցցել:

Հապա հա՞յը:

Դարերու կորուստը դարմանելու աչ — խատանքներուն լծուած, յորդած է ար — դէն Հայուն կենսունակութիւնը: Շինա - րարութեան եւ տոհմային մշակոյթի բո — լոր մարզերուն մէջ բացառիկ արագու — թեամբ իր կատարած վերելքը, խանդա — վառ ընթացքը, զոր կարելի չէ անշուշտ պարտկել առանց անոր խոյանքը կա — սեցնելու, շուքի տակ թողած է վինք չըր — ջապատող համայնքները, շուք մը այն - քան թանձր՝ որուն մէջ միմիայն նախան — ձը կ՚աճի: Եւ շուտ, շատ շուտ կ՚աճի նախանձը նամանաւանդ երբ չար է:

Այդ ծառէն թափուած լեղի պտուղ — ները նոյնպէս աննշմար չեն մնար: Լա — ւատեսութիւնը անխառն չէ հետեւաբար: Արցունք ու կարօտ ցանելով հայ աշխար — հը կը շարունակէ ցամքիլ: Իր կենսատու աւիշները հայրենախոյզ դէպի օտարու — թիւն կըհոսին եւ մեր դպրոցներուն պա — տուհանները միշտ լայն բացուած կը մը — նան պանդխտութիւն առաջնորդող ճամ — բաներուն վրայ:

Բայց տակաւին, հինգ դար հինգ տա — րիներու մէջ սեղմած, Ա. Ընդհ. պատե — րազմի նախօրեակին հայ ժողովուրդը կը պահէ յառաջդիմելու իր հեւքը՝ յու — սատու լուրերով քաջալեր:

Ինչպէ՞ս անտեսել, նման առիթով, փրփրացող կեանքին պատկերը մեր գիւ — ղին, անոր անզուսպ սլացքը, արդար յա — ւակնութիւններուն թիւմը անոր խոնարհ բնակիչներուն՝ բարեպաշտ, մարդասէր, շինարար, ու ուսումնատենչ:

Զուտ հայաբնակ, զինքը շրջապատող ձիւնածածկ լեռներուն մէջ ազատ՝ ան — կաշկանդ: Եզակի էր ան, իր ծաղկաւէտ հովիտներով, կանաչազարդ բլուրներով, բերքերովը արգասաբեր պարտէզներուն եւ արտերուն:

Մեծկակ, հաստակուռ եկեղեցին հրա — ւիրող, պատուհանէ մը թելակախ «ԶԷՆԿ»ը փոխարինուած էր պղնձեայ իսկական զանգակով մը՝ «Գամբանան», որուն ղօ — ղանջները կը քերէին լեռ, դաշտ ու ձո — րեր: Ինչպէս այլուր, եկեղեցւոյ կից երկ- սեռ դպրոցին մէկ սրահը եղած էր եր — կու, մեակ ուսուցչին կողքին կար այլեւս վարժուհի մը: Դարասկիզբի Այբուբէնի մգէ կախուած պնակիտներուն տեղը բըռ — նած կարգին Այբենարաններ կային, ա — նոր քայլ առ քայլ յաջորդող իսկական գիրքեր, յղնած Նարեկներուն տեղը՝ ընթերցարան, դանձարան, թանգարան եւ մեղրադէտներ:

Ինչպէ՞ս կարելի է մոռացութեան տալ անգլերէն ընթերցարանի Ա. գիրքը, ո — րուն Ա. էջին առաջին պարբերութիւնը կը սկսէր՝ «Թան մաուս ռան, տիը գէթ ֆէն ֆէյ եու»: Բայց ո՞վ էր կատուն, ո՞վ էր մուկը: Եկուր մէջէն ելիր: Ին — չո՞ւ նման սկզբնաւորութիւն:

Վերջապէս, համ ու հոտ առած էին տօ — նական օրերը, դպրոցական տարեվերջի հանդէսները, հապա՞ հարսանիքները:

Կարելի է զանց առնել, արեւուն փըռ — ւած օրն ի բուն ուրախ ճռուողիններով լեփ — լեցուն կալերը՝ գիւղացիի քրտին — քովը բեղնաւորուած եւ որոնք խաչա - կընքումներու եւ ուրախ տարոսներու ըն - կերակցութեամբ կը պարպուէին մառան — ներու ու մարագներու մէջ:

Տակաւին, ո՛վ զարմանալի: Մեր գիւ — ղին մէջ կար «բաց ու գոց»ի պայքար: Եկեղեցւոյ գաւիթին մէջ նոյն դպիրները, փոխ — քարոզասացները կերոնի եւ ցնծղա- ներու տեղ նիւթակներ կը շարժէին՝ դը — լուխնուն սաղաւարտ:

Աշուն է՝ 1914: Վերջին աշունը այդ գիւղին եւ մեր բոլոր գիւղերուն:

Թաղէ — թաղ, տուներու դռներուն ա — ռաջ՝ չարժուն, բարձր եւ լայնախիտ օ — ճախներու վրայ հսկայ կաթսաներ: Ա — նոնց մէջը ցորենով լեցուն՝ ջրածածկ, տակը կաղնիի կոճղեր, չուրջերնին պա - տանեակներ իրենց թեւերը միացնելով անոնցմէ ելրաքանչիւրին պտուղները կը չափչփեն՝ անհամբեր իրարու յաջոր — գող արարողութիւններուն:

Կարգը եկած է վերջապէս կրակին վը — րայ փայտեր նետելուն ու փոխն ի փոխ կը պարեն կաթսաներուն չուրջ կրակի բոցերովը լուսաւորուած, անոր ճարճա — տումներուն նուագովը խելայեղ:

Մինչ կաթսաներէն շոգին կը սկսի բարձ — րանալ, ջուրը խակապէս սկսած է եռալ, անոր բշիշները իրենց վրայ դիզուած բե — ռը հրելով վեր կը թռչին, ցնծութեամբ կը պայթին ու իրենց հետ ղուրս կը նե — տեն հատիկներ:

Վերջին աշունն է ուրեմն: Համայն Հա — յաստան այդպէս կ՚եռար ի խնդիր վե — րելքի, երբ իր մէջն ու բոլորտիքը դաւ — մտած ոճրագործ ձեռքեր արեան հեղեղ — ներ լեցուցին այդ կենսավառ կաթսային մէջ: Մարեցին Հայուն կրակը, խեղդեցին ու ցրուեցին է՛ն թանկագիները մարդ — կային հատիկներուն:

Մանուկը, պատանին, իրենց մուրատին հասնելու համար երբեք չեն վարանիր ա — մենասուղ գինը վճարել:

Այդ աներեւակայելի գինը պիտի վը — ճարէի, բոլորովին իմ կամքէս անկախ, օտար հորիզոններու տակ, տարի մը եւ ամիսներ տարուբեր, երբ կ՚անցնէինք փո — ղոցները, թաթս միշտ իր ափին մէջ պինդ սեղմուած, կը բարձրանայինք շէնքի մը առաջին յարկը, աճապարանքով կ՚անց — նէինք միջանցքէ մը, ապա, սենեակի մը դրասեղաններուն վրայ գլուխնին ծռած մարդոց բարեւ տալու, կը մտնէինք ու — րիշ մը եւ երբ, այն ատեն միայն Վահան Թոթովենց գիս կը հրէր Ազգային հերոսի գրկին մէջ, ու կը գոչէր իր բամբ ձայ — նով՝

— Մուրատիդ հասար:

Ճանապարհին թէեւ տեղեակ մօտաւոր գալիքին, բայց գիս առաջնորդողին խանդն ու արտօրանքը յաջողած էին ստեղծել անակնկալը, որ նման ուրախ պահերը հա — մեմող հրապոյրն է:

Ան ուրեմն, որ Անդրանիկն էր, նստած էր բարձր թիկնաթոռի մը վրայ՝ չուրջը երիտասարդներ, ոտքի: Ձեռքս բռնեց, բայց աչքերս իր կզակէն վեր չէին հա — մարձակեր բարձրանալ՝ թաւ պեխերուն մէջ մխրճուած: Երբ երկու ձեռքերը ու — սերուս տարաւ, դէմքս կպած էր արդէն իր կուրծքին, գլուխս իր թեւերուն մէջ:

Բնա՛ւ, բնա՛ւ չէի մեծցուցած զինքը երեւակայութեանս մէջ: Իրաւ է: Տակը ճերմակ ձի չկար, փէտայիի հագուստով չէր, ո՛չ զէնք ունէր, ոչ փամփշտակալ — ներ:

Թանձր պեխերը կը շրջապատէին գեղե- ցիկ դիմագիծ մը լայն ճակատով, վրան առատ մազեր՝ հայու ձիւնախառն, բա- րի ժպիտ մը, քաղցրաձայն հարցումներ:

«Հայաստան» օրաթերթի խմբագրա — տան մէջն ենք, երէկի «Կամաւորական Շտապի» շէնքին առաջին յարկի վրայ բնակարան մը, ուր Անդրանիկի սովո - րական ժամու հանապազօրեայ ներկայու- թիւնը հաւաքած է պաշտօնէութենէն բազ- մապատիկ անձեր:

Հոն այդ միջավայրին մէջ, միակ բա- րեկեցութիւնը որ շնորհուած էր ինծ, ազ- գային հերոսի մերձաւորութեան մէջ գը- տած ապահովութիւնս էր, եւ շատ չան- ցած պիտի տեսնէի որ զայն ստիպուած էի բաժնել հազարաւորներու հետ:

Հոն պիտի ապրէի ամիսներ: Բոլորովին համր: Այնքա՛ն բան կար տեսնելիք, լը- սելիք, սորվելիք, որոնց մէջէն ընտրու- թիւն ընել աւելորդ էր, մէկը միւսէն ան- մխիթարական, թէեւ մէկ առ մէկ կը մեղմանային բախտիս եւ լաւատեսու - թեանս հարուածներով:

Մուրատիս հասած էի ա՛յն օրերուն, երբ մեր կամաւորներն ու իրենց պետերը դառնութեան մրուր կը քամէին, բա - ժակըիրենց շրթունքներուն, տակաւին կը մերժէին զայն ըմպել: Բանտուած ռուս աշխարհակալութեան ուռկանին մէջ անոր թելերը սկսած էին կրծել ռուս ժողո. վուրդի փետրուարեան յեղափոխութեան առժամեայ խոստումներուն ընծայած ակ- ցաններով:

Շատ բնական է որ կը կրծոտէին նաեւ գիրար, ինչ որ անպատում վիշտ պիտի

ԿԱՐՄԻՐ ԺԱՄՈՒՑ

⁂

Բ.

Տէր Ցուսիկ թէեւ ինքզինքը կը զսպէր, բայց վարժապետէն ոչ նուազ յափշտակ — ուած կ՚երեւնար: Այդ րոպէին իր աչքե — րուն առջեւէն կ՚անցնէին ուրուականներն հայ հերոսներու, Եղիշէէն մինչեւ Րաֆ — ֆի:

— Ուրեմն, ա՛լ գործի ժամը հնչած է, հարցուց:

— Հնչած է, հնչած է, պոռաց վար — ժապետը, խանդավառ հուհոսութեամբ: Ու «Արմէնիա» մը առնելով համբուրեց զայն, տէրտէրին ալ համբուրել տուաւ: Եւ օդին մէջ բարձրացնելով.

— Ահա՛ դրօշնիս, գոչեց:

— Ու զինուո՞րը, ու զէ՞նքը, ո՞ւր են, հարցուց տէրտէրը զգածեալ ձայնով:

Վարժապետը պաղած մնաց:

Տէր Ցուսիկ ժայռի մը կռթնած կե — ցաւ, համրիչը հանեց, կը քաշէր ու կը մտածէր, մերթ երկինքը, մերթ շուրջը դիտելով: Արշամ ճակատը շփշփելով կ՚երթար կուգար: Քառորդ ժամու մը մը — տածկոտ լռութենէ յետոյ.

— Բարեկա՛մս, ըսաւ տէրտէրը մեղ — մաձայն, ժողովուրդը պատրաստենք: Դրօշին տակ՝ բանակ, չփորի զօրումին՝ զէնք պէտք է:

Ու պարզեց երկար առենէ ի վեր յղա — ցած խորհուրդները. «ապաշխարանքի գանձանակի մը», «ապաշխարանքի ա — ղօթքներու» հաստատման ծրագիրները վարժապետին հաւանութեանը ենթար — կեց: Երիտասարդին պատասխանը տէր — տիրոջ ճակտին տաք համբոյր մը եղաւ: Քանի մը շաբաթ ետքը Արշամ իր ամ — բողջ մէկ ամսականը, ու տէր Ցուսիկ հունձքին վրայէն ինչ որ կը մնար «Ար — մէնիա»յի կը հասցնէին խանդավառ նա — մակով մը:

Տարի մը յետոյ երբ ապաշխարանքի գանձանակին արդիւնքովը առաջին հրա — ցանը գնուեցաւ, տէրտէրը այս անգամ վարժապետը սարը հրաւիրեց, թերթերն ալ մէկտեղ բերել խնդրելով:

— Դրօշդ պարզէ՛ նայիմ, ըսաւ:

«Արմէնիա»ն օդին մէջ սաւառնեցաւ կաւազանի մը ծայրէն: Տէրտէրը հրա — ցանը վեր առաւ ու.

— Այս լեռները, աղաղակեց, շատ լսե — ցին հայ մայրերու լացերը...

Արշամ մէկէնիմէկ տրտմաթախիծ ձայ — նով սկսաւ գեղգեղել.

Դու զո՛վ խնդրես, մայր իմ անուշ —

Ու տէրտէրը՝

Ե՛կ, մի՛ դողար, մօտեցիր հոս —

շարունակեց: Եւ այսպէս լալագին մէյ — մէկ տող փախսացին: Եւ յանկարծ երկու — քը միասին որոտացին.

Թրքաց մայրեր թող լան ու դուն —

Ուրախ լուրեր տար ի մեր տուն.

Եւ առաջին գնդակը սուրաց:

— Թո՛ղ գնդակը ասկէ ետքը թրքաց մայրերը լացնէ:

Վարժապետը հրացանը առաւ եւ երկ- րորդ գնդակն ինքը թռցուց:

Տէրտէրը՝ հրացանը ուսը, վարժապե — տը՝ «Արմէնիա»ն ձեռքը — մտքին ու բա — զուկին միութեան խորհրդանշանը — սա — րէն վար կ՚իջնէին հոգւով ջղապինդ, մարմնով ջլապինդ: Ծամբան տէր Ցուսիկ յիշեցուց այն օրը, ուր գող կատուի մը պէս վախկոտ այդ միեւնոյն սարն ելած էր, հոն իր գրքերը թաղցնելու համար: Եւ հիմա՞կ:

— Ա՛խ, ես քեզի մատաղ, սո՞ւրբ Մես — րոպս, կ՚ըսէր. եթէ այս գրքերը զուն մե — զի պարգեւած չըլլայիր, մենք ի՞նչ պիտի ըլլայինք:

Կը հաւատար գրքին հրաշագործու — թեանը: Անիկա իր զօրութիւնը ցոյց տը — ւած էր: Պահ մը առաջ ո՞վ էր գնդակ արձակողը: Գիրքն էր որ հրացանը իր ձեռքն էր դրած: Գեղին դպրոցէն զօրա — նոցը:

Տէր Ցուսիկ որ դեռ տիրացու եղած ա — տենը արդէն տղաքը գլուխը ժողված, ա — նոնց կարդալ կը սորվեցնէր, հիմա ուզեց դպրոց ալ հիմնել: Շնորհիւ մինչեւ այն ատեն տուած դասերուն, գեղին մէջ պատրաստուած էր նախնական կրթու — թիւն ստացած նոր սերունդ մը: Դպրոցի շինութեան համար իր յոյսը նախ եւ ա — ռաջ աշակերտներուն վրայ դրաւ: Նաեւ կը յուսար թէ իր վայելած վարկը ամէն դժուարութիւն պիտի հարթէր: Օր մը ժողովուրդը հաւաքեց, յորդորներ կար — դաց, որպէսզի ամէնուն աշխատութեամ- բը դպրոցը ձրիաբար շինուի: Ամէնքն ալ ոգեւորուեցան: Տէրտէրը նոյն րոպէին իսկ ձեռք զարկաւ: Բազմութիւնը ետին ձգած լեռը ելաւ: Առաջին մեծ քարը ո — րուն հանդիպեցաւ, ուսը նետեց:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(Շար. – 15)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԻՆ

Հատուած «Գրչով աշխարհի շուրջը» բազմահատոր ճամբորդական նոթերից

Ես՝ «Եռաժանու» հանճարեղ գրող Կի-կոսս, որին մի շարք անարժան դրաքննա-տուներ անպատկառօրէն միայն տաղան-դաւոր են յորջորջում, սիրում եմ ճա-նապարհորդել: Այդ նպատակով մեծա-հոգի բաւականութեամբ օգտւում եմ ժա-մանակակից հաղորդակցութեան միջոց-ներից: Գերապատուութիւնը տալիս եմ, ի հարկէ, օդանաւին, նաւին, աւտոբու-սին, աւտոմոբոլին, գնացքին, հեծա-նիւին, մոտոցիկլին, ձիուն, ջորուն, էշ-ին, ուղտին, չնաշահնակին: Ինձ առանց բացառութեան դուր են գալիս մեր փոք-րիկ հողագնդի բոլոր անկիւնները՝ Արկ-տիկան եւ Անտարկտիկան, Հայիթին եւ Թահիթին, Ֆինլանտիան եւ Հոլանտիան, Փարիզը եւ Կոստանդնուպոլիսը…

Ի դէպ, Կոստանդնուպոլիսը հրաշա-գեղ պոլիս է (չգիտցողներին ասենք, որ «պոլիս» յունարէն նշանակում է քաղաք): Այս բնակավայրը ինձ նոյնքան դուր ե-կաւ, որքան մի քանի օր առաջ՝ Սին-գապուրը, մի քանի շաբաթ առաջ՝ Մո-գադիշօն, մի քանի ամիս առաջ՝ Մա-գադանը, մի քանի տարի առաջ՝ Կի-տօն… Տարօրինակ բան, այստեղ եր-կինքը երկնագոյն էր, ծառեր՝ կանաչ, իսկ ծովի ջուրը՝ աղի: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս Ֆիլատելֆիայի կամ էլ Կամչատ-կայի Պետրոպաւլովսկի ծովափնեայ ջր-րերը: Այդպէս է կեանքը, ոչ մի տեղ ծո-վի ջուրը քաղցր չէ:

Զբօսնում էի Վոսփորի ափին տարած-ւած քաղաքի փողոցներով եւ խորհում, փիլիսոփայում, թէ ինչու է ծովի ջուրը աղի եւ ինչ բան է կեանքը: Ցաւօք, որ-պէսզի չգլորուեմ մելամաղձութեան գիր-կը (այդպիսի բան պատահում է նոյն-իսկ ինձ եւ Շէյքսպիրի նման հանճար-ների հետ) դիտաւորեալ փոխեցի մտա-ծողութեանս ուղղութիւնը: Սկսեցի լարել գործնականօրէն անպարփակ յիշողու-թիւնս՝ աշխատելով մտաբերել, թէ այս քաղաքում ինչպիսի ծանօթներ ունեմ: Եւ ոչ առանց տխրութեան եկայ այն եզ-րակացութեան, որ Կոնստանդնուպոլ-սում ոչ մի ծանօթ չունեմ, ինչպէս Ին-տիանապոլսում (Ինտիանա նահանգ, ԱՄՆ): Սակայն յանկարծ մտաբերեցի, հռչակաւորՄըխտղոմ աղային, որը, ինչ-պէս գիտէք, տարիներ առաջ եկել էր այստեղ իր համար կեանքի ընկերուհի գտնելու յոյսով: Յիշեցի «Բերա, Ծաղկի փողոց, թիւ երկուս» հասցէն եւ, չգի-տես ինչու, մի տեսակ ուրախացայ:

Եւ այդ տրամադրութեամբ ճեմում էի քաղաքի փողոցներով, ինչպէս այդ բանն արել եմ Նագասակիում, Կարաչիում, Բաթումիում: Հետաքրքիր բան, այստեղ էլ մայթերով ամենատարբեր ուղղութիւն-ներով անցորդներ են գնում գալիս ինչ-պէս Բիրմինգէյմում, Բուֆֆալոյում կամ էլ Պարսելոնում… Բայց դա չէր զարմանալին: Զարմանալին այն էր, որ այդ անծանօթ քաղաքի անծանօթ ամ-բոխի մէջ յանկարծ նկատեցի մի չա-փազանց հարազատ դէմք, որն առաջին անգամ էի տեսնում: Այո, առաջին ան-գամ: Սակայն չնայած դրան, այդ ան-ծանօթ դէմքը բարեկամաբար ժպտալով մօտեցաւ եւ ինձ հասկանալի ասաց.

— Բարեւ ձեզ, պարոն Կիկոս:

Հասկանալի է, պատասխանեցի.

— Բարեւ ձեզ:

Փակագծերում ասեմ, որ ով ինձ բա-րեւում է, ես էլ նրան եմ բարեւում: Այդպիսի սովորութիւն ունեն գրեթէ բո-լոր հանճարները: Այդպիսին է նաեւ իմ սկզբունքը՝ համապատասխան վերաբեր-մունքին պատասխանում եմ համապա-տասխան վերաբերմունքով:

— Դուք «Եռաժանի»ի հանճարեղ գրողն էք, այդպէ՞ս չէ, — ասաց հարազատ դէմքով անծանօթը եւ ներկայացաւ, — Սիմոն Մելիքսէթեան, սփիւռքի հայ գը-րող, բանաստեղծ, երգիծաբան:

— Ուրախ եմ, — անկեղծօրէն ուրա-խացայ ես, սեղմելով նրա ձեռքը:

— Դուք կը ճանչնա՞ք Կոռնելիոս է-ֆէնտին:

— Ոչ:

— Եթէ մեր երգիծաբաններու երգի-ծաբան Պարոնեան ողջ ըլլար, ոչ մէկ անպատեհութիւն պիտի տեսնէր Կոռ-նելիոս էֆէնտին դասելու ազգային ջո-ջերու կարգին:

— Իսկապէ՞ս, — զարմացայ ես:

— Անիկա հայ Կրեսոս մըն է: Սակայն չախորժիր «Կրեսոս» բառէն, վասնզի «ոսս» վերջաւորութիւնը կը համարէ «ափսոս»ի վերջաւորութիւն:

— Իսկապէ՞ս, — զարմացայ ես:

— Կոռնելիոս էֆէնտին կ՚ըսէ, թէ Պա-րոնեանները եւ իր նմանները նօսրացան (նկատի ունի երգիծաբաններուն), իսկ մենք՝ հայ վաճառականներս, Սուրբ Ա-ւետարանէն օրինակ առնելով, աճեցանք, բազմացանք եւ լեցուցինք մոլորակը՝ Թուրքիա Ֆրանսա, Ամերիկա, Պարս-կաստան, Ֆլան – Ֆստան…

— Իսկապէ՞ս, — զարմացայ ես:

— Օր մըն ալ նա մարտահրաւէր նե-տեց բոլոր ժամանակակից բանաստեղծ-ներուն: Սիմոնիկ, ըսաւ Կոռնելիոս էֆէն-տին, կ՚ուզես տեղնուտեղը քերթուած մը յօրինեմ: Եւ առանց համաձայնութիւնս առնելու ներշնչուած արտասանեց.

Սիմոն ջան
Պատմութեան
Աստիճան…

Հոս կայնեցաւ, սանկ բոպէ մը մտա-ծեց ու խելացի, փառ-փառ աչքերով հրաւէր ուղղեց աներեւոյթ մասսանե-րուն, ապա «էվրէկա» աղաղակող դէտ-նականին հանդոյն տեղէն վեր ցատքե-լով, գոչեց բարձրաղաղակ.

Բադրիջան…

Կոռնելիոս էֆէնտի բանաստեղծու-թիւնը ինձ յիշեցրեց իմ հայրենի քա-ղաքը, իմ առանձնատունը, իմ աշխա-տասենեակը, իմ դրասեղանը, իմ սեփա-կան հանճարեղ բանաստեղծութիւնը.

Տառը տառ է,
Բառը բառ է,
Տողը տող է,
Փողը փող է:

Ես շնորհակալական զգացումներով սեղմեցի Մելիքսէթեանի ձեռքը, որ հե-ռաւոր Վոսփորի ափին ինձ յիշեցրեց հա-րազատ միջավայրը եւ ասացի.

— Մինչեւ նոր հանդիպում:

— Ցը՛, — պատասխանեց հարազատ դէմքով ծանօթս:

ԿԻԿՈՍ
(հանճարեղ գրող)

Յ. Գ. Այս հատուածում ես մեծագոյն հաճոյքով օգտագործել եմ պոլսաբնակ գրող Սիմոն Մելիքսէթեանի «Կոռնելիոս էֆէնտի» երգիծական պատմուածքաշա-րից:

...տաճառէր անմեղունակ որեւէ պատա-հի:

«Արիւնարբու Թուրքերու կեղծ եւ ...զայնամոլ՝ ուսուի հայակուլ ուղղու-թեան խորապէս համոզուած, գիտենք որ Անդրանիկ չէր դադրած Թուրքը տկարաց-նող պայքարներուն մասնակցելէ: Թուրք կառավարութեան՝ ըստ երեւոյթին «ասմ-խալար», քմահաճ եւ գաղտնի կարգադ-րութեամբ Ա. Ընդհ. պատերազմին մաս-նակցութիւնը, նաեւ ահազանգի յայտա-րութիւն մըն է գալիք ազգային աղէ-տի, որուն այդ օրէն սկսեալ համայն ...թիւնը համոզուած էր՝ բնազդօրէն ...զգար:

Համաձայնական պետութիւններուն ...տարոյթ յաջողութիւնը բնականօրէն ...ցանկալի էր եւ Անդրանիկ, հեռու հայ-րենիքէն, անտեղեակ Կովկասի Հայու-թեան ծոցին մէջ կատարուող խմորում-ներուն, չի մերժեր հոն կազմուած «Կա-մաւորական Շարժումին» վարիչ մարմ-նոյ հրաւէրը:

Հազարական կամաւորներէ կազմուած ...րս գունդերէն՝ առաջինին հրամանա-տարն է: Հզօր պետութեան մը բանակին ...էկ մասնիկն են անոնք, ունին առատ ...զմամթերք ու պաշար: Մեր կամաւոր-ները ինքզինքնին կը գերազացեն, Անդ-րանիկ կը յայտնաբերէ հրամանատարի ...նմխտելի շնորհք:

Եւ սակայն, մեծ է, ահաւոր անոնց ...զգաէրի եւ հայրենասէրի տառապան-քը, երբ դէպի Արեւմտահայ նահանգները ...կատարած իրենց ներխուժումներուն ա-...տեն ականատես են կատարուած աւերին, ...գործուած ոճիրներուն՝ ազգային աղէ-տին: Ատոր զուգընթաց, իրենց դառնու-թեան բաժակը յորդեցնելու աստիճան անխիղճ, ռուս հրամանատարութեան վե-րաբերմունքին:

Այս անմարդկային, չափուած ձեւուած քաղաքական արարքը, մղուած ճակատա-մարտներու ընթացքին, մահուան դըռ-ները բախող մարդոց նկատմամբ, կը քայ-քայեն մեր ամէնէն լաւատես կամաւոր-ներուն ջիղերը, մանաւանդ Անդրանիկին, որուն ուղղուած են բոլորին յոյսերն ու ակնկալութիւնները: Այդ օրերէն մանա-ւանդ ազգ. հերոսի նկարագրին մէջ ար-մատ կը նետէ դժգոհանք մը, որ մերոնց կողմէ անգամ, դժբախտաբար մնացած է անհասկնալի :

Յայտնի են, շատ անգամներ յիշուած, կամաւորական գունդերուն քաջագոր-ծութիւնները: Մասնաւորաբար Անդրա-նիկի հրամանատարութեամբ կատար-ւած՝ ինչպիսիք են Տիլմանի անյոյս ճա-կատամարտին յաջող ելքը, եւ իր նա-խաձեռնութեամբ՝ Պիթլիսի գրաւումը:

Արդ, ռուս աշխարհակալութեան հա-մար աղաղակող յատնութիւն մըն է հայ-կական նահանգներուն ամայացումը եւ ա-ւերը, տակաւին անհրաժեշտ է, հակա-ռակ այն փաստին՝ ժամ առաջ ձերբա-զատուիլ հայ կամաւորէն, որ իր ռազ-մական արժէքով անակնկալի բերած է զինքը, ինչպէս տարիներ առաջ իր կողմէ հրահրուած հայ - թաթարական կռիւ-ներու ատեն, մեր ժողովուրդին ցոյց տը-ւած իբր ազգ ապրելու հզօր կամքը:

Հոն ալ, չար նախանձի մը տուն տուող դրուագներ էին արձանագրուած, աշխար-հակալներու աչքին փուշեր ցցուած:

(Շար. 2)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (408)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

ԱՊԱՇԽԱՐԱՆՔԸ

ԱՐԱԹԻՄՈՍԻ ՇԱՀԱԴԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այսպէս մտածած մէկ վայրկեանին, յանկարծ դուռ մը բացուեցաւ ու ճերմակ մօրուքով ու ալեխառն մազերով տա-րիքոտ մարդ մը դուրս ելլելով սրահէ մը՝ իր կողմը ուղղուեցաւ:

— Վա՛յ չար սատանայ, մեր Աւագ հա-ւատաքննիչը ո՞ւ է…, այս մարդը Աւագ հաւատաքննիչէ աւելի Պետրոս առաքեա-լին կը նմանի կոր, մտածեց Արաթիմոս:

— Պարոն, Աւագ հաւատաքննիչին հետ խօսիլ փափաքեր էք, խօսք առաւ Տան-տոլօ Վենետիկեան պատրիկներու յատուկ չոր քաղաքավարութեամբ մը աթոռ մը ցոյց տալով: Կ՚երեւի այդ պաշտօնէն հը-րաժարած ըլլալս չէք իմացած:

— Վսեմաշուք Տէր, կը ցաւիմ եւ կ՚ող-բամ Վենետիկի վրայ որ ձեզի պէս Աւագ հաւատաքննիչ մը կորսնցուցած է, պա-տասխանեց Արաթիմոս խոնարհութիւն մը ընելով: Բայց ես Աւագ հաւատաքննիչին հետ խօսելու եկած չէի, այլ՝ պատրիկ Տանտոլոյի հետ:

Ուրեմն անձնակա՞ն խնդրի մը համար եկած էք:

— Ձերդ վսեմութիւնը հիմա պիտի հաս-կընայ…: Ձեզի հաճելի անակնկալ մը ը-նելու եկած եմ եւ չեմ կարծեր որ խաբ-ւած ըլլամ:

— Խօսեցէ՛ք, պարոն խօսեցէ՛ք, ի՞նչ կ՚ուզէք:

— Այնպէս կը կարծեմ թէ դուք եւ ձեր ընտանիքին մէկ անդամը բարեկամ մը ունեցած է որմէ որեւէ յիշատակ չէ պա-հած…:

— Պիտի խնդրէի որ աւելի յստակօրէն բացատրէիք ձեր միտքը:

— Վսեմաշուք տէր, ինքզինքս բացատ-րելու համար նախ պէտք է ըսեմ թէ այդ մարդը իմ մտերիմ բարեկամս է…:

— Կրնայ ըլլալ:

— Եւ կը կոչուի Ռոլան Քանտիանօ…, որուն բարեկամութիւնը պատիւ կը հա-մարեմ…:

Հազիւ թէ այս բառերը արտասանած, Արաթիմոս տեսնելով որ Տանտոլօ դեփ դեղին կտրած, ձեռքերն ու ոտքերը դո-ղալով յանկարծ ոտքի կը ցատկէր, ինք-նիրենը սա մտածումը ունեցաւ.

— Կարծեմ թէ աւանակութիւն մը գոր-ծեցինք, պիտի ձախողինք:

Տանտոլօ արագ քայլերով գնաց սեն-եակներուն դուռը կղպեց եւ յետոյ բա-նաստեղծին քով դառնալով, ցած ձայ-նով, բարկութեամբ ըսաւ.

— Ո՞վ թոյլ տուաւ ձեզի որ այդպիսի ենթադրութիւններ ընէք: Ի՞նչ ըսելու ե-կած էք հոս…: Իր կողմէ՞ն կուգաք…: Ի՞նք ղրկեց ձեզ…: Խօսեցէ՛ք, խօսե-ցէ՛ք…:

— Ո՛չ, վսեմաշուք Տէր,, ո՛չ, ինքը չղրկեց, ես իմ կողմէս է որ կուգամ, գո-չեց Արաթիմոս յանկարծ ահաբեկած…: Բայց քանի որ այդ անունը ձեր վրայ լաւ տպաւորութիւն չթողուց, այլեւս հոս մնալու պէտք չեմ տեսներ, Տէր իմ, կ՚եր-թամ, կ՚երթամ…: Սխալեր եմ, սխա-լեր եմ…:

— Ո՛չ, պարոն, կեցէ՛ք:

Տանտոլօ ուղղակի Արաթիմոսի աչքե-րուն մէջ նայեցաւ:

Ճակտին վրայի պաղ քրտինքը մար-գարտահատիկներու պէս փայլիլ սկսաւ: Ինքզինքը զսպեց եւ հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Նստեցէ՛ք, պարոն, եւ անկեղծ եղէք: Համարձակօրէն ըսէք, Ռոլան Քանտիա-նոյի մասին ի՞նչ ըսելու եկած էիք:

— Վսեմաշուք Տէր, անանկ լսած եմ որ Ռոլան Քանտիանօն ասկէ ութ տարի առաջ ձեր ընտանիքին մաս կազմած է:

Տանտոլօ սարսռաց ,բայց ինքզինքը դարձեալ զսպելով եւ ճակտին քրտինքը սրբելով հարցուց .

— Անիկա ուրկէ՞ իմացաք:

— Ժողովուրդը իր սիրած պատմու-թիւնը չի մոռնար, Տէր իմ, գոչեց Արա-թիմոս: Վենետիկի փողոցներուն եւ նա-ւահանգիստին մէջ ամէն ոք անոր վրայ կը խօսի եւ գիտէ՞ք թէ ինչ անուն կուտան Լէօնոր Տանտոլոյի եւ Ռոլան Քանտիանո-յի. «Վենետիկի Սիրահարները»:

— Ո՛չ, անիկա չէի գիտեր եւ գիտնալ ալ չեմ ուզեր … մրմնջեց Տանտոլօ խուլ ձայնով մը:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր եւ իր ընկերուհիներու կողմէ կը սգայ ազգ. գործիչ եւ վեթեւրան վաստակաւոր ընկերոջ՝

ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

մահը եւ այս տխուր առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ ողբացեալին բոլոր պարագաներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ընկ. Կարօ Սասունիի մահուան տխուր առթիւ, Վահրամ Կ. Մխիթեք «Յառաջ»ի կը նուիրէ 50 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Նուարդ Ջալկաճէֆ 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ

ՆՆԹԱՑԱՆԿԵՐ

ԽՄԲ.— Լիբանանահայութեան ի նպաստ Ֆրանսայի հանգանակութիւնը փակուած է բայց դեռ կան ենթացանկեր, զորս ցարդ չէինք կրցած հրատարակել: Ուստի կը շարունակենք, մաս մաս հրատարակութիւնը (Մարսէյլի) ենթացանկերուն:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պ.Պ. Քէլէշեան, Մուրատեան, Թումանեան, Մինասեան, Տիկին Թէճիրեան, Տէր եւ Տիկին Լէֆլէֆեան, Պ.Պ. Սուրէն Կիւրճեան, Սեդրակ Կիւրճեան, Յարութիւն Գարամանուկեան, Նաւասարդ Պալեան, Վահան Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Գավալեան, Տէր եւ Տիկին Թուրնաեան, Առաքել Եանըքեան, Պ. Գլոտ Եանըքեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Պ. Այվազեան, Գէորգ Կարապետեան, Կիւլմէզեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Մարտիրոսեան, Այրի Տիկին Այվազոֆ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գավալեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Մինասեան, Այրի Տիկին Մարի Ապաճեան, Տիկին Ժորժէթ Կարապետոֆ, Տիկին Էլիզ Մարտիրոսեան, Այրի Տիկին Գասպարեան, Պ. Ռոպէր Թէճիրեան, Այրի Տիկին Պէնլեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Յակոբեան, Պ. Պ. Սարգիս Պոյաճեան, Ժան Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Գարապաճաղեան, Այրի Տիկին Խաթուն Ազատեան, Պ. Օյունճեան, Այրի Տիկին Ֆիլոր Պալեան 20ական ֆրանք:

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները ցերեկօթիկ եւ գիշերօթիկ աշակերտներու համար: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Բաշանի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր 8ին:

×

Կեդրոնականցիներու տարեկան ցայգապարահանդէսը Նոյեմբեր 5ին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը կ'ոգեկոչէ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ մահուան 50ամեակը եւ Միութեան 60ամեակը, Հոկտ. 8ին, Սալ Կավօ:

Հոկտ. 15ին ալ պարահանդէս մը կազմակերպած է Օրէլ Էնթեռնասիոնալ, ի նպաստ Փէռ-Լաշէզ կառուցուելիք յուշարձանին:

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը Անծանօթ Զինուորի բոցը կ'արծարծէ Կիրակի, Սեպտ. 4, ժամը 18ին: Ժամադրութիւն՝ Ֆրիէտլանտ – Շան զ'Էլիզէ Թեռ փլէն:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի իր մասնակցութիւնը բերելու:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

20էն 30 տարեկան հայ կին մը, սթենօտաքթիլօ եւ երկու լեզուն գիտցող՝ հայերէն եւ անգլերէն:

Դիմել՝

Jacques CHELELEKIAN
Voyage Wasteels
87, La Canebière Marseille
Tel : (91) 50-89-12

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 – 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
(FRANCE)

Tél. : 927-01-72

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Վարչութիւնը ուրախութիւնն ունի ծանուցանելու իր կեդրոնին նորակառոյց մատրան մօտալուտ օծումը,

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երեկոյեան ժամը 16ին

Foyer Arménien de Jeunes Filles

3, Rue Guy — 69003 LYON

Le foyer arménien pour jeunes filles est dirigé par les religieuses arméniennes de l'Immaculée Conception.

Il reçoit des jeunes filles de France et de l'étranger désirant poursuivre des études secondaires ou obtenir différents diplômes et licences.

Situé au centre de LYON, il se trouve à proximité des universités, des facultés et des Beaux Arts.

Il ouvrira ses portes le :
10 SEPTEMBRE 1977

Pour les inscriptions et pour tous renseignements, s'adresser à :

Sœur Rose Candide MICHAELIAN
38, route de Collonges
69450 ST CYR AU MONT D'OR
Tél. (78) 47.28.65

Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages lyon

VOUS PROPOSE : ses voyages pour toutes destinations à des prix très étudiés

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 15

VISITEZ L'ARMENIE

du 1er au 15 Octobre

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Br 72 056 — Téléphone 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529

ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐԸ

Անդրաստ Ցղութեան հայ քոյրերը ուրախութեամբ կը ծանուցանեն, Ֆրանսայի եւ օտարաբնակ ազգայիններուն, մօտալուտ բացումը հայկական օճախի մը այն հայ օրիորդներուն համար որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել:

« Հայրենի Կտուրը » իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ:

Բացումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 10ին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

au départ MARSEILLE

Départ Vendredi	Retour Jeudi
16 Septembre	29 Septembre
30 Septembre	13 Octobre
30 Decembre	12 Janvier 1978

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

PRIX PAR PERSONNE 3150F

Comprenant : Trajet aérien. Transferts. Séjour Erévan première classe. Pension complète. Visites d'Erévan. Excursions : Lac Sévan — Garni Kéghart — Sardarabad — Etchmiadzin.

IMPORTANT : *Inscription UN MOIS et DEMI avant le départ.*

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS

87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 50 89 12

Org. Lic. 97

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès

tél. 928 00 98 - 928 03 88